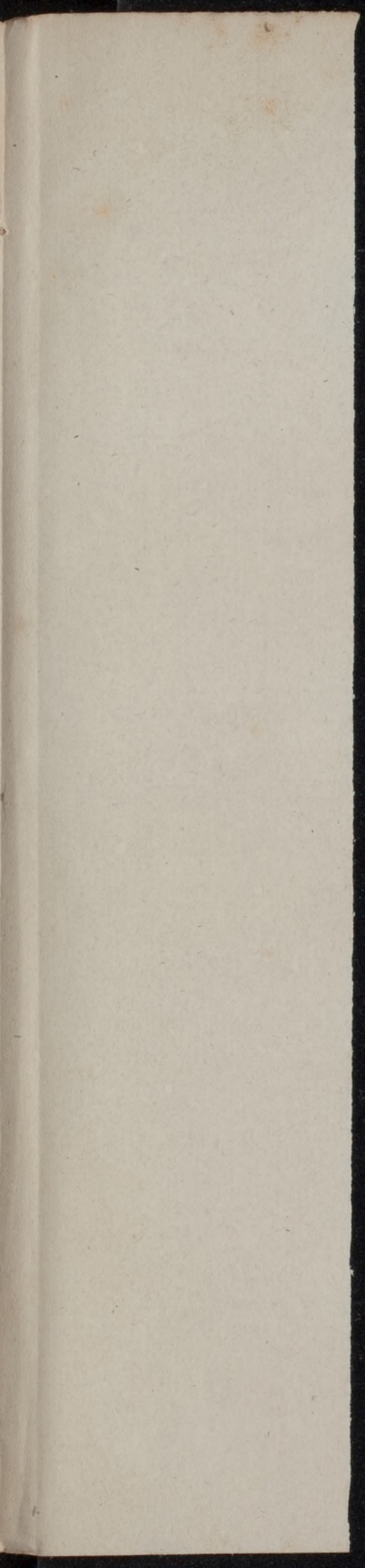

~~V. O. 532.~~

201.

E. 4

NEDERLANDSCHE PANDECTEN

OF

VERZAMELING VAN WETTEN,

IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

THE HISTORY OF THE
ROYAL DANISH ARMY
IN THE SEVENTEENTH CENTURY
BY
J. V. SMITH

*Gedruckt te 's Gravenhage, bij
Gebrs. GIUNTA D'ALBANI.*

NEDERLANDSCHE PANDECTEN

OF

VERZAMELING VAN WETTEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

DOOR

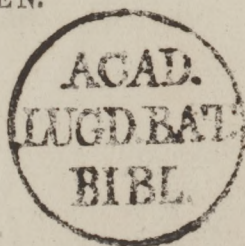
Mr. *W. Y. VAN HAMELSVELD.*

RAAD IN HET HOOG GERECHTSHOF TE 's GRAVENHAGE.

~~~~~  
VIERDE DEEL.  
~~~~~

—————
Te AMSTERDAM, bij
J. C. VAN KESTEREN.

~~~~~
1834.

BERIGT
VAN DEN UITGEVER.

De intekening zal als nog, tot aan de uitgave van het vijfde deel, om bijzondere redenen, openblijven, terwijl bij dat deel tevens eene algemeene lijst der Heeren intekenaren zal gevoegd worden.

Het vijfde deel is reeds ter perse, en zal waarschijnlijk nog in den loop dezes jaars worden uitgegeven; de uitgave der volgende deelen zal ook met den meesten spoed worden vervolgd.

VOORBERIGT.

De bepaling van onze grondwet, dat het openbaar onderwijs een aanhoudend voorwerp van de zorg der regering zal zijn, grondt zich op het niet meer in twijfel getrokken beginsel, dat de Staat het meeste en voornaamste belang heeft bij de vorming en het onderwijs van toekomstige staatsburgers. Dit deel van ons werk zal de sprekendste bewijzen opleveren, dat Z. M. de Koning, al dadelijk na de zoo gelukkige herstelling van ons volksbestaan, met onvermoeiden ijver en zorg is werkzaam geweest, om voorzieningen daar te stellen, eeniglijk ten doel hebbende, herstelling en verbetering van het hooger, middelbaar en lager onderwijs en van kunsten en wetenschappen.

Wij behoeven niet te betoogen, dat een wel ingerigt onderwijs, onder een behoorlijk toezigt van den Staat, de heilzaamste gevolgen heeft en moet hebben; want, behalve dat door bekwame en kundige mannen zulks reeds meermalen is gedaan, de ondervinding in ons Vaderland levert daarvan de duidelijke bewijzen. Indien wij daartoe echter nog iets wilden aanvoeren, dan zouden wij bijbrengen die ontwikkeling van zedelijke kracht, welke onze Nederlanders ten toon hebben gespreid voor het oog van geheel Europa; die eensgezindheid, toen het op het behoud des Vaderlands aankwam, en waarvan wij in vroegeren leeftijd geen voorbeeld kunnen bijbrengen. Het is toch deze zoo krachtvolle ontwikkeling der zedelijke kracht van ons volk, welke wij grootendeels aan het bij ons wel ingerigt en voortdurend verbeterd onderwijs toekennen, en als het edele voortbrengsel van hetzelfde beschouwen. Indien wij er nog iets zouden willen bijvoegen, dan zouden wij met den vinger wijzen op het groote voordeel, hetwelk daardoor wordt aangebragt, in het langzaam, doch zeker overwinnen van oude en ingewortelde vooroordeelen, hetgeen voor een volk ten hoogste belangrijk is, omdat zij het juist zijn,

die beletten, dat een volk zich stelt op die hoogte, waarop het zich anders plaatsfen zoude. Vestigt men slechts het oog op den landbouw, dan ontwaart men reeds hetgeen dezelve er bij gewonnen heeft; ja! de boer moge nog niet zoo algemeen, als men wel zoude wenschen, het nut inzien van een beter onderwijs en opvoeding, dan hij genoten heeft, het licht van meerdere kunde in den landbouw breekt echter op vele plaatsfen reeds door, en de reeds bestaande vorderingen zijn de vruchten eener voortgaande ware verlichting; gewoonten en vooroordeelen worden toch dagelijks overwonnen, door kunde en vlijt, en in de scholen wordt die overwinning voorbereid.

Wij kunnen voor het overige het hoogstgewichtig voordeel, hetwelk de maatschappij ook trekt en trekken moet uit de zorg voor, en het toezigt over de opvoeding en het onderwijs van armenkinderen, niet beter beschrijven, dan met de woorden van één' onzer verdienstelijkste landgenooten (1): « De armoede, » zegt hij, « heeft tot gevolg de onkunde; en

---

(1) Van den Grave VAN HOGENDORP, *Bijdragen tot de Huishoudkunde van den Staat*, VIII. D. bl. 378.

« de onkunde bevordert de verbastering van zeden.
 « De onzedelijkheid van de geringste klasfe der
 « maatschappij, welke tevens de talrijkste is, dreigt
 « de maatschappij met de grootfte gevaren; zulk
 « eene onzedelijkheid, daarenboven, is het grootfte
 « onheil voor die klasfe zelve. Wanneer de opvoe-
 « ding van de armenkinderen wordt opgenomen door
 « den Staat, zoo bewijst dezelve de grootfte wel-
 « daad aan de ongelukkigfte menschen, en behoedt
 « tevens zich zelve voor onlusten, voor wanorde, en
 « voor eene eindelijke omkeering.”

Wij zouden, met dit algemeen overzigt en deze algemeene beschouwing, welligt kunnen volstaan, ware het niet, dat wij het met ons doel overeenkomstig achten, onze Lezers, welke in dit deel de meest voornaamste wetten, besluiten, enz., tot het onderwijs en tot de voornaamste inrigtingen en maatschappijen betrekkelijk, vinden bijeenverzameld, ook eenigzins met het bestaande onderwijs en de instellingen, hetzij wetenschappelijk, of letterkundig, menschlievend of weldadig, die in een regtsreeks of zijdelings verband staan met hetzelfde, en tot kunsten en wetenschappen behooren, bekend te maken.

Het openbaar onderwijs bestaat in hooge, mid-

delbare en lagere scholen, op welke laatste dan ook vele armenkinderen, indien er geene afzonderlijke voor dezelve (gelijk op vele plaatsen echter het geval is), aanwezig zijn, worden onderwezen. De vrije geest, die steeds in het Nederlandsche onderwijs heerschte, behaagde *NAPOLEON* niet; zijne pogingen strekten dan ook daarheen, om denzelven te onderdrukken. Behalve de Hoogeschoolen van Leyden en Groningen, vernietigde en schafte hij de andere af. Utrechts Hoogeschool werd eene Akademie, aan Leyden ondergeschikt; en dit Hollandsch pronkjuweel verloor tevens zijn onafhankelijk bestaan; het werd tot eene afdeeling der onoverzienbare Universiteit van Frankrijk vernederd. Geen natuur-, staats- en volkerenregt mogt worden onderwezen; *NAPOLEON* beminde geene andere beoefening van wetenschap, dan de wiskunde. Ieder zal ligtelijk de reden daarvan bevroeden. Nederlands alom gevestigde roem in het vak der wetenschappen begon dan ook werkelijk te tannen, en de overheerscher zou zijn doel bereikt hebben, ware zijn ondergang en val niet het begin der wederherstelling ook hiervan geweest; dit nu was het waarlijk. De Regering was in het jaar 1814 al dadelijk bedacht, het onderwijs weder den ou-

den en zelfs een' milddadiger invloed en kracht te geven. De Souvereine Vorst benoemde eene commissie ter hervorming der Hoogescholen, welke werkzaamheden een besluit ten gevolge hadden (1), waarbij in de steden Harderwijk, Amsterdam, Middelburg, Franeker, Deventer en Breda *Athenæa*, en in de steden Groningen, Leyden en Utrecht Hoogescholen daargesteld of bevestigd werden. Het getal der leerstoelen vermeerderde; het lot der leeraren, van hunne weduwen en na te latene minderjarigen werd verbeterd, en aan de kweekelingen, door uitloving van eereprijzen, een nieuwe prikkel tot ernstige inspanning en vlijtbetooning gegeven (2).

Wanneer men begeerig is, de grondtrekken van het nieuwe zamenstel der akademische inrigtingen te kennen, men leze de zoo uitmuntende redevoering van wijlen den Hoogleeraar J. M. KEMPER, bij de inhuldiging der herstelde Leydsche Universiteit, en de invoering der nieuwe inrigting omtrent het hooger onderwijs, op den 6den November 1815 uitgesproken. Geenszins kan het verwondering wekken, dat

---

(1) Zie het Besluit van den 2den Augustus 1815.

(2) Jaarb. 1815, II. St. bl. 216, 217.

de toen ten toon gespreide vreugde verhoogd werd door het besluit van Zijne Majesteit, van den 3den November 1815, waarbij aan Leyden's Hoogeschool de kostbare verzameling van natuurlijke voortbrengselen en zeldzaamheden, door Z. D. H. den laatsten Stadhouder bezeten, later door der Franschen roofzucht naar Parijs gevoerd, nu terug bekomen, ten geschenke werd gegeven. Viel dit Leyden te beurt, ook Utrechtsch Akademie mogt zich verheugen, bij de aanwinst der beroemde verzameling, door den hoogleeraar BLEULAND, met standvastigen ijver en grondige geleerdheid, ten behoeve der geneeskunde, verzameld en bijeengebragt. Hier mogen wij niet nalaten, ook melding te maken van het blijk, hetgeen onze zoo weldoende landgenoot, wijlen de Ridder VAN KINSBERGEN gaf van zijne edele gevoelens, door het Athenæum te Harderwijk te begunstigen met een fonds, geschikt en bestemd, om 's jaarlijks vijf gouden prijzen, ieder ter waarde van f 50, uit te loven, ter bekrooning van even zoo vele prijsstoffen, door kweekelingen van deze School bewerkt, enz.

De Latijnsche en middelbare scholen deelden ook in de zorg, welke voor het onderwijs werd gedra-

gen; men breidde het onderwijs in de taal tot het onderwijs in zaken uit. Oude geschiedenis, oude aardrijkskunde, oude mythologie, werden met het Latijn en Grieksch verbonden. De eenigste aanmerking, welke wij wel eens hoorden maken, en ons niet ongegrond toefschijnt, is welligt deze, dat men nu den last voor den kweekeling voor de wetenschappen al te zwaar maakt, en van hem te veel vergt. Ons middelbaar onderwijs vereenigt al hetgeen tot eene goede en vrije opvoeding behoort.

Tot het lager onderwijs strekte zich de zorg van den Souvereinen Vorst bijzonder uit. Dit onderwijs te herstellen en te verbeteren was het groote en edele doel van Hoogstdezelfs pogingen. Onderwijzers-gezelschappen werden ondersteund en aangemoedigd; de verdienstelijken vereerd; alomme de school-lokale vernieuwd, of nieuwe opgerigt enz. De lagere scholen in ons Vaderland zijn thans zoo ingerigt, dat (om al hetgeen daarvan gezegd zou kunnen worden, in één woord op te sommen) de kinderen bij de moedertaal juist leeren denken, spreken en schrijven; de hoofdtrekken van geschied- en aardrijkskunde bekomen, zoo nuttig en noodig te weten voor elk lid der burger-maatschappij, want

daarin vindt men één der beste middelen, om van dezelve brave, beschaafde en nuttige burgers te vormen en aan te kweeken. De kinderen der geringere klasfe blijven ook geene vreemdelingen in onze vaderlandsche geschiedenis; zij leeren ook weten, dat onze vaders het juk van PHILIPS den IIden hebben afgeschud, en 80 jaren hebben gestreden voor vrijheid en onafhankelijkheid; dat het Huis van Oranje helden, om onze vrijheid te vestigen en te handhaven, heeft opgeleverd; dat wij Fransch geworden waren, doch ons in het jaar 1813 wederom hebben vrij gemaakt. Dit lagere onderwijs, zoo als het is ingerigt, rust op de wet van den 3den April 1806, welke deugdelykheid wij niet behoeven te betoogen, daar de ondervinding van byna een vierde van eene eeuw zulks beter voor ons doet. Met regt noemt men ze echt nationaal; met regt boezemt men den wensch uit, ze te mogen behouden, eene wet, die LODEWIJK NAPOLEON goedkeurde; CUVIER en NOËL bewonderden, en NAPOLEON bevestigde (1).

---

(1) Zie Brief over de wetten op het lagere onderwijs, van P. DE RAADT aan den Heer J. CORVER-HOOFT.

In onderscheidene provincien en plaatsen van Oud-Nederland bestaan instellingen en genootschappelijke vereenigingen. Allen zijn nuttig en werkzaam, deels ter aankweeking en uitbreiding van het gebied der wetenschappen en kunsten, deels ter bevordering van Godsdienst, goede zeden, nijverheid en volks-welvaart, of andere weldadige bedoelingen, en hebben, naar mate en naar aanleiding van het haar meer bijzonder voorgestelde doel, hare bijzondere wetten, verordeningen en reglementaire beschikkingen.

Dit ons voorberigt zou te uitgebreid worden, indien wij van al deze instellingen meer bijzonder wilden spreken; met een enkel woord zullen wij ons bepalen tot die, van welke wij de wetten en reglementen hebben kunnen overnemen, als van het Koninklijk Nederlandsch instituut van wetenschappen enz. Dit instituut toch staat in eene onmiddellijke betrekking tot het Gouvernement, en is, voor het geheele Rijk, te Amsterdam gevestigd, werkzaam tot de volmaking der wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten, zoo door deszelfs bijzondere nasporingen en eigene ontdekkingen, als door de zorg, om nasporingen en ont-

dekkingen, die elders gedaan worden, bijeen te zamelen. Hetzelve werd door *LODEWIJK NAPOLEON* opgerigt, door *NAPOLEON* niet vernietigd, en bloeit thans in vollen luister. Even zoo is ook de Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam gevestigd. Tot de geleerde en wetenschappelijke genootschappen behoort ook het Provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen; in het jaar 1772 werd het te Utrecht gevestigd, en legt zich vooral toe, om de taal der geleerden in stand en waarde te houden. De Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen, schoon verdeeld in vier afdeelingen, als eene te Amsterdam, eene te Rotterdam, eene te Leyden en eene in den Haag, vormt echter slechts één geheel, en heeft voornamelijk ten oogmerk den bloei en de beoefening van fraaije kunsten en wetenschappen te bevorderen.

Hebben dan deze vereenigingen, en zoo vele andere in ons Vaderland, als, bij voorbeeld, de Hollandsche maatschappij van wetenschappen, te Haarlem, opgerigt in het jaar 1752, welke zich met de stad Haarlem beijverde, om het vierde eeuwfeest, in het jaar 1824, van de uitvinding der

boekdrukkunst, door LAURENS KOSTER, te vieren, en voor hem eene eerezuil te stichten; als TEYLER's genootschap te Haarlem, in het jaar 1778 aan de beschikking van PIETER TEYLER VAN DER HULST deszelfs oorsprong verschuldigd; als het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen, in het jaar 1768 te Vlisfingen opgericht, enz., bijzondere betrekking tot het hooger onderwijs, voortgang en bloei der wetenschappen; meer betrekking tot het middelbaar en lager onderwijs heeft de maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, welke nu in het jaar 1834 eenen nieuwen tijdkring zal intreden. Aan deze maatschappij, te Edam opgericht in het jaar 1784 door wijlen JAN NIEUWENHUIZEN, Leeraar bij de Doopsgezinde gemeente te Monnikendam, is inderdaad dit onderwijs alles bijna verschuldigd; zij legde de grondslagen, waarop hetzelfde vervolgens zoo gelukkig kon worden opgetrokken, en verbeterd. De bevordering van godsvrucht en goede zeden, door uitbreiding van kennis en beschaaftheid, bijzonder bij de zoogenaamde gemeene volksklasse, en allerbijzonderst bij het opkomende geslacht, is het voortreffelijk doel van deze maatschappij. Sterk was de tegenwerking, welke zij

moest ondervinden; met waarlijk buitengewone kracht moest zij strijden tegen de vooroordeelen, welke zij wilde overwinnen. Onder den Goddelijken zegen is zij niet alleen alle worsteling en gevaar, hetwelk haar wel eens met vernietiging dreigde, te boven gekomen, maar heeft zich luisterrijk verspreid, telt thans een groot aantal departementen, en behoort onder de meest verdienstelijke maatschappijen in ons Vaderland gerangschikt te worden. Ook aan haar heeft het, onder anderen, de zoo nuttige en heilzame inrigting voor den arbeidzamen man, de Spaarbanken, te danken, waarin hij zijne winst kan nederleggen, welke voor hem bewaard wordt, blijvende steeds het vermogen behouden, om zijn kapitaal met de daarvan gemaakte renten terug te bekomen; en niet onwaarschijnlijk is het, dat zij nu hare pogingen bijzonder zal rigten tot het behoud der verkregene kundigheden bij hen, die de scholen verlaten hebben, waartoe een nieuw en ruim veld van nuttigen arbeid wordt geopend in de oprigting van herhaling-scholen bij de departementen.

Het was ook bijzonder deze maatschappij, welke zich, na de vereeniging met België, al dadelijk be-

ijverde, om de zoo heilzame bedoelingen van Z. M. den Koning te helpen bevorderen, en het aldaar nimmer zeer hoog geschat lager onderwijs te verbeteren; van kinderen redelijke wezens te vormen, en bekwaam te doen worden, om zelve over hunne tijdelijke en eeuwige belangen te oordeelen, en niet langer ten speelbal te strekken van den eersten, welke hen, als loftere werktuigen, tot zijne oogmerken gebruiken wilde. Dan wij hebben het beleefd, en weten het, dat Z. M. de Koning het voorgestelde edel doel niet heeft mogen bereiken, om in den slijkdonkeren nacht, waarin België verzonken lag, eenig weldadig licht te ontfleken, en het goede zaad, hetgeen deze maatschappij aldaar strooide, op een' steenachtigen grond is gevallen, of door het welig groeiend onkruid is verflikt. Wij spreken dan ook niet verder van al hetgeen Zijne Majesteit aanwendde, om het hooger onderwijs te verbeteren, noch van alle middelen, die aangewend werden, om, door het licht van kennis en wetenschap, de onder hen heerschende nog middeleeuwsche duisternis te verdrijven.

Wij zwijgen al verder van de belangstelling en aanmoedigingen des Konings in het weder her-

stellen en oprigten van vervallene en nuttige inrigtingen en wetenschappelijke vereenigingen. Al die zorg, al die goedheid toch is met de snoodste ondankbaarheid beloond; en de uitkomst heeft geleerd, dat België nog niet rijp is voor ware verlichting en beschaving; immers het heeft de slavernij verkozen boven de ware vrijheid, en zonder deze kunnen de wetenschappen niet geacht, het onderwijs niet op derzelve waarde worden geschat.

Wij zwijgen dus ook van de oprigting van het Collegium Philosophicum, eene inrigting, waarvan echter de beweegredenen door alle verlichte Katholijken goedgekeurd werden, doch een steen des aanstoots voor diegenen, welke hare belangrijkheid hadden moeten gevoelen en erkennen. De Koning zag met aandoening, dat de opleiding der jonge Katholijke priesters niet strekte, om hun die kundigheden te doen verkrijgen, welke, door den voortgang van kennis en beschaving, in de 19de eeuw bijna algemeen geworden zijn; vooral zag Hoogstdezelve met bezorgdheid, dat die opleiding op vele plaatsen gansch niet overeenstemde met de beginselen der grondwet; zoo wel voor de gods-

dienst als voor de belangen der maatschappij moesten de gevolgen gewichtig zijn van zulk eene diepe onkunde! De Koning zag het gevaar, en wilde de aanleiding daartoe wegnemen door een stelsel, hetwelk bij Hoogstdeszels besluiten werd vastgesteld (1). Nimmer kan de Belg uitwischen de vlek, welke op deszels naam kleeft, en waarmede hij zich zelve gebrandmerkt heeft. Altoosdurende schande moet op het hoofd van hen dalen, die de edele bedoelingen en vaderlijke gezindheid van den Koning miskenden, en België moet de wrange vruchten van zijne ondankbaarheid smaken. Gelukkig, daarentegen, ons Oud-Nederland, van hetwelk met alle regt gezegd wordt, en in welke uitboezeming wij zoo gaarne stemmen: « Geene vlek kleeft aan « Neêrlands eer, het staat zuiver dáár, in een' tijd

---

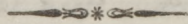
(1) Op deze wijze is het, dat de Minister van binnenlandsche zaken zich laat hooren in het zeer belangrijk verslag betreffende het onderwijs, enz., gedaan in het jaar 1829, terwijl het Z. M. den Koning dan ook behaagde, zich met de denkbeelden, in dat rapport vervat, te vereenigen. Men leest het in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, XVI, D. bl. 2 en volg. De bedoelde besluiten zijn van den 14den Junij 1825 (*Staatsblad* n°. 56), van den 11den Julij 1825 (*Staatsblad* n°. 60), van den 3den September 1825 (*Staatscouranten* van dat jaar, n°. 213 en 216).

« vol treurige bezoedeling. Ernstig en standvastig,
« maar openhartig en eerlijk in de diplomatie,
« heeft het het zwaard gevoerd, in aanval en ver-
« dediging, met kracht en roem. Daarvan getui-
« gen de tiendaagsche veldtocht van 1831, en
« CHASSÉ'S onsterfelijke verdediging van het kas-
« teel van Antwerpen. Doch dit is Hollands hoog-
« ste eer, dat het geen partijroem, geene lofrede
« behoeft, dat het geen thans Europa's stem spreekt,
« in de geschiedenis weérgalmen zal tot leer en
« voorbeeld voor de laatste naneven! »

Dit een en ander meenden wij in ons Voorberigt voor dit Deel te moeten opnemen. Bijzonder aangenaam, en, niettegenstaande er eenige ongunstige, misfchien niet geheel onpartijdige, beoordeelingen over dit ons werk gegeven zijn, bemoedigend zijn voor ons geweest, de ons van Staats-, en beroemde en kundige mannen toegezondene verzekeringen van hunne goedkeuring, en aansporing, om met hetzelfde voort te gaan, waarvoor wij hun onzen dank betuigen. Geene brommende en uitgerekte aankondigingen, maar het werk zelf moet zich aanbevelen, waarin wij gaarne erkennen, dat nog die volkomenheid ont-

breekt, welke er welligt in behoorde te zijn. Men vergeve dit, verbeter de gebrekkige, en gebruike het met nut, waaraan wij niet twijfelen kunnen.

[The following text is a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page and is largely illegible.]

I N H O U D

VAN HET

VIERDE DEEL.

HOOPER, MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS.

HOOPER ONDERWIJS.

Extract uit het register der besluiten van het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden, van den 4den December 1813..... Bladz. 1

Besluit, waarbij de organisatie van het hooger onderwijs in de Noordelijke provincien wordt vastgesteld, van den 2den Augustus 1815..... " 2

Extract uit het besluit, ter organisatie van het personeel der hoogescholen in de Noordelijke provincien, van den 16den October 1815..... " 59

Besluit, wegens de admisie van vreemdelingen, tot het examen voor den graad van medic. doctor, van den 26sten December 1822..... " 61

Besluit, betreffende de præparatoire examina aan de hoogescholen, van den 21sten Maart 1815..... " 63

Besluit, ten opzigte der akademische lesfen aan de studenten in de godgeleerdheid; de affchaffing der collegie-gelden voor die faculteit enz., van den 15den November 1820..... Bladz. 65

Besluit, houdende, om aan hen, aan welke de graden van *candidaat* en van *doctor*, door de onderscheidene *faculteiten*, aan 's Rijks hoogeschole, in het vervolg zullen worden toegekend, zoodanige *diploma's* te doen uitreiken, in welke, door gepaste onderscheidingen, de mate van bekwaamheid, op eene eenparige en kennelijke wijze, wordt uitgedrukt, van den 14den Maart 1826..... ” 68

Besluit, betreffende het onderwijs der wiskunde, in de gymnastien en hoogeschole, van den 9den September 1826..... ” 70

Besluit, wegens de vacantiën aan de hoogeschole, van den 8sten September 1827..... ” 73

Besluit, wegens het toelaten tot het afleggen van examina, en het verkrijgen van getuigfchriften enz., van den 28sten Junij 1830..... ” 75

Reglement, bepalende de oefeningen en de te vertalen fchrijvers voor de onderscheidene klasfen der Latijnsche fcholen, door Zijne Excell. den Commisfaris-generaal voor het onderwijs, de kunsten en wetenfchappen enz., ingevolge art. 23 van Z. M. besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14, gearresteerd den 20sten April 1816..... ” 76

Besluit, betreffende de erkenning en regeling der Latijnsche fcholen, collegien, of collegien onder de benaming van *athenæa*..... ” 81

Besluit, ter vestiging van een *Luthersch feminarium* of *kweekfchool*, te Amsterdam, van den 5den December 1816..... ” 85

Besluit, houdende reglement op het examen en de toelating der Israëlitische godgeleerde onderwijzers of leeraars en oefenaars, van den 13den October 1825.....	Bladz. 88
Hetzelve reglement.....	„ 89
Besluit, houdende strafbepaling tegen het onbevoegd geven van godsdienstig en godgeleerd onderwijs bij het Israëlitisch kerkgenootschap, van den 1sten September 1827.....	„ 92
Besluit, betrekkelijk het examineren, aannemen, onderhouden en onderwijzen van kweekelingen in 's Rijks vee-artsfenij-school, van den 30sten Julij 1821.....	„ 93
Besluit, betrekkelijk de administratie der goederen, toebehoorende aan de stichtingen der <i>beurzen</i> of van <i>collegien</i> , van den 26sten December 1818..	„ 94
Besluit, tot aanvulling der bepalingen van het besluit van den 26sten December 1818, omtrent het beheer der goederen, behoorende aan de stichtingen van <i>beurzen</i> of van <i>collegien</i> , van den 2den December 1823.....	„ 97
Besluit, waarbij de besluiten van den 26sten December 1818 en van den 2den December 1823 op alle stichtingen van <i>beurzen</i> toepasselijk worden gemaakt, van den 12den Februarij 1829.....	„ 105
Besluit, houdende toepassing van het besluit van den 26sten Mei 1824, op de stichtingen voor het onderwijs, van den 6den September 1829.....	„ 106
Besluit, bevattende de aanstelling der leden van de adviserende commissien, welke, krachtens art. 30 van het besluit van den 2den December 1823, moeten bestaan voor zaken, rakende de stichtingen, van den 10den Maart 1832.....	„ 107

Extract-besluit, wegens het onderwerpen der <i>verordeningen van het hooger onderwijs</i> aan een nader onderzoek, en daarstelling van eene commissie tot dat einde, van den 13den April 1828.....	Bladz. 108
Punten van overweging voor de commissie, bijeengeroepen ten gevolge van Zijner Majesteits bostaande besluit.....	” 109
MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS.	
Verflag van Zijne Excellentie den Commisfariis-generaal voor de binnenlandsche zaken, aan Z. K. H. den Heere Prinse van Oranje-Nassau, Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden, omtrent de <i>inrigtingen van het lager schoolwezen en onderwijs</i> , van den 14den Maart 1814.....	” 119
Wet voor het lager schoolwezen en onderwijs in de Bataafsche Republiek, van den 3den April 1806.....	” 123
Reglement voor het lager schoolwezen en onderwijs binnen de Bataafsche Republiek.....	” 128
Verordeningen op het afnemen en afleggen der examens van degenen, welke lager onderwijs begeeren te geven.....	” 139
Instructie voor de schoolopzieners en commissien van onderwijs in de respectieve departementen.....	” 146
Notificatie van den secretaris van staat voor de binnenlandsche zaken, houdende eene algemeene school-orde voor de lagere scholen, van den 23sten Mei 1806	” 159
Besluit, waarbij de wet van den 3den April 1806, betrekkelijk het lager schoolwezen, in werking wordt gebragt, van den 20sten Maart 1814.....	” 161

- Extract-besluit, waarbij de tot dus verre bestaan hebbende departementale commissien van onderwijs worden ontbonden, en vervangen door nieuwe provinciale commissien, met benoeming van derzelver leden en secretarissen, van den 6den Maart 1815.. Bladz. 163
- Besluit, houdende organieke bepalingen, op hoedanige wijze de godsdienstige Israëlitische scholen en het onderwijs zullen worden ingerigt, van den 10den Mei 1817..... „ 166
- Dispositie van den Commisaris-generaal, provifioeneel belast met de zaken der hervormde kerk enz., houdende eene algemeene instructie voor de godsdienstige Israëlitische schoolcommissie enz., van den 27sten December 1817..... „ 171
- Besluit omtrent het uitloven van eere-penningen aan de schrijvers van beste leerredenen en schoolboeken, in de Nederlandsche taal, van den 17den October 1827..... „ 190
- Resolutie van den Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, bij welke de uitreiking der akten van den derden rang als schoolonderwijzer, tot de wet van den 3den April 1806 teruggebracht; en opzigtelijk de toewijzing van dien rang, nadere bepalingen gemaakt worden, van den 20sten April 1821..... „ 191
- Besluit, houdende, met intrekking van het besluit van den 25sten September 1815, bepalingen op de vervulling van zoodanige schoolmeesters-plaatsen, als welke vroeger door het gouvernement vervuld werden, van den 14den Maart 1826..... „ 196
- Besluit, houdende regeling der uitbetaling van de school-onderwijzers-traktementen enz., van den 20sten April 1817..... „ 198

Besluit, belagende de uitbetaling der landelijke school - onderwijzers - traktementen, van den 5den Mei 1821.....	Bladz. 200
Besluit, betrekkelijk de scholen bij de verschillende korpsen der armée, van den 29sten December 1815.....	„ 201
Nader besluit, betrekkelijk de zamenstelling van scholen bij alle korpsen der armée, van den 25sten October 1817.....	„ 204
Extract uit de wet van den 21sten Augustus, 1816, bepalende het eenvormig stelsel van maten en gewigten.....	„ 207
Besluit, houdende strafbepalingen tegen hen, die, zonder bevoegdheid, lager onderwijs geven in zoodanige provincien, waar nog geene voorzieningen daaromtrent zijn vastgesteld, van den 25sten Julij 1822.....	„ 207
Besluit, houdende wijzigingen in de bestaande bepalingen omtrent het onderwijs, van den 27sten Mei 1830.....	„ 209
Circulaire van het departement van binnenlandsche zaken aan de gewestelijke besturen, van den 5den Julij 1830, houdende inlichtingen omtrent het Koninklijk besluit van den 27sten Mei 1830.....	„ 214
Besluit, betreffende het regte verstand der artikelen 1 en 2 van het besluit van den 27sten Mei 1830 omtrent het onderwijs, van den 13den Augustus 1831.....	„ 224
Besluit, strekkende tot het openen van een credit van honderd duizend gulden, om daaruit voorschotten aan de gemeentebesturen te doen, tot den opbouw of verbetering van schoolhuizen, van den 29sten Augustus 1826.....	„ 225

Besluit wegens de kweekschool voor school-on-
derwijzers, gevestigd te Haarlem, van den 31sten
Mei 1816..... Bladz. 229

Extract uit het register der handelingen van den
Minister voor het publiek onderwijs enz., van den
31sten December 1820..... " 231

Circulaire der provinciale commissie van onder-
wijs in Gelderland, aan de onderwijzers en onder-
wijzeressen in dezelve provincie, wegens het ver-
bod, om ligchaams-straffen aan de schooljeugd uit
te oefenen, van den 13den November 1823..... " 232

Publicatie van het Departementaal Bestuur van
Holland, behelzende het huishoudelijk school-regle-
ment en de klasificatie der scholen voor hetzelfde
departement, van den 5den Maart 1807..... " 234

Reglement ter bevestiging van de schoolverbete-
ring, ter algemeenmaking van het onderwijs, en
ter verzekering van eene genoegzame belooning der
onderwijzers in Zuidholland..... " 248

Reglement voor het lager schoolwezen binnen
Rotterdam, van den 26sten September 1825..... " 252

Reglement voor de kleine kinderscholen te 's Ha-
ge, van den 5den Februarij 1823..... " 256

Reglement voor de scholen te Scheveningen,
van den 11den April 1824..... " 258

Instructie voor de sub-commissie van toevoozigt
over de scholen te Scheveningen..... " 266

Besluit van den Gouverneur van Vriesland, waar-
bij gearresteerd zijn eenige algemeene regelen voor
de bouwning en inrigting van schoolvertrekken, van
den 1sten September 1826..... " 270

Algemeene regelen voor de bouwing en inrigting der schoolvertrekken.....	Bladz. 272
Reglement voor de stads tusschenscholen binnen Amsterdam, van den 18den November 1820.....	„ 274
Instructie voor bestuurders der tusschenscholen te Amsterdam, van den 30sten November 1820.....	„ 281
Instructie voor de eerste leermeesters der tusschenscholen binnen Amsterdam, van den 30sten November 1820.....	„ 283
Bepalingen ten opzichte der koepok-inënting, binnen de hoofdstad, van den 27sten October 1823...	„ 286
Reglement voor de armen-school binnen de stad Zierikzee, van den 26sten October 1821.....	„ 294
Reglement op de te Utrecht daargestelde inrigting: <i>ter vorming van bekwame school-onderwijzers..</i>	„ 300
Reglement voor de school-onderwijzers - gezelschappen, in het vijfde distrikt van Zeeland, te zamen vereenigd onder den naam van <i>Onderwijzers-genootschap</i> , van den 1sten Januarij 1820.....	„ 303
Extract - reglement ter bevordering der koepok-inënting, in de provincie Vriesland, goedgekeurd bij besluit van den 27sten April 1831, n ^o . 90.....	„ 314
KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.	
Nota van den Engelschen Burggraaf <i>Castlereagh</i> , betreffende de teruggave van de door de Franschen (<i>ook uit Nederland</i>) ontvoerde kunstgewrochten; geplaatst in het Protocol der geallieerde Mogendheden, den 11den September 1815.....	„ 317
Misive van den Engelschen Hertog <i>Wellington</i> , van den 23sten September 1815, aan zijnen landgenoot, Burggraaf <i>Castlereagh</i> , betreffende de teruggave van de door de Franschen (<i>ook uit Nederland</i>) ontvoerde kunstgewrochten.....	„ 323

Besluit, regelende de bestemming der voorwerpen van kunsten en wetenschappen, welke, ten gevolge van den roemvollen uitflag van den jongsten oorlog, aan het Rijk zijn teruggegeven, van den 6den October 1815..... Bladz. 328

Besluit, vaststellende verschillende punten, ten einde te voorzien in de behoeften van het onderwijs der beeldende kunsten, van den 13den April 1817..... " 329

Wet omtrent het verleenen van uitsluitende regten op uitvindingen en verbeteringen van voorwerpen van kunst- en volksvlijt, van den 25sten Januarij 1817..... " 333

Besluit, houdende 1°. goedkeuring van het reglement voor de Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, met de instructie voor de directeuren en het reglement voor de teekenscholen; en 2°. benoeming der leden van den raad van bestuur, van den 8sten Januarij 1820..... " 336

Reglement voor de Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam..... " 337

Instructie voor de directeuren of onderwijzers bij de Koninklijke akademie der beeldende kunsten te Amsterdam..... " 347

Reglement voor de teekenscholen..... " 350

Besluit, houdende aanwijzing eener jaarlijksche som op 's Rijks schatkist, tot aankoop van kunstwerken van levende Nederlandsche meesters, van den 25sten Maart 1827..... " 352

Besluit wegens het onderwijs in het teekenen, van den 10den October 1829, n°. 82..... " 353

Plan voor de inrigting van het onderwijs op de teekenscholen..... " 354

Reglement voor het Koninklijk Nederlandsche instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten, van den 6den April 1816.....	Bladz. 356
Reglement van orde, voor de algemeene vergadering van het Koninklijk Nederlandsche instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten....	” 368
Wetten van het provinciaal Utrechts genootschap van kunsten en wetenschappen, vastgesteld in eene algemeene vergadering van het genootschap, den 11den Junij 1817.....	” 373
Wetten der Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen, aangenomen en vastgesteld op derzelver algemeene vergadering, gehouden binnen Rotterdam, den 11den September 1819.....	” 381
Vernieuwde wetten der maatschappij: <i>tot Nut van 't Algemeen</i> , van den 9den Augustus 1815 en 7den Junij 1821, met derzelver modificatien en alteratien	” 399
Wetten, betreffende het fonds der maatschappij..	” 429
Bijvoegfels, veranderingen en verbeteringen op de wetten.....	” 431
Algemeene regelen, in acht te nemen bij het beoordeelen der opgaven van edelmoedige daden en andere uitstekende deugden.....	” 436
Berigt en verslag der Commissie tot herziening der wetten van de Maatschappij: <i>Tot Nut van 't Algemeen</i> ..	” 438
Wetten der Maatschappij: <i>Tot Nut van 't Algemeen</i> ..	” 443
Wetten, betreffende het fonds der Maatschappij..	” 475
Extract - besluit wegens het gebruik der Nederlandsche taal, van den 28sten Augustus 1829.....	” 477

NEDERLANDSCHE PANDECTEN

OF

VERZAMELING VAN WETTEN

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

HOoger, Middelbaar en Lager Onderwijs.

EXTRACT uit het register der besluiten van het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden, van den 4den December 1813.

In aanmerking nemende, dat de inrigtingen van openbaar onderwijs, binnen de Vereenigde Nederlanden, op eenen geregelden voet behooren te worden gehouden, en dat eenige voorzieningen deswege onverwijld noodzakelijk zijn;

Besluit:

Art. 1. De akademien van *Leyden* en *Groningen*, dus verre uitgemaakt hebbende een gedeelte der keizerlijke universiteit, zijn als zoodanig gesupprimeerd, en zullen alzoo de functien van den inspecteur-generaal derzelver universiteit, belast met eene bijzondere zending voor de Hollandsche departementen, alsmede die van de rectoren en inspecteuren, en van de verdere beambten derzelver akademien dadelijk ophouden.

Art. 2. De voorschrevene akademien en de bedieningen bij dezelve worden provisioneel op nieuw geconstitueerd, en zulks tot dat in dezen nader zal zijn beschikt; wordende alle hoogleeraars en beambten gerequireerd en gelast, om inmiddels in hunne functien voort te gaan, of, voor zoo verre die geïnterumped mogten geweest zijn, dezelve te hervatten.

IV. DEEL.

I

2 BESLUIT WEGENS HET OPENB. ONDERWIJS.

Art. 3. Het gebruik der Fransche taal bij alle openbare oefeningen en akademische akten wordt bij deze voor altoos afgeschaft.

Art. 4. De tot hertoe gebezigde titulatuur van *keizerlijke* wordt insgelijks afgeschaft en het verder gebruik daarvan ernstiglijk verboden.

Art. 5. Alle inrigtingen, thans, ten aanzien van de onderscheidene deelen, zoo van het hooger als lager onderwijs, bestaande, hetzij uit kracht van vroegere algemeene en bijzondere Hollandische wetten en reglementen, hetzij ten gevolge der kortstondige verbinding van dat onderwijs met de keizerlijke universiteit, zullen worden gehandhaafd, tot dat deswege, in den geest der tegenwoordige omstandigheden, voorziening zal zijn gedaan.

Art. 6. Alle voordragten aan het Algemeen Bestuur, betrekking hebbende tot het hooger en lager onderwijs, zullen moeten geschieden door tusschenkomst van den commissaris-generaal voor de binnenlandsche zaken.

BESLUIT, waarbij de organisatie van het hooger onderwijs in de Noordelijke provincien wordt vastgesteld, van den 2den Augustus 1815.

WIJ WILLEM, ENZ.

Geëxamineerd hebbende het rapport der commissie, bij Ons besluit van den 18den Januarij 1814, n°. 66 (1), belast met het ontwerpen eener organisatie van het hooger onderwijs; zijnde hetzelfde rapport vergezeld van een daarop gebaseerd concept-besluit en van de bedenkingen, sub dato 31 Maart 1814, bij de commissie ingebragt, zoo door derzelve medeleden *Muntinghe* en *Camper* gezamenlijk, als door laatstgemelden afzonderlijk;

---

(1) Zie dit besluit in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, I. D. bl. 58.

Gezien de consideratien van Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Onder den naam van *hooger onderwijs* wordt verstaan zoodanig onderwijs, als ten doel heeft, den leerling, na afloop van het lager en middelbaar onderwijs, tot eenen geleerden stand in de maatschappij voor te bereiden.

Art. 2. Het staat een' ieder, die zich daartoe geschikt voelt, vrij, in de onderwerpen van dit onderwijs aan anderen onder- rigt te geven, doch, bij de tijdsberekening der studien, zal alleen in aanmerking komen het onderwijs, genoten van inrigtingen, door algemeen openbaar gezag gevestigd en erkend.

Art. 3. Als zoodanige inrigtingen worden erkend de bij dit besluit bevestigde Latijnsche scholen, athenæën en hoogescho- len, en zulks naar gelang der bepalingen, omtrent dezelve res- pectivelyk in de volgende hoofdstukken voorkomende.

EERSTE HOOFDSTUK.

Latijnsche scholen.

Art. 4. De Latijnsche scholen moeten beschouwd worden als de eerste trap van het hooger onderwijs, en als inzonder- heid bestemd voor diegenen, welke, na aanvankelijk door het lager en middelbaar onderwijs te zijn beschaafd geworden, nu verder tot eenen of anderen geleerden stand in de maatschappij zullen worden opgeleid.

Art. 5. Geen leerling kan tot de Latijnsche scholen worden toegelaten, dan van wien, bij een voorgaand examen, zal ge- bleken zijn, dat hij wel bedreven is in het lezen, schrijven, rekenen, de gronden der Hollandsche taal en de beginselen van de aardrijks- en geschiedkunde. In gevallen echter, waarin de vordering der kennis van laatstgemelde beginselen schijnen mogt eenige hardheid te hebben, wordt aan de curatoren vrijheid ge- geven, daaromtrent naar billijkheid te handelen.

Art. 6. Tot het afnemen van dit examen zal tweemaal 's jaars, en wel kort vóór het begin van elken halfjarigen *cur-*

fus, moeten gevaceerd worden door eene commissie, te dien einde door de stedelijke regering benoemd of gequalificeerd.

Art. 7. Deze commissie, eenen leerling hebbende bekwaam bevonden, zal aan hem daarvan een getuigfschrift afgeven, ten einde hij zich, daarmede voorzien, bij den rector der Latijnsche scholen als leerling op dezelve kan doen inschrijven.

Art. 8. In alle plaatsen, waar op hoog gezag scholen van middelbaar onderwijs zullen opgericht of erkend zijn, kan het bovengemeld examen of getuigfschrift vervangen worden door eene schriftelijke verklaring van den opziener of bestuurder dier scholen, omtrent de genoegzame bedrevenheid van eenen leerling, in de zaken, bij art. 5 vermeld.

Art. 9. Op de Latijnsche scholen zal onderwijs gegeven worden, vooral, gelijk de naam zulks aanduidt, in de Latijnsche, en ook aan meer gevorderden, in de Grieksche taal, doch zoo veel mogelijk in dier voege, dat de leerlingen daarbij tevens andere voor hen onmisbare kundigheden opdoen; en zal daarenboven, na den afloop van het dagelijksch onderwijs der oude talen, ook opzettelijk in de overige kundigheden onderwijs gegeven worden.

Art. 10. De kundigheden, in welke voortaan op de Latijnsche scholen, behalve de oude talen, onderwijs zal gegeven moeten worden, zijn: de beginselen der wiskunde, de nieuwe en oude aardrijkskunde, de nieuwe en oude geschiedkunde, de Grieksche en Latijnsche fabelkunde.

Art. 11. Op de Latijnsche scholen zal, buiten de vacantien, onderwijs gegeven en school gehouden moeten worden, alle dagen van de week, uitgenomen op zon- en feestdagen, des morgens van negen tot twaalf uren, en des namiddags, in de drie wintermaanden, van twee tot vier, en in de overige maanden van twee tot vijf uren, met uitzondering alleen van den woensdag en zaterdag nadenmiddag, op welken, in geenen tijd van het jaar, school zal gehouden worden.

Art. 12. Er zal eene groote vacantie zijn van zes weken, in den zomer, op zoodanigen tijd, als met de plaatselijke omstandigheden best overeenkomt. Buitendien zal er, in de Kersweek, en in de week, die op elk der hieronder te vermelden halfjarige *examina* en *promotien* volgt, geene school gehouden worden.

Art. 13. Het onderwijs in de oude talen zal moeten gegeven worden, des morgens, gedurende de eerste twee uren van den schooltijd, en, des namiddags, gedurende den geheelen schooltijd, in de drie wintermaanden, en gedurende de twee eerste uren van den schooltijd, in de overige maanden van het jaar. Het laatste uur van den ochtendschooltijd, gedurende het geheele jaar, en het laatste uur van den namiddagschooltijd, gedurende negen maanden van hetzelfde, zal aan het opzettelijk onderwijs in eene of andere van de bij art. 10 vermelde kundigheden worden toegewijd.

Art. 14. De Latijnsche schooljeugd zal verdeeld worden in zes klasfen; ten zij curatoren, uit hoofde der plaatselijke omstandigheden, eene andere verdeling noodzakelijk achten. Aan het hoofd der hoogste zal de rector, aan het hoofd der daarop volgende de conrector staan; de lagere zullen door praeceptoren bestuurd worden. De rector, en, bij deszelfs afwezenheid of ziekte, de conrector, heeft het toezigt over allen.

Art. 15. In steden, wier bevolking niet zeer groot is, zullen twee of meerdere klasfen door éénen praeceptor, conrector of rector mogen onderwezen en bestuurd worden.

Art. 16. Niemand zal als praeceptor op eenige Latijnsche school aangesteld worden, zonder den graad van kandidaat in de letteren bekomen te hebben.

Art. 17. In steden, wier bevolking grooter is dan 20,000 zielen, zal niemand conrector of rector mogen zijn, zonder den graad van doctor in de letteren bekomen te hebben.

Art. 18. In steden, wier bevolking geen 20,000 zielen be-
loopt, zal dit vereischte van den doctoralen titel alleen op den rector toepasselijk zijn.

Art. 19. Tot het geven van onderwijs in de bij art. 10 vermelde kundigheden, zullen, indien zij er de bekwaamheid toe hebben, bij voorkeur, tegen eene, aan den meerderen arbeid geëvenredigde, verhooging van hun gewoon traktement, door curatoren aangesteld worden de onderwijzers en bestuurders der klasfen, waarvan melding gemaakt is in art. 14, doch, zoo het dezen aan de vereischte bekwaamheid ontbreken mogt, zullen, tot het geven van het voormeld onderwijs, andere bekwame personen, op een behoorlijk traktement, worden aangesteld.

Art. 20. Deze personen zullen geen deel hebben in het mi-

6 HOOGER ONDERWIJS.

nerval of schoolgeld, dat door de leerlingen op de Latijnsche scholen betaald wordt; maar zal dit minerval alleen strekken ten behoeve van rector, conrector en praeceptoren.

Art. 21. Het onderwijs zal bij al de klasfen in het algemeen in dier voege worden ingerigt, dat al de leerlingen tevens op eene nuttige wijze worden bezig gehouden.

Art. 22. Het oefenen des geheugens bij de leerlingen wordt niet alleen niet verboden, maar zelfs ten sterkste aanbevolen; doch zal het van buiten leeren moeten gefchieden buiten den schooltijd, en de onderwijzer niets aan zijne leerlingen doen van buiten leeren, dan hetgeen hij hun te voren duidelijc verklaard en bevattelijc gemaakt zal hebben.

Art. 23. De oefeningen in iedere klasfe der Latijnsche scholen, en de in dezelve te vertalen auteuren, zullen worden aangewezen in een reglement, te dien opzigte door het Departement van Binnenlandfche zaken uit te vaardigen.

Art. 24. Ter behandeling van hetgene tot het toezigt op de Latijnsche scholen betrekkelijc is, zal het hoofd van dat Departement worden geadfifteerd door eenen ambtenaar, onder den titel van *commisfaris voor de Latijnsche scholen*, op zoodanige instructie, als nader zal worden bepaald; zullende hem ook het inspecteren dier scholen kunnen worden opgedragen.

Art. 25. Overal, waar het kleine getal van onderwijzers of andere plaatselijke beletfelen te weeg brengen, dat niet al de bepalingen van het reglement omtrent het onderwijs in de klasfen volkomen en ftiptelijc kunnen worden nagekomen, zal men dezelve echter, zoo veel mogelijc, in het oog houden en achtervolgen.

Art. 26. In alle fteden, alwaar zich Latijnsche scholen bevinden, zal van wege de stedelijke regering een kollegie van ten minfte drie perfonen, onder den naam van curatoren of fcholarchen, het bestuur over deze scholen hebben, en bepaaldelijc zorg dragen, dat het onderwijs op dezelve ingerigt zij en blijve op den voet, als bij het reglement zal worden voorgefchreven.

Art. 27. Dit kollegie zal met de stedelijke regering de traktementen van den rector, conrector en verdere onderwijzers, gelijk ook het minerval, door de schooljeugd te betalen, naar gelang der plaatselijke omftandigheden, regelen.

Art. 28. Curatoren of scholarchen zullen ook op het zedelijk gedrag en de vorderingen der schooljeugd, zoo veel mogelijk, acht geven, en bepaaldelijk tweemaal in het jaar daartoe een plechtig examen houden, bij hetwelk hnn door de onderwijzers verslag zal worden gedaan van de naarstigheit, het gedrag en de vorderingen van elk' leerling, met opgave ook van het getal der fouten, door hen in de themata en explicatien gemaakt, en voorts door de leerlingen zelve, te dien einde ondervraagd zijnde, proeven zullen worden gegeven van hunne bekwaamheit in de onderscheidene deelen van het onderwijs.

Art. 29. Na den afloop van dit examen, zullen curatoren de leerlingen, welke zij wegens hunne vorderingen daartoe geschikt oordeelen, van eene lagere naar eene hogere klasse bevorderen, en aan die der hoogste klasse, bijaldien zij dezelve bekwaam achten om tot het akademisch onderwijs bevorderd te worden, hun ontslag van de scholen en daarbij een loffelijk getuigschrift in de Latijnsche taal verleen.

Art. 30. Zonder gewigtige redenen echter, zal niemand de hoogste of rector's-klassee mogen verlaten, dan na een jaar op dezelve te hebben doorgebracht.

Art. 31. Leerlingen van buiten komende, die, zonder de lagere klassee door te gaan, dadelijk op eene der hogere wenschen geplaatst te worden, zullen vooraf bij eene commissie, benoemd zoo als die, waarvan melding is gemaakt bij art. 6, een examen ondergaan, waaruit blijke, dat zij de vereischte bekwaamheit hebben om tot die hogere klassee te worden toegelaten.

Art. 32. Het openbaar afkondigen van deze en andere bevorderingen en het openbaar uitdeelen van prijzen aan hen, die de minste fouten in de themata en explicatien gemaakt, en in het algemeen het meest uitgemunt hebben, blijft, zoowel als het houden bij die gelegenheit van *gratiarum actiones* door de leerlingen, als eene loffelijke oude gewoonte, aan de curatoren ter handhaving aanbevolen.

Art. 33. Leerlingen, die door curatoren met een loffelijk getuigschrift van de scholen ontslagen, en tevens met een' der eerste prijzen begiftigd worden, zullen ook in het openbaar eene proeve moeten geven van hunne vorderingen, door het

doen van eene Latijnsche Oratie, of het doen voordragen van een Latijnsch gedicht, door hen zelveu opgesteld.

Art. 34. Curatoren zullen tweemaal in het jaar, na den afloop van elk halfjaars examen, van den staat hunner scholen verflag doen aan Onzen Secretaris van Staat voor de Binnlandsche zaken.

Art. 35. Tot het vervullen van eene open gevallen plaats van onderwijzer aan deze scholen, zal, ingevalle die van 's Lands wege eenige subsidie genieten, eene nominatie worden ingezonden aan den voornoemden Secretaris van Staat, die daaruit de verkiezing zal doen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Athenæa.

Art. 36. Er zal in elke provincie of landfchap der Vereenigde Nederlanden, met uitzondering van *Utrecht, Groningen en Drenthe*, een athenæum kunnen zijn, welks bedoeling is:

- 1°. Zoo veel mogelijk, algemeene verspreiding van smaak, beschaving, geleerdheid, enz.
- 2°. Het ten minste gedeeltelijk vervangen van de hoogeschoolen en van het akademisch onderrigt, ten behoeve van die jonge lieden, welke door hunne omstandigheden verhinderd worden, den tijd, tot eene akademische loopbaan noodzakelijk, geheel aan eene der hoogeschoolen door te brengen.

Art. 37. De genoemde athenæa zullen kunnen bestaan:

Voor *Gelderland*, te *Harderwijk* (1);

„ *Holland*, te *Amsterdam*;

„ *Zeeland*, te *Middelburg*;

„ *Vriesland*, te *Franeker*;

„ *Overijsel*, te *Deventer*;

„ *Brabant*, te *Breda*.

Art. 39. De kosten der athenæa zullen zijn ten laste der steden, binnen welke dezelve zullen zijn gevestigd, met uitzon-

(1) Dit athenæum is gesupprimeerd bij besluit van den 13den Junij 1818. Zie *Bijvoegsel*, VII. D. III. St. bl. 1690.

dering van die van *Harderwijk* en *Franeke*, welke van 's Lands wege zullen worden bekostigd.

Art. 39. Ten gevolge van dit onderscheid, zullen dan ook het bestuur der van stadswege bezoldigde athenæa, de aanstelling van curatoren en het beroepen van profesoren geheel stedelijk blijven, onverminderd het toezigt van het Departement van Binnenlandfche zaken; terwijl, behoudens hetzelfde toezigt, het bestuur der athenæa, uit de algemeene kasfen betaald wordende, zal verblijven aan curatoren, door Ons te benoemen.

Art. 40. De benoeming van profesoren aan de laatstgemelde athenæa geschiedt door Ons, uit eene dubbele nominatie, door curatoren aan het Departement van Binnenlandfche zaken in te dienen.

Art. 41. Het getal der ordinaire profesoren aan de athenæa zal naar den regel niet meer dan vijf zijn, van welke zich een met de voorbereiding tot de godgeleerde studien, een met de voorbereiding tot de regtsgeleerde studien, een met de bespiegelende en natuurlijke wijsbegeerte en wiskunde, een met de Griekfche en Latijnfche letterkunde en gefchiedenisfen en een met de Oosterfche letterkunde belasten zal.

Zullende de athenæa, welke in de hoofdstad van eenige provincie of landschap gevestigd zijn, daarenboven eenen hoogleeraar hebben in de Nederduitsche taal- en letterkunde.

Art. 42. De regeringen van steden, welke hare athenæa zelve bekostigen en van ouds het getal der hoogleeraren en de vakken van onderwijs naar welgevallen hebben kunnen regelen, zullen ook voortaan, met voorkennis en toestemming van het Departement van Binnenlandfche zaken, van de bepalingen, in het voorgaande artikel voorkomende, kunnen afwijken.

Art. 43. In de geneeskunde en daarmede verwante wetenschappen van natuurlijke historie, scheikunde en kruidkunde, zal, om de kostbaarheid der inrigtingen, daarmede in verband staande, en het gebrekkelijke van dit onderwijs zonder die inrigtingen, aan de athenæa geen onderwijs gegeven worden, dan voor zoo verre in dezelfde stad een geneeskundig provinciaal of stedelijk onderwijs mogt gevestigd zijn, ten behoeve van chirurgijns, apothekers en vroedvrouwen; in welk geval er ook profesoren aan het athenæum zullen kunnen zijn, die een voor-

bereidend onderwijs in de medicijnen zullen kunnen geven, zonder dat echter hierdoor de studenten in de medicijnen ontslagen worden van de verpligting, om ten minste twee jaren de lessen aan eene der hoogescholeu bij te wonen.

Art. 44. Onverminderd de bepalingen van art. 41, zullen echter op de athenæa van Harderwijk en Franeker, uit hoofde der oude verdiensten van de voormalige akademien, aldaar gevestigd, ook twee profesoren ter voorbereiding tot bekoming der geneeskundige graden zijn, van welke de eerste zich met de eigenlijk gezegde medische studien, en wel bepaald met ontleedkunde en physiologie, zal bezig houden; terwijl de andere de gronden der voorbereidende wetenschappen van kruid- en scheikunde en pharmacie onderwijzen zal; zullende nochtans ook dit de verpligting niet kunnen wegnemen, om ten minste twee jaren aan eene der hoogescholeu de lessen bij te wonen.

Art. 45. De bepaling van art. 40 zal insgelijks niet toepasselijk zijn op het geval, wanneer, of uit hoofde van ouderdom of van ongesteldheid, of van verdeeling bij schikking, een tweede professor naast en met een' ander in hetzelfde vak, zonder uitbreiding van het onderwijs, zal beroepen worden; zullende echter hiertoe, ook bij athenæa, die ten koste komen der steden, waar zij gevestigd zijn, de autorisatie noodig zijn van het Departement van Binnenlandsche zaken.

Art. 46. Het onderwijs, dat aan de athenæa, als voorbereidende inrigtingen ter bekoming der akademische graden, zal moeten gegeven worden, bestaat:

- 1°. Voor de godgeleerdheid, in een kollegie over de kerkelijke historie, een over de gronden der bijbelsche uitlegkunde, een over de natuurlijke godgeleerdheid;
- 2°. Voor de regtsgeleerdheid, in een kollegie over de instituten, een over de pandecten, een over het natuurregt en een over het hedendaagsche burgerlijke regt;
- 3°. Voor de medicijnen, waar dit onderwijs volgens art. 43 en 44 gevestigd is, in een kollegie over de ontleedkunde en een over de physiologie;
- 4°. Voor de wis- en natuurkundige wetenschappen, in een kollegie over de wiskunde, een over de natuurkunde, een over de kruidkunde en een over de scheikunde, pharmacie en *materies medica*;

5°, Voor de bespiegelende wijsbegeerte en letteren, in een kollegie over de redeneer- en bovennatuurkunde, een over de Latijnsche letterkunde, een over de Romeinsche oudheden, een over de Grieksche letterkunde, een over de Oostersche letterkunde en oudheden, een over de gronden van het Arabisch, een over de geschiedenissen en een over de Hollandsche taal- en letterkunde, daar, waar dit onderwijs gevestigd is, volgens art. 41.

Art. 47. Het zal echter aan de profesoren der athenæa vrijstaan, hun onderwijs ook verder uit te breiden, doch zonder dat zij, welke naar den graad van doctor staan, daardoor van de verpligting zullen ontslagen zijn, om voor de theologie en medicijnen twee, en voor de overige vakken ten minste één jaar, en wel het laatste of de laatste, aan eene der hoogeschoolen de lessen te hebben bijgewoond.

Art. 48. Van deze laatste verpligting zullen echter ontslagen zijn zij, die, zonder zich voor den regtsgeleerden stand te bestemmen, na zich gedurende drie jaren op de studien van het regt te hebben toegelegd, alleen als vrucht van hunne oefeningen, eenigen wetenschappelijken titel zouden wenschen; zullende deze, ook zonder aan eene der hoogeschoolen eenigen tijd te hebben doorgebracht, na behoorlijk examen, het regtsgeleerd doctoraal diploma kunnen bekomen, zoodanig als dit hieronder voor vreemdelingen zal bepaald worden.

Art. 49. Insgelijks zal deze verpligting niet toepasselijk zijn op zoodanige kweekelingen van de athenæa, welke zich, gedurende hun verblijf aldaar, zoodanig hebben bekwaam gemaakt, dat zij bereid zijn, zich aan de meerdere moeilijkheid van eene openbare promotie te onderwerpen.

Art. 50. De taal, waarin aan deze athenæa onderwijs gegeven wordt, zal verschillen naar gelang der onderwerpen, blijvende voor de onderwerpen van eigenlijke geleerdheid ook aldaar de Latijnsche taal gehandhaafd, terwijl, ter voldoening aan het eerste doel der athenæa, in het Hollandsch moeten onderwezen worden:

- 1°. Het hedendaagsch regt;
- 2°. De wiskunde;
- 3°. De natuurkunde;
- 4°. De scheikunde;

5°. De natuurlijke historie;

6°. De vaderlandsche historie;

7°. De Hollandfche letterkunde.

Zullende voorts het onderwijs in de ontleedkunde en phyfiologie op die plaatfen , waar hetzelfde te voren in het Nederduitsch gegeven is , ook vervolgens in die taal *kunnen* , en op de plaatfen , waar dit onderwijs met eene stedelijke inrigting van genees- of heelkundig onderwijs verbonden is , *moeten* gegeven worden.

Art. 51. Het *minimum* van het traktement der profesoren aan de athenæa wordt bepaald op *f* 1600 , wordende de stedelijke besturen in plaatfen , waar de athenæa geheel ten koste der steden komen , uitgenoodigd dit beginfel in het oog te houden.

Art. 52. De curatoren van de athenæa te *Harderwijk* en *Franeker* zullen jaarlijks de begrooting opmaken van de sommen , welke in het volgende jaar benoodigd zullen zijn en aan het Departement van Binnenlandsche zaken inzenden , om Ons ter goedkeuring te worden aangeboden.

DERDE HOOFDSTUK.

Hoogescholen.

Art. 53. Er zullen op het tegenwoordig grondgebied der Vereenigde Nederlanden drie hoogescholen zijn , aan welke niet alleen de studien tot bekoming van wetenschappelijke graden zullen voleindigd , en die graden zelven toegekend worden , maar aan welke , dien ten gevolge , in al de voornaamste deelen van menschelijke kennis , onderwijs zal gegeven worden.

Art. 54. Deze hoogescholen zullen gevestigd zijn te *Leyden* , te *Utrecht* en te *Groningen*.

Art. 55. De hoogescholen zullen van de athenæa onderscheiden zijn :

1°. Door het onderwijs ;

2°. Door het regt van graden toe te kennen ;

3°. Door de regten der profesoren ;

4°. Door de regten der studenten ;

- 5°. Door afzonderlijke inrigtingen, tot handhaving der akademische discipline;
- 6°. Door de materiële subsidien voor alle deelen van het onderwijs;
- 7°. Door meer krachtdadige inrigtingen, van landswege, tot aanmoediging en bevordering der studien, en
- 8°. Door de inrigting van derzelver bestuur.

E E R S T E T I T E L.

Over het onderwijs.

Art. 56. De onderwerpen van het onderwijs zullen verdeeld zijn in vijf faculteiten:

- 1°. Die van godgeleerdheid, tot vorming der kweekelingen voor de Hervormde Godsdienst;
- 2°. Die van regtsgeleerdheid;
- 3°. Die van geneeskunde;
- 4°. Die van wis- en natuurkundige wetenschappen;
- 5°. Die van bespiegelende wijsbegeerte en letteren.

Art. 57. De rang der faculteiten onderling wisselt jaarlijks af, en zal die faculteit als presidiaal beschouwd worden, tot welke de tijdelijke rector behoorende is.

Art. 58. Aan de behoefte van het hooger onderwijs in de Roomsch-Katholieke Godsdienst, zal door het subsidiëren van *Seminaria* op den tegenwoordigen voet voldaan worden.

Art. 59. Insgelijks zullen subsidien worden bepaald, ten behoeve van het hooger onderwijs in de Godsdienst bij de Lutherische, Doopsgezinde en Remonstrantsche gezindheden.

Art. 60. In elke der vijf faculteiten zal onderwijs gegeven worden in al de wetenschappen, tot elke derzelve behorende. Bij elke wetenschap zal een kort overzicht moeten voorafgaan van alle deelen dier wetenschap, aanwijzing en opgave van de beste bronnen van elk dier deelen, en eene korte aanwijzing, om de beoefening dezer deelen, of ten minste van de voornaamste derzelve over eene akademische loopbaan te verdeelen (encyclopedie en methodologie). Bij elke wetenschap of bij elk vak derzelve zal men ook daarvan eene korte geschiedenis geven.

Art. 61. De profesoren zullen niet voor één of meer afzonderlijke vakken, maar alleen in de faculteit, waartoe zij bestemd zijn, benoemd worden, en daarvan den titel dragen. De verdeeling der vakken over het personeel der profesoren wordt aan curatoren overgelaten, mits zorgende, dat geen der hierna in art. 63 te vermelden vakken onvervuld blijve.

Art. 62. De opgemelde verdeeling zal echter niet beletten, dat profesoren ook in die vakken hunner faculteit collegie mogen houden, welke hun niet opgedragen zijn; en zelfs zal het geenens profesor in eenige faculteit, buiten zeer billijk bezwaar, vrijstaan, zich aan het houden van voorlezingen over eenig afzonderlijk gedeelte van het, hem door curatoren toegeede, vak zijner studie te onttrekken, zoo spoedig hij daartoe door ten minste tien studenten wordt uitgenoodigd.

Art. 63. De collegien, welke jaar op jaar aan ieder der hoogeschoolen, in afzonderlijke lesfen, moeten gehouden worden, zijn:

1°. In de godgeleerde faculteit:

- a. De natuurlijke godgeleerdheid, welke echter ook in de faculteit der bespiegelende wijsbegeerte en letteren zal kunnen gehouden worden;
- b. De kerkelijke historie;
- c. De gronden der bijbelsche uitlegkunde;
- d. De dogmatiek;
- e. De Christelijke zedekunde, en
- f. De homiletieke en pastorale wetenschap.

En zullen de hoogleeraren der theologische faculteit, buiten de vacantie-tijden, als *concionatores academici*, de predikdienst waarnemen, en hun gezamenlijk daarvoor het traktement, aan eene predikantsplaats verbonden, zonder meer, worden toegekend.

2°. In de regtsgeleerde faculteit:

- a. De instituten;
- b. De pandecten;
- c. Het natuurregt;
- d. Het staats- en volkenregt;
- e. Het hedendaagsch burgerregt, en
- f. Het hedendaagsch lijfstraffelijk regt.

En daarenboven aan de universiteit te *Leyden*:

- g. De staatkundige historie van Europa;
- h. De statistiek;
- i. De diplomatiek.

De twee laatste bij afwisfeling, of in het algemeen of in het bijzonder met betrekking tot ons vaderland.

3°. In de geneeskundige faculteit:

- a. De ontleedkunde;
- b. De physiologie;
- c. De pathologie;
- d. De praktijk;
- e. De pharmacie en materies medica;
- f. De heelkunde;
- g. De vroedkunde;
- h. De diaetaetica, medicina politica et forensis.

4°. In de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen:

- a. De elementaire wiskunde;
- b. De hoogere wiskunde;
- c. De wiskunde, op waterloop- en waterbouwkunde toegepast;
- d. De proefondervindelijke natuurkunde;
- e. De wiskundige natuurkunde;
- f. De natuurkundige sterrekunde;
- g. De wiskundige sterrekunde, gepaard met het onderwijs in sterrekundige waarnemingen en in de scheepvaart;
- h. De scheikunde, zoowel algemeene als toegepaste;
- i. De kruidkunde en physiologie der planten;
- j. De natuurlijke historie der dieren en delfstoffen, welke, voor zoo verre de dierkunde betreft, met *anatomia comparata* zal moeten vereenigd worden;
- k. De landhuishoudkunde.

5°. In de faculteit der bespiegelende wijsbegeerte en letteren:

- a. De redeneerkunde;
- b. De bovennatuurkunde;
- c. De geschiedenis der wijsbegeerte;
- d. De wijsgeerige zedekunde.

De beide laatste zullen echter ook bij afwisfeling kunnen gehouden worden.

- e. De Latijnsche letterkunde ;
- f. De Romeinsche oudheden ;
- g. De Grieksche letterkunde ;
- h. De Grieksche oudheden ;
- i. De Hebreeuwsche letterkunde ;
- j. De Arabische, Syrische en Chaldeeusche letterkunde ;
- k. De Joodsche oudheden ;
- l. De algemeene geschiedenis ;
- m. De Vaderlandsche geschiedenis ;
- n. De Hollandsche letterkunde en welsprekendheid.

Art. 64. Ingeval de profesoren over de verdeeling der lessen, welke jaarlijks moeten gegeven worden, onderling niet mogten overeenkomen, zal de beslissing deswege door curatoren geschieden.

Art. 65. De rangschikking dezer wetenschappen naar derzelve aard in het 63ste artikel belet niet, dat curatoren eenen hoogleeraar, wiens vakken van onderwijs hem, uit hoofde van dat artikel, aan deze of gene faculteit schijnen te verbinden, tot eene andere faculteit zouden kunnen overbrengen, waarmede de vakken van zijn onderwijs in het naauwst verband staan, zonder dat echter deze verplaatsing hem wettigen zal tot het geven van eenig verder akademisch onderwijs, dan behoorende tot de faculteit, waarin hij bepaald beroepen is.

Niemand kan echter te gelijk lid van twee faculteiten zijn. De tegenwoordige hoogleeraren behouden hunne regten.

Art. 66. De taal, van welke zich de profesoren in de faculteiten, met uitzondering alleen van de hoogleeraren in de Nederduitsche letterkunde en de oeconomische wetenschappen, bedienen moeten, blijft bij voortdoring en uitsluiting de Latijnsche ; kunnende echter hieromtrent, ten aanzien ook van andere vakken, waarin dit nuttig zoude kunnen zijn, curatoren de noodige vrijstellingen geven.

Art. 67. Het gewoon getal der profesoren in elke der faculteiten zal onderscheiden zijn aan elke der hoogeschoolen, hetwelk zijn zal als volgt :

Te Leyden, te Utrecht, te Groningen.

Voor de theologie.....	4.	3.	3.
„ de regten.....	4.	3.	3.
„ de medicijnen.....	4.	3.	3.
„ de wis- en natuurkundi- ge wetenschappen... 4.	4.	4.	4.
„ de bespiegelende wijsbe- geerte en letteren... 5.	5.	5.	5.

Art. 68. In buitengewone gevallen, wanneer het belang der wetenschappen dit vordert, zal dit getal ook kunnen vergroot, of een profesor boven het getal kunnen beroepen worden, mits in dat geval Onze autorisatie daartoe gevraagd en bekomen zij.

Art. 69. Er zullen, buiten de ordinaire profesoren, aan de universiteit te Leyden, daarenboven, wanneer men dit, hetzij voor het behouden van het een of ander uitstekend voorwerp voor de letteren of wetenschappen, noodig oordeelt, ook *profesores extraordinarii* in een der vakken van hooger onderwijs kunnen worden aangesteld. De aanstelling geeft echter geen regt van opvolging bij de vacature van eenen ordinairen profesor, en zullen zelfs de *profesores extraordinarii* niet tot opvolgers kunnen worden voorgedragen, zonder een gemotiveerd advies; op de andere hoogeschoolen kunnen deze *profesores extraordinarii* worden aangesteld, wanneer duurzame ongesteldheid of eenig ander dergelijk bezwaar den gewonen profesor verhinderen mogt, de werkzaamheden van zijnen post naar eisch waar te nemen.

Art. 70. Elke wetenschap, die het onderwerp van eene afzonderlijke les uitmaakt, zal naar den regel in een jaar moeten afgehandeld worden; wordende de curatoren voorloopig gelast, vooral dit punt te behartigen.

Art. 71. Er zal, zoo veel mogelijk, op alle kollegien gerespondeerd worden, en blijven daarenboven de profesoren uitgenoodigd, de andere akademische oefeningen van dispuut-kollegien, reciteer-kollegien, enz., als van ouds voort te zetten.

Art. 72. De lessen blijven particulier. Zij mogen aan de huizen der profesoren gehouden worden, en zal te dezen aanzien aan elke der hoogeschoolen de staat van zaken blijven, zoo als die in den jare 1810 hier te lande was.

Art. 73. Niemand wordt tot de eigenlijke faculteits-lesfen der theologie, regtsgeleerdheid en medicijnen, toegelaten, zonder voor de eerste en tweede faculteit den graad van kandidaat in de letteren, en voor de derde faculteit dien van kandidaat in de wis- en natuurkundige wetenschappen bekomen te hebben; zullende hiervan alleen uitgezonderd zijn de lesfen over de ontleedkunde, osteologie en physiologie, welke men, om de uitgebreidheid van den medifchen *curfus*, met de voorbereidende studien zal mogen vereenigen.

Art. 74. Ten aanzien der volg-orde van studie, zal er geen bepaalde regel zijn, doch zal niemand tot het definitief examen, waardoor hij eenen stand in de maatschappij bekomt, toegelaten worden, zonder te bewijzen, dat hij, na de bekoming van den voorbereidenden graad, gedurende *drie* jaren in de theologie, gedurende *drie* jaren in de regten, gedurende *vier* jaren in de medicijnen (of *drie* jaren, zoo men de lesfen in de ontleedkunde, osteologie en physiologie met de voorbereidende studien vereenigd heeft), gedurende *drie* jaren in de wijsbegeerte, en gedurende *drie* jaren in de letteren gestudeerd hebbe, en behalve de vakken, waarin hij opzettelijk, en in allen gevalle moet geëxamineerd worden, nog daarenboven de subfidiare kollegien gehouden hebbe, bij elken der onderscheidene graden, hieronder uitgedrukt.

Zullende echter de bepalingen van dit artikel niet toepasfelijk zijn op degenen, die in de faculteiten, waarin zij studeren moeten, reeds bij eenen vroegeren *curfus*, vóór de invoering van dit besluit, kollegie hebben gehouden.

Art. 75. Ook zal de verpligting van het vorige artikel niet toepasfelijk zijn op hen, die zich tot de grootere moeilijkheid van de publieke promotie bereid verklaren; zullende deze, evenmin als vreemdelingen, verbonden zijn, of den tijd, of den loop hunner studien te bewijzen.

Art. 76. De curatoren der verschillende hoogeschoolen zullen de maatregelen voordragen, die hun het meest dienstig zullen voorkomen, om het onderwijs in de moderne talen, en in de teeken-, rij- en schermkunst op den tegenwoordigen voet staande te houden, of te verbeteren en uit te breiden door het benoemen van lectoren of andere onderwijzers.

T W E E D E T I T E L.

Over de akademische graden.

Art. 77. Er zullen in elke der faculteiten twee graden zijn, die van kandidaat en die van doctor.

Art. 78. Geen dezer graden zal verkrijgbaar zijn, zonder de hieronder te bepalen examina; zullende het echter als van ouds aan de hoogeschoolen vrijstaan, om aan mannen van uitstekende verdiensten, zoowel binnen- als buiten 's lands, den doctoralen titel, als blijk van achting, toe te staan of aan te bieden; doch zal in dat geval de zaak, op voordragt van de faculteit, bij welke de graad gegeven wordt, door den geheelen senaat, daartoe opzettelijk bijeengeroepen, moeten behandeld worden, en zullen, in dat geval, de kosten, evenmin als de examina, gevorderd worden.

Art. 79. De graad van kandidaat geeft geene regten naar buiten, dan voor zoo verre daarvan uitdrukkelijke uitzonderingen hieronder voorkomen. Hij is slechts een akademische graad, voorbereidende tot dien van doctor, en wordt alleen door een uittreksel uit de handelingen der faculteit bewezen. Hij zal door hen, die de akademische loopbaan der studien volgen, altijd, gewigtige verhinderingen alleen uitgezonderd, een jaar vóór het bekomen van den doctoralen graad, moeten gevraagd worden, zonder dat dit echter op vreemdelingen, of op hen, die in art. 85 daarmede gelijk gesteld worden, zal kunnen toegepast worden.

Art. 80. De graad van doctor wettigt, zonder eenig nader examen, tot de waarneming van alle functien, in het diploma uitgedrukt, voor zoo verre dit in dit besluit niet uitdrukkelijk nader gewijzigd is.

Art. 81. De aard en strekking der examina zullen onderscheiden zijn, naar mate van het doel, dat men zich daarbij voorstelt. Zij zullen tweederlei zijn, een voor het kandidaatschap, en een voor het doctoraat.

Art. 82. In de faculteit der theologie wordt voor den graad van kandidaat vereischt:

- 1°. Een examen in de natuurlijke godgeleerdheid, kerkelijke geschiedenis en algemeene leer van de christelijke godsdienst;

2°. Een bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de bovennatuurkunde, de zedelijke wijsbegeerte (hetzij bij den hoogleeraar in het natuurregt, hetzij bij den hoogleeraar in de wijsbegeerte) en de Oosterfche letterkunde, buiten het Hebreeuwsch, hebbe bijgewoond.

Art. 83. Tot het doctoraal examen in de theologie wordt gevorderd :

- 1°. Een examen in de dogmatiek, de christelijke zedekunde, de theorie der uitlegkunde en de pastorale wetenfchap;
- 2°. De uitlegging van eene plaats uit het Oude, en eene uit het Nieuwe Testament, welke te dien einde door de faculteit, bij den gunftigen afloop van het vorige examen, zullen worden opgegeven. Dit examen zal, daags na het evengemelde, plaats hebben;
- 3°. Her bewijs, dat men, buitendien, de lesfen der proefondervindelijke natuurkunde, der natuurkundige fterrekunde, der algemeene gronden van landhuishoudkunde, en vooral over den Hollandfchen ftijl en welfprekendheid, met vrucht hebbe bijgewoond.

Art. 84. In de faculteit der regtsgeleerdheid wordt tot den graad van kandidaat gevorderd :

- 1°. Een examen over de instituten van het Romeinsch regt;
- 2°. Het bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de encyclopedie der regtsgeleerde ftudien, over de historie van het regt, over de historie van het vaderland en over het natuurregt gehouden hebbe.

Art. 85. De doctorale graad in de faculteit der regten zal tweederlei zijn: het *doctoratus juris romani et hodierni*, te verleenen aan zoodanigen, die de ontwijfelbaarfte proeven van hunne bekwaamheid zullen gegeven hebben, en op dien titel hunne aanspraak willen vestigen tot de waardigheid, voor de bekoming van welke een akademifche graad vereifcht wordt, en het eenvoudig *doctoratus juris*, ten behoeve van vreemdelingen en van hen, welke eenen wetenfchappelijken titel verlangen.

Art. 86. Tot het doctoraal examen van deze laafte foort wordt, na het kandidaats-examen, niets gevorderd, dan alleen de fchriftelijke uitlegging van eene wet uit de pandecten en eene uit den codex, met verdediging van dezelve tegen de bedenkingen der profesoren.

Art. 87. Tot het doctoraal examen in de Romeinsche en hedendaagsche regten wordt vereischt :

- 1°. Een examen over het hedendaagsch, burgerlijk en lijfstraffelijk regt ;
- 2°. Eene uitlegging van twee plaatsen, eene uit het Romeinsche en eene uit het hedendaagsche regt, op gelijke wijze, als dit hierboven bij de theologie bepaald is ;
- 3°. Het bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de pandecten, over het staat- en volkenregt, over de statistiek des vaderlands, over de staatkundige historie van Europa, over de staathuishoudkunde, *medicina legalis et forensis*, en over den Hollandfchen stijl en welsprekendheid bijgewoond hebbe, voor zoo verre die kollegien gehouden worden aan de akademie, waar de graad gevraagd wordt.

Art. 88. In de faculteit der medicijnen wordt tot het examen van kandidaat vereischt :

- 1°. Een examen over de ontleedkunde, physiologie, pathologie, pharmacie en *materies medica* ;
- 2°. Eene ontleedkundige demonstratie ;
- 3°. Het bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de natuurlijke geschiedenis en de *anatomia comparata* gehouden hebbe.

Art. 89. Tot het doctoraal examen in de medicijnen wordt vereischt :

- 1°. Een examen over de praktijk der medicijnen en over de theorie der chirurgie en *ars obstetricia* ;
- 2°. Eene uitlegging van twee casus-positien of aphorismen van Hippocrates, waaromtrent hetzelfde zal worden in acht genomen, hetwelk bij art. 83 omtrent de theologie bepaald is ;
- 3°. Het bewijs, dat men, buitendien, ook de lesfen over de diaetaetiek en de *medicina politica et forensis* en het klinisch onderwijs met vrucht hebbe bijgewoond.

Art. 90. Wanneer iemand, den graad van *medicinæ doctor* bekomen hebbende, zich vervolgens opzettelijk op de heekunde, de *ars pharmaceutica*, of de vroedkunde bepalen wil, zal het hem vrijstaan, gelijk ieder *medicinæ doctor*, die zich daartoe van buiten 's lands aanbiedt, den afzonderlijken titel van *chirurgus*.

gæ, *artis obstetriciæ* of *artis pharmaceuticæ doctor* te vragen ; in welk geval :

- 1°. Door den *chirurgus*, behalve een afzonderlijk theoretisch examen in de heilkunde, eenige aan hem opgegevene operatiën op het *cadaver* zullen moeten gedaan worden ;
- 2°. Door den *obstetricator*, behalve een afzonderlijk examen over zijn vak, eenige verlosfingen op het *fantome* zullen moeten gedaan worden, met bijgevoegd bewijs, dat hij onder het oog van een' kundig' *obstetricator*, of in een of ander klinisch instituut een genoegzaam en de faculteit bevredigend getal van natuurlijke en onnatuurlijke verlosfingen gedaan hebbe ;
- 3°. Door den *pharmaceuticus*, behalve een afzonderlijk examen in de scheikunde en pharmacie, eene aan hem opgegevene scheikundige of pharmaceutische bewerking zal moeten gedaan worden.

Art. 91. Tot den graad van kandidaat in de wis- en natuurkundige wetenschappen zijn de vereischten onderscheiden, naar mate men dien graad als eenen voorbereidenden graad voor het doctoraat in de wis- en natuurkundige wetenschappen, of wel als eenen voorbereidenden graad voor de studie der geneeskunde vraagt.

Art. 92. Als voorbereidende graad voor het doctoraat in de wis- en natuurkundige wetenschappen wordt tot het kandidaatschap gevorderd :

- 1°. Een examen in de wiskunde, proefondervindelijke natuurkunde, sterrekunde en de algemeene beginselen der natuurlijke historie en kruidkunde ;
- 2°. Het bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de Latijnsche en Grieksche letterkunde, en die over de rede-neerkunde met vrucht hebbe bijgewoond.

Art. 93. Als voorbereidende graad voor de studie der geneeskunde wordt tot dit kandidaatschap geëischt :

- 1°. Een examen in de wiskunde, natuurkunde en kruidkunde, en de gronden der algemeene scheikunde ;
- 2°. Het bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de Latijnsche en Grieksche letterkunde, en die over de rede-neerkunde met vrucht hebbe bijgewoond.

Art. 94. Tot het doctoraal examen in de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen, waardoor de titel bekomen wordt van *matheos magister, philosophiæ naturalis doctor*, wordt gevorderd:

- 1°. Een examen in de toegepaste wiskunde, de wiskundige natuurkunde, de wiskundige sterrekunde, de toegepaste scheikunde en de geologie;
- 2°. De oplossing van een wiskundig en van een natuurkundig vraagstuk;
- 3°. Het bewijs, dat men, buitendien, de lesfen over de bovennatuurkunde en de gefchiedenis der wijsbegeerte met vrucht hebbe bijgewoond.

Art. 95. De diplomata in deze faculteit zullen inzonderheid uitdrukken het gedeelte der wetenschappen, waarin iemand bij voorkeur eenen stand gekozen heeft, en waarin hij dus bij voorkeur geëxamineerd is.

Art. 96. Tot den graad van kandidaat in de letteren zijn de vereischten even als in art. 91 onderscheiden naar gelang der bedoeling.

Art. 97. Als voorbereidende graad voor het doctoraat in de letteren wordt tot dit kandidaatschap gevorderd.

- 1°. Een examen over de theorie der Griekfche en Latijnsche taalkunde, over de Romeinsche en Griekfche oudheden, over de algemeene gefchiedenis en over de redeneerkunde;
- 2°. Het bewijs, dat men, buitendien, met vrucht de lesfen over de wiskunde, de proefondervindelijke natuurkunde en de Nederduitsche letterkunde hebbe bijgewoond.

Art. 98. Als voorbereidende graad voor de studie der godgeleerdheid wordt tot dit kandidaatschap gevorderd:

- 1°. Een examen over de Nederduitsche, Griekfche, Latijnsche en Hebreeuwfche letterkunde, en over de Griekfche en Hebreeuwfche oudheden;
- 2°. Het bewijs, dat men, bovendien, met vrucht de lesfen over de wis- en redeneerkunde en de algemeene gefchiedenis gehouden hebbe.

Art. 99. Als voorbereidende graad voor de studie der regtsgeleerdheid wordt tot dit kandidaatschap geëischt:

1°. Een examen over de Griekfche en Latijnsche taalkennis , en over de Romeinſche oudheden en de algemeene geſchiedenis ;

2°. Het bewijs, dat men, bovendien, de leſſen over de wiſkunde en de redeneerkunde met vrucht gehouden hebbe.

Art. 100. Tot den graad van doctor in de letteren, welke den titel geeft van *philosophiae theoreticae magister, literarum humaniorum doctor*, wordt gevorderd :

1°. Een examen over de hoogere Griekfche en Latijnsche taalkunde, over de oude geſchiedkunde, de bovennatuurkunde en de geſchiedenis der oude wijsbegeerte;

2°. Het uitleggen van twee duistere of het teregt brengen van twee gebrekkige plaatſen, eene uit een' Griekſch' en eene uit een' Latijnsch' ſchrijver ;

3°. Het bewijs, dat men, bovendien, de leſſen over de inſtituten, de geſchiedenis des Romeinſchen regts, over de vaderlandſche geſchiedenis en de natuurkundige ſterrekunde met vrucht gehouden hebbe.

Art. 101. De examina, waarvan in de vorige artikelen geſproken wordt, moeten allen geſchieden ten overſtaan der geheele faculteit, waarbij de graad gegeven wordt, welke leden te dien einde in koſtuum tot vergadering beſchreven worden, en wel, zonder uitdrukkelijke vergunning van curatoren, niet dan in de Latijnsche taal. Ten einde de bepalingen omtrent de tegenwoordigheid der leden van de faculteit niet vruchteloos te laten, zal bij elke faculteit eene boete op de abſentie kunnen bepaald worden.

Art. 102. Zij, die de akademiſche loopbaan niet gevolgd hebben, en dus de in art. 82 enz. gevorderde certificaten niet geven kunnen, zullen ook van de in die artikelen vermelde kundigheden bij de examina van elk' der graden blijken moeten geven.

Art. 103. Vreemdelingen echter, die van elders komen en tevens verklaren, zich ook in het vervolg hier niet te willen nederzetten, zullen van deze verpligting, zoowel als van de bewijzen van het bijwonen der genoemde leſſen, onſlagen zijn. Van beſluit veranderende, zullen zij zich in geen geval tot de uitoefening der wetenſchap, waarin zij den graad bekomen hebben, hier te lande kunnen nederzetten, zonder, op gelijke wij-

ze als de inlanders, aan de verplichtingen, welke op deze rusten, voldaan te hebben.

Art. 104. Alle examina, zonder onderscheid, moeten een vol uur duren, en die, in art. 102 vermeld, twee uren; zij moeten, zoo veel mogelijk, gelijkelijk over de onderwerpen verdeeld worden, en voor elk toegankelijk zijn; te welken einde, elk examen *ad valvas academiae*, daags te voren zal worden bekend gemaakt. Wanneer er meer dan één aanzoek tot examen is, zullen de kandidaten echter altijd afzonderlijk moeten geëxamineerd worden. Vereeniging van examina wordt niet toegelaten.

Art. 105. Zoo men in al deze examina voldaan heeft, zal men eindelijk tot de promotie zelve toegelaten worden (1).

Art. 106. Deze promotie zal tweederlei zijn, eene publieke en eene private. Ook zal de promotie met de kap, of *more majorum*, bij voortdoring worden toegestaan aan degenen, die dezelve verlangen.

Art. 107. Tot de promotien is noodig het schrijven en defenderen van een *specimen inaugurale*, hetwelk, of in eene uitgewerkte verhandeling over een of ander onderwerp, tot de

---

(1) Bij eene resolutie van den Minister voor het Publiek Onderwijs enz., van den 9den Junij 1818, is bepaald: 1°. „ dat iemand, die toegelaten „ zal zijn tot de *examina*, ter verkrijging van eenen akademischen graad, „ en bevonden wordt, de genoegzame kundigheden niet te bezitten, en die „ alzoo wordt afgewezen, verplicht zal zijn, alsnog zijne studien voort te „ zetten, gedurende zoodanig tijdperk, als door de faculteit, welke de af- „ wijzing gedaan heeft, naar de omstandigheden zal worden bepaald; gedu- „ rende dien tijd zal hij op geene der hoogeschoolen tot het ondergaan van „ nieuwe examina mogen worden toegelaten; 2°. dat de faculteiten geen „ langeren tijd zullen mogen bepalen dan dien van een jaar; 3°. dat, ten „ einde voor te komen, dat iemand, die op eene hoogeschool is afgewe- „ zen, zich naar eene andere kan begeven, ter verkrijging van den ver- „ langden graad, de faculteiten, in gevalle van afwijzing, de bewijschrif- „ ten, bij de reglementen gevorderd, om tot *examina* te kunnen toegelaten „ worden, niet teruggeven, maar onder zich houden, zonder zoodanig ie- „ mand, gedurende den gestelden tijd, tot nieuwe *examina* toe te laten; „ dat zij ook, des noods, en in bijzondere gevallen, aan de faculteiten der „ overige hoogeschoolen van de afwijzing kunnen kennis geven; eindelijk „ 4°. dat, gedurende de vacantien, geen *examina* ter verkrijging van aka- „ demische graden mogen plaats hebben, dan in buitengewone gevallen. en „ met toestemming van curatoren.” Zie *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, VII. D. III. St., 1820, bl. 1686.

wetenschap behoorende, waarin men den graad vraagt, of in uitgewerkte observaties over sommige onderscheidene onderwerpen bestaan zal. Losse stellingen, zonder eenige redenering voorgedragen, zullen niet aangenomen worden.

Art. 108. Dit *specimen* opgesteld zijnde, zal hetzelfde aan de beoordeeling der faculteit onderworpen worden, om toe te zien, dat daarin niets gevonden worde, strijdig met de openbare orde en goede zeden; blijvende het voor het overige ieder onverlet, de vruchten zijner overtuiging voor te dragen, zonder dat die in eenig geval voor het gevoelen der faculteit of der hoogeschool zal gehouden worden.

Art. 109. Het *specimen* goedgekeurd zijnde, zal hetzelfde gedrukt, en, bij private promotie, in de faculteit tegen de opposities der professoren, doch altijd met opene deuren, en, bij publieke promoties, in het openbaar auditorium, tegen de opposities van allen, die zich daartoe opgewekt gevoelen, moeten verdedigd worden.

Art. 110. Het zal ieder vrijstaan, of de private of de publieke promotie te kiezen; doch zullen zij, welke de lessen aan de hoogeschoolen voor het boven bepaald aantal jaren niet hebben bijgewoond (vreemdelingen alleen uitgezonderd) hun *specimen inaugurale* altijd publiek moeten defenderen.

Art. 111. De private defensie van het *specimen* geschiedt ten overstaan van den rector der akademie en den secretaris van den senaat, welke altijd in de faculteits-vergaderingen te dien einde zullen geroepen worden, en in de goed- of afkeuring van den kandidaat eene dadelijke stem zullen hebben. Bij publieke promoties wordt de geheele senaat geroepen, en de admisie tot het doctoraat ook door de meerderheid van dien senaat uitmaakt.

Art. 112. De kandidaat, tot den graad van doctor admisibel verklaard zijnde, wordt hem deze graad plegtig door eenen der professoren van de faculteit, naar volg-orde der beurten, als promotor opgedragen, en de secretaris verzocht ten spoedigste voor de expeditie van het diploma te zorgen, na dat echter vooraf door de *doctores medicinae, chirurgiae, artis obstetriciae* en *artis pharmaceuticae* de ambts-eed of verklaring zal zijn afgelegd.

Art. 113. De inhoud van de diploma's zal aan al de hoogeschoolen dezelfde zijn, doch zal in die voor het doctoraat der regten onderscheid worden gemaakt tusfchen degenen, die het *doctoratus juris romani et hodierni*, en die, welke het eenvoudige *doctoratus juris* bekomen hebben.

Art. 114. De regten, aan de akademifche graden in dezen titel verknocht, zijn:

- 1°. De onverhinderde uitoefening der werkzaamheden, in hun diploma uitgedrukt, indien daartoe geene nadere admiffie gevorderd worde;
- 2°. Het regt, om toegelaten te worden tot zoodanige waardigheden, ambtsbedieningen en ftanden, als tot welker bekoming een akademifche graad noodzakelijk is;
- 3°. De rang van voorzitting in alle kollegien, waarin doctoren en ongegradueerde perfonen tevens admiffibel zijn, boven de ongegradueerde perfonen, met welke zij gelijk-tijdig zitting nemen.

Art. 115. De waardigheden, ambtsbedieningen en ftanden, tot welke niemand, zonder eenen akademifchen graad, toegelaten kan worden, zijn die, aan welke deze voorwaarde bij de volgende artikelen verbonden wordt, of waaraan dezelve, bij vervolg, nog mogt verbonden worden.

Art. 116. Niemand, bij het Hervormd kerkgenootfchap, zal tot de predikdienst, als predikant, toegelaten worden, zonder ten minfte den graad van kandidaat in de letteren, en dien van kandidaat in de theologie bekomen, en daarenboven de bewijzen van een tweejarig met vrucht bijwonen der lesfen over de uitlegkunde van het Oude en Nieuwe Testament, de dogmatiek, de chrtielijke zedekunde en de landhuishoudkunde overgegeven te hebben.

Art. 117. De bepaling van art. 116 is niet toepasfelijk op de predikanten en proponenten, welke, vóór het uitvaardigen van dit besluit, reeds dadelijk aan het predikambt verbonden zijn of geweest zijn.

Art. 118. Ten aanzien van het opleggen van voortgelijke verplichtingen aan de leeraren van andere gezindheden, zullen in vervolg van tijd bepalingen kunnen worden gemaakt.

Art. 119. De graad van kandidaat in de regten geeft volftrekt geene regten naar buiten. Die van doctor in de beide

regten, zoo als, ten behoeve der vreemdelingen, dezelve in art. 85 vooral is aangeduid geworden, geeft alleen wetenschappelijke en zoodanige in het diploma uitgedrukte regten, welke uitoefening geene nadere admissie of vocatie vereischt.

Art. 120. De admissie, om voor een Onzer hoven en regtbanken als advokaat te mogen praktiseren, zal, van het uitvaardigen van dit Ons besluit af, alleen gegeven worden aan hen, die het diploma van het doctoraat in het hedendaagsch regt zoowel als in het Romeinsche zullen bekomen hebben. Alleen zijn hiervan uitgezonderd zij, die, vóór dien tijd, een diploma van doctor of licentiaat in de regten bekomen hebben.

Art. 121. De bedieningen, ambten en waardigheden, tot welke voortaan het eerste of tweede doctoraat der regten vereischt zal worden, zullen bij afzonderlijke besluiten worden vastgesteld. Het aanvaarden derzelven zal altijd door de overlegging der diploma's moeten worden voorafgegaan.

Art. 122. De graad van *medicinae doctor* wettigt, zonder eenig nader examen, tot alle uitoefening van inwendige geneeskunde. Hetzelfde geldt voor den graad van *chirurgiae doctor*, *doctor artis obstetriciae* en *artis pharmaceuticae*, welke, zonder eenig nader examen, overal tot de uitoefening der heel- en vroedkunde en apothekerskunst wettigen (1).

Art. 123. Geene uitoefening van een dezer deelen der geneeskundige wetenschappen staat aan iemand vrij, zonder den daarmede in verband staanden graad bekomen te hebben, behalve alleen het geval van dringende noodzakelijkheid, en behoudens de bepalingen, hieromtrent bij de thans bestaande verordeningen vastgesteld, of in het vervolg vast te stellen.

Art. 124. De graad van *matheseos magister*, *philosophiae naturalis doctor* ontstaat van alle nader examen in de vakken, bij het diploma uitgedrukt, bij het bekomen van posten, waartoe anders dergelijke examina zouden kunnen noodig zijn. Wanneer

---

(1) Op dit artikel is, bij besluit van den 17den Januarij 1816, eene ampliatie gemaakt, te vinden in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, III. D. I. St. bl. 3. Die ampliatie bestaat in deze bijvoeging: achter de woorden „wettigen” „voor zoo verre de bevoegdheid, om de verschillende takken „der geneeskunde gecombineerd uit te oefenen, bij de wet niet gewijzigd „en nader bepaald zal worden.”

echter het door den doctor bekomen diploma geene uitdrukkelijke en bijzondere melding maakt van het vak, waarin hij geplaatst zoekt te worden, zal het aan zijne keuze staan, om, of zijn doctoraal diploma op dit punt bij nader examen te doen ampliëren, of zich aan het gewoon examen bij de daartoe gestelde kollegien te onderwerpen. Deze graad wordt gevorderd in alle inlanders, welke op een profesoraat en lectoraat in de wis- en natuurkundige wetenschappen aanspraak maken.

Art. 125. De letterkundige graden wettigen, zonder eenig nader examen, tot het onderwijs in de vakken, bij de examina tot die graden uitgedrukt. Dezelve worden gevorderd bij allen, die aan het onderwijs op de Latijnsche scholen verbonden worden, volgens art. 16, 17 en 18.

Art. 126. De bepaling van het vorige artikel is niet toepasselijk op hen, die, vóór de uitvaardiging van dit besluit, reeds dadelijk aan het onderwijs verbonden zijn of geweest zijn.

Art. 127. De onkosten der in dezen titel genoemde graden zullen, voor elk' derzelve, behalve hetgeen daarvan als lands-regt of thans gevorderd wordt of immer mogt gevorderd worden, en buiten hetgeen op dit respect aan de pedellen der akademie als emolument zal toegekend worden, zijn als volgt:

- 1°. Die van het kandidaatschap in de letteren, de wis- en natuurkundige wetenschappen en de theologie.. f 30:0:0
- 2°. Die van het kandidaatschap in de regten en medicijnen ..... - 50:0:0
- 3°. Die van het doctoraat in de faculteiten der theologie en letterkunde..... - 60:0:0
- 4°. Die van het doctoraat in de overige faculteiten - 100:0:0

Terwijl daarenboven door hen, welke de buitengewone examina noodig hebben, waarvan in art. 90, 102 en 124 van dit besluit gesproken wordt, voor elk der examina op gelijke wijze zal betaald worden f 30:0:0.

DERDE TITEL.

Van de profesoren.

Art. 128. Al de profesoren, zoowel die aan de universiteit van *Leyden*, als aan die van *Utrecht* en *Groningen*, zijn lands-beambten.

Art. 129. Zij zijn derhalve, evenmin als de curatoren, wegens hunne respectieve werkzaamheden, eenige verantwoording aan de provinciale of stedelijke regeringen schuldig.

Art. 130. De vrijdom van schutterlijke dienst, zoowel voor de profesoren, als voor de studerende jeugd, is geregeld bij de wet omtrent de militie en landstorm.

Art. 131. Ingeval van inkwartiering, zal het den profesoren altijd vergund zijn, zich van dien last, bij wijze van afkoop, door eene somme gelds te bevrijden.

Art. 132. Het gewoon traktement der profesoren aan de hoogeschoolen, waarop voortaan beroepen zal worden, wordt bepaald, als volgt:

1°. Voor die te *Leyden*..... f 2,800:0:0

2°. „ de akademie te *Utrecht* en *Groningen*.. - 2,200:0:0

Wanneer aan eenige hoogeschool bij toeval de vrije woning in een 's lands-huis of akademie-huis mogte verbonden zijn, zal de huur van dat huis tegen eenen bepaalden prijs bij de berekening van het traktement in aanmerking komen; deze laatste bepaling is niet toepasselijk op het geval, wanneer aan eenige der hoogeschoolen akademie-huizen mogten zijn, welke niet tot eene bepaalde profesie behooren, maar als een voorregt ter belooning van lange dienst aan de oudste profesoren in eenige faculteit plegen ter woon gegeven te worden.

Art. 133. Dertig jaren onderwijs, als gewoon hoogleeraar op eene of meer der Nederlandsche hoogeschoolen, geeft het regt op eene vermeerdering van traktement, ten bedrage van het vierde van het gewoon traktement aan de hoogeschool, alwaar de hoogleeraar zich dan bevindt.

Art. 134. De emolumenten van het gewoon profesoraat zullen bestaan:

1°. In het gelijkelijk tusschen al de leden der faculteit te verdeelen saldo, hetwelk, na aftrek van hetgeen daarvan aan de akademie, den rector en den secretaris der akademie zal te goed komen, van het betaald wordende voor de akademische graden zal overfchieten;

2°. In een gelijkelijk tusschen al de profesoren te verdeelen tiende van hetgeen door den rector bij de inschrijving van elk' student ontvangen wordt;

3°. In de voordeelen, welke aan hen, volgens de hieronder gemaakte bepalingen, uit de beurtelingsche waarneming van eene der buitengewone akademische werkzaamheden, zal te goed komen.

De oude bij sommige akademien in gebruik zijnde emolumenten (als van tabbaard- en konijnengeld, enz.) zijn en blijven afgeschaft. De *profesores extraordinarii* en lectoren, in art. 69 en 76 vermeld, als geene leden der faculteit zijnde, kunnen onder geenen titel immer aanspraak op deze emolumenten maken.

Alles onverminderd hetgene in het vervolg mogt worden bepaald omtrent zekere inhouding of aftrek op deze verschillende emolumenten, ten behoeve van een op te rigten en algemeen weduwenfonds.

Art. 135. De kollegie-gelden voor de lesfen, waartoe ieder profesfor uit kracht van zijn beroep is gehouden, zijn op al Onze hoogeschoolen dezelfde, te weten: *f* 15:0:0 voor een kollegie van tweemaal 's weeks, en *f* 30:0:0 voor kollegien van meer dan tweemaal 's weeks. Voor buitengewone kollegien, en afzonderlijke, aan eenen of meerdere studenten in het bijzonder te geven, lesfen (*privatissima*), staat het elken profesfor vrij, zoodanige schikkingen te maken, als hij zal goedvinden.

Art. 136. Op de wijze en tijd van de betaling dezer kollegie-gelden maken de faculteiten of de senaat zoodanige schikkingen, als zij zullen goedvinden. In allen gevalle zal men echter voor de eenmaal betaalde *f* 15:0:0 of *f* 30:0:0 denzelfden *curfus* zoo dikwijls kunnen bijwonen, als men goedvindt.

Art. 137. De bepalingen van art. 135 en 136 zijn ook toepasselijk op de *profesores extraordinarii*. De lectoren zullen, voor eenen *curfus* van viermaal 's weeks, niet meer dan *f* 20, en van tweemaal 's weeks niet meer dan *f* 10 kunnen vorderen, en zal men denzelfden gewonen *curfus* daarvoor ook twee- en driemaal kunnen hooren.

Art. 138. Het zal elken profesfor aan eene Onzer hoogeschoolen vrijstaan te verzoeken, om *emeritus* te worden verklaard:

1°. Op grond van eene zoodanige ongesteldheid, welke hem verhindert, de werkzaamheden van zijnen post langer waar te nemen;

2°. Op grond zijner jaren, wanneer hij den ouderdom van 60 jaren bereikt, en tevens eene vijf en dertigjarige dienst aan het akademisch onderwijs hier te lande vervuld heeft.

Art. 139. Dit emeritaat toegestaan zijnde, geeft regt:

1°. Op het behoud van den profesoralen rang en de zitting in den akademischen senaat, zonder dat men echter uit dien hoofde eenige aanspraak op de voortdoring van het regt op de emolumenten zal kunnen maken;

2°. Op een pensioen van f 500, en verhooving voor elk dienstjaar boven de 5 jaar van $\frac{1}{35}$ deel van het traktement, dat men bij het vragen van zijn pensioen heeft, tenzij men in het geval van art. 133 de verhooving van $\frac{1}{4}$ bekomen heeft, wanneer het pensioen slechts naar het oorspronkelijke traktement zal worden berekend; kunnen de echter nimmer het pensioen de som van het traktement te boven gaan.

Art. 140. Wanneer een hoogleeraar den ouderdom van 70 jaren bereikt heeft, zal hij op gelijke wijze, als in het vorig artikel vermeld is, doch met behoud van zijn volle traktement en emolumenten, aan zijnen post verbonden, van zelf emeritus zijn, met de faculteit echter van te kunnen blijven onderwijzen; zullende, dien onverminderd, in dit geval echter altijd, tot verligting der werkzaamheden, een tweede profesfor, hetzij ordinair, hetzij extraordinair, in dezelfde faculteit beroepen worden.

Art. 141. Aan het genot van het pensioen als emeritus wordt bij inlanders de voorwaarde verbonden, van het grondgebied der Vereenigde Nederlanden te blijven bewonen.

Art. 142. Profesforen of lectoren, bij hun overlijden, weduwen of minderjarige kinderen achterlatende, zullen de eersten tot op hun hertrouwen, en de laatsten tot op hunne meerderjarigheid of vroegere winstgevende standbekoming, het genot hebben van een pensioen van f 500, vermeerderd met de helft der verhooving, waarop hun overleden echtgenoot of vader aanspraak zoude gemaakt hebben; zoodanig echter, dat dit pensioen nimmer het dubbel der oorspronkelijke som van f 500 zal kunnen te boven gaan.

Art. 143. Het bezwaar, uit de bepalingen van het voorgaande artikel, voor de publieke schatkist voortspruitende, zal, zoo veel mogelijk, worden verminderd door het oprigten van een weduwen-fonds, in gelijker voege, als hetgene ten behoeve der ministeriële ambtenaren bestaat; en dus van de sommen, welke de hoogleraren en andere belanghebbenden jaarlijks uit hunne emolumenten of anderzins aan hetzelfde fonds zullen contribueeren.

Art. 144. De weduwe overlijdende, zullen de kinderen het pensioen blijven behouden tot op hunne meerderjarigheid of winstgevende standbekoming.

Art. 145. Ook omtrent de weduwen en kinderen, geldt de bepaling van art. 141.

Art. 146. De bepalingen van art. 138 tot 141 zijn ook toepasselijk op *profesores extraordinarii*, alsmede op den tegenwoordigen lector in de wiskunde aan de universiteit te *Leyden*.

Art. 147. Het kostuum der ordinaire en extraordinaire profesoren zal zijn een gekleede zwarte rok en daarover de toga, zoo als die in gebruik was in 1810.

De lectoren hebben tot kostuum eenen gekleeden zwarten rok en eenen opgetoomden punthoed.

V I E R D E T I T E L.

Van de studenten.

Art. 148. Niemand zal als student aan eene der hoogeschoolen beschouwd worden, zonder zich, alvorens de akademische lessen bij te wonen, bij den tijdelijken rector der akademie als student te hebben doen inschrijven op de rolle der studenten (1).

---

(1) Bij de wetten en statuten der universiteit te *Leyden*, ten aanzien van de immatriculatie of inschrijving der studenten, was bij art. 15 vastgesteld, dat al degenen, die om te studeren tot deze universiteit komen, gehouden zullen zijn, binnen den tijd van acht dagen, te rekenen na hare aankomste binnen de stad *Leyden*, zich te vertoonen bij den rector, en van denzelven te laten immatriculeren of inschrijven, en daarvoor te betalen, tot behoef van de universiteit, vijftien stuivers, zonder meer, of dat zijluiden anderzins, en bij gebreke van dien, voor geene studenten zullen

Art. 149. Deze inschrijving zal door den rector niet mogen geschieden, zonder dat door den student een behoorlijk getuigschrift worde vertoond, en kopiëlijk overgegeven, waarbij het blijke, dat hij, na afloop van den eersten graad van het hooger onderwijs, door een bevoegd schoolbestuur aan eene der Latijnsche scholen bekwaam is verklaard tot het bijwonen der akademische lessen.

Art. 150. Wanneer iemand zich, of door huisfelijk onderwijs of buiten 's lands, of door eigene studie, tot het bijwonen der akademische lessen heeft voorbereid, en dus buiten staat is een getuigschrift, als in het vorige artikel vermeld is, te vertoonen, zal hij zich, ter bekoming van hetzelfde, bij de faculteit der letteren kunnen aanmelden, welke hem het examen zal afnemen in die kundigheden, welke, volgens het eerste hoofdstuk van dit besluit, kunnen onderfeld worden in iemand, welke de aldaar genoemde zes klassen doorloopen heeft.

Art. 151. Een student, die reeds eenigen tijd aan eene andere akademie, hetzij binnen of buiten 's lands, heeft gestudeerd, en zich aan eene andere hoogeschool vervoegt, zal hieraan niet onderworpen zijn, maar zal, in dat geval, een behoorlijk gewettigd getuigschrift van die studie op eene andere plaats genoegzaam zijn.

Art. 152. Tot de inschrijving zullen niet toegelaten worden zij, die, bij eene wettige uitspraak, van eene andere akademie om wangedrag verbannen zijn. Een bloot *confilium abeundi* sluit niet noodzakelijk uit, maar wordt, in dat geval, de admisie of weigering aan rector en asfessoren overgelaten.

Art. 153. De bepalingen der bovenstaande artikelen, met uitzondering alleen van het laatste, voor zoo verre de daarin ver-

---

worden gehouden, 't welk ook onderworpen zullen zijn alle de genen, dewelke tegenwoordelijken en van nu voortaan voor lidmaten van de universiteit willen zijn gehouden. Dat ook alle jaren, als de nieuwe rector gekoren en geïnaugureerd zal zijn, alle studenten en lidmaten van de universiteit hunne namen binnen 14 dagen na de voorschr. inauguratie zullen laten recenferen, of wederom aantekenen, daarvoor betalende zes stuivers, zonder meer, ten behoeve van den rector en secretaris voornoemd; welverstaande, dat niemand als student zal mogen worden ingefchreven, die nog geen twaalf jaren oud is, dan met goedvinden van de curatoren voornoemd.

melde verbanning bekend mogt zijn, zijn niet toepasselijk op vreemdelingen, die van elders komen, en verklaren, na afloop hunner studien, weder huiswaarts te willen keeren, schoon ook deze altijd, om student te zijn, zullen moeten worden ingeschreven.

Art. 154. Voor deze inschrijving zal aan al Onze hoogeschoolen betaald worden drie guldens, behalve hetgeen als emolument aan de pedellen voor het door hen te verrigten, volgens hunne instructie, zal moeten betaald worden.

Art. 155. Het wordt aan de prudentie en het oordeel der rectoren overgelaten te beslissen, op wat wijze zij, bij gelegenheid dezer inschrijving, aan den student den aard zijner nieuwe betrekking, en de verpligting, daaruit zoowel als uit de akademische statuten voortvloeiende, meenen te moeten doen kennen of te herinneren. De akademische eeden en de jaarlijkse voorlezing der wetten worden afgeschast, doch zullen, daarentegen, de akademische statuten, te allen tijde, bij den akademie-drukker verkrijgbaar moeten zijn, en bij de inschrijving ondertekend worden.

Art. 156. Het effect der inschrijving duurt niet langer dan het loopende academiejaar. Na verloop van dien tijd, zal het echter ieder vrijstaan zich op nieuw te doen inschrijven of te doen recenferen, om, op nieuw, voor één jaar als student te worden beschouwd.

Art. 157. Deze recensie of herziening van de rolle der akademie-burgers zal elk jaar, in de eerste veertien dagen na de aankoming van den nieuwen rector en secretaris, plaats hebben. Zij zal te hunnen overstaan geschieden, en zal daarvoor, buiten hetgeen aan de pedellen, voor het na de recensie door hen te verrigtene, zal worden toegelegd, betaald worden één gulden. Na verloop van den tot de recensie aangekondigden tijd, zullen de kosten dezer recensie driedubbel zijn.

Art. 158. Behalve de eigenlijk gezegde studenten, welke dadelijk de lessen der profesoren bijwonen, en als zoodanig bij hunne onderwijzers bekend zijn, zal niemand als akademieburger ingeschreven, of als zoodanig kunnen gerecenseerd worden, dan alleen:

1°. De lectoren en andere akademische onderwijzers, hierboven, art. 76, opgegeven, en

2°. De eigenlijke en dadelijke suppoosten der akademie.

Zoo er te voren aan eenen of anderen van zoodanige akademische burgers privilegien mogten toegestaan zijn geweest, waarvoor naderhand dedommagementen gegeven zijn, zullen deze dedommagementen, van de dagteekening dezes, voor den tegenwoordigen bezitter behooren tot het traktement, en vervolgens aan niemand verder gegeven worden.

Art. 159. Tot voorkoming van alle misbruik van den titel van student, zal de secretaris van den senaat, elk jaar, eenige dagen vóór de recensie, aan den deken van elke der faculteiten eene lijst der op de rolle staande studenten doen toekomen, welke tot hunne faculteit behooren, ten einde elk profesor aan den, dat jaar fungerenden, deken zijner faculteit de studenten opgeve, welke daarvan dadelijk bij hem de lesfen bijwonen; zullende hij, die onder geene dezer opgave gevonden wordt, in eene zamenkomst van den rector en asfesforen, daags vóór de recensie van de rolle geroyeerd, niet weder ter recensie toegelaten worden.

Art. 160. Elk student is verpligt zich te gedragen naar de wetten en statuten der hoogeschool, waartoe hij behoort. De verwaarloozing van dezen pligt zal de gevolgen hebben, welke daarop bij de statuten gesteld zijn.

Art. 161. Hij is onvoorwaardelijk gehoorzaamheid schuldig aan den rector, behoudens zijn regt van beklag aan den akademie-raad, wanneer hij meenen mogt, dat hem onregt ware aangedaan; weigering van gehoorzaamheid zal, wanneer de akademie-raad van oordeel is, dat de rector zijne magt niet heeft te buiten gegaan, naar gelang der omstandigheden, of een *consilium abeundi*, of eene relegatie ten gevolge hebben.

Art. 162. Het onmiddellijk opzigt over het gedrag en de zeden der studenten behoort bij den rector der hoogeschool. Hij zal dezelve over elk verzuim tegen de akademische orde en ondergeschiktheid kunnen onderhouden, en bepaald ook over het verzuim van het bijwonen van het onderwijs, zoo dit plaats heeft.

Art. 163. Hij zal, na herhaalde vruchteloze waarschuwing, de zaak kunnen brengen voor de vergadering van rector en asfesforen, welke laatste respectvelijk uit de vier faculteiten ge-

kozen worden, met uitzondering der faculteit, waartoe de rector behoort.

Art. 164. Ten aanzien van het *forum privilegiatum*, hetwelk dadelijke studenten aan al de hoogeschoolen zullen hebben, zal eene voordragt worden gedaan aan de Staten-Generaal.

V I J F D E T I T E L.

Over de materiële subsidien van het akademisch onderwijs.

Art. 165. De aan den Lande toebehoorende gebouwen, thans ten gebruike van het hooger onderwijs geschikt, of daartoe, bij vervolg van tijd, af te slaan, zullen worden gesteld onder de beheering der respectieve curatoren, en, zonder Onze speciale autorisatie, aan het evengemelde gebruik niet mogen worden onttrokken.

Art. 166. De stichting van een nieuw akademisch gebouw te *Leyden* zal worden aangevangen, zoodra de omstandigheden het maar eenigzins zullen toelaten, en inmiddels zullen curatoren de plannen en bestekken doen vervaardigen, naar welke de hooggrootheid der daartoe benoodigde uitgaven zal kunnen berekend worden.

Art. 167. De bibliotheken, thans aan de hoogeschoolen en *athenaea* aanwezig, blijven aan de stichtingen toebehooren, waar zij zich thans bevinden. De *athenaea* van *Franeker* (1) en *Harderwijk* blijven in het bezit der bibliotheken, welke te voren aan de in *Vriesland* en *Gelderland* gevestigde akademien hebben toebehoord.

Art. 168. Aan iedere der hoogeschoolen van *Leyden*, *Utrecht* en *Groningen* zal op de jaarlijksche begrooting harer uitgaven eene ruime som worden toegestaan tot het aankopen van de meest belangrijke werken, die zoowel binnen het Rijk als buiten 's lands uitgekomen zijn of verder uitkomen zullen.

Art. 169. Van dit subsidie zal een derde komen ten behoeve der natuurkundige wetenschappen (al de takken van natuurlijke

---

(1) Zie besluit van den 13den Junij 1818.

historie daaronder begrepen), terwijl de overige twee derden in gelijke deelen voor de behoeften der vier overige faculteiten zullen kunnen besteed worden, na aftrekking nogtans der benoodigde sommen voor de *acta academiæ et societatum* in al de talen, de journalen en werken van algemeenen inhoud, die men noodig zal oordeelen.

Curatoren houden het oog over de billijke verdeeling, volgens den geest van dit artikel.

Art. 170. Elke faculteit zal te dien einde jaarlijks aan den eersten bibliothekaris opgeven, hetgeen dezelve oordeelen zal dat meest dringend moet aangekocht worden. Zij kan ook, bij voorkomende openbare verkooping, tot op het beloop van haar aandeel in genoemd subsidie, aankopen, doch altijd met in achtneming, dat het aan haar toekomend aandeel nimmer te boven worde gegaan, en na voorloopig overleg met den eersten bibliothekaris.

Art. 171. Wanneer, gedurende den loop van een jaar, eenige faculteit beneden haar aandeel blijft, zal het overschietende op een volgend jaar meer besteed kunnen worden.

Art. 172. Het instellen of ondersteunen van openbare bibliotheken, door jaarlijksche subsidien aan de *athenæa*, blijft aan de besturen der steden, waar zij gevestigd zijn, aanbevolen. Bij de *athenæa*, welke ten koste komen van den Lande, zal daarvoor jaarlijks een post op de begrooting gebragt worden.

Art. 173. De bestaande legaten of donatien, ten behoeve der tegenwoordige bibliotheken, blijven aan de plaatsen, waaraan zij gemaakt zijn.

Art. 174. Op elke akademische bibliotheek, hetzij aan de hoogeschole, hetzij aan de *athenæa*, zal eene dubbele geschrevene of gedrukte catalogus moeten voorhanden zijn van alle boeken of manuscripten, welke zich aldaar bevinden. Een van deze catalogusfen zal wetenschappelijk, de andere alphabetisch moeten ingerigt zijn; curatoren zijn verpligt te zorgen, dat aan deze bepaling, zoo spoedig mogelijk, voldaan worde. De opgave van den staat van zaken op dat punt maakt een noodzakelijk deel uit van hun jaarlijksch verslag.

Art. 175. Het bestuur dezer bibliotheken en het personeel daaraan verbonden blijven provifioneel op den bestaanden voet. Curatoren der hoogeschole zullen zich, onmiddellijk na hunne

benoeming, onledig houden, om de bruikbaarheid der bibliotheken, behoudens die bestaande inrigtingen, zoo veel mogelijk, te vermeerderen.

De curatoren der hoogeschoolen van *Utrecht* en *Groningen*, en der *athenaea* van *Harderwijk* en *Franeker*, zullen hunne ontwerpen hieromtrent, zoo spoedig mogelijk, aan het Departement van Binnenlandsche zaken inzenden.

Art. 176. Zoo spoedig de *Leydsche* bibliotheek naar een beter lokaal zal zijn overgebracht, zal Ons, door eene afzonderlijke, daartoe te benoemen commissie, een ontwerp worden aangeboden van het bestuur en de inrigting dezer bibliotheek, overeenkomstig hare innerlijke waarde en het voorbeeld, te dezen aanzien, door naburige volken gegeven.

Art. 177. Er zullen aan elke der hoogeschoolen, tot ondersteuning en bevordering van het onderwijs in de ontleedkunde, geneeskunde, heelkunde en vroedkunde, kabinetten zijn van anatomische, physiologische en pathologische praeparaten en voorwerpen, waarbij ook zoodanige praeparaten van *anatomia comparata*, welke tot opheldering van de kennis van het menschelijk ligchaam kunnen dienen, zullen gevoegd worden; alsmede eene, zoo veel mogelijk volledige, verzameling van heelkundige en vroedkundige instrumenten, niet alleen voor zoo verre die thans in gebruik zijn, maar ook voor zoo verre die bij geschiedkundige vergelijkingen kunnen dienen, om de vorderingen der wetenschappen, of de manier van anderen bij het onderwijs te doen kennen. De fantomes tot vroedkundig onderwijs zijn hieronder begrepen.

Art. 178. Het opzigt over deze verzameling wordt toevertrouwd aan de profesoren in de anatomie, chirurgie en *ars obstetricia*, ieder voor zoo veel zijn vak aangaat, aan welke tevens de besteding der toegestane sommen, behoudens de behoorlijke rekening en verantwoording aan curatoren, wordt overgelaten.

Art. 179. De zorg voor de plaatfing dezer kabinetten blijft aan curatoren aanbevolen.

Ten aanzien der hoogeschool te *Leyden* wordt hier voor herhaald gehouden, hetgeen bij art. 166 is vastgesteld.

Art. 180. Er zullen aan de hoogeschoolen akademische gast-

huizen voor het klinisch genees- en heelkundig, en voor het practisch vroedkundig onderwijs zijn.

Art. 181. Om bij het meestal klein getal bedden in deze akademie-gasthuizen het klinisch onderwijs echter zoo uitgebreid als mogelijk te maken, worden de stedelijke regeringen of regenten der stads- of diakonie-gasthuizen uitgenoodigd, met curatoren der hoogeschoolen schikkingen te maken, ten einde zoodanige patienten uit de diakonie-armen of stads-gasthuizen, welke voor het klinisch onderwijs nuttig of leerzaam zouden kunnen zijn, op eene allezins veilige wijze naar het akademie-gasthuis worden overgebracht, en daarentegen weder uit het akademie-gasthuis naar het stads-gasthuis worden overgebracht zoodanige patienten, die, na dat hunne ziekte geweken is, gedurende hun volgend verblijf, tot herstelling hunner krachten, voor het klinisch onderwijs onnut geworden zijn.

Art. 182. Daar deze akademie-gasthuizen inzonderheid voor het onderwijs geschikt zijn, zullen curatoren toezien, dat dezelve niet, geheel en al strijdig met het doel der instelling, in bloote liefde-geftichten ontaarden, waar voor het onderwijs volstrekt onbelangrijke of ten minste weinig belangrijke patienten uit gunst geplaatst worden.

Art. 183. Ten behoeve van deze gasthuizen zal, bij de hoogeschool van *Leyden*, *f* 10,000, en bij die van *Utrecht* en *Groningen* ieder *f* 4,500 in rekening kunnen gebragt worden, alles daaronder begrepen, ook het traktement van den controleur dier siftingen, welke door curatoren op een traktement van *f* 200 zal worden aangesteld.

Art. 184. De schikkingen omtrent het inwendig bestuur dezer siftingen worden aan curatoren overgelaten; zij zullen toezien, dat bij dit klinisch onderwijs, zoo veel mogelijk, gelijkmatig, voor het onderwijs in de geneeskunde, de heelkunde en vroedkunde gezorgd worde.

Art. 185. Er zullen aan elk dezer gasthuizen, te allen tijde, de noodige heel- en verloskundige instrumenten moeten aanwezig zijn tot het doen der operatien, welke de omstandigheden zouden kunnen vorderen. Het zal eene der zorgen van de directie dier gasthuizen zijn toe te zien, dat deze instrumenten altijd zoodanig onderhouden blijven, dat zij te allen tijde, als het noodig is, kunnen gebruikt worden. De noodige aankopen

daartoe zullen van tijd tot tijd uit de, aan die stichtingen toegestane, fondsen gedaan worden.

Art. 186. Ten behoeve van het onderwijs in de natuurkundige wetenschappen, zal aan elke der hoogeschoolen een kabinet zijn van natuurkundige instrumenten, zoowel als van modellen der meest belangrijke zamengestelde werktuigen; curatoren zullen, tot bewaring daarvan, een droog en geschikt lokaal aanwijzen. Ten aanzien der universiteit van *Leyden* wordt hier, gelijk ten aanzien van alle kabinetten, voor herhaald gehouden, hetgeen boven bij art. 166 gezegd is.

Art. 187. Het bestuur over dit kabinet en de keuze der instrumenten, welke jaarlijks aangekocht worden, is bij den hoogleeraar of de hoogleeraren in de natuurkunde.

Art. 188. Ten behoeve van het astronomisch onderwijs zullen, aan elke der hoogeschoolen, de vereischte astronomische instrumenten voorhanden zijn.

Art. 189. Het bestuur over deze instrumenten is bij den profesor in de astronomie; te *Leyden* en te *Utrecht* zullen zich deze instrumenten bij de aldaar bestaande *observatoria*; te *Groningen* zullen zij bij de natuurkundige werktuigen geplaatst worden; behoudens eene andere schikking van curatoren omtrent de plaatfing, waar men zulks voegelijk oordeelt.

Art. 190. Er zal mede aan elke der hoogeschoolen een chemisch *laboratorium* zijn. Curatoren zullen voor een noodig en geschikt lokaal te dien einde zorgen, en aan de bestaande *laboratoria* van tijd tot tijd zoodanige verbeteringen maken, als zij, met overleg van den hoogleeraar in de scheikunde, het meest nuttig zullen oordeelen.

Art. 191. Bij dit *laboratorium* zal eene, zoo veel mogelijk volledige, verzameling van chemische instrumenten en van alles, wat daartoe noodig is, voorhanden zijn.

Art. 192. Het bestuur over dit chemisch *laboratorium* en van de verzamelingen, daartoe behoorende, wordt toevertrouwd aan de profesoren in de scheikunde.

Art. 193. Ten behoeve van het onderwijs in de natuurlijke historie, en bijzonder in de zoologie, zal er aan de hoogeschoolen een kabinet zijn voor de natuurlijke historie der dieren, en voor de *anatomia comparata* derzelve.

Art. 194. Er zal insgelijks aan al de hoogeschoolen, vooral in betrekking tot het geologisch onderwijs, eene verzameling van steenfoorten en *mineralia* bestaan.

Art. 195. Het bestuur dezer kabinetten behoort aan den hoogleeraar in de natuurlijke historie. Curatoren der respectieve hoogeschoolen zullen daartoe de behoorlijke lokalen aanwijzen.

Art. 196. Er zal aan elke der hooge scholen een kruidtuin zijn. Curatoren zullen er ten spoedigste hun werk van maken, om zich, door den hoogleeraar in de kruidkunde, die verbeteringen aan denzelfden te doen opgeven, welke hoogstnoodzakelijk mogten zijn, en uit de jaarlijks geaccordeerde uitgaven moeilijk kunnen worden gevonden, ten einde de uitgaven, daartoe noodig, door hen op de begrooting van het volgende jaar zouden kunnen gebragt worden.

Art. 197. Het bestuur van den kruidtuin, zoowel als van de daarbij behoorende verzameling van gedroogde planten, is aan den hoogleeraar van de kruidkunde toevertrouwd. De houtbibliotheek, welke zich thans in de *Leydsche* bibliotheek bevindt, zal onder dit bestuur worden gebragt.

Art. 198. Tot aanleg en onderhoud van al de inrigtingen, in dit hoofdstuk vermeld, zullen jaarlijks, even als bereids ten aanzien der bibliotheken bepaald is, op de begrooting der uitgaven van iedere hoogeschool, zoo vele afzonderlijke posten, als er inrigtingen zijn, gebragt kunnen worden, daaronder begrepen zekere sommen, welke, voor kleine uitgaven en verschotten bij de natuurkundige, chemische en landhuishoudkundige proeven, aan de respectieve profesoren, behoudens derzelver verantwoording, moeten worden geleden.

Art. 199. De onderscheidene directeuren zullen verplicht zijn te zorgen, dat van al de verzamelingen, onder hun bestuur zich bevindende, volledige inventarissen of catalogusfen, wetenschappelijk en alphabetisch gerangschikt, voorhanden zijn. Van deze zal zich altijd een exemplaar of kopie op het lokaal der verzameling moeten bevinden, en zal elk nieuw stuk dadelijk op dien catalogus moeten gebragt worden. De afgaande rector zal verplicht zijn, jaarlijks vóór zijne aftreding, deze inschrijving te vergelijken, en daarvan aan curatoren verslag doen, aan welke ook door de directeuren jaarlijks eene lijst der aangekochte voorwerpen zal gegeven worden.

Art. 200. De bestuurder van elk kabinet of verzameling is verantwoordelijk voor de stukken, welke zich, volgens de inventarissen, in zijne bewaring moeten bevinden. Wanneer eenig profesfor, of ook de bestuurder van het kabinet zelf, tot wetenschappelijk gebruik of ten nutte van het onderwijs, eenig voorwerp uit die verzameling mogt behoeven, zal hij, te dien einde, wel zijne toevlugt tot een der kabinetten of verzamelingen kunnen nemen, doch zal hij, in dat geval, altijd aan den hoogleeraar, met het bestuur belast, een reçu moeten afgeven, waardoor alleen de directeur van zijne verantwoordelijkheid ontslagen wordt, mits het blijke, dat de terugvordering door hem niet verwaarloosd zij.

Art. 201. Dit laatste geldt ook den bibliothekaris of bibliothekarissen, ten aanzien der boeken, welke door profesoren uit de bibliotheken aan hunne huizen genomen worden.

Art. 202. Het getal der ondergeschikte bedienden bij deze slichtingen en hunne traktementen, worden aan curatoren overgelaten, om daaromtrent de beschikkingen te maken, die zij noodig of nuttig zullen oordeelen. Alles met in achtneming der bepalingen, die daaromtrent bij de jaarlijkfche begrootingen van kosten zullen worden gemaakt.

Art. 203. Al deze mindere geëmployeerden, in het vorige artikel vermeld, worden gerekend slechts voor één jaar te zijn aangesteld. Zij worden jaarlijks gecontinueerd, wanneer zij, bij het verzoek daartoe, een getuigschrift van den hoogleeraar of de hoogleeraren, bij welke het bestuur van de inrigting is, overleggen, waarbij verklaard wordt, dat men op den duur over hunne vlijt en goed gedrag wel tevreden is.

Z E S D E T I T E L.

Over de inrigtingen tot aanmoediging en ondersteuning der akademische studien.

Art. 204. Er zal, tot belooning van uitstekende verdiensten, zoowel als tot onderstand van bekwame, doch met midelen schaars bedeelde, jongelingen, jaarlijks eene bepaalde som besteed worden.

Art. 205. Tot bereiking van het eerste oogmerk, zullen er jaarlijks aan de hoogeschool te *Leyden tien*, en aan die van *Utrecht en Groningen* ieder zes gouden medailles, elke ter waarde van *f 50:0:0*, of de geldswaarde van dien, uitgelooft worden, waartoe alleen de eigenlijk gezegde studenten aan Onze hoogeschoolen en athenæa regt zullen hebben, doch altijd met dien verstande, dat tot elke dezer medailles, waar ook uitgelooft, zonder eenig onderscheid, alle studenten, aan welke hoogeschool of athenaeum zij ook hun verblijf houden, zullen kunnen mededingen.

Art. 206. De uitdeeling dezer prijzen geschiedt jaarlijks in het openbaar door den rector, na het doen der redevoering, waarbij hij zijne waardigheid aan zijnen opvolger overdraagt (1).

Art. 207. Zij zullen uitgelooft worden, op de beste in het Latijn gefchreyene beantwoording eener prijsvraag, waarvan te *Leyden* :

- 1 Uit het vak der theologie, door de theologifche faculteit uit te fchrijven ;
- 1 Uit het vak der regtsgeleerdheid, door de juridifche uit te fchrijven ;

---

(1) Bij besluit van den 30ften Julij 1822 (te vinden in het *Bijvoegfel tot het Staatsblad*, IX. D. III. St. bladz. 1754) is bepaald: dat aan de studenten der hoogeschoolen of athenæa, wier verhandeling ter beantwoording eener prijsvraag, uitgefchreven bij eene der hoogeschoolen, van welke zij geene kweekelingen zijn, den prijs eener gouden medaille is waardig gekeurd, zal worden verleend eene gemoetkoming in de kosten der reizen en des verblijfs, waartoe zij verpligt zijn, ingevolge art. 206, 210 en 211 van dit besluit van den 2den Augustus 1815, alsmede ingevolge art. 142, 146 147 van dat van den 25ften September 1816, n°. 65, en zulks na de zesde klasfe van het tarief, vastgesteld bij Ons besluit van den 25ften Julij 1818, n°. 47 (*), het verblijf telken reize bepaald tot uiterlijk drie dagen, zullende de declarationen moeten geviseerd zijn door den rector der hoogeschool, bij welke de verhandeling bekroond is.

(*) Bij dit besluit wordt gearresteerd het reglement op de reis- en verblijfskosten van burgerlijke ambtenaren, geëmployeerden en bedienden van het Rijk, waarbij dezelve, met betrekking tot derzelve reis- en verblijfskosten, worden verdeeld in tien klasfen, en vervolgens deze kosten, bij art. 2, voor iedere der klasfen bepaald: voor de 1ste klasfe enz., voor de zesde klasfe één gulden voor ieder uur afftands, telkens heen en terug; en drie gulden voor iederen dag verblijfs, telkens. Men vindt dit besluit en reglement in het *Bijvoegfel tot het Staatsblad*, V. D. II. St., 1818, bl. 441 volg.

- 1 Uit het vak der geneeskunde, door de medische uit te schrijven;
- 1 Uit het vak der natuurkunde, } door de wis- en natuurkun-
- 1 Uit het vak der wiskunde, } dige uit te schrijven;
- 1 Uit het vak der sterrekunde, } door de wis- en natuurkun-
- 1 Uit het vak der natuurlijke } dige uit te schrijven;
- historie, } door de wijsgeerige en
- 1 Uit het vak der scheikunde, } letterkundige uit te
- 1 Uit het vak der bespiegelende } schrijven.
- wijsbegeerte, }
- 1 Uit het vak der letterkunde, }

Te Utrecht en Groningen :

- 1 Uit het vak der theologie, door de theologische faculteit uit te schrijven;
- 1 Uit het vak der regtsgeleerdheid, door de juridische uit te schrijven;
- 1 Uit het vak der geneeskunde, door de medische uit te schrijven;
- 2 Uit het vak der wis- en } door de wis- en natuurkundige
- natuurkunde, } uit te schrijven;
- 1 Uit het vak der letteren of } door de wijsgeerige en letter-
- bespiegelende wijsbegeerte, } kundige uit te schrijven;

zal moeten genomen zijn.

Art. 208. Men zal deze prijsvragen bij beurtwisseling zoodanig inrigten, dat zij, binnen een bepaald aantal jaren, den geheelen omvang van het onderwijs zullen omvat hebben, en bijzonder in acht nemen, dat, onder het woord prijsvraag, voor de letterkundige faculteit ook verstaan wordt zoodanig ander stuk van welsprekendheid of dichtkunde, als waarop van tijd tot tijd een prijs zal moeten gesteld worden, om den Hollandschen roem in het vak der Latijnsche welsprekendheid en dichtkunde, ook door dit middel te schragen.

Art. 209. Men zal deze prijsvragen over het geheel zoodanig trachten in te rigten, dat de beantwoording daarvan niet zoo zeer natuurlijke vlugheid, als wel meer bijzonder vlijtige beoefening van het gegeven onderwijs, onderstellen.

Art. 210. Wanneer eene ingekomen verhandeling den prijs waardig gekeurd is, zal de faculteit, door welke die prijsvraag

is uitgeschreven, alvorens den prijs openlijk toe te kennen, den schrijver, wiens verzegeld naambriefje, met dezelfde spreuk van boven onderscheiden, waarmede de verhandeling geteekend is, nu geopend wordt, uitnoodigen, om zich op eenen bepaalden tijd voor die faculteit te vervoegen, ten einde, gedurende een half uur, zijne verhandeling tegen de bedenkingen van de leden der faculteit te verdedigen. Wanneer, na opening van het naambriefje, blijken mogt, dat de verhandeling door den steller zelve in schrift was gebragt, zal deze, daardoor, onmiddellijk het regt op den prijs verliezen.

Art. 211. Wanneer dit examen bewezen zal hebben, dat het ingezonden stuk inderdaad het werk van den inzender heeft kunnen zijn, zal aan hem de medaille toegekend, en daarvan in al de dagbladen en tijdschriften berigt gegeven worden, met bepaling van den dag, waarop de medaille, volgens art. 206, aan hem in het openbaar zal uitgereikt worden.

Art. 212. Het bekomen van eene of meerdere zoodanige medailles zal door Ons, bij het aanzoek tot bevordering of bekoming van dezen of genen graad, in aanmerking genomen worden.

Art. 213. De bekroonde stukken zullen in de jaarboeken der hoogeschoolen, waarvan hieronder nader zal gesproken worden, gedrukt worden.

Art. 214. Behalve de in art. 205 genoemde *f* 1100 tot aanmoediging, zal er jaarlijks, van landswege, eene bepaalde som besteed worden, tot ondersteuning van zoodanige jonge lieden van goeden aanleg, welker omstandigheden van fortuin hun niet toelaten, op eigen kosten, de lessen aan de hoogeschool bij te wonen.

Art. 215. Deze ondersteuning zal bestaan in 70 pensioenen over de drie hoogeschoolen, in diervoege te verdeelen, dat er 30 daarvan ten voordeele van de hoogeschool van *Leyden* en 20 aan die van *Utrecht* en *Groningen* respectivelijk komen.

Deze pensioenen vervangen de tegenwoordig bestaande of tot in 1810 bestaan hebbende inrigtingen van weldadigheid van 's Lands wege, ten behoeve van mingevoede studenten, als welke alle, onder wat naam ook, door dit besluit opgeheven en afgeschafft verklaard worden. Zoo er door deze afschaffing personen in hun wettig verkregen regt mogten benadeeld wor-

den, zullen curatoren aan de zoodanigen, uit het fonds der pensioenen, vooraf eene billijke schadevergoeding kunnen toestaan.

Art. 216. Het bedrag van elke dezer beurzen of pensioenen zal te *Leyden* f 300, te *Utrecht* en *Groningen* f 200 zijn, en de geheele som aan onderstandgelden aldus belooopen f 17,000.

Art. 217. De verdeeling dezer pensioenen over de verschillende faculteiten zal plaats hebben als volgt:

	<i>Leyden.</i>	<i>Utrecht.</i>	<i>Groningen.</i>
Voor de godgeleerdheid.....	10	5	5
„ de regtsgeleerdheid.....	2	2	2
„ de medicijnen.....	4	4	4
„ de wis- en natuurkundige wetenenschappen.....	4	4	4
„ de wijsbegeerte en letteren	10	5	5
	30	20	20

Art. 218. Wanneer zich in eenige faculteit geen genoegzaam aantal van voorwerpen mogt bevinden, welke naar billijkheid op de bepaalde pensioenen aanspraak mogten kunnen maken, zal het, in dat geval, aan curatoren vrijstaan, zoo er zich in eene andere faculteit verdienstelijke voorwerpen bevinden, welke, naar het vorige artikel, geene aanspraak op eene beurs konden maken, aan deze de overschietende som of geheel of gedeeltelijk te besteden.

Art. 219. Omtrent het toezigt op de, met deze beurzen bevoorregte, jonge lieden, zoowel ten aanzien van hun gedrag, als van hunne studien, zullen door curatoren de noodige bepalingen worden gemaakt, zoo veel mogelijk, buiten bezwaar van den Lande; blijvende inmiddels de *inspector*, die thans in functie mogt zijn, in het genot van zijn traktement en emolumenten gehandhaafd.

Art. 220. Het begeben der beurzen staat aan curatoren van elke der hoogeschoolen; zullende het echter aan elke faculteit vrijstaan verdienstelijke jonge lieden, welke zich reeds aan de hoogeschool door vlijt, goed gedrag en goeden aanleg onderscheiden hebben, aan de aandacht van curatoren aan te bevelen.

Art. 221. Elke der bovengemelde beurzen of pensioenen wordt slechts voor één jaar toegestaan; zij zullen echter op

nieuw telkens voor één jaar kunnen verlengd, doch nimmer langer dan zes jaren genoten worden.

Art. 222. Deze verlenging zal niet kunnen plaats hebben, zonder het eenparig getuigenis der profesoren, bij welke zoodanig een student, volgens het hier voorgestelde, gerekend moet worden kollegie te houden, dat hij die lessen getrouw heeft waargenomen, en zonder het schriftelijk getuigschrift van die faculteit, waartoe hij behoort, dat hij door vordering en goed gedrag deze verlenging verdient.

Art. 223. De beurzen, aan eene der hoogeschoolen van *Leyden*, *Utrecht* en *Groningen* thans bestaande, welke, of uit eenig kontrakt, of uit eenige testamentaire beschikking van bijzondere personen voortkomen, blijven bewaard, overeenkomstig de kontrakten en beschikkingen der instellers; zoo er aan de gewezen hoogeschoolen van *Franeker* en *Harderwijk* dergelijke onderstand-fondsen bestaan hebben, blijven dezelve aan de *atheneaea* van *Friesland* en *Gelderland* geaffecteerd.

Art. 224. Deze bijzondere beurzen zullen echter niet te gelijk met de openbare beurzen, in dezen titel vermeld, kunnen genoten worden, ten ware de onderstand uit zoodanige bijzondere beurs de som van *f* 100 niet te boven mogt gaan.

Art. 225. Aan geen' student zal te dien effecte eenig pensioen uit 's Lands kas door curatoren worden toegeestaan, dan op ingeleverd verzoekschrift van den student, waarbij deze tevens verklaart het genot van geene andere beurs te hebben, dan welke in het vorige artikel is opgegeven.

Art. 226. Indien het naderhand blijken mogt, dat een student hierin niet ter goeder trouw ware te werk gegaan, of, na het inleveren van zijn verzoekschrift, eene andere beurs, meer dan *f* 100 gevende, hetzij op, hetzij buiten zijn verzoek, mogt bekomen hebben, zal hij daardoor onmiddellijk alle regt op eenigen onderstand van 's Lands wege niet alleen voor dat jaar, maar voor zijne geheele akademische loopbaan verliezen.

Art. 227. Tot opwekking van den najver zoowel, als ter proeve, in hoe verre de, in dezen titel vermelde, bepalingen het gewenschte gevolg gehad hebben, zullen er aan elke van Onze hoogeschoolen akademische jaarboeken worden uitgegeven, met de zorg van welker uitgave de secretaris van den senaat voor dat jaar zal belast zijn.

Art. 228. Deze jaarboeken zullen bestaan :

- 1°. Uit de redevoering, met welke de rector jaarlijks zijnen post nederlegt, zoodanig als dit hieronder nader (art. 251) bepaald wordt ;
- 2°. Uit de bekroonde prijsvragen, in dezen titel vermeld, en
- 3°. Uit eene lijst der inaugurale of andere, *sub praesidio* vervaardigde, disertatien, welke dat jaar aan de akademie zijn uitgegeven.

In de jaarboeken der *Leydsche* hoogeschool zullen hierbij opgenomen worden de oratiën en de opgave der disertatien van de *athenæa* van *Amsterdam* en *Middelburg* ; in de jaarboeken van *Utrecht*, de oratiën en de opgave der disertatien van *Harderwijk* en *Breda* ; en in de jaarboeken van *Groningen*, de oratiën en de opgave der disertatien van *Franeker* en *Deventer*.

Deze jaarboeken zullen altijd voorafgegaan zijn van eene lijst der in dat jaar gefungeerd hebbende profesoren, en van een programma der lesfen, welke aan elke der hoogeschoolen en der *athenæa* gehouden zijn.

Z E V E N D E T I T E L.

Over het akademisch bestuur.

Art. 229. Er zal bij elke der hoogeschoolen van *Leyden*, *Utrecht* en *Groningen* een kollegie van curatoren zijn, zamengefeld uit vijf personen, even zeer onderscheiden door hunne zucht voor de letteren en wetenschappen, als door hunnen stand in de maatschappij.

Art. 230. Deze curatoren zullen onmiddellijk door Ons worden aangesteld, en ten minste voor drie vijfde gekozen zijn uit het landschap, waar de hoogeschool gevestigd is, terwijl de twee overige ook uit aangrenzende landschappen kunnen gekozen worden.

Art. 231. In de kollegien van curatoren zullen de leden rang van zitting hebben naar de orde hunner aanstelling.

Art. 232. De voorzitter van de stedelijke regering der stad, waar de hoogeschool is gevestigd, is door deze waardigheid te gelijk lid van het kollegie van curatoren. Hij blijft niet langer

curator, dan de waardigheid duurt, welke hem daartoe wettigt. De overige curatoren blijven leden van het kollegie, zoo lang zij van Ons geene andere bestemming ontvangen, die met dat lidmaatschap onvereinbaar is.

Art. 233. De leden dezer vergadering zullen in die kwaliteit geen traktement genieten, maar zal voor elke vergadering een prefentiegeld van 75 gulden te *Leyden* en 50 gulden te *Utrecht* en te *Groningen*, onder de tegenwoordig zijnde leden deelbaar zijn. De reiskosten zullen berekend worden naar de tweede klasse van het tarief, bij besluit van den 1sten Mei 1808, n°. 3, gearresteerd, of hetgeen in het vervolg door Ons mogt worden vastgesteld.

Bij akademische plegtigheden of vergaderingen, heeft het kollegie van curatoren den eersten rang.

Art. 234. De werkzaamheden en het gezag, aan deze curatoren opgedragen, zijn:

- 1°. De zorg en het toezigt, dat alle wetten en besluiten op het hooger onderwijs, ook dit akademisch statuut daaronder begrepen, behoorlijk door allen, waartoe dezelve betrekking hebben, worden in acht genomen;
- 2°. De zorg en het toezigt, dat alle vakken van het onderwijs behoorlijk bezet zijn en blijven niet alleen, maar ook dat de bepalingen op het onderwijs, bij dit besluit vastgesteld, behoorlijk worden in acht genomen;
- 3°. De zorg en het toezigt over alle akademische gebouwen, verzamelingen, kabinetten, en over alles, wat middellijk of onmiddellijk tot de hoogeschool behoort;
- 4°. De ontwerping en vaststelling, of alteratie en ampliatië van al de instructien der geëmployeerden, welke van de hoogeschoolen afhangen; zullende echter hierop altijd vooraf het advies van den senaat, zoo het de pedellen betreft, en het advies van de directeuren der verzamelingen en kabinetten, wanneer het daarbij geëmployeerden betreft, en eindelijk dat van den profesor *botanices*, zoo het geëmployeerden bij den kruidtuin betreft, moeten worden ingenomen;
- 5°. Het toezigt over de rigtige administratie der fondsen, inkomsten en eigendommen, aan de hoogeschoolen behorende niet alleen, maar ook der legatien of donatien,

van welken aard ook, die ten nutte der hoogeschoolen mogten gemaakt of gedaan zijn, of wel nog gemaakt en gedaan zullen worden, met uitsluiting alleen der donatien of legaten, welker beheer uitdrukkelijk aan eenig ander kollegie of particulieren door den insteller is toevertrouwd;

6°. De opmaking van eene jaarlijksche begrooting, waarop al de presumtive uitgaven van het volgende jaar zullen worden gebragt, ten einde daaruit, na aftrek der eigene inkomsten van elke hoogeschool, waar die voorhanden zijn, de hoegrootheid zoude kunnen worden opgemaakt van hetgeen ten behoeve derzelve uit 's Lands kas zal behooren te worden verstrekt. Deze begrooting wordt door hen aan den secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, om aan Ons, met zijne consideratien, ter goedkeuring te worden aangeboden, ingezonden, en dient, na door Ons te zijn bekrachtigd, tot leiddraad der bevelingen, voor iedere hoogeschool te doen, en met welker bezorging het voorschreven departement, bij voortdoring, zal belast zijn;

7°. De behartiging van alles, hetwelk, naar hun oordeel, zoude kunnen strekken tot handhaving of vermeerdering van het nut en den roem der hoogeschool, waarover zij het toezigt hebben.

Art. 235. Bij de openvalling van eenen profesoralen leerstoel, zal de voordragt van een dubbeltal tot vervulling door curatoren, met opgave der beweegredenen van hunne keuze, aan het departement van binnenlandsche zaken worden ingezonden, en de definitive aanstelling door Ons geschieden.

Art. 236. Indien curatoren van oordeel zijn, dat het nuttig ware, eenen nieuwen leerstoel op te rigten; of wel, eenen opengevallen ten vernietigen of te splitsen, zullen zij op dit punt eene beredeneerde voordragt aan het departement van binnenlandsche zaken doen toekomen.

Art. 237. De begeving der beurzen wordt op den voet en wijze, als bij den zesden titel bepaald is, aan curatoren overgelaten.

Art. 238. Tweemaal in het jaar zullen curatoren verplicht zijn, in de stad, waar de hoogeschool gevestigd is, bij elkan-

der te komen, bij gelegenheid namelijk van het verwisfelen van het rectoraat op den oorspronkelijken jaardag der hoogeschool, en in de maand October, tot opmaking der begrooting voor het volgende jaar. Voor het overige zullen zij, op uitnoodiging van den voorzitter, zoo dikwijls vergaderen, als de omstandigheden dit vorderen.

Art. 239. Curatoren der hoogescholeu leggen, na hunne be-
noeming, in Onze handen den volgenden eed af:

„ Ik zwere (ik belove) trouw aan het Vaderland en
„ den Koning.

„ Ik zwere de wetten en besluiten, omtrent de akade-
„ mische inrigtingen, voor zoo verre dezelve met mij-
„ nen post als curator van de hoogeschool van . . . . .
„ in verband staan, te zullen in acht nemen, en verder,
„ zoo veel in mij is, tot derzelveu bloei en luister te
„ zullen medewerken.”

Art. 240. Er zullen bij het kollegie van curatoren der hoo-
geschool te *Leyden* een secretaris en een rentmeester zijn, op
de traktementen, die tot in 1810 betaald geweest zijn. De in-
structien dezer ambtenaren zullen door curatoren herzien en
vastgesteld worden. De tegenwoordige bezitters dier posten
blijven, zoo er geene billijke reden van verwijdering bestaat,
in die posten gehandhaafd, welke echter, bij het overlijden
of den afstand van een' der tegenwoordige bezitters, in den-
zelfden persoon als secretaris zullen worden vereenigd.

Bij elk der kollegien van curatoren te *Utrecht* en te *Gronin-
gen* zal een secretaris fungeren, op een traktement van *f* 600,
zonder meer, en op zoodanige instructie, als door curatoren
zal worden vastgesteld.

Art. 241. Het ligchaam der universiteit wordt vertegenwoor-
digd door rector en ordinaire profesoren gezamenlijk, verga-
derd onder voorzitting van den eersten.

Deze vergadering zal den titel voeren van *senatus academicus*.

Art. 242. Wanneer curatoren het noodig oordeelen, over de
hoogere belangen der hoogeschool met den geheelen *senatus
academicus* te handelen, zal de rector, op verlangen van dezel-
ve, eene gecombineerde vergadering beschrijven, welke den
titel voert van *senatus amplissimus*. Wanneer de senaat eene
dergelijke gecombineerde vergadering noodig oordeelt, zal de

voordragt daartoe door den rector aan curatoren (geschieden, welke over de noodzakelijkheid daarvan beslissen zullen. Deze vergadering zal jaarlijks eenmaal plaats hebben voor de overdragt van het rectoraat, wanneer curatoren, na met rectoren en asfesoren in hunne vergadering een' secretaris voor het volgende jaar gekozen te hebben, zich in den *senatus academicus* begeven, ter afneming van de eeden der jaarlijkfche akademiſche waardigheden.

Art. 243. Het toezigt over de akademiſche tucht en ſtudien is aan den akademiſchen ſenaat, onder voorzitting van den rector, aanbevolen. De ſenaat zal ook aan curatoren zoodanige voordragten mogen doen, als het belang der hoogeſchool zal vorderen. De rector zal ten bovenſtaanden einde den ſenaat zoo dikwijls bijeenroepen, als hij zal goedvinden.

Art. 244. De ſenaat heeft het regt, tot handhaving van orde en tucht, alle zoodanige, met de algemeene wet niet ſtrijdende, edicten en ſtatuten te geven, als het belang der hoogeſchool zal vorderen. Deze edicten en ſtatuten zullen gegeven worden op naam van rector en ſenaat; zij zullen door den rector geteekend en door den ſecretaris van den ſenaat gecontraſigneerd worden. De hoogeſcholen zullen zich onderling hunne ſtatuten mededeelen, en daarvan kopie geven aan het kollegie van curatoren, met opgave der beweeggronden, welke tot ieder edict of ſtatoot aanleiding hebben gegeven.

Art. 245. De edicten en ſtatuten, welke meer dan eene oogenblikkelijke en voorbijgaande kracht hebben, zullen worden gedrukt, bij de akademiſche wetten gevoegd en algemeen verkrijgbaar gemaakt.

Art. 246. De bijwoning der ſenaats-vergadering maakt een deel der profesforale verpligting uit voor al de *profesfores ordinarii*, welke van die verpligting niet uitdrukkelijk ontlagen zijn. Men zal daarvoor geene buitengewone belooningen ontvagen. De noodzakelijke koſten dier vergadering zullen door de pedellen aan den rector, en door dezen aan de hoogeſchool in rekening gebragt worden.

Art. 247. Het blijft aan elken ſenaat op de onderscheidene hoogeſcholen overgelaten, omtrent de orde, rang van zitting en huishoudelijke regeling hunner vergaderingen, als ook omtrent het geheimhouden van het verhandelde in elke vergade-

ring, zoodanige, met de algemeene wetten niet strijdende, reglementen te maken, als dezelve nuttig zal oordeelen.

De taal echter, waarvan zich de senaat in plegtige handelingen, en wel bepaald bij het geven van statuten en edicten, of bij het schrijven van plegtige brieven, bedient, blijft, bij voortdoring, aan al Onze hoogeschoolen, de Latijnsche, van welke men zich ook in het houden der notulen van de senaatsvergadering bedienen zal.

Art. 248. Het bestuur en de bijeenroeping der vergadering van den senaat blijft echter altijd bij den rector, of, bij afwezendheid en wettige verhindering, bij den prorector, dat is den zoodanigen van de aanwezige en niet verhinderde *profesores ordinarii*, welke het laatst te voren rector geweest is, als op welken, bij verhindering of afwezigheid van den rector, alle regten en pligten van het rectoraat overgaan.

Art. 249. De waardigheid van rector der hoogeschool, welke den titel van *rector magnificus* geeft, is niet bestendig; zij gaat jaarlijks, op den van ouds daartoe bestemden jaardag der hoogeschool, van de eene faculteit in de andere over, ten welken einde jaarlijks, veertien dagen vóór dien jaardag, of zoo veel vroeger als noodig zal zijn, om vóór den jaardag der akademie, voegelijk antwoord te kunnen verwachten, aan Ons door den senaat eene nominatie van vier personen ter uitkiezing zal worden aangeboden; op deze nominatie wordt de faculteit, waartoe de afgaande rector behoort, met stilzwijgen voorbijgegaan; de faculteit, welke gedurende den langsten tijd geenen rector gegeven heeft, boven aan geplaatst, en de daarop volgende de tweede, en zoo verder, terwijl uit elke faculteit die persoon wordt voorgedragen, welke, gedurende den langsten tijd, geen rector geweest is, of die waardigheid in het geheel nog niet bekleed heeft.

Art. 250. Wanneer de professor, die, volgens het vorige artikel, de eerste op de nominatie zoude moeten gebragt worden, nog geen vol akademisch jaar aan de akademie mogt geweest zijn, zal niet hij, maar die naar de bepaling van het vorige artikel op hem volgt, op de nominatie gebragt worden.

Art. 251. Bij het afgaan van den rector van het vorige jaar, draagt deze de waardigheid aan zijnen opvolger over bij eene plegtige Latijnsche redevoering in het groot auditorium der

hoogeschool; deze redevoering, die altijd in de akademische jaarboeken wordt opgenomen, moet bevatten:

1°. Een historisch overzicht over de lotgevallen van de hoogeschool, gedurende het vorige jaar;

2°. Eene vermelding van de profesoren, welke gedurende dat jaar overleden zijn, met een kort berigt aangaande hun leven en letterkundige verdiensten. Tot meerdere volmaking der akademische letterkundige geschiedenis zal achter elke redevoering, waarin zoodanig eene vermelding geschiedt, eene volledige lijst en bijlage gegeven worden van al de schriften, door zoodanigen professor uitgegeven of tot de uitgave gereed gemaakt. De breedere of minder breede behandeling dezer onderwerpen, en de beoordeeling, of dat historisch verslag op zich zelf als onderwerp eener redevoering genoegzaam zij, of met een ander onderwerp, ter keuze van den redenaar, kan of moet vereenigd worden, is willekeurig.

Art. 252. De benoemde rector neemt zitting op den jaardag der hoogeschool. Hij legt, vóór dat de plegtige overdragt van het rectoraat aan hem geschiedt, in handen van den president-curator den volgenden eed af:

„ Ik zwere (ik belove), dat ik de wetten en besluiten, op het hooger onderwijs gegeven of nog te geven, en wel bepaaldelijk ook de akademische statuten en edicten, zal in acht nemen en doen in acht nemen; dat ik de verpligtingen, daarin aan mij opgelegd, zal nakomen, en verder, dat ik alles zal doen, wat in mijne kwaliteit ten nutte van het Land, den Koning en de akademie zal kunnen doen.”

Art. 253. Behalve het hiervoren opgegeven uitsluitend regt van bijeenroeping, en besturing van en voorzitting in den senaat, behoort aan het rectoraat het opperbeheer van de akademische politie. Hij heeft, op dien grond, het regt niet alleen om elk' student bij zich te ontbieden, ten einde van denzelven zoodanige opening te vragen, en aan denzelven zoodanige te regtwijzing te doen, als hij zal noodig oordeelen, maar ook, om, wanneer dit noodig mogt zijn, een' student arrest op zijne kamer te geven, of denzelven in verzekerde bewaring

te doen brengen. In het laatste geval zal echter de rector verplicht zijn, de zaak binnen 24 uren te brengen aan de commissie van rector en asfessoren, ten einde deze tot de voortdoring of opheffing van het arrest besluite, en dadelijk van de zaak, die er aanleiding toe gegeven heeft, kennis neme.

Art. 254. De besluiten, edicten en statuten zullen altijd aan het hoofd moeten hebben de inleiding: *Wij Rector en Senaat*. Zij zullen, even als elke naar buiten werkende akademische akte, in het Latijn geschreven, door den rector geteekend, en door den secretaris van den senaat gecontrafigneerd worden.

Art. 255. De akademische scepsters (*fascēs academiae*), zoowel als het groot zegel van de hoogeschool, berusten bij den rector. Wanneer deze zich in zijne kwaliteit naar de akademie begeeft, wordt hij door eenen der pedellen met den scepster voorafgegaan; de senaat, bij plechtige gelegenheden in het openbaar verschijnende, wordt voorafgegaan door de beide pedellen der hoogeschool, ieder eenen der akademische scepsters dragende.

Art. 256. De uitgaven en verschotten van den rector, zoowel als de onkosten van den akademischen senaat, zullen jaarlijks door den rector geliquideerd en bij curatoren ingediend worden, welke, na onderzoek, bevindende, dat dezelve met de voorschriften der begrooting overeenkomen, de noodige aanvraag tot voldoening aan het departement van binnenlandsche zaken inzenden.

Art. 257. De voordeelen, aan het rectoraat verbonden, zijn:

1°. Het regt van inschrijving;

2°. Het regt van recensie, te gelijk met den secretaris van den senaat;

3°. Het regt van deelneming in de emolumenten der promotien, bij welke hij presideert, gelijkelijk met de overige leden der faculteit, zoo hij van dezelve geen lid is, en voor het dubbele, zoodra de promotie geschiedt bij de faculteit, waarvan hij lid is; er zal daarenboven aan den rector op zijne jaarlijksche rekening van onkosten en verschotten eene som van f 150:0:0 in rekening geleden worden voor kleine uitgaven, schrijfbehoeften, briefportien, enz.

Art. 258. Er zal bij den akademischen senaat een secretaris zijn, die belast is:

1°. Met de bewaring van het gewoon zegel en der archiven, welke laatste naar en met eene genommerde en altijd dagelijks bij te houdene lijst jaarlijks bij den overgang van het secretariaat door den afgaanden secretaris aan zijnen opvolger, ten overstaan van den nieuw aangekomen rector, zullen moeten verantwoord worden;

2°. Met het houden der notulen van alle vergaderingen des senaats en van rector en asfesooren, zoo wel als van den *senatus amplissimus*.

De inhoud dezer handelingen, die, gelijk alles, wat tot de akademische archief behoort, in het Latijn moeten geschreven zijn, zal van nu af aan door den secretaris kortelijk op een algemeen *alphabetisch register van akademische handelingen* worden aangeteekend; dit register zal door elken volgende secretaris behoorlijk bijgehouden en aan zijnen opvolger, ten overstaan van den nieuw aangekomen rector, verantwoord worden;

3°. Met het behoorlijk in orde houden van het akademisch register, en hetgeen hem te dien aanzien bij n°. 2 is opgelegd;

4°. Met het schrijven of doen schrijven, en het expedieren of doen expedieren van alle zoodanige akten, besluiten, diplomata, enz., als ten gevolge der akademische handelingen zouden moeten uitgevaardigd of kunnen gevorderd worden. Alle expeditien zullen dien ten gevolge niet alleen door den rector onderteekend, maar door den secretaris gecontrafigneerd zijn;

5°. Met de redactie en bezorging der uitgaven van de hierboven vermelde jaarboeken.

Art. 259. Ook deze secretaris zal jaarlijks gekozen worden op gelijke wijze, als hierboven van den rector is bepaald, doch zal deze keuze uit de ingezondene nominatie geschieden door curatoren, met adjunctie van rector en asfesooren.

Art. 260. De voordeelen, aan het secretariaat van den senaat verbonden, zijn:

1°. Het regt van recensie, te gelijk met den rector der hooftschool;

20. Het regt van deelneming in de emolumenten der promotien, op gelijke wijze, als dit zoo even van den rector gezegd is. Behalve deze gelijke deelneming van presentie-geld, zal hij voor de uitvaarding van het diploma *f* 7:0:0 vooruit genieten.

Er zal daarenboven voor den secretaris op de jaarlijkse onkost-rekening van den rector aan schrijfmateriaalen, kopiëerloonen, briefporten, enz., eene globale som van *f* 200:0:0 geleden worden.

Art. 261. De asfesoren, in zoodanigen getale en zoodanig gekozen, als hierboven bij art. 163 is bepaald, en jaarlijks afwisselende, zullen, op bijeenroeping, en onder voorzitting van den rector, hem behulpzaam zijn in de afdoening en bezorging van alle loopende zaken, en hem, wanneer hij zulks verlangt, door raadgeving ondersteunen. De werkzaamheden van dit asfesoraat behooren tot de profesorale functien, en geven geen regt tot belooningen of traktementen.

Art. 262. Behalve deze senaats-vergadering en commissie van rector en asfesoren, zullen ook de profesoren in elke faculteit zich over de belangen van die faculteit in eene vergadering kunnen vereenigen, bij welke elke hoogleeraar bij die faculteit jaarlijks op zijne beurt als deken zal presideren, terwijl de jongste der overige profesoren de functien van secretaris bij deze vergadering zal waarnemen.

Art. 263. Ook deze functien geven geen regt op eenig traktement of belooning uit dien hoofde; zij zijn gevolgen van de algemeene verpligting der profesoren.

Art. 264. Het toekennen der graden behoort aan deze faculteits-vergaderingen; de leden daarvan verdeelen het examen onder zich, zoo als zij dit meest geschikt zullen oordeelen, volgens het hierboven gezegde in den tweeden titel.

Art. 265. Ten dienste zoowel van den rector als van de kollegien, in dezen titel vermeld, zullen er aan elke hoogeschool twee pedellen zijn; hunne traktementen zullen blijven, zoo als die tegenwoordig aan elke hoogeschool zijn.

Zij zullen daarenboven van elken student genieten voor de bezorging van ieder biljet van inschrijving of van recensie *f* 1:0:0, voor het bijwonen van elk examen *f* 2:0:0, voor elke promotie *f* 7:0:0.

Art. 266. Eene nadere instructie zal voor hen door curatoren, met overleg van den rector der hoogeschool, ontworpen worden.

Art. 267. Bij de universiteit te *Leyden* zal daarenboven een poortier zijn, belast met het sluiten en ontsluiten der akademiegebouwen, waar dit noodig is, gelijk mede met het schoonhouden der auditoria. Hij zal ook den *custodes* van de bibliotheek assisteren op de dagen, waarop deze toegankelijk is, en verder zoodanige diensten verrigten, als de rector in der tijd van hem vorderen zal.

Hij zal een traktement genieten van f 250:0:0.

Art. 268. Omtrent de overige geëmployeerden der hoogeschoolen, en de inrigtingen daartoe behoorende, wordt hier voor herhaald gehouden, hetgeen, omtrent dezelve, bij den vijfden titel is bepaald.

Art. 269. De voorschriften, in het tegenwoordig besluit vervat, zullen, zoodra mogelijk, in de Noordelijke provincien van het Rijk in werking worden gebragt; terwijl Wij Ons voorbehouden, om dezelve, bij de regeling van het hooger onderwijs in de Zuidelijke provincien, in diervoegte te wijzigen, als het meest overeenkomstig zal bevonden worden met de plaatselijke omstandigheden en den aard der aldaar bereids aanwezige inrigtingen.

Art. 270. Onze Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit, waarvan te dien einde een afschrift aan denzelven zal worden toegezonden.

Gegeven enz.

---

*EXTRACT uit het besluit, van den
16den October 1815, ter organi-
satie van het personeel der Hooge-
scholen in de Noordelijke provincien.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien Ons besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14, enz.;

Gezien enz.;

Hebben besloten en besluiten :

Art. 1. Tot curatoren enz.

Art. 17. Al de in dit besluit bepaalde traktementen, zoo van emeriti als dienstdoende profesoren en lectoren, voor zoo verre zij, of in hunne vorige waardigheden en posten zijn bevestigd of hersteld, zullen ingaan met den 1sten November dezes jaars (1815), en daarentegen de aan sommigen hunner toegelegde pensioenen met den laatsten der tegenwoordige maand (October) komen op te houden. Zullende de betaling van alle dezelve, ook die der bij dezen geworden, of in het vervolg te worden emeriti, geaffecteerd blijven, op de afdeeling, die op de jaarlijkse begrooting van staats-uitgaven voor het openbaar onderwijs is en zal worden uitgetrokken.

Daarentegen zullen de traktementen van alle, voor het eerst aan eene der drie hoogeschoolen of der beide Lands athenæa benoemde en aangestelde profesoren, ingaan met den eersten dag der maand, waarin zij, met het doen eener inaugurale oratie, in functie zullen zijn getreden, en voorts zal derzelver betaling op dezelfde afdeeling worden geaffecteerd, als boven is gemeld.

Art. 18. De heeren enz.

Art. 20. Op de eerste aan Ons in te zendene nominatie van vier personen, waaruit door Ons eene keuze van eenen rector magnificus voor het eerstvolgende akademie-jaar moet worden gedaan, zal worden geplaatst de oudste fungerende professor der onderscheidene faculteiten, met weglating dier faculteit, waartoe de bij art. 18 van dit besluit benoemde rector magnificus behoort, en zullen op de succesfelijk volgende nominaties steeds de oudste fungerende profesoren van iedere faculteit worden geplaatst, zoo lang niet door Ons tot rector magnificus zijn benoemd geweest.

Art. 21. De vorenstaande bepaling nopens het voorbijgaan der faculteit, waartoe de bij art. 18 van dit besluit benoemde secretaris behoort, is insgelijks toepasselijk op de aan curatoren, met adjunctie van rector en asfesoren door den senaat aan te bieden nominaties, voor de keuze van eenen secretaris van den senaat voor het eerstvolgende en de verdere akademie-jaren; doch zal voor het overige, in eenen bij tijds te houden *senatus amplissimus*, de volg-orde worden geregeld, waarop,

met in achtneming van het bepaalde bij art. 163, 249, 259 en 261 van Ons besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14, de waardigheden van den secretaris en asfesfor uit de eene faculteit in de andere en van den eenen hoogleeraar op den anderen zullen overgaan, en deze regeling aan Onze goedkeuring worden onderworpen; zullende daarbij worden in het oog gehouden, dat nimmer iemand tot secretaris of asfesfor worde gekozen, die, volgens art. 20 van dit besluit, op de aan Ons in te zendene nominatie voor de rectorale waardigheid moet worden gebragt.

Art. 22. De in art. 57 van Ons besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14, voorgeschreven afwifeling van den rang der faculteit zal in dier voege plaats hebben, dat de rangorde, in art. 56 voorkomende, tot grondflag worde gelegd; doch voor het overige de faculteit, die in het eerste jaar (waarvoor datgene gehouden wordt, hetwelk van nu af loopt tot den eerften respectiven jaardag der hoogeschole) na den prefidialen den eerften rang heeft, in het volgende, den vijftenden, in het daaraanvolgende den vierden, vervolgens den derden, en eindelijk den tweeden rang bekleede, alles, voor zoo verre zij, door het benoemen van den rector magnificus uit haar midden, niet de prefidiale mogt worden.

Onze Secretarie van Staat enz.

BESLUIT, wegens de admiffie van vreemdelingen, tot het examen voor den graad van medic. doctor, van den 26ften December 1822.

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien de voordragt van Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, van den 8ften November 11., n°. 805, omtrent de noodzakelijkheid tot het nemen van maatregelen ter behoorlijke uitvoering van art. 8 en 9 der wet van den 12den Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 16), betrekkelijk de uitoefening der verschillende takken van genees-

kunde (1); als wordende, door de geneeskundige faculteiten aan 's Rijks hoogeschoolen, niet de noodige gestrengheid aan den dag gelegd, bij het afnemen der *examina* van de zoodanigen, welke op eene buitenlandsche akademie den graad van *Medicinae Doctor* verkregen hebben; terwijl de daartoe noodige *diplomata* op sommige buitenlandsche scholen worden uitgereikt, zonder dat voldoende bewijzen van gedane studien of proeven van verkregene kundigheden gevorderd worden;

Gezien het rapport van Onzen Minister van binnenlandsche zaken en waterstaat, van den 11den dezer, G. 974, n°. 11 BZ.;

Den Raad van State gehoord:

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

1°. Dat de faculteiten van geneeskunde aan 's Rijks hoogeschoolen niet bevoegd zullen zijn tot het afnemen van het examen, vermeld bij de voorschreven wet van den 12den Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 16), tenzij dezelve, voor ieder bijzonder geval, daartoe door Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien zullen zijn gemagtigd; zullende het aan Onzen Minister voornoemd, bij het verleenen dier autorisatie,

---

(1) Bij deze wet is, bij art. 8, bepaald: „Niemand zal tot de uitoefening der inwendige geneeskunde mogen worden bevoegd verklaard, dan die op eene der hoogeschoolen van het Rijk den graad van medicine doctor verkregen heeft, of wiens, op eene buitenlandsche akademie verkregene, diploma, na het afleggen van een nader examen, geadmitteerd zal wezen;” en, bij art. 9, „tot het afnemen van dit examen zullen gekwalificeerd zijn de geneeskundige faculteiten van de inlandsche hoogeschoolen; en zal hetzelfde zich moeten uitstrekken over den geheelen omvang der geneeskundige wetenschappen, en voornamelijk over de behandeling der meest in dit Land voorkomende inwendige ziekten.” — Eindelijk, bij art. 10, „Wij behouden Ons voor, om aan beroemde genees- of heilkundige mannen, de vrijheid te verleenen, om op een, buiten 's Lands verkregen, diploma, zonder nader examen, in dit Rijk de genees- of heilkunde uit te oefenen.” — Bij besluit van den 8ten Augustus 1822, n°. 91, is bepaald: 1°.) dat vreemdelingen, in dit Rijk, de functien van professoren, regenten of onderwijzers mogen uitoefenen, zonder te zijn voorzien van brieven van naturalisatie; 2°.) dat echter voortaan geene vreemdelingen tot de bovengemelde functien, door eenig bestuur of eenige autoriteit, zullen mogen benoemd worden, dan na alvorens de goedkeuring van het Gouvernement, op zoodanige benoeming, is gevraagd en bekomen. Zie *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, IX. D, III, St. bl. 1801.

vrijstaan, om het afnemen van het bedoeld examen aan zoodanige binnenlandsche hoogeschool op te dragen, als hij zal oordeelen te behooren;

2°. Dat meergedachte autorisatie door Onzen dikwijls genoemden Minister niet zal worden verleend, dan na te hebben gezien de bewijzen van gedane studien, zoo der oude talen, als in de voorbereidende en in de faculteits-wetenschappen, alles in den geest van hetgeen bij de bestaande reglementen wordt gevorderd van de kweekelingen der inlandsche hoogeschoolen.

En is Onze Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien belast met de uitvoering enz.

BESLUIT, betreffende de præparatoire examina aan de hoogeschoolen, van den 21sten Maart 1815.

Art. 1. De studenten, welke aan Onze hoogeschoolen reeds tot de faculteits-lesfen der theologie, regtsgeleerdheid en medicijnen toegelaten waren in het vorige akademie-jaar, zullen, na gedane aanvraag, zonder voorafgaand examen of bewijs, het bij art. 73 gevorderde *testimonium* van het kandidaatschap in de letteren, of in de wis- en natuurkundige wetenschappen, kunnen bekomen.

Art. 2. De doctorale *diploma's* zullen aan al Onze hoogeschoolen ingerigt zijn, overeenkomstig het nevensgaande model sub lett. A.

Insgelijks zal het *testimonium* van kandidaatschap aan al Onze hoogeschoolen ingerigt zijn naar het model sub lett. B.

Art. 3. De verdeeling der doctorale promotie-gelden, bij art. 127 van Ons besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14, vastgesteld, zal zoodanig geschieden, dat de leden der faculteit, bij welke de promotie geschiedt, daarvan drie vijfde gedeelten bekomen voor de voorloopige *examina*, terwijl de overige twee vijfde gedeelten, na aftrek der zeven gulden voor het *diploma*, volgens art. 260 aan den secretaris competerende, mede zullen deelbaar zijn onder de leden der faculteit,

doch vermeerderd met den rector en den secretaris, op den voet van art. 257 en 260.

(MODEL A.)

Rector et Profesores Universitatis .....
Lectoribus Salutem.

Sapienti consilio à maioribus nostris institutum est, ut bonarum artium studiosi tum demum ad vitae communis usum se conferrent, cum, confecto laudabiliter Academiae curriculo, huius laudis et documentum Profesoribus Academicarum dedissent et testimonium ab iisdem accepissent; cum igitur ornatisimus

(N. N.) iustum { Theologiae
                  { Jr. Prudentiae
                  { Medicinae
                  { Philosophiae
                  { Literarum

studio tempus impendisfet iamque sibi proponeret, diligentiae suae atque doctrinae specimine dato, ad honoris titulum aspirare, nos, quo causam honestissimam adiuveremus, cum de eius in universa Theologia (Jr. Prudentia etc.) profectibus quaestionem habuimus, tum de thesibus disputantem, easque defendentem, audivimus. Quam rem utramque cum ita ageret, ut nobis et doctrinae praestantiam et animi modestiam satis superque probaret, nos quidem, quod ei deberetur, laudis atque virtutis testimonium libenter tribuimus. Quapropter nos, pro potestate, nobis concessa, eundem (N. N.) Theologiae (Jr. Prudentiae etc.) Doctorem pronuntiavimus ac declaravimus, pronuntiamus ac declaramus, fecimus, facimusque ei potestatem, cathedram, si quando iuste ac legitime offeratur, accipiendi, et de Theologia (Jr. Prudentia etc.) respondendi, consilia dandi, universumque Theologiae (Juris Prudentiae etc.) munus obeundi et explendi. Quicquid denique aut iuris aut emolumenti, cum Doctoris Theologiae (Juris Prudentiae etc.) persona et dignitate, sive lege sive consuetudine coniunctum est, id omne ei concedimus atque impertimur. Quorum omnium, quo firma sit atque testata fides, Diploma hoc publicum, manu secretarii nostri subsignatum et majori universitatis sigillo corroboratum, ei dari curavimus.

....., a. d.
N. N.   N. N.   N. N.   N. N.
Acad. Rect.   *Prof.*   N. N.
Acad. ..... *Actuarius.*

(MODEL B.)

Facultas .....

Audito .....

Eundem ..... Candidatum Juris etc. declarat, eique
hac de re hoc documentum dari curavit.

..... die etc.

(Te teekenen door de profesoren der faculteit
en te contrafigneren door den secretaris.)

*BESLUIT van den 15den November
1820, ten opzichte der akademische
lessen aan de studenten in de godge-
leerdheid; de affchaffing der kolle-
giegelden voor die faculteit, enz.,*

WIJ WILLEM, ENZ.

Op twee adresfen van de *algemeene Synode der Nederlandsche
Hervormde kerk*;

- 1°. Het *eerste*, houdende ontwikkeling van de gebiedende noodzakelijkheid, dat de inkomsten der predikanten worden vermeerderd, in overeenstemming met de tegenwoordige omstandigheden en behoeften; en voordragt, om daarin, zonder te groot bezwaar voor 's Rijks schatkist, eene voorziening te beproeven, door aan de gemeenten, welke in eigen boezem fondsen tot verhooging der traktementen mogten bezitten, of vormen, bij de verzekering daarvan, het *alterum tantum* van 's Lands wege toe te zeggen;
- 2° Het *tweede*, voordragende de steeds toenemende bekommring, voor een aanstaande gebrek van een genoegzaam getal leeraars in de Hervormde kerk; met verzoek, dat maatregelen mogten worden genomen, zoo tot vermindering van de kostbaarheid der studien in de godgeleerdheid, als tot aanmoediging van jonge lieden, die zich aan dezelve zouden willen toewijden.

Gehoord het rapport van Onzen Minister voor het Publiek
IV. DEEL.

onderwijs, de Nationale nijverheid en de Kolonien, houdende deszelfs advies, over de wijze, waarop, zoo veel zulks raadzaam en doenlijk is, de bezwaren zouden kunnen worden weggenomen, welke geacht worden voort te vloeijen, uit de thans bestaande voorschriften wegens de studie der godgeleerdheid.

Den Raad van State gehoord;

Gelet op het rapport van Onzen Staatsraad, Directeur-Generaal voor de zaken der Hervormde kerk, enz., en van Onzen Minister van Financien;

Den Raad van State nader gehoord;

Gelet op de nadere confideratien van Onzen Minister voor het Publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de Kolonien;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het eerstgemelde adres der algemeene Synode nader te stellen in handen van Onzen Staatsraad, Directeur-Generaal voor de zaken der Hervormde kerk, met last, om, nadat de financiële administratien bij de Hervormden, volgens de reeds vastgestelde of nader vast te stellen reglementen, meer algemeen zullen zijn geregeld, Ons op voorschreve adres nader te adviferen, met overleg van Onzen Minister van Financien; blijvende het denzelven Directeur-Generaal vrijgelaten, ten gevolge der aanhangige of voorkomende verzoeken, inmiddels zoodanige bijzondere voordragten te doen, als de omstandigheden mogten vorderen.

Art. 2. De akademische lesfen in de *faculteit der godgeleerdheid*, welke zijn opgenoemd in het reglement op het hooger onderwijs, art. 63, n°. 1, art. 82, n°. 1 en art. 83, n°. 1, of welke in de gevallen, vermeld in art. 62, zouden mogen gehouden worden, zullen voortaan, de tegenwoordige akademische *curfus* daaronder gerekend, *gratis* worden gegeven; zonder dat het den hoogleeraren geoorloofd zal zijn eenig honorarium, of zoogenoemde kollegie-gelden, van de studenten te vorderen of aan te nemen.

Art. 3. Ten einde de thans fungerende hoogleeraren in de theologifche faculteit op de hoogeschoolen te *Leyden*, *Utrecht* en *Groningen*, te gemoet te komen, wegens het gemis van kollegie-gelden, zal aan elk hunner, te rekenen van primo Januarij 1821, worden uitbetaald eene buitengewone verhooging van jaarwedde tot *f* 400, welke echter in geene aanmerking zal ko-

men bij het emeritaat, van hetwelk in art. 139 en 140 van het reglement wordt gewag gemaakt.

Art. 4. De hoogleeraar in de godgeleerdheid aan het athenæum te Francker zal, te rekenen van den tegenwoordigen *curfus*, deszelfs lesfen mede *gratis* geven; onder de bepaling van het vorige artikel, zal aan den thans fungerenden hoogleeraar eene schadeloosftelling worden betaald van *f* 150, te rekenen van primo Januarij 1821.

Art. 5. De ftuderenden in de godgeleerdheid zullen mede niet meer verpligt zijn tot het bijwonen der lesfen in de *Griekfche oudheden*, *natuurkunde*, *fterrekunde* en *wijsgeerige zedekunde*. Over het eerstgenoemde dezer vakken zullen zij bij het voorbereidende examen niet meer worden ondervraagd. Tot het kunnen afleggen van ditzelfde examen, zal niet meer gevorderd worden de bijwoning van eene afzonderlijke les over de *Nederduitsche taal of grammatica*, en zal het genoegzaam zijn te hebben bijgewoond de lesfen over den *Nederduitschen ftijl* en *welfprekendheid*.

Eindelijk zal de les over de *landhuishoudkunde* slechts één jaar behoeven bijgewoond te worden.

Art. 6. De curatoren der hoogefcholen worden bevoegd verklaard, om in die gevallen, waarin hun dit raadzaam en doelmatig voorkomt, vrijftelling te verleenen van het verbod, voorkomende in art. 224 van het reglement, tegen het gelijktijdig genot eener Lands beurs en eener bijzondere boven de *honderd guldens*.

Art. 7. Van alle predikants-zonen, die, na dagteekening van dit Ons besluit, zich naar de hoogefcholen of athenæa begeben, zal het *theologifch akademiegeld* worden verhoogd, en voortaan bepaald op *f* 200.

Affchriften van dit besluit enz.

Gegeven enz.

BESLUIT van den 14den Maart 1826, houdende, om aan hen, aan welke de graden van candidaat en van doctor, door de onderscheidene faculteiten aan 's Rijks hoogeschoolen, in het vervolg zullen worden toegekend, zoodanige diploma's te doen uitreiken, in welke, door gepaste onderscheidingen, de mate van bekwaamheid, op eene eenparige en kennelijke wijze, wordt uitgedrukt.

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche zaken, van den 7den December 1825, n°. 1, strekkende om aan hen, aan welke de graden van *candidaat* en van *doctor*, door de onderscheidene faculteiten aan 's Rijks hoogeschoolen, in het vervolg zullen worden toegekend, zoodanige *diploma's* te doen uitreiken, in welke, door gepaste onderscheidingen, zoo verre zulks mogelijk is, de mate van bekwaamheid, bij de examenen en promotien aan den dag gelegd, op eene eenparige en kennelijke wijze wordt uitgedrukt;

Overwegende, dat zoodanige verordening kan medewerken tot meerdere aansporing van den ijver der studerende jongelingschap;

Herzien Ons besluit van den 5den Maart 1822, n°. 83;

Den Raad van State gehoord;

Gelet op het nader rapport van Onzen Minister van binnenlandsche zaken;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Voortaan zal op al de hoogeschoolen dezès Rijks, aan elken *candidaat*, door de *faculteit*, welke den graad verleen zal, worden uitgereikt een bewijschrift, houdende verklaring van het toekennen van den graad.

Art. 2. In dit bewijschrift zal bovendien worden uitgedrukt

de maat van bekwaamheid en verdiensten, welke de *candidaat* bij zijn examen, volgens de gemoedelijke overtuiging zijner beoordeelaren, zal hebben bereikt.

Te weten: wanneer het gebleken is, dat hij geene meerdere dan de noodzakelijk vereischt wordende bekwaamheden bezat, zal aan hem eenvoudig een bewijschrift worden uitgereikt.

Wanneer een *candidaat*, daarentegen, meerdere bekwaamheden heeft getoond te bezitten, zal het bewijschrift de verklaring bevatten, dat hij niet zonder lof den graad heeft erlangd.

Wanneer eindelijk een *candidaat* den hoogsten lof zal zijn waardig gekeurd, zal het bewijschrift, hetwelk hem zal worden verleend, inhouden, dat hij den graad met den meesten lof heeft bekomen.

Art. 3. Desgelijks zal voortaan zoodanige onderscheiding van bekwaamheid worden uitgedrukt in de doctorale *diploma's*, op de volgende wijze:

Wanneer gebleken is, dat een *doctor* geene meerdere dan de noodzakelijk vereischt wordende bekwaamheden bezit, zal aan hem het *diploma* worden uitgereikt, hetwelk thans in gebruik is.

Wanneer een *doctor*, daarentegen, meerdere bekwaamheden heeft getoond te bezitten, zal in datzelfde *diploma*, vóór de woorden *doctrinae praestantiam*, geplaatst worden het woord *magnam*.

Wanneer, eindelijk, een *doctor* den hoogsten lof zal zijn waardig gekeurd, zal in het meergemelde *diploma*, vóór de woorden *doctrinae praestantiam*, geplaatst worden het woord *summam*.

Blijvende overigens, in beide laatste gevallen, de verdere inhoud van het *diploma* in deszelfs geheel.

Art. 4. Bij het vermelden in de jaarboeken der hoogeschoolen van de plaats gehad hebbende promotien, zullen bovengemelde onderscheidingen insgelijks worden uitgedrukt, *te weten*: de *eerste* door de gewone vermelding; de *tweede* door de woorden: *cum laude*; de *derde* door de woorden: *magna cum laude*.

Art. 5. De plegtigheid van het toekennen der graden, zoo

van *doctor* als van *candidaat*, zal steeds met opene deuren plaats hebben.

Onze Minister van binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan een afschrift aan den Raad van State zal worden gezonden.

Gegeven enz.

BESLUIT van den 9den September
1826, betrekkelijk het onderwijs der
wiskunde, in de gymnastien en de
hoogescholen.

WIJ WILLEM, ENZ.

Overwegende, dat de ondervinding de noodzakelijkheid heeft doen kennen, om de bepalingen der reglementen nopens het onderwijs der wiskunde op de gymnastien en hoogescholen aan eene herziening te onderwerpen (1);

Herzien art. 10, 29, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 149 en 150 van het reglement op de inrigting van het hooger onderwijs in de Noordelijke provincien (besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14), alsmede art. 42, 43, 47, 48, 49, 94 en 95 van het reglement op de inrigting van het hooger onderwijs in de Zuidelijke provincien (besluit van den 25sten September 1816, n°. 65), en eindelijk art. 2 van Ons besluit van den 19den Februarij 1817, lett. z;

(*) Wij meenen hier te moeten aanmerken, dat reeds vroeger, bij besluit van den 13den Mei 1825, n°. 169, was bevolen, dat aan al de hoogescholen van ons vaderland de wis- en natuurkundige wetenschappen, in bijzondere lesfen, zouden worden verklaard en op de nuttige kunsten, fabrieken, handwerken en ambachten toegepast; dat ten gevolge daarvan, bij besluit van den 17den Junij 1826, n°. 169, is bepaald, dat er te Leyden zoude worden opgerigt een *industrie*-kollegie en eene *industrie*-school; verder moeten wij aanmerken, dat de beide Amsterdamsche Departementen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, te Amsterdam, mede een volksonderwijs in de wis-, natuur-, schei- en werktuigkunde voor den ambachts- en handwerksman hebben ingesteld. Zie de *Redevoering van den hoogleeraar J. DE GELDER*, op den 7den December 1826, ter opening van dat school, te Leyden uitgesproken, bij de Gebroeders VAN CLEEF, te Amsterdam en 's Gravenhage, te bekomen.

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandfche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het onderwijs der wiskunde op de athenæa, kolle-
gien en Latijnsche scholen zal ten minste moeten bevatten de
gronden der rekenkunde, de beginfelen der stelkunst, tot en
met de vergelijkingen der tweede magt, en die der meetkunst
tot aan de platte driehoeksmeting.

Art. 2. Het getuigfchrift, hetwelk bij het voleindigen der
studien in een gymnasium moet worden afgegeven, en hetwelk
vereischt wordt om als student eener hoogeſchool te worden
ingefchreven, zal uitdrukkelijk moeten inhouden, dat de leer-
ling in de reken-, stel- en meetkunde genoegzaam ervaren is
bevonden, om tot de akademiſche lesfen te worden toegela-
ten.

Art. 3. Hij, wiens getuigfchrift bovenstaande vermelding niet
inhoudt, alsmede hij, die de bekende openbare gymnastien niet
bezocht heeft, zal, alvorens als student te kunnen worden in-
gefchreven, behalve het getuigfchrift der literariſche faculteit,
hetwelk ten aanzien der laatstgenoemde jonge lieden vereischt
wordt, moeten overleggen een getuigfchrift van den hoogleeraar
in de wiskunde, behelzende de verklaring, dat de geëxami-
neerde genoegzame vorderingen in de reken-, stel- en meetkun-
de heeft gemaakt, om tot de akademiſche lesfen te worden
toegelaten.

Art. 4. Tot het verkrijgen van den graad van kandidaat in
de wis- en natuurkundige wetenfchappen, zoowel van dien,
voorbereidend voor het doctoraat in die vakken, als van dien,
voorbereidend voor de studie der geneeskunde, alsmede tot het
verkrijgen van den graad van kandidaat, voorbereidend voor het
doctoraat in de letteren, zal voor de faculteit der wis- en na-
tuurkundige wetenfchappen een examen worden afgelegd over
de gronden der rekenkunde, de beginfelen der stelkunst, tot
aan de hoogere vergelijkingen, en der meetkunde, de platte
en klootfche driehoeksmeting daaronder begrepen, benevens de
toepaſing van dezelve, en in het bijzonder van de laafte, op
de klootfche ſterrekunde en wiskundige aardrijkskunde.

Art. 5. Tot het verkrijgen van den graad van kandidaat in de letteren, voorbereidend voor de studie der godgeleerdheid en voor die der regten, zal, mede voor de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen, een examen worden afgelegd over de gronden der reken- en stekunst, alsmede over die der meetkunde, met uitfluiting der platte driehoeksmeting.

Art. 6. Het examen in de wiskunde zal het examen ter verkrijging van de verschillende kandidaats-graden in de letteren moeten voorafgaan en kosteloos worden afgenomen. Niemand zal tot gemelde kandidaats-examens kunnen worden toegelaten zonder een getuigfschrift der wis- en natuurkundige faculteit, waaruit blijkt, dat hij, voor zoo veel de kennis der wiskunde betreft, tot de letterkundige examens kan worden toegelaten.

De verdere inhoud der bepalingen, nopens de vereischten der onderscheidene examens ter verkrijging van den graad van kandidaat, blijft in deszelfs geheel.

Art. 7. Behalve het vereischte tot den graad van doctor in de letteren, bij de reglementen voorgeschreven, zal nog gevorderd worden:

- 4°. Een getuigfschrift van den hoogleeraar der wiskunde, dat de student allezins bekwaam zij, om met vrucht de gronden der reken-, stel- en meetkunst te onderwijzen.

Art. 8. Er zal op iedere hoogeschool een kollegie gegeven worden over de kundigheden, vermeld in art. 1, met bijvoeging der platte driehoeksmeting; voorts zal er een kollegie gegeven worden over de hoogere vergelijkingen, de meetkunde der lichamen, mitsgaders de kloofsche driehoeksmeting en derzelver voornaamste toepassing, vermeld in art. 4; het laatste dezer kollegien zal worden aangemerkt als een zoogenaamd half kollegie, ook dan, wanneer het meer dan tweemaal 's weeks gegeven wordt.

Gemelde kollegien zullen niet behoeven gehouden te worden door hen, welke bereid zijn, zich aan de examens, opgenoemd in art. 4 en 5, te onderwerpen.

Art. 9. De bepalingen van art. 2 en 3 zullen eerst toepasfelijk zijn op hen, die, na den 1sten Januarij 1827, van de athenæa, kollegien of Latijnsche scholen tot de hoogeschoolen worden bevorderd.

Aan het bepaalde bij art. 4, 5, 6 en 7 zullen niet onderworpen zijn die studenten, welke bereid mogten zijn, om, binnen de eerste drie maanden, na dagteekening van dit besluit, hunne faculteits-examens voor den graad van kandidaat of doctor af te leggen. De vorderingen der reglementen blijven te hunnen aanzien derzelve werking behouden.

En is Onze Minister van binnenlandsche zaken belast met de uitvoering dezes, waarvan aan den Raad van State zal worden kennis gegeven.

Gegeven enz.

---

*BESLUIT van den 8sten September
1827, wegens de vacantien aan de
hoogescholen.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien de bij Onze besluiten van den 2den Augustus 1815, n°. 14, en van den 25sten September 1816, n°. 65, vastgestelde reglementen op het hooger onderwijs in de Noordelijke en Zuidelijke provincien van Ons Rijk;

Overwegende, dat er tot dus verre geene vaste bepalingen bestaan met betrekking tot den duur der vacantien aan de hoogescholen in de Noordelijke provincien, zoo mede, dat er te dezen een aanmerkelijk verschil plaats heeft tusfchen de hoogescholen der evengemelde en die der Zuidelijke provincien;

Willende de verordeningen dienaangaande op eenen eenparigen voet brengen, in overeenstemming tevens met het wel begrepen belang der hoogere studien;

Gezien het rapport van Onzen Minister van binnenlandsche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Gezien het nader rapport van Onzen Minister voornoemd;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Te rekenen van den aanvang van het academie-jaar 1827—1828, zullen de vacantien op de onderscheidene hoogescholen worden geregeld, als volgt, te weten:

- A. Eene vacantie van en met den 23sten December tot den eersten maandag van den 2den Januarij;
- B. Eene vacantie van twee weken, en wel de week vóór en de week na Paschen;
- C. Eene vacantie van twee maanden, aanvangende met den *derden* maandag in Julij, en eindigende met den *derden* maandag in September.

Art. 2. Tot regeling der lessen, welke in eenen halfjarigen *curfus* kunnen worden afgedaan, wordt het akademie-jaar in twee deelen gesplitst; de *eerste* helft van hetzelfde zal besloten worden met eene vacantie van vier dagen, aanvang nemende op donderdag vóór den *derden* maandag in Februarij, terwijl het *tweede* gedeelte op den laatstgemelden dag zal aanvangen.

Art. 3. Alle andere vacantien worden afgeschaft, behoudens echter die uitzonderingen, welke door hooge en erkende feest-dagen worden noodzakelijk gemaakt (1).

En zullen afschriften dezes enz.

*BESLUIT van den 28sten Junij 1830,
wegens het toelaten tot het afleggen
van examina en het verkrijgen van
getuigschriften enz.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien art. 9 van Ons besluit van den 27sten Mei ll., houdende: enz.;

Willende, dienovereenkomstig en in afwachting van de bepaling der wijze, waarop de hierboven bedoelde examens zullen worden afgenomen, de beginfelen van het reglement op het hooger onderwijs, van den 2den Augustus 1815, n°. 14, omtrent de examens van de akademische graden voorloopig toepassen op de hoogeschole, welke de bepalingen opvolgen van het reglement van den 25sten September 1816, n°. 65 (2);

(1) De voorschriften ter viering der dagen, aan de openbare christelijke godsdienst toegewijd, worden gevonden in de *Wet van den 1sten Maart 1815* (*Staatsblad 1815*, n°. 21).

(2) Dit reglement heeft enkel betrekking tot de inrigting van het hoo-

Willende tevens, dat de bovengemelde verordeningen op alle hoogeschoolen op eenen eenparigen voet worden ten uitvoer gelegd;

Op het rapport van Onzen Minister enz.;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Zij, die, gebruik makende van de bevoegdheid, bij art. 9 van Ons besluit van den 27sten Mei II. (1) toegeestaan, zich aan de hoogeschoolen zullen vervoegen, om regtstreeks toegelaten te worden tot de examens voor de graden, zonder de akademische lesfen te hebben gevolgd, zullen aan dezelfde vereischen moeten voldoen, aan welke de studenten der hoogeschool onderworpen zijn, zoowel wat de bepalingen omtrent de toelating tot de hoogeschool betreft, als wat aangaat de verplichting omtrent de examens ter verkrijging van voorbereidende en andere graden.

Art. 2. Allen, die geene getuigfchriften van vlijtige bijwoning der voorgeschrevene lesfen kunnen overleggen, hetzij zij publiek of privaat promoveren, zullen moeten onderzocht worden en bewijzen geven van hunne bekwaamheid in de vakken, omtrent welke die getuigfchriften bij de examens worden gevorderd.

Het examen van hen, die in het aangewezen geval verkeerren, zal gedurende twee uren kunnen worden voortgezet.

Art. 3. Indien zoodanige vakken niet worden onderwezen in de faculteit, bij welke het examen wordt afgenomen, zal er een getuigfchrift moeten worden overgelegd, afgegeven door eenen hoogleeraar, die het vak aan eene der hoogeschoolen onderwijst, verklarende, dat de vertooner door hem onderzocht is, en bewezen heeft, dat hij het vak met vrucht heeft beoefend.

En is Onze Minister enz.

---

ger onderwijs in de thans in opstand zijnde Zuidelijke provincien van het Koninkrijk der Nederlanden. Men vindt hetzelfde in het *Bijvoegfel tot het Staatsblad*, III. D. I. St., 1816, bl. 137 volg.

(1) Dit besluit zullen wij hierna mededeelen.

REGLEMENT van den 20sten April 1816, bepalende de oefeningen en de te vertalen schrijvers voor de onderscheiden klasfen der Latijnsche scholen, gearresteerd door Zijne Excellentie den Commisfarijsgeneraal voor het onderwijs, de kunsten en wetenschappen, ingevolge art. 23 van Z. M. besluit van den 2den Augustus 1815, n°. 14.

Art. 1. De zesde of laagfte klasfe der Latijnsche scholen zal in twee onderdeelen mogen worden verdeeld.

Art. 2. In deze onderfte klasfe, zullen, wat het onderwijs in de Latijnsche taal betreft, de eerstbeginnenden worden geoeftend in de Latijnsche declinatien en conjugatien, gelijk ook in het leeren van Latijnsche woorden.

Art. 3. Tot het eerste oogmerk zal men gebruik maken van eene wel ingerigte Latijnsche spraakkunst, als die van *Scheller* of *Weytingh*, of van de kleine Latijnsche grammatica van *Bräder*, en tot het tweede van het kleine woordenboek van *Scheller*, wiens groot woordenboek, met uitsluiting van andere, bij de hoogere klasfen zal gebruikt worden.

Art. 4. De voorbeelden der verschillende declinatien en conjugatien zullen den leerlingen in een' tabellarischen vorm voorgesteld worden, en naar deze opgegevene voorbeelden andere woorden of werkwoorden door hen moeten bewerkt worden.

Art. 5. De meergevorderden zullen, in deze laagfte klasfe, geoeftend worden in de eerste en noodigfte regelen der syntaxis.

Art. 6. De voormelde regelen der Latijnsche spraakkunst zullen door den onderwijzer aan zijne leerlingen duidelijc verklaard en door hen van buiten geleerd en opgezegd moeten worden; voorts zal de onderwijzer, ten einde zich te overtuigen, dat zijne leerlingen deze van buiten geleerde regelen wel gevat en zich volkomen eigen gemaakt hebben, hen daarvan, bij elke gelegenheid, de toepasfing doen maken, waartoe inzonderheid strekken zullen de zoogenaamde themata of overzet-

tingen uit het Nederduitsch in het Latijn, en de zoogenaamde explicatiën of overzettingen uit het Latijn in het Nederduitsch.

Art. 7. Voor deze explicatiën zal men zich bedienen van de gemelde grammatica van *Bröder*, het 2de deel van zijn Latijnsch leesboek voor eerstbeginnenden, of vervolgens van de *Initia lectionis scholasticae* van *Boscha*; ook zal het den onderwijzer vrijstaan daartoe zijne eigene opstellen te geven, waartoe hij alsdan, zoo veel mogelijk, gebruik zal maken van plaatsfen uit oude schrijvers. Voor de themata zal men gebruiken de vertalingsboeken van *Werner* of *Weytingh*.

Art. 8. Het zoogenaamde *partes* maken zal, zoo veel mogelijk, verkort en daarbij alle onnoodige omflag, bijzonder door overschrijven, vermeden worden.

Bij het zoogenaamd *construeren* zal men het omflagtige mede vermijden.

Art. 9. Bij het opteekenen der fouten in de explicatiën, zullen ook die tegen de regelen der Nederduitsche taal in aanmerking komen; verder zal de onderwijzer niet alleen van de fouten in de themata en explicatiën aanteekening houden, maar ook van de meerdere of mindere vlijt en vordering der leerlingen in al de deelen van het onderwijs.

Art. 10. In deze zesde klasfe, zal ook met het lezen en schrijven der Grieksche taal een' aanvang gemaakt worden.

Art. 11. Het laatste uur van den schooltijd zal in deze klasfe worden toegewijd aan het onderwijs in de algemeene geschiedenis en in de nieuwe aardrijkskunde. Voor de eerste wordt aanbevolen het kort begrip derzelve van *Schrock*, uitgegeven door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en voor de nieuwe aardrijkskunde, de eerste regelen der staatkundige aardrijksbeschrijving, bij *Blusfè* te Dordrecht gedrukt. Ook zal men een begin kunnen maken met het onderwijzen der wiskunde.

Art. 12. In de vijfde klasfe zal een' aanvang gemaakt worden met het vertalen van oude Latijnsche schrijvers; zullende, behalve de fabelen van *Phaedrus* en eenige der gemakkelijkste brieven van *Cicero*, daartoe inzonderheid dienen moeten het kort begrip der Romeinsche Geschiedenissen van *Eutropius*, welks inhoud de leerlingen zich, zoo veel mogelijk, zullen eigen maken.

Art. 13. Bij het expliceren van deze en andere oude schrijvers in het algemeen, zal de onderwijzer zorgen om zijne leerlingen bekend te maken met de zeden en gebruiken der Ouden, zoo verre dezelve dienstig zijn tot regt verstand van den be werkt wordenden schrijver.

Art. 14. Het bewerken van themata en explicatien zal, in deze en alle volgende klasfen, worden voortgezet, waartoe men, in de hoogere klasfen, mede zal kunnen gebruiken de vertalings-proeven van *Döhring*.

Art. 15. In het Grieksch zullen de leerlingen hier geoefend worden zoo in de buiging der naamwoorden, als in de voeging der werkwoorden. Men zal, bij voorkeur, de Griekfche taal onderwijzen in het Nederduitsch, en ook in deze taal uit het Grieksch overzetten.

Art. 16. Hierbij zal men dezelfde leerwijze volgen, welke bij art. 4 voor het Latijn is bepaald, en in het bijzonder de *formatio temporum* den leerling duidelijk voorstellen.

Art. 17. Het laatste gedeelte van den schooltijd zal, in deze klasfe, worden toegewijd aan het aanvankelijk of voortgezet onderwijs in de beginfelen der wiskunde, aan dat der oude gefchiedenis en der oude aardrijkskunde; deze laatste uit het verkorte werk van *Cellarius*, of eenig ander wel ingerigt kort begrip, bij voorbeeld, het *Compendium geographiae antiquae in usum scholae Goudanae*, vooral ook met aanwijzing van het verband der oude en nieuwe aardrijkskunde; tot de oude gefchiedenis wordt het in art. 11 genoemde kort begrip aangeprezen.

Art. 18. In de vierde klasfe zal, wat het onderwijs in de Latijnsche taal betreft, in profa, benevens de brieven van *Cicero*, ook *Cornelius Nepos* vertaald, en in de poëzij een begin gemaakt worden met de *Tristia* van *Ovidius*; voorts zullen hier de leerlingen nader en uitvoeriger geoefend worden in de regelen der Latijnsche spraakkunst, hetzij volgens het leerboek, daartoe door den beroemden *G. J. Vosfius* in de Latijnsche taal vervaardigd, hetzij volgens de grammatica van *Scheller*.

Art. 19. Het onderwijs in de gronden van het Grieksch zal, in deze klasfe, voortgezet en daarbij de leerling meer en meer in die taal geoefend worden, door vertalingen uit de eene of andere gefchikte of gemakkelijke chrestomathie.

Art. 20. Het laatste gedeelte van den schooltijd zal, in deze klasfe, worden toegewijd aan het voortgezette onderwijs in de oude gefchiedenis, de wiskunde en oude aardrijkskunde. Daarbij zal nu ook gevoegd worden het onderwijs in de Griekfche en Latijnsche fabelkunde, waartoe aanbevolen wordt het gebruik der *Fabulosa deorum et heroum historia in usum fcholarum edita*, alsmede *Dammii Compendium historiae fabulosaë*, in het Latijn vertaald door C. F. Nagel.

Art. 21. In de derde klasfe zullen, tot verdere oefening in de Latijnsche taal, door de leerlingen vertaald worden de *Metamorphoses* van *Ovidius*, en de *Historiae Philippicae* van *Justinus*, van welke laatste zij zich ook den gefchiedkundigen inhoud, zoo veel mogelijk, zullen moeten eigen maken; voorts worde door hen het leerboek van *Vossius*, vooral ook met betrekking tot de Latijnsche profodie, beoefend.

Art. 22. Voor het Grieksch zullen hier gebruikt worden leesboeken in de manier van *Gedicke* en *Jacobs*.

Art. 23. Het laatste gedeelte van den schooltijd zal, in deze klasfe, worden toegewijd aan het verder beoefenen der wiskunde en oude fabelkunde en aan het onderwijs in de nieuwe gefchiedenis, waartoe, bij voortdoring, het bij art. 11 vermelde werk van *Schrock* wordt aanbevolen.

Art. 24. In de tweede klasfe zal de leerling overgaan tot het vertalen van de redevoeringen van *Cicero*, welke, als meest voor de jeugd gefchikt, uit de overige zijn uitgezocht en afzonderlijk uitgegeven; bij de voortgezette behandeling der *Metamorphoses* van *Ovidius*, zal hier ook *Terentius* of de *Heroïdes* van *Ovidius* vertaald en een' aanvang gemaakt worden met het behandelen van *Virgilius*.

Art. 25. Bijzonder zal men zich hier toeleggen op het maken van opstellen over gegeeve onderwerpen, waarbij men vooral zal zien op klasfieke latiniteit en welsprekendheid.

Art. 26. Voor het Grieksch zal men hier vertalen de zamenfpraken van *Lucianus* en de zware plaatsen uit de *Chrestomatien* van *Jacobs* of *Gedicke*; ook zal men, des zaturdags, het een of ander kapittel van het Nieuwe Testament behandelen.

Art. 27. In het laatste gedeelte van den schooltijd zal men zich hier bezig houden met het op nieuw doorloopen van *Eutropius*, *Justinus* of *Cornelius Nepos*, vooral tot onderhouding

van geschiedkundige kennis , voorts met de nieuwe geschiedenis , en zal , ten minste tweemaal 's weeks , het onderwijs in de wiskunde herhaald worden , waarbij men de wiskundige geographie en het gebruik der globe voegen zal.

Art. 28. In de eerste of hoogste klasfe zal de rector met zijne leerlingen het vertalen der uitgelezene redevoeringen van *Cicero* voortzetten en uitgezochte plaatsen van *Livius* behandelen , en nevens *Virgilius* ook *Horatius* met hen beoefenen , zoodat zij , bij de behandeling dezer fchrijvers , niet flechts dezelve , wat den zin betreft , grondig leeren verftaan , maar ook het gepaste van elke uitdrukking , het fraaije der figuren en de fierraden der welfprekendheid en dichtkunst behoorlijk leeren opmerken.

Art. 29. Hier vooral zullen de leerlingen worden geoefend in het maken van opftellen over gegevene onderwerpen , met in achtneming van het bepaalde bij art. 25; ook zal men hen aanmoedigen tot de beoefening der Latijnsche poëzij; voorts zal men hun vragen voorftellen uit het vak der gefchied- en fabelkunde , welke zij in goed Latijn , met korthed en duideljkheid , zullen moeten beantwoorden.

Art. 30. Het behandelen van een of ander boek des *Ilias* of *Odysfea* , van een of ander ftuk van *Herodotus* of *Xenophon* , uit de *selecta historicorum* van *Wytttenbach* , alsmede het vertalen van eenig gedeelte eens Latijnschen fchrijvers , of van eenig Nederduitsch opftel in het Grieksch , zal den leerling , in deze klasfe , verder tot het akademisch onderwijs in de Griekfche taal voorbereiden.

Art. 31. Het onderwijs in het laafte gedeelte van den fchooltijd , in deze klasfe , wordt geheel aan het oordeel en de keuze van den rector overgelaten.

Art. 32. Bij het begin van elken halfjarigen *curfus* , zal de rector met den corrector en de praeceptoren overleggen , welke gedeelten der opgegevene fchrijvers door elk hunner in zijne klasfe zal worden behandeld , ten einde hierin eene geregelde orde plaats hebbe.

Art. 33. Tegen het einde van elk fchooljaar , zal door iederen rector aan curatoren of fcholarchen mogen ingezonden worden , om aldaar nader in overweging te worden genomen , een verflag , houdende opgave :

- 1°. Van hetgeen aan hem naar zijne ondervinding voorkomt voor verbetering vatbaar te zijn, in het aanwijzen der oefeningen op de Latijnsche scholen bij het tegenwoordige reglement;
- 2°. Van de later uitgekomene leer- en leesboeken, welke volmaakter en meer verkieslijk schijnen dan de nu aangewezene;
- 3°. Van de uitgaven der in dit reglement genoemde oude schrijvers, welke voor het schoolgebruik de beste zullen bevonden worden.

Curatoren of scholarchen zullen de voorschreven opgave van den rector, met hunne aanmerkingen vergezeld, inzenden aan het departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen, en worden tevens uitgenoodigd, om zelven foortgelijke opgaven aan hetzelfde departement in te leveren.

Art. 34. Ten gevolge van zoodanige opgaven en aanmerkingen, als in het vorige artikel vermeld zijn, of andere, zal dit reglement nader kunnen worden geamplieerd of gealtereerd. En zal in het vervolg eene premie worden toegelegd aan den schrijver van eenig leer- of leesboek, en aan den uitgever van eenig oud' auteur, wanneer zijn werk verdient om ten gebruike der Latijnsche scholen van wege het departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen aanbevolen te worden.

Aldus gearresteerd enz.

---

*BESLUIT van den 14den Junij 1825,
betreffende de erkenning en regeling
der Latijnsche scholen, kollegien of
kollegien onder de benaming van
atheneæ.*

In aanmerking nemende, dat zich, buiten Onze toestemming, vele scholen en instituten hebben gevestigd, waar de Grieksche en Latijnsche talen geleerd, en waar jonge lieden ook verder voorbereid worden tot den geestelijken of anderen geleerden stand;

Gelet op art. 226 der grondwet, waarbij het onderwijs aan Onze zorg is toevertrouwd;

Overwegende, dat de opleiding van een aanzienlijk getal jonge lieden niet kan blijven toevertrouwd aan meesters, voor welker bekwaamheid en geschiktheid Wij geenen waarborg hebben, en welker onderwijs aan geenerhande toezigt Onzentwege is onderworpen;

Willende doen ophouden eenen ongeregelden staat van zaken, welke in deze Landen door geene wettige verordeningen worden gewettigd;

Willende tevens het opleiden van jonge lieden tot kundige geestelijken voor de Roomsch - Katholieke kerk begunstigen en gemakkelijker maken;

Gelet, dat de bepalingen, welke voorkomen in Onze besluiten van den 2den Augustus 1815, n°. 14, 25 September 1816, n°. 65, en 19 Februarij 1817, lett. z, betreffende de erkenning en regeling van Latijnsche scholen en kollegien, eenige aanvulling en wijziging behoeven;

Op het rapport van Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, en van den Directeur - generaal voor de zaken van de Roomsch - Katholieke eeredienst;

Gezien het advies van Onzen Minister van binnenlandsche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Latijnsche scholen, kollegien, of kollegien onder de benaming van athenæa, zijn al die inrigtingen, onder welke naam zij ook mogen voorkomen, waar de Latijnsche en Grieksche taal voornamelijk geleerd wordt, en waar ook leerlingen verder worden voorbereid voor het onderwijs op de hoogeschoolen en op de bischoppelijke seminarien.

Art. 2. Geene Latijnsche school, kollegie, of kollegie onder de benaming van athenæum, zal mogen opgerigt worden, zonder de uitdrukkelijke toestemming van het departement van binnenlandsche zaken.

Art. 3. Niemand zal aan kinderen van meer dan één huisgezin gelijktijdig onderwijs mogen geven in de Grieksche of Latijnsche taal, hetzij in scholen van lager onderwijs, hetzij in woningen van particulieren, dan die den graad van kandidaat of

doctor in de letteren aan eene der hoogeschoolen van dit Rijk verkregen heeft.

Art. 4. Alle collegien, onder de benaming van athenæa, of Latijnsche scholen, staan onder toezigt van het departement van binnenlandsche zaken. Door dat departement zal, voor elk dier gestichten, worden goedgekeurd een bijzonder reglement, volgens hetwelk het onderwijs zal ingerigt worden. Door hetzelfde zal ook, voor elk zoodanig nieuw op te rigten of te erkennen gesticht, eene commissie van opzieners, onder den naam van raad van bestuur of collegie van curatoren, worden aangesteld.

De Burgemeester der plaats, waar de school gevestigd is, zal van regtswege lid van die commissie zijn.

De benoeming van alle leeraars bij de nieuw op te rigten of te erkennen schoolinrigtingen zal geschieden door het departement van binnenlandsche zaken, na de commissie deswege te hebben gehoord.

Art. 5. Alle Latijnsche scholen, collegien of collegien onder de benaming van athenæa, in art. 1 omschreven, welke op de dagteekening van dit besluit niet als zoodanig bij vorige besluiten zijn gevestigd, en alzoo thans zonder toestemming bestaan, zullen met het einde van September 1825 gesloten, en voor vernietigd gehouden worden, tenzij dezelve vóór dien tijd door het departement van binnenlandsche zaken mogten erkend worden.

Hetzelve departement zal zoodanige erkenning aan geene andere inrigtingen van dien aard mogen verleenen, dan alleen aan burgerlijke Latijnsche scholen, collegien of collegien onder de benaming van athenæa, welker leeraars zijn bezoldigd geworden door het burgerlijk bestuur, en welke zich mogten gevestigd hebben in plaatsen, alwaar niet reeds andere bevestigde of erkende burgerlijke Latijnsche scholen, collegien of collegien onder de benaming van athenæa bestaan.

Art. 6. Wij behouden Ons voor, om aan leeraars, die, bij de afkondiging van het tegenwoordige besluit, belast zijn met het onderwijs der Grieksche of Latijnsche talen op reeds erkende hogere of lagere scholen, zonder dat zij den vereischten letterkundigen graad bezitten, op het daartoe door hen te doen verzoek, naar bevind, vrijheid te verleenen, om alsnog, voor

eenen bepaalden tijd, met het geven van dat onderwijs voort te gaan (1).

Art. 7. Ten einde de aankweeking te bevorderen van geestelijken voor de Roomsche-Katholieke kerk, zullen er opvoedingsgestichten kunnen zijn, welke, onder het bestuur en toezigt van den kerkvoogd, uitsluitend bestemd zijn tot opnemings- en opleiding van toekomstige geestelijken.

De jonge lieden, die daarin worden opgenomen, zullen het letterkundig onderwijs ontvangen op erkende scholen, kollegien of kollegien onder de benaming van athenæa, met welke de gestichten in verband zullen worden gebragt, volgens een reglement in ieder bijzonder geval, onder onze goedkeuring, door het departement van binnenlandsche zaken vast te stellen.

In deze gestichten zal in de vakken, die op de Latijnsche scholen, kollegien of kollegien onder de benaming van athenæa, geleerd worden, geen onderwijs mogen gegeven worden, maar te dezen alleen toezigt worden uitgeoefend over de voorbereiding tot, en herhaling van de schoollessen; voorts zullen dezelve gestichten zoo worden ingerigt, als meest dienstbaar is tot bevordering eener godsdienstige opvoeding; en zal er, bijzonder onder het bestuur van den kerkvoogd, opzettelijk onderwijs worden gegeven in de christelijke leer en tucht.

Deze gestichten moeten in eene stad gevestigd zijn, alwaar eene burgerlijke erkende Latijnsche school, kollegie of kollegie onder de benaming van athenæum aanwezig is, en kan derzelve getal in het geheele Rijk niet meer dan tien bedragen; de keuze der stad zal geschieden met gemeen overleg van den kerkvoogd en van het departement van binnenlandsche zaken, hetwelk daaromtrent vooraf Ons welmeenende zal vragen.

Art. 8. Overtredingen tegen dit besluit worden gestraft volgens de bepalingen van art. 1 der wet van den 6den Maart 1818 (*Staatsblad n°. 19*).

Onze Minister van binnenlandsche zaken is belast enz.

(1) Bij besluit van den 20sten October 1825 is de uiterlijke termijn tot het indienen van zoodanig verzoek bepaald op den 15den December 1825.

*BESLUIT van den 5den December
1816, ter vestiging van een Lu-
thersch seminarium of kweekschool, te
Amsterdam.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Gehoord de voordragt van Onzen Commisfaris-generaal, provi-
fioneel belast met de zaken der Hervormde kerk enz.;

In aanmerking nemende art. 59 van Ons besluit van den 2den
Augustus 1815, n°. 14, en ten gevolge der confideratien, ge-
fuppeditoord door de bij voorschreven besluit benoemde commis-
fie tot de zaken van het *Evangelisch Luthersch Kerkgenootfchap*,
ten aanzien der meest gefchikte wijze, waarop zoude kunnen
worden gezorgd, dat aan hen, die tot leeraars bij hetzelfde kerk-
genootfchap worden opgeleid, daartoe, binnen dit Rijk, gelegen-
heid wierde gegeven;

Hebben goedgevonden en verftaan het navolgende te bepalen :

Art. 1. Er zal te Amsterdam gevestigd worden eene Luthersche
kweekfchool (feminarium), tot opleiding van hen, die zich be-
ftemmen tot leeraars bij het Evangelisch Luthersch kerkgenoot-
fchap dezer Landen.

Art. 2. Tot dat einde zullen door Ons benoemd worden één
gewoon en twee *buitengewone* hoogleeraren.

Art. 3. De *gewone* hoogleeraar, die *niet* te gelijker tijd predi-
kant zal mogen zijn, noch eenigen anderen gefalarieerden post
bekleeden, zal eene jaarwedde uit 's Lands kas genieten van
f 3000:0:0.

Art. 4. De *buitengewone* hoogleeraren zullen genomen worden
uit de predikanten der Evangelisch Luthersche gemeente van Am-
sterdam, en in dat geval elk genieten eene jaarlijkfche toelage van
f 500:0:0. Indien, om onvoorziene en buitengewone omftandig-
heden, het buitengewoon profesoraat aan iemand, buiten de ge-
noemde predikanten, mogt worden opgedragen, zullen Wij des-
zelfs belooning nader bepalen.

Art. 5. De profesoren genieten de *kollegie-gelden*, bij art. 135
en 136 van het reglement op het hooger onderwijs vastgesteld.

Art. 6. Op den *gewonen* hoogleeraar worden van toepafing
verklaard de verordeningen, in hetzelfde reglement vervat, ten
aanzien van het *emeritaat* en van het *weduwen-penfoen*, art. 138

en vervolgens ; immers voor zoo verre die verordeningen niet moeten geacht worden de profesoren der hoogeschoolen bijzonder te betreffen.

Art. 7. Door dezelve zullen kollegien worden gehouden over :

- a. De natuurlijke godgeleerdheid ;
- b. De kerkelijke historie ;
- c. De bijbelsche uitlegkunde ;
- d. De dogmatiek ;
- e. De christelijke zedekunde ;
- f. De homiletiek en pastorale wetenschappen ;
- g. De theologische encyclopedie en methodologie.

Art. 8. De verdeeling dezer kollegien onder de hoogleeraren wordt door de na te melden curatoren geregeld ; daarbij nogtans in het oog houdende , dat de gewone hoogleeraar ten minste in de helft der opgenoemde vakken zal moeten les geven , en de overige verdeeld worden onder de buitengewone hoogleeraren.

Art. 9. De taal, waarvan zich de profesoren in het onderwijs op de kollegien bedienen , zal bij uitsluiting de Latijnsche zijn , voorbehoudens het regt van curatoren , om , onder goedkeuring van Onzen Commisfaris-generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen , het geven van onderwijs in het Nederduitsch toe te staan omtrent zoodanige vakken , waaromtrent zij zulks nuttig mogten oordeelen.

Art. 10. De *akademische graden* van *kandidaat* en van *doctor* in de godgeleerdheid voor het Luthersch kerkgenootfchap zullen verleend worden door de theologifche faculteit van de hoogeschool te *Leyden* , bij welke , in dat geval , de hoogleeraar in de ftellige godgeleerdheid zal vervangen worden door den gewonen hoogleeraar van de Lutherfche kweekfchool te *Amsterdam* , of , bij dezelfs afwezendheid , door den oudften in dienst , of benoeming der buitengewone Lutherfche hoogleeraren.

Art. 11. De Lutherfche hoogleeraar zal , bij deze gelegenheid , bijzonder de functien van *promotor* vervullen.

Art. 12. Na den jare 1819 , en dus te rekenen van den jare 1820 , zal niemand tot de predikdienst als predikant bij het Evangelifch Luthersch kerkgenootfchap (de Hoogduitsche predikants-plaatsen alleen uitgezonderd) worden toegelaten , dan die , op de voorschrevene wijze , den graad van kandidaat in de godgeleerdheid bekomen , en , gedurende ten minste twee jaren , de lesfen der Lutherfche hoogleeraren te *Amsterdam* bijgewoond heeft.

Tot dien tijd toe zal de toelating tot de predikdienst ook kunnen verleend worden op getuigenisfen van aan buitenlandsche akademien behoorlijk volbragte studien.

Art. 13. De graad van kandidaat in de letteren zal, bij de promotie der Lutherfche kandidaten en doctoren, almede niet worden gevorderd, dan met den jare 1820.

Art. 14. Voor het overige zullen, ten aanzien der verleening dezer akademifche graden voor de Lutherfche godgeleerden en de daarbij af te nemen *examina*, de voorfchriften gevolgd worden van het reglement op het hooger onderwijs, voor zoo verre de zelve daarop voegzaam kunnen toegepast.

Art. 15. Niemand zal als *student* aan de Lutherfche kweekfchool befchouwd worden, zonder zich, alvorens de lesfen der profesoren bij te wonen, te hebben doen infchrijven op de rolle der studenten, welke door den gewonen hoogleeraar zal gehouden worden.

Ten aanzien dezer infchrijving zullen de bepalingen van het reglement op het hooger onderwijs, art. 148 enz., worden geobserveerd.

Art. 16. De studenten aan de Lutherfche kweekfchool zijn, even als die der lands en stedelijke *athenaea*, bevoegd, om mede te dingen naar de prijzen, waarvan de uitdeeling bij hetzelfde reglement aan de hoogefcholen is toegeftaan.

Art. 17. Onze Commisfaris-generaal voor het onderwijs en voor de kunften en wetenfchappen zal, na gedaan onderzoek omtrent de inrigtingen en fondfen, welke, tot onderftand van studenten, thans bij de Lutherfche gemeente bestaan, Ons eene voordragt doen omtrent hetgeen dienaangaande zoude behooren te worden vastgefteld.

Art. 18. Het opzigt over de Lutherfche kweekfchool te *Amsterdam*, en de zorg voor derzelve belangen, zullen worden opgedragen aan een kollegie van vijf *curatoren*, door Ons benoemd.

Art. 19. Dezelve zullen twee gewone vergaderingen te *Amsterdam* houden, en voorts zoo dikwijls zamenkomen, als door den voorzittenden curator noodig wordt geoordeeld. Aan de buitenleden zal, wanneer zij daartoe aanzoek doen, eene vergoeding van reiskosten worden toegeftaan, overeenkomstig de bepalingen, welke Wij deswege zullen vastftellen.

Art. 20. Curatoren voornoemd zullen met curatoren van het *atheneum te Amsterdam* de vereischte schikkingen maken omtrent de betrekkingen tusschen de beide stichtingen.

Art. 21. Bij het openvallen van eenen profesoraal leerstoel, zal de voordragt van een drietal tot vervulling, door curatoren, met opgaven der beweegredenen van hunne keuze, aan het departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen worden ingezonden, en de definitive aanstelling door Ons geschieden.

Art. 22. Onze Commisaris-generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan, te dien einde, een affchrift aan denzelfden zal worden gezonden, alsmede gelijke affchriften aan het departement voor de zaken der Hervormde kerk enz. en aan de algemeene rekenkamer, tot informatie.

---

*BESLUIT van den 13den October 1825,
houdende reglement op het examen en
de toelating der Israëlitische godge-
leerde onderwijzers of leeraars en oefenaars.*

WII WILLEM, ENZ.

Gezien de voordragt van Onzen Staatsraad, Directeur-generaal voor de zaken van de hervormde eeredienst enz., van den 27sten Augustus II., n°. 7, daarbij overleggende een door de hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten ter goedkeuring aangeboden ontwerp van reglement op het examen en de toelating van Israëlitische godgeleerde onderwijzers of leeraars en oefenaars;

De commissie uit den Raad van State voor de zaken der Hervormde kerk enz. gehoord;

Gezien ons besluit van den 15den Januarij 1819, n°. 1;

Hebben goedgevonden en verstaan het voorschreven reglement goed te keuren, zoodanig als hetzelve hierbij is gevoegd.

En is Onze Staatsraad, Directeur-generaal voornoemd, belast met de uitvoering dezes, waarvan aan de commissie uit den Raad

van State voor de zaken der Hervormde kerk enz. kennis zal worden gegeven.

—

REGLEMENT op het examen en de toelating der Israëlitische godgeleerde onderwijzers of der leeraars en oefenaars bij de Israëlitische seminariën, congregatiën en pieuse gestichten.

Art. 1. De kollegiën van kerkelijk bestuur bij de Israëlitische gemeenten en de administrateurs der seminariën, congregatiën en pieuse gestichten, welke in dezelve bestaan, zullen op derzelver verantwoordelijkheid naauwkeurig zorg dragen, dat voortaan, niet dan op een bewijs van, op de hierna omschrevene wijze, daartoe verkregene bevoegdheid worden toegelaten of aangesteld bij dezelve, tot het geven van onderwijs in de godsdienstige godgeleerdheid, het houden van leerredenen, bijbelsche uitlegging, oefeningen of voorlezingen, treurredenen en tot het inzegenen van huwelijken en verdere verrigtingen aan de godgeleerde onderwijzers bij de Israëlitën opgedragen.

Art. 2. De bevoegdheid tot deze verrigtingen zal aan niemand worden toegekend, dan na bekomen verzekering van onbesproken zedelijk gedrag en van het bezit der kundigheden tot het geven van godgeleerd onderwijs, bijzonder van bekwaamheid in de Nederduitsche taal.

Art. 3. De Israëlitische godgeleerde onderwijzers zullen in twee rangen verdeeld worden. Die van den eersten rang zullen den titel voeren van leeraar (*Magid*) en die van den tweeden den naam van oefenaar (*Bagnal darsjon*).

De leeraars sleeten zijn uitsluitend bevoegd tot het geven van godgeleerd onderwijs op de seminariën en tot het houden van leerredenen.

Art. 4. Hij, die verlangt tot het examen als godgeleerd onderwijzer te worden toegelaten, zal vooraf de schriftelijke bewijzen aan de hoofdcornmissie tot de zaken der Israëlitën moeten overleggen:

a. Eene getuigenis van de lecraren bij de inlandsche seminariën of van een' der opper-rabbijnen binnen het Rijk, hou-

dende, dat hij, gedurende den tijd van meer dan één jaar, hunne theologifche lesfen heeft bijgewoond en den vereifchten aanleg heeft tot het geven van godgeleerd onderwijfs ;

b. Eene kerkelijke attestatie van het kerkbestuur der gemeente, waaronder hij het laatst heeft gewoond, door het plaatselijk bestuur gelegalifeerd, inhoudende zijn naam, ouderdom, geboorteplaats en getuigenis van onbefproken gedrag ;

c. Eene akte van admiffie der godsdienstige Israëlitifche fchoolcommiffie, refiderende te *Amfterdam*, waaruit blijkt, dat hij in den derden rang als godsdienstig onderwijzer is toegelaten, indien de examinandus tot leeraar verlangt te worden verklaard ;

Of wel :

Eene akte van admiffie der godsdienstige Israëlitifche fchoolcommiffie van de hoofd-fynagoge, waaronder zijne laafte woonplaats reforteert, waaruit blijkt, dat hij in den tweeden rang als godsdienstig onderwijzer is toegelaten, indien hij alleen als oefenaar verlangt te worden toegelaten.

Art. 5. De gecommitteerden der hoofdcommiffie tot de zaken der Israëliten vermelde getuifchriften in orde bevindende, zullen dezelve, met hun *visa* voorzien, aan het rabbiniaal kollegie van examinatoren doen gewörden en de kandidaten tot het examen toelaten.

Art. 6. Het examen zal beftaan in een onderzoek, aangaande de bedrevenheid, welke de kandidaat bezit, om de functien van leeraar of oefenaar in derzelver geheelen omvang en in alles wat tot derzelver behoorlijke volbrenging wordt vereifcht, te kunnen waarnemen.

Aan hem, die na voldoende examen goedgekeurd wordt, zal een *diploma* worden afgegeven volgens het formulier, te bepalen bij de hoofdcommiffie tot de zaken der Israëliten.

Hetzelve zal eenvormig in de Hebreuwfche en Nederduifche talen worden gefeld en daarbij de geëxamineerde verklaard bevoegd, om overal binnen het Rijk tot leeraar of tot oefenaar te kunnen worden beroepen of aangefeld.

Art. 7. Wanneer de geëxamineerde bevonden wordt de vereifchte bekwaamheden niet te bezitten, zal hij worden afgewezen, met specifieke aanwijzing der ftukken, in welke hij te kort

mogt komen, en met bepaling van den tijd, gedurende welken hij zich op nieuw moet oefenen, en vóór het eindigen van welken hij niet weder tot het examen kan toegelaten worden.

Art. 8. De examinandus zal vóór den aanvang van het examen aan het kollegie eene som van *f* 14 betalen, ten ware het kollegie zoude vermeenen denzelven hiervan geheel of gedeeltelijk te moeten vrijstellen.

Art. 9. Al degenen, die thans bij de Israëlitische gemeenten, feminarien, congregatien of pieuse gestichten tot het godgeleerd onderwijs zijn aangesteld, onder den naam van meester, prediker enz, zullen voortaan den naam aannemen van oefenaar (*Bagnal darsjon*), en zullen, zonder aan examen onderworpen te zijn, in derzelver functien kunnen blijven voortgaan, mits hunne akte van aanstelling, benevens getuigschrift van goed zedelijk gedrag, door den opper-rabbijn van het rabbinaal resfort, waaronder zij behooren, aan hen af te geven, binnen een jaar na dagteekening van dit reglement, aan de gecommiteerden der hoofdcommissie inzendinge, die dezelve vervolgens aan het rabbinaal kollegie van examinatoren ter beoordeeling zullen doen toekomen.

Art. 10. Het rabbinaal kollegie zal de, naar aanleiding van art. 9, bij hen van vermelde gecommiteerden ontvangen aanstellingen en getuigschriften nazien en onderzoeken, en die, naar gelang van omstandigheden, kunnen goedkeuren of verwerpen.

In het eerste geval wordt aan den zoodanigen een rabbinaal diploma als oefenaar, bij art. 6 vermeld, na bij de hoofdcommissie te zijn geviseerd, uitgereikt.

In het tweede geval is de zoodanige verplicht, zich aan een examen te onderwerpen, zonder echter genoodzaakt te zijn, de bescheiden, bij art. 4 vermeld, over te leggen.

Zoodanigen echter hunner, die als leeraar (*Magid*) verlangen te worden erkend, zijn verplicht, na alvorens te hebben ingeleverd de bescheiden, bij art. 4 vastgesteld, zich aan het hieromtrent vastgestelde examen te onderwerpen.

Art. 11. Alleen de leeraren, en niet de oefenaars, zullen worden gehouden als bij de Israëliten den geestelijken stand te zijn ingetreden, onder voorwaarden, dat zij, blijkens een certificaat, door de gecommiteerden der hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten aan hen af te geven, bij eene gemeente, feminaria, congregatie of pieus gesticht, als zoodanig zijn aangesteld, en die functie aldaar *aanhoudend* waarnemen.

Uit dien hoofde zullen de kerkelijke collegien of godsdienstige administratiën, hierboven vermeld, de akte van aanstelling van den leeraar bij hunne gemeente, seminaria, congregatie of pieus gezelschap moeten inzenden aan geëmitteerden vermeld, ten einde door dezelve te worden geregistreerd en bewaard.

Terwijl dezelve ook gehouden zullen zijn, bij eventueel overlijden, bedanken, of ontslag van den leeraar, aan de geëmitteerden voormeld daarvan kennis te doen dragen.

Onze Staatsraad, Directeur-generaal voor de zaken van de Hervormde eeredienst enz. zal aan Onze bekrachtiging onderwerpen de bepalingen en verordeningen, welke tot het geregeld in werking brengen en de handhaving van dit reglement zullen blijven vereischt te worden.

*BESLUIT van den 1sten September
1827, houdende strafbepaling tegen
het onbevoegd geven van godsdienstig
en godgeleerd onderwijs,
bij het Israëlitisch kerkgenootschap.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien de voordragt van Onzen Staatsraad, Directeur-generaal voor de zaken van de Hervormde kerk enz.;

Gezien het rapport van de Commissie uit den Raad van State, voor de zaken der Hervormde kerk enz.;

Gehoord het rapport van Onzen Minister van Justitie;

Gezien Onze besluiten van den 10den Mei 1817, n°. 146, 15 Januarij 1819, n°. 1, en 13 October 1825, n°. 252;

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen, dat door de hoofdcommissie tot de zaken der Israëlitischen, en door alle Israëlitische kerkelijke collegien en godsdienstige schoolcommissiën, het noodige toezigt zal moeten gehouden worden, dat door niemand eenige functie van *godsdienstig* en *godgeleerd onderwijzer*, *rabbijn* of *rabbinaal-afsesor*, *leeraar* of *oefenaar* zal worden uitgeoefend, ten zij bevorens daartoe het vereischte examen te hebben

afgelegd, en wijders behoorlijk daartoe beroepen of toegelaten te zijn; zullende zij, welke de voormelde functien *onbevoegd* mogten uitoefenen, vervallen in de strafbepaling bij de wet van den 6den Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 12) vastgesteld.

En is Onze Staatsraad, Directeur-generaal voor de zaken der Hervormde kerk enz., belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit enz.

—

*BESLUIT van den 30sten Julij 1821,
betrekkelijk het examineren, aannemen, onderhouden en onderwijzen van
kweekelingen in 's Rijks vee-artsenij-
school.*

De Gouverneur van de provincie Utrecht :

Ontvangen hebbende eene misfivè van Zijne Excell. den Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en kolonien, in dato den 14den dezer, n°. 2, N., houdende kennisgeving van het tot stand brengen eener vee-artsenij-school, in de nabijheid der stad *Utrecht*, alsmede eenige inlichtingen omtrent de wijze van het examineren, aannemen, onderhouden en onderwijzen van kweekelingen in dezelve school ;

Brengt door deze ter kennisse van de gemeentebesturen in deze provincie :

Dat, behalve dezulken, die op eigen kosten van deze instelling zullen verlangen gebruik te maken, een zeker aantal kweekelingen uit de verschillende provincien, naarmate derzelve behoeften in dit opzigt, voor rekening van het fonds van den landbouw zal aangenomen, onderhouden en onderwezen worden, en dat de provincie Utrecht, provifioneel, één' kweekeling, voor rekening als boven, naar de vee artsenij-school zal mogen zenden.

Dat als kweekelingen alleen zullen geadmitteerd worden, inboorlingen van dit Rijk, niet beneden de zestien, en niet boven de twee en twintig jaren oud, van onbesproken zedelijk gedrag, en de Nederduitsche taal grondig kunnende lezen en schrijven; terwijl, wanneer zij bij die vereischten eenige kennis van vreemde talen, van hoefmederij, of van vee-artsenijkunde paren, zulks eene aanbeveling boven anderen is.

Dat, ten einde aan een' ieder de gelegenheid te verschaffen, om naar eene plaats van kweekeling mede te dingen, en de voorkeur alleen aan verdiensten gegeven worde, in de hoofdplaats der provincie, een vergelijkend examen zal worden gehouden, ten overstaan eener commissie, daartoe door den Gouverneur te benoemen; welk examen zal plaats hebben op maandag den 3den September aanstaande, des voormiddags ten 10 ure, aan het voormalig paleis te *Utrecht*, en zullen de gemeentebesturen, onverwijld na de ontvangst van dit tegenwoordig besluit, de noodige zorg dragen, dat de aankondiging daarvan ter kennis van de ingezetenen worden gebragt.

Dat de designatie der kweekelingen, door den Minister voornoemd, zal geschieden ingevolge de autorisatie, daartoe door Zijne Majesteit verleend.

Eindelijk, dat de leertijd vier jaren zal duren, wanneer de kweekelingen, naarmate hunner vorderingen in de eerste of tweede klasse, gebreveteerd en bevoegd zullen verklaard worden, om binnen dit Rijk de vee-artsenijkunde uit te oefenen.

En zal dit besluit in het Provinciaal blad worden geïnserieerd en aan de gemeentebesturen worden gezonden, om, voor zoo veel dezelve aangaat, daaraan de noodige executie en publiciteit te geven.

Gedaan te *Utrecht* enz.

---

*BESLUIT van den 26sten December 1818,
betrekkelijk de administratie der goedere-
ren, toebehoorende aan de siftingen
der beurzen of van kollegien.*

WIJ WILLEM ENZ.

Herzien Ons besluit van den 5den October 1816, n°. 41;

Op de voordragt van Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien;

Gezien het rapport van Onzen Minister van financiën en van binnenlandsche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten;

Art. 1. De administratie der domeinen, de bureaux van weldadigheid en de commissien der gasthuizen zullen, te rekenen van den 1sten Januarij 1819, ophouden regt te hebben op het genot der inkomsten van de goederen, bosfchen en renten, toebehoorende aan de stichtingen der beurzen of van kollegien.

Art. 2. Gezegde besturen zullen dadelijk aan Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien tabellen van dezulken dezer goederen, bosfchen en renten inzenden, welke onder hun beheer zijn, en zullen daarbij voegen al de oorkonden, welke daartoe behooren, en zich in hunne handen bevinden, alsmede zoodanige ophelderingen, als zij in staat zijn te geven.

Art. 3. Zij zullen, bij voorraad, deze goederen, bosfchen en renten blijven besturen, en daarvan eene afzonderlijke rekening houden, tot dat dezelve goederen met de opbrengsten, te rekenen van den 1sten Januarij 1819, aan de gerechtigden zullen kunnen wedergegeven worden.

Art. 4. De administrative commissie der beurzen te *Bergen*, in Henegouwen, wordt van nu af gehouden voor vernietigd, doch zal desniettemin verplicht zijn, om gelijkelijk, zonder uitstel, aan Onzen bovengemelden Minister in te zenden eene tabel van de stichtingen der beurzen, welke zij bestuurt, met alle daartoe behorende oorkonden, welke in hare bewaring zijn.

Zij zal, binnen een half jaar, aan Onzen voornoemden Minister naauwkeurige rekenschap moeten doen van haar gehouden bestuur, hetgeen zij bij voorraad zal blijven uitoefenen, zonder echter nieuwe beurzen te kunnen begeven.

Alle begeving van beurzen door de commissie, na kennisgeving van dit tegenwoordig besluit, zal van geene kracht zijn.

Onze voorz. Minister zal de noodige maatregelen nemen, om van den staat der administratie van de commissie op het tijdstip der kennisgeving te doen blijken.

Art. 5. Het bestuur der goederen, bosfchen en renten, in de voorgaande artikelen vermeld, en, in het algemeen, van alle, welke uit stichtingen van beurzen voortvloeijen, en, in het vervolg, mogten ontdekt worden, zal, zoodra mogelijk, teruggegeven worden aan degenen, die bij de akten der stichting benoemd zijn. De beschikkingen dezer akten zullen, in alle opzichten, zoo naauwkeurig doenlijk is, in acht genomen worden.

Art. 6. Ingeval, dat de wil der stichters, geheel of gedeeltelijk, niet meer zoude kunnen opgevolgd worden, zal Onze genoemde Minister Ons de middelen voordragen, om hierin te voorzien; en deze middelen zullen altijd met het oogmerk der stichters overeenkomstig moeten zijn.

Art. 7. Ieder bestuurder van beurzen zal jaarlijks rekening van zijn bestuur moeten doen; ingeval de akte der stichting niemand benoemt, aan wien rekening moet gedaan worden, zal Onze voorz. Minister daarin voorzien.

Art. 8. Van de rekeningen, in het vorige artikel vermeld, zullen twee minuten gemaakt worden, eene derzelve zal, na de goedkeuring der rekening, gezonden worden aan de Gedeputeerde Staten der provincie, in welke voorheen de zetel van de administratie dezer beurzen, volgens hare stichting, gevestigd was, en in de gevallen, waar de zetel van die administratie niet regt bekend of bepaald mogt zijn, aan zoodanig kollegie van Gedeputeerde Staten, als daartoe door Onzen voornoemden Minister zal worden aangewezen.

De Gedeputeerde Staten zullen jaarlijks, in de maand Januarij, aan den Minister een rapport inleveren van de rekeningen, die hun, in den loop van het vorige jaar, zullen overhandigd zijn, en zij zullen hunne aanmerkingen daarbij voegen, om te doen blijken, of de akten der stichting ten uitvoer zijn gebragt, en of de inkomsten besteed zijn in het belang van het openbaar onderwijs.

Art. 9. De oorspronkelijke akten van stichting, vóór dat dezelve aan de bepaalde bestuurders overhandigd worden, gelijk ook de akten van teruggave, zullen ter griffie der Provinciale Staten, in een daarvoor bestaand register, overgeschreven worden.

Elke akte van nieuwe stichting, welke in het vervolg mogt plaats hebben, zal insgelijks worden ingeschreven in dit register, hetwelk door een' iegelijk zal kunnen worden geraadpleegd.

Art. 10. In voorkomende gevallen zal Onze voornoemde Minister de inrigtingen van openbaar onderwijs magtigen, om de bestuurders der beurzen in regten te vervolgen tot het doen nkomen van den inhoud der akten van stichting.

Art. 11. Onze Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien zal eene commissie benoemen, welke belast zal zijn met het onderzoek der bewijsstukken, en zal, op haar berigt, uitspraak doen over de teruggave der goede-

ren, bosfchen en renten, alsmede omtrent de administratie van dezelve goederen ten voordeele van diegenen, welke daartoe regt hebben, volgens de akten der stichting; of, bij gebreke van deze, aan diegenen, welke door Ons bij een nader besluit daartoe geroepen zullen worden.

Bijaldien er nogtans eenige geschillen omtrent de goederen der gezegde fundatie, of omtrent het regt van beheering, uitgifte of verkrijging dier beurzen mogten ontstaan, zullen dezelve aan de regtbanken worden verwezen.

Onze Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, mitsgaders die van binnenlandfche zaken en van financiën, elk voor zoo veel hem aangaat, zijn belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit enz.

Gegeven enz.

BESLUIT van den 2den December 1823, tot aanvulling der bepalingen van het besluit van den 26sten December 1818, omtrent het beheer der goederen, behoorende aan de stichtingen der beurzen of van kollegien.

WIJ WILLEM, ENZ.

Willende verzekeren het goede beheer der goederen, behoorende aan stichtingen van beurzen voor de studien, en willende de belanghebbenden beveiligen tegen alle willekeur, door welke zij zouden kunnen verftoken worden van het genot hunner regten; voorts, na Ons te hebben overtuigd van de noodzakelijkheid, om, tot dit oogmerk nieuwe bepalingen te maken, ter aanvulling of wijziging van die, voorkomende in Ons besluit van den 26sten December 1818;

Op de voordragt van Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien;

Den Raad van State gehoord;

IV. DEEL.

Gezien de nadere rapporten van Onzen voornoemden Minister ;

Hebben besloten en besluiten :

Art. 1. Iedere stichting zal beheerd worden door één' of meerdere bestuurders. Wanneer dezelve door de akte der stichting niet zijn aangewezen, zal de benoeming door Onzen Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en kolonien geschieden.

Art. 2. Bij iedere stichting zal een ontvanger zijn, door de bestuurders te benoemen, en die uit hun midden zal kunnen worden genomen, voor zoo verre de akte der stichting daaromtrent geene bepaalde voorschriften bevat.

Art. 3. Bij iedere stichting zullen proviforen zijn; wanneer dezelve door de akte der stichting of door de resolutie van herstelling niet zullen zijn of worden aangewezen, zal Onze voornoemde Minister, op het advies van Gedeputeerde Staten, eene in de nabijheid van den zetel der stichting te huis behorende publieke autoriteit aanduiden, welke het meest geschikt zal schijnen, om deze functien waar te nemen.

De proviforen oefenen een onmiddellijk toezigt uit over het beheer der stichting, en zulks onder het bestuur van Gedeputeerde Staten, en het oppertoezigt van Onzen gemelden Minister.

Art. 4. Geene beraadslaging van de bestuurders, welke de grenzen van eenvoudig beheer overschrijdt, zal worden uitgevoerd, dan na vooraf door de proviforen, en vervolgens door de Gedeputeerde Staten te zijn goedgekeurd.

Ingeval van niet overeenstemming der gevoelens, zal Onze Minister beslissen.

Art. 5. Geene beslissing van Gedeputeerde Staten aangaande de stichtingen zal genomen worden, dan na ingewonnen advies van proviforen; insgelijks zal Onze Minister in al de gevallen, waarvan de beslissing aan hem bij het tegenwoordige reglement is voorbehouden, vooraf de Gedeputeerde Staten hooren, die hem het advies der proviforen zullen mededeelen.

Art. 6. De bestuurders zullen jaarlijks aan de proviforen eene verantwoording doen van hun beheer.

Deze verantwoording zal door de ontvangers aan de bestuurders in dubbel worden overgelegd, en door deze laatsten, met

de bewijsstukken, aan de proviforen worden gezonden, welke, na de verantwoording te hebben goedgekeurd, een der dubbelen zullen doen toekomen aan Gedeputeerde Staten. Dit laatste zal gefchieden in het eerfte vierendeeljaars, volgende op het dienstjaar, over welk de rekening gaat.

De Gedeputeerde Staten zullen de rekeningen definitief fluiten, en jaarlijks, in den loop van het tweede vierendeeljaars, aan Onzen Minister een verflag doen omtrent de afgelegde verantwoordingen.

Art. 7. De goederen der fichtingen zullen, zonder Onze speciale autorifatie, voor geen' langer' tijd dan voor negen achteenvolgende jaren mogen verhuurd worden. Dit verhuren zal in het openbaar gefchieden, ten overftaan van een' notaris, door Gedeputeerde Staten te benoemen. De proviforen zullen hun advies uitbrengen nopens de voorwaarden der verhuring. Deze voorwaarden zullen door gezegde Staten kunnen worden gewijzigd, en door hen moeten worden goedgekeurd.

De openbare verhuring zal geene plaats hebben, dan na door aanplakbiljetten en door aankondigingen, in eene der couranten van de provincie, te zijn bekend gemaakt, en zal de toewijzing eerst haar volkomen beflag kunnen bekomen, nadat de verhuring door Gedeputeerde Staten zal zijn goedgekeurd.

Op dezelfde wijze zal moeten worden te werk gegaan bij het verkoopen, ten behoeve van eenige fichting, van opgaande boomen, hakhout, grasgewasfen en alle andere meubilaire goederen.

Art. 8. De onroerende goederen, welke aan fichtingen toebehooren, zullen niet kunnen worden verkocht of tegen andere verwisfeld, dan uit kracht van eene autorifatie door Gedeputeerde Staten, na ruggespraak met de proviforen, en op de daartoe door de bestuurders gedane voordragt te verleenen.

Art. 9. De proviforen zullen zorg dragen, dat de gelden, voortkomende van aan de fichting gedaan wordende terugbetalingen van donatien of van overschot van inkomsten, zonder uitstel worden belegd.

De voordragten tot uitzetting der gelden zullen, met de bewijsstukken van de zekerheid der voorgestelde beleggingen, en met het advies der proviforen, aan Gedeputeerde Staten worden

gezonden, die autorisatie zullen verleenen, wanneer daartoe termen mogten aanwezig zijn.

Ondertusschen zullen de stichtingen geene onroerende goederen, op welke wijze ook, kunnen verkrijgen, zonder Onze speciale autorisatie.

Art. 10. Bij verzoeken om buitengewone herstellingen of om nieuwe bouwingen, zullen de proviforen schatters benoemen, ten einde de noodzakelijkheid of de klaarblijkelijke nuttigheid van dezelve te bewijzen, en ten einde eene begrooting der vereischte kosten op te maken.

De Gedeputeerde Staten zullen vervolgens beslissen, gelijk in het vorige artikel is gemeld.

Art. 11. De bestuurders zullen niemand in regten mogen betrekken, of zich in regten mogen verweren, zonder de autorisatie van Onzen Minister daartoe te hebben verkregen. Alle regterlijke handeling moet, namens de bestuurders, door den ontvanger worden gevoerd.

Art. 12. De transactien, welke de bestuurders mogten oordeelen voor het belang der stichtingen nuttig te zijn, zullen door hen aan Gedeputeerde Staten worden ingezonden, welke, na de proviforen gehoord, en, is het noodig, de meening van drie regtsgeleerden verstaan te hebben, dezelve met al de bijlagen, en met bijvoeging van hun advies, aan het hoofd van het departement van onderwijs zullen doen geworden, ten einde, indien daartoe termen zijn, aan Ons ter goedkeuring te worden aangeboden.

Art. 13. Geene betaling aan de met beurzen begiftigen zal in de verantwoording van den ontvanger kunnen worden geleden, dan voor zoo ver de ontvanger een getuigfchrift zal overleggen, houdende, dat de begiftigde aan eene der van Gouvernementswege erkende openbare scholen van het Rijk zich werkelijk oefent in het vak van studie, waarvoor hij met de beurs begiftigd werd. Gezegde getuigfchriften zullen door de hoofden van voornoemde scholen worden afgegeven.

Art. 14. Er zal aan de ontvangers der stichtingen, tot schadeloosstelling, niet meer kunnen worden verleend dan vijf per cent van de ontvangenen inkomsten, als ook één per cent van de terugbetaalde kapitalen, voorbehoudens echter de teruggave aan hen van nuttige en behoorlijk bewezene uitgaven.

Art. 15. Wanneer er redenen mogten bestaan, om de bestuurders in het belang der stichting in regten te betrekken, zal dit door de proviforen geschieden, nadat Onze Minister hun daartoe zal hebben gemagtigd of hun zulks zal hebben belast.

Onze Minister zal, ingeval van misdraging, trouweloosheid, bankbreukigheid of erkend slecht bestuur van de zijde der bestuurders, deze in hunne functien kunnen schorfen en zelfs voorloopig in hunne vervanging kunnen voorzien, met in acht-neming, zoo veel mogelijk, van den wil der stichters.

Art. 16. Daar de ontvangers, die door de bestuurders worden benoemd, als gemagtigden van deze laatste moeten worden aangemerkt, zullen ook de vervolgingen, waarvan in het voorafgaande artikel is gesproken, tegen hen door de bestuurders worden gevoerd. Wanneer de bestuurders van Onzen Minister geene autorifatie zullen hebben verkregen, om deze regterlijke vervolgingen tegen hen voor en uit naam der stichting te doen, zal het hun altijd vrij blijven, de ontvangers voor eigene rekening en in hunnen eigenen naam in regten te betrekken, zoo, wanneer zij vermeenen mogten, dat deze de grenzen van hunne lastgeving hebben overschreden.

Art. 17. De ontvangers der stichtingen zijn onderworpen aan de bepalingen der wetten en reglementen omtrent personen, aan welke gelden zijn toevertrouwd, behoorende aan openbare gestichten.

Art. 18. Wanneer het regt, om bestuurder of ontvanger te zijn, door den stichter is verbonden aan zekere hoedanigheid, rang of bediening, zal de voorloopige vervanging, waarvan in art. 15 is gesproken, ophouden, zoodra een ander persoon tot het bezit van dien rang of die bediening zal zijn gekomen.

Art. 19. De proviforen zullen, uit eigene beweging, de oplettendheid van Gedeputeerde Staten vestigen op de misbruiken of ongeregeldheden, die zij in de handelwijze van de bestuurders en ontvangers mogten bespeuren, en zullen de voorstellen doen, welke zij voor het belang der stichting nuttig zullen oordeelen.

Art. 20. Ieder ontvanger zal, behalve zijne boeken van ontvangst en uitgave, een register houden, waarin de akten van de stichting, de reglementen van uitvoering, die later mogten

gemaakt zijn, en het besluit tot herstelling der stichting woorde-lijk zullen moeten zijn ingeschreven. Dit register zal daarenboven een' nauwkeurigen staat inhouden van de goederen en renten, welke aan de stichting toebehooren, als ook het jaarlijksch beloop van de inkomsten van ieder derzelve, met aanwijzing van de plaats, waar de goederen en hypotheken gelegen zijn, mitsgaders van de woonplaats der schuldenaars. De veranderingen, die met de goederen, renten en inkomsten voorvallen, zullen mede in dat register worden ingeschreven.

Art. 21. De oorspronkelijke bewijzen van instelling van renten, schuldbrieven of andere actien, zullen door de bestuurders in bewaring worden gehouden. Er zal van dezelve een uitvoerige staat of inventaris in *triplo* worden opgemaakt, die door de proviforen, bestuurders en ontvangers zal nagezien, voor deugdelijk verklaard en onderteekend worden. Proviforen, bestuurders en ontvangers zullen ieder één' dezer staten bewaren.

Art. 22. Zoodra eene beurs zal openvallen, zullen de begevers dit bekend maken door aankondigingen in een der voornaamste dagbladen van de provincien, waar de belanghebbenden veronderfeld moeten worden te wonen.

De begevers zullen ook daarvan kennis geven aan de regeringen van de plaatsen, wier inwoners bijzonder door den stichter zijn geroepen, of waar men vermoeden kan, dat de leden van de familie, welke de stichter heeft willen begunstigen, zich bevinden, zonder dat door dit alles worden verhinderd de bijzondere aankondigingen, welke door de stichters mogten zijn voorgeschreven. De begevers zullen tegelijk den tijd bepalen, binnen welken de belanghebbenden zich zullen moeten aamelden.

Art. 23. De begevers zullen zich overigens nauwkeurig houden aan de voorwaarden en bepalingen, door de stichters voorgeschreven, om zich van de bekwaamheid der kandidaten te overtuigen en onder hen eene keuze te doen.

Art. 24. Wanneer het regt van begeving door den stichter niet mogt zijn verbonden aan eene bepaalde bediening of rang, en dit regt door overlijden, of anderzins komt open te vallen, zullen de proviforen, op de wijze in art. 22 aangewezen, de verwanten of andere belanghebbenden oproepen, om voor hen

hunne regten te doen gelden. Zij zullen aan Gedeputeerde Staten berigt doen toekomen van den uitflag der oproeping.

Wanneer de regten der opgekome ne personen niet betwist, of de ontstane moeilijkheden uit den weg geruimd worden, hetzij door proviforen, hetzij door Gedeputeerde Staten, zal Onze Minister de nieuwe begevers, wanneer hij daartoe termen vindt, bevestigen. Wanneer echter de opgekome ne moeilijkheden niet kunnen worden opgeheven, zal Onze Minister voorloopig beslifen, behoudens het regt van toevlugt tot den gewonen regter.

Op gelijke wijze zal worden te werk gegaan, wanneer het regt van begeving aan eenen erkenden en reeds in bediening zijnde begever mogt worden betwist.

Art. 25. Onze Minister zal, tot op de beslifing van het verschil, de, gedurende dien tijd, gedane begevingen kunnen schorfen, en zullen, in zoodanig geval, de ontvangers geene uitbetaling kunnen doen van beurzen, uit kracht van gezegde begevingen. Wanneer het onderzoek van de vorderingen en reclamatiën aanleiding zoude kunnen geven tot oponthoud, na deelig voor de studien van hen, die tot het genot der beurzen geregtigd zijn, zal Onze Minister de overblijvende begevers, wier regten niet worden betwist, kunnen magtigen, om de openstaande beurzen te begeven, mits hunne keuze aan zijne goedkeuring te onderwerpen. Bij volslagen gebrek aan begevers, zal Onze Minister Gedeputeerde Staten tot de begeving kunnen magtigen, doch onder gelijke voorbehouding van zijne goedkeuring.

Art. 26. De bepalingen van art. 24 en 25 zijn, in gevallen van denzelfden aard, mede toepasselijk op de bestuurders en proviforen, en, in het geval, vermeld in art. 25, zal Onze Minister, wanneer de belangen der stichting dit vorderen, een' tijdelijken bestuurder, tot op de uitmaking van het verschil, kunnen benoemen.

Art. 27. Alle betwistingen en reclamatiën, betrekkelijk de begeving van beurzen, zullen, wanneer de begevers, proviforen of Gedeputeerde Staten de partijen niet kunnen bevredigen, voorloopig door Onzen Minister worden beslifst, behoudens het regt van toevlugt tot den gewonen regter.

Art. 28. Wanneer de bepalingen der artikelen 22 en 23 van het tegenwoordige reglement, bij de begeving, naauwkeurig door de begevers zullen zijn in acht genomen, zal de gerechtigde, die zich binnen den gestelden tijd niet mogt hebben aangemeld, in geen geval, en welke ook de gegrondheid zijner vorderingen moge zijn, aanspraak kunnen maken op het genot der beurs, gedurende het ingetreden schooljaar.

Art. 29. De gevallen, die zich mogten opdoen, waarin bij het tegenwoordige reglement niet is voorzien, zullen worden beflist, volgens de algemeene voorschriften en bepalingen, vastgesteld voor het bestuur van andere openbare gestichten.

Art. 30. Er zal bij het departement voor het publieke onderwijs eene adviserende commissie bestaan voor de zaken, rakende stichtingen voor het onderwijs; en zal het hoofd van gezegd departement, op de rapporten dier commissie, uitspraak doen in al de gevallen, van welke, ingevolge het tegenwoordige reglement, de beslissing aan hem is verbleven (1).

Art. 31. Het hoofd van opgenoemd departement zal, op onbepaalde tijdstippen, en wanneer hij zulks raadzaam zal oordeelen, iemand kunnen belasten, om zich te gaan verzekeren van het behoorlijk bestuur der stichtingen en van de nakoming der verplichtingen en bepalingen, waaraan zij onderworpen zijn.

Onze Minister voor het publieke onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, is belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit enz.

Gegeven enz.

(1) Zie hierna het besluit van den 10den Maart 1832, n°. 78.

BESLUIT van den 12den Februarij 1829, waarbij die van den 26sten December 1818 en den 2den December 1823 op alle stichtingen van beurzen toepasselijk worden verklaard.

WIJ WILLEM, ENZ.

Herzien Ons besluit van den 8sten Mei 1814, n°. 147, houdende autorisatie op het departement van binnenlandsche zaken, om te beschikken omtrent alles, wat de begeving en bevestiging van gedane begevingen van praebenden, kanonisijsen en dergelijke beneficien betreft, en zulks op dezelfde wijze, als dit heeft plaats gehad tot op de inlijving der Noordelijke provincien van dit Rijk in Frankrijk;

Herzien Onze besluiten van den 26sten December 1818 en den 2den December 1823, betreffende het beheer van stichtingen voor de studien;

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandsche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Onze besluiten van den 26sten December 1818 en den 2den December 1823 zijn toepasselijk op alle stichtingen van beurzen of andere standgelden ten behoeve van de studien, welke sedert het nemen van laatstgemeld besluit ergens in het Rijk reeds zijn gemaakt of verder zullen gemaakt worden.

Art. 2. De gemelde besluiten worden ook toepasselijk verklaard op de oude stichtingen, welke in de provincie Vriesland ten behoeve der studien bestaan, en bekend zijn onder den naam van *leenen*.

Art. 3. Onze Minister van binnenlandsche zaken zal Ons voorstellen kunnen doen, om de opgenoemde besluiten mede toepasselijk te maken op andere oude stichtingen, welke daarvoor vatbaar zijn.

Onze Minister van binnenlandfche zaken is belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit enz.

Gegeven enz.

— — —

*BESLUIT van den 6den September
1829, houdende toepasfing van dat
van den 26ften Mei 1824 op de
flichtingen voor het onderwijs.*

W I J W I L L E M , E N Z.

In aanmerking nemende, dat, onder de verschillende flichtingen voor de studien in dit Rijk, de inkomsten van sommigen zoodanig beperkt zijn, dat zij, bij gebrek aan de noodige middelen, derzelver belangen voor de regtbanken niet kunnen doen gelden, en de kosten niet kunnen beftrijden der geregtelijke vervolgingen tegen weigerachtige fchuldenaren;

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandfche zaken;

Gezien het rapport van Onzen Minister van justitie;

Den Raad van State gehoord;

Gezien Ons besluit van den 26ften Mei 1824, houdende algemeene bepalingen omtrent het *gratis* procederen in regten van arme en onvermogene lieden van de armen-directien en van de kerkbesturen der verschillende godsdienstige gezindheden;

Overwegende, dat de groote meerderheid der flichtingen van onderwijs zijn daargefteld ten voordeele van behoefteftige studenten en het beheer dier flichtingen, even als dat der flichtingen van weldadigheid, kosteloos wordt uitgeoefend;

Hebben goedgevonden en verftaan de bepalingen van Ons bovengemeld besluit van den 26ften Mei 1824 uit te ftrekken tot, en toepasfelijk te maken op de flichtingen voor het onderwijs (1).

---

(1) Wij zullen dit besluit hierna mededeelen onder den rubriek van *Armenbestuur* enz.

Onze Minister van justitie en van binnenlandsche zaken en Onzen Staatsraad, administrateur van de registratie, het kadaster en de loterijen, zijn belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit enz.

---

*BESLUIT van den 10den Maart 1832,
n°. 78, bevattende de aanstelling der
leden der adviserende commissie,
welke, krachtens art. 30 van het
besluit van den 2den December 1823,
moeten bestaan voor zaken, rakende
de siftingen.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandsche zaken van den 16den Februarij ll., n°. 201, ter nadere voorziening in de uitvoering van het bepaalde bij art. 30 van Ons besluit van den 2den December 1823 (1), omtrent het beheer der goederen, behorende aan de siftingen van beurzen of van kollegien;

Gezien het nader rapport van Onzen Minister voornoemd, van den 9den dezer, lett. A;

Hebben goedgevonden en verstaan tot leden der adviserende commissie, welke, krachtens art. 30 van Ons besluit van den 2den December 1823, bij het departement van binnenlandsche zaken moeten bestaan voor de zaken, rakende siftingen voor het onderwijs, te benoemen: Mr. A. J. BORRET, lid van den Raad van State, president; Mr. H. VAN DEN BURGH, kamerpresident in het hoog-geregtshof alhier; Mr. W. H. DE GREVE; Mr. J. TIBOEL (2) en Mr. A. C. HERTOGHE HUBER, raadsheeren in hetzelfde hoog-geregtshof; en

---

(1) Zie hiervoren bl. 97.

(2) Sedert overleden.

Jonkh. Mr. A. G. A. VAN RAPPARD, referendaris bij het departement van binnenlandsche zaken, aan wien tevens de functien van secretaris der commissie wordt opgedragen.

En is Onze Minister enz. (1).

EXTRACT - BESLUIT van den 13den April 1828, wegens het onderwerpen der verordeningen van het hooger onderwijs aan een nader onderzoek, en daarstelling van eene commissie tot dat einde.

WIJ WILLEM, ENZ.

Gelet op de noodzakelijkheid, om de verordeningen van het hooger onderwijs aan een nader onderzoek te onderwerpen, en, naar bevind van zaken, te wijzigen;

Willende Ons daarbij doen voorlichten door het gevoelen van bekwame en der zaak kundige mannen;

Op het rapport van Onzen Minister van binnenlandsche zaken, van den 10den Maart 1828, n°. 135;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Er zal binnen 's Gravenhage eene commissie worden bijeengeroepen, met het oogmerk, om te dienen van confidertien en advies, over al zoodanige punten der inrigting van het

(1) Vóór de onlusten in België bestond er eene voorlichtende commissie, te Brussel residerende; na die onlusten was het werk der beurzen en stichtingen, voornamelijk in België wordende aangetroffen, tot een' geringen omvang gebragt; echter liet zich het gemis van zoodanig eene commissie van tijd tot tijd gevoelen, en het was te voorzien, dat vooral de beurzen en stichtingen in Noordbrabant, gelijk mede de zoogenaamde leenen in Vriesland, op welke laatsten het besluit van den 2den December 1823 toepasselijk was verklaard (*), eenige zaken zouden opleveren, waarin de bedoelde commissie moest worden gehoord; terwijl ook die beurzen, stichtingen en leenen questien zouden kunnen opleveren van eenen regtsgeleerden aard.

(*) Zie hiervoren besluit van den 12den Februarij 1829, art. 2, bl. 105.

hooger onderwijs, als, uit Onzen naam, door Onzen Minister van binnenlandsche zaken aan de overweging der commissie zullen worden onderworpen.

Art. 2. Tot leden dezer commissie worden benoemd de heeren, enz.

Art. 3. Deze commissie zal door Onzen Minister van binnenlandsche zaken, tot het aanvangen van hare werkzaamheden, worden bijeengeroepen tegen zoodanigen dag, als door haar, met overleg van haren voorzitter, zal worden bepaald; zij zal den uitflag harer overwegingen onmiddellijk aan Ons doen toekomen.

Onze Minister van binnenlandsche zaken is met de uitvoering van dit besluit belast.

Gegeven enz.

PUNTEN van overweging, voor de commissie, bijeengeroepen ten gevolge Zr. Majesteits (bovenstaande) besluit van den 13den April 1828.

A. Gymnasien.

1°. Uit welk gezigtspunt behooren de gymnasien te worden beschouwd? Behooren zij bij uitsluiting te zijn speciale scholen voor hen, die zich tot de akademische studien voorbereiden? Of kunnen en behooren zij gelijktijdig te dienen tot opleiding van jonge lieden, die eene beschaafde opvoeding verlangen, doch niet voornemens zijn eene universiteit te bezoeken?

2°. Op de gymnasien wordt thans, behalve in de oude talen, geregeld onderwijs gegeven in de wiskunde, geschiedenis en aardrijkskunde. De vraag is, of er ook nog in andere vakken, welker kennis thans tot eene beschaafde opvoeding gevorderd wordt, onderwijs zou behooren gegeven te worden? Zou dit wenschelijk zijn ook dan, wanneer men meende, dat de gymnasien meer uitsluitend speciale scholen voor den geleerden stand dienen te zijn?

3°. Kan het doelmatig wezen, om aan de gymnasien of sommige derzelven hoogere klasfen toe te voegen, met oog-

merk, om de leerlingen langer op deze scholen te doen ver-
toeven, ten einde zij meer gevorderd in jaren op de hooge-
scholen overgaan, en tevens hunne kundigheden tot die hoogte
brengen, dat zij met vrucht de lessen der hoogleraren kunnen
bijwonen, zonder dat deze, gelijk nu wel eens het geval is,
tot de beginfelen zouden behoeven af te dalen?

B. *Onderwijs op de hoogescholen.*

1°. Zou het onderwijs, hetwelk op de hoogescholen gege-
ven wordt, wel geheel geëvenredigd zijn aan de behoefte der
maatschappij? Of zoude het niet eenige aanvulling behoeven,
ter vorming van goede Staatsdienaren, en ter bevordering van
kundigheden, welke handel, landbouw en fabriekwezen verei-
schen? Zoo ja, ware het dan niet het best, de meer practische
vakken niet gelijkelijk over alle hoogescholen te verdeelen,
maar aan elk zoodanig vak of vakken toe te voegen, als met
de plaatselijke behoeften en omstandigheden het meest overeen-
komen, bij voorbeeld: fabriekwezen aan *Gent* en *Leyden*; land-
bouw aan *Utrecht* en *Gent*; staatswetenschappen aan *Leyden* en
Luik; mijnwezen aan *Luik*, enz., in diervoege, dat deze vak-
ken voor elke universiteit, aan welke zij mogten zijn aanbe-
deeld, als *hoofdzaak* zouden moeten worden aangemerkt?

2°. Zoude, in verband met dit denkbeeld, ook in aanmer-
king kunnen komen, of niet het oogmerk der bevordering van
het onderwijs der nijvere klasfen, allermeeft en met de minfte
vermeerdering van kosten, zoude kunnen worden bereikt, door
ééne of twee der thans bestaande hoogescholen meer bepaaldelijk
voor de tot den handel, landbouw en fabriekwezen behoorende
studien te bestemmen, in den vorm van polytechnische instel-
lingen, waar ook burger- en waterbouwkundigen, benevens me-
chanici zouden kunnen worden gevormd; terwijl voorts de fa-
culteits-leerftoelen op de andere hoogescholen zouden worden
vereinigd?

3°. Verdient het denkbeeld van vereeniging der faculteiten,
die thans op alle hoogescholen verspreid zijn, niet in allen ge-
valle te worden aanbevolen, met betrekking tot die faculteiten,
welke aanzienlijke materiele subsidien vorderen?

4°. Verdient de tegenwoordige indeeling der vakken van on-

derwijs tusfchen de faculteiten, met de gevolgen van die in-deeling, te worden behouden? Is dit in het bijzonder het geval, met betrekking tot de faculteiten van geneeskunde, letteren, regten en wis- en natuurkundige wetenschappen, alsmede met betrekking tot de staats- en diplomatieke wetenschappen?

5°. Wat behoort, ten aanzien van eenen heelen of halfjarigen *curfus* te worden vastgesteld? Zou een halfjarige *curfus* voor sommige lesfen bepaaldelijk behooren te worden voorgeschreven?

Te dezer gelegenheid zoude men gaarne zien onderzocht, of er eenige zwaarigheid in gevonden wordt, dat de wensch worde toegestaan, door de akademifche fenaten der drie Noordelijke hoogefcholen geopenbaard, dat de aanvang der groote vacantie veertien dagen vroeger mogt worden gefield, en evenzeer het einde veertien dagen vroeger plaats hebbe, dan onlangs is bepaald?

6°. Is het noodig eenige nadere voorfchriften te geven, aangaande de taal, waarin de lesfen moeten gegeven worden? Zoude bepaaldelijk, ten aanzien der wis- en natuurkundige wetenschappen, en ten aanzien van sommige vakken van geneeskunde en regtsgeleerdheid, het gebruik der moedertaal niet behooren te worden voorgeschreven? Zou het nuttig zijn te bepalen, dat de kollegien over de diplomatifche vakken in de Fransche taal gehouden worden?

C. *Akademifche studien. — Graden.*

1°. In hoe verre heeft de ondervinding de voor- en nadeelen van het tegenwoordige stelsel van studien, zoodanig als hetzelfde bij de reglementen voor het hooger onderwijs in de Noordelijke en Zuidelijke provincien is vastgesteld, in het algemeen doen kennen? Verdient het stelsel van het Zuidelijk reglement, waarbij, ter verkrijging van akademifche graden, steeds het volgen van akademifche lesfen gevorderd wordt, de voorkeur boven dat van het Noordelijke, volgens hetwelk men de akademifche graden kan verwerven, ook zonder bewijs te geven van de akademifche loopbaan te hebben gevolgd, mits men aan eenige voorwaarden voldoe?

2°. Welke wijziging, ten aanzien van de thans daaromtrent

bestaande bepalingen, zoude het aan te nemen stelsel behooren te ondergaan?

3°. Wat heeft men te denken van het stelsel van geheel vrije studien, zonder eenig voorschrift wegens lessen of kandidaats-examens?

4°. Wat, daarentegen, van het voorschrijven van een' bepaalden studie-tijd, mitsgaders van eene orde van studie?

5°. Ingeval het voorschrijven van een' bepaalden studie-tijd noodig werd geacht, in hoe verre behooren de thans bestaande voorschriften te worden behouden of gewijzigd, bijzonder ten aanzien van de studien in de wis- en natuurkundige wetenschappen en in de letteren, waarbij, in uitzondering van de andere faculteiten, geen eigenlijke voorbereidende graad is voorgescreven?

6°. Zal men zich bepalen, om in het algemeen tot het verkrijgen van akademische graden de bijwoning van akademische lessen voor te schrijven, of zal men blijven voortgaan de lessen met name aan te wijzen, die de studenten verplicht zijn te houden?

7°. Zal men behouden het stelsel van getuigfschriften van vlijtige bijwoning der lessen? Zal men over al de voorgescrevene lessen laten examineren?

8°. Is het geraden, de schriftelijke opstellen, waar die thans bij de doctorale examens worden gevorderd, te behouden, of welke wijziging zouden de bestaande voorschriften op dit punt kunnen en behooren te ondergaan?

9°. Eene der geneeskundige faculteiten heeft in der tijd voorgesteld, dat de studenten, die zich aan de beoefening der geneeskunde toewijden, niet behooren te worden verplicht tot het verwerven van den voorbereidenden graad van kandidaat in de wis- en natuurkundige wetenschappen. In hoe verre verdient dit denkbeeld bijval?

10°. Moeten de verordeningen omtrent de akademische proefschriften en de promotien worden behouden, of in hoe verre zouden de algemeene beginfelen van die verordeningen voor wijziging vatbaar zijn?

11°. Zullen de akademische graden verplichtend blijven tot het verkrijgen of uitoefenen van sommige bedieningen, standen

of beroepen, of zou het nuttiger kunnen zijn, het onderzoek der aspiranten aan commissien van Staatswege op te dragen? Zou ook het een met het ander kunnen en behooren te worden vereenigd?

12°. Zijn de thans bestaande bepalingen omtrent de foorten der akademische graden voldoende, of zou het ook noodig of nuttig zijn, de graden, vooral de doctorale in de faculteiten der regten, en der wis- en natuurkundige wetenschappen, naar gelang van de hoofdvakken, in eene en dezelfde faculteit begrepen, te splitsen en te vermeerderen?

13°. Is het noodig of nuttig, dat de studien en examens van vreemdelingen aan de algemeene regels, voor de ingezetenen vastgesteld, blijven onttrokken? Zou dit punt geene nadere bepalingen behoeven?

14°. Wat te bepalen omtrent de kracht van diplomata, op buitenlandsche hoogeschoolen verkregen? Zoo dezelve hier te Lande behooren te worden geldende verklaard en erkend, onder welke voorwaarde kan zulks plaats hebben?

15°. Zijn de kosten der examens te hoog?

16°. Ingeval de voorkeur wordt gegeven aan het verplicht volgen der akademische lessen en aan het voorschrijven van een' studie-tijd, door welke maatregelen zal men verhinderen, dat niet de jonge lieden, zoo veel mogelijk, op ééns alle lessen volgen, ten einde de hoogeschool te kunnen verlaten, om eerst tegen het tijdstip hunner promotie derwaarts terug te keeren?

D. *Profesoren.*

1°. Voortijds werden de profesoren tot het doceren van bepaalde vakken geroepen. Thans worden zij alleen benoemd voor eene faculteit, en de verschillende vakken onder hen verdeeld. Door sommigen is de vroegere orde van zaken terug gewenscht. Men vraagt alzoo, welke wijze verkieslijker zij, en tevens, of men de voorkeur behoort te geven aan zoodanige verdeling, waardoor het onderwijs van eenig vak uitsluitend aan één' hoogleeraar wordt toevertrouwd, dan wel, of het noodig en nuttig zij, aan meerdere profesoren hetzelfde vak op te dragen, zoodat er eene foort van mededinging plaats grijpe?

2°. Zijn de kollegie-gelden, zoo als zij thans bepaald zijn, te drukkend voor de ouders? Kunnen zij ook als te winstgevend voor de hoogleeraren worden aangemerkt?

3°. Geven de kollegie-gelden ook aanleiding tot het doen ontstaan van onaangenaamheden of verkeerdheden in de betrekkingen tusfchen hoogleeraren en studenten?

4°. Door sommige hoogleeraren geklaagd zijnde, dat de voordeelen van het hoogleeraar-ambt, in het bijzonder de kollegie-gelden, te ongelijk zijn verdeeld, is de vraag: of deze klagten billijk zijn? zoo ja, op welke wijze hiertegen zou kunnen worden voorzien, zóó, dat alle reden tot oneenigheid en twist deswege zou worden weggenomen, en tevens de meerdere werkzaamheid en ijver regtmatig worden beloond? Zou daartoe ook kunnen strekken, het doen betalen door de studenten van vaste jaarlijkfche of drie maandelijksche contributien?

5°. Bij het behouden der thans bestaande verordeningen over de kollegie-gelden, blijft de vraag, of er geene nadere bepaling behoort te worden gemaakt over de inzameling dier gelden?

6°. Zijn er voldoende redenen, om aan de hoogleeraren, bij uitzondering van al andere Staats-ambtenaren, na dertigjarige dienst, eene verhooging te geven van één vierde der jaarwedde?

7°. Op welke wijze zouden de bepalingen omtrent een op te rigten pensioen- en weduwen-fonds voor hoogleeraren het best in werking kunnen worden gebragt?

8°. De bepalingen omtrent de regten en attributen der *buitengewone* hoogleeraren niet zeer volledig zijnde, wordt gevraagd, waarmede dezelve aan te vullen zijn?

9°. Daar men dikwijls moeijelijkheid vindt in de keuze van bekwame leeraars, en van de andere zijde velen het verlangen te kennen geven, om bij het hooger onderwijs te worden geplaatst, zoo vraagt men: of het, ten einde aan een en ander te gemoet te komen, en ter aankweeking van goede leeraars, ook nuttig zoude kunnen zijn aan gegradueerden, die zulks mogten verlangen, de vergunning te verleenen, om lesfen te houden onder den titel van lector of eenige anderen? zoo ja, op welken voet, en door wien deze vergunning zou behooren te worden gegeven?

10°. Zijn er redenen, die het niet raadzaam maken, de pos-
ten van hoogleeraar, lector, enz., bij wijze van mededinging
(concours) te vervullen? Zoo zulks, daarentegen, nuttig zou
kunnen zijn, welke beginfelen zouden deswege kunnen worden
aangenomen?

11°. Zou het raadzaam zijn, eenige bepaling te maken om-
trent de burger-practijk der hoogleeraren in de regten en in de
geneeskunde? zoo ja, welke?

E. Studenten.

1°. De ondervinding leert, dat vele studenten te jong en te
weinig voorbereid op de hoogeschool komen. Sommige jonge
lieden verlaten zelfs de gymnastien, vóór zij alle klasfen hebben
doorloopen, en doen zich voorkomen, als hadden zij zich
door eigen oefening of huis-onderwijs voorbereid; terwijl eene
algemeen plaatshebbende rekkelijkheid bij de examens, die van
zoodanige jonge lieden worden afgenomen, het kwaad nog er-
ger maakt. Het is alzoo de vraag, welke maatregelen zouden
kunnen worden genomen, om te verhoeden, dat de jonge lieden
niet te weinig voorbereid op de hoogeschoolen worden toege-
laten?

2°. Wanneer het stelsel van akademische studien, zoodanig
als het door het reglement voor de Zuidelijke hoogeschoolen is
gevestigd, de voorkeur der commissie wegdroeg, vraagt men,
of het, in den geest van dat stelsel, niet noodzakelijk of al-
thans heilzaam zoude zijn, de studien der jonge lieden aan een
nauwer toezigt te onderwerpen?

3°. Zouden er maatregelen behooren te worden genomen,
om de op de Noordelijke hoogeschoolen bestaande vereenigingen
van studenten, de daarmede in verband staande plagerijen en
ontgroenpartijen tegen te gaan? zoo ja, welke? Of zouden er
ook middelen kunnen worden gevonden, om deze vrucht van
een zeker *esprit de corps* zoodanige wending te geven, dat de
daaruit voortvloeiende misbruiken werden weggenomen, en eene
voor de jeugd heilzame strekking daaraan werd gegeven?

4°. Zou het nuttig kunnen zijn, in het reglement eene bepa-
ling in te laschen, waarbij aan de studenten verboden werd,

eenige vereeniging of vergadering te houden , zonder autorisatie van den rector der hoogeschool , onder lastgeving tevens aan de politie , om ongeoorloofde vereenigingen te weren?

F. *Materiële subsidien.*

1°. Daar de verdeeling der fondsen , welke voor de instandhouding en vermeerdering der verzamelingen worden toegestaan , alsmede de aanwending derzelve , wel eens tot moeilijkheden aanleiding geeft , hetzij door dat er gelijktijdig voorziening in verschillende behoeften wordt verlangd , hetzij door dat de directeuren der verzamelingen zich beklagen , niet vrij genoeg over de fondsen te kunnen beschikken , zoo vraagt men : of , en zoo ja , welke wijziging de bestaande verordeningen dienen te ondergaan , ten einde zoowel de gepaste en tijdige aanwending der fondsen in het belang van het onderwijs en der wetenschappen worde bevorderd , als een behoorlijke waarborg aanwezig zij , dat de gelden voor het oogmerk worden besteed ?

2°. Zouden de akademische gebouwen niet kunnen en behoo- ren te worden gebragt ten laste der steden , waarin de ho- gescholen zijn gevestigd ?

G. *Ondersteuning en aanmoediging der studien.*

1°. Behoort het uitschrijven van prijsvragen te worden be- houden ? Zoo ja , zou het ook raadzaam zijn , eenige wijzigin- gen in de bestaande verordeningen nopens derzelve getal als anderzins te maken ?

2°. Pleit de noodzakelijkheid of eenige andere gewigtige re- den voor het behoud der Lands beurzen ? Zou het niet ver- kieslijk zijn , ook uit aanmerking van het toenemend getal der studenten , die beurzen af te schaffen , en , des noods , te doen vervangen door vrijstellingen van kollegie - gelden of contribu- tien ?

3°. Zoo de beurzen moeten behouden worden , zouden dan ook eenige derzelve niet beter kunnen worden bestemd ter be- looning van uitstekende studenten , ten einde hen in de gele-

genheid te stellen, om hunne studien nog eenigen tijd voort te zetten?

4°. Bij het behouden der beurzen, vraagt men, of het ook zaak zoude wezen, het splitsen derzelven te veroorloven, en andere maatregelen te nemen, door welke de meest regtmatige toekenning der beurzen zou kunnen worden bevorderd?

5°. Kunnen en behooren er ook meerdere middelen te worden aangewend, om eenen edelen najver onder de jonge lieden op te wekken, en de studien aan te moedigen?

H. *Akademisch bestuur.*

1°. Uit welk oogpunt moeten de hoogeschoolen in den tegenwoordigen tijd beschouwd worden? Zijn zij voornamelijk vereenigingspunten van kennis en wetenschap, werwaarts zij allen zich begeven, die, door dorst tot kennis, daartoe worden geroept? Of zijn zij voornamelijk hogere scholen en Lands instellingen, meer bepaaldelijk ten doel hebbende de vorming van bekwame Staatsdienaren en Staatsburgers? Welk onderscheid ontstaat uit dit verschil van gezigtspunt met betrekking tot de behandeling der jeugd?

2°. Is het bij den veranderden loop der omstandigheden raadzaam, de instelling der collegien van curatoren te behouden?

3°. In hoe verre zou het verkieslijk kunnen worden geacht het ambt van *academiae rector* niet jaarlijks te doen overgaan, maar denzelfden hoogleeraar daarmede langer te belasten?

4°. Zijn de tegenwoordige bepalingen betrekkelijk het handhaven der akademische tucht voldoende? Zijn zij dit ten aanzien van het toezigt over de studien? Zijn zij het ten aanzien van het toezigt over de zeden? Behoort het uitspreken der disciplinaire straffen te verblijven aan den akademischen fenaat? Zoo neen, op welke wijze daarin te voorzien?

5°. Behooren er in de akademie-steden ook maatregelen te worden genomen, door welke de politie in verband worde gesteld met de akademische overheid, ten einde deze laatste zoo wel de misstappen der studerenden kunnen voorkomen, als onderrigt worden van het wangedrag, waaraan deze zich mogten schuldig maken?

I. *Algemeene punten.*

1°. In hoe verre is het verkieslijk, in de verordeningen op het hooger onderwijs, de éénheid te bewaren? Kunnen er gevallen zijn, en zoo ja, welke, waarin men van deze eenparigheid zoude kunnen afwijken, zonder benadeeling der goede studien?

2°. In hoe verre ware het nuttig te bepalen, dat de verordeningen op het hooger onderwijs, zoo veel zij den omvang van het onderwijs en der studien betreffen, na zeker tijdsverloop, kunnen of behooren te worden herzien?

3°. Zoude het doelmatig kunnen wezen, bij het departement van onderwijs nu en dan een' raad van bekwame mannen bijeen te roepen, welke zich zoude onledig houden, met alles wat tot verbetering van het onderwijs zoude kunnen strekken?

4°. Welke bepalingen zouden er kunnen worden gemaakt, ten einde de akademische verordeningen door elk' burger der hoogeschool getrouwelijk worde nagekomen en uitgevoerd?

5°. Is er mogelijkheid eene dotatie voor de hoogeschoolen te creëren uit de contributien der studenten (1)?

---

(1) Indien wij ons niet vergifsen, dan is ook de ten gevolge van dit besluit te zamen geroepene commissie, binnen 's *Gravenhage*, met oogmerk, om te dienen van confideratien en advies, werkzaam geweest, en heeft gediend van confideratien in het jaar 1829; doch de opgevolgde onlusten en het oproer der Belgen schijnen geen verder gevolg, tot heden toe, daaraan te hebben kunnen geven, ten minste daarvan is ons niets gebleken.

VERSLAG van Zijne Excellentie den Commisfaris-generaal voor de binnenlandfche zaken, van den 14den Maart 1814, aan Z. K. H. den Heere Prinfe van Oranje-Nafau, Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden, omtrent de inrigtingen van het lager fchoolwezen en onderwijs (1).

DOORLUCHTIG VORST EN HEER!

Behaagde het Uwer Koninklijke Hoogheid, op mijne vroegere voordragt, betrekkelijk de zaken der geneeskundige staatsregeling, een allezins gunftig befluit te nemen, ten gevolge waarvan de vroegere inrigtingen, ten deze, na, onder de Franfche overheerfching, te zijn afgefchaft geweest, nieuw beftaan en werking ontvangen; het is met dubbel vertrouwen, dat ik Uwe K. H. voorftelle, het nemen van een gelijk befluit, omtrent de inrigtingen van het lager fchoolwezen en onderwijs.

De gevoelens en gezindheden Uwer K. H., ten aanzien van deze zoo gewigtige belangen, zijn reeds, van elders en van vroegeren tijd, te zeer bekend, dan dat ik mij van Hare heldere inzigten en bezorgdheid omtrent dezelve niet ten volle zoude overtuigd houden. Het zal aan Uwe K. H. dus ook niet dan ten hoogfte aangenaam kunnen geweest zijn, te vernemen, dat, ook in Haar vaderland, aan deze belangen met kracht de hand geflagen is, en wel met die gelukkige uitkomst, dat het Fransch beftuur aan de gemaakte inrigtingen zijne goedkeuring en handhaving niet heeft kunnen weigeren; gelijk deze daaraan ook voorloopig verleend werd door het Algemeen Beftuur der Vereenigde Nederlanden, bij dezelfs befluit van den 4den December II.

Het is dus niet te doen, om maatregelen te vernieuwen of te herftellen, welke, gedurende de laafte jaren, gefchorst of

---

(1) Daar wij overgaan ter mededeeling der wetten en verordeningen, betrekkelijk het middelbaar en lager onderwijs, achten wij het noodig, vooraf dit verflag te plaatfen, als fttaande in verband, bijzonder met de algemeene wet van den 3den April 1806.

vernietigd werden, maar om, bij voortduring, die te handhaven en nader te bevestigen, welke, sedert hare invoering, onafgebroken hebben stand gehouden, alzoo welligt het eenige voorbeeld opleverende, waarin de alles omverftootende hand der Franschen aan onze inrigtingen regt heeft doen wedervaren.

Nadat reeds vroeger krachtdadige pogingen, tet verbetering van het lager schoolwezen dezer Landen, met vrucht waren te werk gesteld, mogt ik, ten tijde van mijne betrekking als secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, het geluk hebben eene laatste wet betrekkelijk hetzelfde tot stand te helpen brengen, waardoor de tegenkantingen en belemmeringen, welke deze nieuwe inrigtingen tot dien tijd toe ondervonden, werden opgeheven, en wel met zoodanig gevolg, dat de algemeene schoolverbetering, sedert, onder alle standen, den meesten bijval verwierf.

Deze wet is vervat in eene publicatie van Hunne Hoog Mogenden, van den 3den April 1806, en zijn uit dezelve voortgevloeid eene algemeene school-orde, gearresteerd den 23sten Mei daaraanvolgende; voorts eene algemeene boekenlijst, ten dienste der lagere scholen, vastgesteld den 8sten Junij 1810; wijders, voor elk departement, huishoudelijke school-reglementen, als ook bijzondere school-orden, ten doel hebbende, om de algemeene beginselen, zoo veel doenlijk, naar de plaatselijke omstandigheden te wijzigen; vervolgens departementale bepalingen, ter oprigting van school-fondsen, meerendeels eerst gearresteerd kort vóór den aanvang van het Fransch bestuur; eindelijk, stedelijke school-reglementen. Al deze bijzondere verordeningen waren onmiddellijke uitvloeifels van de algemeene school-wet van den 3den April 1806.

Deze algemeene en bijzondere wetten en reglementen waren, met en benevens de inrigtingen, welke daarbij verordend waren, ten tijde onzer inlijving in Frankrijk, in volkomene werking, met uitzondering alleen van de bepalingen op het stuk der school-fondsen, althans voor die departementen, alwaar deze bepalingen eerst later werden vastgesteld.

Het verloop, hetwelk, door de invoering van een geheel vreemd bestuur, in alle 's Lands zaken kwam, moest ook hier stremming en stilstand veroorzaken, zoodat voor de meesten der toen Hollandsche departementen wel de reglementen voor

de school-fondsen aanwezig waren, maar zonder nog in werking gekomen te zijn; terwijl al verder, voor die departementen, welke reeds vroeger van Holland werden afgescheiden, in het geheel geene zoodanige ontworpen of gearresteerd werden.

Er was maar één hoofdbelang van het lager schoolwezen, waarin, gedurende de Fransche overheersching, in den gang der schoolzaken, eene gewigtige verandering onvermijdelijk was, te weten, de benoeming en aanstelling van school-onderwijzers. De wetten der universiteit bragten mede, dat deze, bij uitsluiting, door den grootmeester derzelve universiteit geschieden. Echter was men gelukkig genoeg, om dezen algemeenen maatregel, naar de hier bestaande verordeningen op dat stuk, gewijzigd, en zoodanig eene cynosure daarop ingevoerd te krijgen, waarbij het, onder eene goede regeling en handhaving der gemaakte bepalingen, alleen de meeste verdiensten en de meeste bekwaamheid waren, welke beflisten, aan wien de openstaande plaats zoude worden toegewezen, zoodat, eigenlijk gezegd, de grootmeester niet anders deed, dan de vereischte akte uit te reiken aan diengenen der sollicitanten, welke zich, volgens het getuigenis van maire en school-opziener, als den meest verdienstelijken en meest geschikten, ter verkrijging der plaats, had doen kennen.

Uwe Koninklijke Hoogheid zal van mij niet anders verwachten, dan dat ik van Haar vrage, de voortdurende handhaving en bevestiging van al deze inrigtingen, waardoor, blijkens de ondervinding, reeds zoo veel goeds gesticht werd, en waarvan voor de Hollandfche jeugd, bijzonderlijk onder de wijze en vaderlijke regering van Uwe Koninklijke Hoogheid, al meer en meer heil, en voor geheel de natie al meerdere beschaving te verwachten is.

Ik neem dan de vrijheid, Uwe Koninklijke Hoogheid, bij deze, aan te bieden een concept-besluit, hiertoe strekkende, en voorts dienende, om van Haar de noodige lastgeving te verwerven, tot het indienen van verdere voordragten, betrekkelijk het opbeuren en herstellen van hetgeen, gedurende de Fransche overheersching, almede in het zoo bloeiend lager schoolwezen dezer Landen, verachtard of gestremd is geworden, bijzonderlijk in die departementen, welke reeds vroeger in het Fransche rijk ingelijfd, en van het vaderland geheel af-

gescheiden werden; eene verachtering en fremming, welke zich, vooral door de opgeschorte invoering der, eerst kort te voren, algemeen tot stand gebragte bepalingen, aangaande het oprigten van gemeentelijke school-fondsen, of het beter regelen der school-gelden, zoo zeer ten nadeele van geheel het onderwijs, en voornamelijk voor die onderwijzers bij hetzelfde, welke dus verre uit 's Lands kasfe eenig traktement genoten, deden gevoelen; zijnde deze betalingen uit 's Lands kasfe, met de invoering van het Fransch bestuur, geheel weggevallen, en vervangen door andere schikkingen, van welke de onderwijzers, ten gevolge van de vertraging, die ook hierin gebragt werd, geen genot gehad hebben.

Welke ook de volgende besluiten van Uwe Koninklijke Hoogheid, omtrent de zoo even genoemde school-fondsen, of de betere regeling der school-penningen, zijn mogen; in de dringende behoefte van zeer vele school-onderwijzers, die nu, sedert verscheidene jaren, het Lands traktement niet genoten hebben, zal op eenigerhande wijze dadelijk behooren te worden voorzien, en het is, uit dien hoofde, dat ik vermeend heb, aan Uwe Koninklijke Hoogheid te moeten voorstellen, om, zoo lang deswege niet nader zal zijn beschikt, aan al die school-onderwijzers binnen de Vereenigde Nederlanden, welke, te voren, eenig vast traktement uit 's Lands kasfe genoten, ditzelfde traktement toe te staan van den 1sten December 1813.

Ten aanzien der benoeming van school-onderwijzers, heb ik gemeend, Uwe Koninklijke Hoogheid te moeten voorstellen, deze te laten op den voet, waarop zij tegenwoordig is ingerigt, in dier voege, dat Hoogstdezelve mij belaste met het toezigt over den geregelden gang dezer zaak, onder de verpligting alleen, om aan Uwe Koninklijke Hoogheid wegens die gevallen te rapporteren, welke, om hoedanige oorzaken dan ook, eene meer stellige beslissing vorderen.

Eindelijk, daar het geheele onderwijs, het hooger daaronder begrepen, aan 's Lands schatkist jaarlijks de zoo aanzienlijke somme van omstreeks *f* 350,000:0:0 dadelijk kost, en welligt nog meer staat te kosten, en mij de meest plaussible middelen, om 's Lands kasfe hiervan, voor verre het grootste gedeelte, te ontheffen, zijn voor de aandacht gekomen; middelen, welke in gelijke mate zouden strekken om den bloei van al de deelen

van het onderwijs duurzaam te vestigen, zoo heb ik mij verplicht gerekend, tevens bij deze gelegenheid, van Uwe K. H. de vrijheid te vragen, om aan Hoogstdezelve, wegens geheel dit, in onderscheidene opzigten zoo belangrijk, onderwerp, een nader voorstel te doen.

Overtuigd, dat ik bezwaarlijk eenige voordragt kan doen, die, in de gevolgen, van grootere en duurzamer nuttigheid is, dan die, welke op het onderwijs betrekking hebben, en tevens ten volle verzekerd, dat geene voordragten voor het hart van Uwe K. H. welkome zijn, dan die, welke strekken, om dit gewichtig volksbelang wel te regelen en te vestigen, onderwerp ik deswege een concept-besluit, met het volkomenste vertrouwen, zoowel aan Hare wijsheid en doorzigt, als aan Hare vaderlijke bezorgdheid voor de belangen der Nederlandsche jeugd, Ik ben, enz.

*WET van den 3den April 1806 voor
het lager schoolwezen en onderwijs
in de Bataafsche Republiek.*

Art. 1. Het bijzonder opzigt over den staat en de inrigting der lagere scholen, alsmede over geheel het lager onderwijs, is, onder het oppertoezigt van den Raadpensionaris, of van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken namens denzelfden, en onder toevoorzigt van het departementaal en landschapsbestuur, alomme in dit gemeenebest, opgedragen aan personen, onder den naam van schoolopzieners, welke (waar zulks vereischt wordt) dit opzigt oefenen onder medewerking van of gecombineerd met andere personen en commissien of kollegien, naar den aard der scholen (1).

Art. 2. De departementale besturen zorgen, dat alomme, zoo veel mogelijk, binnen hun departement gelegenheid voorhanden zij, om de jeugd behoorlijk onderwijs te doen erlan-

(1) Bij het besluit van den 6den Maart 1815, waarvan wij hierachter een extract zullen mededeelen, met weglating der artikelen, waarbij de benoeming der leden van de provinciale commissien van onderwijs en schoolopzieners wordt gedaan, zijn deze departementale commissien ontbonden, en vervangen door provinciale commissien van onderwijs, in dier voege, dat in elke provincie eene zoodanige commissie zou zijn gevestigd.

gen; maar dat echter door eene onbepaalde toelating van scholen of onderwijzers, vooral ten platte lande, derzelve aantal niet te zeer vermeerdere.

Art. 3. Wijders trachten zij, benevens de respective gemeentebesturen, naar de middelen in hunne handen gesteld, of, des noods, door het gouvernement aan hen te bezorgen, het bestaan en lot der schoolonderwijzers te verbeteren en te verzekeren, alsmede de betere schoolinrigting en onderwijs, als ook het aanleggen van arbeid- of industrie-scholen bij de openbare scholen en die in de godshuizen aan te moedigen en uit te breiden.

Art 4. De schoolopzieners, woonachtig binnen hetzelfde departement of landschap Drenthe, maken met elkander uit de commissie van onderwijs voor dat departement of landschap; doch zullen in het Departement Holland twee of drie zoodanige commissien gevestigd worden (1).

Art. 5. Behalve de bevoegdheid van de departementale en het landschapsbestuur, om in den zijne het toezigt over het schoolwezen aan te bevelen aan eene bijzondere commissie uit hunne vergadering, benoemen zij ieder één lid uit hun midden; welk lid meer bijzonder daarmede zal belast zijn en in eene meer onmiddellijke betrekking zal staan tot de respective commissien van onderwijs en schoolopzieners, te dien effecte, dat deze zich bij zoodanig lid, in allen gevalle, het schoolwezen betreffende, ter eerster instantie zullen behooren te vervoegen. In het departement Holland zullen uit het bestuur twee of drie zoodanige leden benoemd worden, namelijk één voor elke der commissien van onderwijs, aldaar gevestigd.

Art. 6. De Raadpensionaris bepaalt de globale som, welke aan de gezamenlijke leden van elke commissie zal worden toegelegd (2), en doet dezelve, benevens alle andere uitschotten en onkosten, door de onderscheidene schoolopzieners in hunne qualiteit, op last van den Secretaris van Staat voor de binnenlandse zaken gesimpendeerd, betalen uit den daartoe bestemden post op de begrooting der staatsbehoefden.

(1) Men zie art. 18 van de hierna volgende instructie, en art. 8 van het besluit van den 6den Maart 1815.

(2) Bij art. 4 van meergenoemd besluit is deze globale som bepaald.

Art. 7. De bepaling van het aantal der leden van elke commissie, als ook de districts-verdeeling en distributie der globale sommen onder dezelve, zullen door den Raadpensionaris geschieden, en naar eisch van veranderde omstandigheden kunnen herzien en veranderd worden.

Art. 8. De eerste aanstelling der leden van elke commissie, als ook die der nieuwe bij eene eventuele vermeerdering van derzelve getal, zal geschieden door den Raadpensionaris.

Art. 9. Omtrent de verschillende zaken, in de drie voorgaande artikelen vervat, doet de Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken de noodige voordragten aan den Raadpensionaris.

Art. 10. Ter vervulling der in vervolg van tijd openvallende schoolopziensers-plaatsen, leveren de respectieve commissien eene nominatie van twee personen in bij het departementaal bestuur, hetwelk dezelve, voorzien van zoodanige bedenkingen, als het dienstig mogt oordeelen, en voorts, zulks verkiezende, vermeerderd met één' of twee personen, inzendt bij den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, die deze nominatie aan den Raadpensionaris voordraagt, om daaruit één' schoolopziener te verkiezen.

Art. 11. De commissien van onderwijs, schoolopziensers en zoodanige plaatselijke schoolcommissien, als, ingevolge nadere bepalingen, zullen worden gevestigd, zorgen, dat de wetten en reglementen, algemeene en bijzondere, omtrent het lager schoolwezen en onderwijs, binnen hunne departementen, districten, steden of plaatsfen worden nagekomen en onder geenerlei voorwendfel krachteloos gemaakt of geëludeerd; in welk geval zij deswege hunne klagten, naar den aard der zaken, inleveren bij het plaatselijk, departementaal of nationaal bestuur (1).

Art. 12. Geene lagere school zal ergens, onder welken naam ook, mogen bestaan of opgericht worden, zonder uitdrukkelijke vergunning van het respectief departementaal, landschaps- of

---

(1) Daartoe behoort mede, indien er onderwijzers mogten zijn, welke op nieuw lichamelijke straffen op hunne scholen invoerden, of, bij voortdoring, zich daarvan bleven bedienen. Zie hierachter, *Extract uit het register der handelingen en resolutien van den Minister van het publiek onderwijs.*

gemeentebestuur, na voorafgevraagde inlichting en bedenkingen van den schoolopziener van het district of de plaatselijke schoolcommissie.

Art. 13. Niemand zal binnen de Bataafsche republiek eenig lager onderwijs geven, dan die de vier navolgende vereischten bezit:

Voor eerst: Dat hij zijn goed burgerlijk en zedelijk gedrag door één of meer voldoende *getuigschriften* kan bewijzen.

Ten tweeden: Dat hij *de algemeene toelating tot het geven van onderwijs* erlangd hebbe.

Ten derden: Dat hij, na en boven deze algemeene toelating, eene *speciale beroeping, aanstelling of admisie* tot deze of gene school, of voor deze of gene plaats, wettiglijk verkregen hebbe.

Ten vierden: Dat hij zich, na het verkrijgen eener speciale beroeping, aanstelling of admisie, met de bewijsstukken, daartoe betrekkelijk, bij den schoolopziener van het district of de plaatselijke schoolcommissie in persoon of schriftelijk vervoegd hebbe.

Zijnde hieronder niet begrepen de onderwijzers, welke in particuliere huizen inwonen, en aan kinderen, tot dat huis behoorende, onderwijs geven.

Art. 14. Diegenen, welke zich, na het in werking brengen dezer wet, zouden mogen verstouten, om, tegen het in de beide voorgaande artikelen vastgestelde aan, eene lagere school op te rigten of lager onderwijs te geven, onder welken naam of op welke wijze ook, zullen voor de eerste maal verbeuren de somma van *vijftig guldens*, voor de tweede maal *honderd guldens*, te betalen een derde gedeelte aan den officier, hiertoe competent, die de calange zal doen, en twee derde gedeelten ten profijte van het plaatselijk schoolwezen, met vrijlating aan den regter, om, ingevalle zij onvermogen zouden mogen zijn, om gemelde boeten te voldoen, aan de overtreders zoodanige andere arbitraire correctie te infligeren, als naar aanleiding van hunne personen en omstandigheden bevonden zal worden te behooren, en voor de derde maal hun de inwoning binnen de plaats worden ontzegd, voor den tijd van zes jaren.

Art. 15. Van de bepalingen, in het 13de artikel gemaakt, zijn uitgezonderd al de thans wettig fungerende onderwijzers,

zoo lang zij niet van school of plaats veranderen, onder reserve nogtans van nadere voorziening, ingeval van blijkbaar wan-gedrag of verregaande onkunde.

Art. 16. De algemeene toelating tot het geven van eenig lager onderwijs kan alleen verkregen worden door het afleggen van een behoorlijk examen, voor daartoe bevoegde kollegien of personen.

Art. 17. De speciale beroepingen, aanstellingen en admisfien geschieden door daartoe bevoegde personen of kollegien, in dier voege, als nader bij het huishoudelijk reglement (art. 20 vermeld) zal worden bepaald; zoo echter, dat geene beroeping, aanstelling of admisfie zal mogen geschieden buiten behoorlijke voorkennis en medeweten van en voorafgaande vertooning der bewijzen van algemeene toelating aan den schoolopziener van het district of de plaatselijke schoolcommissie.

Art. 18. Al die, de algemeene toelating tot het geven van onderwijs verkregen hebbende, zich aan pligtverzuim, overtreding of wederstreving der algemeene wet of aan blijkbaar wan-gedrag schuldig maken, zullen, voor de eerste maal, met de opschorring hunner akte van algemeene toelating voor den tijd van zes weken, en, voor de tweede maal, met de volkomen intrekking dier akte worden gestraft, verliezende daarmede gelijktijdig het regt en genot hunner speciale beroeping, aanstelling of admisfie, en zullende, desnietteenstaande voortgaande met het geven van onderwijs, vervallen in dezelfde boeten en straffen, als bij art. 14 zijn vastgesteld.

Art. 19. Deze opschorring en intrekking der akte van algemeene toelating zal, op voordragt der commissie van onderwijs of der plaatselijke schoolcommissie, geschieden door het daartoe bevoegd gemeente-, departementaal of nationaal bestuur, en, waar dit vereischt mogt worden, onder ruggespraak met de bijzondere personen of kollegien, als tot zoodanige onderwijzers de naaste betrekking hebben.

Art 20. Alle nadere en bijzondere bepalingen omtrent alles, wat het lager schoolwezen en onderwijs in de onderscheiden departementen en het landschap bijzonderlijk vordert, worden geregeld door een *huishoudelijk schoolreglement*, door elke commissie respectivelijk op den voet van art. 5 te ontwerpen, en aan te bieden aan het departementaal of landschaps-bestuur, om door

hetzelve, na voorafgaand overleg met den Secretaris van Staat voor de binnenlandfche zaken, te worden gearresteerd.

Art. 21. De Raadpenfionaris stelt vast al zoodanige nadere reglementen, verordeningen en instructien, als ter geregelde en krachtdadige invoering dezer wet in het bijzonder, en ter bevordering van het lager schoolwezen en onderwijs in het algemeen, dienftig en noodig zullen worden geoordeeld.

En worden hiermede alle plakaten, statuten en ordonnantien, keuren of reglementen, binnen deze Republiek op het schoolwezen geëmaneerd, en alle schoolverordeningen, hoe ook genaamd, ook speciaal de publicatie van den 29sten Julij 1803, benevens alle daaruit voortgefproten algemeene en bijzondere verordeningen en school-reglementen, onder welken naam ook, afgefchaft en buiten effect gesteld, op zoodanig tijdstip, als ten gevolge van het volledig in werking brengen dezer wet, door den Raadpenfionaris aan den volke zal worden bekend gemaakt.

— — —

REGLEMENT voor het lager schoolwezen en onderwijs binnen de Baataafsche Republiek (1).

Art. 1. *Lagere scholen* (art. 1 en 12 der wet) zijn al zoodanige, waar, onder welke benaming ook, hetzij die van scholen, kollegien, instituten of dergelijke, de jeugd van allerlei ouderdom en van beiderlei kunne, hetzij gezamenlijk, hetzij ieder afzonderlijk, in de eerste beginfelen van kennis en beschaving, als lezen, fchrijven, rekenen en de Nederduitsche taal, of, in derzelve verdere hulpmiddelen, als de Franfche en andere hedendaagfche of ook geleerde talen, de aardrijks-, gefchiedkunde en dergelijke, onderwezen, of ook alleenlijk tot hoogere beschaaftheid gevormd wordt. Alleen de gewone Latijnsche scholen of zoogenaamde gymnafien zijn daarvan uitgezonderd.

Art. 2. De lagere scholen worden onderscheiden in dezulke, die uit eenige publieke, hetzij lands, departementale, plaatselijke,

---

(1) Dit reglement, de verordeningen en de instructie zijn, krachtens art. 21 van de voorgemelde wet van den 3den April 1806, vastgesteld, en behoorren als algemeene vaststellingen beschouwd te worden.

geestelijke, kerkelijke of eenige andere openbare kas hoegenaamd, geheel of gedeeltelijk, regtsreeks onderhouden of ondersteund worden, of behooren tot een gesticht, hetwelk op eenigerhande wijze uit eene publieke kas onderhoud of vasten onderstand erlangt. En in dezulken, wier onderhoud, buiten bijdrage of toelage uit eenige publieke kas, gevonden wordt uit bijzondere kasfen, fondsen, toelagen of penningen. De eersten heeten *openbare* en de laatsten *bijzondere* scholen; ook worden derzelver onderwijzers onderscheiden in *openbare* en *bijzondere*.

Art. 3. De bijzondere scholen, in het vorige artikel vermeld, zijn van tweedertei klasfe:

- 1°. De zoodanigen, die, of bij uitfluiting behooren, hetzij tot eenige diakonie of eenig godshuis, van welke gezindte ook, hetzij tot de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, hetzij ook tot eenig ander, geheel op zich zelf staande, gesticht, of ten eenemale komen ten koste en laste van één' of meerdere bijzondere personen, die zich tot derzelver oprigting en geregeld en toereikend onderhoud verbonden of onderling vereenigd hebben;
- 2°. De zoodanigen, die, zonder eenigerhande vasten onderstand of bezolding, haar onderhoud geheel en al vinden uit het provenu van de school-gelden en kost-penningen der af- en aankomende leerlingen (1).

---

(1) Hier staat aan te merken, dat, overeenkomstig met het tweede artikel van het besluit van den 20sten Maart 1814, door den Commisfaris-generaal voor het onderwijs, op den 6den Januarij 1817 aan alle belanghebbers is kennis gegeven: dat de vervulling van geenerhande lagere school, omschreven bij de art. 1, 2 en 3 van dit reglement, hetzij openbare, hetzij bijzondere van de eerste of tweede klasfe, hetzij ook meisjes-scholen, de kleine kinderscholen alleen uitgezonderd, zal kunnen geschieden, zonder daartoe vooraf gevraagde en verleende autorisatie bij het departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen; voorts, dat die autorisatie niet zal worden verleend, tenzij de aankondiging der vacature en de oproeping van follicitanten behoorlijk geschied zij in de *Nieuwe bijdragen ter be-yordering van het onderwijs en de opvoeding* (*); dat alle berigten, daartoe betrekkelijk, te dien einde, uiterlijk vóór elken 20sten dag der maand, aan den commisfaris voor het middelbaar en lager onderwijs moeten worden ingezonden door den respectiven school-opziener; eindelijk, dat geene aankondigingen van school-vacaturen of oproeping van follicitanten in de open-

---

(*) Eene aankondiging van dit werk vindt men in de Staatscourant van het jaar 1815, n°. 16.

Art. 4. Het *lager onderwijs* (art. 1 en 13 der wet) binnen de Bataafsche Republiek wordt gegeven, deels door de onderwijzers van beiderlei kunne in de, art. 2 en 3 omschreven, openbare en bijzondere scholen, onder welke ook gerekend worden al zoodanige personen, die aan den werkelijken schoolhouder of schoolhouderesse gesubstitueerd of geadjungeerd zijn, of ook onder den naam van ondermeester, ondermademoisfel of anderzins, in eene dier scholen, met eenig afzonderlijk vak van het lager onderwijs bepaaldelijk belast zijn; deels door zoodanige onderwijzers van beiderlei kunne, als onder den titel van onderwijzer aan de huizen, taalmeester, opzegger of eenigen anderen, hetzij in hunne eigene, hetzij aan de huizen van anderen, aan éénen of meerdere leerlingen in eenig gedeelte van het lager onderwijs, boven in art. 1 omschreven, onderrigt geven.

Deze allen zijn begrepen in de algemeene wet; wordende van elkander onderscheiden door de algemeene benoemingen van *schoolonderwijzers*, *schoolhouderessen* en *huisonderwijzers*. Alleen de zoodanaamde gouverneurs en gouvernantes zijn hiervan uitgezonderd (verg. art. 13 der wet).

Art. 5. Elk der school-opzieners (art. 1 der wet) heeft zijn bijzonder district (1), waarover het opzigt aan hem persoonlijk is aanbevolen, en waar binnen hij, zoo'veel mogelijk, met der woon zal moeten gevestigd zijn. Derzelve werkzaamheden worden bepaald door eene te arresteren *instructie voor de commissien van onderwijs*.

Art. 6. De commissien van onderwijs (art. 4 der wet) worden tot het houden harer vergaderingen, door de respectieve departementale of het landschaps-bestuur, verzorgd van lokalen, vuur, licht, schrijfbehoeften en verdere benoodigheden.

Art. 7. Er zal eenmaal 's jaars eene *algemeene vergadering*, uit de respectieve commissien, door den Secretaris van Staat voor

---

bare nieuwspapieren zal worden gedaan, vóór dat zij in de nieuwe bijdragen geplaatst zijn. Zie *Staatscourant* van 1817, n°. 14.

(1) De provisionele schooldistrik-verteeling werd bepaald door den Commissaris-generaal voor het onderwijs enz. voor de Noordelijke provincien, bij besluit van den 28sten November 1815. Zoo werd Gelderland verdeeld in 10 distrikten, Zuidholland in 3, Noordbrabant in 3, Zeeland in 5, Utrecht in 4, Vriesland in 9, Overijsel in 6, Groningen in 6, Noordbrabant in 3 en Drenthe in 4 provinciale distrikten. Men vindt deze opgave met de vermelding der namen van de school-opzieners in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, II. D. IV. St., 1815, 'bl. 2275.

de binnenlandsche zaken, dit noodig oordeelende, beschreven en in den Haag onder deszelfs directie gehouden worden, ter overweging en bevordering der algemeene belangen van het lager schoolwezen en onderwijs.

Art. 8. Tot deze algemeene vergadering zal elke commissie één' harer leden afvaardigen, die, volgens een te bepalen tarief, deswege zal worden schadeloos gesteld.

Art. 9. In zoodanige kleinere steden, dorpen, vlekken, gehuchten of streken, waar (ieder dorp, gehucht of streek op zich zelve genomen), boven eene openbare school (art. 2), geene twee of meer bijzondere scholen der tweede klasse (art. 3, n°. 2), vrouwen-scholen niet gerekend, gevonden worden, is de school-opziener van het distrikt (art. 5) bevoegd, om, met overleg en onder dadelijke aanstelling van het gemeentebestuur dier plaats, waar zoodanig eene bestaat, aan één' of meer bij hem bekende en vertrouwde personen, een plaatselijk en aan hem ondergeschikt toezigt (art. 1 der wet) over de school of scholen, benevens alle onderwijzers van beiderlei kunne, tot zoodanige plaats behorende, aan te bevelen.

Art. 10. In alle grootere steden of plaatsen, waar (iedere plaats op zich zelve genomen), boven ééne of meer openbare scholen (art. 2), twee of meer bijzondere scholen der tweede klasse (art. 3, n°. 2), vrouwen-scholen niet gerekend, gevonden worden, zal, met overleg van den school-opziener van het distrikt (art. 5), door het gemeentebestuur worden aangesteld een plaatselijk opzigt over de lagere scholen en het onderwijs, bestaande, naar den aard der omstandigheden en de gelegenheid der stad of plaats, uit één' of meerdere personen; zoo echter, dat, bij een meerder getal van dezelve, de stad of plaats zoodanig in wijken of scholen verdeeld worde, dat ieder lid zijne bijzondere wijk of scholen hebbe, waarover het opzigt aan hem persoonlijk is aanbevolen; alle welke personen gezamenlijk en gecombineerd (art. 1 der wet) met den school-opziener van het distrikt uitmaken de plaatselijke schoolcommissie (art. 11 der wet), welke werkzaamheden, voor zoo verre zij niet in de *verordeningen op de examens of instructie voor de commissien van onderwijs* bepaald zijn, in de departementale (art. 20 der wet) of ook plaatselijke school-reglementen, te arresteren in overeenstemming met de algemeene wetten, zullen worden geregeld.

Art. 11. In grootere steden of plaatsen, in het voorgaande artikel omschreven, wordt het opzigt over de openbare scholen

(art. 2), voor zoo verre die thans nog staan mogen onder directie van bijzondere kollegien van regenten, inspectoren of dergelijke, en nog niet dadelijk onder het algemeen plaatselijk schoolopzicht gebragt zijn of daaronder niet geheel kunnen gebragt worden, gecombineerd geoefend door de plaatselijke schoolcommissie, of wel twee of meer daartoe benoemde leden uit dezelve (art. 10), en door een altijd gelijk getal leden uit de zoo evengenoemde kollegien; makende dezen dan gezamenlijk uit de plaatselijke schoolcommissie voor de openbare lagere scholen, en regelende onderling, onder het beleid en de goedkeuring van het gemeentebestuur, hare inrigting en werkzaamheden naar den eisch der omstandigheden; zoo echter, dat aan dezelve geheel en al verblijve de zorg over het onderwijs op gemelde scholen, en over alles, wat daartoe betrekking heeft.

Art. 12. De aanstelling der algemeene plaatselijke schoolcommissie (art. 10) en de regeling der meer bijzondere plaatselijke schoolcommissien voor de openbare scholen, waar dezelve mogen gevorderd worden (art. 11), zal moeten geschieden uiterlijk binnen twee maanden na de afkondiging dezes, en daarvan onmiddellijk, van wege de respectieve gemeentebesturen, kennis worden gegeven aan het respectief departementaal bestuur, alsmede aan de commissie van onderwijs; zullende, gedurende den tijd, dat zoodanig plaatselijk schoolopzicht niet tot stand mogt gebragt zijn, de school-opziener van het distrikt deszelfs werkzaamheden waarnemen.

Art. 13. Het toezigt over de bijzondere scholen der eerste klasfe (art. 3, n°. 1) is, voor zoo verre er geen gevestigd opzicht over bestaat, opgedragen aan den school-opziener van het distrikt (art. 5), of aan de plaatselijke schoolcommissie (art. 10); maar blijft, voor zoo verre over dezelve een gevestigd opzicht aanwezig is, aan hetzelfde toevertrouwd; zoo echter, dat aan den school-opziener van het distrikt of aan de plaatselijke schoolcommissie, dáár, waar er eene aanwezig is, de gelegenheid gegeven worde, om den staat en de inrigting dezer scholen te kennen, ten einde daarvan jaarlijks ter plaatse, waar zulks behoort, het noodige verslag te kunnen inleveren; zijnde voorts gemelde school-opziener of plaatselijke schoolcommissie gehouden, het over deze bijzondere scholen gevestigd opzicht te dienen van zoodanige bedenkingen en inlichtingen, als tot den meerderen bloei dier scholen zouden kunnen dienstig zijn; blijvende gemeld opzicht zelf verantwoordelijk voor de opvolging der algemeene

en bijzondere wetten en verordeningen, op het lager schoolwezen en de inrigting en het onderwijs der lagere scholen gemaakt of nog te maken.

Art. 14. Al degenen, die thans lager onderwijs geven, en boven in art. 4 omschreven zijn, zullen zich, in den loop der maand Julij dezes jaars, in persoon of schriftelijk vervoegen bij den school-opziener van het distrikt of de plaatselijke schoolcommissie, waar zoodanig eene bestaat; zullende zij, die alsdan tevens eene akte van vorige beroeping, aantelling of admisie inleveren, dadelijk een bewijs van algemeene toelating ontvangen; als ook dezulken, die, zonder eenigerlei akte van dien aard te bezitten, daartoe, op eenigerhande grond, door den school-opziener of de plaatselijke schoolcommissie, onder goedkeuring van het daartoe bevoegde bestuur, geregtigd geoordeeld worden; vallende dan allen, die langs dezen weg een bewijs van algemeene toelating erlangen, onder de termen van thans wettig fungerende onderwijzers, art. 15 der wet vermeld.

Art. 15. Ingeval van verregaande onkunde (art. 15 der wet) zal, na voorafgaande vermaning en waarschuwing, door den school-opziener of de plaatselijke schoolcommissie, een zekere tijd, van ten minste zes maanden, worden gesteld, na welken zij, hetzij voor de commissie van onderwijs, hetzij voor de plaatselijke schoolcommissie (art. 10), ingeval zij onder zoodanig eene resforteren, bewijzen hunner aanvankelijke vorderingen zullen moeten geven, of bij gebreke van dien, op de wijze, bij art. 18 en 19 der wet bepaald, in hunnen post geschorst of daarvan ontzet worden.

Art. 16. Van de bepalingen, bij art. 13 der wet gemaakt, zijn almede uitgezonderd zoodanige personen, die binnen deze republiek van eenige daartoe bevoegde vergaderingen de faculteit tot het leeren in het openbaar hebben verkregen, en jonge lieden ter vorming of opleiding tot hoogere wetenschappen eenig lager onderwijs mogen verkiezen te geven, hetzij dezen bij hen inwonen of niet, mits daarvan, bij dadelijke inwoning, in allen gevalle, als ook, buiten dadelijke inwoning, dan, wanneer het getal hunner leerlingen dat van vier moge te boven gaan, schriftelijk kennis gevende aan de commissie van onderwijs of plaatselijke schoolcommissie; zullende zij zich ter onderwijzing hunner kweekelingen in eenig afzonderlijk vak van het lager onderwijs (art. 1 en 4) alleen mogen bedienen van zoodanige personen, die de vereischten bezitten, bij art. 13 der wet bepaald.

Art. 17. Zonder de algemeene toelating tot het geven van lager onderwijs (art. 13, n°. 2 en art. 16 der wet) verkregen te hebben, zal het niemand geoorloofd zijn, openlijk te staan naar eene vacante of het oprigten eener nieuwe school, of het geven van onderwijs aan de huizen. Ook zal het niemand immer vrijstaan in eenig ander gedeelte van het lager onderwijs onderrigt te geven, dan tot welks onderwijzing hij of zij de algemeene toelating ontving.

Art. 18. Bij het openvallen van eenige onderwijzersplaats (art. 4) zal daarvan door degenen, die de aanstelling of beroeping doen of de admisie verleenen moeten (art. 17 der wet), schriftelijk kennis worden gegeven aan den school-opziener van het distrikt of de plaatselijke schoolcommissie, met opgave der traktementen en emolumenten, aan die plaats verbonden, ten einde deze daarvan, overeenkomstig art. 14 der meergemelde instructie, openlijke bekendmaking kunnen doen ter plaatse, waar zulks behoort.

Art. 19. Bij alle speciale beroeping, aanstelling of admisie (art. 13, n°. 3 en art. 17 der wet) zal daarvan door degenen, die de beroeping of aanstelling doen of de admisie verleenen, aan den beroepenen, aangestelden of geadmitteerden, hetzij als openbaar of bijzonder schoolonderwijzer of schoolhouderesse, hetzij als huisonderwijzer (art. 4), eene schriftelijke akte moeten worden afgegeven, bevattende naauwkeuriglijk den omtrek der werkzaamheden, denzelven opgedragen; doch welke werkzaamheden, wat het onderwijs betreft, zich in geen geval verder zullen mogen uitstrekken, dan die, waartoe de beroepene, aangestelde of geadmitteerde de algemeene toelating (art. 13, n°. 2 en art. 16 der wet) ontving, en welke akte denzelven, voor zoo verre het onderwijs aangaat, geene verdere qualificatie geeft, dan zij, die hem beroepen, aanstellen of toelaten, geregtigd zijn te verleenen.

Het zijn voornamelijk deze akten, welke, zoo dikwerf zij ontvangen worden, ingevolge n°. 4 van art. 13 der wet, moeten zijn vertoond geworden aan den school-opziener van het distrikt, of aan de plaatselijke schoolcommissie, vóór en al eer een beroepene, aangestelde of geadmitteerde van zijne beroeping, aanstelling of admisie vermag gebruik te maken, ook ten einde van deze beroeping, aanstelling of admisie de openbare aankondiging geschiede ter plaatse, waar zulks behoort.

Art. 20. Boven en behalve eene speciale beroeping, aanstelling of admisie, als huisonderwijzer, wordt eene gelijke speciale be-

roeping, aanstelling of admisie als schoolonderwijzer gevorderd, en omgekeerd; zijnde ieder derzelven daarenboven alleen van kracht voor de plaats of school, voor welke zij verkregen zijn; blijvende het aan ieder gemeentebestuur onverlet, om aan school- en huisonderwijzers elders, doch binnen hetzelfde departement of distrikt toegelaten (vergelijk art. 21 der verordeningen op de examens) en gevestigd, mede de speciale admisie te verleen tot het geven van onderwijs aan de huizen binnen deszelfs ressort, met in achtneming echter van het vastgestelde bij art. 17 der wet en van het vermelde in het slot van het voorgaande artikel dezes reglements.

Art. 21. Op alle scholen zal worden ingevoerd en opgevolgd eene algemeene schoolorde, door den Secretaris van Staat voor de binnenlandfche zaken te ontwerpen en te arresteren, en bovendien eene bijzondere, in overeenstemming met de algemeene, ingerigt naar de verschillende behoeften en omstandigheden der onderscheidene scholen, te ontwerpen door het respectievelijk over dezelve gevestigd opzigt, en, voor zoo verre dit vereischt wordt, te arresteren naar den aard der omstandigheden, hetzij door het plaatselijk, hetzij door het departementaal bestuur, met inzending van die allen bij de commissie van onderwijs, door welke dezelve worden ingezonden bij den Secretaris van Staat voor de binnenlandfche zaken.

Art. 22. Alle schoolonderwijs zal zoodanig moeten worden ingerigt, dat, onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden, de verstandelijke vermogens der kinderen ontwikkeld, en zij zelve opgeleid worden tot alle maatschappelijke en christelijke deugden.

Art. 23. Terwijl vastgesteld wordt, het nemen van maatregelen, om de schoolkinderen van het onderwijs in het leerstellige van het kerkgenootschap, waartoe zij behooren, geenszins verftoken te doen blijven, zullende het geven van dit onderwijs niet geschieden door den schoolmeester.

Art. 24. De schoolhouders en schoolhoudersfen zullen, na verloop van een' nader te bepalen tijd, niet vermogen op derzelver scholen eenige andere leer- of leesboeken te gebruiken, dan welke uitgedrukt staan op eene algemeene boekenlijst, door den Secretaris van Staat voor de binnenlandfche zaken te ontwerpen en te arresteren; uit welke algemeene lijst elke commissie van onderwijs eene bijzondere lijst van schoolboeken zal vermogen te

formeren, ten einde, met uitfluiting van alle andere, op de scholen, onder haar resforterende, te worden gebezigd; met dien verstande nogtans, dat aan de onderwijzers der bijzondere scholen van de eerste klasfe (art. 3, n°. 1) de vrijheid gelaten zij, om zich (onder goedkeuring van het over dezelve respectivelijk gevestigd opzigt, en met kennisgeving daarvan, hetzij aan den school-opziener, hetzij aan de plaatselijke schoolcommissie, waar deze bestaat) op hunne scholen nog van zoodanige andere leer- of leesboeken te bedienen, als de aard hunner scholen vorderen mag; en wijders, dat het aan de onderwijzers der bijzondere scholen van de tweede klasfe (art. 3, n°. 2) zal vrijstaan, om aan den school-opziener van het distrikt of aan de plaatselijke school-commissie, waar zulk eene aanwezig is, zoodanige hoogere en voor bijzondere wetenschappen geschikte leer- en leesboeken, ten gebruike op hunne scholen, ter goedkeuring voor te slaan, als voor derzelve hoogere en bijzondere inrigting en behoefte mogen gevorderd worden; zullende hiervan, zoowel ten aanzien der bijzondere scholen van de eerste, als ten aanzien van die der tweede klasfe, op de eerstvolgende vergadering der commissie van onderwijs, door den school-opziener van het distrikt opgave worden gedaan, en vervolgens door deze aan den Secretaris van Staat voornoemd (1).

Art. 25. Al degenen, die nalatig of onwillig zijn, om aan het bepaalde bij de vier voorgaande artikelen te voldoen, vervallen in de straffen, bij art. 18 der wet vastgesteld.

Art. 26. Niettegenstaande de bepalingen, omtrent het opschorsen en intrekken der akte van algemeene toelating, bij art. 18 en 19 der wet gemaakt, behouden zoodanige bijzondere perfonen en kollegien, als tot de bijzondere scholen der eerste klasfe (art. 13, n°. 1) de naaste betrekking hebben, de faculteit, om derzelve onderwijzers respectivelijk het regt en genot hunner speciale beroeping of aanstelling, voor zoo langen of

---

(1) Hiertoe heeft betrekking het besluit van Z. M. den Koning, van den 14den Junij 1815, n°. 11, waarbij is bepaald: „dat er van de algemeene boekenlijst, ten gebruike der lagere scholen, vroeger gearresteerd, als ook van alle daartoe behoorende stukken en supplementen, eene nieuwe, doch meest spaarzame uitgave op 's Lands drukkerij zou worden vervaardigd, en deze gratis uitgereikt aan al de schoolonderwijzers der Noordelijke provincien van Ons Koninkrijk.”

korten tijd of ook geheel te ontnemen, als zij billijkerwijze voor het belang hunner school zouden mogen noodig oordeelen; gevende daarvan, benevens van de hiertoe moverende redenen, dadelijk kennis aan den school-opziener van het distrikt of de plaatselijke school-commissie, ten einde, voor zoo verre noodig geoordeeld wordt, van een en ander openlijk berigt te geven ter plaatse, waar zulks behoort.

Art. 27. Ten aanzien van alle overige onderwijzers, namelijk de openbare school-onderwijzers, de bijzondere school-onderwijzers der tweede klasse, de schoolhoudersessen en de huis-onderwijzers, zal geene opschorsing of intrekking der speciale beroeping, aanstelling of admisie kunnen plaats hebben, afgescheiden van de opschorsing of intrekking hunner akte van algemeene toelating, overeenkomstig art. 18 en 19 der wet, en zal hiervan almede de openlijke bekendmaking geschieden ter plaatse, waar zulks behoort.

Art. 28. Op alle bijzondere scholen der eerste klasse (art. 3, n°. 1) zullen alleen mogen worden opgenomen en onderwezen zoodanige kinderen, die zelve of wier ouders tot de diakonie, het godshuis, de maatschappij of het gesticht, waaraan de scholen respectievelijk verbonden zijn, of onder derzelve oprigters of intekenaars behooren.

Art. 29. Op zoodanige openbare scholen, welke alleen voor de kinderen van behoeftigen zijn opgericht, zullen alleen de zoodanigen mogen opgenomen en onderwezen worden, terwijl op zulke plaatsen, als ook ten platten lande, waar geene zoodanige scholen alleen ten behoeve van arme kinderen aanwezig zijn, door het daartoe bevoegde bestuur de noodige zorg zal gedragen worden, dat deze, hetzij ten koste der diakonie, waartoe zij behooren, hetzij ten laste van eenige andere kasse, naar de omstandigheid en gelegenheid der plaats, op de aanwezig zijnde school behoorlijk en geregeld onderwijs ontvangen.

Art. 30. Aan de departementale en gemeentebesturen wordt aanbevolen, om bedacht te zijn op het beramen en nemen van gepaste maatregelen:

- 1°. Ter zoodanige regeling der inkomsten van den schoolmeester, vooral ten platten lande, dat deze, naar den aard zijner behoeften, bij eene goede waarneming van

zijn post, daarin een toereikend bestaan vinde, en wel, zoo min mogelijk, regstreeks afhankelijk van de ouders, wier kinderen zijne school bezoeken (art. 3 der wet);

2°. Ter voorziening in het, zoo veel mogelijk, onafgebroken schoolhouden en schoolgaan geheel het jaar door.

Van alle welke maatregelen, hetzij reeds bij de hand genomen, hetzij vervolgens te nemen, alsmede van derzelver gevolgen, door den school-opziener van het distrikt berigt zal worden ingezonden bij den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, ten einde daarvan zoodanig gebruik te kunnen maken, als ten nutte van het algemeene schoolwezen dienstig zoude mogen worden geoordeeld.

Art. 31. De Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken beraamt en draagt voor alle gepaste maatregelen, ter aankweeking van geschikte onderwerpen voor het lager onderwijs, ter aanmoediging van verdienstelijke onderwijzers, ter verbetering en verzekering van het bestaan en lot der openbare onderwijzers; alsmede ter meest geregelde en meest vruchtbare onderwijzing en opleiding der Bataafsche jeugd; makende voorts, benevens de departementale en gemeentebesturen, van alle middelen, in derzelver handen gesteld (art. 3 der wet), het best en convenabelst gebruik, om het verbeterd lager schoolwezen en onderwijs ten krachtadigste te bevorderen, en de wetten en verordeningen, omtrent hetzelfde geëmaneerd, te handhaven en te doen nakomen.

Art. 32. De Raadpensionaris behoudt aan zich, om dit reglement zoodanig te interpreteren, te altereren en te ampliëren, als in tijd en wijle nuttig en noodzakelijk zal worden geoordeeld.

*VERORDENINGEN op het afnemen
en afleggen der examens van de-
genen, welke lager onderwijs be-
geeren te geven in de Bataafsche
republiek.*

Art. 1. De schoolonderwijzers (art. 4 van het reglement) worden, ten aanzien van de mate van bekwaamheid en de soort van examens, dat van hen gevorderd wordt (art. 16 der wet), onderscheiden in de vier navolgende rangen:

De *vierde* of *laagste* rang bestaat uit dezulken, die in het lezen, schrijven en de beginselen der rekenkunde, de regel van drieën ingesloten, tamelijk bedreven zijn, en tot het geven van onderwijs eenigen aanleg hebben;

De *derde* uit dezulken, die, in het lezen, schrijven en rekenen, zoo met geheele, als gebroken getallen, wel ervaren, in derzelver toepassing op zaken van het dagelijksch leven eenige vaardigheid, van de beginselen der Nederduitsche taal eenige kennis, en van eene goede manier van onderwijzen eenig begrip hebben;

De *tweede* uit dezulken, die, zoo in het gewoon, als kunstmatig lezen, regt bedreven zijn, eene goede nette hand schrijven, de rekenkunde, zoo theoretisch, als praktisch, regt verstaan, de voornaamste regelen der Nederduitsche taal, benevens derzelver gronden kennen, van de aardrijks- en geschiedkunde eenig begrip hebben, en eene genoegzame bekwaamheid en geoefendheid bezitten in het geven van een oordeelkundig onderwijs;

De *eerste* of *hoogste* uit dezulken, die, boven en behalve eene grondige ervarenheid in onderscheidene vakken van het lager onderwijs en inzonderheid in de grondbeginnelen en beoefening eener oordeelkundige leerwijze, in de aardrijkskunde en geschiedkunde goede bedrevenheid bezitten, met de natuur- en wiskunde wel bekend zijn, en in beschaafdheid van verstand uitmunten.

De schoolhouderessen (art. 4 van het reglement) maken, hoewel onderling zeer verschillende, gezamenlijk slechts

éénen rang uit; alsmede de gezamenlijke huis-onderwijzers (art. 4 van het reglement).

Art. 2. Zij, die slechts de algemeene toelating als school-onderwijzer van den *vierden* of *laagsten* rang begeeren, zullen, des verkiezende, *kunnen* volstaan met hun examen af te leggen voor den school-opziener van het distrikt, die echter gehouden zal zijn, om van dit, door hem afgenomen, examen verslag te doen aan de commissie van onderwijs, ten einde deze over de toelating van de zoodanigen beslisse, en er het bewijs of de akte (beneden art. 12) van afgeve.

Art 3. Allen, die eene algemeene toelating als school-onderwijzer van den *derden*, *tweeden* of *eersten* rang begeeren, zullen *moeten* worden geëxamineerd voor eene commissie van onderwijs, of wel voor de plaatselijke schoolcommissie (art. 10 van het reglement) van zoodanige stad, die, wegens het zeer groot aantal scholen binnen dezelve, geheel alleen een school-distrikt uitmaakt (art. 7 der wet); hetgeen in het voorgaande artikel van de commissie van onderwijs gezegd is, geldt in dit geval van zoodanige plaatselijke schoolcommissie.

Art. 4. Boven en behalve de examens van school-onderwijzers, ter verkrijging eener speciale beroeping, aanstelling of admisie, waarvan nader in art. 25, worden voor al de plaatselijke schoolcommissien (art. 10 van het reglement) afgelegd de examens van personen, die de algemeene toelating als huis-onderwijzer of schoolhouderesse begeeren; terwijl dáár, waar geene plaatselijke school-commissie bestaat, deze examens worden afgelegd, of voor den school-opziener van het distrikt, of voor de commissie van onderwijs, ingeval, namelijk, het onderwijs van degenen, die het examen verlangen te ondergaan, zich ook tot vreemde talen of hoogere wetenschappen zoude mogen uitstrekken.

Art. 5. De commissien van onderwijs, school-opzieners of plaatselijke schoolcommissien zullen niet vermogen eenige andere personen, ter verkrijging der algemeene toelating, te examineren, dan welke, binnen hunne departementen of ressort van dien, distrikten, steden of plaatsen, respectivelijk gedurende het laatste jaar met der woon gevestigd waren, of, buitenlanders zijnde, zich wenschen te vestigen.

Art. 6. Elk, die eenig examen als school-onderwijzer, schoolhouderesse of huis-onderwijzer wenscht af te leggen, zal zich in tijds bij dat lid der commissie van onderwijs of der plaatselijke schoolcommissie, in welks distrikt of wijk (art. 5 en 10 van het reglement) hij woonachtig is, of, een buitenlander zijnde, zich zou verlangen te vestigen, vervoegen, tevens overleggende één of meer voldoende getuigfschriften van goed burgerlijk en zedelijk gedrag (art. 13, n°. 1 der wet); welk lid aldan zal te kennen geven, waar en wanneer het examen zal gehouden worden.

Art. 7. Het examen zal niet enkel tot voorwerp hebben het onderzoek naar de bekwaamheid, ten opzichte der kundigheden, waaromtrent het onderwijs, dat men verlangt te geven, verkeert, maar ook naar de geschiktheid, om de kundigheden op de beste wijze aan anderen, en bijzonderlijk aan kinderen, mede te deelen.

Art. 8. Alvorens het eigenlijke examen aanvangt, zal men, door dengenen, die zich tot hetzelfde aanbiedt, op eene eenvoudige wijze te ondervragen en met denzelfen in een gemeenzaam gesprek te treden, zoo veel mogelijk, trachten te ontdekken deszelfs zedelijke en godsdienstige denkwijze en beginselen, den omtrek zijner kundigheden, zoo ten aanzien der noodzakelijkste vakken van het lager onderwijs, als met opzigt tot zoodanige andere talen en wetenschappen, waarin hij zou wenschen onderwijs te geven, en bovendien den graad zijner geschiktheid, om kinderen behoorlijk te behandelen, te onderwijzen en te vormen.

Art. 9. De werkzaamheden van het examen zullen, doch altijd gewijzigd en gekozen overeenkomstig de onderscheiden rangen van school-onderwijzers, en in het algemeen naar de vereischt wordende bekwaamheden in de personen, die hetzelfde ondergaan, zijn de navolgende:

1°. Eene proeve doen geven van vaardigheid in het juist, natuurlijk en met den vereichten toonval lezen van allerlei gedrukt en geschreven schrift, en tevens onderzoeken de kunde in het gebruik der scheid- en zintekenen;

2°. Enkele woorden, of ook een opstel, waarin de regelen eener goede spelling verwaarloosd zijn, ter verbetering

voorleggen, en de redenen der gemaakte veranderingen afvragen, ten einde de bekwaamheid in de spelkunst (*ortographie*) te ondertasten;

3°. Tot eene proeve der vorderingen in de Nederduitsche taalkunde eenen volzin opgeven, om de rededeelen daarin aan te wijzen, en de ervarenheid in de woordbuiging, woordvoeging, enz. te toetsen;

4°. Eenige regels in het groot, middelfoort en klein doen schrijven, en de pennen, welke hiertoe gebruikt worden, zelven doen versnijden;

5°. Eenige rekenkundige voorstellen ter oplossing geven, welke, zoo veel mogelijk, zullen moeten betreffen zaken, in het dagelijksch leven voorkomende, en waaruit tevens de geoefendheid in de rekenkundige bewerking der geheele en gebroken getallen zal kunnen blijken; voorts vragen over het theoretisch gedeelte der rekenkunde, en bijzonder over de tientallige breuken;

6°. Eenige vragen voorleggen aangaande de theorie van het gezang;

7°. Allerhande vragen en voorstellen betrekkelijk de aardrijks-, geschied-, natuur- en wiskunde en dergelijke wetenschappen, in welke men verlangen zou onderwijs te geven;

8°. Eenig stuk in de Fransche of zoodanige andere taal, als waarin men verlangt onderzocht te worden, eerst ter voorlezing en vervolgens ter vertaling opgeven, alsmede een opstel uit eenige andere taal in deze doen overbrengen, of wel voor de vuist in die taal eenig opstel doen vervaardigen bij wijze van brief, verhaal of dergelijke; uit welk alles de uitspraak, ortographische en grammaticale, gelijk ook in het algemeen de mate van kennis dier taal zal kunnen blijken.

Art. 10. Het onderzoek naar de bekwaamheid of kunde ten einde gebragt zijnde, zal overgegaan worden tot het beproeven der geschiktheid in het onderwijzen, ten welken einde gevraagd zal worden nopens de wijze, waarop men de leerlingen tot de kennis der letteren, cijfers en eerste grondbeginselen, en voorts

tot de kunst van lezen, schrijven en rekenen, zal pogen op te leiden; wordende vervolgens het verhaal eener geschiedenis of eene vertelling voorgelegd, ten einde de geschiktheid te toetsen in het duidelijk en klaar voorstellen eener zaak aan kinderen, en zorgende, waar de gelegenheid dit toelaat en dit dienstig geoordeeld wordt, dat er kinderen van onderscheiden jaren en vorderingen tegenwoordig zijn, ten einde eene dadelijke proeve van de vorderingen in de onderwijskunde te nemen.

Art. 11. Eindelijk zullen eenige vragen worden gedaan omtrent het aanwenden der grondbeginselen nopens het beloonen en straffen, en in het algemeen over de geschikteste middelen, om niet alleen het verstand der kinderen te ontwikkelen en te beschaven, maar ook inzonderheid, om hen op te leiden tot christelijke deugdbetrachting (art. 22 van het reglement).

Art. 12. Wanneer het examen is ten einde geloopt, zal aan den geëxamineerden tot school-onderwijzers, mits genoegzame bewijzen van bekwaamheid getoond hebbende, naar den graad dier bekwaamheid, een getuigschrift of akte worden afgegeven, waarin van deszelfs, in het examen aan den dag gelegde, kundigheden en begaafdheden, in hare foort en omtrek, zoo veel mogelijk, verslag gedaan en tevens verklaard wordt, dat hij in den *eersten*, *tweeden*, *derden* of *vierden* rang der school-onderwijzers is opgenomen, en mitsdien de algemeene toelating (art. 13, n°. 2 en art. 16 der wet) verkregen heeft, om in den, hem toegewezen, rang te staan naar eene school-onderwijzersplaats (art. 17 van het reglement), met bijgevoegde vermelding, eindelijk, van de onderscheidene vakken en talen, tot welker onderwijzing hem de algemeene toelating gegeven wordt (verg. boven, art. 2 en 3, alsmede art. 17 van het regl.).

Art. 13. Ook aan de geëxamineerden tot schoolhouderesse en huis-onderwijzer zal, mits genoegzame bewijzen van bekwaamheid getoond hebbende, eene akte worden afgegeven, behelzende, behalve de omschrijving van de foort en den omtrek der, in het examen aan den dag gelegde, kundigheden en begaafdheden, de verklaring, dat de geëxamineerde de algemeene toelating, hetzij als schoolhouderesse, hetzij als huis-onderwijzer verkreeg (art. 17 van het reglement), als ook de uitdrukkelijke vermelding der onderscheidene vakken en talen, tot welker onderwijzing de geëxamineerde, in deze of gene hoeda-

nigheid, de algemeene toelating ontvangt (verg. boven, art. 4, alsmede art. 17 van het regl.).

Art. 14. Al de onderscheidene getuigschriften of akten, in de twee vorige artikelen vermeld, zullen, wat derzelver respectiven, zoo innerlijken als uiterlijken, vorm betreft, geheel de Republiek door, dezelfde wezen, en, voor zoo verre zij door eene commissie van onderwijs (art. 2, 3 en 4) worden afgegeven, door derzelver voorzitter en secretaris onderteekend en met het cachet der vergadering bekrachtigd worden; die, welke door een' school-opziener (art. 4) of plaatselijke schoolcommissie (art. 3 en 4) worden afgegeven, zullen alleen door den school-opziener of den secretaris der plaatselijke schoolcommissie onderteekend worden.

Art. 15. De getuigschriften van den *eersten* en *tweeden* rang (art. 1 en 12), afgegeven door eene commissie van onderwijs (art. 3), geregtigen gelijkelijk tot allerlei scholen, zoo openbare als bijzondere van beide klasfen (art. 2 en 3 van het reglement), in alle plaatsen zonder onderscheid, geheel de Republiek door; doch, afgegeven door eene plaatselijke schoolcommissie (art. 3), alleen tot allerlei scholen binnen zoodanig eene stad zelve en hare jurisdictie.

Art. 16. De getuigschriften van den *derden*, alsmede die van den *vierden* of *laagsten* rang (art. 1 en 12), geregtigen niet dan tot allerlei scholen van plaatsen, wier behoefte evenredig is met den rang en de bekwaamheid van zoodanige schoolonderwijzers, en welke gelegen zijn binnen het ressort der commissie van onderwijs of der plaatselijke schoolcommissie (art. 3).

Art. 17. Ten einde aan de bepalingen, in de beide voorgaande artikelen vervat, te beter voldaan kan worden, zullen de scholen der kleinere steden en plaatsen, in art. 9 van het reglement breeder omschreven, door de respectieve school-opzieners en commissien van onderwijs, volgens een' nader op te geven voet, worden geklassificeerd in scholen van den *hoogsten*, *middelsten* en *laagsten* rang, en deze klassificatie aan de goedkeuring der departementale besturen onderworpen; moettende dezelve alleen dienen om te voorkomen, dat de voornamere scholen niet door onderwijzers van te geringe bekwaamheid be-

zet worden; latende alle vrijheid, om zelfs op de allerminste school den bekwaamsten man te plaatfen (1).

Art. 18. Binnen grootere steden of plaatfen, in art. 10 van het reglement breeder omschreven, mag, noch op eene openbare, noch op eenige bijzondere school, een onderwijzer van den vierden of laagsten rang aan- of opgenomen worden, en wordt aan de plaatfelijke schoolcommissien bovendien aanbevolen te zorgen, dat, zoo veel mogelijk, het school-onderwijs binnen hare stad of plaats gegeven worde door school-onderwijzers van den eersten en tweeden rang.

Art. 19. Het getuigschrift, af te geven aan school-onderwijzers van den eersten of hoogsten rang, draagt bij onderscheiding en uitnemendheid den naam van *volledig getuigschrift*; hetzelfde wordt niet verleend, dan aan zulke, die den ouderdom van 25 jaren bereikt hebben; terwijl voorts in het afgeven van zoodanige volledige getuigschriften met de meeste gestrengheid wordt te werk gegaan, en deze zich ook zelve in uiterlijken vorm op eene vereerende wijze onderscheiden (2).

Art. 20. De waarde van reeds, ingevolge van vorige algemeene schoolwetten, afgegeven volledige getuigschriften, zal voor elk departement bij het huishoudelijk reglement worden

(1) Zoodanige klassificatien zijn dan ook daargesteld, zie *Bijv. op het Staatsbl.*, X. D. I. St., bl. 509, waar men vindt opgegeven de klassificatie der scholen in de provincie Groningen, bij welke klassificatie tevens wordt bepaald (art. 2), dat, ingevolge van de verordeningen, vastgesteld bij art. 18 der wet van den 3den April 1806, de scholen der stad Groningen en van het vlek Veendam, op zich zelve genomen, met geene andere onderwijzers dan die van den eersten of tweeden rang kunnen bezet worden; zullende echter, voor zoo verre Groningen op de reken- of schrijfscholen, en voor zoo verre Veendam aanbelangt, op de bijzondere scholen van de tweede klasse, alleen op gunstig advies van de respectieve school-opzitters, onderwijzers van den derden rang kunnen geadmitteerd worden.

(2) Wij kunnen niet voorbij aan te merken, dat bij het bepaalde van dit artikel moet vergeleken worden de aanschrijving van den Minister voor het publiek onderwijs enz., van den 3den Junij 1822, waarbij de commissie wordt aangemaand, om, bij voortdoring, eene gepaste gestrengheid omtrent het afgeven of teekenen van den eersten rang in acht te nemen, maar, desniettemin, alle zoodanige onderwijzers bij haar ten gunstigste bekend, ten aanzien van verstandelijke beschaafdheid en goede zeden, op het hunnentwege te doene aanzoek, om voor den eersten rang te worden geëxamineerd, tot dat examen toe te laten enz. Men zie deze aanschrijving in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, IX. D. I. St., 1822, bl. 144.

bepaald; zoo echter, dat het bezit van dezelve gerechtigd tot het kosteloos afleggen der examens, aan welke zij, die ze erlangden, zich, ter verkrijging van eenen hoogerem rang, met de daaraan verknochte voorregten (art. 15), vervolgens zouden mogen willen onderwerpen.

Art. 21. De akten van algemeene toelating als schoolhouderesse en huis-onderwijzer (art. 1 en 13) zijn alleen van kracht binnen het ressort van degenen, voor welke zij worden afgegeven (art. 4 en verg. art. 20 van het regl.).

Art. 22. De algemeene toelating als school-onderwijzer, van welken rang ook, gerechtigd om te staan naar het verkrijgen eener speciale beroeping, aanstelling of admisie *en* als school-onderwijzer *en* als huis-onderwijzer; daarentegen geeft de algemeene toelating als huis-onderwijzer geen regt om te staan naar eene speciale beroeping, aanstelling of admisie als school-onderwijzer, zonder daarenboven de algemeene toelating als school-onderwijzer te hebben verkregen (verg. art. 20 van het regl.).

Art. 23. Terwijl het ieder der drie lagere rangen van school-onderwijzers vrij blijft, zich, ter bekoming van eenen hoogerem rang, te allen tijde op nieuw ten examen aan te bieden bij de commissie, onder welke hij moge gevestigd zijn (art. 3), zullen echter de meest geschiktste uit de twee laagste rangen, door den school-opziener van het distrikt of de plaatselijke schoolcommissie (art. 10 van het regl.), worden uitgenoodigd en aangemoedigd, om zich, althans na verloop van elke twee jaren, op nieuw te laten examineren door de commissie, onder welke zij dadelijk behooren (art. 3), tot zoo lang zij een getuigschrift, als school-onderwijzer van den *tweeden* rang, zullen bekomen hebben; zullende telkens aan hen een nieuw getuigschrift (art. 12), met den verkregen hoogerem rang overeenkomstig, worden afgegeven.

Art. 24. De namen van allen, die de algemeene toelating als school-onderwijzer, schoolhouderesse of huis-onderwijzer verkregen hebben, zullen in den hun toegewezen rang en hoedanigheid, alsmede in den graad hunner bekwaamheid, door middel der *Bijdragen tot den staat en verbetering van het schoolwezen*, telkens aan het publiek worden bekend gemaakt, met bijvoeging van den weg, langs welken zij de algemeene toelating

verkregen. Hiervan zijn echter uitgezonderd de zoogenaamde schoolmatresfen of houderesfen van kleine kinderschooltjes.

Art. 25. Zij, die de algemeene toelating als onderwijzer, van welke foort of rang ook, verkregen hebben, blijven desniettemin, zoo dikwerf dit gevorderd wordt, onderworpen aan het ondergaan van een nader of *tweede* examen, bij het staan naar eene speciale beroeping, aanstelling of admisie (art. 17 der wet), hetzij voor de plaatselijke schoolcommissie, hetzij voor zoodanige kollegien of personen, als daartoe door degenen, die het regt van beroeping, aanstelling of admisie bezitten of oefenen, zouden mogen zijn of worden gequalificeerd.

Art. 26. Hetgeen voor de af te leggen examens (art. 2, 3 en 4) behoort te worden voldaan, zal bij de departementale (art. 20 der wet) en stedelijke (art. 10 van het regl.) schoolreglementen worden bepaald, in dier voege echter:

1°. Dat daarbij eene opklimming in de fomma, voor elken verkregen rang van school-onderwijzer te voldoen, worde in acht genomen, alsmede eene behoorlijke evenredigheid tusfchen hetgeen van de onderscheidene rangen der school-onderwijzers, en van de schoolhouderesfen en huis-onderwijzers gevorderd wordt.

2°. Dat hij, die, bij het verkrijgen van eenen lageren rang als school-onderwijzer, de daartoe gestelde fomma voldaan heeft, telkens, bij het verkrijgen van eenen hooger (art. 23), niet meer betale, dan het meerdere der fomma, voor dien hooger rang vastgesteld, boven hetgeen hij bij het verkrijgen van den lageren alreeds betaald heeft.

3°. Dat de huis-onderwijzer, die eenigen rang van school-onderwijzer verkrijgt, gerekend worde dus verre niets voldaan te hebben.

4°. Dat zij, die, ingevolge vorige algemeene schoolwetten, eenig examen ondergaan en daarvoor betaald hebben, voor de examens ter verkrijging van dezen of genen rang, bij deze nieuwe schoolwet ingevoerd, niet meer betalen, dan het meerdere van de nu vast te stellen fomma, boven hetgeen reeds door hen bij gemeld vorig examen is betaald geworden. Hiervan zijn echter geheel

en al uitgezonderd en vrij al diegenen, welke te voren een volledig getuigfchrift verkregen hebben (art. 20).

5°. Dat de gelden voor de examens, door de school-opzieners afgenomen (art. 2 en 4), vervallen ten profijte van de kas der respectieve commissien van onderwijs.

Art. 27. De Raadpensionaris behoudt aan zich, om deze verordeningen zoodanig te interpreteren, te altereren en te amplieren, als in tijd en wijze nuttig en noodzakelijk zal worden geoordeeld.

INSTRUCTIE voor de school-opzieners en commissien van onderwijs in de respectieve departementen der Bataafsche Republiek.

Art. 1. De school-opzieners zullen de meest mogelijke zorg aanwenden, dat het onderwijs der jeugd op eenen geregelden voet gebragt, verbeterd en van meer wezenlijk of uitgebreider nut worde; dat de onderwijzers tot het geven van zoodanig onderwijs in staat zijn, derzelver ijver en verdiensten aangemoedigd en beloond, en hun lot verbeterd worden; wijders, dat de reeds gearresteerde of nader te bepalen wetten voor het lager schoolwezen en onderwijs worden gekend en nagekomen (art. 11 der wet); dat alle hinderpalen, die zich hierbij opdoen, door menschkundig beleid worden uit den weg geruimd, en, eindelijk, dat de verbetering van het schoolwezen, bij het algemeen, als heilzaam en belangrijk beschouwd en voorgestaan worde; alles op zoodanigen voet en wijze, als in de navolgende artikelen wordt bepaald.

Art. 2. Elk derzelven zal zich bekend maken met het aantal en den staat der lagere scholen, als ook met den toestand van geheel het lager onderwijs (art. 1—4 van het regl.) binnen zijn distrikt (art. 5 van het regl.), en helpen toezien (art. 2 en 12 der wet) dat, benevens de vereischte gewone scholen, een toereikend aantal van zoo geschikt mogelijk ingerigte matresfenschooltjes, en, waar dit zijn kan, arbeid- of industrie-scholen (art. 3 der wet), alsmede de gelegenheid tot het ontvangen

van onderrigt in de verschillende vakken van het lager onderwijs (art. 1 van het regl.) voorhanden zijn; alles naar gelang van den aard en de behoefte der onderscheidene steden en plaatsen.

Art. 3. Hij zal zich bekend maken met de personen en onderscheidene talenten van al de onderwijzers (art. 5 van het regl.) binnen zijn distrikt, en daarvan behoorlijke aantekening houden, en aan dezulken, die raad en onderrigting omtrent de waarneming van hunnen post begeeren of behoeven, steeds vrijheid vergunnen, of, in bijzondere gevallen, de verpligting opleggen, om zich, in persoon of geschrift, tot dat einde bij hem te vervoegen.

Art. 4. Inzonderheid zal hij er zich op toeleggen, om, door onderrigting en aanmoediging, den ijver der onderwijzers op te wekken en gaande te houden, en hun te dien einde in meerder of minder aantal, op vastgestelde tijden, hetzij in zijne woonplaats, hetzij in andere gedeelten van zijn distrikt, zoo veel mogelijk, bij herhaling om zich verzamelen, zich met hen onderhoudende over de bedoelingen en werkzaamheden van hunnen gewigtigen post, en over de voorgeschreven en beste wijze, om denzelven getrouw en ten meesten nutte der jeugd waar te nemen.

Art. 5. Elk hunner is gehouden, om al de scholen van zijn distrikt, voor zoo verre zij regtstreeks ter zijner verantwoording staan (verg. art. 9 van het regl. en art. 11 dezer instr., alsmede art. 13 van het regl.), zoo veel mogelijk, *tweemaal* in ieder jaar te bezoeken; wordende desniettemin aangemoedigd, deels, om ingeval van noodzakelijkheid of uitstekende nuttigheid, of ook, wanneer zulks buiten hun merkelyk bezwaar geschieden kan, zich aan het getal van twee jaarlyksche schoolbezoeken niet te bepalen, maar dezelve meermalen te herhalen; deels om ook de overige scholen, binnen zijn distrikt (art. 10, 11 en 13 van het regl. en art. 12 dezer instructie), van tijd tot tijd te bezoeken, doch daarin, voor zoo verre die scholen staan onder een bijzonder over dezelve gevestigd opzigt (art. 13 van het regl.), niet te werk te gaan, zonder behoorlyk voorafgaand overleg met hetzelfde.

Art. 6. Bij het bezoeken der scholen, die regtstreeks ter zijner verantwoording staan, zal hij den meester in zijne tegen-

woordigheid onderwijs doen geven aan leerlingen van onderscheidene klasfen en van allerlei vorderingen; immers, voor zoo veel noodig is, om over de manier en inrigting van het onderwijs te kunnen oordeelen; voorts zal hij opletten, of de gearresteerde bepalingen omtrent het schoolwezen (art. 11 der wet), alsmede de school-orde, zoo algemeene als bijzondere (art. 21 van het regl.), naar behooren in acht genomen en opgevolgd worden, en verder gadeslaan op al hetgene bij hem van belang zal worden geoordeeld. Na den afloop van welk schoolbezoek hij den schoolhouder of de schoolhouderesse in perfoon en afzonderlijk zal onderhouden over alles, wat door hem bij het schoolbezoek is opgemerkt, en hem of haar, naar bevind van zaken, den verdiensten lof geven, onderrigten, vermanen of bestraffen, over hetgeen hij gezien of gehoord heeft; terwijl, eindelijk, ieder schoolopziener van zijne waarnemingen en opmerkingen bij deze schoolbezoeken behoorlijke aantekening zal houden, om te dienen, als hierna art. 24 en 25 van deze instructie vermeld wordt.

Art. 7. Bij het bezoeken der overige scholen (art. 5) zal de schoolopziener de bedenkingen en opmerkingen, welke hij mogt hebben opgezameld, niet aan den onderwijzer, maar, naar den aard der scholen, herzij aan de plaatselijke schoolcommissie, hetzij aan het over die scholen bijzonder gevestigd opzigt bescheidenlijk voordragen.

Art. 8. In alle zaken, waarin de schoolopzieners, tot bevordering van het lager schoolwezen en onderwijs, den bijstand of de medewerking der burgerlijke magt noodig hebben, zullen zij zich tot dat einde, naar den aard der zaken, vervoegen bij het plaatselijk, departementaal of nationaal bestuur (art. 11 der wet).

Art. 9. Zij zullen speciaal de verbetering der schoolvertrekken, het onderwijs van de kinderen der behoeftigen, vooral ten platten lande (art. 29 van het regl.), de geschiktere regeling en verbetering van de inkomsten der onderwijzers (art. 30, n°. 1 van het regl.) en het, zoo veel mogelijk, onafgebroken schoolhouden en schoolgaan geheel het jaar door (art. 30, n°. 1 van het regl.) ernstig ter harte nemen, en deswege de noodige voordragten doen bij zoodanige geconstitueerde magten, of ook bij zoodanige andere kollegien of personen (art. 10, 11 en 13 van het regl.), als bevoegd zijn om in dezen te voorzien en te disponeren, met in achtneming voor het overige, ten aanzien van

het bepaalde in dit en het voorgaande artikel, van het vastgestelde bij art. 5 der wet.

Art. 10. Zij zullen acht geven, dat elk onderwijzer, vóór hij met het geven van onderrigt aanvangt, voorzien zij van het vereischte patent (1), en zich te dien einde telkens, gelijkelijk met de bewijsstukken, tot de speciale beroeping, aanstelling of admisie betrekkelijk (art. 13, n°. 4 der wet), de akte van patent doen vertoonen; latende voorts het toezigt wegens het jaarlijks vernieuwen van dezelve over aan degenen, die daartoe bij de wet gesteld zijn.

Art. 11. Niettegenstaande elk school-opziener, in gevallen en op de wijze bij art. 9 van het reglement bepaald, bevoegd is, om aan één' of meer personen een plaatselijk toezigt over de school of scholen aan te bevelen, blijft hij zelf desniettemin geheel en al verantwoordelijk voor zoodanige scholen en het onderwijs op dezelve, en gehouden, om, ten aanzien ook van deze scholen, de wezenlijke deelen van zijnen post in persoon waar te nemen, strekkende de aanstelling van dusdanig plaatselijk toezigt alleenlijk om hem in zijne werkzaamheden daar ter plaatse behulpzaam te zijn en te ondersteunen.

Art. 12. Als integrerend lid van elke plaatselijke schoolcommissie (art. 10 van het regl.), binnen zijn distrikt gevestigd, draagt de school-opziener kennis van, en woont hij zoo veel mogelijk bij, elke van derzelver vergaderingen, inzonderheid die, waarin eenigerhande personen geëxamineerd worden, en heeft hij den toegang tot alle scholen, onder die plaatselijke schoolcommissien resforterende; doch zal hij niet bevoegd zijn, om als school-opziener in deze vergaderingen voor te zitten, of om, benevens de overige leden, het bijzonder opzigt over eenige wijk of scholen dier stad of plaats (art. 10 van het regl.) te aanvaarden; zijnde aan de overige leden der plaatselijke schoolcommissien, ten aanzien hunner stad of plaats, dezelfde zorg en bijzonder opzigt over het lager onderwijs, ieder in zijne wijk of ten aanzien zijner scholen, aanbevolen, als dit ten aanzien van plaat-

---

(1) Patent. Bij de wet van den 21sten Mei 1819 (Staatsblad n°. 34), houdende eene nieuwe ordonnantie op het regt van patent, wordt bij art. 3 onder de beroepen, voor welke geen patent wordt vereischt, ook gesteld sub c: „de uit 's Rijks gemeente- of dijk- en polderkasfen bezoldigde „openbare ambtenaren en bedienden; waaronder ook de hoogleraren, on- „derwijzers en bedienden aan de hoogere en lagere scholen.”

fen, waar geene plaatselijke schoolcommissie aanwezig is, aan den school-opziener persoonlijk is toevertrouwd; in dier voege, dat al hetgeen, in de 9 eerste artikelen dezer instructie, ten aanzien der school-opzieners gezegd is, onder de noodige veranderingen geldt van de leden der plaatselijke schoolcommissien.

Art. 13. Ieder school-opziener zoekt, langs gepaste wegen, inzonderheid door eene minzame correspondentie met het plaatselijk toezicht (art. 9 van het regl.) en de onderscheiden leden der plaatselijke schoolcommissien of derzelver secretaris (art. 10 en 11 van het regl.), binnen zijn distrikt gevestigd, dadelijk naauwkeurige kennis te dragen van de belangrijke veranderingen en bijzonderheden, welke het lager schoolwezen en onderwijs in geheel zijn distrikt ondergaan of daarop betrekking hebben; inzonderheid van het door afstand, overlijden of anderzins openvallen van eenigerhande onderwijzersplaats (art. 17 en 18 der wet en art. 18 en 26 van het regl.), en van derzelver aard (art. 1-4 van het regl.), rang (art. 17 der verord. op de examens), traktementen en emolumenten (art. 18 van het regl.) of conditien, daaraan verknocht, alsmede van de namen, de hoedanigheden (art. 4 van het regl.), den rang (art. 1 der verord. op de examens) en de begaafdheden der personen, die ter vervulling van vacerende onderwijzersplaatsen of anderzins, binnen geheel zijn distrikt, eene speciale beroeping, aanstelling of admisie erlangd hebben (art. 19 en 20 van het regl.).

Art. 14. Van dit openvallen en vervullen van alle onderwijzersplaatsen (die van houderessen van kleine kinder-schooltjes uitgefloten), benevens van de bijzonderheden, deszake in het vorige artikel opgenoemd, zendt hij maandelijks bij het departement van binnenlandsche zaken in, de naauwkeurige opgaven, ten einde dezelve, voor zoo veel dienstig en belangrijk geoordeeld wordt, te doen plaatsen in de *Bijdragen tot den staat en de verbetering van het schoolwezen* (art. 24 der verord. op de examens).

Art. 15. De school-opzieners zullen zorgen, dat, wanneer hunne distrikten door afstand, overlijden of anderzins vacant worden, alle papieren, stukken en aantekeningen, daartoe betrekkelijk (art. 3 en 6), in behoorlijke orde aan hunne opvolgers worden overhandigd.

Art. 16. Zoodra eenig school-distrikt, door afstand, overlijden of anderzins is vacant geworden, zal, tot aan de vervulling der vacature toe, het opzicht over dat distrikt door één' of meer

school-opzieners, tot dezelfde commissie van onderwijs behorende, worden waargenomen, volgens eene deswege, telkens bij het invallen eener vacature, door gemelde commissie te maken tijdelijke schikking, onder approbatie van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, en zal voor de waarneming van een zoodanig vacant school-distrikt het honorarium, aan hetzelfde verknocht, door hem of hen, die hetzelfde waarnemen, worden genoten (1).

Art. 17. De nominatie, ter vervulling eener in vervolg van tijd openvallende school-opzienersplaats (art. 10 der wet), zal door de respectieve commissien van onderwijs, staande hare eerste gewone vergadering na het invallen der vacature, moeten geformeerd en bij het departementaal- of landschaps-bestuur ingeleverd worden, of, ingeval gewigtige redenen zulks verhinderen, daarvan, met opgave dier redenen, staande dezelfde vergadering, aan het gemelde bestuur kennis gegeven worden.

Art. 18. De gewone vergaderingen der commissien van onderwijs zullen gehouden worden in de respectieve residentie-plaatsen der departementale besturen, ten minste driemaal des jaars, in de week na Paschen en in de tweede volle week der maanden Julij en October, op zoodanige dagen en uren, als de leden onderling zullen goedvinden, mits daarvan doende behoorlijke advertentie in de Bataafsche Staatscourant (thans *Nederlandsche Staatscourant*).

In het departement Holland zullen de vergaderingen gehouden worden, voor het Noordelijke gedeelte, te *Haarlem*, en, voor het Zuidelijke gedeelte, te *Rotterdam*, of op zoodanige andere plaatsen, als het departementaal bestuur zal goedvinden (2).

Art. 19. De buitengewone vergaderingen zullen gehouden worden:

1°. Wanneer dezelve voor het afnemen van één of meer exa-

(1) Bij besluit van Z. M. den Koning, van den 18den October 1826, n°. 92, is dit artikel in zoo verre veranderd, dat voortaan, bij het openvallen van school-opzienersplaatsen in de Noordelijke provincien, door het hoofd van het departement van binnenlandsche zaken dadelijk en op denzelfden voet, als waarop zulks in de Zuidelijke provincien geschiedde, in de voorloopige vervulling van het opengevallen distrikt zal worden voorzien, zonder vooraf eene voordragt deswege van de betrokkene commissie van onderwijs af te wachten.

(2) Bij art. 8 van het besluit van den 6den Maart 1815 is dit veranderd, en in de plaats van Rotterdam, 's Gravenhage aangewezen.

mens worden gevorderd, en alsdan op zoodanigen voet, als, ingevolge art. 27 der verordeningen op de examens, in de huishoudelijke school-reglementen zal worden bepaald.

2°. Op expresse bijeenroeping, hetzij van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, hetzij van het departementaal bestuur, welk ieder alsdan voor zich zelve in de kosten op eene redelijke wijze zal voorzien.

3°. Wanneer de leden onderling zulk eene buitengewone samenkomst noodig of raadzaam oordeelen, mits alsdan op hunne bijzondere kosten.

Art. 20. Al de leden der commissien van onderwijs zijn verplicht deze vergaderingen (art. 18 en 19) bij te wonen, en kunnen zich daarvan om geene andere redenen verschoonen, dan die door de volstreckte noodzakelijkheid worden gewettigd.

Art. 21. De leden der vergadering nemen bij toerbeurten den post van voorzitter (1) en secretaris waar, des echter, dat deze ook aan één' hunner voor langeren tijd kan worden opgedragen, mits zulks geschiede met deszelfs volkomene bewilliging (2).

Art. 22. Ingeval eene commissie mogt verlangen eenen vasten secretaris buiten hare leden, zal zij daarvan de voordragt doen aan het departementaal bestuur, en dezelve zijne aanstelling van den Raadpensionaris ontvangen; zullende echter, uit dezen hoofde, geene verhooging mogen gevorderd worden van de globale som, aan elke commissie toegelegd.

---

(1) Door Zijner Majesteits besluit van den 16den December 1820, te vinden in ons 1ste D., bl. 398 volg., aan de Gouverneurs, bij art. 25, speciaal en persoonlijk zijnde opgedragen het toezigt op de middelbare en lagere scholen enz., heeft Hoogstdezelve, bij besluit van den 13den Maart 1821, te vinden in het *Bijvoegsel op het Staatsblad*, VIII. D. I. St., 1821, bl. 340, goedgevonden en verstaan:

1°. Dat de commissien van onderwijs voortaan, en wel aan te vangen met derzelver eerstvolgende voorjaars-vergadering, zouden worden geprefideerd door de Gouverneurs der provincien, tot welke zij respectievelijk behooren, en worden bestuurd onder den titel van president;

2°. Dat hetgeen, in art. 21 voormeld, gezegd werd van den post van voorzitter, bij voorschrevene commissien, voortaan toepasselijk zou zijn op de vice-presidenten bij dezelve.

(2) Bij art. 6 van het besluit van den 6den Maart 1815 is, ten opzichte van den secretaris, eene verandering daargesteld.

Art. 23. De gewone en buitengewone vergaderingen zullen niet eerder scheiden, dan nadat al de bezigheden, aan dezelve opgedragen, en welke afdoening vorderen, behoorlijk zijn ten einde gelooopen.

Art. 24. Elk der leden van de commissien van onderwijs brengt op iedere gewone vergadering ter tafel van dezelve eene schriftelijke opgave:

- 1°. Van de scholen, welke hij sedert de laatst voorgaande vergadering bezocht heeft (art. 5), met vermelding van den tijd op welken, en verflag van zijn bevind en waarnemingen omtrent derzelve gesteldheid in allerlei opzigten (art. 6 en 7).
- 2°. Van de gelegenheden, door hem aan onderwijzers verleend, ten einde hen te onderhouden over hunnen post (art. 4).
- 3°. Van het examineren van school-onderwijzers van den laagsten rang en andere onderwijzers (art. 2 en 4 der verord.), alsmede van school-onderwijzers van hoogere rangen, door zoodanige plaatselijke schoolcommissie, als daartoe bij art. 3 van het reglement gerechtigd is; alles met vermelding van zoodanige bijzonderheden, als van belang mogen geacht worden.
- 4°. Van de veranderingen en bijzonderheden, welke binnen zijn distrikt, ten aanzien van eenige school of onderwijzersplaats, sedert de laatste vergadering, hebben stand gegrepen, inzonderheid:

Het openvallen van onderwijzersplaatsen, en het afgeven van akten van speciale beroeping, aanstelling of admisie aan onderwijzers van allerlei foort of rang, beide met vermelding van belangrijke bijzonderheden, daartoe betrekkelijk.

De aanstelling van plaatselijk toezigt op kleinere plaatsen (art. 9 van het regl.) en veranderingen in plaatselijke schoolcommissien (art. 10 van het regl.) voorgevallen.

Het nieuw oprigten eener lagere of ook industrie-school, en het nieuw vestigen van eenigen huis-onderwijzer.

Het opmaken van bijzondere school-orden (art. 21 van het regl.), de invoering van leer- en leesboeken, buiten de algemeene boekenlijst, op de bijzondere scholen van de beide klasfen (art. 24 van het regl.).

De maatregelen ter verbetering en regeling der inkomsten van onderwijzers (art. 9, alsmede art. 30, n°. 1 van het regl.).

De voorzieningen in het onafgebroken schoolhouden en schoolgaan (art. 9, alsmede art. 30, n°. 2 van het regl.) en derzelver hindernissen.

De aanmoedigingen of wel tegenkanting, den school-onderwijzeren te beurt gevallen.

Gehouden school-examina.

En dit een en ander onder naauwkeurige aanwijzing van alles, wat men, buiten hetgeen reeds in de maandelijksche berigten (art. 14) vervat was, verlangen zou, dat in de meergemelde *Bijdragen* enz. werd geplaatst.

Art. 25. Uit deze zijne schriftelijke opgaven (art. 24) en verdere bijzondere aantekeningen (art. 3 en 6), alsmede uit de schriftelijke opgaven der plaatselijke schoolcommissien, waarvan nader in het volgende artikel, maakt elk school-opziener jaarlijks en wel vóór de gewone vergadering ná Paschen op, een algemeen verslag van den staat van geheel het lager schoolwezen en onderwijs binnen zijn distrikt, met bijvoeging van de redenen, welke hem verhinderd mogen hebben, deze of gene scholen, gedurende het vorige jaar, niet of niet meer dan eenmaal te bezoeken, alsmede van zoodanige voorstellen, als hij vermeenen mogt, dat ter bevordering van den welstand van het lager schoolwezen en onderwijs verdienen in deliberatie gebragt te worden. Dit algemeen verslag levert hij, benevens de gewone schriftelijke opgave over de laatste maanden in, ter vergadering ná Paschen (art. 18).

Art. 26. Ten einde de school-opzieners in staat zijn hun jaarlijksch verslag, in het vorige artikel vermeld, ten volledigste op te maken, zullen de plaatselijke schoolcommissien, of wel derzelver onderscheidene leden, ten aanzien van de scholen en het onderwijs, onder haar ressort of toezigt staande of gesteld (art. 10 en 11 van het regl., alsmede art. 13 van hetzelfde), jaarlijks, uiterlijk vóór het einde der maand Februarij, vervaardigen dergelijke schriftelijke opgave, als van de school-opzieners volgens art. 24 gevorderd wordt, bevattende voorts alles wat tot het lager schoolwezen en onderwijs binnen hare stad of plaats verder mogt betrekking hebben, ten einde dezelve binnen deze maand ter tafel harer vergadering te brengen, en vervolgens te

worden gesteld in handen van den school-opziener ten fine voornoemd.

Art. 27. Uit deze gezamenlijke jaarlijkse verslagen van de onderscheidene leden der respectie commissien (art. 25) wordt door elke derzelven geformeerd een algemeen, doch beknopt overzicht van den staat van geheel het lager schoolwezen en onderwijs, binnen haar departement of ressort, en daarvan twee afschriften vervaardigd (1).

Art. 28. Na elke gewone vergadering der respectie commissien worden, door of van wege dezelve, uiterlijk binnen veertien dagen daarna, bij den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken ingezonden:

- 1°. Een behoorlijk geauthentificeerd extract uit het verbaal of de handelingen dezer vergadering, alsmede der tusschen ingevallene buitengewone vergaderingen.
- 2°. De originele schriftelijke opgaven, door ieder van derzelve leden ter tafel gebragt (art. 24).
- 3°. Eene specifieke lijst en opgave van de personen, die op deze gewone of tusschen ingevallene buitengewone vergaderingen zijn geëxamineerd geworden, met vermelding van den uitslag van het gehouden examen, en inzonderheid van de verschillende rangen, aan de geëxamineerden toegewezen; ten einde, ingevolge art. 24 der verordeningen, zoo veel noodig geoordeeld wordt, van het een en ander openlijke bekendmaking te doen in de *Bijdragen*, enz.

(1) Ter daartelling eener wenschelijke eenparigheid, is vervolgens, op voorstel van den commissaris van het lager schoolwezen en onderwijs, door den Minister van binnenlandsche zaken op den 12den Februarij 1807 gearresteerd, en in vereischte getalen doen drukken modellen, als: 1°. ter inrigting der schriftelijke opgaven, door elk lid der commissien van onderwijs op iedere gewone vergadering in te leveren; 2°. ter inrigting der jaarlijkse algemeene verslagen, door elk lid der commissie op de voorjaars-vergadering in te leveren; 3°. ter inrigting van het jaarlijksch algemeen overzicht, door elke commissie bij elke voorjaarsvergadering op te maken; 4°. ter inrigting der bijzondere schriftelijke opgaven, door elk lid eener plaatselijke schoolcommissie jaarlijks op te maken, en eindelijk 5°. ter inrigting der algemeene schriftelijke opgaven, door elke plaatselijke schoolcommissie jaarlijks op te maken. De Secretaris-generaal bij het voormelde ministerie werd verder gelast, om van elk de vereischte exemplaren te zenden aan de respectie secretarissen der commissien van onderwijs, ten einde twee daarvan te deponeren in het archief der commissien, en de overige naar evenredigheid en behooren te distribueren, enz. Men vindt een extract van dit besluit in de *Handleiding tot het Staatsbestuur*, II. D. I. St. bl. 314.

Art. 29. Na de gewone vergadering, in de week ná Paschen, worden door of van wege elke commissie, uiterlijk binnen vier weken daarna en afgescheiden van de stukken, vermeld in het vorige artikel, bij den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken ingezonden :

- 1°. Een der twee behoorlijk geauthentificeerde afschriften van het algemeen jaarlijksch overzicht (art. 27).
- 2°. De originele algemeene jaarlijksche verslagen van de onderscheidene leden der commissien (art. 25).
- 3°. De originele schriftelijke jaarlijksche opgaven der onderscheidene plaatselijke schoolcommissien (art. 26).
- 4°. Eene specifieke lijst van zoodanige algemeene of bijzondere voordragten of voortellen, getrokken uit die harer leden (art. 25) of anderzins voorgekomen, als elke commissie verlangen zou, dat bij de volgende algemeene vergadering (art. 7 van het regl.) werden in overweging gebragt, of besloten bij haar departementaal bestuur in te leveren.

Art. 30. Een gelijk geauthentificeerd afschrift van het algemeen jaarlijksch overzicht (art. 27) wordt, binnen gelijken tijd, door de commissie verzonden aan het respectieve departementaal- of landschaps-bestuur, terwijl voorts van alle overige stukken, des gerequireerd, vifie gegeven wordt aan hetzelfde, alsmede aan dat lid uit hetzelfde, hetwelk speciaal met de zorg over het lagere schoolwezen en onderwijs is belast (art. 5 der wet); ten welken einde alle oorspronkelijke, bij den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken ingezondene stukken, met name de schriftelijke opgaven der onderscheidene school-opzieners (art. 24), derzelver jaarlijksche verslagen (art. 25), alsmede de jaarlijksche schriftelijke opgaven der onderscheidene plaatselijke schoolcommissien (art. 26), nadat daarvan bij het departement van binnenlandsche zaken het noodig gebruik zal zijn gemaakt, en uiterlijk binnen twee maanden na de ontvangst zullen worden teruggezonden aan den secretaris der laatstgehouden vergadering, om bij de stukken en papieren der respectieve commissien te worden gedeponneerd en bewaard.

Art. 31. De Raadpensionaris behoudt aan zich de magt om deze instructie zoodanig te interpreteren, te altereren en te amplieren, als bevonden zal worden te behooren.

Dienvolgende gelasten en bevelen Wij, dat deze zal worden afgekondigd en aangeplakt alomme, daar zulks behoort; met last

aan allen, die het aangaat, om te zorgen, dat aan den inhoud
dezes spijtelijk worde voldaan.

Gedaan in *den Haag*, enz.

*NOTIFICATIE van den Secretaris van
Staat voor de binnenlandsche zaken,
van den 23sten Mei 1806, houdende
eene algemeene school - orde, voor de
lagere scholen.*

De Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken der Ba-
taafsche Republiek, doet te weten:

Dat dezelve, ingevolge art. 21 van het reglement voor het la-
ger schoolwezen en onderwijs binnen de Bataafsche Republiek,
van den 3den April dezes jaars, heeft gearresteerd, ten einde op
alle scholen te worden ingevoerd en opgevolgd, de navolgende

Algemeene school-orde voor de lagere scholen.

Art. 1. Er zal, zoo veel mogelijk, het geheele jaar door wor-
den school gehouden (art. 30, n°. 1 van het regl. en art. 9 der
instructie voor de commissien van onderwijs), vastgestelde va-
cantie - tijden uitgezonderd.

Art. 2. De onderwijzer zal, gedurende elken schooltijd, van
het begin af tot het einde toe, in zijne school moeten tegen-
woordig zijn, zich met niets anders dan met onderwijzen mogen
bezig houden, en, zonder redenen van noodzakelijkheid, zich
niet buiten zijne school begeven.

Art. 3. Hij zal zorgen, dat de scholieren niet onnoodig naar
buiten gaan, en dat zij zich, gedurende den ganschen schooltijd,
stil en aandachtig, alsmede op straat of op den weg steeds vreed-
zaam, zedig en beleefd gedragen.

Art. 4. Waar het getal der scholieren meer dan zeventig be-
draagt, zal men, zoo veel mogelijk, bedacht zijn, om eenen
ondermeester of tweeden meester aan te nemen.

Art. 5. Zoo veel mogelijk zullen, niet dan op vastgestelde tij-
den in het jaar, nieuwe leerlingen worden aangenomen.

Art. 6. De schooltijd zal, hetzij wekelijks, hetzij dagelijks, met een kort en gepast christelijk gebed, op eene eerbiedige wijze ingerigt, geopend en gesloten worden, en zal bij dezelfde gelegenheden ook iets toepasselijks mogen gezongen worden.

Art. 7. De leerlingen zullen verdeeld worden in drie klasfen, welke van elkander afgezonderd zitten, en ieder binnen elken schooltijd onderwijs ontvangen.

Art. 8. De leerlingen van dezelfde klasfe worden steeds gezamenlijk onderwezen, terwijl voorts gezorgd wordt, dat die der andere klasfen, gedurende dien tijd, hunne bezigheid hebben.

Art. 9. De onderscheidene klasfen worden, in de verschillende gedeelten van het onderwijs, zoo veel mogelijk, op een bord onderwezen.

Art. 10. De meester zal, dit gepast oordeelende, de meest gevorderde leerlingen beloonen, met hun het geven van eenig onderrigt aan de minst gevorderden op te dragen.

Art. 11. De meester ziet toe, dat de kinderen zindelijk en altijd wel gewasfchen en gereinigd ter school komen, dragende tevens de meeste zorg voor de gezondheid der fcholieren.

Art. 12. De schoolvertrekken moeten steeds rein en zindelijk wezen, en te dien einde tusfchen de schooltijden gelucht en wekelijks tweemaal gezuiverd worden.

Art. 13. Op elke school zal ten minfte eenmaal in het jaar een examen gehouden worden, en alsdan de kinderen van de eene klasfe naar de andere bevorderd, alsmede, waar en zoo veel de omftandigheden dit toelaten, aan hen, die in vlijt en ordelijkheid uitnunten, prijsjes uitgedeeld worden.

Art. 14. Aan hen, die de school verlaten, en zich wel gedragen en goede vorderingen gemaakt hebben, zal hiervan een vereerend bewijs worden ter hand gesteld.

Art. 15. Voor iedere school zullen eenige schoolwetten worden opgemaakt, en deze, hetzij gedrukt, hetzij gefchreven, op bordpapier geplakt, in de school worden opgehangen, en door den meester, bij gepaste gelegenheden, aan de fchooljeugd voorgelezen en uitgelegd worden.

Art. 16. Deze wetten zullen bij elke bijzondere school-orde (art. 21 van het reglement) worden bepaald, als ook daarbij worden geregeld de vacantie- en gewone schooltijden, benevens de

wijze, waarop de tijd, voor het onderwijs gefchikt, in elke fchool behoort verdeeld te worden.

En op dat niemand hiervan eenige ignorantie zoude pretendieren, zal deze op de gewone wijze worden afgekondigd en aangeplakt, alomme waar zulks behoort.

Gedaan in den Haag, enz.

---

*BESLUIT van den 20sten Maart 1814,
waarbij de wet van den 3den April
1806, betrekkelijk het lager school-
wezen, in werking wordt gebragt.*

WIJ WILLEM, ENZ.

In aanmerking nemende, dat het lager schoolwezen, gedurende den tijd der Fransche overheersching, geenzins met die oplettendheid en onbekrompene zorg is behandeld geworden, welke hetzelfde verdient, en die ook bevorens hier te Lande aan hetzelfde was te koste gelegd;

En willende een zoo aangelegen onderwerp, hoe eer hoe liever herstellen op den voet, welke alomme als de nuttigste en doelmatigste erkend en door de ondervinding zelve als zoodanig aangeprezen is;

Gehoord de voordragt van Onzen Commisfaris-generaal van binnenlandfche zaken;

Hebben befloten en besluiten:

Art. 1. De wet van den 3den April 1806 zal, bij voortduuring, beschouwd worden als de grondslag der Nederlandsche fchoolinrigtingen, en zullen alle daarop rustende algemeene en bijzondere fchool-verordeningen niet alleen worden gehandhaafd in de provincien, alwaar dezelve bereids zijn ingevoerd, maar ook, behoudens de noodzakelijke modificatien, in die gedeelten van den Staat in werking worden gebragt, welke, in den jare 1806, zich daarvan afgefcheurd bevonden, en eerst onlangs met denzelven hereenigd zijn of verder zullen worden.

Art. 2. Ter vervulling der openvallende plaatsen van fchool-onderwijzers, zullen, op den tot hiertoe gebruikelijken voet, de opgeroepene wettige follicitanten aan een vergelijkend examen

worden onderworpen, en zal, na ontvangst van het verflag deswege, Onze Commisfaris-generaal van binnenlandfche zaken de autorifatie tot de aanftelling of toelating verleenen, en de vereifchte akte uitreiken (1).

Art. 3. Onze Commisfaris-generaal van binnenlandfche zaken zal Ons nader dienen van confideratien over de vrage, of en in hoe verre de kosten van het onderwijs gevoegelijk door andere middelen, dan door fubfidie uit 's Lands fchatkist zouden kunnen worden beftreden, en fpeciaal omtrent hetgene, met dit oogmerk, ten aanzien der reeds beftaande of verder op te rigten en uit te breiden gemeentelijke fchool-fondfen behoort te worden vafgefteld.

Art. 4. Inmiddels, en in afwachting Onzer finale befliffing deswege, zullen aan de fchool-onderwijzers uit 's Lands kafe, en te rekenen van primo December 1813, of zoodanige traktementen of fubfidien worden uitbetaald, als zij vóór de inlijving dezer Landen in Frankrijk, refpectivelijk uit 's Lands of uit eenige algemeene kafe genoten hebben.

---

(1) Dit befluit, en bijzonder art. 2 herzien zijnde door Zijne Majesteit, heeft Hoogftezelve, bij befluit van den 2den November 1823, goedgevonden en verftaan, ten overvloede en tot wegneming van allen twijfel, te verklaren: „dat in alle provincien, alwaar de wet van den 3den April „1806 en de daarop gegronde verordeningen nopens het lager fchoolwezen „in werking zijn, de toelating of aanftelling van onderwijzers, zoo lang „deswege geene andere verordeningen zullen worden daargefteld, bij voort- „during behooren te gefchieden uit kracht der autorifatie, daartoe telkens „door het departement van publiek onderwijs te verleenen, na ontvangst „van het verflag van het examen der follicitanten.” Men vindt dit befluit in het *Bijvoegfel tot het Staatsblad*, X. D. II. St., 1823, bl. 87r.

Die autorifatie ter benoeming of toelating van eenen onderwijzer of onderwijzeresse wordt niet verleend, tenzij de aankondiging der vacature en de oproeping der follicitanten behoorlijk zij gefchied in de reeds gemelde *nieuwe bijdragen*, terwijl bij elke invallende fchool-vacature ftriktelijk moet worden in acht genomen, het opmaken en inzenden der aankondiging wegens dezelve, uiterlijk binnen vier weken na het openvallen der fchool; zijnde ook de heeren Gouverneurs in de provincien uitgenoodigd, om ook deze bepaling te helpen handhaven, alsmede om toe te zien, *dat geen fchool langer dan drie maanden onvervuld blijve*, althans zonder dat voor dezelve een nieuwe vaste onderwijzer benoemd zij. Zie *Misfye van den Minister van binnenlandfche zaken*, van den 28ften October 1826, te vinden in het *Bijvoegfel tot het Staatsblad*, XIII, D. I. St. bl. 257.

Art. 5. Onze Commisfaris-generaal van binnenlandsche zaken is belast met de executie van dit besluit, enz.

Gegeven te 's Gravenhage, enz. (1).

EXTRACT-BESLUIT van den 6den Maart 1815, waarbij de tot dusverre bestaan hebbende departementale commissien van onderwijs worden ontbonden, en vervangen door nieuwe provinciale commissien; met benoeming van derzelve leden en secretarissen.

WIJ WILLEM ENZ.

Gezien Ons besluit van den 20sten Maart 1814, n°. 2, waarbij de wet van den 3den April 1806, betrekkelijk het lager schoolwezen, in werking wordt gebragt;

---

(1) Wij meenen hier ook te moeten aanmerken, dat de wet van den 3den April 1806, met primo Junij 1815 in werking is gebragt in het vierde en vijfde school-district der provincie Zeeland en in het negende school-district van Braband, met afschaffing en buiten effect-stelling van alle plakkatens, statuten, ordonnantien, keuren of reglementen binnen de landen, tot deze districten behoorende, op het schoolwezen geëmaneed, en school-verordeningen hoegenaamd. Zie *Dispositie van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, ter invoering der schoolwet van het jaar 1806, in zoodanige gedeelten van den Staat, als welke, destijds, van denzelve waren afgescheiden*, in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, II. D. IV. St., 1815, bl. 2209.

Bij eene aanschrijving van den Minister voor het publiek onderwijs enz. werden de provinciale commissien van onderwijs en de plaatselijke schoolcommissien, op den 21sten Februarij 1822, aangeschreven: „ dat zij zich in alle deelen, en bepaaldelijk ten aanzien van algemeene schoolbelangen, waarvoor dus verre geene algemeene voorschriften bestaan, steeds stiptelijk zouden te houden hebben aan de voorschriften der wet van den 3den April 1806 en aan den daarbij aan dezelve opgedragen last en gegevene instructien, en zouden toezien, dat zulks mede van de zijde der plaatselijke schoolcommissien werd in acht genomen; wordende zij mitsdien speciaal herinnerd, om, omtrent zoodanige algemeene schoolbelangen, of welke zij als dusdanig mogten aanmerken, derzelve voorstellen te doen volgens den

Gelet op art. 6, 7 en 8 van dezelve wet, als ook op art. 18 en 21 der daarbij behorende instructie der school-opzieners en commissien van onderwijs;

Gehoord de voordragt van Onzen Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Dat de dus verre bestaande departementale commissien van onderwijs zullen worden ontbonden en derzelver leden van hunnen post honorabel ontlagen, gelijk geschiedt bij dezen, en zulks met 1°. April dezès jaars, of wel met den afloop der eerstkomende voorjaars-vergadering dezer commissien, onder de verpligting echter, om, overeenkomstig art. 15 van de instructie der school-opzieners en commissien van onderwijs, te zorgen, dat alle papieren, stukken en aantekeningen dadelijk, en in behoorlijke orde, aan hunne opvolgers of de haar vervangende commissien worden geëxtradeerd.

Art. 2. Dat de thans bestaande departementale commissien van onderwijs, met den afloop harer eerstkomende voorjaars-vergadering, dadelijk zullen worden vervangen door de provinciale commissien van onderwijs, in dier voege, dat in elke provincie of landschap der Vereenigde Nederlanden eene zoodanige commissie zal worden gevestigd.

Art. 3. Dat Gelderland in	10
Zuidholland in	9
Noordholland in	8
Zeeland in	5
Utrecht in	4
Vriesland in	9
Overijsfel in	6
Groningen in	6
Brabant in	9
Drenthe in	4

school-distrikten zal worden verdeeld, en de respectieve commissien uit even zoo vele leden zullen bestaan, als de provincie of landschap school-distrikten heeft; met dien verstande

---

regel, daaromtrent voorgeschreven bij art. 25 en 29 der meergemelde instructie." Men vindt deze aanschrijving in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, IX, D. I. St., 1822, bl. 46.

echter, dat eenige distrikten zullen worden waargenomen door twee school-opzieners, onder genot van een evenredig aandeel in het gedeelte der globale fom, aan zoodanig distrikt toe te leggen, behoudende echter beide, ieder op zich zelve, gelijke stem en zitting in hunne respectieve commissien.

Art. 4. Dat als globale fomme zal worden toegelegd aan de commissie van

Gelderland	f	3400:0:0
Zuidholland	-	3300:0:0
Noordholland	-	3150:0:0
Zeeland	-	2000:0:0
Utrecht	-	1600:0:0
Vriesland	-	3400:0:0
Overijsfel	-	2300:0:0
Groningen	-	2100:0:0
Brabant	-	3250:0:0
Drenthe	-	1500:0:0

Te zamen ..... f 26000:0:0

Art. 5. Dat tot leden der provinciale commissien van onderwijs en school-opzieners zullen worden aangesteld, gelijk geschiedt bij deze: enz.

Art. 6. Dat, bij alteratie van art. 21 der instructie van school-opzieners en commissien van onderwijs voortaan, bij elke commissie, uit hare respectieve leden zal worden benoemd een vaste secretaris, tegen het genot van eenig dedommagement uit de globale fommen, boven bij art. 4 dezes besluits, aan de commissien van onderwijs respectievelijk toegelegd.

Art. 7. Dat voortaan, bij invallende vacaturen, deze vaste secretarissen zullen worden benoemd op gelijke wijze als de leden zelve, doch nu, onmiddellijk door Ons, gelijk daartoe benoemd worden bij deze: enz.

Art. 8. Dat, bij alteratie van het laatste lid van art. 18 van gemelde instructie, de vergaderingen der commissie van Zuidholland, voortaan, in plaats van te *Rotterdam*, in 's *Gravenhage*; die, daarentegen, der commissie van Noordholland, overeenkomstig hetzelfde artikel, in plaats van te *Amsterdam*, vervolgens weder te *Haarlem* zullen gehouden worden.

Art. 9. Dat aan Onzen Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken zal worden aanbevolen, gelijk geschiedt bij deze, het regelen van de nadere distrikts-verdeeling, van de distributie der globale sommen onder de leden der respectieve commissien, van het dedommagement uit dezelve globale sommen aan de vaste secretarissen jaarlijks toe te leggen, alsmede het opmaken en vaststellen eener instructie voor dezelve; en voorts genoemde Onze Secretaris van Staat in het algemeen zal zijn geautoriseerd, om alles ter executie te leggen en te verrigten, wat tot het ontbinden der thans bestaande en het constitueren der nieuw te vestigen commissien van onderwijs zal behooren te geschieden.

En wordt Onze Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken belast met de executie van dit besluit, van hetwelk een affchrift zal gezonden worden aan de algemeene rekenkamer tot derzelve informatie en narigt; en zal hetzelfde besluit door de *Staatscourant* worden publiek gemaakt.

's Gravenhage, enz.

*BESLUIT van den 10den Mei 1817,
houdende organieke bepalingen, op
hoedanige wijze de godsdienstige
Israëlitische scholen en het onder-
wijs zullen worden ingerigt.*

WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Commisaris-generaal, provifio-
neel belast met de zaken der Hervormde kerk enz.;

Gezien de confideratien van Onzen Minister van binnenland-
sche zaken;

In aanmerking nemende:

Dat de verwaarloosde staat der godsdienstige scholen, bij de
Nederlandsche Israëlitische gemeenten binnen Ons Koningrijk,
algemeene verordeningen ter verbetering vordert; dat dezelve
reeds aanleiding heeft gegeven tot verschillende inrigtingen en

ontwerpen, welke echter, uit gebrek aan zoodanige verordeningen, aan het loffelijke oogmerk der weldadige stichters niet volkomen kunnen voldoen;

Dat wijders, schoon de gegoede klasse onder de Israëlieten middelen bezit, om, desnietteenstaande, voor hunne kinderen te zorgen, zulks het geval niet is van verre het grootste getal;

En ten gevolge van Ons organiek besluit van den 12den Junij 1814, n°. 58, willende zorgen, dat de godsdienstige Israëlitische scholen, en bijzonder die, welke bestemd zijn voor minvermogenden, behoorlijk en doelmatig worden ingerigt, en de Israëlitische jeugd bij het godsdienstig onderwijs met hare algemeene zedelijke en maatschappelijke pligten bekend gemaakt; dat voorts het gebruik der zoogenaamde Joodsche taal of verbasterd Hoogduitsch in die scholen worde afgeschaft, en alzoo krachtdadig uit den weg geruimd, een der voornaamste hinderpalen van de beschaving onder de minvermogende klasfen der Israëlieten;

Hebben besloten en besluiten:

- 1°. Al de godsdienstige armenfcholen, bestaande in de onderscheidene Nederlandsche Israëlitische gemeenten, zullen, zoo spoedig derzelver omstandigheden zulks maar eenigzins toelaten, worden ontbonden en op nieuw ingerigt naar de beginselen van het tegenwoordige besluit.
- 2°. Bij iedere hoofd-fynagoge zullen worden opgerigt ééne of meerder godsdienstige armenfcholen, waar de behoefstige jeugd in de godsdienst en in hare zedelijke en maatschappelijke pligten zal worden onderwezen; voor zoo verre de lokale omstandigheden en financiële staat der kleine gemeenten of ring-fynagogen zulks mogten toelaten, zullen voor dezelve ook zoodanige scholen kunnen worden gevestigd.
- 3°. Het onderwijs op alle Israëlitische godsdienstige scholen zal, zoodra mogelijk, met volstrekte uitsluiting van de zoogenaamde Joodsche of verbasterde Hoogduitsche taal; of in het Hebreeuwsch, of in het Nederduitsch moeten gegeven worden.

Ten einde de uitvoering dezer bepaling te verzekeren,

zal Onze Commisfaris-generaal voornoemd, door de commissie tot de zaken der Israëlitien, doen zorgen voor de vervaardiging van de noodige schoolboeken voor deze godsdienstige scholen, in de Hebreeuwſche en Nederduitſche talen, voor zoo verre dezelve als nog ontbreken.

- 4°. Onze Commisfaris - generaal zal ten ſpoedigſte voor ieder ſynagogaal reſfort benoemen en aanſtellen eene commissie, belast met het opzigt over al de Israëlitische godsdienstige scholen binnen hetzelfde reſfort, en bijzonder over de godsdienstige armenschoolen.

Dezelve zal reſideren ter plaatſe, waar de hoofd-ſynagoge van ieder reſfort is gevestigd, en uit niet meer dan vijf en niet minder dan drie leden beſtaan, de president daaronder begrepen.

- 5°. Onze Commisfaris - generaal voornoemd zal, te dien einde, de noodige ſchikkingen maken, en de door hem benoemde godsdienstige schoolcommissien instructien geven, waarbij voornamelijk zal worden in acht genomen:

a. Dat dezelve op zich zelve ſtaan, afgezonderd van en alzo niet verantwoordelijk aan parnasijns of manhigim; zullende zij mitsdien, behoudens nadere bepalingen, onmiddellijk corresponderen met Onzen Commisfaris - generaal voornoemd;

b. Dat dezelve omtrent het godsdienstige zullen worden voorgelicht door inspecteurs, bij Onzen Commisfaris - generaal voornoemd, uit de daartoe meest geſchikte rabbijnen gekozen; dat aan deze inspecteurs, uit 's Lands kas, een jaarlijksch honorarium zal kunnen worden toegelegd, naar mate van den ijver, waarmede zij, ten behoeve dezer scholen, bijzonder tot de beſchaving der jeugd en de bevordering van de beoefening der Nederduitſche taal zullen hebben medegewerkt; terwijl daarentegen, indien door hen aan de weldadige bedoelingen van het Gouvernement niet mogt worden voldaan, dezelve zullen kunnen worden berispt, of zelfs, naar bevind van zaken, afgezet. De commissien zullen te hunnen aanzien, en in het algemeen nopens de

handelwijze der rabbijnen, met betrekking tot de godsdienstige scholen, naauwkeurige rapporten inzenden;

- c. Dat de commissien zullen bevoegd zijn, om de onderwijzers op de armenfcholen aan te stellen, en voorts deze niet alleen, maar ook die van alle andere godsdienstige scholen, zonder onderscheid, toe te laten, af te zetten of te schorfen; zijnde de commissie mede bevoegd, dezelve scholen te doen fluiten, waartoe, des noods, de bevoegde magt de noodige hulp zal verleen;en;
- d. Dat niemand, om het even onder welke benaming, tot het geven van godsdienstig onderwijs in het vervolg toegelaten zal worden, dan na een behoorlijk examen te hebben afgelegd, zoo in de Nederduitsche taal, als in de vakken tot hunne werkzaamheden behoorende, voor de commissie, geadfisteerd door den inspecteur voor het godsdienstige;
- e. Dat dezelve zullen moeten zorg dragen, dat de kinderen, die op de godsdienstige armenfcholen onderwijs genieten, ook de stads-armenfcholen frequenteren, en dat op plaatsen, waar laatstgemelde of andere derzelve plaatsvervangende inrigtingen ontbreken, het lager onderwijs bij het godsdienstige zal worden gevoegd, en in zoo verre de godsdienstige school tevens aangemerkt als eene openbare lagere school;
- f. Dat, in zoodanig geval, deze school in zoo verre geheel en al zal onderworpen zijn aan de verordeningen en het toezigt bij de algemeene schoolwetten vastgesteld. De godsdienstige schoolcommissie zal zich alsdan concerten met den school-opziener of plaatselijke schoolcommissie; blijvende, desniet-tegenstaande, alles wat het godsdienstige betreft, aan de voorschrevene godsdienstige schoolcommissie uitsluitend aanbevolen;
- g. Dat het insgelijks tot de zorg der commissien behoort, dat de scholen behoorlijk en zindelijk wor-

den ingerigt, en onder de armenkinderen reinheid en zuiverheid bevorderd.

- 6°. De kosten, tot onderhoud der godsdienstige armenfcholen benoodigd, zullen, behalve uit vrijwillige inschrijvingen, giften en andere bijdragen, worden gevonden uit eene somme, daartoe te bepalen op de begrooting der gemeente, waar dezelve worden opgerigt, waarvoor Onze Commisfaris - generaal meergenoemd zal zorg dragen; wordende dezelve wijders geautoriseerd, om, ten behoeve van gemeenten, welke zulks behoeven, en door haren ijver verdienen, aan Ons eene voordragt te doen, ten einde dezelve door een matig subsidie, uit 's Lands kas, in die kosten, eenigzins te gemoet te komen.
- 7°. Er zal, onder welke benaming ook, aan geene behoeftigen bedeeeling mogen worden uitgereikt, die hunne kinderen op de godsdienstige- en stads-armenfcholen niet ter onderwijzing zenden, immers die daarin nalatig blijven, na daartoe te zijn aangemaand.
- 8°. De commissien vervaardigen reglementen voor de godsdienstige scholen binnen hare gemeente en ressort, en zenden die ter fanctie aan den Commisfaris-generaal voornoemd, ten einde die verbindend te maken voor diengenen, die zulks aangaat.
- 9°. Er zal door de commissien, zoo veel mogelijk, gezorgd worden voor de thans in dienst zijnde onderwijzers, die, uit hoofde van hunne jaren of anderzins, niet in staat zijn tot het geven van godsdienstig onderwijs, overeenkomstig de gemaakte bepalingen.
- 10°. Onze Commisfaris - generaal zal de meest voegzame maatregelen nemen, ten einde de verordeningen, in dit besluit vervat, effect forteren en aan het bedoeld oogmerk beantwoorden.
- 11°. Hij zal Ons eene voordragt kunnen doen omtrent de meest geschikte verordeningen, welke in het vervolg zouden dienen te worden vastgesteld, op het examen en de toelating tot het rabbinaal ambt, mitsgaders omtrent de doelmatigste middelen, om Nederlandsche Israëlieten tot dien post op te leiden.

En zal affchrift dezès worden gezonden aan Onzen Commisfaris-generaal, provifioneel belast met de zaken der Hervormde kerk, ten einde voor de uitvoering daarvan zorg te dragen, alsmede gelijk affchrift aan het Ministerie van binnenlandfche zaken.

Gegeven enz.

DISPOSITIE van den Commisfaris-generaal, provifioneel belast met de zaken der Hervormde kerk enz., van den 27ften December 1817, houdende algemeene instructie voor de godsdienstige Israëlitifche fchool-commiffien enz.

De Commisfaris-generaal, provifioneel belast met de zaken der Hervormde kerk enz.;

Gehoord de voordragt enz.;

Heeft goedgevonden en verftaan:

Vooreerst: Vast te stellen eene algemeene instructie voor de commiffien, belast met het opzigt over de Nederlandfche Israëlitifche godsdienstige fcholen.

Ten andere: Voormelde commiffien, de rabbijnen-infpecteuren, en wien zulks verder aangaat, aan te fchrijven, den inhoud der voornoemde instructie ftiptelijk na te komen en te handhaven, mitsgaders te zorgen, dat de huishoudelijke reglementen, welke voor de godsdienstige fcholen binnen de gemeenten van hunne refpective reforten mogten worden vervaardigd, volgens het bepaalde bij deze instructie worden ingerigt.

Zullende affchrift dezès worden gezonden, bij gewone misfiveten geleide, aan de heeren Gouverneurs der refpective provincien, welke zulks kan aangaan; aan de hoofdcommiffie tot de zaken der Israëlitèn, tot informatie; aan de parnasfijns der onderscheidene Nederlandfche Israëlitifche hoofd-fynagogen, alsmede aan manhigim der refpective ring-fynagogen, met last aan voormelde ker-

kelijke collegien, om de noodige publiciteit aan voormelde algemeene instructie te geven.

Aan de opperrabbijnen der voornoemde hoofd-synagogen.

Aan de godsdienstige Israëlitische schoolcommissien, met bijvoeging van het noodige aantal exemplaren van voornoemde instructie, zoo voor de leden derzelven en rabbijnen-inspecteuren, als ten einde daarvan het noodige gebruik te maken, bijzonder opdat de godsdienstige onderwijzers hiervan de noodige kennis dragen.

's Gravenhage, enz.

ALGEMEENE INSTRUCTIE voor de commissien, belast met het toezigt over de Nederlandsche Israëlitische godsdienstige scholen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de godsdienstige schoolcommissien.

Art. 1. Het opzigt en bestuur over het onderwijs in de Israëlitische godsdienst, binnen ieder synagogaal ressort, is uitsluitenderwijze opgedragen aan eene commissie, geadfisteerd door een' rabbijn-inspecteur.

Deze commissie zal steeds resideren ter plaatse, waar de hoofd-synagoge is gevestigd.

Art. 2. De leden der commissie zullen, zoowel voor den eersten keer als in het vervolg, op de voordragt der hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten, door het Ministerieel departement voor de zaken van de Hervormde en andere eerediensten, behalve die der Roomsch-Katholijken, worden benoemd.

Het Ministerieel departement voornoemd benoemt mede een der leden tot president, alsmede een' treforier en een' secretaris, welke laatste posten echter door hetzelfde ook aan anderen, buiten de gewone leden der commissie, maar met rang en stem van lid, zullen kunnen worden opgedragen.

De verdere werkzaamheden worden door de leden der commissie, naar goedvinden, onder elkander verdeeld en geregeld.

Art. 3. Voornoemde commissie volgt onmiddellijk in rang, en geniet, bij alle kerkelijke plegtigheden of anderszins, rang en zitting onmiddellijk na het kollegie van parnasijns.

Art. 4. Er zal in het vervolg nimmer meer dan *een* lid uit voornoemde schoolcommissie, door den grooten kerkeraad, als parnas kunnen worden benoemd; alle andere verkiezingen van meerdere leden van dit kollegie tot parnasijns is nul en van geene waarde.

Op plaatsen, alwaar de schoolcommissie uit drie leden bestaat, zal steeds *een*, en waar eene schoolcommissie uit meerdere bestaat, zullen steeds *twee* leden op zijn minst onder de notabelen, zamenstellende den grooten kerkeraad, dienen te worden benoemd.

Art. 5. Alle handelingen, verbalen en correspondentien der commissie zullen uitsluitend in het Nederduitsch moeten gehouden worden. Zij houdt geregelde vergaderingen en regelt, bij een te vervaardigen reglement van orde, de algemeene en bijzondere werkzaamheden der leden.

Art. 6. Aan de voornoemde schoolcommissie is voorts opgedragen het uitsluitend bestuur van al de armenschole der gemeenten in haar ressort, het beheer der penningen, daartoe dienende, de benoeming, suspensie en afzetting van alle schoolonderwijzers, onder welke benaming ook, geene uitgezonderd, alsmede het toezigt en bestuur van alle particuliere godsdienstige scholen, die voor min- of meervermogens zijn of zullen worden opgerigt.

Art. 7. Zij heeft het regt gezamenlijk, zoo als ook ieder lid van dezelve in het bijzonder, alle godsdienstige scholen, geene uitgezonderd, binnen haar ressort, te allen tijde te bezoeken, en zich het noodige verslag nopens het onderwijs op dezelve te doen geven.

Art. 8. Zij bepaalt, met goedkeuring van den rabbijn-inspecteur, welke boeken op de scholen bij het godsdienstig onderwijs mogen worden gebruikt.

Zij maakt, na den rabbijn-inspecteur gehoord te hebben, voor alle godsdienstige scholen zoodanige reglementen, als zij zal noodig oordeelen, alsmede bepalingen omtrent de wijze, op welke het onderwijs in deze scholen zal worden gegeven.

Art. 9. Zij is in haar bestuur onafhankelijk van het kerkelijk bestuur der gemeenten; zij zendt jaarlijks aan het Ministerieel departement voor de zaken der Hervormde kerk enz., vóór primo September van ieder jaar, een verflag van den staat, voortgang en behoeften der godsdienstige scholen binnen haar ressort, en doet tevens de voordragten tot de verbeteringen, welke zij mogt verlangen te zien ingevoerd.

Art. 10. Zij zal dit verflag tevens moeten laten vergezeld gaan van eene opgave der kosten tot onderhoud der godsdienstige armenfcholen, zoo als ook der noodige behoeften voor hare werkzaamheden; zij zal daarbij de middelen ter bestrijding aanwijzen, met speciale opgave, hoeveel op de begrooting der gemeente voor het godsdienstig onderwijs zoude behooren te worden gebragt, mitsgaders hoedanig de vrijwillige inschrijvingen, giften en andere bijdragen wel zouden kunnen worden geraamd.

Art. 11. Zij ontvangt uit handen van parnasfjns penningen op de begrooting der gemeente voor het godsdienstig onderwijs op de armenfcholen toegeftaan, zoo als ook onmiddellijk hetgeen te dien einde door het Gouvernement mogt worden toegelegd, of door bijzondere vrijwillige bijdragen geformeerd.

Art. 12. Zij zal voorts, met overleg van parnasfjns, aan het Ministerieel departement voordragten kunnen doen, ten einde de armenfcholen ook door andere voegzame middelen en wegen, meerdere inkomsten van de gemeente te verzekeren.

Art. 13. Zij doet jaarlijks rekening en verantwoording aan eene commissie van vijf leden, als: drie uit den grooten kerkeraad, door dat kollegie te benoemen, namelijk één' parnas, één' ouderling en één' notabel; en twee begiftigers, door dezelve te kiezen; zij zendt jaarlijks afschrift der goedgekeurde rekening en verantwoording aan het Ministerieel departement voornoemd, tot informatie.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van den rabbijn-inspecteur.

Art. 14. Bij alle godsdienstige schoolcommissien zal een rabbijn-inspecteur, door het Ministerieel departement voor-

noemd uit de daartoe meest geschiktte rabbijnen gekozen, op voordragt der hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten, worden benoemd.

Art. 15. Niemand zal als rabbijn-inspecteur kunnen worden voorgedragen en aangesteld, dan:

1°. De opperrabbijn, mits de Nederlandsche taal magtig zijnde;

2°. Rabbijnen, die (in afwachting van nadere bepalingen ten dezen) zullen moeten voorzien zijn van een getuigschrift, geteekend door ten minste twee opperrabbijnen der Nederlandsche Israëlitische hoofd-synagogen binnen het Rijk, waaruit blijkt, dat dezelve de noodige kennis bezitten, om den honorairen titel van rabbijn te verdienen, en voorts met de vereischte kundigheden voor het Israëlitisch godsdienstig onderwijs begaafd zijn; zij zullen de Nederduitsche taal goed moeten kunnen spreken, lezen en schrijven.

Art. 16. Wanneer het inspecteurschap in een resfort vacant is, zal hetzelfde door een' naburig' rabbijn-inspecteur, des verzocht zijnde, intusschen kunnen worden waargenomen.

Art. 17. Aan den rabbijn-inspecteur is bijzonder opgedragen de zorg, dat de godsdienst in derzelve zuiverheid worde onderwezen; dat al de godsdienstige onderwijzers, overeenkomstig de godsdienstige verordeningen, de leerlingen onderwijzen. Hij surveilleert mede derzelve zedelijk en maatschappelijk gedrag; biedt de commissie de hand in het doen nakomen van de bevelen des Gouvernements en de vastgestelde instructien, en deelt in de zorg voor de bevordering van de beoefening der Nederlandsche taal, en in het algemeen voor de beschaving der behoeftige of minvermogende Israëlitische jeugd.

Hij is verplicht van tijd tot tijd alle godsdienstige scholen te bezoeken, en van zijne bevinding aan de commissie rapport te doen.

Voorts zal dezelve bij de examina, zoowel die der onderwijzers, als die der leerlingen, moeten adfisteren en behulpzaam zijn.

Art. 18. Geene leerboeken zullen op de scholen worden in-

gevoerd, dan na door den rabbijn-inspecteur te zijn goedgekeurd.

Art. 19. Bij alle vergaderingen der voornoemde schoolcommissie, waarin niet het administrative, maar speciaal het godsdienstig onderwijs behandeld wordt, zal hij telkens moeten opgeroepen worden, en behooren present te zijn. Hij zal in alles, hiertoe betrekkelijk, de schoolcommissie voornoemd voorlichten en præ-adviferen.

Alle besluiten, die nopens het godsdienstige in het onderwijs door de schoolcommissie voornoemd zullen worden vastgesteld, zullen ook door hem moeten mede ondertekend worden.

Art. 20. Indien de rabbijn-inspecteur iets strijdig met de godsdienst bevinden mogt, en de schoolcommissie mogt begrijpen, zich niet aan zijne uitspraak te kunnen houden, mitsgaders, indien het mogt gebeuren, dat de gevoelens nopens het godsdienstig onderwijs van den inspecteur en van de schoolcommissie voornoemd mogten verschillen, zal bij voorraad de uitspraak des inspecteurs worden gevolgd, voorbehoudens de decisie van het Ministerieel departement voornoemd, op de voordragt van de hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten, ten gevolge ingewonnen advies van drie opperrabbijnen in het Rijk.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de armenscholen.

Art. 21. Ten einde de kennis van de Israëlitische godsdienst, de beoefening der Nederduitse taal, en de beschaving der jeugd van de behoeftige klasse te bevorderen, zullen bij iedere hoofd-synagoge ééne of meerdere armenscholen worden opgerigt; voor zoo veel zulks uitvoerlijk mogt zijn, zal men ook de oprigting van dergelijke scholen in de ring-synagogen aanmoedigen.

Art. 22. Tot voorziening in de behoeften, kosten en onderhoud van deze godsdienstige armenschool, boven hetgene op de begrooting der gemeente daarvoor jaarlijks gebragt zal worden, alsmede hetgeen, als te gemoetkoming, van den Lande mogt worden toegestaan, of door andere bijdragen of giften voor

hetzelve bestemd wordt, zal er tevens eene inschrijving worden geopend, waartoe aan een ieder gelegenheid zal worden gegeven, om, bij wijze van vrijwillige bijdragen, hetzij in eenmaal, hetzij jaarlijks, maandelijks of wekelijks, tot ondersteuning der voornoemde armenscholen te contribueren.

Art. 23. Er zal ook tevens, onder de benaming: *ter bevordering van godsdienst en beschaving*, zoo veel doenlijk, worden opgericht eene *weldadige societeit*, zamengefeld uit de notabelste Israëlitische vrouwen en dochters, op zoodanigen voet en wijze, als daaromtrent bepalingen zullen kunnen worden gemaakt, ten einde de kinderen van beiderlei kunne, onder de behoefstige klasfe, door weldadigheid, op eene voegzame wijze, van de noodige kleeding en verschooningstukken te voorzien, opdat de leerlingen zindelijk en zuiver ter fchole kunnen verschijnen; zoo ook, om aan behoefstige meisjes vrouwelijke handwerken te doen leeren, en, eindelijk, om aan minvermogene meisjes, die geene andere scholen kunnen frequenteren, gelegenheid te verschaffen, om de Nederduitsche taal, het fchrijven en cijferen te leeren.

Art. 24. Bij eene zoodanige op te rigten weldadige vrouwelijke societeit zal eene directie bestaan van drie à vijf directiften, ten einde, ten gevolge van een voor deze societeit te vervaardigen reglement, het bestuur en administratie daarover te hebben.

Voornoemde directie zal steeds, naar den aard der zaak, zich met de fchoolcommissie beraadflagen, en onderling hare weldadige belangen te zamen vereenigen, op zoodanigen voet en wijze, als de aard der zaak zulks mogt vorderen, en de huishoudelijke reglementen dier societeit nader zullen bepalen.

Art. 25. Ten blijke der erkentelijkheid aan de begiftigers of begifteresfen van het godsdienstig onderwijs, zal door de fchoolcommissie het noodige worden vastgefeld, ten einde deze, bij openbare en plegtige gelegenheden als anderzins, de vereischte onderscheidingen te doen genieten.

Art. 26. Daar het een der eerste pligten van de godsdienst is, zijne kinderen in dezelve te doen onderwijzen, zal geen Israëliet tot eenige bedeeing, hoegenaamd, kunnen worden toegelaten, alvorens hij bewijze, aan dien pligt te hebben voldaan, door zijne kinderen het godsdienstig onderwijs te doen genieten.

Voor zoo verre echter de godsdienstige school geene gelegenheid mogt aanbieden, alle kinderen aan te nemen, of dat kinderen, door ongesteldheid of ander beletfel, werden verhinderd dezelve bij te wonen, zal de schoolcommissie voornoemd aan de ouders een bewijs van hunne bereidwilligheid afgeven.

Art. 27. De schoolcommissie aan parnasijns iemand als onwillig, om zijne kinderen ter school te zenden, opgevende, zal dadelijk alle ondersteuning aan dezelve moeten ophouden; zullende de parnasijns aan niemand, hoegenaamd, eenigen onderstand geven, wiens kinderen niet ter schole gaan, of die daaromtrent geen blijk van bereidwilligheid kan vertoonen.

Art. 28. Iedere schoolcommissie, gehoord den rabbijn-inspecteur, zal voor de armenfcholen huishoudelijke reglementen maken, waarbij de loop van het onderwijs, en al wat tot de orde betrekking heeft, geregeld wordt; zij houdt daarbij in het oog, dat de leerlingen tot de kennis van de godsdienst en van hunne pligten als mensch en onderdaan worden opgeleid, en aan orde gewend; en voorts het noodige onderrigt aan de leerlingen gegeven in de regelen der opvoeding en beschaaftheid, en wijders in alle zedelijke en maatschappelijke pligten, als ook in die, welke tot de dagelijksche zamenleving behooren. Zij zorgt bijzonder voor de regeling der schooltijden, opdat de leerlingen het onderwijs op de stads-scholen en tevens dat op de armenfchool kunnen bijwonen; en, voor zoo verre het lager onderwijs met het godsdienstig onderwijs in de school mogt zijn of worden vereenigd, dat de eene helft der schooluren aan het godsdienstig, en de andere helft aan het lager onderwijs zij toegewijd.

Art. 29. De schoolcommissie zal voorts bepalen den ouderdom, beneden en boven welken geene kinderen op de school worden aangenomen; mitsgaders, tevens naar hetgeen de geldmiddelen, ter harer beschikking staande, toelaten, het getal meesters, hun salaris, alsmede het getal der kinderen, die het onderwijs op de armenfcholen kunnen genieten.

Art. 30. De schoolcommissie zal, ten behoeve der dochters van behoefligen, het noodige vaststellen, ten einde deze op de bepaalde tijden de armenfchool afzonderlijk kunnen bijwonen, om in de eerste beginfelen en gronden van de godsdienst te

worden onderwezen, in dier voege, dat door dezelve ook de stads - scholen worden gefrequenteed.

Indien de gelegenheid zich hiertoe mogt aanbieden, zal men tevens zorgen, dat ook de behoeftige jongelingen, na afloop van het godsdienstig en lager onderwijs, tot handwerken en ambachten worden opgeleid, en bijzonder aan dezelve tevens gelegenheid worde gegeven, dat zij t'huis, of binnen de armen-school, zich kunnen oefenen, zoo in de Nederduitfche taal, als in het fchrijven en cijferen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de godsdienstige onderwijzers.

Art. 31. Niemand zal in het vervolg worden toegelaten onder welke benaming, tot het geven van het Israëlitifch godsdienstig onderwijs, noch om eene school op te rigten, ook niet onder den naam van *school voor kleine kinderen*, ten zij dezelve door eene der godsdienstige schoolcommiffien is geëxamineerd, en voorzien van een bewijs van afgelegd examen, mitsgaders van den rang, waarin dezelve, volgens zijne of hare kundigheden, is geplaatst, en tot het geven van het voornoemde godsdienstige onderwijs is toegelaten geworden.

Art. 32. Elk, die eenig examen als Israëlitifch godsdienstig school - onderwijzer of onderwijzeresse wenscht af te leggen, zal zich in tijds fchriftelijk vervoegen bij den president der commiffie, in welker resfort hij of zij zich verlangen neder te zetten, om tot het examen te worden toegelaten, met bepaling, in welken rang men verkiest te worden gerangfchikt of toegelaten; tevens daarbij overleggende een legaal bewijs van den ouderdom van 18 jaren te hebben bereikt, mitsgaders één of meer voldoende getuigfchriften van goed burgerlijk en zedelijk gedrag, geteekend door drie bekende Israëlitifche huisvaders, en gelegalifeerd door het kerkbestuur der plaats, waar men gehuisvest of laaftelijk geweest is.

Art. 33. Aan niemand zal het vrijftaan, in eenig ander gedeelte van het godsdienstig Israëlitifch onderwijs onderrigt te

geven, dan tot welks onderwijzing hij of zij, bij het examen, door de rangschikking is toegelaten, en hetwelk in het bewijs van toelating specifiek zal moeten worden uitgedrukt. Niemand zal van een' lageren tot een' hoogeran rang kunnen worden bevorderd; dan na een vooraf afgelegd examen.

Art. 34. Die eens is toegelaten in den eenen of anderen rang, zal zich, binnen de synagogale resforten, als zoodanig kunnen nederzetten; doch niet vermogen eenig godsdienstig onderwijs te geven, dan na bij de commissie, die met het opzigt over de godsdienstige scholen binnen het resfort is belast, zijn toelatingsbewijs te hebben laten viferen, en voorts hetzelfde bij het kerkelijk kollegie der gemeente, waar men zich nederzet, vertoond te hebben.

Art. 35. Het examen der Israëlitische godsdienstige onderwijzers geschiedt uitsluitenderwijze in het Nederduitsch; de geuigschriften voor dezelve moeten mede in die taal afgegeven en door de leden der voornoemde commissie en den rabbijn-inspecteur geteekend en met het cachet der voornoemde schoolcommissie voorzien zijn.

Art. 36. De commissie zal (binnen veertien dagen na hare installatie), onder approbatie van het Ministerieel departement voornoemd, een tarief bepalen van hetgeen voor de af te leggen examina, ten behoeve der armenfcholen, behoort te worden voldaan; voorbehoudens, dat degene, die een voldoende bewijs van onvermogen overlegt, *gratis* zal worden geëxamineerd.

Bij voornoemd tarief, hetwelk eenvormig zal zijn voor alle resforten, zal speciaal gelet worden, dat daarbij eene opklimming in de fommen, voor elken verkregen' rang te voldoen, worde in acht genomen; alsmede eene behoorlijke evenredigheid tusschen hetgeen van de onderscheidene rangen van school-onderwijzers en onderwijzeresfen gevorderd zal worden; en, eindelijk, dat hij, die, bij het verkrijgen van een' lageren rang, de daartoe gestelde fommen heeft voldaan, telkens, bij het verkrijgen van een' hoogeran, niet meer betale dan het meerdere der fomme, voor dien hoogeran rang vastgesteld, boven hetgeen reeds bij het verkrijgen van den lageren is betaald.

Art. 37. De godsdienstige onderwijzers en onderwijzeresfen zullen, naar mate hunner kundigheden en bekwaamheden, en

de foort van examen, hetwelk van hen gevorderd wordt, onderscheiden of verdeeld zijn in de vier volgende rangen:

1°. Om tot den *eersten* rang te worden toegelaten, zal men moeten

- a. het Nederduitsch kunnen lezen en schrijven;
- b. eenige kennis bezitten van de spelkunst, en het lezen en schrijven der Hebreeuwſche taal;
- c. mitsgaders tamelijk bedreven zijn in de gewone godsdienstige verordeningen en de dagelijksche gebeden;
- d. eenigen aanleg hebben, om in dit een en ander onderrigt te kunnen geven.

2°. Om tot den *tweeden* rang te worden toegelaten, zal men bovendien

- a. de gronden der Nederduitsche taal moeten kennen;
- b. meerdere vordering in de Hebreeuwſche taal behooren gemaakt te hebben;
- c. eenige kennis dienen te bezitten van de gronden van de godsdienst-leer, en zoo van de vertaling als uitlegging des Bijbels (*Tanach*);
- d. bewijzen geven van eene goede manier van onderwijzen.

3°. Om den *derden* rang te erlangen, zal men

- a. in de Nederduitsche taal wel bedreven moeten zijn, zoo ook in de Hebreeuwſche taal;
- b. bedreven zijn in de vertaling en uitlegkunde des Bijbels, eenige kennis bezitten van de *mischna* en den *talmud*, voorts de rituële en ceremoniële bepalingen van de godsdienst moeten verſtaan;
- c. bekwaamheid en geoefendheid bezitten in het geven van een oordeelkundig godsdienstig onderwijs.

4°. Om den *hoogſten* of *vierden* rang te erlangen, wordt, boven en behalve het hierboven vermelde, nog vereischt eene grondige en grammaticale kennis der Hebreeuwſche taal, en voorts al de kundigheden, welke gevorderd worden van hem, die een volledig onderrigt zal geven in de Israëlitische godsdienst; bijzonder zal men bewij-

zen van beschaafde kennis, gezond oordeel en goeden smaak van hem vorderen.

Art. 38. De schoolhouderessen of huis-onderwijzeressen kunnen niet anders dan in den *eersten* rang, of op zijn hoogst, onder goedkeuring van den rabbijn-inspecteur, in den *tweeden* rang toegelaten worden.

Art. 39. Het examen zal zich niet enkel bepalen tot het onderzoek naar de kundigheden en begaafdheden, maar zal tevens ook tot voorwerp dienen te hebben, het onderzoek naar de geschiktheid, om godsdienstige kennis en beschaving op de beste wijze aan anderen, en bijzonder aan kinderen, mede te deelen; men zal vooral acht slaan op de zedelijke en godsdienstige denkwijzen en beginselen van den aspirant, zijne meerdere of mindere beschaafdheid en kennis, zoo der regelen van goede opvoeding, als der zedelijke en maatschappelijke pligten, welke tot de dagelijkse zamenleving behooren.

Art. 40. De schoolcommissie voornoemd, reden van beklag over eenen onderwijzer hebbende, hetzij wegens het geven van slecht onderwijs, hetzij over onzedelijk of onbetamelijk gedrag, mitsgaders pligtverzuim, overtreding of wederstreving der bestaande Israëlitische godsdienstige schoolwetten, door het Gouvernement of anderzins vastgesteld, of over ander wangedrag, zal, na deswege gehoord te hebben den rabbijn-inspecteur, denzelven kunnen corrigeren, of in zijne functien suspenderen, of wel zijne school sluiten, alsmede zijn salaris gedurende een' bepaalden tijd inhouden (voor zoo verre hij door haar gefalarieerd mogt worden), of zelfs hem dimitteren en zijne akte van admisie voor een' tijd, of geheel intrekken; in zoodanig geval van geheele intrekking, wordt zulks in een openbaar verslag kenbaar gemaakt, en hierdoor dezelve onbekwaam verklaard, om in het vervolg tot het geven van godsdienstig Israëlitisch onderwijs, waar het ook zij, toegelaten te worden.

Zullende aan alle resfortale schoolcommissien een zoodanig persoon behooren kenbaar gemaakt te worden.

Art. 41. Hij, die zonder eene akte van admisie in het vervolg eenig school-onderwijs in de Israëlitische godsdienst geeft, zal dadelijk daarvan moeten worden geweerd; zullende de

schoolcommissie zich vervoegen bij de plaatselijke regering, die, des noods, aan haar de noodige hulp hierin zal verleenen.

Art. 42. Alle tegenwoordige onderwijzers zullen zich dadelijk moeten voorzien van een getuigfchrift of akte van admisie der voornoemde schoolcommissie, ten einde derwijze tot het verder geven van Israëlitisch godsdienstig onderwijs te worden toegelaten; in deze getuigfchriften zal tevens den rang, waarin zij door voornoemde commissie geplaatst worden, moeten worden uitgedrukt.

Zij, die thans in de Israëlitische godsdienst onderwijs geven, en die zich, hetzij in perfoon, hetzij schriftelijk, niet zullen hebben vervoegd bij voornoemde commissie, uiterlijk binnen den tijd van ééne maand, nadat deze binnen hunne gemeente zal zijn bekend gemaakt, zullen worden beschouwd als hebbende verklaard, van voortaan van het geven van voornoemd onderwijs te hebben afgezien, en uit dien hoofde hunne scholen dienen te sluiten; zullende de schoolcommissie voornoemd vooral toezien, dat door de zoodanigen op geene slinksche wijze het geven van school-onderwijs worde voortgezet.

Art. 43. Ten opzigte der onderwijzers, die thans in functie zijn, zal de schoolcommissie voornoemd, het examen en de classificatie zoodanig inrigten, als zij overeenkomstig oordeelt met de billijkheid en hetgeen van die personen, in den tegenwoordigen stand van zaken, kan worden gevorderd, en dus omtrent hen met zoo vele toegevendheid te werk gaan, als maar eenigzins kan geschieden, zonder de belangen van het godsdienstig onderwijs daardoor te benadeelen.

Ingeval van verregaande onkunde der tegenwoordige onderwijzers, zal men dezelve, na voorafgaande vermaning en waarschuwing, een' zekeren tijd bepalen, na welken zij bewijzen hunner aanvankelijke vorderingen zullen moeten geven; bij gebreke van dien, zullen zij in hunne functien geschorst, of wel van dezelve ontzet worden.

Art. 44. Voor zoo verre door dit een en ander, en ten gevolge van al de voormelde verordeningen, sommige der tegenwoordige onderwijzers, zonder hunne schuld, hun bestaan mogen komen te verliezen, zal de schoolcommissie, zoo veel doenlijk en naar de financiële gesteldheid harer administratie,

bedacht zijn, om eene ondersteuning of te gemoetkoming, tot gedeeltelijke schadeloosstelling, aan zoodanigen te doen geworden.

Deze schadeloosstellingen en ondersteuningën zullen worden gevonden uit de jaarlijksche bijdragen en inschrijvingen, onder deze bepaling, dat de uit te keeren schadeloosstellingen in geen geval een derde van het bedrag der inschrijvingen zullen mogen te boven gaan.

Uit dien hoofde zal de schoolcommisfie, zoodra het beloop der inschrijvingen, zoowel als de personen, in de termen vallende, bekend zullen zijn, op deze ondersteuningën of schadeloosstellingen eene bepaling maken, naar den stand, ouderdom en omstandigheden der personen, waarbij tevens omtrent het aandeel der afstervenden zal worden beschikt.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de leerlingen.

Art. 45. Op de armenschool der gemeente zullen worden toegelaten alle kinderen der behoeftigen, tot de gemeente behoorende, en die aldaar van voornoemde schoolcommisfie admisfie erlangen.

Kinderen, eenmaal op de school toegelaten, kunnen niet dan om gewigtige redenen worden weggezonden.

Art. 46. Het onderwijs op de armenschool wordt, zoo veel mogelijk, in drie klasfen verdeeld; de voorwerpen van onderwijs zullen zijn,

In de eerste klasfe:

Het spellen en lezen der Hebreeuwfche taal, alsmede de dagelijksche gebeden en de eerste algemeene denkbeelden van de godsdienst.

In de tweede klasfe:

De gronden der Hebreeuwfche taal, vertaling van den Bijbel, beginselen der zedeleer en der leerstellingen van de godsdienst.

In de derde klasfe:

Meerder onderrigt in de Hebreeuwſche taal, uitlegging des Bijbels, de Ritualia en de Joodsche kerkgeſchiedenis.

Voorts zal ook onderwijs kunnen plaats hebben, ten aanzien van de *Mischna* en den *Talmud*, voor zoo verre zich er bekwame onderwijzers en jongelingen van bijzonderen aanleg tot die oefening op eene ſchool mogten bevinden.

Iedere dezer klasfen zal weder zoodanig kunnen worden verdeeld in *rangen*, als bij de huishoudelijke reglementen door de commiſſie, naar evenredigheid van het getal der leerlingen en bijzondere omſtandigheden, noodig zal worden geoordeeld,

Art. 47. Alle kinderen, die ter armenschole aangenomen worden, worden in eene dier klasfen gerangſchikt; de meisjes echter zullen nimmer hooger dan de tweede klasfe geplaatst worden, en in dezelve zich niet behoeven in te laten met het onderwijs in de gronden der Hebreeuwſche taal.

Art. 48. Geene kinderen zullen in eene hoogere klasfe kunnen worden aangenomen, zonder een' bepaalden tijd in de lagere te hebben doorgebracht, en na geëxamineerd en in ſtaat bevonden te zijn, om in eene hoogere klasfe te worden geplaatst.

In de tweede klasfe zal niemand worden toegelaten, ten zij hij in ſtaat is het Nederduitsch behoorlijk te ſpellen en te lezen; tot de toelating van de derde klasfe wordt vereiſcht, de kennis van de gronden der Nederduitsche taal, van de ſchrijfkunst en van de beſinfelen der rekenkunde.

Die thans reeds eenige vorderingen in het godsdienſtig onderwijs hebben gemaakt, zullen naar de kundigheden, welke men volgens de tot nog plaats gehad hebbende wijziging van hetzelfde in hen veronderſtellen kan, zonder aan de bovengemelde bepalingen gehouden te zijn, worden gerangſchikt.

Art. 49. De kinderen, die op de armenschole worden toegelaten, zullen de ſtads-ſcholen moeten frequenteren, ten einde zich in de Nederduitsche taal, het ſchrijven en cijferen te bekwamen.

Art. 50. Een of tweemaal 's jaars zal er eene toelating van leerlingen plaats hebben.

Er zal geen leerling worden toegelaten, ten zij dezelve producere eene attestatie, waaruit blijkt, dat hij of zij gevaccineerd is, of wel de kinderziekte natuurlijk heeft gehad.

Art. 51. Een, of, des noods, tweemaal 's jaars, zal een examen plaats hebben, door de commissie en inspecteur te houden, in tegenwoordigheid der onderwijzers en leerlingen.

Het examen zal plaats hebben, hetzij in het openbaar, hetzij alleen in tegenwoordigheid van zoodanige personen, als bijzondere betrekking tot de school hebben; de bepaling, wie daarbij uitgenoodigd of toegelaten zal worden, mitsgaders de plaats, waar zulks zal geschieden, staat aan de commissie.

Art. 52. Bij gelegenheid van het examen zal ieder onderwijzer aan de commissie overleggen een bijzonder verslag, wegens het gedrag zijner scholieren.

Zij, die door gemaakte vorderingen of goed gedrag hebben uitgemunt, zullen prijzen ontvangen, welke de commissie voor hunne behoeften meest geschikt zal oordeelen.

Aan leerlingen, die op de school voldoende vorderingen hebben gemaakt, zich prijzenswaardig hebben gedragen, en dezelve verlaten, zullen, ten blijke daarvan, loffelijke getuigschriften worden ter hand gesteld. En, voor zoo verre zij tot het leeren van eenig ambacht of handwerk overgaan, zal daarenboven, zoo veel de financiën van het schoolwezen zulks toelaten, nog eenig gereedschap, hetwelk tot het ambacht of handwerk, waartoe men zich bekwaam zoekt te maken, behoort, worden geschonken.

Art. 53. Die zich lui of slecht mogt hebben gedragen, zullen in de school worden berispt, hetzij door teekens van afkeuring, het zetten op de onderste plaats aan bank of tafel, het te pronk staan, of schrijven van den naam op een schandbord of foortgelijke bestraffing; zullende geene lichamelijke bestraffing mogen worden uitgeoefend, dan in enkele gevallen, en dan nog niet dan met goedkeuring van het lid der commissie, hetwelk met het speciaal opzigt over de school is belast.

En, eindelijk, door het geheel doen wegzenden van de school, voorbehoudens het regt der commissie, om, naar mate der daarmede verbondene omstandigheden, van deze wegzenden

ding, zelfs met redenen van dien, in een openbaar verflag melding te maken.

Art. 54. De meisjes zullen mede aan het examen onderworpen zijn, en op dezelfde wijze beloond of gecorrigeerd worden.

Art. 55. Aan de ouders, die hebben uitgemuut in het be- trachten van hunnen pligt, door zorg te dragen, dat hunne kinderen zich gezet ter school begeven, zullen mede prijzen en loffelijke getuigschriften kunnen worden toegekend.

Art. 56. Aan jongelingen, die door vorderingen en goed ge- drag uitgemuut en ook het onderwijs in de *Mischna* en den *Talmud* genoten hebben, zal, indien zij zulks begeeren, en zij eenigen aanleg daartoe bezitten, door de commissie gelegenheid verschaft worden, zoo veel mogelijk, om het hooger gods- dienstig onderwijs te erlangen, ten einde hen derwijze tot ge- schikte Nederlandsche Israëlitische theologanten te vormen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Algemeene bepalingen.

Art. 57. De respectieve schoolcommissien zullen dadelijk maatregelen in het werk stellen, opdat de bestaande godsdien- stige armenescholen worden ontbonden, en op den voet van deze instructie ingerigt.

Zij zullen, tot dat einde, dadelijk in de hoofd-synagogen en ook, zoo spoedig mogelijk, in de ring-synagogen werkzaam zijn.

Art. 58. Voorbehoudens hetgeen nader, ter bevordering van eenparigheid in de leer- en leesboeken, mogt worden vastge- steld, zullen de commissien, die de noodige schoolboeken, hetzij in het Hebreuwsch, hetzij in het Nederduitsch ontbre- ken, na hierover met den rabbijn-inspecteur te hebben beraad- slaagd, daarvan kennis geven aan de gecommiteerden van de hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten, als door het Mi- nisterieel departement belast, met hetgeen dit onderwerp be- treft, ten einde hierin te voorzien, of wel tot dat einde aan hetzelfde departement de vereischte voordragten te doen.

Art. 59. Ter plaatse, waar alsnog geene stads-scholen be- staan, zal aan kinderen, die uit dien hoofde geene gelegenheid

hebben, om de stads-school te kunnen bijwonen, zoo als ook aan kinderen, die, uit hoofde hunner jaren of tijdelijke voltaligheid der stads-scholen, niet kunnen worden toegelaten, zoo veel mogelijk, de gelegenheid intusfchen worden gegeven, om zonder kosten in de eerste beginselen der Nederduitsche taal, het spellen, lezen, schrijven en de rekenkunde onderwijs te ontvangen.

Art. 60. Er zullen binnen iedere gemeente godsdienstige scholen voor meer- en minvermogenden kunnen bestaan of worden opgericht. De bepalingen en verordeningen, nopens de inrigting van het Israëlitisch onderwijs bij deze vastgesteld, zijn mede toepasselijk op die scholen, en de onderwijzers verplicht zich hier naar te gedragen; de schoolcommissie stelt, naar aanleiding van deze bepalingen, daaromtrent het noodige vast, regelt de schoolgelden en verdere bijzonderheden, die, uit hoofde der omstandigheden of den aard der zaak, voorziening mogten vereischen.

Art. 61. Voor zoo verre het lager onderwijs bij het godsdienstige, hetzij in de armenscholen of andere godsdienstige scholen reeds is of zal worden vereenigd, hetzij dat de godsdienstige school, voor gegoeden of minvermogenden, met de armenschool voor behoeftigen te zamen zij gevoegd, hetzij dat dezelve afzonderlijk besta, zal, voor zoo verre het lager onderwijs aangaat, deze school onderworpen zijn aan de verordeningen en het toezigt bij de algemeene wetten vastgesteld; en zal de godsdienstige schoolcommissie met den school-opziener of de plaatselijke schoolcommissie zich dienaangaande concerteren en verstaan, ten einde niet uit het oog worde verloren de algemeene beginselen, welke omtrent het openbaar onderwijs bij de wet zijn vastgesteld, en tevens nagekomen hetgeen nopens het godsdienstig Israëlitisch onderwijs bij deze is bepaald.

Art. 62. Alle godsdienstige Israëlitische scholen, en bijzonder al de armenscholen, binnen ieder synagogaal resfort gevestigd, of die mogten worden opgericht bij de ring-synagogen of bij-kerken, worden, zoo veel mogelijk, naar aanleiding van deze instructie, op denzelfden voet ingerigt als die binnen de hoofd-synagogen, en behooren mede onder het toezigt der voormelde godsdienstige schoolcommissie van ieder respectief synagogaal resfort.

Art. 63. Bij iedere ring-gemeente, waar ééne of meerdere godsdienstige scholen bestaan, zal door de godsdienstige schoolcommissie aangesteld worden een schoolbezoerger, ten einde aldaar te surveilleren de nakoming van hetgeen bij deze verordeningen op het godsdienstig onderwijs is vastgesteld, mitsgaders executie te geven aan hetgeen aan hem daaromtrent door haar mogt worden opgedragen, en hetgeen verder door het Ministerieel departement voornoemd, of wel bij de huishoudelijke reglementen daaromtrent mogt worden bepaald.

Art. 64. Door het invoeren van deze algemeene instructie worden alle godsdienstige Israëlitische school-reglementen of school-verordeningen, binnen alle Nederlandsche Israëlitische gemeenten, voor vervallen verklaard.

Art. 65. De respectieve godsdienstige Israëlitische schoolcommissien zullen, zoo met de hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten of derzelve gecommiteerden, als met het Ministerieel departement onmiddellijk corresponderen, op denzelfden voet als de parnasijns der hoofd-synagogen.

Art. 66. Van de fom, die jaarlijks voor het godsdienstig onderwijs op de begrooting der gemeente zal worden gebragt en goedgekeurd, zal door parnasijns maandelijks aan de schoolcommissie voornoemd een mandaat, inhoudende een twaalfde gedeelte der voornoemde fom, worden afgegeven.

Art. 67. Parnasijns zullen voornoemde schoolcommissien voorzien van een geschikt lokaal, ten einde op eene voegelijke wijze hare vergaderingen en werkzaamheden te kunnen verrigten, en voorts aan dezelve alle mogelijke hulp en medewerking doen geworden.

Art. 68. De schoolcommissie zal, zoo veel mogelijk, zorgen, dat ieder der godsdienstige onderwijzers kennis drage van deze verordeningen en instructie, ten einde niemand van zijne verplichting onwetendheid kunne voorwenden.

Art. 69. Ieder der tegenwoordige onderwijzers, mitsgaders zij, die in het vervolg als zoodanig zullen worden toegelaten, zullen eene verklaring teekenen, waarbij zij aannemen na te komen, hetgeen omtrent hen of het godsdienstig onderwijs bij deze verordeningen is vastgesteld, of nader zal worden bepaald; uit dien hoofde zal bij iedere godsdienstige Israëlitische schoolcommissie een register tot dat einde worden aangelegd.

Allen, die weigerachtig mogten zijn, deze verklaring in voorschreven register te teekenen, zullen niet verder tot het geven van godsdienstig onderwijs toegelaten worden.

Art. 70. Het Ministerieel departement voornoemd houdt aan zich, om deze algemeene instructie zoodanig te interpreteren, te altereren en te ampliëren, als in tijd en wijze nuttig en noodzakelijk zal worden geoordeeld.

Aldus gearresteerd, enz.

---

*BESLUIT van den 17den October 1827,
omtrent het uitloven van eerepenning-
gen aan de schrijvers van beste leer-
redenen en schoolboeken, in de Neder-
landsche taal.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Staatsraad, Directeur - generaal voor de zaken der Hervormde kerk enz. ;

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. De hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten te magtigen tot het uitloven van één' of meerdere zilveren eerepenningen, aan zoodanige harer geloofsgenooten, als de beste leerredenen, in de Nederlandsche taal opgesteld, aan haar zullen inzenden, of wel van eenen gouden eerepenning aan den schrijver van eene leerreden, welke voor zeer uitmuntend mogt verklaard worden, of van een oorspronkelijk Nederduitsch werk, hetwelk van hooge waarde mogt worden geoordeeld voor de godsdienstige Israëlitische armenfcholen.

Zullende voormelde eerepenningen, in hare jaarlijkse algemeene vergadering, aan de bekroonden worden uitgereikt, terwijl de bekroonde stukken op 's Lands drukkerij zullen kunnen worden gedrukt, en door de hoofdcommissie aan de daarbij belanghebbenden uitgedeeld, en wijders verkrijgbaar gesteld.

2°. Onzen enz.

3°. Onzen Staatsraad, Directeur - generaal meergenoemd, al verder te magtigen, om de noodige beschikkingen te nemen, zoo ten aanzien van den stempel van den eerepenning, als omtrent de wijze van uitloving, beoordeeling en uitdeeling.

En is Onze Staatsraad, enz.

RESOLUTIE van den Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, van den 20sten April 1821, bij welke de uitreiking der akten van den derden rang als school-onderwijzer, tot de wet van den 3den April 1806 teruggebracht, en, opzigtelijk de toewijzing van dien rang, nadere bepalingen gemaakt worden.

Is nader gelezen de missive van den hoofd-inspecteur van het middelbaar en lager onderwijs, van den 22sten Februarij 1821, n°. 178, omtrent het afgeven der akten van algemeene toelating door de commissien van onderwijs in de Noordelijke provincien, speciaal omtrent die van den derden rang enz.

Gelet,

1°. Op geheel de schoolwet van den 3den April 1806, inzonderheid op de daarbij behoorende verordeningen wegens het afnemen en afleggen der examens van hen, die lager onderwijs begeeren te geven, en de instructie der school-opzieners, commissien van onderwijs en plaatselijke schoolcommissien;

2°. Op de dispositie van den Minister van binnenlandsche zaken, van den 3den December 1810, n°. 29, houdende, onder eene breede aanschrijving, aanmaning aan de commissien van onderwijs, om de examina in alle opzichten conform met de wet te behandelen, en in het uitreiken der rangen met de noodige gestrengheid te

werk te gaan; voorts de bepalingen, dat de akten als school-onderwijzer van den tweeden rang, voortaan niet zullen worden afgegeven dan aan personen, die den vollen ouderdom van 22 jaren bereikt hebben; die van den derden rang, niet dan aan personen, die volle 18 jaren, en die van den vierden rang, niet dan aan personen, die volle 16 jaren bereikt hebben, alsmede dat, uitgezonderd eerst nieuw aankomende buitenlanders, welke zich ten examen mogen aanbieden, den tweeden rang niet zal worden uitgereikt dan aan personen, die vooraf binnen het departement, voor welks commissie van onderwijs zij zich sisteren, als hoofd-onderwijzers hebben gefungeerd; dat is, de werkzaamheden van hoofd-onderwijzer hebben waargenomen, om het even, of zij dit al of niet werkelijk waren;

3°. Op het besluit van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, van den 23sten Mei 1815, n°. 103, waarbij a.), onder inhæsie van vorenstaande dispositie en aanschrijving, de commissien van onderwijs worden bevoegd verklaard, om in de opvatting en toepassing der woorden, voorkomende in art. 1 der verordeningen op de examens, ten strengste te werk te gaan, en zich daarin te rigten naar de behoefte van het schoolwezen en den meer gunstigen staat van de kundigheden der school-onderwijzers enz.; b.) wordt bepaald, dat de akten van den derden rang voortaan in dier voege zouden worden ingerigt, dat in dezelve schriftelijk wordt vermeld, dat de geëxamineerde in dezen rang is opgenomen, hetzij *na de deliberatie*, hetzij *enkel opgenomen*, of eindelijk met *lof opgenomen*; voorts, dat in de formulieren der akten van den tweeden, derden en vierden rang die veranderingen zouden worden gebragt, welke, uit hoofde der reorganisatie van de provinciale commissien van onderwijs, noodzakelijk waren geworden, en dat dezelve commissien gehouden zijn, zich van deze formulieren, bij uitsluiting, te bedienen, en zich conform met de verschillende bepalingen, in dat besluit vervat, naauwkeuriglijk te gedragen;

4°. Op de resolutie van den Commissaris-generaal van het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen, van den 22sten Maart 1817, n°. 585, houdende aanschrijving aan dezelve commissien van onderwijs, om voortaan van de aspiranten naar eenigen rang als school-onderwijzer, boven en behalve de overige gevorderde bewijzen, insgelijks te vorderen, het overleggen van een authentiek attest van hunnen geboortedag, als ook, om aan geenen aspirant eenigen rang uit te reiken, ten zij hij den, voor denzelven gevorderden ouderdom op den dag van het examen zelve voluit bereikt hebbe, waarmede de commissien tevens worden uitgenoodigd de aankondigingen wegens hare gewone vergaderingen te amplifiëren.

En in aanmerking genomen zijnde de nadeelen, welke de ondervinding heeft doen kennen van eene splitsing van den derden rang in drie graden.

Is goedgevonden en verstaan :

1°. De splitsing van den derden rang in drie graden, zoo als die werd ingevoerd bij art. 2 van voormeld besluit van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, van den 23sten Mei 1815, te stellen buiten effect, en de uitgifte van dezen rang, voortaan, weder geheel tot de wet terug te brengen, gelijk geschiedt bij deze, onder herhaling en bekrachtiging nogtans van den inhoud van art. 1 van dat besluit, zoo met opzigt tot denzelven derden rang, als met opzigt tot de overige rangen, en tevens onder bijvoeging dezer twee bepalingen: *vooreerst*, dat de derde rang voortaan niet zal worden toegekend, dan aan zoodanige kandidaten, aan welke dezelve, bij de plaats gehad hebbende splitsing, *met lof* zoude zijn uitgereikt; *ten tweede*, dat de kandidaten naar dezen rang, bij de overige vereischten en gevorderde getuigschriften, tevens zullen moeten overleggen een allezins voldoende bewijs, dat zij, gedurende geheel het laatst verlopen jaar, bij eene welingerigte school praktisch onderwijs hebben gegeven, hetzij als onderwijzer, ondermeester, assistent of kweekeling, en voorts op eene toereikende wijze zullen

moeten doen blijken, dat zij eene goede manier van onderwijzen, niet alleen theoretisch, maar ook praktisch wel kennen.

2°. Ten einde de uitgereikte en in handen zijnde akten van den derden rang, zoo als dezelve bij voornoemd besluit van den 23sten Mei 1815 werden ingevuld, zoodra doenlijk buiten omloop te brengen, zullen de commissien van onderwijs worden aangeschreven, gelijk geschiedt bij deze, om die, welke door haar respectievelijk worden uitgereikt, in de twee eerste graden, dat is, *opgenomen met lof* of *enkel opgenomen*, staande hare eerstvolgende voorjaars-vergadering te verwisfelen tegen bloote akten van den derden rang, met aflating van dit bijvoegfel, en voorts die akten van den derden rang, welke door haar werden afgegeven *na deliberatie*, bij hare voorjaars-vergadering van 1822, te verwisfelen tegen akten van den vierden rang, voor zoo verre derzelve bezitters zich niet den verleenden tusschentijd zouden hebben te nutte gemaakt, om bij een nieuw te ondergaan examen, en onder overlegging van al de vroegere of ook nu nieuw voorgeschrevene getuigfschriften, zoodanige bewijzen van hunne gemaakte vorderingen te geven, als ten gevolge waarvan zij toonen aanspraak te hebben op het erlangen van den derden rang, in den geest der wet, en zoo als die boven nader omschreven en bepaald is.

3°. Door de commissie van onderwijs in *Noordbrabant* zal hetzelfde worden in acht genomen, ten aanzien der door haar uitgereikte *onder-afdeelingen* van den tweeden en van den vierden rang, in dier voege, dat almede de akten van den tweeden rang in de twee hoogste graden, en die van den vierden rang in de drie verschillende graden, staande hare eerst volgende voorjaars-vergadering zullen worden verwisfeld tegen de alleen wettige en voorgeschrevene akten voor die beide rangen, en voorts, dat, ten aanzien der derde of laatste afdeeling van den tweeden rang, door deze commissie uitgereikt, zal worden gehandeld, als in het voorgaande artikel, met opzigt tot dergelijke onder-afdeeling van den derden rang wordt

voorgefchreven; met dat onderscheid alleen, dat de akten van den tweeden rang, afgegeven *na deliberatie*, in de voorjaars-vergadering van 1822, door haar zullen worden verwisfeld tegen akten van den derden rang, voor zoo veel derzelver bezitters, vóór den afloop van dezelve vergadering, niet door een nieuw te ondergaan examen, onder het overleggen van al de gevorderde getuigfchriften, zullen hebben doen blijken van hunne allezins gegronde aanspraak op het erlangen van den tweeden rang, volgens de vereifchten, daarvoor gesteld bij de wet zelve, of nader bepaald en omschreven in de besluiten, in het hoofd dezer vermeld. Zullende de akten van den tweeden rang, door de commissie van onderwijs in *Noordbrabant* afgegeven *na deliberatie*, van nu af, tot aan het einde van het schooljaar, dat na de eerstkomende voorjaars-vergaderingen der commissien van onderwijs staat aan te vangen, en met die van 1822 eindigt, gerekend worden gelijk te staan met akten van den derden rang.

4°. Dezelve commissien en hare leden in het algemeen te herinneren en aan te manen, om zich, in geenerlei opzigt, te veroorloven, eenigerhande afwijking der voorgedachte voorschriften, vervat zoo in de wet, als in de aangehaalde besluiten, inzonderheid om individueel geenerhande bewijs of getuigfchrift van bekwaamheid, hoedanig een ook, buiten de omschrevene bij art. 4 der verordeningen op de examens, en bij uitsluiting betrekkelijk tot huis-onderwijzers of houderessen van kleine kinderscholen af te geven; wordende die, welke van dezen aard mogten bestaan, of vervolgens zouden worden afgegeven, bij deze verklaard van geenerhande waarde of kracht (1).

5°. Affchrift dezer resolutie enz.

---

(1) De Minister voor het publiek onderwijs heeft, bij eene resolutie van den 4den Junij 1821, ten aanzien van de executie van deze resolutie van den 20sten April 1821, betrekkelijk de akten voor school-onderwijzers van den 3den rang, sommige teregtwijzingen gegeven, als wegens het doen kennelijk worden van de maatregelen dier resolutie, aan de bezitters der

BESLUIT van den 14den Maart 1826, houdende, met intrekking van het besluit van den 25sten September 1815, bepalingen op de vervulling van zoodanige schoolmeestersplaatsen, als welke, vroeger, door het Gouvernement vervuld werden.

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandsche zaken;

gesplitste akten van den 3den rang, en wegens het examineren der bezitters van akten van den 3den rang, *na deliberatie*. Wegens het doen kennelijk worden, verwijst de Minister naar de oproepingen, door de provinciale commissien van onderwijs in Gelderland en Noordholland gedaan, bevattende een berigt aan alle belanghebbenden: 1°. dat voortaan geene akten van den 3den rang *met lof* of *na deliberatie* zouden worden afgegeven, maar alleen zonder zoodanige onderscheiding; voorts, dat gemelde 3de rang alleen zou worden toegekend aan zoodanige geëxamineerden, aan welke dezelve, bij de plaats gehad hebbende onderscheiding, *met lof* zouden zijn uitgereikt; 2°. dat zij, welke naar den 3den rang staan, bij de overige vereischten en gevorderde getuigschriften, betrekkelijk den ouderdom van 18 jaren voluit, en een goed zedelijk gedrag, tevens zouden moeten overleggen een allezins voldoende bewijs, dat zij, *gedurende geheel het laatst verloopene jaar* in eene welingerigte school praktisch onderwijs hebben gegeven, hetzij als onderwijzer, ondermeester, assistent of kweekeling, en voorts op eene toereikende wijze zouden moeten doen blijken, dat zij eene goede manier van onderwijzen, niet alleen theoretisch, maar ook praktisch bezitten; 3°. voorts worden alle onderwijzers, welke den 3den rang *met lof* hadden verkregen, tegen de daarbij bepaalde dagen en plaatsen opgeroepen, om in persoon te brengen, of kosteloos te doen geworden, hunne alzoo verkregene akten, met hun adres naauwkeurig achter op dezelve geschreven, ten einde daarvoor, in plaats, zoodanige akten te erlangen, als voor den 3den rang nu bepaald was; 4°. en werden die onderwijzers, welke akten *na deliberatie* hadden ontvangen, in de gelegenheid gesteld, om in de daar opgegevene vergadering van Julij of October 1821, of uiterlijk in de voorjaars-vergadering van April 1822, dezelve akten te verwisfelen tegen akten van den 3den rang, mits voldoende aan al de vereischten, hierboven onder n°. 2 gevorderd, terwijl anders, bij gebreke van dien, gemelde akten van den 3den rang, afgegeven *na deliberatie*, zouden moeten verwisfeld worden tegen akten van den 4den of *laagsten* rang; 5°. eindelijk berigt de commissie, dat geenerhande afwijking van de wet, te dezen, of van dit voorschrift, veroorloofd wordt enz.

Ten aanzien van het examineren herinnert de Minister aan de bepaling, gemaakt bij art. 5 der verordeningen op de examens voorgefchreven enz.

Hierzien Ons besluit van den 25sten September 1815, lett. Z3, n°. 14, waarbij Onze Minister van binnenlandsche zaken is gemagtigd, om op alle plaatsen, waar schoolmeestersposten zijn opengevallen, wier vervulling volgens de oude staatsregeling aan Ons toekwam, de Burgemeesters van zoodanige plaatsen te autoriseren, om Onzentwege te dien aanzien dat alles te verrigten, wat de tegenwoordige schoolwetten en instellingen op het vervullen van openstaande scholen voorschrijven en medebrengen, tot zoo lang door Ons deswege anders zoude zijn beschikt, onder voorbehouding, om, wanneer Ons kandidaten bekend mogten zijn, die uit hoofde hunner bekwaamheden zulks mogten verdienen, hierin zoodanige veranderingen en uitzonderingen te maken, als Wij zouden oordeelen raadzaam te zijn;

Gelet op Onze besluiten en beschikkingen van den 20sten Maart 1814, n°. 2, 12 November 1822, n°. 97, en 2 November 1823, n°. 161;

En overwegende, dat de zorg voor de belangen van het onderwijs, volgens de tegenwoordige staatsregeling, bij uitsluiting behoort aan het burgerlijk bestuur;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Ons besluit van den 25sten September 1815, lett. Z3, n°. 14, in te trekken en buiten verdere werking te stellen, gelijk geschiedt bij deze, te dien effecte, dat voortaan, ook binnen die gemeenten, welke vroeger geacht konden worden te vallen in de termen van dat besluit, de schoolvervulling of benoeming tot onderwijzersposten geheel zal behooren te geschieden naar de algemeene voorschriften, deswege reeds bestaande of nog te maken.

Onze Minister van binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering dezes, enz.

Men vindt deze resolutie en daarin vermelde oproeping in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, VIII. D. I. St., bl. 386 en volg.

Ook hier merken wij op, dat de termijn van drie jaren, gedurende welken aan de lagere school-onderwijzers van den 3den rang de bevoegdheid werd verleend, om binnen al de provincien des Rijks te staan naar die scholen, tot welke zij wegens hunnen rang geregtigd zijn, door Zijner Majesteits besluit van den 16den Maart 1821 werd verlengd tot het einde van den jare 1829. Zie dit besluit in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, VIII. D. I. St., 1821, bl. 11.

BESLUIT van den 20sten April 1817, houdende regeling der uitbetaling van de school-onderwijzers-traktementen, ten gevolge van het vroeger besluit Zijner Majesteit, van den 14den Maart 1816, n°. 88, betrekkelijk de uitbetaling der traktementen aan burgerlijke en regterlijke Rijks-ambtenaren en bedienden.

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien Ons besluit van den 14den Maart 1816, n°. 88, houdende regeling der uitbetaling van traktementen aan burgerlijke en regterlijke Rijks-ambtenaren en bedienden, als ook der predikanten;

Gezien de voordragt van Onzen Commisfaris-generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen, van den 7den April 1817, n°. 704, houdende bezwaren, ten aanzien der toepassing van dit besluit, op de uitbetaling der school-onderwijzers-traktementen;

Gehoord de confideratien en het advies van Onzen Minister van financiën;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Dat, met alteratie van art. 7 van Ons besluit van den 14den Maart 1816, n°. 88, voor zoo veel de school-onderwijzers aangaat, derzelver traktementen zullen worden uitbetaald van den dag af, waarop dezelve hunnen post werkelijk hebben aanvaard.

Art. 2. Dat er, staande de werkelijke vacature eener school, geene ordonnantie zal worden opgemaakt voor het gedeelte van het traktement aan dezelve school verbonden, vervallende gedurende dezelve vacature.

Art. 3. Dat, daarentegen, zoodra het in het deswege te geven berigt van den Gouverneur der provincie blijken zal, dat, gedurende de vacature, de school tijdelijk is waargenomen, als ook van den dag, waarop de nieuw benoemde vaste school-

onderwijzer zijnen post heeft aanvaard, ten name van denzelfen zal worden opgemaakt de ordonnantie voor het traktement, te rekenen van den dag af der tijdelijke waarneming van de school, zulks echter op de gewone tijden, dat, volgens Ons besluit van den 14den Maart 1816, de ordonnantien der traktemen- ten, uit 's Rijks kasfe te betalen, behooren te worden op- gemaakt.

Art. 4. Dat de wettig nieuw aangestelde school- onderwijzer zal gehouden zijn, dat gedeelte van het traktement, hetwelk vercheneu is vóór den dag der aanvaarding der school, en hetwelk aan den tijdelijken waarnemer competeert, aan denzel- ven uit te reiken, of wel aan de weduwe van den vorigen vasten onderwijzer, ingeval de school door deszelfs overlijden is vacant geworden, en ten koste van dezelve weduwe tijdelijk werd waargenomen; welke uitreiking geschieden zal onder toe- zigt en regeling van het plaatselijk bestuur.

Art. 5. Dat, ingeval de school, door overlijden, vertrek of anderzins van den school- onderwijzer, openvalt, over het viereudeeljaars, waar dit een of ander plaats heeft, alsnog ten name van denzelfen onderwijzer, de ordonnantie zal worden opgemaakt, tot op den dag van dit overlijden, vertrek of an- derzins; wordende in het eerste geval, namelijk bij overlijden, zijne weduwe of respectieve erven gemagtigd, om het bedrag dezer ordonnantie te ontvangen.

Art. 6. Ingeval aan eene school- onderwijzers- weduwe een jaar van gratie wordt verleend, zoo zal over hetzelfde jaar van gratie de ordonnantie van het Rijks- traktement worden geslagen ten name van den tijdelijken waarnemer der school, door de- zelve weduwe te stellen, onder gehoudenheid, om de gelden aan dezelve weduwe voluit te overhandigen; zulks almede on- der toezigt van het plaatselijk bestuur.

Art. 7. De aanvang der uitbetaling van verhoogde school- onderwijzers- traktemen- ten zal zich, bij voortduring, blijven regelen naar Ons besluit van den 14den Maart 1816, zoo dik- werf zoodanige verhooging aan werkelijk fungerende school- onderwijzers wordt toegestaan; daarentegen zal de uitbetaling ook van het verhoogde traktement, hetwelk gedurende eene plaatshebbende schoolvacature wordt verleend, haren aanvang

nemen met den dag, waarop de nieuw aan te stellen school-
onderwijzer aldaar zijne functien zal hebben aanvaard (1).

En zal een afschrift enz.

*BESLUIT van den 5den Mei 1821,
belangende de uitbetaling der lan-
delijke school- onderwijzers- trak-
tementen.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien het rapport van het Departement van financiën, van den 4den dezer, n°. 631, daarbij, met overleg van Onzen Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, eenige wijzigingen voorstellende in Ons besluit van den 20sten April 1817, n°. 277, ter voorziening in de vertraging, welke, door het bepaalde bij art. 2 van Ons besluit van den 30sten Augustus 1820, n°. 110, ontstaan is in de uitbetaling van de landelijke school- onderwijzers- traktementen;

Gelet op art. 33 van Ons besluit van den 22sten December 1819, n°. 59;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. De traktementen der school- onderwijzers, ten laste van 's Rijks kas, zullen over het geheele vierendeeljaars, waarin eene vacature ontstaat, worden geordonneerd ten behoeve van den laatst gefungeerd hebbenden onderwijzer. Daartegen zullen ten laste van hem, zijne weduwe of erven, en wel tot aan het einde van het vierendeeljaars, de kosten komen van de tijdelijke waarneming der school, te regelen onder het toezigt van het plaatselijk bestuur.

---

(1) Bij circulaire van den 28sten September 1820 verzocht de Gouverneur van Zuidholland de plaatselijke besturen, om, zonder verwijl, kennis te geven van den dag van het overlijden van school- onderwijzers, die Lands traktement genieten, alsmede van het tijdstip, dat de lagere scholen, aan welke Lands- traktement verbonden is, door de verplaatsing van onderwijzers vacant geworden zijn. Men vindt deze circulaire in het *Bijvoegsel* tot het *Staatsblad*, VII. D. II. St., 1820, bl. 1043.

Art. 2. De onderwijzers, die, wettig aangesteld, hunnen post aanvaarden na het einde van een vierendeeljaars, waarin de vacature der school is ontstaan, zullen hunne jaarwedde ontvangen van den dag, dat zij in functie treden; ook zal te hunnen name de Rijks-jaarwedde worden geordonnanceerd over het tijdvak, dat de school, na einde van hetzelfde vierendeeljaars, tijdelijk mogt zijn waargenomen, blijkens deswege te ontvangen berigt van den Gouverneur der provincie. Het geordonnanceerde wegens de tijdelijke waarneming zal door den onderwijzer, onder toezigt en regeling van het plaatselijk bestuur, worden uitgereikt aan den perfoon, die tijdelijk de school heeft waargenomen.

Art. 3. Ingevalle aan eene school-onderwijzers weduwe een jaar van gratie wordt verleend, zal het gerekend worden te zijn aangevangen met het vierendeeljaars, volgende op dat, waarin de onderwijzer overleed, en zal de ordonnanciering geschieden ten name van den tijdelijken waarnemer der school, door de weduwe te stellen, onder gehoudenheid, om de gelden, onder toezigt van het plaatselijk bestuur, aan de weduwe voluit te overhandigen.

Affchriift van dit besluit enz.

---

*BESLUIT van den 29sten December
1815, betrekkelijk de scholen bij
de verschillende korpsen der armée.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Commisfaris-generaal van oorlog, van den 16den December 1815, n°. 5;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Er zullen bij de verschillende korpsen der armée scholen worden opgerigt, namelijk:

Eene school bij iedere afdeeling infanterie.

Eene bij elk bataillon artillerie.

Eene bij het korps rijdende artillerie.

Eene bij elk bataillon trein-foldaten.

Eene bij het korps pontonniers, mineurs en fappeurs.

Eene bij elk regiment of afdeeling kavallerie.

Art. 2. De voorschreven scholen zullen aanvang nemen met den 1sten November 1816.

Art. 3. Dezelve zullen, voor zoo verre de infanterie en kavallerie aangaat, bij de depôts, en, wat de artillerie, pontonniers, mineurs en fappeurs betreft, bij de hoofd-garnizoenen gevestigd worden.

Art. 4. De kommanderende officier van elk korps zal een' bekwaam' officier, van het depôt of hoofd-garnizoen, met de algemeene directie over het onderwijs en de administratie der school belasten.

Art. 5. De school zal mede onder toezigt van de adjudanten en onder-adjudanten staan, die de instructeurs, bij afwezendheid van den officier-directeur, zullen bijstaan tot het bewaren der goede orde.

Art. 6. De officier-directeur zal zich, na verloop van elke drie maanden, door de instructeurs rapport laten doen van de vorderingen van elk' der leerlingen, en zal van dit rapport verslag inzenden aan den kommanderenden officier van het korps.

Art. 7. De officier-directeur zal van geene dienften hoege-naamd vrij zijn.

Art. 8. Naarmate van het aantal leerlingen op elke school, zullen één of meerdere instructeurs, door den kommanderenden officier van het depôt, of hoofd-garnizoenen, op voordragt van den officier-directeur, aangesteld, en onder deszelfs orders geplaatst worden. Deze instructeurs zullen eene goede hand moeten schrijven en goed kunnen lezen en rekenen, en zullen uit de onder-officieren gekozen worden.

Bij gebreke van bekwame leermeesteren onder dezelve, zullen daartoe, op de wijze hierboven vermeld, andere personen benoemd worden, welke, in dat geval, van het noodig gezag zullen worden voorzien, en daarin gehandhaafd door den officier-directeur of de adjudanten en onder-adjudanten.

Art. 9. De onder-officiers-instructeurs zullen geene wachten betrekken, en van werkbeurten vrij zijn.

Art. 10. De officier-directeur zal jaarlijks, in den loop van de maand Mei, verslag doen aan de administratie van het korps, van het gedrag der instructeurs in deze hunne betrekking, en

zal de administratie geautoriseerd worden aan die instructeurs, welke den meesten ijver aan den dag hebben gelegd, belooningen uit te reiken.

Art. 11. De onkosten van de eerste instelling dier scholen, zullen door 's Rijks kasse gedragen, en berekend worden als volgt:

Voor eene afdeeling infanterie ..... f 200:0:0

Voor een bataillon artillerie, het korps rijdende artillerie, een bataillon trein-foldaten, het korps pontonniers, mineurs en fappeurs, of een regiment kavallerie, ieder ..... - 120:0:0

Art. 12. Als leerlingen op de scholen zullen worden toegelaten een zeker getal onder-officieren, tamboers, trompetters, pijpers en verdere manschappen, bataillons- of eskadrons-gewijze, tot dat einde naar het depôt of hoofd-garnizoen te detacheren, alsmede de kinderen der militairen, tot het korps behoorende.

De onder-officieren van het depôt, of hoofd-garnizoenen, welke niet ervaren in het lezen, schrijven of rekenen zijn, zullen verplicht zijn deze scholen bij te wonen.

Art. 13. Op de scholen zal lezen, schrijven en rekenen geleerd worden, en zal het onderwijs geregeld, van de eerste beginfelen af, gevolgd worden, en niet eindigen vóór dat de leerling goed leest, eene leesbare hand schrijft en de vier eerste regelen der rekenkunst grondig bezit.

Art. 14. De boeken, tot het onderwijs te gebruiken, zullen militaire werken of reglementen zijn, het meest berekend naar de benoodigde kundigheden van de leerlingen.

De voorschriften, naar welke de leerlingen het schrijven leeren, zullen mede uit dezelve getrokken worden.

Art. 15. Al de leerlingen zullen verplicht zijn, zich van de benoodigde pennen en papier te voorzien.

Art. 16. Er zal in de kazerne eene kamer met tafels, banken en kagchels voorzien, tot het houden der school, ingerigt worden.

Art. 17. De dagelijksche exercitien des zomers niet toelattende, dat de scholen in dat saizoen gehouden worden, zal men hiermede een' aanvang maken met den 1sten November en eindigen met den 1sten April daaraanvolgende. Gedurende de

zen tijd zullen de scholen gehouden worden des ochtends van *negen* tot *elf* ure voor de tamboers, trompetters en pijpers en verdere manschappen, behalve de onder-officiëren, en des namiddags van *één* tot *drie* ure voor de onder-officiëren.

Art. 18. Bij eventuele verplaatsing van het depôt of hoofdgarnizoenen, zal de kommanderende officier zorgen, dat de schoolbehoeften niet verloren worden.

Art. 19. Onze Commisfarijsgeneraal van oorlog en Onze Staatsraad, Intendant-generaal van de administratie van oorlog, zullen Ons, in tijds, gezamenlijk dienen van consideratien en advies, omtrent de wijze, waarop de benoodigde gelden, tot het jaarlijksch onderhoud der scholen, zullen kunnen worden gevonden.

Art. 20. Onze Commisfarijsgeneraal van oorlog en Onzen Staatsraad, Intendant-generaal van de administratie van oorlog, worden, ieder voor zoo veel hem aangaat, belast met de executie van het tegenwoordige besluit, hetwelk kopijelijk zal worden gebragt ter kennisse van Onzen beminden Zoon, den Prins van *Oranje*, van Onzen beminden Zoon, Prins *FREDERIK*, en van de algemeene rekenkamer.

Gegeven enz.

NADER BESLUIT van den 25sten October 1817, betrekkelijk de zamenstelling van scholen bij alle korpsen der armée.

WIJ WILLEM, ENZ.

Gezien het rapport van Onzen Commisfarijsgeneraal van oorlog, van den 20sten dezer, n°. 8;

Gezien Ons besluit van den 29sten December 1815, n°. 71, het oprigten van scholen bij de onderscheiden korpsen Onzer armée bevelende;

Hebben, met alteratie van hetzelfde, besloten en besluiten:

Art. 1. De scholen, waarvan de oprigting bij voorschreven besluit is bevolen geworden, zullen, bij voortduring, bij alle korpsen der armée gehouden worden.

Art. 2. Deze scholen staan onder het opper-toezigt der Inspecteurs-generaal van ieder wapen, en verder onder de onmiddellijke surveillance bij de infanterie en kavallerie van den kolonel der afdeeling of het regiment, en bij de artillerie, bij den trein en de pontonniers, mineurs en sappeurs, van den kommanderenden officier van het bataillon, die, naar gelang der bijzondere omstandigheden, waarin zich zijn onderhebbend korps bevindt, en onder approbatie van het departement van oorlog, de noodige bepalingen maakt, aangaande den tijd en de wijze op welke de scholen zullen worden gehouden en bestuurd; mits verantwoordelijk zijnde, dat het onderwijs behoorlijk plaats hebbe, dat de daartoe geaccordeerde penningen tot het oogmerk worden befteed, waartoe zij bestemd zijn, en dat de toegestane fom niet worde te boven gegaan.

Art. 3. Aan voornomde kommanderende officieren wordt mits deze de bevoegdheid verleend, om, wanneer hun onderhebbend korps niet in één en hetzelfde garnizoen vereenigd is, maar zich bataillons-, eskadrons- of kompagnies-gewijze gedetacheerd bevindt, de voor het houden der school bij dat korps geaccordeerde gelden, in zoo vele deelen te verdeelen, als er afzonderlijke scholen zullen moeten worden gehouden, of wel met de kommanderende officieren van andere korpsen, die zich ook in hetzelfde garnizoen bevinden of derwaarts detachementen fourneren, de noodige schikkingen tot het houden van eene gezamenlijke school voor beide de korpsen of detachementen te treffen; wel verstaande, nogtans, dat de bepalingen, in het vorige artikel gemaakt, wegens het niet excederen der toegestane som, in acht worden genomen.

Art. 4. Als leerlingen op de scholen zullen worden toegelaten een zeker getal onder-officieren, tamboers, pijpers, halve-maanblazers en verdere manschappen, die eenen goeden aanleg hebben, om met der tijd tot onderofficieren te worden bevorderd; alsmede de kinderen (van het mannelijke geslacht) der militairen van het korps; terwijl alle onder-officieren en korporals van hetzelfde, die niet genoegzaam in het lezen, schrijven en rekenen bedreven zijn, verplicht zullen wezen deze scholen te frequenteren.

Art. 5. Alle jaren, na het eindigen van den tijd, tot het houden der scholen bestemd, welke van het begin van Novem-

ber tot het laatst van Maart van ieder jaar zal duren, zullen de Inspecteurs-generaal van alle wapenen aan het departement van oorlog eenen nominativen staat inzenden der onder-officieren van ieder korps, die als onderwijzers bij de scholen gefungeerd hebbende, deswege eenige belooning hebben verdiend, en op welken staat, achter den naam van ieder' man, zal worden uitgedrukt het montant der aan hen te accorderen gratificatie.

Deze staten behoorlijk geëxamineerd en in orde bevonden, zullen, vervolgens, door Onzen Commisfaris-generaal van oorlog worden gehomologeerd.

Art. 6. Alle verdere of overige bij Ons meergemeld besluit van den 29sten December 1815, n°. 71, gemaakte bepalingen, en inzonderheid die, voorkomende bij art. 8, 11, 13, 14 en 15, blijven, voor zoo verre zij bij dit besluit niet zijn gewijzigd, in derzelve volle kracht.

Art. 7. Wij autoriseren het daarstellen van schermzalen bij de korpsen, mits de kosten, zonder eenig meerder bezwaar, voor het Rijk bestreden worden uit de fondsen, bij Ons besluit van den 24sten December 1816, lett. G 3, n°. 15, bepaald, zonder, echter, dat de instelling der scholen, als ten deze het hoofdoogmerk zijnde, daardoor kome te lijden, waarop, door de Inspecteur-generaal der verschillende wapenen, naauwkeurig acht zal worden geslagen.

Art. 8. Onze Commisfaris-generaal van oorlog en Onze Staatsraad, Intendant-generaal van de administratie van oorlog, worden ieder, voor zoo verre hem aangaat, met de executie van dit besluit belast, hetwelk ter kennis zal worden gebragt van Onzen beminden Zoon, den Prins van *Oranje*, van Onzen beminden tweeden Zoon, Prins *FREDERIK der Nederlanden*, Grootmeester der artillerie, en van de algemeene rekenkamer tot informatie.

Gegeven enz.

EXTRACT uit de wet van den 21sten Augustus 1816, bepalende het eenvormig stelsel van maten en gewigten (1).

WIJ WILLEM, ENZ.

Art. 1. Zoodra enz.

Art. 5. Uiterlijk met den eersten Januarij 1817, zal op al de scholen, welke in dit Rijk bestaan, geene uitgezonderd, alwaar de reken- of wiskunde geleerd wordt, grondig onderwijs in het, bij dezen vastgesteld, maten- en gewigten-stelsel moeten gegeven worden, en zal, na dien tijd, niemand als schoolonderwijzer vermogen te worden toegelaten, welke niet genoegzame ervarenheid bezit, om aan anderen onderwijs in hetzelfde te geven.

Art. 6. Het nieuwe enz.

BESLUIT van den 25sten Julij 1822, houdende strafbepalingen tegen hen, die, zonder bevoegdheid, lager onderwijs geven in zoodanige provincien, waar nog geene voorzieningen daaromtrent zijn vastgesteld.

WIJ WILLEM, ENZ.

Overwegende, dat het belang van het onderwijs vordert, dat in zoodanige provincien, waar nog geene strafbepalingen zijn

---

(1) Deze wet vindt men in het *Staatsblad* van 1816, n°. 34, en bij besluit van Z. M. den Koning, van den 18den December 1822 (*Staatsblad* n°. 52), is bij art. 5 de Minister voor het publiek onderwijs enz. gelast, te zorgen voor de krachtdadige handhaving van boven opgegeven art. 5 der wet van den 21sten Augustus 1816. Men zie ook eene aanschrijving aan de stedelijke en plaatselijke besturen in Noordbrabant van de Gedeputeerde Staten dier provincie, van den 1sten Februarij 1828, in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, XV. D. II. St., 1828, bl. 541.

vastgesteld tegen hen, die, zonder bevoegdheid, lager onderwijs geven, daaromtrent de noodige voorzieningen worden daargesteld;

Op het rapport van Onzen Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Lagere scholen zijn alle zoodanige, waar onderwijs gegeven wordt in het lezen, schrijven, rekenen, in de moedertaal, of andere hedendaagfche of ook geleerde talen, eindelijk in de aardrijks- en geschiedkunde en dergelijke.

Alleen de gewone Latijnsche scholen, athenæa en kollegien zijn daarvan uitgezonderd.

Art. 2. De navolgende personen worden gerekend lager onderwijs te geven:

1°. Al wie aan het hoofd is eener lagere school;

2°. Al wie op eene lagere school, in een' ondergeschikten rang, belast is met het geven van een bepaald gedeelte van het onderwijs;

3°. Al wie in eenige der vakken, opgenoemd in het vorige artikel, aan kinderen van meer dan één huisgezin, gelijktijdig of bij opvolging lessen geeft, hetzij bij zich, hetzij aan de huizen der burgers.

Art. 3. Niemand zal in de Zuidelijke provincien des Rijks of in het Groothertogdom Luxemburg lager onderwijs mogen geven, dan die de navolgende vereischten vereenigt:

1°. Dat hij van de jury of provinciale commissie van onderwijs een bewijs van toelating of eene akte hebbe erlangd, welke hem magtigt tot het geven van dat onderwijs, met hetwelk hij zich bezig houdt;

2°. Dat hij eene akte van aanstelling bij de school, of in de gemeente, waar hij onderwijst, wettiglijk verkregen hebbe.

Art. 4. De overtredingen tegen het bevolene bij het voorgaande artikel, zullen gestraft worden met de boeten en straffen, vastgesteld bij art. 1 der wet van den 6den Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 12).

Art. 5. In gevallen van blijkbaar wangedrag, zullen de bewijzen en akten, op voorstel der jury of der commissie van onderwijs, door het provinciaal bestuur of door het departement van publiek onderwijs kunnen worden opgeschorst of finaal ingetrokken.

De onderwijzers, omtrent wier akten dit mogt hebben plaats gehad, en die echter voort mogten gaan met het geven van lager onderwijs, vervallen in de boeten en straffen, bij het vorige artikel vermeld (1).

Onze Ministers van justitie en voor het publiek onderwijs enz.

*BESLUIT van den 27sten Mei 1830,
houdende wijzigingen in de be-
staande bepalingen omtrent het
onderwijs.*

WIJ WILLEM, ENZ.

In aanmerking nemende, dat Wij, in overeenstemming met het gevoelen bij de afdelingen der Tweede Kamer van de Staten-

(1) Vervolgens is ook bij besluit van Z. M. den Koning, van den 8sten Augustus 1822, n°. 91, ten opzichte van het benoemen van vreemdelingen als onderwijzers, bepaald: „1°. dat vreemdelingen in dit Rijk de functien „van profesoren, regenten of onderwijzers mogen uitoefenen, zonder te „zijn voorzien van brieven van naturalisatie; 2°. dat, echter, voortaan „geene vreemdelingen tot de bovengemelde functien, door eenig bestuur of „eenige autoriteit, zullen mogen benoemd worden, dan na alvorens de „goedkeuring van het Gouvernement, op zoodanige benoeming, zij ge- „vraagd en bekomen.” De Minister voor het publiek onderwijs, op voormeld besluit hebbende gelet, heeft, bij resolutie van den 5den Augustus 1823, goedgevonden en verstaan, aan de commissien en jury's van het middelbaar en lager onderwijs in de Noordelijke en Zuidelijke provincien, als ook in het Groothertogdom Luxemburg aan te schrijven, om aan vreemdelingen, die, na afgelegd examen, bevonden zouden worden, aanspraak te hebben op het erlangen van eene akte van algemeene toelating als schoolonderwijzer, huis-onderwijzer of schoolhouderesse, deze akte niet af te geven, dan nadat jaar zal gebleken zijn van de aggregatie des Gouvernements, ter verkrijging waarvan de commissie of jury zich bij het Ministerie voor het publiek onderwijs enz. zou hebben te vervoegen, omtrent iederen geëxamineerden vreemdeling, bij eene afzonderlijke voordragt. Zie het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, X. D. I, St., 1823, bl. 577.

Generaal geuit, het aan Hun Edel Mogenden ingezonden ontwerp van wet nopens het onderwijs hebben ingetrokken;

Willende al aanstonds, bij wijziging der bestaande verordeningen, het daaromtrent in onderscheidene gedeelten van het Rijk bestaande verschil, ten aanzien van sommige bepalingen, doen ophouden, en aan de beginselen van vrijheid nopens het onderwijs, onder de noodige voorzorgen, meerdere ruimte verleenē (1), en verlangende tevens den voortgang van het lager onderwijs meer en meer te bevorderen;

Gelet op art. 73, 145, 155, 226 en 228 der grondwet, en op de wet van den 6den Maart 1818;

Herzien Onze besluiten van den 14den Junij en 14den Augustus 1825;

Op het rapport van Onzen Minister van binnenlandfche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. De autorisatie, bij de thans bestaande verordeningen vereischt tot het oprigten van lagere scholen, zal voortaan in het geheele Rijk verleend worden, in de steden, door de stedelijke besturen, en, ten platten lande, door de plaatselijke besturen, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten der provincie, alles nadat de noodige inlichtingen zullen zijn ingewonnen, omtrent het doel, den aard en de inrigting der op te rigten scholen.

De autorisatie zal op gelijke wijze verleend worden tot het oprigten van scholen en verdere instellingen voor het middelbaar of hooger onderwijs, en tot het houden van openbare voorlezingen, voor zoo verre deze verschillende instellingen buiten medewerking of bezwaar van eenig openbaar bestuur zullen bestaan.

Art. 2. Behalve voor zoo verre 's Rijks lagere scholen betreft en de onderwijzers-posten, waaraan eenig inkomen van 's Lands wege is verbonden, zal zich de tusschenkomst van het departement van binnenlandfche zaken, ten aanzien van beroepingen, aanstellingen of admisiēn van onderwijzers van lagere scholen, voortaan bepalen tot de gevallen, waarin er daaromtrent bij de

---

(1) Het departement van binnenlandfche zaken heeft, bij circulaire van den 5den Julij 1830, aan de gewestelijke besturen eenige inlichtingen omtrent dit besluit gegeven, welke circulaire wij hierna zullen mededeelen.

betrokkene ambtenaren of besturen verschil van gevoelen, bezwaren of bedenkingen mogten ontstaan.

In alle andere gevallen zal de Gouverneur der provincie, na zich te hebben verzekerd, dat de bestaande verordeningen behoorlijk zijn opgevolgd, tot de beroeping, aanstelling of admisie dadelijk laten overgaan.

Art. 3. Bij het opvallen eener school-opziensplaats, zal de provinciale commissie van onderwijs eene voordragt inleveren bij Gedeputeerde Staten, welke dezelve, voorzien van hunne consideratiën, en, zulks verkiezende, met twee personen vermeerderd, aan het departement van binnenlandsche zaken zullen opzenden, ten einde de benoeming vervolgens, op de gewone wijze, plaats hebbe.

Art. 4. De provinciale Staten en plaatselijke besturen zullen de meest geschikte middelen aanwenden of voorstellen, ten einde er alom gelegenheid voorhanden zij, om aan de jeugd van alle standen der maatschappij een behoorlijk lager onderwijs te doen erlangen, bij bekwame onderwijzers, en in ruime en welingerigte scholen.

Om te kunnen nagaan, wat er tot volledige bereiking van dat doel als nog dient te worden gedaan, zal er eene algemeene opneming geschieden, zoowel van het getal en den staat der scholen, als van de school-meubelen en der jaarwedden, en verdere voordeelen, aan de onderwijzers-posten verbonden.

Art. 5. Aan de openbare onderwijzers in het voorschreven vak zal, zoo veel mogelijk, toegewezen worden:

1°. Het genot van eene woning en hof.

2°. Een vast inkomen.

3°. Een veranderlijk inkomen, hetwelk naar evenredigheid der schoolgaande kinderen zal worden betaald, hetzij uit de middelen der belanghebbende gemeenten, hetzij door de ouders der schoolgaande kinderen, of van wege die kinderen door hunne voogden, en, voor zoo veel arme kinderen betreft, door de liefdadige gestichten, waardoor die kinderen worden onderhouden.

In allen gevalle zullen, uit de tot dit einde door de gemeenten te verleenen uitkeering of uit de schoolgelden, ook de boeken en schoolbehoefden, door de zorg van de plaatselijke besturen, tot gebruik der leerlingen worden aangeschaft.

Art. 6. Aan Gedeputeerde Staten en aan de plaatselijke bestu-
ren wordt opgedragen, om de meest geschikte maatregelen te ne-
men, ten einde aan de kinderen, in de scholen opgenomen, be-
hoorlijke gelegenheid worde gegeven, om het godsdienstig onder-
wijs, bij of van wege de leeraars der gezindheid, waartoe de
kinderen behooren, te kunnen ontvangen, mitsgaders om te wa-
ken, dat men zich in die scholen van geen boek bediene, het-
welk iets bevatte, strijdig met de maatschappelijke orde of de
zedes, of wel, dat aan de eene of andere der gezindheden, waar-
toe de kinderen behooren, aanftoot zoude kunnen geven.

Art. 7. Door de Staten van elke provincie en van het groot-
hertogdom *Luxemburg* zal, in eene hunner eerstkomende alge-
meene vergaderingen, een reglement opgesteld of de bestaande
herzien worden, en een of ander voorts aan Ons ter goedkeuring
worden aangeboden, strekkende, om de uitvoering der voorafgaan-
de bepalingen omtrent het lager onderwijs te verzekeren en te
regelen, in verband met de bijzondere aangelegenheden van elke
provincie, waarbij in aanmerking zal komen:

- 1°. Het maken van schikkingen wegens eene billijke verdeling
der kosten, vallende op scholen, welke dienen voor onder-
scheidene gemeenten of gedeelten van dien.
- 2°. Eene verdeling der scholen in klassen, met bepaling van
een *minimum* van het vaste inkomen der onderwijzers voor
iedere klasfe.
- 3°. De bepaling van een *maximum* van het, voor ieder school-
gaand kind, aan den onderwijzer toekomend veranderlijk
inkomen of schoolgeld, alsmede het maken van schikkin-
gen, ten einde de rigtige inning der schoolgelden te ver-
zekeren.
- 4°. Het nemen van maatregelen, ter bevordering van het daar-
stellen van bewaarscholen voor kinderen beneden de zes ja-
ren, en van werkscholen voor arme kinderen, vooral van
het vrouwelijke geslacht.

Art. 8. Het staat iederen Nederlander, die in de uitsluiting, bij
art. 11 vastgesteld, niet valt, vrij, om op de bijzondere scholen
en instellingen, waartoe, op den voet van art. 1, autorisatie zal
zijn verleend, in de onderwerpen van het middelbaar of hooger
onderwijs, aan anderen onderrigt te geven; vreemdelingen hebben
daartoe Onze speciale vergunning noodig.

Art. 9. Een ieder, die de noodige kundigheden zal hebben opgedaan, zonder onderscheid, waar of hoe hij die verkregen zal hebben, zal toegelaten worden tot het afleggen der examens en het verkrijgen der getuigfchriften of graden, welke tot het waarnemen van fommige ambten of beroepen vereischt worden.

Onze Minister van binnenlandsche zaken zal Ons, zoodra mogelijk, de noodige voordragt aanbieden, tot het bepalen der wijze, waarop de hierboven bedoelde examens zullen worden afgenomen (1).

Art. 10. Alle instellingen van onderwijs, zonder uitzondering, zullen aan het toezigt der openbare autoriteiten onderworpen, en dienvolgens steeds toegankelijk moeten zijn voor de personen, die, van wege het plaatselijk, provinciaal of algemeen bestuur, bevoegd zijn, om den staat derzelven op te nemen.

De onderwijzers, en allen, die in dezelve instellingen eenig toezigt of beheer hebben, zijn gehouden, om aan de bovengemelde personen alle inlichtingen te geven, zoo mondeling als schriftelijk, welke dezelve vorderen.

Art. 11. Tot het geven van onderwijs zijn onbevoegd alle, tegen welke een vonnis, hebbende kracht van gewijsde, is uitgesproken, houdende veroordeeling tot eene lijf- of ooteerende straf, of tot eene correctionele straf, wegens eene daad, strijdig met de zeden, of waardoor de algemeene achting en het vertrouwen verloren gaan.

In geval van twijfel of gefchil over de toepassing van dat be-
ginsel, zal deswege door Gedeputeerde Staten worden beslist.

Art. 12. Door de vorenstaande verordeningen wordt geene verandering toegebracht aan de bestaande bijzondere bepalingen, ten aanzien van instellingen, hoofdzakelijk bestemd, om jongelingen tot den geestelijken stand op te leiden.

Art. 13. De besluiten van den 14den Junij en 14den Augustus 1825 worden, als door de bovenstaande en vroegere bepalingen vervangen en vervallen, bij dezen ingetrokken.

Onze Minister van binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het Staatsblad zal worden geplaatst.

Gegeven te 's Gravenhage enz.

---

(1) Zie hierna het besluit van den 28sten Junij 1830.

CIRCULAIRE van het departement van binnenlandsche zaken aan de gewestelijke besturen, van den 5den Julij 1830, houdende inlichtingen omtrent het Koninklijk besluit van den 27sten Mei 1830 (1).

Ik heb reeds de eer gehad, bij schrijven van den 8sten Junij laatstl., n°. 131, voorloopig de aandacht van UEd. Gr. Achtb. te vestigen op 's Konings besluit van den 27sten Mei ll., n°. 117.

Mijn tegenwoordige rondgaande brief heeft ten oogmerk, om de artikelen van dat belangrijk besluit nader toe te lichten, ten einde de geest en strekking van hetzelfde wel worden gekend, en ten einde de uitvoering overal op eenen eenparigen voet plaats hebbe.

Zowel de beweegredenen, als de bedoelingen van dit besluit, zijn duidelijk op te maken uit deszelfs aanhef; vooral, wanneer men hetzelfde beschouwe in verband met de misfive van Zijne Excellentie den heer Secretaris van Staat, van den 27sten Mei laatstl., waarbij den President van de Tweede Kamer der Staten-Generaal is te kennen gegeven, dat Zijne Majesteit had goedgevonden het ontwerp van wet op het onderwijs in te trekken, de gemoederen te vereenigen door bevredigende verordeningen, tot alle provincien de werking uit te strekken der vrije beginfelen, in sommige opzichten, voor een gedeelte des Koninkrijks gevolgd, in het algemeen de beperkende maatregelen te verzachten, zonder de zaak van het onderwijs, welke tevens die is der beschaving, in de waagschaal te stellen, vooral ook, zonder aan het lot over te laten het bestaan der inrigtingen van lager onderwijs, die over het algemeen aan het volk zoo veel voordeel aanbrenge; en eindelijk de ontwikkeling van deze nuttige instellingen met eene bijzondere zorg aan te moedigen. Zie daar de inzichten, met welke het besluit van den 27sten Mei ll. genomen werd.

De groote verscheidenheid van meeningen, welke zich op dit stuk in den boezem der Staten-Generaal heeft geopenbaard; de wensch, door vele leden geuit, dat men zich voor het tegenwoordige bepalen mogt tot de intrekking der besluiten van 1825,

---

(1) Zie dit besluit van den 27sten Mei 1830 hiervoren, bl. 209.

en de Zuidelijke provincien liet deelen in de meer vrije verordeningen van het Noordelijk reglement, moeten UEd. Gr. Achtb. hebben doen gevoelen, dat de Regering het doel niet gehad heeft, om, door algemeene maatregelen van openbaar bestuur, een nieuw en volledig stelsel in te voeren, gelijk men moeite gevonden had, in de tegenwoordige omstandigheden, er een door eene wet daar te stellen, maar dat de Koning zich integendeel heeft gehouden bij de intrekking of wijziging der bestaande verordeningen, en dat deze van kracht blijven, voor zoo verre dezelve niet uitdrukkelijk mogten zijn veranderd.

Deze eenvoudige opmerking, welke vooral van toepassing is op het lager onderwijs, zal voldoende zijn, om het meerendeel der artikelen des besluits ten volle op te helderen, en om verkeerde uitleggingen te voorkomen, welke trouwens door den tekst zelve dezer artikelen worden beftreden.

Ik zal thans overgaan tot toelichting der afzonderlijke artikelen.

Art. 1. Dit artikel zet een algemeen beginsel vooruit, maar houdt tevens in twee te onderscheiden bepalingen.

De eerste paragraaf ziet alleen op het lager onderwijs; dezelve is toepasselijk op alle scholen zonder onderscheid, welke voor dien tak van onderwijs bestemd zijn.

De tweede paragraaf, die het middelbaar en hooger onderwijs betreft, is alleen van toepassing op de scholen, welke op geenerlei wijze door het openbaar bestuur zijn opgericht of worden ondersteund. Niets is dus veranderd, met betrekking tot de wijze van daarstelling der inrigtingen van dezen aard, welke geheel of gedeeltelijk ten laste zijn van de provincien, de gemeenten of andere openbare besturen.

Al de scholen, tot welke dit artikel betrekkelijk is, zullen voortaan zonder tusschenkomst van het departement van binnenlandsche zaken kunnen opgericht worden. In de steden zal de vergunning, gegeven door het plaatselijk bestuur, volstaan. In de landelijke gemeenten zal die vergunning daarenboven de goedkeuring van UEd. Gr. Achtb. behoeven.

Het is van belang hier op te merken, dat, overeenkomstig de bestaande wetten en reglementen, de vrijheid, om eene school te openen of eene instelling van onderwijs op te rigten, verschillend is van die, om onderwijs te geven; het is alleen van de eerste, waarvan gesproken wordt in het onderhavige artikel.

Wat de andere aangaat, deze is het onderwerp van art. 2, ten aanzien van het lager onderwijs, en van art. 8, ten aanzien der hoogere graden van onderwijs.

De goede uitflag der maatregelen, die het onderwerp zijn van de tegenwoordige mededeeling, zal grootendeels afhangen van de te gelijk voorzigtige en milde wijze, waarop de gewestelijke en plaatselijke autoriteiten zich zullen kwijten van de verplichtingen, welke het 1ste artikel hun oplegt. Die autoriteiten zijn door derzelve betrekking in staat, de wenschen en behoeften te beoordeelen der bevolking, aan hun bestuur toevertrouwd, en zij zullen alle gegronde bezwaren voorkomen, die tot den Koning zouden kunnen geraken, wanneer zij zich slechts doordringen van de welwillende en verhevene inzigten van Hoogstdenzelven.

Art. 2. Bij het 2de artikel wordt de tuschenkomst afgeschaft van het departement van binnenlandsche zaken in al de gewone gevallen van benoeming van lagere onderwijzers. Doch de bedoeling is, dat de personen, die zich aanmelden, om in lagere scholen onderwijs te geven, al die hoedanigheden zullen bezitten en de vereischten vervullen, welke bij de bestaande reglementen worden gevorderd, en dat omtrent derzelve aanstelling of admisie worde gehandeld op de wijze, welke is voorgeschreven. Alleenlijk zullen de heeren Gouverneurs de stukken niet meer opzenden aan het departement van binnenlandsche zaken, tenzij in de gevallen, bij het artikel voorzien.

Eene gewigtige opmerking, welke hier te maken valt, is deze, dat men gedwaald heeft, toen men heeft voorgegeven, dat de benoeming der onderwijzers bij de gemeente-scholen, tot nu toe, bij uitsluiting van het departement van binnenlandsche zaken afhing. Het zijn de plaatselijke besturen, die de benoeming doen, na, door een vergelijkend examen, voorgelicht en door het departement van binnenlandsche zaken gemagtigd te zijn. Voortaan zal deze magtiging, in gewone omstandigheden, vervangen worden door eene verklaring van den heer Gouverneur, waaruit blijken zal, dat de formaliteiten zijn in acht genomen, en dat gevolgelyk tot de benoeming kan worden overgegaan. De tuschenkomst, derhalve, van de heeren Gouverneurs zoude hier geheel lijdelyk zijn, zoo men geene hoop mogt voeden, dat dezelve strekken zal, om de gevoelens te vereenigen, en om de gevallen van beroeping op het hooger bestuur meer zeldzaam te doen zijn.

Art. 3. De gang, welke alhier is aangewezen, om te geraken tot de keuze van school-opzieners, strekt, om, zonder inbreuk te maken op de bestaande wetten en verordeningen, zoo veel mogelijk te gemoet te komen aan het verlangen, van verschillende zijden geuit, dat aan de Provinciale Staten meer invloed zoude worden gegeven op de zamenstelling der commissien van onderwijs, en dezelve schijnt bij uitnemendheid geëigend, om goede uitkomsten te leveren. Immers de provinciale schoolcommissien zijn bovenal in staat, om de bekwaamheid der kandidaten te beoordeelen, terwijl de Gedeputeerde Staten zullen kunnen overwegen, of de voorgestelde personen ook uit anderen hoofde geschikt kunnen gekozen worden, dan wel, of andere kandidaten ten deze de voorkeur verdienen. Op deze wijze zal 's Konings keuze behoorlijk worden voorgelicht, en is het te verwachten, dat de belangen, zoowel van het onderwijs als van de ingezetenen, niet zullen worden uit het oog verloren.

Art. 4. Dit artikel herinnert een' der gewigtigste pligten der gewestelijke en plaatselijke besturen. De algemeene opneming, waarvan in het flot gesproken wordt, zal ten doel dienen te hebben, om te doen kennen, al wat er nog ontbreekt, om overal in de geheele provincie den uitwendigen staat van het schoolwezen op eenen goeden voet te brengen. Het zal goed zijn, de uitkomsten dezer opneming te brengen in twee afzonderlijke staten, van welke de een zal bevatten al wat de gebouwen, de andere al wat de inkomsten der onderwijzers betreft.

Ik stel mij voor, een model van deze staten aan U Ed. Gr. Achtb. te doen toekomen.

Door behulp van dusdanige opneming, zal het provinciaal, en, zoo noodig, ook het hooger bestuur in staat geraken, om niet alleen bij het beoordeelen van plaatselijke belangen een algemeen gezigtspunt voor oogen te hebben, maar ook, om, met nauwkeurige kennis der bijzonderheden, algemeene maatregelen ter aanmoediging en opbeuring te kunnen nemen of goedkeuren.

Art. 5. De voordeelen, aan openbare onderwijzers toegekend bij n°. 1 en 2 van dit artikel, zullen behooren te komen ten laste der gemeente, voor zoo verre daarin van elders niet wordt voorzien.

Het veranderlijke inkomen, onder n°. 3, heeft ten doel, om den ijver des onderwijzers op te wekken, daar hetzelfde hem zal

worden betaald in evenredigheid van het aantal van werkelijk ter schoolgaande kinderen.

De betaling van dit veranderlijke inkomen zal, volgens de bepalingen van het artikel, op tweederlei wijze kunnen geschieden, namelijk, of uit de gemeente-kas, of door de ouders der schoolgaande kinderen.

Er zijn onderscheidene plaatsen, waar zulks werkelijk geschiedt onmiddellijk uit de gemeente-kas, en de ondervinding leert, dat deze handelwijze eene zeer gunstige uitwerking heeft op den staat van het onderwijs, hetwelk alsdan *geheel kosteloos* gegeven wordt.

Minvermogende ouders worden alsdan door den last der schoolgelden niet verhinderd, hunne kinderen deel aan het onderwijs te doen nemen; ook is de aanmerking gegrond, dat de kosten van het openbaar onderwijs dáár het minste drukken, waar dezelve *door de gezamenlijke ingezetenen* gedragen worden.

De tweede wijze van betaling door middel van schoolgelden, door de ouders te voldoen, is tot dus verre meest algemeen in gebruik. Van deze twee opgenoemde wijzen schijnt de eerste, in velerlei opzigten, de voorkeur te verdienen, waarom ik geloove, dezelve meer bijzonder aan de aandacht van U Ed. Achtb. te mogen aanbevelen.

Het artikel bevat voorts de bepaling, dat dáár, waar de schoolgelden van de ouders gevorderd worden, de voldoening derzelve, voor zoo veel armen-kinderen betreft, zal geschieden door de liefdadige gestichten, welke belast zijn, om die kinderen te onderhouden. Ingeval deze besturen van liefdadigheid hiertoe onvermogen mogten wezen, zullen zij zich bij de gemeentebesturen kunnen vervoegen tot het bekomen van onderstand, of met deze overeenkomen, dat de bedoelde schoolgelden uit de gemeente-kas zullen betaald worden.

Behalve de kinderen van bedeelde armen, worden er, in iedere gemeente, in grooter of kleiner aantal gevonden, wier ouders zich niet hebben aangemeld aan de besturen van liefdadigheid, tot het bekomen van onderstand, edoch desniettemin onvermogen zijn, om de schoolgelden te betalen.

Het is deze klasse van kinderen, in het artikel niet vermeld, welke de bijzondere oplettendheid en zorg van het bestuur verdient. Het ware te wenschen, dat overal, gelijk dit reeds op

vele plaatsen geschiedt, de schoolgelden dezer kinderen uit de gemeente-kas konden betaald worden, of dat, in de groote steden, afzonderlijke scholen voor dezelve konden opgerigt worden.

Het laatste deel van het artikel bevat nog zeer belangrijke bepalingen, namelijk, vooreerst, dat de schoolbehoefsten aan de kinderen in de school zullen verstrekt worden, ten gevolge van den aankoop derzelven uit de opbrengst der schoolgelden. Deze bepaling zal ten gevolge dienen te hebben, dat de schoolgelden eenigzins verhoogd worden, op vele plaatsen, waar, tot dusverre, op eene andere wijze in de aanschaffing der schoolbehoefsten voorzien werd. Ten tweede wil het artikel, dat de aanschaffing en uitdeeling der boeken en verdere schoolbehoefsten zal geschieden door tusschenkomst van het plaatselijk bestuur, hetwelk, dienvolgens, hieromtrent eenen regel zal behooren vast te stellen, na met den school-opziener te rade te zijn gegaan.

Art. 6. Dit artikel bevat geene andere beginfelen, dan die, welke te allen tijde tot leiddraad hebben moeten strekken aan allen, die toezigt over het openbaar onderwijs hebben. Zoo er onder de zoodanigen eenigen mogten bestaan, die, door deze beginfelen niet genoegzaam in het oog te houden, eenige oorzaak mogten gegeven hebben tot de klagten, welke in de laatste tijden gerezen zijn, of tot eenig voorwendfel aan een onbillijk mistrouwen, zal de bepaling van dit artikel hun tot eene waarschuwing strekken, welke voor hen niet verloren kan gaan, en waarvan de uitwerkselen nog zullen bevestigd worden door U Ed. Gr. Acht. tusschenkomst en toezigt.

Die tusschenkomst, echter, zal, evenmin als die der plaatselijke besturen, nimmer strekken, om zich in te laten met het onderwijs van het leerfellige van de godsdienst; maar integendeel zal zij strekken, om elke gezindheid te beschermen tegen al wat eenigen hinder zou kunnen toebrengen aan de vrije overlevering harer eigene leer in haren eigen boezem, en onder het bestuur harer eigene leeraars, of wel, om van de scholen te verwijderen, al wat aan hare godsdienstige denkwijze zoude kunnen aanstoot geven. Voor het overige is het ondoenlijk, om algemeene regelen aan de hand te geven over de wijze, waarop het eerste gedeelte van dit artikel dient te worden ten uitvoer gelegd.

Die uitvoering kan verschillende zijn in de gemeenten, waar slechts ééne, en in die, waar meerdere godsdienstige gezindheden aangetroffen worden. In allen gevalle behoort steeds daarvoor te

worden gezorgd, dat op de openbare scholen, gedurende de schooltijden, niets geschiede of geleerd worde, hetwelk aan eenige der godsdienstige gezindheden, waartoe de kinderen behooren, aansloot zou kunnen geven. De ouders behooren gerust te kunnen zijn, dat aan hunne kinderen op de scholen niets geleerd worde, hetwelk met hunne godsdienstige denkwijze in strijd is. De openbare scholen behooren bovenal dit vertrouwen te genieten. Het is daarom, dat de klagten, welke te dezen aanzien zouden mogen ontstaan, steeds met bijzondere aandacht zullen moeten gadegeflagen worden.

Art. 7. Er heerscht in de onderscheidene provincien des Rijks eene zoo groote verscheidenheid van omstandigheden, dat het alzins wenschelijk is, om de algemeene thans in kracht zijnde verordeningen en beginselen, betrekkelijk het lager onderwijs, door behulp van provinciale reglementen in de verschillende provincien in werking te brengen, op eene wijze, welke met de plaatselijke gelegenheid meest overeenkomstig is. Langs dezen weg zal ook het groote doel der algemeene verordeningen het best kunnen bereikt worden.

De punten, in dit artikel en in art. 5 opgenoemd, sluiten niet uit alle andere punten, welke men in de provinciale reglementen zoude meenen te moeten begrijpen; de opgenoemde punten behooren intusfchen tot de voornaamste.

Onder n°. 2 van het artikel wordt gehandeld van de klasficatie der scholen, dat is, van derzelve verdeeling in drie rangen.

Deze klasficatie werd voorlang tot stand gebragt in de Noordelijke provincien, en art. 26 der voorloopige instructie, van den 20sten Mei 1821, bepaalde reeds, dat zij ook in de overige provincien zou ingevoerd worden. Om dezelve alsnu tot stand te brengen, zal men, omtrent elke school, dienen acht te slaan, 1°. op de hoegrootheid der bevolking, 2°. op den aard der bevolking, 3°. op het vermogen van de gemeenten, 4°. op dat van de ingezetenen.

Het doel der klasficatie moet zijn, om aan de scholen van hooger rang ook een hooger inkomen te verbinden, ten einde daardoor de gemeente in staat zij, eenen meer bekwamen onderwijzer te bekomen, die tevens bezitter zij van eenen hooger rang als onderwijzer, dan wel eigen is aan hen, die aan het hoofd staan van scholen van lageren rang.

Bij de bepaling van het *minimum*, waarvan onder dit nummer gesproken wordt, zal men derhalve eene zekere opklimming in acht nemen, zoodat het vast inkomen hooger zij naar mate van den hooger rang der school. Dit *minimum* zal in dier voege dienen bepaald te worden, dat het meerendeel der gemeenten in staat zij, hetzelve te betalen. De gevallen, waarin dit bij uitzondering niet mogt kunnen plaats hebben, zullen in den staat der algemeene opneming dienen vermeld te worden, opdat men de middelen berame, om de behoeftige gemeenten te hulp te komen.

Het *maximum* in n°. 3 heeft betrekking op de openbare scholen, en kan verschillend zijn voor elken der drie rangen van scholen. Het zal bij deze gelegenheid in aanmerking komen, te onderzoeken, of het goed zoude zijn, te bepalen, dat de schoolgelden voortaan even hoog zullen zijn voor alle kinderen, die dezelfde school bezoeken, zonder onderscheid tot welke klasfe zij behooren of welk onderwijs zij genieten.

De wijze van inning der schoolgelden, dáár, waar dezelve door de ouders zullen moeten worden voldaan, is nog een punt van veel belang. Het schijnt zeer nuttig, dat de gemeentelijke ontvangers met deze inning worden belast, zoo van de ouders, als van de gestichten van weldadigheid. Maar de ontvanger zal niet anders kunnen handelen, dan als gemagtigden van den onderwijzer, tenzij de staten der provincie bijzondere middelen van invordering voorstelden, zoo, dat dezelve door Zijne Majesteit zouden kunnen goedgekeurd worden.

Bij n°. 4 van art. 7 wordt de oprigting van bewaarscholen aanbevolen. Die aanbeveling dient voornamelijk ten aanzien van groote steden in het oog gehouden te worden. De werkscholen, ten dienste van arme kinderen, vooral van meisjes, zijn ten hoogste nuttig; het is onnoodig deswege in meer bijzonderheden te treden.

Art. 8. Dit artikel bevat de uiting van het beginsel, dat de personen, bij bijzondere instellingen, met het hooger of middelbaar onderwijs belast, voortaan niet meer gehouden zijn, vooraf, hetzij een' akademischen graad, hetzij eenen rang als onderwijzer te verkrijgen.

Door deze bepaling wordt aan de onderwijzers van het middelbaar en hooger onderwijs eene vrijheid verleend, welke de lagere onderwijzers, volgens het vroeger gezegde, niet genieten.

Het wordt daarom thans meer dan vroeger noodig, eene grenslijn te trekken tusfchen het middelbaar en lager onderwijs.

De bedoeling, bij het nemen van het besluit, is geweest, om door *lager* onderwijs te verftaan datgene, hetwelk gegeven wordt in het lezen, fchrijven, rekenen, in de hoofdregelen der fpraak-kunst van ééne of van meerdere der in het Koningrijk gebruike-lijke talen, in de beginfelen van gefchiedenis, aardrijkskunde of andere foortgelijke wetenfchappen, hoedanig onderwijs doorgaans door kinderen genoten wordt. Door *middelbaar* onderwijs, daarentegen, heeft men verftaan datgene, hetwelk gegeven wordt aan jeugdige perfonen, die reeds het lager onderwijs, volgens bovenftaande omschrijving, genoten hebben, en zich wenschten voor te bereiden, hetzij voor het hooger of univerfiteits-onderwijs, hetzij voor een' bijzonderen ftand of beroep, of die ook blootelijk verlangen eene befchaafde opvoeding te voltooijen.

Deze omschrijvingen zullen genoegzaam zijn, om, in de mees-te gevallen, de middelbare van de lagere fcholen te onderschei-den. Voor zoo verre echter de aard van fommige fcholen, in de provincien bestaande, eene nadere bepaling mogt noodig maken, zullen UEd. Gr. Achtb. die in de provinciale reglementen kunnen begrijpen, of ook, in gevallen van twijfeling, eene bijzondere befifing van het algemeen beftuur inroepen.

Ten aanzien van fcholen, waar te gelijk klasfen voor lager en voor middelbaar onderwijs gevonden worden, zal de regel behoo-ren te gelden, dat de perfonen, die over de klasfen van het lager onderwijs gefeld zijn, de vereifchten van lagere onderwijzers behooren te bezitten.

Overigens zullen foortgelijke fcholen van gemengden aard, of tot de lagere of tot de middelbare gerekend worden, naar mate van het hoofdoel of de hoofdfrekking derzelven (1).

---

(1) Dien ten gevolge heeft de Gouverneur van Zuidholland, den 28ften Mei 1831, aan de fchool-opzieners, ftedelijke en verdere gemeentebeftu-ren eene circulaire gefchreven, wegens eenige door het algemeen beftuur gegevene inlichtingen, bij gelegenheid van het oprigten van eene kost-fchool, ter bekwaammaking van jongelingen van den befchaafden ftand, tot het bijwonen der lesfen aan de hoogefcholen: „ dat de perfonen, „ welke op bijzondere infellingen met het hooger of middelbaar onder- „ wijs belast zijn, niet meer gehouden zijn te achten, om vooraf, het- „ zij eenen akademiſchen graad, hetzij eenen rang als onderwijzer te ver- „ krijgen, en dat zij eene vrijheid zullen genieten, welke aan de lagere

Art. 9. Bij dit artikel staat Zijne Majesteit eene geheele vrijheid van studien toe, onder afschaffing van alle voorregten, welke in dit opzigt aan sommige openbare scholen waren toegekend. Voorts doelt deze beschikking voornamelijk op de hoogeschole, welker reglementen, bij gevolg, eene herziening zullen behoeven. Het zal voldoende zijn, alhier te doen opmerken: 1°. dat er nimmer eenige bepaling of voorregt bestaan heeft ten aanzien der wijze, waarop de kundigheden van lagere onderwijzers worden *verkregen*, zoodat dit artikel dienvolgens op hen niet toepasselijk is; 2° dat geenerhande wijziging wordt ingevoerd, met opzigt tot de examens, aan welke de lagere onderwijzers onderworpen zijn, tot het verkrijgen van akten van algemeene toelating.

Art. 10. Het beginsel, in dit artikel uitgedrukt, is duidelijk en behoeft geene verdediging. De uitoefening van toezigt op het openbaar onderwijs behoort tot het wezen van elke Regering, en meer bijzonder van die in dit Koninkrijk, overeenkomstig de bepalingen der grondwet.

Art. 11. Ieder onpartijdig beoordeelaar zal volgaarne erkennen de billijkheid, om van het openbaar onderwijs uit te sluiten personen, die geschandvlekt zijn door eene regterlijke, hetzij criminele, hetzij correctionele uitspraak.

Het is waar, correctionele vonnissen zijn, volgens de wet, niet onteerende; doch soms is de daad, welke door den regter als bewezen wordt erkend, van aard, dat dezelve in de openbare meening als onteerende beschouwd wordt. Mogt zich een geval opdoen, waarin dit twijfelachtig ware, zullen UEd. Gr. Achtb. daarover beslissen.

Art. 12. Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat in dit artikel mede bedoeld worden de bisschoppelijke feminarien, tot

„onderwijzers niet is verleend; dat de regering zich geene andere bemoef-
 „gingen heeft voorbehouden, ten aanzien van bijzondere instellingen van
 „middelbaar en hooger onderwijs, dan het verleenen eener autorisatie tot
 „het oprigten dier instellingen, en het regt, om dezelve steeds gade te
 „slaan enz., dat, met opzigt tot de lagere scholen, de besturen allezins
 „verplicht blijven, om, alvorens eenige nieuwe geautoriseerde inrigting te
 „openen, tot het houden van een *vergelijkend examen* over te gaan, ver-
 „mits, bij juiste uitlegging van de strekking der artikelen 1 en 2 van Zij-
 „ner Majesteits besluit van den 27sten Mei 1830, de verplichting tot het
 „houden van zoodanig examen bestaat voor de vervulling *van alle lagere*
 „scholen, *zonder onderscheid.*”

welke betrekkelijk is 's Konings besluit van den 2den October 1829.

Art. 13. Het besluit van den 14den Augustus 1825 (*Staatsblad* n°. 64) zijnde ingetrokken, komen al deszelfs gevolgen te vervallen.

Tot hiertoe heb ik de eer gehad, aan UEd. Gr. Achtb. mede te deelen eenige algemeene en bijzondere ophelderingen nopens 's Konings besluit. Er schiet mij nog over, om bij UEd. Gr. Achtb. de voortdoring te verzoeken eener menigwerf betoonde belangstelling, in een onderwerp van zoo groot gewigt.

---

*BESLUIT van den 13den Augustus
1831, betreffende het regt ver-
stand der artikelen 1 en 2 van
het besluit van den 27sten Mei
1830, omtrent het onderwijs.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Op het rapport van Onzen Staatsraad, *ad interim* belast met de directie van het departement van binnenlandsche zaken, van den 20sten Julij laatstl., n°. 84, nopens een, tusschen Onzen Staatsraad, Gouverneur van *Zuidholland* en het stedelijk bestuur van *Delft* gerezen verschil, bij gelegenheid der oprigting aldaar van nieuwe lagere scholen; verlangende Onze Staatsraad, Gouverneur voornoemd, uitlegging te bekomen van Ons besluit van den 27sten Mei 1830, bepaaldelijk ten aanzien van de toelating van lagere onderwijzers bij bijzondere scholen van de tweede klasfe;

Overwegende, dat Wij, bij het nemen van opgenoemd besluit, zijn uitgegaan van het algemeen plaats hebbende en op de verordeningen voor het lager onderwijs gegronde gebruik, volgens welk, in iedere stad of gemeente, het getal der bijzondere scholen van de tweede klasfe is bepaald, in dier voege, dat, bij het wegvallen van ééne dezer scholen, zich gewoonlijk vele personen voordoen, bereid om eene nieuwe soortgelijke school op te rigten, en dat uit die personen, na gehouden vergelijkend examen, alsdan eene keuze gedaan wordt;

Den Raad van State gehoord;

Hebben goedgevonden en verstaan te verklaren, gelijk Wij verklaren bij deze, dat de bedoeling van Ons besluit van den 27sten Mei 1830 is geweest, om de vergelijkende examens, bij het toelaten van onderwijzers voor bijzondere scholen van de tweede klasfe, in den regel bij te behouden, en om de magtiging tot de toelating te doen verleenen door den Gouverneur der provincie, met vrijlating evenwel aan laatstgenoemden ambtenaar, om in omstandigheden, waarin het houden van een vergelijkend examen niet doeltreffend, en alzoo aan bedenkingen onderhevig mogt geacht worden, de stukken, volgens art. 2 van Ons meergenoemd besluit, op te zenden aan het departement van binnenlandsche zaken, hetwelk alsdan de magtiging tot toelating, ook zonder gehouden vergelijkend examen, zal kunnen verleenen, gelijk zulks plagt te geschieden.

Bevelende Wij voorts, dat de toelatingen, welke, sedert het nemen van Ons meergenoemd besluit van den 27sten Mei 1830, mogten geschied zijn in strijd met de tegenwoordige verklaring, herzien en nader in verband met dezelve zullen behandeld worden.

Onze Staatsraad, *ad interim*, belast met de directie van het departement van binnenlandsche zaken, zal zorg dragen voor de uitvoering dezes, welke in het Staatsblad zal worden geplaatst.

's Gravenhage, enz.

—

*BESLUIT van den 29sten Augustus
1826, n°. 193, strekkende tot het
openen van een crediet van hon-
derd duizend gulden, om daaruit
voorschotten aan de gemeentebestu-
ren te doen, tot den opbouw of
verbetering van schoolhuizen.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandsche zaken, van den 6den Mei 1826, n°. 158, strekkende tot het openen van een crediet, waaruit geldelijke voorschotten tot den op-

bouw of verbetering van schoolhuizen zouden kunnen worden verstrekt aan gemeentebesturen, welke eenen genoegzamen waarborg kunnen geven, ten opzichte van de teruggave der voorgescho- ten gelden;

Gezien het rapport, deswege door Onzen Minister van finan- cien, onder dagteekening van den 30sten Mei 1826, n°. 200, uit- gebragt, na ingewonnen consideratien van de permanente commis- sie uit het amortisatie-fyndicaat;

Gelet op het nadere rapport van Onzen Minister van binnenland- sche zaken;

Gezien de nadere rapporten van Onzen Minister van financiën, zoo mede de daarbij aangeboden nadere adviezen van de voor- noemde permanente commissie;

Hebben besloten en besluiten :

Art. 1. Bij het amortisatie-fyndicaat wordt een crediet geopend ten bedrage van *honderd duizend gulden*, om daaruit, tot het in den hoofde dezès vermelde einde, voorschotten aan gemeentebes- turen te doen.

Art. 2. De voorschotten, uit dit crediet te doen, zullen door Ons telken reize bij speciale besluiten worden aangewezen.

Bij die besluiten zullen de voorwaarden worden omschreven, op welke elk voorschot wordt toegeestaan.

Art. 3. Als algemeene voorwaarden, op welke de voorschotten zullen worden toegeestaan, wordt bepaald :

- a. Dat de gemeentebesturen van de voorgescho- tene gelden zullen betalen interesten tegen vijf ten honderd in het jaar.
- b. Dat de voorgescho- tene gelden zullen moeten worden afge- lost in korte termijnen, en wel zoodanig, dat, in geen geval, de geheele teruggave langer dure dan *tien jaren*.

Art. 4. Wanneer een gemeentebestuur mogt verlangen een voor- schot te bekomen, zal hetzelfde eene beraadslaging opmaken, waar- in de wensch wordt te kennen gegeven, om eene bepaalde som, als voorschot, tegen betaling van den gestelden interest, te ver- krijgen, met aanwijzing tevens der termijnen, op welke de aflos- sing zoude plaats hebben, en in welke beraadslaging wijders de voorzitter van het bestuur gemagtigd wordt, om, ingeval het voorschot wordt toegeestaan,

1°. Voor de betaling van hoofdsom en interesten, de daarbij met name aan te wijzen gemeentelijke inkomsten te verbinden, en om

2°. Den gemeente - ontvanger te kwalificeren, ten einde de termijnen van aflossing en de interesten, zonder nadere tusschenkomst van het gemeentebestuur, uit de opbrengst der te verbinden gemeentelijke inkomsten te voldoen, op den voet, zoo als hierna bij art. 11 wordt bepaald.

Art. 5. Gemelde beraadslaging zal aan Gedeputeerde Staten worden gezonden, die onderzoeken zullen:

1°. Of de gevraagde som noodig is.

2°. Of dezelve op geene andere wijze geschiktelijk kan worden gevonden.

3°. Of de inkomsten, welke de gemeente voor hoofdsom en interesten wil verbinden, genoegzame zekerheid opleveren, en voldoende zijn, om in vaste termijnen de interesten en aflossing te kunnen afbetalen.

Art. 6. Deze punten onderzocht en voldoende zijnde bevonden, zullen Gedeputeerde Staten de opgemelde beraadslaging, met een berigt van hun onderzoek, inzenden aan het departement van binnenlandsche zaken, ten einde aldaar nader te worden onderzocht en door hetzelfde aan Onze beslissing onderworpen.

Art. 7. Voor alle door Ons bewilligde voorschotten, ten laste van opgemeld crediet, zullen door het departement van binnenlandsche zaken, bij de permanente commissie, uit het amortisatie-syndicaat, mandaten worden aangevraagd, betaalbaar bij den agent van den Rijks - kasier in de hoofdplaats van het arrondissement, waarin de gemeente gelegen is, welke het voorschot bekomt.

Die mandaten zullen, door de permanente commissie uit het amortisatie - syndicaat, aan het departement van binnenlandsche zaken worden verzonden, ten einde, van wege dat departement, door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten, aan de gemeentebesturen te worden behandigd.

Art. 8. De voorzitter van het gemeentebestuur zal, bij die gelegenheid, onderteekenen en aan Gedeputeerde Staten doen

geworden, eene op zegel gefchrevene akte, waarbij hij erkent, het bedrag van het voorschot ten behoeve van de gemeente te hebben ontvangen, en waarbij, ten gevolge van de autorifatie, bedoeld bij art. 4, voor de betaling van hoofdsom en interesten, worden verbonden de vroeger aangewezen gemeentelijke inkomsten, met autorifatie op den gemeente-ontvanger, zoo als hiervoren in art. 4 is vermeld.

Art. 9. Gedeputeerde Staten zullen de opgemaakte akte inzenden aan het departement van binnenlandsche zaken, van waar dezelve zal worden toegezonden aan het amortifatie-fyndicaat, om aldaar te blijven berusten.

Art. 10. Gedeputeerde Staten worden bijzonder belast, om toe te zien, dat de sommen, voor de betaling van aflossing en interesten benoodigd, jaarlijks in de gemeente-begrooting worden uitgetrokken.

Art. 11. De aflossingen en renten van de voorgeschotene sommen zullen moeten worden gestort bij de agenten van den algemeenen Rijks-kassier, door welken het voorschot is uitbetaald, en zal voorts het bewijs der gedane storting door den gemeente-ontvanger moeten worden overgebracht bij den ontvanger der domeinen, onder wiens kantoor de gemeente behoort; met bepaling, dat, bijaldien, binnen veertien dagen na den verschijndag, laatstgemelde ontvanger het bewijs der gedane storting niet mogt hebben bekomen, hij de voldoening daarvan zal moeten vorderen, in welk geval dan ook aan hem, door den gemeente-ontvanger, twee ten honderd van de te betalen som zal verschuldigd zijn, om, ten behoeve van het amortifatie-fyndicaat, door hem ontvangen en verantwoord te worden.

Onze Minister van binnenlandsche zaken en de permanente commissie uit het amortifatie-fyndicaat, zijn, voor zoo veel ieder aangaat, belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit, hetwelk zal worden medegedeeld aan Onzen Minister van financiën.

Gegeven te 's Gravenhage, enz.

BESLUIT van den 31sten Mei 1816,
wegens de kweekschool voor school-
onderwijzers, gevestigd te Haarlem.

Is besloten:

- 1°. Dat de kweekschool van onderwijzers, in de Noorderlijke provincien op te rigten, zal gevestigd zijn binnen de stad *Haarlem*.
- 2°. Dat bij dezelve kweekschool zullen worden benoemd, een hoofd-onderwijzer, met den titel van directeur en onderwijzer, op een jaarlijksch traktement en emolumenten, bij een nader besluit door Zijne Majesteit te bepalen, alsmede de vereischte ondergeschikte onderwijzers.
- 3°. Dat aan dezelve kweekschool zullen verbonden zijn vijftien Lands beurzen of *prebenden*, namelijk tien geheele, ieder van f 250 's jaars, en vijftien halve, ieder van f 125 's jaars, en toe te leggen aan jonge lieden van eenen goeden aanleg, en genegen, om zich aan het lager onderwijs te wijden (1).
- 4°. Dat deze beurzen of *prebenden* door dezelve jonge lieden zullen worden genoten gedurende vier jaren, doch in buitengewone gevallen zullen kunnen worden genoten gedurende vijf jaren.
- 5°. Dat bij dezelve kweekschool nog zullen worden toegelaten vijf jonge lieden, zonder eenige toelage van den Lande, maar alleen kosteloos het onderwijs genietende, en zulks mede gedurende vier, en hoogstens gedurende vijf jaren.

---

(1) Bij besluit van den 3den Julij 1824 heeft Z. M. de Koning nadere bepalingen omtrent de Lands beurzen of *prebenden*, aan de jonge lieden bij deze kweekschool vastgesteld, daarin bestaande: „ dat, in plaats der geheele „ of halve beurzen of *prebenden*, zouden verbonden zijn: 1°) zes jaarlijk- „ sche beurzen of *prebenden* voor kweekelingen der eerste klasfe, ten be- „ drage van f 220 ieder. 2°) Twaalf jaarlijkse beurzen of *prebenden*, „ elk van f 190, voor kweekelingen der tweede klasfe, en 3°) acht jaar- „ lijkse beurzen of *prebenden* voor kweekelingen der derde klasfe, ieder „ ten beloope van f 150; zullende wijders de vierde klasfe van kweekelin- „ gen, of die, aan welke geen genot van eenige beurs of *prebende* is ver- „ bonden, voortaan bestaan uit vier kweekelingen.” — Men vindt dit be- „ sluit in het *Bijvoegfel tot het Staatsblad*, XI, D. I, St., 1824, bl. 577.

- 6°. Dat ieder dezer twintig eigenlijk gezegde kweekelingen der school, gelijkelijk zal genieten, bij zijne komst op de school, een douceur van *f* 50, en een gelijk douceur van *f* 50, bij het verlaten der school na vier of vijf volle jaren.
- 7°. Dat, behalve deze twintig eigenlijke kweekelingen der school, almede, doch slechts gedurende één jaar, tot het vrij genot van het onderwijs, op dezelve kweek-school, zullen worden toegelaten tien jonge lieden, die reeds elders hunne eerste vorming tot den onderwijzersstand hebben verkregen, en zulks almede, voor elk hunner, onder eene toelage, uit 's Lands kasse, van een douceur van *f* 50, bij derzelve komst op de school, en van een gelijk douceur van *f* 50, bij het verlaten der school, na het verblijf van een vol jaar, en ten gevolge van een vereerend ontslag van dezelve school. Deze jonge lieden voorzien zich zelve van de benoedigde leerboeken en verdere hulpmiddelen van het onderwijs.
- 8°. Dat voorts enz.
- 9°. Dat aan meergemelde kweek-school zal verbonden zijn eene leerschool van een behoorlijk aantal scholieren, onder zoodanige bepalingen, als deswege door den Commisfaris - generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen zullen worden opgemaakt en vastgesteld.
- 10°. Dat in het algemeen de Commisfaris - generaal voor het onderwijs, de kunsten en wetenschappen, voor deze kweek-school zal vervaardigen en vaststellen alle zoodanige reglementen en instructien, als mogen gevorderd worden, om de bereiking der bedoelingen van Z. M., met de oprigting van kweek-scholen van onderwijs, zoo veel mogelijk te verzekeren.

EXTRACT uit het register der handelingen van den Minister voor het publiek onderwijs, enz., van den 31sten December 1820.

Is gelezen enz.;

Is goedgevonden en verstaan:

1°. Aan de commissien van onderwijs, in al de Noordelijke provincien, te schrijven de navolgende circulaire:

Sedert eenigen tijd zijn er, uit verscheidene Noordelijke provincien, bij mijn ministerie klagten ingekomen, dat hier en daar onderwijzers, op nieuw, ligchamelijke straffen op hunne scholen beginnen in te voeren, of ook zich van dezelve bij voortduring blijven bedienen.

Het heeft mij grootelijks moeite gedaan, alzoo te vernemen, dat een misbruik, hetwelk ik reeds geheel uitgeroeid waande, als nog heerscht, of wederom wortel schiet.

Alle ligchamelijke schoolstraffen strijden toch, gelijk ik, onder anderen, bij mijne resolutie van den 14den December 1819, geplaatst in de nieuwe *Bijdragen* van November 1820, bl. 949, te kennen gaf, te eenemale met den geest eener redelijke schoolverbetering, en dus ook met de bestaande schoolverordeningen. Zelfs is het onmogelijk die verbetering te bereiken, zonder eene zachte en vaderlijke behandeling der scholieren, zoodat de schoolonderwijzers, die de oude strafwerktuigen of verworpene dwangmiddelen in hunne scholen behouden hebben of weder terug brengen, evenmin toonen te kennen den waren aard en de heilzame strekking der bedoelde schoolverbetering, als hunne eigene waarde, bestemming en hunnen pligt.

Ik houde het voorts daarvoor, dat de kennismeming van dit misbruik ten eenemale valt in de termen van art. 11 der wet van den 3den April 1806, waartegen de commissien van onderwijs verplicht zijn te waken, en hare klagten deswege in te zenden bij het Nationaal bestuur.

Deze bedenkingen, en den prijs, dien ik er op stelle, om het omschreven kwaad krachtdadiglijk te stuiten, doen mij uwe commissie nadrukkelijk uitnoodigen, om ten aanzien van hetzelfde, binnen geheel haar ressort, naauwkeurige en getrouwe informatien in te winnen; voorts om het kwaad tegen te gaan door zoodanige middelen, als in hunne magt zijn, en om mij, bij gelegenheid van de aanstaande voorjaars-vergadering, deswege afzonderlijk te berigten.

2°. Van enz.

Accordeert enz.

CIRCULAIRE der provinciale commissie van onderwijs in Gelderland, van den 13den November 1823, aan de onderwijzers en onderwijzeressen in dezelve provincie, wegens het verbod, om lichchaams-straffen aan de schooljeugd uit te oefenen.

In weerwil der bevelen, door de school-opzieners aan de onderwijzers meermalen gegeven, en van het stellige verbod tegen alle lichamelijke straffen op de scholen, gedaan ten gevolge van de aanschrijving van Zijne Excell. den heer Minister van het publiek onderwijs, van den 31sten December 1820, moet de provinciale commissie van onderwijs in Gelderland ervaren, dat er onderwijzers zijn, die zich verftouten, om lichamelijke straffen in de scholen uit te oefenen, en de leerlingen door slaan, knijpen, schoppen en stooten te mishandelen. Een ontzettend voorbeeld daarvan kwam, dezer dagen, ter harer kennisse, hetwelk plaats heeft gehad in de school te *Tuyt*, in den Tielerswaard, alwaar een der leerlingen, door den ondermeester *de Wit*, verregaande mishandeld, en den volgenden dag overleden is.

De provinciale commissie van onderwijs haast zich, dit afgrijpselijk voorval te brengen ter kennisse van alle onderwijzers

en onderwijzeresfen binnen haar resfort, ten einde allen daarin mogen zien, hoe uiterst gevaarlijk en van hoe verschrikkelijke gevolgen, zoowel voor onderwijzers als voor leerlingen, het uitoefenen van lichamelijke straffen zij.

De commissie maakt van deze betreurenswaardige aanleiding gebruik, om alle onderwijzers en onderwijzeresfen te herinneren:

- 1°. Dat alle lichaamsstraffen, van welke foort ook, op de scholen zijn verboden, en dat onderwijzers en onderwijzeresfen zich moeten bepalen bij een stelsel van bestraffing, waarbij alle lichamelijke kastijding volstrekt uitgesloten is.
- 2°. Dat zij, die durven bestaan, om, in weerwil van dit verbod, zoodanige straffen aan derzelver leerlingen uit te oefenen, zijn wederstrevers der schoolwetten, als zoodanigen vallen in de termen van art. 18 der wet van den 3den April 1806, en met intrekking van derzelver akte van toelating behooren te worden gestraft, onverminderd de vervolging door de regtbanken.

De provinciale commissie, den vasten wil hebbende, om een misbruik, zoo onbestaanbaar met den geest onzer schoolverordeningen, ongepast en gevaarlijk in alle opzigten, het koste wat het wil, tegen te gaan en uit te roeijen, totdat geen spoor van hetzelfde overblijft, waarschuwt bij deze, ten ernstigste en voor de laatste maal, alle onderwijzers en onderwijzeresfen, dat zij, door het uitoefenen van lichamelijke straffen aan derzelver leerlingen, hun eigen bederf zullen bewerken; vermits, van nu af aan, op het eerste berigt, dat ergens een leerling door deszelfs onderwijzer of onderwijzeresfe, door slaan, schoppen, knijpen, stooten, of op welke wijze ook, is mishandeld, zoodra de zekerheid daarvan voldoende zal zijn gebleken, zoodanige onderwijzer en onderwijzeresfe, zonder eenige versooning, van derzelver post zullen worden ontzet, zonder eenigzins in aanmerking te nemen, welke overigens derzelver rang en verdiensten mogen zijn.

De commissie hoopt en vertrouwt, dat deze waarschuwing niet zonder vrucht zal zijn, en haar alzoo zal houden buiten de onaangename noodzakelijkheid, om, met onbuigzame ge-

strengheid, te vervaren tegen de leden van eenen stand in de burgermaatschappij, zoo nuttig en eerwaardig als de stand is van onderwijzer der jeugd.

PUBLICATIE van het departementaal
bestuur van Holland, van den 5den
Maart 1807, behelzende het huis-
houdelijk schoolreglement en de klas-
sificatie der scholen voor hetzelfde
departement.

Het departementaal bestuur van Holland, doet te weten :

Dat bij art. 20 van de wet voor het lager schoolwezen en onderwijs in dit Koninkrijk, gearresteerd bij Hun Hoog Mogenden, den 3den April 1806, is vastgesteld, dat al de nadere en bijzondere bepalingen, omtrent alles, wat het lager schoolwezen en onderwijs in de onderscheidene departementen bijzonder vordert, zullen worden geregeld door een *huishoudelijk schoolreglement*, door elke commissie respectivelijk op den voet van art. 5 van gemelde wet te ontwerpen en aan te bieden aan het departementaal bestuur, om door hetzelfde, na voorafgaand overleg met den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken, te worden gearresteerd.

Dat voorts in art. 17, van de bijlage B., van meergemelde wet, behelzende verordeningen op het afnemen en afleggen der examens van degenen, welke lager onderwijs begeeren te geven, wordt gestatueerd, dat, ten einde aan de bepalingen, in voorgaande artikelen vervat, te beter worde voldaan, de scholen der kleinere steden en plaatsen, door de respectieve schoolopzieners en commissien van onderwijs, zullen worden geklassificeerd in scholen van den hoogsten, middelsten en laagsten rang, en deze klassificatie aan de goedkeuring der departementale besturen onderworpen.

Zoo is het, dat wij, nadat de ontwerpen der voorschrevene stukken aan ons door de commissien van onderwijs voor het

Noordelijke en Zuidelijke gedeelte van dit departement waren ingezonden, met communicatie van Zijne Excellentie den Minister van binnenlandsche zaken, ter voldoening aan art. 20, hier voren gemeld, hebben gearresteerd *het huishoudelijk schoolreglement voor dit departement*, alsmede, ingevolge het voorschreven 17de artikel, *de klasificatie der scholen van de kleinere steden en plaatsen van Hollands Noordelijk en Zuidelijk gedeelte*, zoo als dezelve hierna volgen:

Huishoudelijk schoolreglement voor het departement Holland.

Art. 1. Geenerhande beroeping, aanstelling of admisie tot school-onderwijzer, onderwijzer aan de huizen of schoolhouderesse, zal mogen geschieden, dan uit personen, die de algemeene toelating tot het geven van lager onderwijs en de vereischte rangen, op de wijze, bij de algemeene schoolwet, vervat in de publicatie van Hun Hoog Mogenden, van den 3den April 1806, bepaald, erlangd hebben, en na voorafgaande vertooning van derzelver daarvan verkregene akte aan den schoolopziener van het distrikt of de plaatselijke schoolcommissie, waar zoodanig eene bestaat; terwijl voor het overige zij, die het regt hebben tot het doen van eenigerhande beroeping en aanstelling, of het verleenen van admisie tot school-onderwijzer, onderwijzer aan de huizen of schoolhouderesse, vrij en onverlet blijven in hunne keuze, met in achtneming echter van hetgeen hier vervolgens wordt vastgesteld, of bij de gemelde algemeene schoolwet is vastgesteld geworden.

Art. 2. Ten einde het bestaan der openbare school-onderwijzers, behoudens het hoofdoogmerk hunner bestemming, en zonder dat dezelve daardoor verhinderd worden in de waarneming van hunnen post, zoo veel mogelijk, te beneficieren:

- a. Zullen zij in de steden, kleine steden en alomme ten platten lande, het voorlezers-, voorzangers- en kostersambt mogen bekleeden, ten welken einde de kerkenraden en alle andere besturen en personen, aan wie de begeving dezer bediening competeert, wordt aanbevolen de genoemde school-onderwijzers, die daartoe de vereischte

bekwaamheden bezitten, tot de voorzegde bedieningen bij voorkeur aan te stellen;

b. Zullen zij, in de kleine steden en ten platten lande, voor zoo verre zij thans de collecte van 's Lands gemeene middelen hebben, deze mogen behouden tot tijd en wijle dat, door eene eventuele en evenredige vermeerdering van hun inkomen als school-onderwijzer, het afscheiden dezer beide bedieningen zonder onbillijkheid kan worden tot stand gebragt;

c. Blijft hun vrijgelaten en toegestaan, om het landmeters-ambt te bekleeden, en voorts alle andere kunsten en wetenschappen te beoefenen, die tot uitbreiding van hunne kennis in de waarneming van hunne schooldienst zouden kunnen bevorderlijk zijn.

Art. 3. Daarentegen wordt aan de openbare school-onderwijzers verboden, om eenige der voorzegde collecten buiten hunne standplaats waar te nemen, op hunnen eigen naam, of dien van anderen, hetzij naastbestaande, of bij hen inwonende personen, herberg te houden of gelagen te zetten, en in het algemeen eenig bedrijf te oefenen, waardoor zij in de waarneming van de schooldienst zouden kunnen worden verhinderd of tot andere belangen groepen.

Art. 4. De wijze van beroeping en aanstelling van openbare school-onderwijzers in alle steden, zoo grootere als kleinere, van dit departement, hetzij aldaar, volgens art. 10 van het algemeen reglement, alsmede vervat in de publicatie van Hun Hoog Mogenden, van den 3den April 1806, al of niet eene plaatselijke schoolcommissie bestaat, zal, met in achtneming van de bepalingen, bij de algemeene schoolverordeningen van den 3den April 1806 deswege gemaakt, inzonderheid art. 13 en 17 der wet, en art. 18, 19 en 20 van het reglement, alsmede art. 15, 16, 17 en 18 der verordeningen op de examens, worden geregeld door een plaatselijk reglement.

Art. 5. Bij de vervulling eener opengevallen openbare school-onderwijzersplaats, in de dorpen en elders ten platten lande, zal de volgende regelmaat worden in acht genomen:

a. De gemeentebesturen of eigenaren van heerlijkheden, in de publicatie van Hun Hoog Mogenden, van den 3den

Junij laatstleden breeder omschreven, zullen, zoodra zulk eene school-onderwijzersplaats is opengevallen, daarvan schriftelijk kennis geven aan den school-opziener van het distrikt, met opgave der traktementen en emolumenten aan die plaats verbonden, en met deszelfs voorkennis en overleg voorzien in de waarneming van de schooldienst, totdat de vacature zal zijn vervuld.

b. De gemeentebesturen of eigenaren van heerlijkheden zullen in de nieuwspapieren, die daartoe het meest geschikt zijn, de vacature doen aankondigen, met bijvoeging van zoodanige voorwaarden, als waarop de beroepene zal verplicht zijn, deszelfs post te aanvaarden, ten einde al degenen, die daartoe den vereischten rang bezitten, uit te noodigen, om zich binnen eenen bepaalden tijd, met overlegging der benoodigde en bij de wet bepaalde bewijzen van algemeene toelating en goed gedrag, tot den vacerenden school-onderwijzerspost aan te bieden.

c. Van al de zich aldus aangeboden hebbende personen, zullen de gemeentebesturen of eigenaren van heerlijkheden de geproduceerde getuigschriften van algemeene toelating en goed gedrag ter visse inzenden bij den school-opziener van het distrikt, die daarop ten spoedigste, uiterlijk binnen veertien dagen, berigten zal, of de zich aangemeld hebbende personen gerechtigd zijn, om te staan naar de vacerende plaats.

d. Na de ingekomene antwoorden van den schoolopziener, zullen de gemeentebesturen daár, waar bevorens de post van school-onderwijzer met dien van voorlezer en voorzanger is vereenigd geweest, de overgelegde getuigschriften der wettige follicitanten mededeelen aan diegenen, ter beschikking van welke de laatstgemelde posten staan, en trachten, door middelen van persuasie, te bewerken, dat, indien mogelijk, de te benoemen onderwijzer mede tot voorlezer en voorzanger worde aangesteld.

e. Vervolgens zal van de voorzegde wettige follicitanten naar den post van school-onderwijzer, of wel van eenigen hunner, een examen worden afgenomen, hetzij door den school-opziener, hetzij door een' persoon, daartoe,

met deszelfs goedkeuring, door het gemeentebestuur te magtigen. In het geval, hiervoren onder *d* gemeld, zal aan degenen, die over den post van voorlezer en voorzanger moeten disponeren, door hen ter bijwoning van dit examen te noodigen, gelegenheid worden gegeven, om onderzoek te doen naar de geschiktheid der geëxamineerden tot het waarnemen van zoodanigen post.

f. Uit de aldus geëxamineerden, zal de keuze van een' school-onderwijzer door het gemeentebestuur gedaan worden, bij welke keuze, hetzij de post van voorlezer en voorzanger al of niet met dien van school-onderwijzer worde vereenigd, de meeste kunde en geschiktheid zal worden in acht genomen; zoo echter, dat in allen gevalle geen minder kundige of minder geschikte onderwijzer zal mogen worden voorgetrokken, uit aanmerking van deszelfs meerdere geschiktheid tot eene der vorengemelde kerkelijke bedieningen.

g. De eigenaars van heerlijkheden zullen niet gehouden zijn aan de bepalingen, vervat onder *d*, *e* en *f*, maar, dit verkiezende, zonder eenige communicatie met andere, of het doen afleggen van een nader examen door de wettige follicitanten of eenigen hunner, na de ingekomene antwoorden van den school-opziener, uit gemelde follicitanten dadelijk eene keuze doen, en den gekozenen aanstellen, behoudens echter zoodanige regten en gebruiken, als vóór 1795 op onderscheidene plaatsen, bij het beroepen van eenen schoolmeester, hebben stand gegrepen, en gehouden aan het eerste gedeelte van lett. *e*, ingevalle van het afnemen eens naderen examens van de gezegde follicitanten, hetzij door den school-opziener, hetzij door een' bekwaam' persoon, daartoe door dezen, met toestemming van den eigenaar der heerlijkheid, te be-noemen.

h. Van deze aanstelling zal, door de gemeentebesturen of eigenaren der heerlijkheden, dadelijk worden kennis gegeven aan den school-opziener van het distrikt; vermogende echter de aldus aangestelde met de waarneming van zijnen post niet aan te vangen, vóór en alcer hij

zich met de bewijsstukken, tot zijne beroeping en aanstelling betrekkelijk, bij denzelfden in perfoon of schriftelijk vervoegd hebbe.

Art. 6. In kleinere gemeenten of gehuchten, die kerkelijk onder eene andere gemeente behooren, en alwaar deswege aan het school-onderwijzersambt geen voorlezerspost kan worden toegevoegd, zal de vervulling eener opengevallene openbare school-onderwijzersplaats geschieden, conform het bepaalde in het vorige artikel, met uitsluiting van hetgeen daar, ten aanzien van den kerkenraad, is bepaald geworden, alsmede met dien verstande, dat hier zal mogen worden afgegaan van de bepalingen art. 5, *b*: betreffende de aankondiging in de nieuwspapieren, doch niet dan met onderling overleg van het gemeentebestuur of den eigenaar der heerlijkheid en den school-opziener.

Art. 7. De beroeping en aanstelling der bijzondere school-onderwijzers van de eerste klasfe, verblijft geheel en al aan de kollegiën en personen, tot welke die scholen de naaste betrekking hebben, met in achtneming van de bepalingen der algemeene wet, welke hierop toepasselijk zijn; zullende de school-opziener van het distrikt, of de plaatselijke schoolcommissie, waar zoodanig eene bestaat, daartoe aangezocht wordende, zich niet vermogen te onttrekken, om in dezen de noodige inlichting te geven en de behulpzame hand te bieden.

Art. 8. De aanstelling of admisie der bijzondere school-onderwijzers van de tweede klasfe, alsmede der schoolhouderessen en onderwijzers aan de huizen, geschiedt, of wordt verleend, wat de steden aangaat, op zoodanige wijze, als in het plaatselijk reglement zal worden vastgesteld; en wat de overige plaatsen aangaat, door de gemeentebesturen en eigenaren van heerlijkheden, met in achtneming van hetgene deswege in de algemeene verordeningen, inzonderheid art. 13 en 17 der wet, en art. 19 van het reglement, is bepaald.

Art. 9. Geen ondermeester, of iemand, de functien daarvan waarnemende, schoon niet begrepen in art. 4 van het algemeen reglement, zal mogen fungeren, zonder alvorens voor den school-opziener van het distrikt of de plaatselijke schoolcommissie te zijn gecompareerd, en door dezelve goedgekeurd geworden.

Art. 10. Ten einde, door eene onbepaalde toelating van scholen of onderwijzers, derzelve getal niet te zeer toeneme,

a. Wordt aan de regeringen der respectieve steden aanbevolen, om de bijzondere scholen der tweede klasfe tot zoodanig een vast getal te bepalen, als evenredig is met de grootte en behoeften harer stad, inzonderheid, om door geene nieuwe aanstellingen of admisfien het werkelijk getal dezer scholen te vermeerderen, tenzij het uit eene voordragt der plaatselijke commissie of uit een advies van dezelve, op een te dien einde strekkend verzoek ingebracht, bleek, dat het van belang voor het onderwijs der jeugd ware, eene zoodanige aanstelling te doen of admisfie te verleenen, of wel, dat een werkelijk gebrek aan scholen in zoodanig eene plaats zulks vorderde.

b. In de overige gemeenten zal geene lagere school, buiten de vastgestelde, mogen bestaan of opgerigt worden, zonder dat, uit de deswege gevraagde en ingediende inlichtingen en bedenkingen van den school-opziener van het distrikt, zal gebleken zijn, dat in zoodanige gemeente geene genoegzame gelegenheid tot onderwijs gevonden wordt.

c. Vrouwenfchooltjes, alwaar onderwijs in het spellen en lezen gegeven wordt, zullen niet anders, dan na gevraagd en gunstig uitgebragt advies van den school-opziener van het distrikt, of van de plaatselijke schoolcommissie, waar zoodanig eene bestaat, mogen worden opgerigt; en wordt aan de onderscheidene regeringen en gemeentebesturen aanbevolen, zorgvuldig toe te zien, dat het aantal dezer schooltjes niet onmatig of onnoodig worde vermenigvuldigd, en dat derzelve houderessen in het algemeen geene kinderen aannemen boven de zes jaren, noch ze boven die jaren op hare schooltjes houden; zorgende echter, dat er allerwegen voorhanden zijn, gefchikt, om zeer kleine kinderen op te nemen en daardoor de gewone scholen van deze te ontheffen.

d. Indien de gemeentebesturen, na gedane instantie van den school-opziener van het distrikt, in het weren van onwettig fungerende onderwijzers niet genoegzaam werk-

zaam waren, zal hij zich daarover bij het departementaal bestuur vervoegen, hetwelk door gepaste middelen de nakoming der wet exactelijk zal doen maintaineren.

Art. 11. Wanneer eenig openbaar school-onderwijzer, of bijzondere van de tweede klasfe, nalatig of onwillig is, om aan het bepaalde, bij art. 21, 22, 23 en 24 van het algemeen reglement meermalen omschreven, te voldoen; wanneer hij handelt tegen het verbod, in art. 3 hierboven gemeld; wanneer hij zich aan de bevelen van den school-opziener of de plaatselijke commissie onttrekt, of dezelve onbetamelijk bejegent; wanneer hij overtuigd wordt, zich aan een onbehoorlijk gedrag te hebben schuldig gemaakt, waardoor de waarneming van deszelfs plicht als school-onderwijzer geheel of ten deele verwaarloosd wordt, en, in het algemeen, wanneer hij zich niet behoorlijk onderwerpt aan de reeds geëmaneerde of nog te emaneren wetten, zal de school-opziener, of de plaatselijke commissie, trachten, door ernstige vermaningen, hem tot zijnen plicht te brengen.

Wanneer dit onvoldoende wordt bevonden, zal de school-opziener of plaatselijke commissie deszelfs klagten brengen ter kennisfe van het plaatselijk bestuur, door hetwelk op dezelfde wijze van ernstige vermaning zal getracht worden, zoodanig eenen tot een beter gedrag en handelwijze te brengen.

Indien deze poging vruchteloos ware, zal hij, op voordragt der commissie van onderwijs of der plaatselijke schoolcommissie, in zijnen post als school-onderwijzer, of, indien hij om redenen met ernstiger correctie moest worden bezwaard, almede in deszelfs post van voorlezer, zoo door het plaatselijk bestuur als den kerkenraad, worden gesuspendeerd, en deszelfs akte van algemeene toelating worden geschorst voor den tijd van zes weken, op den voet, bij art. 18 en 19 der algemeene wet, en art. 27 van het reglement, vastgesteld; in welken tusschentijd deszelfs school, voor zoo verre den openbaren school-onderwijzer aangaat, even als hierboven bij art. 5, a, bepaald is, zal worden waargenomen; waarvan de kosten, boven het provenu der schoolgelden, ten laste van den schuldigen zullen worden verhaald. Niettegenstaande deze middelen van correctie, zich voor de tweede maal schuldig makende, zullen de stedelijke regeringen overgaan tot eene finale intrekking der akte

van algemeene toelating; op de dorpen, daarentegen, en ten platten lande, zal de opschorting der akte van algemeene toelating, voor eenen onbepaalden tijd, door het gemeentebestuur geschieden, op voordragt van de commissie van onderwijs, doch deswege door hetzelfde worden kennis gegeven aan het departementaal bestuur, door hetwelk daarin zoodanige voorziening zal worden gedaan, als tot bewaring van orde en maintien der bovengemelde artikelen van de algemeene wet zal bevonden worden te behooren.

Art. 12. De opschorting of intrekking der speciale beroeping of aanstelling, als bijzondere school-onderwijzers van de eerste klasse, ingevolge art. 26 van het algemeen reglement, geheel en al verblijvende aan het over de scholen, waaraan zij verbonden zijn, bijzonder gevestigd opzigt, zal, dit noodig geoordeeld wordende, de opschorting of intrekking van derzelver akte van algemeene toelating, volgens art. 19 der wet, niet geschieden, dan onder ruggespraak met hetzelfde, en alsdan door de stedelijke regeringen of gemeentebesturen, op voordragt van de plaatselijke schoolcommissie of de commissie van onderwijs.

Art. 13. De opschorting of intrekking der akte van algemeene toelating, als onderwijzer aan de huizen en schoolhonderesse, zal geschieden door de stedelijke regeringen of gemeentebesturen, op voordragt der plaatselijke commissie of der commissie van onderwijs, op den voet, bij art. 18 der wet bepaald, en voorts met in achtneming van het vastgestelde in art. 11 hierboven.

Art. 14. De regeringen van de steden worden bij dezen uitgenoodigd, om, overeenkomstig art. 3 der wet en art. 30 van het reglement, hierboven gemeld, door middel van traktementen, emolumenten, of het bepalen van behoorlijke en geregelde schoolgelden, te zorgen, dat het bestaan der school-onderwijzers, zoo openbare, als bijzondere, der tweede klasse, zoo veel mogelijk, worde verbeterd en verzekerd.

Dan, aangezien op de dorpen en ten platten lande, dezen aangaande, maatregelen vereischt worden van een' meer uitgebreiden en belangrijken aard, reserveert het departementaal bestuur aan zich, om deswege, bij nadere deliberatien, zoodanige

bepalingen te maken, als hetzelve zal vermeenen te behooren; wordende niettemin inmiddels de gemeentebesturen, op de dorpen en ten platten lande, aangemaand en bevolen, om op midde-len bedacht te zijn, waardoor, ten deele, het bestaan der school-onderwijzers zoude kunnen worden verbeterd en verzekerd, doende, te dien einde, aan het departementaal bestuur de voordragt van zoodanige ontwerpen, als welke zij daartoe zouden dienstig oordeelen; bij welke gelegenheid zij behooren in het oog te houden:

- a. Om dáár, waar de schoolgelden te gering zijn, dezelve te verhoogen op eene redelijke wijze, en meer geëvenredigd naar de verdiensten der school-onderwijzers.
- b. Om de schoolgelden bij een maandelijksch of wekelijksch tarief vast te stellen, met de noodige bepalingen, ten einde den school-onderwijzer genoegzame zekerheid voor de verschenen schoolgelden worde gegeven.
- c. Om de schoolgelden eenigermate te regelen naar den staat dergenen, wier kinderen onderwijs ontvangen, daar de meervermogende landman, tegen den behoefligen arbeider, met opzigt tot het onderwijs hunner kinderen, in eene gelijke betrekking staande, nogtans in de middelen van bestaan van elkander aanmerkelijk verschillen.
- d. Om de schadelijke gewoonte van eene tijdelijke school-dienst van eenige maanden af te schaffen, en door het verzorgen van een ruimer bestaan aan den school-onderwijzer, zoo als hierboven gezegd is, te bewerken, dat door denzelven eene onafgebrokene schooldienst kan worden waargenomen.
- e. Om alle aanzoeken en voordragten, die hun, dezen aangaande, door den school-opziener mogten worden gedaan, in ernstige overweging te nemen, met hem deswege te treden in onderhandeling en overleg, opdat alzoo worde bevorderd het publiek onderwijs der scholen, en die verbeteringen worden ingevoerd, welke voor het opkomende geslacht noodzakelijk en nuttig zijn.

Art. 15. Ten einde het school-onderwijs aan te moedigen en te beloonen, reserveert het departementaal bestuur aan zich, om, op de gunstige voordragt van den school-opziener, zoo-

danige belooningen te bepalen, als, naarmate van buitengewone verdiensten, aan den eenen of anderen school-onderwijzer, en tot verdere aanmoediging, zal geoordeeld worden te moeten worden toegewezen.

Art. 16. De commissien van onderwijs, binnen dit departement, zullen dadelijk na publicatie dezes, des noodig na ingewonnen advies van eenige der bekwaamste school-onderwijzers, zich onledig houden met het beramen van een concept-plan, tot ondersteuning van schoolmeesters-weduwen en kinderen; dit concept-plan geformeerd hebbende, zullen zij hetzelfde inzenden bij het departementaal bestuur, hetwelk daarvan zoodanig gebruik, tot oprigting van een algemeen fonds ten voorschreven einde, zal maken, Is het, tot bevordering dezer goede zaak, in deszelfs wijsheid meest raadzaam, dienstig en uitvoerlijk zal oordeelen.

Art. 17. Aan de stedelijke regeringen en gemeentebesturen der overige plaatsen wordt aanbevolen, om, zoo veel de omstandigheden dit gedoogen en mogelijk maken, bedacht te zijn op het beramen en nemen van maatregelen, of het aanmoedigen van dezelve, ter verbinding van arbeid- of industrie-scholen met de stedelijke armen-scholen, diakonie-scholen en die in de godshuizen, als ook met de openbare scholen op de dorpen en ten platten lande.

Art. 18. De plaatselijke regeringen en gemeentebesturen der overige plaatsen, zullen al de bestuurders van armen-fondsen aanbevelen, om gepaste maatregelen te nemen, dat de kinderen der armen *om niet* onderwijs genieten, en daarvan onafgebroken gebruik maken.

Art. 19. Aan de gemeentebesturen in het algemeen wordt aanbevolen, zorg te dragen voor de verbetering en het behoorlijk onderhoud der gebouwen, tot de openbare scholen behoorende, alsmede voor derzelver gezonde, brandstof sparende, en gelijkmatige verwarming, gedurende den winter, over welke nader met dezelve zal worden gehandeld, en eindelijk voor de verdere benodigdheden tot het geven van onderwijs.

Art. 20. Zij, die, ingevolge van vorige algemeene schoolwetten, een volledig getuigschrift erlangd hebben, worden gerekend dadelijk te zijn ingevallen in den tweeden rang der

school-onderwijzers, art. 1 van de algemeene verordeningen der examens nader omschreven, en dus gerechtigd te zijn tot het staan naar allerlei scholen, in alle plaatsen, zonder onderscheid, geheel het Koninkrijk door. (Art. 17 en 15 der verordeningen op de examens.)

Art. 21. Er zal voor een gewoon examen, ter verkrijging van eene akte van algemeene toelating als school-onderwijzer, vooraf worden betaald, als volgt:

Voor een examen ter verkrijging van den vierden of laagsten rang	f 2:10:0
Voor den derden rang	- 5: 5:0
” ” tweeden rang	- 7: 0:0
” ” eersten of hoogsten rang	- 10: 0:0

Voor een examen ter verkrijging van eene akte van algemeene toelating als houderesse van een klein kinderschooltje, afgelegd volgens art. 4 van de verordeningen op de examens .. f 2:10:0

En als kostschoolhouderesse, afgelegd volgens hetzelfde artikel .....

.....	- 7: 0:0

Eindelijk voor een examen ter verkrijging van eene akte van algemeene toelating als onderwijzer aan de huizen in lezen, schrijven, cijferen en de Nederduitsche taal, afgelegd volgens hetzelfde artikel..... f 2:10:0

En in eenige andere vreemde taal, afgelegd volgens hetzelfde artikel..... - 7: 0:0

Daarentegen zal bij een extraordinair examen, dat is, in eene buitengewone vergadering, steeds het dubbel der bepaalde gelden worden betaald.

De gelden voor het afnemen der examens, door de plaatselijke schoolcommissien, zullen door de plaatselijke besturen worden geregeld bij het plaatselijk schoolreglement.

Voor het afnemen der nadere examens van sollicitanten, naar eene vacerende openbare school-onderwijzersplaats, door den school-opziener van het distrikt (zie boven, art. 5, e), zal niets worden betaald.

Art. 22. De stedelijke regeringen zullen, zoo spoedig mogelijk, immers binnen drie maanden na het arresteren van dit re-

glement de noodige plaatselijke verordeningen, gegrond op dit reglement en op de publicatie van Hun Hoog Mogenden, hier meermalen vermeld, vaststellen, brengende dezelve zoowel ter kennis van het departementaal bestuur, als van de commissie van onderwijs binnen dit departement, en van de plaatselijke schoolcommissie; na expiratie van welken tijd, zonder dat een zoodanig plaatselijk reglement ware gearresteerd, het op heden gearresteerde departementaal reglement aldaar kracht van wet zal hebben, voor zoo verre zulks van applicatie zijn kan.

Art. 23. De bijzondere school-orden, waarvan in art. 25 van het algemeen reglement gesproken wordt, zullen, wat de openbare en bijzondere scholen der tweede klasfe in de steden aangaat, worden opgemaakt door de plaatselijke schoolcommissien, onder goedkeuring der stedelijke regeringen, en die voor dergelijke scholen in de overige plaatsen en gemeenten, voor zoo verre er geene plaatselijke schoolcommissien zijn, door den school-opziener van het distrikt, met overleg en goedkeuring van het gemeentebestuur.

Art. 24. Geen school-onderwijzer zal zich op het aankweken van leerlingen tot schoolmeesters mogen toeleppen, ten zij hij den hoogsten of tweeden rang bezitte, of daartoe door de commissie van onderwijs gequalificeerd zij.

Art. 25. Bij het buitengewoon vergaderen eener commissie van onderwijs, op last van het departementaal bestuur, zal aan dezelve, tot defrojement, voldaan worden de somma van één honderd gulden, onderling tusschen de leden der commissie te verdeelen, in evenredigheid der onkosten, welke zij hebben moeten maken, om zich van hunne respectieve woonplaatsen te begeven naar, en hun verblijf te houden op de plaats, alwaar de extraordinaire vergadering zal zijn.

Art. 26. De vergaderingen der commissien van onderwijs zullen gehouden worden, voor het Noordelijke gedeelte te *Haarlem* en voor het Zuidelijke gedeelte te *Rotterdam*, op zoodanige plaatsen, en op zoodanigen voet, als, overeenkomstig art. 6 van het meergemelde reglement van den 3den April II., door het departementaal bestuur nader zal worden bepaald en aangewezen.

Art. 27. De plaatselijke schoolcommissien, aangesteld volgens art. 10 van het reglement, zullen, door de respectieve ge-

meentebesturen, van de vereischte lokalen, vuur, licht, schrijf-behoefden en verdere benoodigdheden, worden voorzien.

Art. 28. Het departementaal bestuur, aan elk en een iegelijk, dien zulks zoude mogen aangaan, de naauwkeurige obser- vantie van dit reglement aanbevelende, en speciaal verbiedende alle directe en indirecte tegenkantingen, die tegen de uitoefening daarvan zouden mogen worden ondernomen, reserveert niettemin de ampliatio, alteratie en interpretatie van hetzelfde, zoo als in tijd en wijle, en naar omstandigheden van zaken, zal geoordeeld worden te behooren (1).

Dat wijders nog door ons zijn gearresteerd de volgende be- palingen:

Art. 1. De steden in dit departement, alle beschouwd wor- dende te behooren tot den eersten rang, wordt, des onvermin- derd, in die steden, waar, ingevolge art. 10 van het regle- ment, voor het lager schoolwezen en onderwijs, gearresteerd bij publicatie van Hun Hoog Mogenden, den 3den April 1806, eene plaatselijke commissie gevonden wordt, aan zoodanige commissie eene nadere klasificatie van al de scholen, in ge- noemde plaatsen, overgelaten en aanbevolen, behoudens echter het gestatueerde bij art. 18 der verordeningen op de examens, bij bovengemelde publicatie mede gearresteerd.

Art. 2. De bijzondere scholen der tweede klasfe behooren, zoo veel mogelijk, tot denzelfden rang gebragt te worden, als waarin de openbare scholen in diezelfde plaatsen worden ge- rangschikt. Alleen op gunstig uitgebragt advies van den school- opziener, gegrond op de noodzakelijkheid en nuttigheid van zoodanig eene school daar ter plaatse, zal men eenen onderwij- zer van eenen lageren rang kunnen admitteren.

Art. 3. Bijaldien eene plaats merkelyk in volkrykheid toe- neemt, het inkomen des school-onderwijzers merkelyk vermeer- derd wordt, of ook meerdere beschaving zulks raadzaam maakt,

---

(1) De klasificatie der scholen, welke hierop volgen, oordeelen wij niet noodig te hebben, hier mede te deelen. Wij geven dit huishoudelyk re- glement ook slechts ten voorbeeld, want in de overige provincien zijn me- de dergelyke reglementen, welke wij allen in deze verzameling niet kunnen brengen.

zal het vrijstaan, op verkregen goedkeuring van het departementaal bestuur, dezelve in eenen hoogerem rang te brengen.

Art. 4. Eindelijk wordt bij deze wel expresfelijk herinnerd, dat, volgens art. 15, 16 en 17 van de verordeningen op de examens, meermalen vermeld, op scholen van den hoogsten rang, alleen admisfibel zijn dezulken, die eene akte van den eerften en tweeden rang bezitten; op scholen van den middelsten rang alleen dezulken, die den eerften, tweeden en derden rang bezitten; en op scholen van den laagsten rang allen, die eenige akte als school-onderwijzer bezitten; zoodat, hoezeer de laagfte of vierde rang van school-onderwijzers bijzonder dienen moet ter bezetting van scholen van den laagsten rang, en naar geene andere scholen vermag te staan, echter ook school-onderwijzers van hoogere rangen, des verkiezende, zich ter vervulling van zoodanige plaatsen mogen aanbieden.

En opdat niemand hiervan ignorantie pretendere, zal deze worden gepubliceerd en geaffigeerd binnen dit departement, ter plaatse, alwaar zulks gewoon en te geschieden gebruikelijk is, met last aan een' ieder, dien het aangaat, om zich daarnaar te gedragen.

Gedaan in den Haag enz.

---

*REGLEMENT ter bevestiging van de
schoolverbetering, ter algemeenma-
king van het onderwijs, en ter
verzekering van eene genoegzame
belooning der onderwijzers.*

Art. 1. In elke stad of gemeente van Zuidholland, waar dit nog niet het geval is, of ook wel in eene combinatie van twee of meer gemeenten, voor zoo verre de geringheid dezer laatste zulks raadzaam mogt maken, zal, zoodra zulks door de plaatselijke autoriteit doenlijk zal worden bevonden, ten behoeve van het lager schoolwezen, een schoolfonds worden opgerigt.

De voordragt daartoe zal, door het bestuur of de besturen, met overleg van den distrikts-school-opziener, geschieden.

Art. 2. In alle kleinere steden en gemeenten van Zuidholland (welker scholen begrepen zijn, of alsnog behooren te worden begrepen in de klasficatie der scholen, te vinden achter het huishoudelijk schoolreglement van den 5den Maart 1807, en in welke gemeenten de gewone schoolgelden voor de dagschool nog niet behoorlijk geregeld zijn), zullen de plaatselijke besturen zorg dragen, dat dezelve schoolgelden uiterlijk vóór den aanvang des jaars 1825 vastgesteld worden, zoodanig, dat dezelve, door elkander, ten minste tien cents des weeks voor elk kind, de schoolgaande kinderen zamen gerekend, opbrengen.

Art. 3. In elke der bewuste plaatsen zal, door de gemeente, van den 1sten Januarij 1825 af aan, het voorzegde schoolgeld betaald en in de schoolbehoeften voorzien worden voor alle kinderen van minvermogene onbedeelden, door het plaatselijk bestuur op vaste tijden toegelaten.

Art. 4. Voor bedeelden zal hetzelfde worden gedaan door de armenbesturen, welke de bedeeing versprekken; terwijl, bijaldien deze zich hierdoor te zeer bezwaard mogten achten, zij zich deswege tot het bestuur der gemeente zullen moeten wenden, hetwelk, des noods, onder de nadere goedkeuring van Heeren Gedeputeerde Staten, eene doelmatige voorziening zal daarstellen.

Art. 5. Tot behoud van de verkregene kundigheden, voor zulken, die de dagscholen verlaten, en, tot verdere beschaving, ook van andere in jaren meer gevorderde personen, zal er overal, waar zulks slechts eenigermate kan geschieden, zoodra zich daartoe een getal van zes leerlingen aanbiedt, avondschool moeten gehouden worden, waarvoor, door de plaatselijke autoriteit, na den school-opziener te hebben gehoord, een evenredig schoolgeld zal worden bepaald; blijvende de zorg voor de minvermogene onbedeelden en voor de bedeelden, op den bij art. 3 en 4 gewilden voet, ook in dit opzigt, aan de plaatselijke besturen en armen-directien ernstig aanbevolen.

Art. 6. Bijaldien het beloop der voorzegde schoolgelden, benevens de vaste jaarwedde des onderwijzers, als zoodanig (met uitzondering van de vrije woning), niet bedraagt, op scholen van den laagsten rang, ten minste f 300; op die van

den middelsten rang, ten minste *f* 400, en op die van den hoogsten rang, ten minste *f* 500, zal het aan die som ontbrekende uit de gemeentekas worden voldaan.

Art. 7. De stedelijke regeringen, voor zoo veel de stedelijke inrigtingen betreft, en de schouten en gemeenteraden ten platten lande, zijn gehouden, om bestendig, tijdig en behoorlijk te zorgen, of door de eigenaren der schoolgebouwen te doen zorgen voor het onderhoud, en, waar zulks noodig of nuttig is, ook voor de verbetering en vergrooing derzelve gebouwen; wordende ook het voorzien in andere behoeften, voor zoo verre zulks mogt blijken noodzakelijk te zijn, zoo als de gezonde verwarming der vertrekken, het licht in de avondscholen, het, ten minste eenmaal 's jaars, plaats hebben van examens en prijsuitdeeling, enz., bij deze wel opzettelijk der bezorgdheid van de voorschrevene besturen aanbevolen.

Art. 8. Hoewel de school-onderwijzers, wier lot, ten gevolge van de opgemelde bepalingen, wordt verbeterd, daarin, en in de buitengewone vereerende blijken van goedkeuring en tevredenheid, welke aan hen, in zeer bijzondere gevallen van betoonden ijver en stipte pligtsbetrachting, zullen kunnen worden verleend, ongetwijfeld eenen krachtigen prikkel zullen vinden, om zich, in hun vak, verdienstelijk te maken, worden zij echter, ten overvloede, aangemaand en gelast, om zich, in alle opzichten, naar de bestaande wetten en verordeningen op het schoolwezen, en met name ook naar de algemeene schoolorde van den 23sten Mei 1806 (1) te gedragen; om, buiten de bepaalde vacantiertijden, geene schooltijden, zonder toestemming van het hoofd der plaatselijke autoriteit, te verzuimen, en om, wanneer het aantal kinderen niet boven de twintig of dertig bedraagt, den schooltijd, zoo des voor-, als des namiddags, volkomen $2\frac{1}{2}$ uren, en, wanneer de school meer talrijk is, ten minste drie volle uren te doen voortduren; zullende diegenen, welke nalatig zijn in het voldoen aan hunne verplichtingen, zich aan het ernstig ongenoegen van de provinciale autoriteit en aan al de op zulk pligtverzuim gestelde straffen of daaruit voortvloeiende nadeelen bloot stellen.

---

(1) Zie dezelve hlevoren, bladz. 159.

Art. 9. De plaatselijke besturen worden, bij deze, geautoriseerd, om de meerdere uitgaven, welke de opvolging der voorschrevene bepalingen zoude mogen te weeg brengen, op de begrootingen te mogen voordragen, en om, bijaldien zij zich onverhoopt daarmede, uit hoofde van het reëel onvermogen hunner gemeente, mogten bezwaard achten, zich tot de provinciale autoriteit te wenden, welke alsdan zoodanige maatregelen zal beramen, als haar, na gedaan onderzoek en naar gelang der omstandigheden, geraden zullen voorkomen.

Art. 10. Onder de uitgaven, in het voorgaande artikel bedoeld, zullen nogtans in geen geval mogen begrepen worden de niet geautoriseerde kosten van maaltijden, of van eenig onthaal, hoe ook genaamd, bij gelegenheid van examens, beroepen of aanstellingen te maken; zullende zoodanige kosten, noch ten laste van de geëxamineerde of aangestelde personen, noch ten laste van de gemeente, kunnen worden gebragt, en dezelve dus ook in geene rekening geleden worden.

Art. 11. De stedelijke regeringen en schouten en gemeenteraden ten platten lande en de verschillende armen-directien, zoolwel als de Zuidhollandsche commissie van onderwijs, en de heeren school-opzieners, ieder in het bijzonder, worden bij deze uitgenoodigd, om, voor zoo veel elk hunner aangaat, te zorgen voor, en de hand te houden aan alle bestaande en verder daar te stellen inrigtingen ter uitbreiding en bevestiging van het verbeterd onderwijs, en om, in het algemeen, de naleving te helpen verzekeren der tot hiertoe bestaan hebbende, hetzij bij Zijner Majesteits besluit van den 20sten Maart 1814, n°. 2, bedoelde en gewijzigde, hetzij andere al of niet hier voren aangehaalde, thans wettig werkende verordeningen, gelijk mede der daarop gegronde en daarmede in verband staande bepalingen, bij het tegenwoordige reglement gemaakt; als welke allen met de bekende heilzame intentie van Zijne Majesteit den Koning overeenkomstig, en voor elk, wien zulks kan betreffen, van verbindende kracht zijn.

Gearresteerd enz.

*REGLEMENT voor het lager school-
wezen binnen Rotterdam (1).*

Art. 1. Lagere scholen zijn alle zoodanige, waar, onder welke benaming ook, hetzij die van scholen, kollegien, instituten of dergelijke, de jeugd van allerlei ouderdom en van beiderlei kunne, hetzij gezamenlijk, hetzij ieder afzonderlijk, in de eerste beginselen van kennis en beschaving, als lezen, schrijven, rekenen en de Nederduitsche taal, of in derzelve verdere hulpmiddelen, als de Fransche en andere hedendaagsche of ook geleerde talen, de aardrijks- en geschiedkunde en dergelijke onderwezen, of ook alleenlijk tot hoogere beschaaftheid gevormd wordt.

Alleen de gewone Latijnsche scholen of gymnasiaen zijn daarvan uitgezonderd (2).

Art. 2. Dezelve worden onderscheiden in openbare en bijzondere scholen, en deze laatstgenoemde weder in die der eerste en tweede klasfe.

Art. 3. De lagere bijzondere scholen der tweede klasfe worden nog verdeeld in :

- a.* De zoodanigen, waar, behalve in het lezen, schrijven, rekenen en de Nederduitsche taal, ook in andere levende talen, de aardrijks-, geschiedkunde en dergelijke wetenschappen, onderwijs gegeven wordt, en in
- b.* Dezulken, waar het onderwijs, even als in de openbare en bijzondere scholen der 1ste klasfe, zich genoegzaam alleen of hoofdzakelijk bepaalt tot het lezen, schrijven, rekenen en de Nederduitsche taal.

Art. 4. Er zal, zoo veel mogelijk, gezorgd worden, dat, door eene evenredige verdeeling van alle scholen, doch bijzonder van die, in art. 3, lett. *b*, beschreven, in de behoefte aan het algemeen noodzakelijk onderwijs, door deze geheele stad, regelmatig worde voorzien.

---

(1) Bij burgemeester en wethouders der stad Rotterdam den 26sten September 1825 gearresteerd en gepubliceerd.

(2) Zie art. 1 en 12 van de wet van den 3den April 1806.

Art. 5. Geen onderwijzer, hebbende of bekomende eene school, beschreven in art. 3, lett. *b*, zal, zonder bijzondere toelating of vergunning, onderwijs mogen geven in eenige vreemde taal of hoogere wetenschap.

Art. 6. Niemand zal, alhier ter stede, eenig lager onderwijs geven, dan die bezit:

1°. De algemeene toelating tot het geven van onderwijs.

2°. Een of meer voldoende getuigschriften van zijn goed burgerlijk en zedelijk gedrag, en lidmaatschap van een of ander godsdienstig genootschap.

3°. Eene bijzondere beroeping, aanstelling of toelating, tot den post door hem bekleed, blijkbaar uit de aan hem deswege afgegevene akte.

Art. 7. Geene school-onderwijzers, dan die den eersten of tweeden rang bezitten, zullen worden toegelaten.

Art. 8. Bij onstane vacature eener school, welke uiterlijk binnen zes maanden daarna zal moeten vervuld zijn, ten zij zulks, om bijzondere redenen, onnoodig mogt worden geoordeeld, zal er door de schoolcommissie in de provisonale waarneming dier school worden voorzien.

Art. 9. Ter vervulling der alzoo vacant gewordene school, zal er een vergelijkend examen van sollicitanten, daartoe in de nieuwe bijdragen voor het lager schoolwezen, en dezer stads courant, opgeroepen, plaats hebben, hetwelk door den distrikt-school-opziener, met de plaatselijke schoolcommissie, ten overstaan van de tot de beroeping of aanstelling bevoegde personen, autoriteiten of corporaties, zal afgenomen worden, terwijl de aanstelling zal plaats hebben na bekomene autorisatie van Zijne Excellentie den Minister van binnenlandsche zaken, onderwijs en waterstaat.

Art. 10. De alzoo aangestelde en beroepene onderwijzers, in eene bijzondere school der tweede klasse, beschreven hierboven art. 3, lett. *b*, zullen gehouden zijn, hunne te nemen schoolgelden aan de goedkeuring der plaatselijke schoolcommissie te onderwerpen.

Art. 11. Het staat aan iederen onderwijzer vrij, bij het te geven onderwijs in zijne school, zich van de hulp en mede-

werking te bedienen van één' of meer ondermeesters, mits deze door de plaatselijke schoolcommissie zijn toegelaten.

Art. 12. Een onderwijzer, die zeventig leerlingen heeft, zal *eenen*, die honderd en veertig, *twee*, en die meer dan twee honderd leerlingen heeft, *drie*, alzoo toegelatene ondermeesters, op zijne school *moeten* aannemen.

Art. 13. Al deze gemaakte bepalingen zijn toepasfelijk op schoolhouderessen en meisjes-scholen.

Art. 14. Door huisonderwijs wordt verstaan datgeen, hetwelk, over dezelfde onderwerpen loopende, als in art. 1 zijn opgenoemd, aan één' of eenige weinige leerlingen te gelijk, aan de huizen der ingezetenen dezer stad, gegeven wordt.

Art. 15. Hetzelve zal door niemand mogen worden gegeven, dan die de vereischten bezit, in art. 6 hierboven opgenoemd.

Art. 16. Geene school-onderwijzers of schoolhouderessen zullen, als zoodaunige, huis-onderwijs geven mogen, maar, dit begeerende, even als ieder ander, zich moeten aanmelden, ter bekoming van eene speciale admisie hiertoe, ten welken einde, bij de aanvraag van admisie als school-onderwijzer, aan hen zal worden kennis gegeven, dat zij in dezelfde vakken, buiten den schooltijd, ook huis-onderwijs zullen mogen geven, mits daartoe mede eene akte ontvangende, tot welke admisie, zoo dit door den geëxamineerden perfoon verlangd wordt, ten zelfden tijde de aanvraag zal plaats hebben.

Art. 17. De matresfen- of kleine kinderscholen worden beheerd overeenkomstig een reglement en eene school-orde voor dezelve, door de plaatselijke schoolcommissie alhier gemaakt of nog te maken.

Art. 18. Al wie, tot het geven van onderwijs geregtigd, eenmaal daarmede ophoudt, zal zulks niet weder mogen aanvragen, dan na op nieuw aan alle vereischten der wet voldaan en toelating bekomen te hebben.

Art. 19. Het zal niemand vrijstaan onderwijs te geven in eenige andere vakken van school-onderwijs en wetenschap, dan die in deszelfs akte van algemeene toelating en bijzondere be-roeping zijn uitgedrukt.

Art. 20. Geen school-onderwijzer of schoolhouderesse van

eene meisjes- of klein-kinderschool, zullen eenig kind, dat op eene andere school in deze stad is onderwezen, mogen opnemen, ten zij hun of haar de quitantie is vertoond, waaruit blijkt, dat de vorige onderwijzer of onderwijzeresfe, wegens de schoolgelden, volkomen is voldaan.

Art. 21. Het opzigt over den staat en inrigting der lagere scholen binnen deze stad, alsmede over geheel het lager onderwijs binnen dezelve, wordt, door de regering dezer stad, opgedragen aan de plaatselijke schoolcommissie, in vereeniging met den distrikts-school-opziener.

Art. 22. Dezelve zorgt, dat de wetten en reglementen, algemeene en bijzondere, met name ook dit reglement, worden nagekomen, en onder geenerlei voorwendfel krachteloos gemaakt of geëludeerd.

Art. 23. Voor dezelve worden afgelegd alle examens, vereischt ter verkrijging eener speciale beroeping, aanstelling of admisie hier ter stede, alsmede die van personen, die de algemeene toelating als huis-onderwijzer of schoolhouderesfe begeren.

Art. 24. Als speciaal daartoe bij resolutie van Burgemeester en Wethouders, van den 8sten October 1824, geautoriseerd, zal de commissie bij akte verleenen de bijzondere aanstelling, beroeping of admisie van alle openbare school-onderwijzers en van de bijzondere der 2de klasfe, van alle schoolhouderesfen, huis-onderwijzers en matresfen.

Art. 25. Dezelve viseert de akten van aanstelling van school-onderwijzers in eene bijzondere school der 1ste klasfe, met dien verstande, dat die akten, afgegeven door wien zulks behoort, vóór dit bekomene *visa* geen effect zullen kunnen of mogen forteren.

Art. 26. Voor eene akte van speciale admisie of algemeene toelating, of van beiden te gelijk, indien ter verkrijging van dezelve slechts een examen heeft plaats gehad, wordt betaald:

1°. Voor die van eene tot school-onderwijzer.

a. Openbare ..... f 3.00

b. Bijzondere der 2de klasfe.

a. Art. 3 a ..... - 7.00

b. Art. 3 b	f 5.25
2°. Voor die van eene tot schoolhouderesse.	
a. Art. 3 a	- 7.00
b. Art. 3 b	- 5.25
3°. Voor die van eene tot huis-onderwijzer.	
a. In het lezen, schrijven, rekenen en Neder- landsche taal	- 3.50
b. In vreemde talen, enz.	- 7.00
Terwijl voor die van eene houderesse van eene kleine kinderschool zal kunnen worden gevraagd.....	- 2.50
En voor het viferen eener akte insgelijks	- 2.50

Art. 27. Dit reglement met 26 September ingevoerd zijnde, worden alle bepalingen, in vroegere reglementen en besluiten vervat en met hetzelfde strijdig, voor vervallen verklaard.

Art. 28. Een ieder, wien zulks mogt aangaan, wordt aangemaand zich, volgens hetgeen bij de Rijkswetten omtrent het schoolwezen is of mogt worden bepaald, en naar den inhoud van dit reglement te gedragen, ten einde zich voor schade te hoeden, en niet te vallen in die boeten en straffen, welke op de niet nakoming van een en ander zijn of in het vervolg mogten worden gesteld.

Aldus gearresteerd enz.

*REGLEMENT voor de kleine kinderscholen
te 's Hage, van den 5den Februarij
1823.*

Burgemeester der stad 's Gravenhage, in ervaring gekomen zijnde de gebreken en de misbruiken in de matresfen- en kleine kinderscholen alhier, en daarin de noodige verbeteringen willende daarstellen, brengt ter kennisfe van allen en een' iegelijk, wien zulks aangaat, dat te dezen opzigte de navolgende bepalingen moeten worden nagekomen.

- 1°. De wettig aangestelde en van behoorlijke akten voorzien schoolhouderessen zullen blijven voortgaan, mits zich gedragende naar de volgende bepalingen:

- a. Dat zij de kinderen in een van het woonvertrek afgezonderd vertrek zullen moeten plaatsen;
  - b. Dat zij nimmer de kinderen aan zich zelven mogen overlaten, en zich van dezelve verwijderen;
  - c. Dat zij voor behoorlijke zindelijkheid der kinderen zorgen moeten;
  - d. Dat zij zich wachten moeten van lichamelijke straf en mishandeling der kinderen.
- 2°. Het onderwijzen wordt verboden aan dezulken, die niet geëxamineerd, noch van eene wettige aanstelling voorzien zijn.
  - 3°. Het is verboden, om onder den naam van kinderen bewaren, of breifchool te houden, leerschool te houden en onderwijs te geven.
  - 4°. Geene kinderen boven de zes jaren oud zullen, zonder bijzondere vergunning der schoolcommissie, op deze scholen mogen gehouden worden.
  - 5°. Voortaan zal door al de nieuw aan te stellen schoolhoudersfen de verbeterde leerwijze in het leeren spellen en lezen moeten gevolgd worden.
  - 6°. Er zal bijzonder gelet moeten worden op een redelijk gedrag der kinderen, welke hiertoe op eene verstandige wijs behooren opgeleid te worden.
  - 7°. De schoolhoudersfen zullen niet van woonplaats mogen veranderen, dan met kennisgeving aan de plaatselijke schoolcommissie.
  - 8°. Ingeval van aanstekende ziekte, zullen de befmette kinderen niet op de school mogen worden toegelaten; en wanneer aan het huis, waar de school gehouden wordt, aanstekelijke ziekte ontstaat, zal de school moeten gefloten worden.
  - 9°. Alle houdersfen van klein - kinderscholen zullen hare namen, met de woorden *klein - kinderschool*, duidelijk leesbaar, voor aan hare woningen moeten plaatsen.

Alles op pøene van fchorfing of intrekking van de akte, of zoodanige andere straf, als bij de schoolwetten bepaald is.

En wordt de Directeur van politie met de handhaving dezes belast.

En opdat niemand enz.

Aldus gearresteerd enz.

REGLEMENT voor de scholen te Scheveningen, van den 11den April 1824.

Art. 1. De beide openbare scholen te Scheveningen zullen voortaan zich onderscheiden, en zijn ingerigt, om op de eene de kinderen van vermogender voor het volle hieronder bepaalde schoolgeld uitsluitend aan te nemen, terwijl de andere mede uitsluitend dienen zal voor kinderen van minvermogenden en behoeftigen, waarvan aan de eerstgemelde voor de helft van het bepaalde schoolgeld, en aan de laatstgemelde geheel voor niet onderwijs zal worden gegeven.

Art. 2. Er zal te Scheveningen een lokaal permanent toezigt zijn over de beide in art. 1 vermelde scholen.

Art. 3. Dit toezigt is toevertrouwd aan eene hoofd- en sub-commissie; de eerste, bestaande uit twee leden der stads regering, met den distrikts-school-opziener, en twee, met overleg van den heer school-opziener, door heeren Burgemeesteren te verkiezen, meest geaccrediteerde en invloed hebbende, bij voorkeur uit de reeders, genomene ingezetenen van Scheveningen; de laatstgemelde, of sub-commissie, uit de beide laatstgemelde leden der hoofdcommissie.

Art. 4. De laatstgemelde of sub-commissie zal werkzaam zijn overeenkomstig de aan dezelve door heeren burgemeesteren te geven instructie.

Art. 5. Aan alle kinderen zal onderwijs gegeven worden, zoo wel in het schrijven en rekenen, als in het lezen, de eerste beginfelen van de aardrijkskunde, van de geschiedenis, zoo gewijde, als ongewijde, en van de staatkundige gesteldheid der Nederlanden, het zingen, de algemeene beginfelen van godsdienst en zedekunde, en, zoo mogelijk, ook in de zeevaartkunde; zullende, in het algemeen, het school-onderwijs inge-

rigt zijn, dat, onder het aanleeren van gepaste kundigheden, de verstandelijke vermogens der kinderen ontwikkeld, en zij zelve opgeleid worden tot alle maatschappelijke en christelijke deugden, waartoe de onderwijzer, bij alle gepaste gelegenheden, nuttige aanmerkingen ook tot goede vorming van het hart der kinderen maken zal; echter zal de onderwijzer, op de school voor minvermogenden of behoeftigen, zich kunnen bepalen bij het lezen, schrijven en rekenen, het zingen, de algemeene begifels van godsdienst en zedekunde, en hetgene tot vorming van verstand en hart dienen kan, tevens ook, zoo mogelijk, in de zeevaartkunde onderwijs gevende.

Art. 6. Alle dagen der week, uitgezonderd des Woensdags avonds en des Zaturdags namiddags en 's avonds, zal de schooltijd voor vermogenden bepaald zijn:

's Voormiddags van 9 tot 12 ure.

's Namiddags van 2 tot 4 ure.

's Avonds van 6 tot 8 ure.

En voor minvermogenden en behoeftigen:

's Voormiddags van half 9 tot half 12 ure.

's Namiddags van 1 tot 3 ure, en

's Avonds van 5 tot 7 ure.

Art. 7. Behalve de zon- en feestdagen, zal er vacantie zijn gedurende vier weken in het jaar, welke vier weken zullen bestaan, in twee weken bij gelegenheid van het Pinksterfeest en twee in de maand Augustus.

Art. 8. De werkzaamheden zullen op de bepaalde uren met een kort welgekozen gebed begonnen en geëindigd worden; ook zal een gepast gebruik van de schoolgezangen gemaakt worden.

Art. 9. Terstond na het gebed zal de leermeester aantekenen de leerlingen, welke te laat komen of geheel wegblijven, ten einde zulks op het toekennen van prijzen mede invloed hebbe. Maandelijks zal ook de onderwijzer der school voor minvermogenden en behoeftigen aan de sub-commissie van toezicht over de scholen te Scheveningen en aan diakenen der gezindheid, waartoe de kinderen behooren, lijsten inzenden, bevattende de getrouwe of niet getrouwe en reine opkomst ter

school, van de kinderen tot de behoeftigen of minvermogen- den behorende, met de reflectien, die hij desaangaande zoude mogen hebben.

Art. 10. De leerlingen zullen, zoo veel mogelijk, in drie klasfen, en iedere klasfe in behoorlijke onderdeelingen verdeeld worden; en zal de onderwijzer het onderwijs zoodanig moeten inrigten, dat alle klasfen gedurende den geheelen schooltijd worden onderwezen of bezig gehouden.

Art. 11. Te dien einde zullen de leerlingen op hunne plaatfen onderwezen worden, en zoodanig geplaatst, dat iedere klasfe op het zwarte bord, voor dezelve gefchikt, zien kan, wat daarop aangewezen is.

Art. 12. De leermeesters zullen, behalve deze borden, ook gebruik maken van gefchrevene voorschriften, voor zulke leerlingen, welke onderwijs in het fchrijven genieten.

Art. 13. De leermeesters zullen geene andere boekjes mogen gebruiken, dan die op de boekenlijst geadmitteerd zijn, en hierover met den school-opziener raadplegen.

Art. 14. De leerlingen, welke door hun naarftig school komen, door reinheid, goed gedrag en vorderingen uitmunten, zullen daarvoor door prijzen beloond worden, terwijl zij, die zich aan wangedrag, luiheid of onzindelijkheid fchuldig maken, door alle gepaste middelen tot hunnen pligt zullen gebragt worden; en zoo onverhoopt alle pogingen nutteloos mogten zijn, zal aan dezelve, als onwaardige leerlingen, door de fub - commissie van toezigt, over de fcholen te Scheveningen, met overleg en goedkeuring der hoofdcommissie, de school ontzegd worden.

Art. 15. Om het vorenftaande naauwkeurig en onpartijdig te kunnen beoordeelen, zullen de leermeesters naauwkeurige lijsten houden van leerlingen in elke klasfe, over wier gedrag en vorderingen zij het meest tevreden zijn, alsmede van die, welke zich aan pligtverzuim fchuldig maken.

Art. 16. Op den laaftten dag van elke week, zullen de teekens van goedkeuring, voor iederen leerling, bij elkander getrokken en in een boek gebragt worden; en zullen de namen van zes leerlingen, drie jongens en drie meisjes, die in iedere klasfe de meeste eeretekens verworven hebben, op een cere-

bord geplaatst, en gedurende de volgende week ten toon gehangen worden.

Art. 17. Na het eindigen van elk half jaar worden al deze teekens bijeen gebracht, en aan de meergemelde sub - commissie overhandigd, die daarop, vóór het aangaan van het volgende half jaar, in de scholen zich vervoegen zal, om de meest uitgemunt hebbenden, in tegenwoordigheid hunner medeleerlingen, te prijzen, en de laatstgemelden te vermanen en op te wekken, om de geprezenen na te streven.

Art. 18. Eens in het jaar, en wel in de maand April, zal er, ten overstaan van de hoofdcommissie, een openbaar examen, hetzij van iedere school afzonderlijk, hetzij van beide gezamenlijk, naar dat zulks het best zal worden geoordeeld, gehouden worden, en aan zes der leerlingen, die in iedere afdeeling van elke school, in den loop des jaars, de meeste eere-teekens verworven hebben, gepaste prijzen worden uitgedeeld.

Ook zullen alsdan aan degenen, die het minst de school verzuimd hebben, en de reinsten en zuiversten geweest zijn, belooningen worden uitgereikt.

Art. 19. Maandelijks zullen de leerlingen, naar de vorderingen in de vorige maand gemaakt, in iedere klasfe gerangschikt worden; doch de overgang van de eene klasfe in de andere zal alleen plaats hebben alle zes maanden, en met overleg met de hoofdcommissie van toezicht over de scholen te Scheveningen, die daartoe, in de maanden Maart en September, te Scheveningen zal bijeen komen.

Art. 20. Een leerling zich, gedurende zijne schooljaren, prijzenswaardig gedragen, en goede vorderingen gemaakt hebbende, zal aan denzelfven, bij het verlaten der school, ten blijke daarvan, een loffelijk getuigfschrift ter hand gesteld worden.

Art. 21. Luiheid en slecht gedrag zullen gestraft worden door *teekens van afkeur*; werken na den schooltijd, het zetten op de onderste plaats in de afdeeling, het te pronk staan, of fschrijven van den naam op een schandbord; en, eindelijk, door het geheel wegzenden van de school, in voege als hiervoor bij art. 14 is bepaald.

Art. 22. Om op de school van minbehoeftigen en behoeftigen toegelaten te worden, zullen de bedeeden van een bewijs

van diakenen moeten voorzien zijn, dat zij bedeeld worden, en de onbedeelde armen zullen van hun onvermogen, om schoolgeld te betalen, door eene verklaring van wijkmeesteren moeten doen blijken; niettemin zal de meergemelde sub - commissie omtrent alle kinderen, en bijzonder omtrent die van behoefte, doch *niet* bedeeld wordende ouders, na onderzoek beslissen, op welke der beide scholen dezelve behooren te worden toegelaten, en vooral, of dezelve aanspraak hebben, om voor *niet* of voor het *halve schoolgeld* onderwijs te ontvangen, benevens voor hoe lang of onder welke bepalingen dit laatstgemelde aan dezelve kan worden vergund; wordende het aan degenen, die zich met de gemelde beslissing bezwaard achten, vrijgelaten, een nader onderzoek desaangaande te vorderen bij de hoofdcommissie van toezicht, hierboven bij art. 2 breeder omschreven.

Art. 23. De toelating van armenkinderen, zoo op de dag- als avondschool, zal ieder halfjaar geschieden, in de maanden April en October. Te dien einde zullen de ouders of verzorgers hunne kinderen of pupillen veertien dagen te voren bij den school - onderwijzer aangeven, die daartoe op eenen bepaalden dag, des morgens van half acht tot half negen ure, vaceren, en van de aangegevene kinderen eene behoorlijke lijst maken zal, houdende den naam en den ouderdom van het kind, en de namen, woonplaatsen en godsdienstige gezindheid der ouders.

Art. 24. De aanneming op de school, voor kinderen van armen of minvermogenden, als voorschreven geschied zijnde, zal het niettemin aan de sub-commissie vrijstaan, om, naar de omstandigheden en gesteldheid der huisgezinnen, de kinderen, op de gemelde school geadmitteerd, in den loop van het halfjaar toe te laten, alleen van de avondschool gebruik te maken, hetzij voor eenen onbepaalden of bepaalden tijd, zelfs al waren de kinderen uitsluitend en alleen voor de dag-school toegelaten; zullende de onderwijzer, wanneer het hem voorkwam, dat die verschikking in den loop van eenig halfjaar, ter voorkoming van stremming in het bekomen van onderwijs, gevorderd werd, de toestemming daartoe van meergemelde sub-commissie vragen, en zich naar derzelver bepaling dienaangaande sijnstellig gedragen.

Art. 25. Op de school, bestemd voor kinderen van vermogende ouders, zullen geene kinderen mogen worden toegelaten,

vooral niet in den loop van den bepaalden zes maandelijkschen schooltijd, welke eens op de andere school zijn toegelaten, zonder voorkennis en goedvinden van meergemelde sub-commissie.

Art. 26. Geene kinderen zullen op de school worden toegelaten, tenzij uit eene verklaring van eenen geneesheer blijke, dat dezelve tegen de kinderziekte, door inenting of vaccinatie, beveiligd zijn, of die ziekte natuurlijk gehad hebben.

Art. 27. Op de dagschool zullen kunnen toegelaten worden kinderen van 6 tot 12 jaren, en op de avondschool kinderen van 12 tot 16 jaren; echter zoo lang de school voor behoeftigen en minvermogenden het getal van drie honderd niet te boven gaat, zal men ook daar kinderen van nog maar 5 jaren oud kunnen toelaten; ook zal men op deze school, ten opzichte der gevorderde jaren voor de avondschool, zich zoo naauwkeurig niet behoeven te binden, in de gevallen en op de wijze, als waaromtrent bij art. 24 is voorzien.

Art. 28. Op de school voor kinderen van vermogenden zal niet minder dan tien cents of twee stuivers 's weeks voor ieder kind tot schoolgeld mogen genomen worden, en op dat voor minvermogenden zal voor één kind uit één huisgezin betaald worden vijf cents of een stuiver in de week, voor een tweede uit hetzelfde huisgezin drie en een halve cent of zes duiten 's weeks, en voor meerder kinderen uit hetzelfde huisgezin voor ieder twee en een halve cent of vier duiten 's weeks.

Art. 29. Dit schoolgeld zal wekelijks moeten worden vooruit betaald, en zullen die kinderen, van welke het schoolgeld niet zal zijn betaald, niet verder op de school worden toegelaten, totdat het voor dezelve verschuldigde betaald is; ook zullen de ouders of verzorgers zich voor het halfjaar, dat het kind ter school is aangenomen, moeten verbinden het schoolgeld te betalen; zullende de wanbetalers, door meergemelde sub-commissie, op de bij dezelve meest gepast geoordeelde wijze, des noods geregteijk, tot de voldoening van hun verschuldigde worden verplicht.

Art. 30. De ouders of verzorgers der leerlingen zullen zorg dragen, dat hunne kinderen stiptelijk op de bepaalde uren en zonder verzuim ter school komen, en, bij wettige verhinde-

ring, daarvan, zoo spoedig mogelijk, aan den leermeester kennis geven, die alsdan verplicht zal zijn, de kinderen, die zonder wettig belet niet regulier ter school komen, of door de ouders, zonder voldoende redenen, daarvan worden afgehouden, aan de meergemelde sub-commissie bekend te maken, en in het generaal, met overleg dier commissie, alles, wat in zijn vermogen is, te doen, wat tot bevordering dienen kan, dat van de gelegenheid, ter bekoming van onderwijs, een behoorlijk gebruik worde gemaakt.

Art. 31. De ouders of verzorgers zullen ook verplicht zijn, te zorgen, dat de leerlingen rein en zuiver van ongedierte ter school komen, en zullen de kinderen, welke haveloos, onzindelijk, met ongedierte of met zeere hoofden komen, terstond naar huis gezonden worden; doch zal de onderwijzer toezien, dat de kinderen, onder dat voorwendfel, niet geheel van de school gehouden worden.

Art. 32. Van kinderen, die niet aanhoudend ter school komen, of om die of dergelijke reden, als bij het voorgaande artikel voorkomen, bij herhaling moeten worden weggezonden, of van de school gehouden worden, zal de onderwijzer, als dezelve behooren tot degenen, voor welke niet betaald wordt, of voor half schoolgeld zijn toegelaten geworden, kennis geven aan de meergemelde sub-commissie, om daaromtrent te handelen overeenkomstig derzelve instructie.

Art. 33. De ouders of verzorgers der leerlingen zullen den onderwijzer niet mogen lastig vallen met klagten over enig ongelijk, hetwelk zij zouden vermeenen hunne kinderen te zijn aangedaan, veel min denzelven op eenige wijs mogen beleedigen, maar hunne klagten moeten inbrengen bij meergemelde sub-commissie, die de gegrondheid der klacht zal onderzoeken en naar bevind van zaken die uit den weg ruimen.

Art. 34. In de school zal een opstel van algemeene schoolwetten worden opgehangen, en op den eersten Maandag van elke maand door den leermeester worden voorgelezen.

Art. 35. De leermeesters zullen het onderwijs aan geen' ander mogen opdragen, maar zelf, gedurende den schooltijd, moeten tegenwoordig zijn.

Zij zullen onder geenerlei naam of voorwendfel bijzonder on-

derwils mogen geven, met uitzondering der ondermeesters, doch ook die niet, dan met kennis en goedvinden der hoofdcomisfie.

Ook zullen zij, buiten de vrijgestelde tijden, niet van huis mogen gaan, dan met toestemming van de hoofdcomisfie.

Art. 36. Ingeval van ziekte of van wettige afwezendheid van den leermeester, zal in de waarneming van de school door den school-opziener van het distrikt, onder approbatie van burgemeesteren, voorzien worden.

Art. 37. De leermeester zal de werkzaamheden, onder goedkeuring van den school-opziener, zoodanig mogen regelen, als hij meest doelmatig tot het geven van een goed en geregeld onderwijs oordeelen zal.

Art. 38. Hij zal gehouden zijn, om alle zoodanige schikkingen, als door Burgemeesteren of door den school-opziener, tot het doelmatig schoolhouden, noodig geoordeeld worden, uit te voeren en te doen uitvoeren. Ook zal hij voor de geregelde uitvoering van dit reglement zorg dragen.

Art. 39. De verzoeken om schoolbehoeften en alle andere aanvragen, zullen door den leermeester schriftelijk aan de subcomisfie gedaan worden.

Art. 40. De leermeester zal de reinheid en goede orde in het schoolvertrek onderhouden, en zorgen, dat hetzelfde twee malen 's weeks gezuiverd, des zomers veel malen met water besprengd, en gedurende het geheele jaar tusfchen de schooltijden opengezet en gelucht worde.

Art. 41. De raad referveert zich, in dit reglement, op voordragt of met overleg van den distrikts-school-opziener en heeren Burgemeesteren, bij vervolg, zoodanige veranderingen te maken, als dezelve zal noodig en nuttig oordeelen.

Aldus gearresteerd enz.

*INSTRUCTIE voor de sub-commissie
van toezicht over de scholen te
Scheveningen.*

Art. 1. Aan de sub-commissie van toezicht over de openbare scholen te Scheveningen, verkoren overeenkomstig art. 3 van het school-reglement van den 11den April 1824, is in het algemeen bijzonder aanbetrouwd de zorg, dat het voorschreven reglement of de nader desaangaande te bepalen verordeningen, nauwkeurig worden opgevolgd en nagekomen.

Art. 2. Dezelve sub-commissie zal zich ondergeschikt gedragen aan de mede in gemeld 3de artikel van het reglement voormeld breeder omschrevene hoofdcommissie van toezicht over dezelve scholen, en speciaal aan den heer distrikts-schoolopziener in alles, wat de algemeene schoolwetten aan dien ambtenaar opdragen en aanbevelen.

Art. 3. Alles, wat aan dezelve sub-commissie buitengewoon voorkomt, of wat de ondervinding dezelve leeren zal, dat te nutte van dezelve scholen, of van het doelmatig onderwijs geven daarin, zou kunnen dienen, zal dezelve ter kennisse brengen van voorschreven hoofdcommissie, ten einde die daarover oordeele en berame, wat tot bevordering van een geregeld en doelmatig schoolhouden zou kunnen en behooren te worden in het werk gesteld.

Art. 4. Aan dezelve sub-commissie is bijzonder aanbevolen alle zorg en personen invloed te besteden, opdat, vooral door de lagere volksklasse, nauwgezet gebruik worde gemaakt van de gelegenheid, die gegeven wordt, om onderwijs te bekomen in de noodigste en nuttigste wetenschappen, en de geringe volksklasse te beschaven, en tot nuttige leden der maatschappij te vormen; dienvolgende de ouders, vooral van kinderen, als minvermogenden en behoeftigen, op de daartoe bestemde school aangenomen, aan te manen, op te wekken, en, zoo veel in derzelver vermogen is, te verplichten, om hunne kinderen getrouw en rein ter school te doen gaan, daartoe met alle zorg zich gedragende, overeenkomstig de bepalingen bij art. 27 van het school-reglement voorschreven gemaakt, maar ook tevens handhavende die, bij art. 29 van hetzelfde reglement voorschreven.

Art. 5. In de maanden April en October zal dezelve sub-commissie een generaal overzicht nemen over de beide scholen, en bij die gelegenheid voldoen aan het haar opgedragene bij art. 14 en 16 van het meergemelde schoolreglement; zullende zij hetgene aan dezelve bij die gelegenheden mogt voorkomen, dat in behoorde te worden voorzien, ter kennisse brengen van de meergemelde hoofdcmissie, ten einde die desaangaande naar bevind van zaken handele.

Art. 6. De sub-commissie zal beslissen invoege, als bij art. 22 van het meergemelde schoolreglement is bepaald, tot welke der beide scholen de kinderen respectievelijk, om onderwijs te bekomen, behooren; en welke onder dezelve aanspraak kunnen maken, om onder de kinderen van minvermogenden te kunnen gerekend worden, en zoo tot het bekomen van onderwijs voor het halve schoolgeld, ingevolge art. 28 van het schoolreglement, toegelaten kunnen worden.

Art. 7. Alle zes maanden, en wel in die van April en October, zal de sub-commissie, met overleg van den onderwijzer, op de school voor minvermogenden en behoeftigen, en overeenkomstig de bepalingen bij art. 22, 24 en 27 van het schoolreglement, vaststellen, welke kinderen op de gemelde school, en welke daarop voor het halve schoolgeld, en welke zonder eenige betaling zullen worden toegelaten.

Art. 8. De sub-commissie zal jaarlijks, in de maand Maart, zich door de onderwijzers doen ter hand stellen eene schriftelijke opgave der in den loop van het jaar zich, ingevolge art. 18 van het schoolreglement, tot bekoming van prijzen verdienstelijk gemaakt hebbende kinderen; welke opgave dezelve commissie zal ter kennisse brengen van de meergenoemde hoofdcmissie, die daarop zal beramen, hoe veel en welke prijzen bij het, ingevolge het gemelde 18de artikel van het reglement, in April te houden examen zullen worden uitgedeeld, met raming der kosten, daartoe vereischt wordende, ten einde tot dit laatstgemelde bij heeren Burgemeesteren de vereischte aanvraag te doen.

Art. 9. De sub-commissie zal eene nauwkeurige aantekening houden van de kinderen, die, in voege als hiervoren is gemeld, zijn toegelaten, om voor het halve schoolgeld onder-

wijs te ontvangen; met onderscheiding, wat er voor ieder, hetzij 5, $3\frac{1}{2}$ of $2\frac{1}{2}$ cent wekelijks moet worden betaald, en in hoe verre daaraan al dan niet is voldaan; dus ingerigt, dat men ten flotte van ieder jaar kan zien, wat de opbrengst van dat schoolgeld geweest is.

Art. 10. De sub-commissie zal, wanneer haar redenen voorkomen, om tot het ten flotte van art. 14 bepaalde uiterste te komen, daarvan met de redenen kennis geven aan de hoofdcommissie, ten einde daartoe te worden geautoriseerd, na overleg met dezelve, of ook nog iets zou kunnen worden aangewend ter voorkoming, dat de zoodanige kinderen niet geheel van het onderwijs verftoken blijven; de omstandigheden daartoe dringende, zal de sub-commissie, zonder gemelde autorisatie, en dus eigener autoriteit, den kinderen, hier bedoeld, provisioneel, en totdat de hoofdcommissie daarover, in voege voorschreven, zal hebben geoordeeld, de school mogen ontzeggen, doch, in dat geval, daarvan onverwijld kennis geven aan het voorzittend lid der hoofdcommissie.

Art. 11. Ten einde de beschaving der lagere volksklasse, zoo veel mogelijk, te bevorderen, zal de sub-commissie tot het gebruik maken van de gelegenheid daartoe, op de school voor minvermogenden en behoeftigen, zoo veel mogelijk, en met de goede orde maar eenigzins bestabaar is, de hand leenen op zoodanige wijze, als art. 23, 24 en 27 van het schoolreglement aanwijst; doch zal men omtrent het bepaalde bij het gemelde 27ste artikel, ten opzichte van de school voor minvermogenden en behoeftigen, met overleg van den onderwijzer van die school te werk gaan; en, in cas van verschil, desaan gaande met denzelven de beslissing daaromtrent van de hoofdcommissie vragen.

Art. 12. De sub-commissie zal al derzelver zorg en invloed besteden, opdat de schoolgelden, vooral op de school van minvermogenden, richtig, volgens het schoolreglement worden betaald, en de onwilligen daaromtrent ter kennisse brengen van de hoofdcommissie, ten einde te beramen, wat zou kunnen worden aangewend, om de zoodanigen tot voldoening te verplichten, en, des noods, door regtsmiddelen te noodzaken.

Art. 13. De sub-commissie zal mede zorg dragen, dat art. 31

van het school-reglement behoorlijk worde opgevolgd, en tevens de demarches doen, die dezelve gepast zal oordeelen, opdat de oorzaak van belet om ter school te komen, uit de bepaling bij dat artikel voortvloeiende, zoo veel mogelijk worde uit den weg geruimd, en er dus daardoor geene belemmering zij in de bekoming van onderwijs voor de kinderen der lagere volksklasfe.

Art. 14. De sub-commissie zal ten strengste handhaven het bepaalde bij art. 33 van het school-reglement, het respect voor en het gezag van den onderwijzer, vooral op de school voor minvermogenden en behoeftigen, met al haar vermogen bewarende; en zal, bij herhaalde of meer dan woordelijke overtredingen van het gemelde artikel, den kinderen dier overtreders provifioneel de school ontzeggen; van dit laatstgemelde echter onverwijld kennis gevende aan de hoofdcommissie, ten einde die berame, wat ten deze zou kunnen worden gedaan, om het bepaalde bij dat artikel zoo min mogelijk ten schade der kinderen te handhaven.

Art. 15. Eens in het jaar, en wel in de bijeenkomst der hoofdcommissie, bij art. 18 van het school-reglement bepaald, zal de sub-commissie een algemeen verslag doen van den staat der scholen, en van hetgene haar is voorgekomen, dat eene doelmatige strekking zou kunnen hebben tot verbetering en bevordering van het algemeen bekomen en gebruik maken van onderwijs, vooral bij de lagere volksklasfe.

Heeren Burgemeesteren refereren zich, deze instructie, op voordragt of met overleg van den heer distrikts-school-opziener, te altereren en te amplifiëren, als bij vervolg noodig en gepast zal geoordeeld worden.

Aldus gearresteerd enz.

BESLUIT van den Gouverneur van Vriesland, van den 1sten September 1826, n°. 61 B, waarbij gearresteerd zijn eenige algemeene regelen voor de bouwning en inrigting van schoolvertrekken.

DE GOVERNEUR VAN DE PROVINCIE VRIESLAND,

Gelezen hebbende eene misfivè van de provinciale commissie van onderwijs in Vriesland, waarbij dezelve, uit aanmerking, hoe veelmalen, bij de verbouwing van schoolvertrekken, niet-tegenstaande daartoe genoegzame kosten worden aangewend, door onkunde van de bouwers, omtrent de vereischten van een goed schoolvertrek, het gefichte lokaal aan wezenlijke gebreken, die het onderwijs werkelijk belemmeren, blijft laboreren, en welke met dezelfde, immers met weinig meerder kosten, waren weg te nemen geweest; en voorts, uit overweging van het algemeen belang van het onderwijs, in bedenking geeft de nuttigheid en noodzakelijkheid, dat aan de plaatselijke besturen eenige zoodanige algemeene regelen worden medegedeeld, als wenschelijk is, dat bij de verbouwing van schoolvertrekken, zoo veel lokale omstandigheden dit niet volstrekt verhinderen, in acht genomen worden; voorts daarbij inzendt een ontwerp van algemeene regelen voor het verbouwen van schoolvertrekken.

Nader gelet op de misfivè van Zijne Excellentie den heer Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, van den 14den Mei 1818, n°. 346 A, houdende uitnoodiging, om in deze provincie, naar de plaatselijke omstandigheden en behoeften, de toepassing te bevorderen van de beginfelen, welke in een werkje, over de belangrijkheid van goede schoolvertrekken en derzelver vereischten ten aanzien der inrigting en meubelering van schoolvertrekken, worden ontwikkeld en aanbevolen.

In aanmerking genomen:

Dat het, bij des heeren Ministers misfivè, bedoelde werkje is geplaatst in de nieuwe bijdragen ter bevordering van het onderwijs en de opvoeding, voor de maand Junij 1818, en dus

ter kennis is gekomen van de plaatselijke besturen in deze provincie.

Dat uit enkele, door plaatselijke besturen ingezonden, projecten of opgaven van opbouw of verbouwing van schoolvertrekken in hunne bedrijven, is gebleken, dat dezelve daarin, ten minste hoofdzakelijk, zijn gevolgd de bedenkingen en aanwijzingen, in het meergemelde werkje medegedeeld, maar dat er, aan den anderen kant, ook genoegzame blijken voorhanden zijn, dat op dezelve geen acht is geslagen, en de plaatselijke besturen daaraan telkens afzonderlijk hebben moeten worden herinnerd; terwijl zelfs onderscheidene schoolvertrekken zijn verbouwd geworden, welke, van den beginne af aan, reeds te klein en ondoelmatig zijn ingerigt geworden.

Dat het niet alleen voor het belang van het onderwijs, maar ook voor de gezondheid der kinderen van het hoogste gewigt is, dat, te dezen opzichte, plan- en doelmatig gehandeld worde; niet alleen voor zoo ver de scholen op kosten van de plaatselijke kasfen, maar ook op die van kerke-beurzen of bijzondere kasfen, worden geflicht of verbouwd.

Dat, hoezeer de regelen voor de inrigting van schoolvertrekken, bij het bovengemelde tractaatje opgegeven, in het algemeen, genoegzaam en voldoende zouden kunnen worden geacht, om in voorkomende gevallen, bij de bouwing van schoolvertrekken, tot voorschrift of rigtsnoer te kunnen strekken van sommige daarin voorkomende zaken, nogtans eenige nadere bepaling, toelichting of uiteenzetting, dienftig geoordeeld mag worden.

Dat bij de wetten en instructien aan de plaatselijke besturen en de school-opzieners is aanbevolen, de onderhouding en verbetering der schoolvertrekken ernstig ter harte te nemen, en dat, ingevolge die verordeningen, geene verbouwing van scholen behoort te worden geëffectueerd, ten zij daaromtrent het gevoelen van den school-opziener van het distrikt vooraf is ingewonnen, en in overeenstemming met denzelven is gehandeld.

Heeft goedgevonden en verstaan :

- 1°. Tot nadere bepaling, toelichting of uiteenzetting van de, in het bovengenoemde, door den heer Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de ko-

lonien, aanbevolen tractaatje, behandelde of aangeprezen regelen, voor de inrigting van schoolvertrekken, te arresteren, eenige algemeene regelen voor de bouwing en inrigting van schoolvertrekken, zoo als dezelve achter dit besluit zijn gevoegd.

2°. De plaatselijke besturen uit te noodigen, zoo als geschiedt bij dezen, om te zorgen, dat, in overeenstemming met den heer school-opziener van het distrikt, bij de bouwing van nieuwe scholen, of, ingevalle van verbouwing van de tegenwoordige, de bij dit besluit gearresteerde algemeene regelen, zoo veel doenlijk, worden gevolgd; en dat overigens, voor zoo veel de omstandigheden gedoogen, gebruik worde gemaakt van de regelen, welke, bij het dikwijls gemelde tractaatje, worden ontwikkeld en aanbevolen.

3°. Tot gemak van de plaatselijke besturen, voor de berekening van de vereischte grootte der scholen, naar gelang van het getal kinderen, welke dezelve moeten kunnen bevatten, tevens, bij deze, aan dezelve te zenden een' staat van berekening der relative lengte en breedte, welke de scholen, ingevolge de bepaling bij de algemeene regelen, zullen behooren te hebben.

En zal, tot voormelde einden, dit besluit, door middel van het Provinciaal blad, aan de plaatselijke besturen, en tot informatie en narigt aan de provinciale commissie van onderwijs, alsmede aan de respectieve heeren school-opzieners, worden gezonden.

*Algemeene regelen voor de bouwing
en inrigting der schoolvertrekken.*

Art. 1. Een schoolvertrek behoort ruim, licht en luchtig te zijn.

Art. 2. Ten einde de ruimte voor hetzelfde te bepalen, behoort men het vermoedelijk grootste getal kinderen te raadplegen, hetwelk de plaats kan opleveren, of, bijaldien er meer dan eene school in de plaats bestaat, het getal leerlingen, hetwelk men in de school wil toelaten; daarbij tevens acht gevende op de toeneeming of vermeerdering der bevolking.

En, om het evengemelde vermoedelijk grootste getal kinderen te berekenen, neme men ten grondslage aan, dat van 11 of 12 inwoners der plaats twee kinderen ter school gaan. Voorts be-

hoort het schoolvertrek zoo veel maal negentig, of, bij volstrekt gebrek aan ruimte, althans zoo veel maal tachtig vierkante palmen oppervlakte binnen de muren in zich te bevatten, als het grootste getal der leerlingen bedraagt.

Indien derhalve het grootste getal der leerlingen 60 is, zal het schoolvertrek 60 x 90 of 54 vierkante ellen, of ten minste 60 x 80 of 48 vierkante ellen moeten bevatten.

Art. 3. Bijaldien de plaats zulks niet onmogelijk maakt, wordt het schoolvertrek best langwerpig vierkant gebouwd, zoodat de breedte twee derde gedeelten der lengte zij.

Eene school voor zestig leerlingen zal alzoo eene lengte van 9 ellen bij eene breedte van 6 ellen, of althans eene lengte van 8 ellen en omtrent 5 palmen bij eene breedte van 5 ellen en 65 duimen behooren te hebben.

Art. 4. Het licht behoort zoo geregeld te worden, dat, eensdeels, de leerlingen, in donkere winterdagen, alle genoegzaam licht voor het verrigten hunner bezigheden hebben, en, anderdeels, dat aan druk bezochte plaatsen de te lage plaatfing van het licht hen van die bezigheden niet aftrekke.

Art. 5. Ten einde het schoolvertrek luchtig, en voor de gezondheid der kinderen niet hinderlijk zij, is het aan te raden:

- a. Dat de muren, zoo veel de grootte en stevigheid van het gebouw zulks toelaten, zoo hoog mogelijk opgetrokken worden.
- b. Dat in hetzelfde een houten verwulf, in plaats van eenen zolder, aangebragt worde.
- c. Dat de vloer der school van hout worde gemaakt.
- d. Dat de bovenste ramen, ter bevordering van frische lucht, als tuimelramen worden gemaakt, wijl deze, wanneer ze wel gemaakt zijn, als wind en regen afwerende, tot het bedoelde einde, te verkiezen zijn boven ramen, welke naar beneden geschoven worden.

Art. 6. Voor de verlichting in de avondscholen en de verwarming in den winter wordt het gebruik van spaarlampen en kagchels aanbevolen; terwijl de laatste eenen schoorsteenmantel onnoodig maken, en door beiden onnoodige kosten worden voorkomen.

Art. 7. Voor alle kinderen behooren goede tafels aanwezig te zijn; voor de kleinsten niet uitgezonderd. Dezelve worden best

lesfenaarsgewijze gemaakt, overeenkomstig de teekeningen, welke daarvan te vinden zijn in de bijdragen ter bevordering van het onderwijs en de opvoeding van Junij 1818, en waarvan in alle welingerigte scholen de modellen gevonden kunnen worden.

Art. 8. Iedere school behoort de volgende schoolmeubelen te bevatten:

Drie zwarte borden, voor elke klasfe één, en groot genoeg voor het daarop te geven onderwijs.

Eene leesmashine voor het leeren lezen.

Eene tafel der eenheden, en zoo veel stel letterhoutjes, als er zich gewoonlijk kinderen in de beide laagste afdeelingen van de laagste klasfe bevinden.

Art. 9. Wanneer de plaatselijke gelegenheid zulks toelaat, zoude het van belang zijn, dat er gezorgd konde worden, dat er zich bij de school eene afzonderlijke plek gronds bevinde, waar de kinderen, zonder gevaar en zonder hinder voor de ingezetenen, tusfchen de schooltijden, onder opzigt van den meester, kunnen spelen.

Art. 10. Tweemaal 's jaars behoort de school, op kosten van de kas, waaruit het onderhoud derzelve wordt gehoed, fchoon gemaakt en gewit te worden, ten ware zulks, bij overeenkomst, door of voor rekening van den onderwijzer moet gefchieden (1).

Leeuwarden enz.

---

*REGLEMENT voor de stads tusschen-
scholen binnen Amsterdam, van den
18den November 1820.*

Een geregeld en doelmatig onderwijs is het beste, wat men aan kinderen geven kan. Gegoede ouders vinden hiertoe overvloedige gelegenheid op welingerigte burger-scholen, en voor behoefstigen staan in deze stad uitmuntende armenscholen open.

---

(1) De tweede bijlage, behoorende bij het voorgaande besluit van den 1sten September 1826, n°. 61 B, bevat den staat, aanwijzende de grootte, welke eene school in lengte, breedte en daaruit volgende oppervlakte, voor een gegeven getal kinderen, behoort te hebben; berekend in twee gevallen, te weten: naar eene oppervlakte van tachtig vierkante palmen, en naar eene oppervlakte van negentig gelijke palmen voor elk kind.

Hoe velen echter zijn buiten staat, om het gewone schoolgeld der burger-scholen te betalen, zonder ook tot die klasfe van onvermogensden te behooren, om hunne kinderen op eene armen-school te plaatfen.

Voor de zoodanigen, die tot dus verre alle gelegenheid misten, om hunne kinderen eenig openbaar onderwijs te doen genieten, zijn deze scholen opgerigt, welke den naam van *tusfchen-scholen* dragen, omdat zij, als ware het, tusfchen de burger- en armen-scholen inftaan, en den overgang van de eene tot de andere uitmaken.

Op deze scholen is het onderwijs zoo ingerigt, dat het strekke ter ontwikkeling van de verftandelijke en zedelijke vermogens der kinderen, en om dezelve op te leiden tot deugd en godsvrucht, ten einde, langs dien weg, tot nuttige leden der maatschappij gevormd te worden.

De volgende bepalingen maken het *reglement van de tusfchen-scholen* uit, en dienen om haren aard, inrigting en ftrekking volledig te doen kennen.

EERSTE AFDEELING.

Van de leerlingen in het algemeen, hunne verplichtingen en die hunner ouders of opzieners.

Art. 1. Ouders of opzieners, welke verlangen, dat hunne kinderen op deze scholen onderwezen worden, zullen zich te dien einde bij het bestuur over dezelve moeten vervoegen, op den tijd en de plaats, en voorzien van alle zoodanige bewijzen, als hetzelve bij openbare aankondiging zal bekend maken.

Art. 2. Geene kinderen, beneden de zes of boven de twaalf jaren, kunnen ter infchrijving voor deze scholen aangeboden of op dezelve geplaatst worden, terwijl de leerlingen, uiterlijk met hun veertiende jaar, de scholen zullen moeten verlaten.

Art. 3. Aan de kinderen, welke het bestuur oordeelt te kunnen plaatfen, zal een gedrukt bewijs van toegang, van dezen inhoud, worden ter hand gefield:

BEWIJS VAN TOEGANG

voor

(de naam van het kind)

Zoon of Dochter van

(de namen der ouders)

Wonende

tot de

Tusfchenschool, lett.,

staande

Amsterdam, den

18

REGISTER

Kanton. n^o.

Bestuurder.

Art. 4. De ouders of opzieners zullen het bewijs van toegang zorgvuldig moeten bewaren, ten einde, bij verhuizing, de verplaatsing hunner kinderen naar eene der andere scholen, op hetzelfde te doen aanteekenen.

Art. 5. Het maandelijksch schoolgeld is bepaald op veertien stuivers voor één kind, op vier en twintig stuivers voor twee, en op dertig stuivers voor drie kinderen uit hetzelfde huisgezin. Voor vier of meer kinderen uit één huisgezin betalen de ouders of opzieners tien stuivers voor ieder kind. Hieronder zijn al de schoolbehoefsten enz. begrepen.

Art. 6. De ouders of opzieners zijn verplicht, om het schoolgeld telkens ééne maand vooruit aan den eersten leermeester te betalen, uiterlijk op den derden Maandag van iedere maand, zullende, bij gebreke van dien, de kinderen, met de volgende maand, niet meer ter schole worden toegelaten.

Art. 7. De ouders of opzieners moeten zorgen, dat hunne kinderen op den bepaalden tijd en zindelijk ter schole komen. Bij ziekte of andere gewigtige beletselen hunner kinderen, zullen zij den eersten leermeester hiervan terstond schriftelijk kennis geven, die daarnaar behoorlijk onderzoek doen en van hetzelfde aanteekening houden zal.

Art. 8. De ouders of opzieners zullen zich jegens de leermeesters met bescheidenheid gedragen. Zoo zij vermeenen, dat hun of hunne kinderen eenig ongelijk mogt zijn aangedaan, kunnen zij hunne klagten deswege bij het bestuur inbrengen.

Art. 9. De ouders of opzieners zullen niet vermogen hun kind of hunne kinderen de school te doen verlaten, zonder toestemming van het bestuur; zullende aan de hierin nalatig blijvende de toegang voor hunne overige kinderen tot deze scholen voor altijd worden ontzegd.

Art. 10. Aan de ouders of opzieners der kinderen, welke op deze scholen toegelaten worden, zal een uittreksel uit dit reglement worden ter hand gesteld, ten einde hunne verplichtingen te leeren kennen en zich stiptelijk naar dezelve te kunnen gedragen.

TWEEDE AFDEELING.

Van den schooltijd, het onderwijs en de verdeling der werkzaamheden.

Art. 11. Alle dagen der week, uitgezonderd des Zaturdags namiddags, is de schooltijd vastgesteld, des voormiddags van $8\frac{1}{2}$ tot $11\frac{1}{2}$ ure, en des namiddags ten $1\frac{1}{2}$ tot $4\frac{1}{2}$ ure.

Art. 12. Behalve op zon- en feestdagen, zal er vier malen in het jaar, gedurende eene week, vacantie gegeven worden, te weten: na den afloop van elk halfjarig examen, en ter gelegenheid van het Paascheest en van de Kermis.

Art. 13. Het onderwijs zal bestaan in: letters leeren, spellen (liefst met in achtneming der klankmethode), lezen, schrijven, de gronden der Nederduitsche taal, rekenen, zingen, de algemeene beginselen van godsdienst en zedekunde, geschiedenis en aardrijkskunde, inzonderheid van ons vaderland.

Art. 14. De jongens en meisjes zullen afzonderlijk in drie klassen verdeeld worden.

Tot de eerste of laagste klasfe behooren de eerstbeginnenden, totdat zij vaardig spellen en lezen. Deze klasfe zal verdeeld zijn in drie banken. De eerste voor het letters leeren, de tweede voor het spellen, de derde voor het lezen.

De bevorderden tot de tweede klasfe worden onderwezen in het kunstmatig lezen, schrijven, rekenen en zingen, terwijl de meergevorderden, welke de tweede tafel van deze klasfe uitmaken, ook reeds met de eerste gronden der Nederduitsche taal, geschiedenis, aardrijkskunde (inzonderheid wat deze beide vakken betreft, van ons vaderland) en godsdienst en zedekunde worden bekend gemaakt.

Tot de derde of hoogste klasfe behooren de meestgevorderden. In dezelve wordt het onderwijs in al de bovengemelde vakken en andere algemeen nuttige kundigheden voortgezet en uitgebreid.

Art. 15. De werkzaamheden van elken schooltijd zullen met een kort gebed aanvangen en besloten worden.

Art. 16. Terstond na het eindigen van het gebed zal de eerste leermeester die leerlingen aanteekenen of doen aanteekenen, welke niet ter schole zijn. Deze aanteekeningen zullen aan het bestuur ter hand gesteld, en, bij het beloonen en straffen, in aanmerking genomen worden.

Art. 17. Bij de werkzaamheden voor iederen schooltijd in elke klasfe, tafel of bank, zal de vastgestelde tabel stiptelijk moeten gevolgd worden.

Art. 18. Het onderwijs zal in allen deele klasfikaal gegeven worden, zullende te dien einde de leerlingen van iedere klasfe, tafel of bank altijd uit hetzelfde boek en op dezelfde wijze onderwezen worden.

Art. 19. Ten einde voor eerstbeginnenden het leeren der letters, klanken en lettergrepen gemakkelijk te maken, zullen in elke school eenige zwart geschilderde borden, zoo veel mogelijk in het gezigt der leerlingen geplaatst worden. Voor de meergevorderden zullen zij dienen, om hen in de taal, rekenkunde, enz. te oefenen, en verder om voorschriften en opstellen op dezelve te plaatsen.

Art. 20. Geene andere boeken mogen tot het onderwijs gebruikt worden, dan die uit de boekenlijst, gearresteerd bij Koninklijk besluit van den 14den Junij 1815, en de bijvoegfels tot dezelve gekozen, en door het bestuur daartoe reeds bepaald zijn of in het vervolg bepaald zullen worden.

DERDE AFDEELING.

Van de belooningen en straffen.

Art. 21. De leerlingen, die, door een goed gedrag, naarfzig ter school komen en vlijtig leeren, boven hunne medeleerlingen uitmunten, zullen doelmatige belooningen genieten. Zij, daarentegen, die zich aan luiheid of wangedrag schuldig maken, zullen, door gepaste middelen, als: teekens van afkeuring, het zit-

ten aan het einde van de bank of tafel, het te pronk staan, of het schrijven van den naam op een schandebord, tot hunnen pligt gebragt worden; en, zoo onverhoopt al deze pogingen vruchteloos mogten zijn, zullen zij, als onwaardige leerlingen, de school moeten verlaten.

Art. 22. Tot het voorgemelde einde zullen de eerste leermeesters nauwkeurige lijsten houden van die leerlingen, over wier gedrag en vorderingen zij het meest voldaan zijn, gelijk ook van diegenen, welke zich aan eenig pligtverzuim hebben schuldig gemaakt.

Art. 23. Op den laatsten dag van iedere week zullen deze teekens van goed- of afkeuring bij elkander getrokken en in een register gebragt worden. De namen van de drie jongens en de drie meisjes van elke klasfe, welke de meeste teekens van goedkeuring verworven hebben, zullen, gedurende de volgende week, op het eerebord, en de namen van die leerlingen, welke zich aan verregaand wangedrag schuldig gemaakt hebben, op het schandebord geplaatst worden.

Art. 24. Zoodanige leerlingen, welke in den loop van iedere maand het meest hebben uitgemunt, zullen, indien zij daartoe bekwaam geoordeeld worden, van de bank of tafel, waaraan zij geplaatst zijn, tot eene hoogere overgaan.

De overgang echter van de eene klasfe tot de andere zal alleen bij het halfjarig examen plaats hebben.

Art. 25. In de maanden Junij en December van elk jaar zullen de leden van het bestuur, met het bijzonder toezigt over iedere school belast, den leerlingen een geregeld examen afnemen, ten einde hunne gemaakte vorderingen te kunnen nagaan, bij welke gelegenheid aan de twee jongens en de twee meisjes van de derde klasfe, mitsgaders aan even zoo veel van de beide tafels der tweede klasfe, welke de meeste vorderingen gemaakt en zich het best van hunne pligten gekweten hebben, boekgeschenken tot belooning, mitsgaders aan die leerlingen, welke zich loffelijk onderscheiden hebben, prenteboekjes en premien tot aanmoediging, op eene plegtige wijze, zullen worden uitgereikt.

Art 26. De leerlingen, welke zich, gedurende hunnen leertijd, op deze scholen, prijzenswaardig gedragen, en het meest door vlijt en naarftigheid onderscheiden hebben, zullen, bij het verlaten der scholen, een loffelijk getuigfchrift bekomen.

Art. 27. Ten einde den leerlingen hunne pligten te beter te doen kennen, zal in elke school een opstel van algemeene schoolwetten opgehangen worden.

VIERDE AFDEELING.

Van de onderwijzers.

Art. 28. Tot het geven van onderwijs worden voor ieder dezer scholen aangesteld één eerste leermeester, één ondermeester, en zoo vele hulp-onderwijzers, als, in evenredigheid van het getal der leerlingen, noodig zal geoordeeld worden.

Art. 29. Geene andere personen zullen tot eerste leermeesters aangesteld worden, dan die de volgende vereischten hebben:

- a. Dat zij voorzien zijn van eene wettig verkregene akte, van den eersten of tweeden rang.
- b. Dat zij tot een der christelijke kerkgenootschappen behooren.
- c. Dat zij begaafd zijn met een gezond verstand en een goed oordeel.
- d. Dat zij eene verkregene kennis bezitten van de regte wijze, om met kinderen om te gaan.
- e. Dat zij hun onderwijs, door het invlechten van nuttige en leerzame zaken, veraangenamen en naar de vatbaarheid der leerlingen weten in te rigten.
- f. Dat zij van een goed, zedelijk en onbesproken gedrag, alsmede aan orde en zindelijkheid gewoon zijn.

Terwijl de voor deze scholen aan te stellen ondermeesters al de bovenvermelde vereischten mede in zich moeten vereenigen, met uitzondering echter, dat zij slechts van eene akte van den derden rang, in plaats van eenen eersten of tweeden rang, sub lett. a gemeld, voorzien behoeven te zijn.

Art. 30. Aan de eerste leermeesters is inzonderheid aanbevolen, de zorg over de geregelde uitvoering van al hetgeen bij dit schoolreglement is vastgesteld.

Zij zullen het onderwijs zoodanig verdeelen, als zij, ter bevordering van het meeste nut, dienstig oordeelen, met dien verstande echter, dat zij ook het onderwijs, dat door den onder-

meester en de hulp-onderwijzers gegeven wordt, naauwkeurig moeten gadelaan en zorg dragen, dat die mede al hunne verplichtingen nakomen.

Art. 31. De eerste leermeesters genieten een jaarlijksch traktement van *f* 800, mitsgaders vrije woning in het schoolhuis en eene jaarlijksche toelage van *f* 100 voor vuur en licht, zonder eenige andere emolumenten.

Art. 32. De ondermeesters en hulp-onderwijzers moeten de bevelen der eerste leermeesters, de scholen betreffende, stiptelijk opvolgen. Zij zijn verplicht, om ten minste een half uur vóór den aanvang van iederen schooltijd in de school aanwezig te zijn, ten einde te kunnen zorgen, dat alles voor het onderwijs gereed zij. Voorts zullen zij den eersten leermeester behulpzaam zijn in de uitvoering van al hetgeen bij dit school-reglement is vastgesteld en hetgene door hen, ter bevordering van orde en tot nut der leerlingen, gepast zal geoordeeld worden.

Art. 33. Ingeval een der ondermeesters of hulp-onderwijzers zich door den eersten leermeester verongelijkt mogt achten, zal hij zulks ter kennisse brengen van de leden van het bestuur, met het toezigt over iedere school belast, welke deswege naar behooren onderzoek zullen doen. Inmiddels zullen de zoodanigen den eersten leermeester met bescheidenheid behandelen en hunne pligten blijven betrachten.

Art. 34. De ondermeesters genieten een vast jaarlijksch traktement van vier honderd gulden, zonder meer; terwijl de hulp-onderwijzers in evenredigheid hunner werkzaamheden en verdiensten beloofd worden.

Aldus gearresteerd enz.

---

*INSTRUCTIE voor bestuurders der
tusfchenscholen te Amsterdam, van
den 30sten November 1820.*

Art. 1. Het bestuur en toezigt over deze scholen is opgedragen aan een kollegie van zeven leden, onder den naam van *bestuurders der tusfchenscholen*.

Art. 2. Bij vacaturen zullen de bestuurders eene nominatie van drie personen aan de stedelijke regering inleveren, ten einde daaruit, des goedvindende, eene keuze te doen.

Art. 3. Indien, bij het vervolg, door bestuurders mogt worden noodig geoordeeld, het getal der leden te vermeerderen, of, ingeval van vacature, dezelve niet weder te vervullen, zullen zij bij de stedelijke regering daarover eene voordragt doen.

Art. 4. Aan bestuurders is opgedragen de zorg over de geregelde en nauwkeurige uitvoering van het reglement, voor deze scholen, den 30sten November 1820 vastgesteld, hetwelk gehouden wordt, hier woordelijk te zijn geïnfereerd.

Art. 5. Zij zullen, ingeval van vacature van eenen eersten leermeester, zorg dragen, dat de opengevallene plaats behoorlijk worde vervuld, en zich te dien opzichte gedragen naar de bestaande wetten en reglementen voor het schoolwezen.

Art. 6. Ter vervulling der posten van ondermeester en hulp-onderwijzers, zullen bestuurders de daartoe zich aangeboden hebbende personen, welke de noodige vereischten bezitten, een vergelijkend examen afnemen, en uit dezelve eene keuze doen; zullende echter de aanstelling van eenen ondermeester niet, dan na bekomen goedkeuring der stedelijke regering, mogen geschieden.

Art. 7. Ingevallen van onverhoopt wangedrag, of ander pligtverzuim, van eenen eersten leermeester of van eenen ondermeester, zullen bestuurders de vrijheid hebben, om de zoodanigen te straffen, door inhouding van hun traktement, voor eenen bepaalden tijd, hetzij door hen, voor eenigen tijd, in hunne functien op te schorsen, hetzij, eindelijk, door aan de stedelijke regering, ingevolge gedaan beklag, te vragen, dat zij van hunnen post door dezelve dadelijk worden ontzet.

Art. 8. Bestuurders hebben de beschikking over de huishoudelijke onkosten der scholen; zij betalen de traktementen aan de onderwijzers, mitsgaders de schoolbehoefsten en de huren der school-lokalen en dergelijken; alles met in achtneming van aan dezelve scholen verbondene inkomsten en toelagen.

Art. 9. Zij zorgen, dat de maandelijksche schoolgelden behoorlijk aan hen verantwoord worden, ten einde zoowel daaruit, als uit de stedelijke toelagen, de betalingen te doen, zoo als bij het voorgaande artikel is bepaald.

Art. 10. Bestuurders, of eene commissie uit hun midden, zijn

al verder gehouden, om, ten minste eenmaal des maands, de visitatie der scholen te doen, ten einde na te gaan, of de meesters al hunne pligten, zoo omtrent het geven van onderwijs, als jegens de kinderen, behoorlijk in acht nemen, alsmede, of er gegronde klagten zijn over de leerlingen, of hunne ouders of opzieners, om daarin naar behooren te kunnen voorzien.

Art. 11. Zij doen jaarlijks, vóór het einde van Februarij, aan de stedelijke regering en aan de plaatselijke schoolcommissien schriftelijk verslag van den staat dezer scholen, met bijvoeging, voor de stedelijke regering, der rekening en verantwoording van de in het afgelopen jaar gehoudene administratie.

Art. 12. Tot verlichting der werkzaamheden, bijzonder voor het schrijfwerk, stellen zij een' bekwaam' persoon aan, gelijk mede een' bode, om hen in hunne vergaderingen, als anderzins, ten dienst te staan, welke daarvoor, naar gelang der werkzaamheden, door hen beloond worden.

Art. 13. Bestuurders houden hunne vergaderingen zoo dikwijls als zij geschikt en nuttig zullen oordeelen, en ontwerpen en ar-
resteren daarvoor een bijzonder reglement van orde en verdeling hunner werkzaamheden.

Aldus gearresteerd enz.

INSTRUCTIE voor de eerste leermeesters der tusschenscholen binnen Amsterdam, van den 30sten November 1820.

Art. 1. De eerste leermeesters zijn verplicht te zorgen, dat het onderwijs op de scholen gegeven worde, overeenkomstig het reglement voor dezelve vastgesteld, hetwelk gehouden wordt hier woordelijk te zijn geïnfereerd.

Art. 2. Zij zijn gehouden om, ten minste een kwart uur vóór den aanvang van iederen schooltijd, in de school te wezen, en mogen dezelve niet verlaten vóór het eindigen van den schooltijd.

Art. 3. Het zal den eersten leermeester niet vrijstaan, om bijzondere lessen te geven, vóór den geheelen afloop van den namiddag-schooltijd, of zich buiten de vacantien uit de stad te be-

geven, zonder toestemming van de commissie, met het bijzonder toezigt over hunne school belast.

Art. 4. Zij zullen, onder geenerlei voorwendfel, andere kind of kinderen op hunne school toelaten, dan die door bestuurders op dezelve geplaatst worden. Ook is het hun uitdrukkelijk verboden, om eenige geschenken, hoe ook genaamd, hetzij in geld, hetzij geldswaarde hebbende, of van wat aard ook, zonder uitzondering, van de kinderen of derzelver ouders of opziens, of van hunnentwege aan te nemen.

Art. 5. Ingeval de ondermeesters of hulp-onderwijzers hunne plichten niet behoorlijk vervullen, zullen zij hen daarover afzonderlijk en buiten de school, met bescheidenheid onderhouden, en, bijaldien dit vruchteloos mogt zijn, zullen zij daarvan kennis geven aan de commissie van toezigt over hunne school.

Art. 6. De eerste leermeesters moeten zorg dragen, dat hunne scholen, ten minste tweemaal 's weeks, behoorlijk schoon gemaakt en altijd zindelijk gehouden, en tusfchen de schooltijden, door het openzetten der ramen, gelucht worden.

Art. 7. Zij zullen een nauwkeurig register houden van de namen der kinderen, welke op hunne scholen geplaatst zijn, met bijvoeging van den tijd, wanneer zij daarop gekomen zijn, en dezelve weder verlaten hebben. Ook moeten zij van de namen der leerlingen, van iedere klasfe afzonderlijk, lijsten houden, en zorgen, dat die altijd in de school voorhanden zijn.

Art. 8. Zij moeten vooral zorgen, dat er op de scholen altijd stilte en orde heerschen, en dat al de leerlingen behoorlijk bezig gehouden worden.

Art. 9. Zij zullen, door vriendelijkheid en andere gepaste middelen, de liefde en achting hunner leerlingen trachten te winnen; zijnde het aan hen uitdrukkelijk verboden, om eenige andere straffen op te leggen, dan die bij het reglement voor deze scholen zijn vastgesteld, terwijl zij, in geen geval, eenige lichamelijke straf, hoe ook genaamd, mogen uitoefenen, of door hunne ondermeesters of hulp-onderwijzers doen uitoefenen.

Art. 10. Indien zij vermeenen gegronde klagten te hebben over de leerlingen, hunne ouders of opziens, zullen zij, met voorkennis van de commissie van toezigt over hunne scholen, de zoodanigen ontbieden, om voor haar te verschijnen; zij zullen daartoe gebruik maken van de tot dat einde ingerigte en door eenen der

bestuurders hunner scholen geteekende biljetten, welke uiterlijk twee dagen te voren, door eenen der hulp- onderwijzers, moeten bezorgd worden.

Art. 11. De zorg voor het zindelijk houden en bewaren der schoolbehoefden, is inzonderheid den eersten leermeesteren aanbevolen. Te dien einde moeten, vóór het eindigen van iederen schooltijd, doch vóór het gebed, de boeken, leijen enz. opgehaald en in behoorlijke orde op de daarvoor bestemde plaatsen geborgen worden.

Art. 12. Ter bevordering van het geregeld uitgaan der scholen, zullen de eerste leermeesters aan de uitgangen van hun schoollokaal de hulp- onderwijzers plaatsen, ten einde te zorgen, dat de leerlingen zich niet op de straat, voor of in den omtrek van de school, ophouden, en zich dadelijk huiswaarts begeven.

Art. 13. Zij zijn belast met de ontvangst der schoolgelden, waartoe de quitantien, van wege bestuurders, maandelijks aan hen worden ter hand gesteld, en moeten dezelve terstond aan hen verantwoorden, met bijvoeging eener lijst van die ouders of opzieners, welke in de betaling nalatig zijn gebleven.

Art. 14. De bevelen, welke aan hen, zoowel door de commissie van toezigt over hunne scholen, als van wege bestuurders in het algemeen gegeven worden, moeten zij stiptelijk opvolgen. Ook zijn zij verplicht, om bij de gewone vergaderingen van bestuurders te zorgen, dat zij ter vergaderplaats tegenwoordig zijn.

Art. 15. Alle overtredingen van deze instructie, wangedrag of ander pligtverzuim, waaraan de eerste leermeesters zich mogten schuldig maken, zullen gestraft worden door inhouding van hun traktement, of schorsing in de uitoefening van hunnen post, voor eenigen tijd, of eindelijk door de geheele ontzetting van hunnen post.

Art. 16. Bestuurders dezer scholen behouden aan zich het vermogen, om, onder goedkeuring van de stedelijke regering, in deze instructie zoodanige veranderingen of bijvoegingen te maken, als zij noodig zullen oordeelen.

Aldus gearresteerd enz.

*BEPALINGEN ten opzichte der koepok-
inenting, binnen de hoofdstad, van
den 27sten October 1823.*

Art. 1. Al de schoolhouders, schoolhouderessen en houdsters van kleine kinderscholen, binnen deze stad en derzelver jurisdictie, zullen verplicht zijn een naauwkeurig onderzoek te doen, of al de kinderen, zich bij hen op de school bevindende, de natuurlijke kinderziekte gehad hebben, of wel de gewone inënting of de koepok-inënting ondergaan hebben. Zij zullen zich hiervan door voldoende bewijzen moeten overtuigen, en die kinderen, van welke zij deze bewijzen volstrekt niet kunnen bekomen, dadelijk van hunne scholen weren.

Art. 2. Al de schoolhouders, schoolhouderessen en houdsters van kleine kinderscholen zullen, vóór of op den 1sten December eerstkomende, aan de plaatselijke schoolcommissie moeten inleveren eene naauwkeurige *naamlijst* der kinderen, zich bij hen ter school bevindende. Zij zullen daaronder stellen en onderteekenen de verklaring, volgens model lett. A, en hiervoor verantwoordelijk zijn.

Art. 3. Voor het vervolg zal geen kind ter schole mogen worden aangenomen, tenzij door de ouders of voogden aan den schoolhouder, schoolhouderesse of houdster van kleine kinderscholen, worde ingeleverd eene schriftelijke verklaring, dat zoodanig kind de natuurlijke kinderziekte heeft gehad, ingeënt of wel gevaccineerd is geweest, welke verklaring moet geteekend zijn door den medicinae doctor, chirurgijn of geneeskundige, onder wiens behandeling het kind gedurende de natuurlijke kinderziekte is geweest, of door wien de inënting of vaccinatie is verrigt geworden.

Art. 4. Bij vooroverlijden of afwezigheid van den medicinae doctor, chirurgijn of geneeskundige, onder wiens behandeling het kind gedurende de natuurlijke kinderziekte is geweest, of door wien de inënting of vaccinatie is verrigt geworden, alsmede in die gevallen, waarin de natuurlijke kinderziekte heeft plaats gehad, zonder assistentie van een' doctor, chirurgijn of anderszins, zullen de ouders of voogden kunnen volstaan, met hunne eigene onderteekening dezer verklaringen, of met die van genoegzaam bekende personen, welke voldoende redenen van wetenschap bezitten, alles ingerigt naar de modellen, hieronder voor de

onderfcheidene gevallen te vinden, onder de letters B, C, D en E.

Art. 5. De alzoo ontvangene verklaringen zullen door de schoolhouders, schoolhouderessen en houdsters van kleine kinderscholen onder zich bewaard worden, voor den eerften keer gedurende vier maanden, en vervolgens gedurende elk vierendeel jaars, ten einde, na verloop van dien tijd, binnen de eerste zes dagen van de eerste daarop volgendé maand, in te zenden aan de plaatselijke schoolcommissie, aan het gebouw der Maatschappij: Tot nut van 't Algemeen, op de Nieuwezijds Voorburgwal, achter het Paleis; zoodat de verklaringen, ontvangen in de drie eerste maanden, vóór den 7den April, in het tweede vierendeel jaars vóór den 7den Julij, in het derde vóór den 7den October en in het vierde vóór den 7den Januarij daaraanvolgende moeten ingezonden worden.

Art. 6. De meergenoemde verklaringen zullen moeten worden bijeengevoegd in een pakje, hetwelk tevens moet bevatten eene geteekende lijst van de namen der kinderen, in de bijgaande verklaringen vermeld, ingerigt op de wijze, bij het onderstaande model lett. F voorgesteld.

Ingeval er geene kinderen in het laatste vierendeel jaars ter schole zijn aangenomen, zullen de schoolhouders en schoolhouderessen gehouden zijn, zulks schriftelijk te verklaren, overeenkomstig het hieronder gevoegde voorschrift lett. G. In zoodanige gevallen, waarin bereids eens de vereischte verklaring van een kind is ingeleverd geworden, zullen de ouders of voogden kunnen volstaan met eene schriftelijke opgave daarvan, met bijvoeging van de dagteekening, waarop deze verklaring is ingeleverd geworden.

Art. 7. Het pakje, deze verklaringen en lijsten inhoudende, zoowel als de verklaringen, van geene kinderen te hebben aangenomen, zal moeten zijn verzegeld, en buiten op hetzelfde moeten worden gesteld de woorden: *Verklaringen*, komende van (*alhier de naam des inzenders of der inzendsters*), wonende (*alhier de woonplaats*).

Art. 8. Elk schoolhouder, schoolhouderesse of houdster van kleine kinderscholen, is verpligt, ingevalle van verhuizing, daarvan onmiddellijk schriftelijke opgave in te zenden aan de plaatselijke schoolcommissie, zitting houdende in het bij art. 5 genoemde gebouw, met naauwkeurige aanwijzing van de gracht of straat

en het nummer van het huis, door hem of haar bewoond zullen-
de worden.

Art. 9. De schoolhouders, schoolhouderessen of houdsters van kleine kinderscholen, welke verzuimen mogten, om op den vastgestelden tijd te voldoen aan de bepalingen van het 5de, 6de, 7de en 8ste artikel, zullen door de plaatselijke schoolcommissie hierover, voor den eersten keer, gecorrigeerd worden, en, ingeval zij zich voor den tweeden keer hieraan schuldig mogten maken, zal de voornoemde commissie hiervan kennis geven aan heeren Burgemeesteren, ten einde, naar exigentie van zaken, de schuldige gestraft worde.

Art. 10. De schoolhouders, schoolhouderessen of houdsters van kleine kinderscholen, welke bevonden mogten worden de kinderen, zich op hunne scholen bevindende, en welke het hun niet voldoende gebleken mogt zijn de natuurlijke kinderziekte gehad te hebben, ingeënt of gevaccineerd te zijn geweest, niet te hebben geweerd, de lijsten daarvan niet behoorlijk aan de plaatselijke schoolcommissie, ingevolge art. 2, te hebben ingeleverd, of wel ter kwader trouw van dezelve namen te hebben weggelaten, alsmede die, welke, in het vervolg, eenig kind op hunne scholen zullen hebben toegelaten, zonder behoorlijk bewijs, dat hetzelfde de natuurlijke kinderziekte heeft gehad, of wel ingeënt of gevaccineerd is geweest, volgens het bij art. 3 en 4 voorgescrevene, zullen gestraft worden door de opschorting in de waarneming hunner functien voor den tijd van eene maand. Wanneer zij bij herhaling mogten bevonden worden zich hieraan schuldig te maken, zal hunne akte van speciale admisie geheel kunnen ingetrokken worden.

Art. 11. Ingevolge art. 3 van het besluit van den heer Staatsraad, Gouverneur van Noordholland, van den 11den September 1823, n^o. $\frac{41}{4088}$, en naar aanleiding van art. 11 van het huishoudelijke school-reglement voor het departement van Holland, gearresteerd den 5den Maart 1807, wordt de plaatselijke schoolcommissie bij deze geautoriseerd om, in het bij art. 10 eerstgemelde geval, de akte van speciale admisie van den schuldigen schoolhouder, schoolhouderesse of houdster van kleine kinderscholen, voor den tijd van ééne maand in te trekken, en in het tweede geval, dat is, bij herhaalde schuldbevinding, aan heeren Burgemeesteren eene nadere voordragt te doen; gelijk mede de gemelde commissie bij deze verzocht en geautoriseerd wordt, om de

nakoming der bovenstaande bepalingen te surveilleren, en in allen opzigte te doen naleven en ten krachtigste te handhaven.

M O D E L L E N.

A. Naamlijst der kinderen, zich bevindende op de school van....
wonende

N. N. oud jaren { zoon
dochter } van N. N.

Ik ondergeteekende, school { houder
houderesse } te *Amsterdam*, verklaar bij deze, op mijne verantwoordelijkheid, thans geene andere kinderen op mijne school te hebben, dan de bovenstaande, en dat ik door voldoende bewijzen mij overtuigd heb, dat alle dezelve de natuurlijke kinderziekte gehad hebben, ingeënt of gevaccineerd zijn geweest.

Amsterdam, den

B. Verklaring voor ouders, wier kind de natuurlijke kinderziekte heeft gehad.

Wij ondergeteekenden (*namen der ouders*)
wonende
verklaren op onze verantwoordelijkheid, dat ons kind, genaamd
in den jare heeft gehad
de natuurlijke kinderziekte, en dat hetzelfde toenmaals is geweest onder de behandeling van den heer
medicinae doctor te

Amsterdam, den

(Ondertekening der ouders.)

NB. Indien het kind, tijdens het aan de kinderziekte laboreerde, niet onder de behandeling van een' medicinæ doctor is geweest, gebruiken de ouders hetzelfde voorschrift; doch in plaats van de woorden: *en dat het toenmaals onder de behandeling enz.*, stelt men: *zonder onder de behandeling van een' medicinæ doctor geweest te zijn.*

C. Verklaring voor ouders, wier kind gevaccineerd is geweest.

Wij ondergeteekenden (a)
 wonende (b)
 verklaren op onze verantwoordelijkheid, dat ons kind, genaamd
 in den jare is ge-
 vaccineerd geweest door den heer
 toen ten tijde (c) te (d)
 Amsterdam, den

- (a) Alhier de namen der ouders, voluit geschreven, in te vullen.
- (b) Alhier de woonplaats der ouders.
- (c) De kwaliteit van dengenen, die de vaccinatie heeft verrigt.
- (d) De plaats, alwaar dezelve zijn beroep uitoefende.

NB. Indien de verklaring gegeven moet worden van een kind, hetwelk met de gewone pokstof is ingeënt geweest, volgt men letterlijk het voorgaande model, doch in plaats van de woorden: *is gevaccineerd*, stelt men: *met de gewone pokstof is ingeënt.*

D. Verklaring voor getuigen, dat een kind de natuurlijke kinderziekte heeft gehad.

Wij ondergeteekenden (a)
 wonende (b)
 verklaren op onze verantwoordelijkheid, dat het kind van (c)
 genaamd (d) in
 den jare (e) heeft gehad de natuurlijke kinder-
 ziekte, en toenmaals is geweest onder de behandeling van den
 heer (f) medicinae doctor te (g)
 gevende voor redenen van wetenschap (h)

Amsterdam, den

(Naamteekening der getuigen.)

- (a) Alhier de namen der getuigen, voluit geschreven, in te vullen.
- (b) Alhier de woonplaats der getuigen.
- (c) De naam van den vader van het kind.
- (d) De naam van het kind.
- (e) Het jaargetal, wanneer het kind de kinderziekte heeft gehad.
- (f) De naam van den medicinae doctor, die toenmaals over het kind heeft gepraktiseerd.
- (g) De plaats, waar de medicinae doctor de praktijk uitoefende.
- (h) Hier moeten de getuigen invullen de opgave, hoe zij kennis dragen van hetgene zij verklaren; dit kan zijn, bij voorbeeld: verkeering aan het huis, tijdens het kind de kinderziekte had; oppassing van het kind, gedurende de ziekte, en dergelijke.

NB. Indien het kind zonder behulp van een' medicinae doctor is hersteld, laat men de woorden: *en toenmaals is geweest* enz. achterwege, en men stelt daarvoor in de plaats: *zonder toenmaals onder behandeling van een' medicinae doctor te zijn geweest, gevende voor redenen van wetenschap* enz.

E. Verklaring, te geven door getuigen,
dat een kind met de gewone
pokstof is ingeënt geweest.

Wij ondergeteekenden (a)
wonende (b)
verklaren op onze verantwoordelijkheid, dat het kind van (c)
met name (d) in
den jare (e) met de gewone pokstof is ingeënt
geweest, en dat de inënting is geschied door den heer (f)
gevende voor redenen van wetenschap (h)

Amsterdam, den

(Naamteekening der getuigen.)

- (a) Alhier moeten de namen der getuigen, voluit geschreven, ingevuld worden.
- (b) Alhier moet men de woonplaatsen der getuigen opgeven.
- (c) De naam van den vader van het kind in te voegen.
- (d) De naam van het kind.
- (e) Het jaargetal, wanneer het kind is ingeënt.
- (f) De naam van dengenen, die de inënting heeft verrigt.
- (g) De plaats, waar deze medicinae doctor de praktijk uitoefende.
- (h) Hier moeten de getuigen invullen de opgave, hoe zij kennis dragen van hetgene zij verklaren; dit kan zijn,

bij voorbeeld: verkeering aan het huis, tijdens het kind de kinderziekte had; oppassing van het kind, gedurende de ziekte, en dergelijke.

NB. Wanneer de verklaring wordt gegeven van een kind, hetwelk gevaccineerd is, alsdan in plaats van de woorden: *met de gewone pokstof is ingeënt, en dat de inënting is geschied*, stelt men: *is gevaccineerd, en dat de vaccinatie is geschied*; blijvende het overige geheel hetzelfde.

F. *Verklaring, te geven door schoolhouders, schoolhouderessen en houdsters van kleine kinderscholen.*

Ik ondergeteekende (a)
verklare op mijne verantwoordelijkheid, ter voldoening aan de kennisgeving van heeren Burgemeesteren dezer stad, van den 27sten October 1823, dat, gedurende de laatstverloopene drie maanden, geene andere kinderen bij mij als leerlingen zijn aangenomen, dan de zoodanigen, welke hieronder zijn genoemd, en waarvan de verklaringen hierbij worden overgelegd.

Amsterdam, den (b)

(c)

(d)

- (a) In te vullen den naam van den onderwijzer, of der onderwijzeresse.
(b) Den datum en het jaargetal, wanneer de verklaring gegeven wordt.
(c) De onderteekening.
(d) Hier in te vullen de namen der kinderen.

G. Verklaring, te geven door schoolhouders, schoolhouderessen en houdsters van kleine kinderscholen.

Ik ondergeteekende (a)
verklaar op mijne verantwoordelijkheid, ter voldoening aan de kennisgeving van heeren Burgemeesteren dezer stad, van den 27sten October 1823, dat, gedurende de laatstverloopene drie maanden, geene kinderen bij mij als leerlingen zijn aangenomen.

Amsterdam, den (b)

(c)

- (a) In te vullen den naam van den onderwijzer of der onderwijzeresse.
(b) De datum en het jaargetal, wanneer de verklaring gegeven wordt.
(c) De onderteekening.

REGLEMENT voor de armenschool
binnen de stad Zierikzee, van den
26sten October 1821.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de directie.

Art. 1. De commissie tot de directie dezer school zal bestaan uit de plaatselijke schoolcommissie, geadfisteerd door eene commissie, te benoemen door het Zierikzeefche departement der maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, en welke bestaan zal uit twee leden.

Art. 2. Aan deze commissie wordt gedemandeerd:

- 1°. Het opzigt over het schoolvertrek, deszelfs meubelen en reinhouding.
- 2°. Over de verwarming van hetzelfde en het behoorlijk luchten tusschen de schooltijden.

- 3°. Over het onderwijs en het gedrag van den onderwijzer en deszelfs hulpen.
- 4°. Over de gedragingen der leerlingen, en eindelijk
- 5°. Over de rigtige nakoming van dit reglement in al deszelfs bijzonderheden.

Art. 3. In deze school zullen geene andere kinderen worden opgenomen, dan van bedeelde ouders, en van zoodanige behoeftigen, welke, offchoon wel niet door eenige armen-directie bedeed wordende, echter onvermogen zijn, om het schoolgeld voor hunne kinderen te betalen, en zulks ten opzichte van alle niet anders, dan op vertoon van, door den president der plaatselijke schoolcommissie geteekende en door hem af te geven, kaartjes van toelating, namens en met kennis van de plaatselijke schoolcommissie voornoemd.

Art. 4. Ouders en opzieners, ten einde hunne kinderen op de armenschool *om niet* onderwijs te doen geven, zullen zich bij den president van de plaatselijke schoolcommissie moeten aanmelden, en aldaar opgeven den naam of de namen van het kind of de kinderen en derzelver ouderdom, de namen der ouderen, benevens het godsdienstig kerkgenootschap, waartoe zij behooren, en derzelver woonplaatsen; mitsgaders verklaren en, des noods, bewijzen, dat dezelve de kinderziekte natuurlijk of bij inënting gehad hebben, of wel gevaccineerd zijn, terwijl, zonder deze verklaring of bewijs, geene kinderen op de school zullen worden toegelaten. Indien dezelve bedeed worden, zullen zij tevens hiervan een bewijs inleveren, en, indien zij niet bedeed worden, hun onvermogen tot het betalen van eenig schoolgeld doen blijken, door eene verklaring van den wijkmeester.

Art. 5. De commissie zal oplettend zijn, bij hare inspectie, op de reinheid der leerlingen, en van het onderwijs wren alle kinderen, welke walgelijke en befmettende kwalen, of gebreken, die huivering verwekken, hebben.

Art. 6. Onder haar opzigt zullen tweemaal in het jaar nieuwe leerlingen worden aangenomen, te weten: vóór den 1sten Januarij en den 1sten Julij van elk jaar, ten einde zij met hunne kaartjes van toelating, op de eerste lesfen na de Kersvacantie en op die van den 1sten Julij kunnen verschijnen.

Art. 7. Om de zes maanden zal er examen worden gehouden door de commissie, bij art. 1 vermeld: bij één van deze examens zullen de bekwaamste en verdienstelijkste leerlingen, opzigtelijk de plaats van zitting in hunne klasfen, en ook van klasfe zelve, verhoogd worden; bij een ander van deze examens zullen zoodanige waardige leerlingen met eerbewijzen en getuigfchriften worden aangemoedigd en beloond.

Bij welke gelegenheid de aanneming van kinderen, als hierboven in art. 6, zal gefchieden.

Art. 8. Alle maanden, of liever elke maand, zal er eene inspectie particulier door één of twee gecommiteerde leden, daartoe benoemd bij toerbeurt, of anders, worden gedaan, om na te gaan, of alles ordelijk gefchiedt en de gedragingen der leerlingen behoorlijk zijn.

Art. 9. De ouders der leerlingen, welke op de armenfchool toegelaten zijn, zullen zorg dragen, dat hunne kinderen fliptelijk op de bepaalde uren en zonder verzuim ter fchool komen; en bijaldien dezelve hierin, door ziekte of door andere gewigtige beletfelen, verhinderd werden, zullen zij hiervan den onderwijzer ten fpoedigfte moeten kennis geven, welke alsdan naar de waarheid er van, zoo veel doenlijk, zal onderzoek doen.

Art. 10. De ouders zullen zich zorgvuldig hebben te wachten, den leermeester lastig te vallen met het inbrengen van klagten over eenig ongelijk, hetwelk zij zouden meenen hunnen kinderen te zijn aangedaan, veel meer hem op eene onaangename wijze aan te fpreken en te beleedigen; zullende alle klagten van dien aard bij de plaatselijke fchoolcommissie moeten worden ingebragt.

Art. 11. De ouders zullen hunne kinderen de fchool niet kunnen doen verlaten, dan na voorafgaand verzoek aan en toestemming van de fchoolcommissie.

Art. 12. Bijaldien ouders nalatig blijven in het betrachten van het in de vorige artikelen bepaalde, zullen zij, wanneer zij onder de door eenig armenbestuur bedeeden behooren, door inhouding of intrekking der bedeeeling, en, indien zij tot dezelve niet behooren, op zoodanige andere wijzen tot hunnen pligt gebragt worden, als het meest gefchikt zal worden geoordeeld.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van het onderwijs.

Art. 1. De school zal worden verdeeld in drie klasfen, van welke de hoogfte en middelste in één vertrek en de laagfte in een ander geplaatst zullen worden.

Art. 2. De jongens en de meisjes zullen afzonderlijk in de vertrekken bij klasfen geplaatst worden.

Art. 3. Het onderwijs zal, zoo veel mogelijk, worden ingerigt naar de manier van onderwijzen bij de Koninklijke kweek-school voor school-onderwijzers te *Haarlem* aangenomen, en zal zich uitftrekken tot al de vakken van het lager onderwijs en de zangkunst.

Art. 4. De leerlingen der eerste klasfen zullen geplaatst worden vlak over de leesmachine, op bankjes met lesfenaars, ten einde zij daarop zich met hunne boekjes, letterhoutjes en lei-tjes zouden kunnen bezig houden.

Die der tweede en derde klasfen worden achter de eerste klasfe, ook in de banken langs de wanden zóó geplaatst, dat zij nut kunnen hebben van het onderwijs; te dien einde zullen vier leerborden aan de wanden worden opgehangen.

Art. 5. Het onderwijs zal zoodanig worden ingerigt, dat, onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden, de verftandelijke vermogens der kinderen ontwikkeld en zij zelve opgeleid worden tot alle maatschappelijke en christelijke deugden, ingevolge van het algemeen reglement voor het lager schoolwezen en onderwijs, vervat bij de wet voor hetzelfde onderwijs, van den 3den April 1806, lett. A, art. 22.

Het geven nogtans van onderwijs in het leerftellige van het kerkgenootfchap, waartoe de schoolkinderen behooren, zal niet door den school-onderwijzer gefchieden. Algemeen reglement voornoemd, art. 23.

Art. 6. Ten einde met de maand Januarij 1822 zijnen *curfus* volkomen en wel ingerigt te kunnen beginnen, wordt den onderwijzer voor de twee laafte maanden dezès jaars tijd gelaten, om zijn onderwijs naar de behoefte der school te wijzi-

gen, zich te bekwamen, de jeugd aan zijn onderwijs te doen gewennen, het haar smakelijk te maken, de orde in te voeren, enz.

Hij zal ook, in het midden der aanstaande maand December, bij de directie gevolgelijk indienen, eene dagorde op het onderwijs in de rekenkunde, de vaderlandsche en bijbelsche geschiedenisfen, en in de zangkunst, ten einde dezelve goedgekeurd en met Januarij ingevoerd worden.

Art. 7. Uit vier der bekwaamste leerlingen zullen twee tot kweekelingen voor het onderwijs worden gevormd, welke, tot de bekwaamheid gekomen zijnde, om examen te kunnen ondergaan, ter verkrijging van eene akte van algemeene toelating tot school-onderwijzer van den derden rang, bij de commissie van onderwijs in deze provincie, eene premie van twee Zeeuwsche rijksdaalders zullen genieten.

Art. 8. Er zal het geheele jaar door onafgebroken worden school gehouden, en wel dagelijks, des voormiddags van negen tot twaalf ure, des namiddags van twee tot half vijf ure in den zomer, doch in den winter tot vier ure.

Telken avond, uitgezonderd des zaturdags, zal het onderwijs met den 15den October, voor die des zomers niet ter school komen, aanvang nemen van zes tot acht ure, en eindigen den 15den Maart.

Er zal des woensdags namiddags geen school worden gehouden, alsmede niet des zaturdags, noch in den namiddag, noch des avonds.

Art. 9. De vacantien bepalen zich tot de zondagen, hemelvaarts-, bid- en dankdagen, de weken der feesten van Christus geboorte en opstanding, van de uitstorting van den H. Geest, en andere burgerlijke en godsdienstige feest- en plechtige dagen, alsmede de kermisdagen binnen deze stad.

DERDE HOOFDSTUK.

Van den onderwijzer.

Art. 1. Aan het hoofd der armenschool zal geplaatst worden een onderwijzer, bezittende den tweeden rang, zijnde van een onbesproken, bedaard en godsdienstig gedrag.

Art. 2. Deszelfs jaarlijksch traktement is bepaald op zes honderd gulden en vrije woning.

Art. 3. Denzelven zal toegevoegd worden een' ondermeester, bezittende den derden rang, bijzonder voor het onderwijs der laagste klasfe, welke een convenabel traktement zal genieten, en zoo lang in functie blijven, totdat er een kweekeling, voor dien post genoegzaam bekwaam, zal kunnen worden aangebragt.

Art. 4. Uit de kweekelingen zal hij van de meestgevorderde nemen tot opzigtters in het helpen onderwijzen van de minstgevorderde leerlingen.

Art. 5. Een ander van de kloekste kweekelingen zal, bij wekelijkfche toerbeurt, belast worden met het vegen der school na den schooltijd, en het luchten der vertrekken.

Art. 6. De onderwijzer zal in acht nemen de bepalingen Hoofdf. II, art. 2, 4, 5, 6 en 8, en zich, zoo veel hem kan aangaan, gedragen naar de notificatie van den Secretaris van Staat voor de binnenlandsche zaken enz., van den 23ften Mei 1806.

Art. 7. De onderwijzer houdt het toezigt over de geheele fchool, zorgende, dat de goede orde bewaard blijve, de ondermeester, kweek- en leerlingen hunne pligten, elk in het zijne, vervullen.

Art. 8. Opdat de onderwijzer en ondermeester zich geheel aan hunne pligten jegens deze armenschool wijden, zullen zij geene functien van huis- onderwijzer, hoe gewijzigd, mogen waarnemen.

Art. 9. De onderwijzer zal zorg dragen, dat, vóór het aangaan van elken schooltijd, de pennen gefneden, de voorfchriften en voorftellen op de onderwijsborden in gereedheid en voorgefchreven zijn.

Art. 10. Hij zal zorgen, dat de leerlingen hunne leer- en fchrijfboeken zindelijk houden, en dezelve, alsmede de leijen, pennen, grifjes enz. in de school laten; voor de berging derzelven, op de daartoe bestemde plaatfen, zal de hiermede belaste kweekeling verantwoordelijk zijn.

Art. 11. Hij zal al de kinderen, zijne leerlingen, befchei-

denheid, dienstvaardig-, beleefd- en minzaamheid jegens alle menschen, inzonderheid gehoorzaamheid jegens ouders, onderwijzers en opzieners der school inboezemen.

Art. 12. Hij drage zorg, dat geen leerling met snoeperijen of speelgoed ter school kome, iets aan elkander wegschenke, ruile of verkoope, immers, indien hij heimelijk iets medegebragt hadde, dat opgemerkt wordt.

Heeft een leerling iets in de school gevonden, hij zal dit den onderwijzer ter hand stellen.

Art. 13. De onderwijzer, gelijk ook de ondermeester, zal, gedurende het onderwijs, steeds midden onder zijne leerlingen, op de been en werkzaam zijn, hetzij voor het leerbord, waarop het onderwerp der les is gesteld, als anderszins.

Art. 14. Hij zal nauwkeurige aantekeningen houden van de afwezige leerlingen, van de vorderingen en het gedrag derzelve, in een daartoe bestemd en door de plaatselijke schoolcommissie goedgekeurd conduite-boek, hetwelk bij de particuliere inspectie altijd zal worden vertoond, ten einde van aantekeningen, daarin voorkomende, het noodige gebruik zoude kunnen worden gemaakt.

Zij, die de meeste teekenen van goedkeuring zullen hebben, worden voor de volgende week met hunne namen op een eerebord geschreven, en wordt de lijst der op dat bord ingeschrevenen, des maandags morgens in elke week, aan den president der plaatselijke schoolcommissie ter hand gesteld.

Aldus gearresteerd enz.

REGLEMENT op de te Utrecht daargestelde inrigting: ter vorming van bekwame school-onderwijzers.

Art. 1. Het doel dezer inrigting is, om aanstaande onderwijzers zoodanig met de nieuwe leerwijze en den geheelen omvang van hun beroep bekend te maken, dat zij eenmaal als bekwame onderwijzers zullen kunnen optreden.

Art. 2. Op deze inrigting worden bij voorkeur kweekelin-

gen en ondermeesters van den vierden rang aangenomen. Doch zullen, in enkele gevallen, ook ondermeesters van den derden rang kunnen toegelaten worden.

Art. 3. Ondermeesters van den tweeden rang en hoofd-onderwijzers kunnen van deze inrigting geen gebruik maken.

Art. 4. Het getal der leerlingen is onbepaald; doch zal in den beginne niet boven zestien zijn, zoo veel mogelijk gelijkelijk genomen uit de vier distrikten dezer provincie.

Art. 5. Ieder school-opziener heeft het regt, om vier leerlingen uit zijn distrikt derwaarts te zenden, of aan een' zijner ambtgenooten zoo vele plaatsen af te staan, als hij zou meenen niet te kunnen vervullen.

Art. 6. Niemand wordt, zonder toestemming van eenen der school-opzieners, als kweekeling toegelaten.

Art. 7. Het onderwijs zal dit jaar bestaan in: opvoeding en onderwijs; getalleer volgens *Pestalozzi*; rekenkunde; en, als bijzonder deel der onderwijskunde, de leerwijze van *Prinsfen*.

Iedere les zullen twee der onderwerpen behandeld worden, op zoodanige wijze, dat de behandeling van opvoedings- en onderwijskunde, met die der leerwijze van *Prinsfen*, en die van rekenkunde en getalleer gepaard gaan.

Tot het behandelen van opvoedings- en onderwijskunde, zoolwel als van rekenkunde, zal men één uur besteden; terwijl de getalleer en de leerwijze van *Prinsfen* iedere les een half uur zullen duren.

Iederen zaterdag zal er dus tijd overblijven, om zich in het praktisch rekenen te oefenen, gedurende het laatste half uur.

Ieder der leerlingen zal niet alleen door het leeren der lessen de regelen leeren kennen, volgens welke men behoort te onderwijzen, maar daarenboven, door het geven van onderwijs, gedurende de leer-uren, toonen, dat hij deze regelen behoorlijk weet toe te passen.

Tot het aantekenen van de eene of andere bijzonderheid in het wetenschappelijke, in leervorm of leerwijze, zal de leerling eene afzonderlijke portefeuille houden, welke iedere maand zal worden nagezien en verbeterd.

Nog zal iedere week een opstel worden opgegeven, opdat men, uit de vervaardiging van hetzelfde, over de bekwaamheid van iederen leerling, zoowel uit stijl, taal en spelling, als in het wel begrijpen en uit elkander zetten van het geleerde, zal kunnen oordeelen.

Art. 8. Als onderwijzer zal moeten fungeren een onderwijzer, die in de kweekschool van *Haarlem* is onderwezen, of ten minste iemand, volkomen met den geest der leerwijze bekend; en wordt daartoe voor het tegenwoordige aangefteld *J. Alberda*, onderwijzer te *Breukelen*.

Art. 9. Aan den onderwijzer is het inwendige bestuur en de regeling der onderscheidene werkzaamheden aanbevolen.

Art. 10. De onderwijzer zal in elke zomervergadering een verslag der werkzaamheden en een berigt der vorderingen zijner kweekelingen bij de commissie inleveren.

Art. 11. De vergaderingen zullen te *Utrecht* gehouden worden, éénmaal 's weeks, en wel des zaturdags morgens van tien tot twaalf ure.

Art. 12. Zonder voorkennis van een' der school-opzieners worden geene vreemden als toehoorders bij deze oefeningen geduld, met uitzondering van de tijdelijke bestuurders van het Utrechtsche departement der maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*.

Art. 13. De provinciale commissie voorziet in alle schoolbehoefden, en wat verder zal vereischt worden.

Art. 14. De provinciale commissie kent, provifioneel, aan *Alberda* toe, eene toelage van een honderd gulden, welke fom hem bij vierde gedeelten, om de drie maanden, op quitantie zal worden voldaan.

Art. 15. Een der leden van de commissie zal belast worden, om het oppertoevoorzigt over deze inrigting te houden, en een ander, om de financiële belangen waar te nemen, zoodanig, dat er jaarlijks behoorlijke rekening aan de commissie gedaan zal worden.

REGLEMENT voor de school-onderwijzers-gezelschappen, in het vijfde distrikt van Zeeland, te zamen vereenigd onder den naam van Onderwijzers- genootschap, van den 1sten Januarij 1820.

De school-opziener voor het vijfde school-distrikt der provincie Zeeland, ingevolge art. 8 eener resolutie van Zijne Excellentie den Minister voor het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien, van den 15den Mei 1819, n°. 17, uitgenoodigd en aangefchreven zijnde, om aan de reeds gevestigde of aanvankelijk aanwezige gezelschappen de meeste uitbreiding, of ook vastheid te geven, ten einde ook op die wijze worde voldaan aan art. 4 van de instructie der school-opzieners enz., heeft, ter voldoening aan bovengemeld aanschrijven, en op grond van gezegde art. 4 der bovengemelde instructie, bepaald het volgende reglement voor de school-onderwijzers-gezelschappen (1) in zijn distrikt, die te zamen één genootschap zullen vormen.

---

(1) Deze inrigting vindt men in de meeste gewesten van ons vaderland, op grond van art. 4 der instructie, hiervoren medegedeeld. Dezelve is zeer belangrijk ter meerdere verspreiding en bevestiging der heilzame inzigten, waarmede de algemeene schoolverbeteringen werden tot stand gebracht, alsmede die, waarmede de algemeene schoolwet, van den 3den April 1806, met al derzelve algemeene en bijzondere daaruit voortgevloede verordeningen en inrigtingen, welke bij het besluit van den 20sten Maart 1814, door den Koning zijn gehandhaafd en bekrachtigd. Wij kunnen niet al de huishoudelijke, of liever, bijzondere reglementen voor deze gezelschappen opnemen. Wij zullen ten voorbeeld enkel ons bepalen tot deze voor de school-onderwijzers-gezelschappen in het vijfde distrikt van Zeeland, te zamen vereenigd onder den naam van Onderwijzers-genootschap. Een ander, onder de benaming van *Wetten voor het school-onderwijzers-gezelschap, in het zevende school-distrikt van Zuidholland, onder de zinspreuk*: tot onderlinge oefening, te Brielle opgerigt, vindt men in de *Handl. tot het Staatsbest.*, II. D. bl. 370 volg.; het Reglement voor het school-onderwijzers-gezelschap in het 6de school-distrikt van Noordholland in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, VIII. D. bl. 395, en nog een ander van het school-onderwijzers-gezelschap te Heesbeen, in het achtste school-distrikt van de provincie Noordbrabant enz., leest men in het *Bijv. tot het Staatsblad*, VII. D. bl. 14 volg.; voor een te Zwolle, in hetzelfde *Bijvoegsel*, IX. D. III. St., bl. 1867; te Groningen, in *Idem*, IX. D. I. St. bl. 729 en X. D.

EERSTE HOOFDSTUK.

Art. 1. Als gewone leden van dit genootschap worden beschouwd alle ranghebbende school- onderwijzers, hetzij zij aan het hoofd eener school geplaatst zijn, of slechts den post van ondermeester bekleeden. Die, welke eene akte van toelating hebben ontvangen, worden in dit opzigt als ranghebbende beschouwd.

Art. 2. Als buitengewone leden worden ook aangenomen alle wettig fungerende school- onderwijzers uit de aangrenzende provincien, die om het lidmaatschap verzoeken, en zich aan de wetten des genootschaps willen onderwerpen.

Art. 3. Honoraire leden zijn eervol ontslagen school- onderwijzers binnen dit distrikt, en leden van het plaatselijk toezigt, tenzij de laatsten in de werkzaamheden deelen, gelijk hieronder bepaald is; ook alle zoodanigen, die, wegens lichaamsgebreken, de vergaderingen niet geregeld kunnen bijwonen, waaromtrent het hoofdbestuur beslist.

Art. 4. Als kweekelingen des genootschaps worden beschouwd alle wettig fungerende ondermeesters, zonder rang, en kinderen der leden van het genootschap, die tot school- onderwijzers worden opgeleid. De eersten van regtswege, de anderen worden voorgedragen door de ouders, en door het genootschap als zoodanig aangenomen of verworpen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Art. 1. Het hoofdbestuur bestaat uit den school- opziener, de voorzitters der onderscheidene gezelschappen, en eenen fe-

---

II. St., bl. 775; in de provincie Drenthe, zie *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, VI. D. III. St., bl. 1565 en VII. D. III. St., bl. 1560, en te Maastricht, *Bijvoegsel enz.*, IX. D. I. St., bl. 129. Deze gezelschappen hebben dan ook van de zijde der Regering steeds alle aanmoediging en ondersteuning mogen ondervinden; ten bewijze zullen wij den lezer verwijzen naar het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, II. D. IV. St., bl. 2204; tot het *Extract uit het Register der handelingen en resolutien van den Minister voor het publiek onderwijs, enz.*, van den 12den April 1820, in het *Bijvoegsel*, VII. D. I. St., bl. 68, en van den 2den Augustus 1825, in het *Bijvoegsel*, XII. D. I. St., bl. 163; zie ook *Bijvoegsel*, XI. D. I. St., bl. 552.

cretaris. De leden van het plaatselijk toezicht kunnen ook deel nemen in het hoofdbestuur, mits zij zich verbinden, getrouw de vergaderingen bij te wonen, en in de werkzaamheden deel te nemen. Geen voorzitter van een gezelschap zijnde, zijn zij de laatsten in rang.

Art. 2. Hetzelve vergadert zes malen in het jaar, te *Oostburg*, in een lokaal, daartoe nader te bepalen.

De eerste vergadering wordt door den school-opziener belegd, en de daarop volgende telkens in de voorafgaande vergadering bepaald.

De president kan, bij dringende omstandigheden, eene buitengewone vergadering beleggen.

Art. 3. Het voorzitterschap wordt door den school-opziener waargenomen; bij afwezigheid van denzelfden, door het eerste lid, op denzelfden in rang volgende, de rangen gerekend naar dien der gezelschappen, waarvan zij voorzitters zijn.

Art. 4. De secretaris wordt, op voorstel van den school-opziener, uit de overige leden des genootschaps, door het bestuur gekozen, en wordt door hetzelve weder als zoodanig bedankt, indien er daarvoor gegronde redenen door den school-opziener worden opgegeven. Niemand is nochtans gehouden, dezen post tegen zijn genoegen waar te nemen.

Art. 5. De secretaris neemt dezen post *gratis* waar. Op voordragt van het hoofdbestuur, zal hem evenwel eene schadevergoeding, voor te doene voorschotten, door den school-opziener, uit de kas des genootschaps, toegestaan worden, mits onder verantwoording.

Art. 6. De secretaris ontvangt en verzendt alle stukken, die van het hoofdbestuur of aan hetzelve gezonden worden; houdt de aantekeningen van het voorgevallene in iedere vergadering; stelt voorts alle rapporten, adviſen, en wat dies meer zij, van wege het hoofdbestuur af te geven, en zorgt, om van dit alles behoorlijke afschriften te houden. Al de papieren en stukken, tot het bestuur behoorende, zijn onder zijne bewaring en voor zijne verantwoording.

Art. 7. Alle stukken, die van wege het bestuur afgevaardigd worden, moeten, om wettig te zijn, door den fungerenden voorzitter geteekend, en door den secretaris gecontrasigneerd worden.

Art. 8. De werkzaamheid van het hoofdbestuur zal zich uitstrekken tot al wat het beheer des genootschaps, in het algemeen, aangaat. Het zal de hoofdwerkzaamheden der onderscheidene gezelschappen regelen, en stoffe daartoe opgeven; omtrent de gedane bezigheden derzelve kennis nemen; de afgewerkte stukken overzien, vergelijken, beoordeelen en verbeteren, alles, naar dat zulks, tot bevordering van geschikt onderwijs, zal best gekeurd worden.

Ieder voorzitter van een gezelschap zal aan het hoofdbestuur berigt geven, of er ook leden in hetzelfde zijn, die bijzondere opmerking verdienen over hunnen ijver; insgelijks omtrent zulke, die tegenstrevig of nalatig zijn; opdat het hoofdbestuur oordeele, in hoe verre de eersten belooning verdienen, en *final* besluite, in hoe verre, op de laatsten, Hoofdstuk VII, art. 1, dient toegepast te worden.

Het zal de vacante voorzittersplaatsen, bij de onderscheidene gezelschappen, vervullen.

Voorts zal het zich bezig houden met al zulke werkzaamheden, die de kundigheden, tot het school-onderwijs betrekkelijk, kunnen vermeerderen, vooral met zulke, die onmiddellijk strekken, om de manier van onderwijs te verbeteren en te volmaken. Het zal daartoe de beste werken tot doel van een gedeelte zijner werkzaamheden nemen; zich met de verschillende manieren van onderwijs van *Nieuwold*, *Pestalozzi*, en anderen bekend trachten te maken; die onderling vergelijken, en beoordeelen, in hoe verre die hier met vrucht aan te wenden zijn, en voor de gezelschappen stof tot werkzaamheid kunnen opleveren.

Art. 9. Ofschoon de leden der hoofd-directie, uit de voorzitters der onderscheidene gezelschappen voornamelijk bestaande, ieder voor zich zelve, zoo verre het hun goeddunkt, de belangen hunner eigene gezelschappen kunnen voordragen en behartigen; zoo worden zij evenwel niet als afgevaardigden derzelve beschouwd: zij kunnen dus geene wettige voorstellen, klagten, of wat dies meer zij, mondeling of schriftelijk, namens het gezelschap, overbrengen; moettende alle stukken, aan het hoofdbestuur, *uit naam dier vergaderingen* ingezonden, ingerigt zijn, als beneden, Hoofdstuk III, art. 8, is bepaald.

Art. 10. Alle zaken worden met meerderheid van stemmen beslist. Waar de stemmen steken, gaat die van den voorzitter door.

Art. 11. De secretaris heeft geene stem; doch kan, in allen gevalle, zijne aanmerkingen en inlichtingen in het midden brengen. Hij is niet verplicht, aan de oefeningen deel te nemen; doch kan, des verkiezende, ook in deze werkzaamheden deelen.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de gezelschappen.

Art. 1. Het genootschap bestaat uit drie gezelschappen, waarvan de hoofdplaatsen zijn: *Sluis, IJzendijke en Groede.*

a. Tot het eerste gezelschap behooren:

Sluis, Aardenburg, Oostburg, St. Anna, de Eede en St. Kruis.

b. Tot het tweede:

IJzendijke, Biervliet, Hoofdplaat, Schoondijke en Waterland - Kerkje.

c. Tot het derde behooren:

Groede, Breskens, Nieuwvliet, Kadzand, Zuidzande en Retranchement.

Art. 2. Ieder lid van het genootschap is lid van het gezelschap, waaronder zijne woonplaats behoort.

Art. 3. De vergaderingen worden gehouden; voor het eerste gezelschap, den eersten zaterdag van iedere maand.

Voor het tweede, den tweeden zaterdag; voor het derde, den derden zaterdag.

Zij vergaderen in de hoofdplaatsen des gezelschaps, tenzij men, met algemeene stemmen, eene of meer andere plaatsen daartoe verkieze.

Art. 4. De voorzitters der gezelschappen worden, de eerste reis, door den school-opziener aangesteld, en vervolgens op voordragt der gezelschappen, door het hoofdbestuur gekozen.

Art. 5. De voorzitter afwezig zijnde, vervangt de hoogste in rang deszelfs plaats. Indien er meer dan één van denzelfden rang is, hij van hen, die het oudste lid in het gezelschap is. Een ondermeester kan echter niet voorzitten, tenzij hij daartoe, om voldoende redenen, door algemeene stemmen verkozen werd.

Art. 6. De voorzitter draagt, buiten de vergadering, kennis van al wat de secretaris voor het gezelschap ontvangt. Hij ontvangt alle stukken, *aan hem, als voorzitter, gezonden*; antwoordt, geeft inlichting en berigt op dezelve, en zorgt, dat van deze laatste behoorlijk afschrift blijve, om met de hem toegezondene stukken den secretaris van het gezelschap te doen toekomen.

In de vergaderingen voert hij het woord; geeft van al wat hij in zijnen post, sedert de laatste vergadering, ontvangen, verzonden en gedaan heeft, berigt; regelt de werkzaamheden; zorgt, dat alles in orde geschiede. Te dien einde zorgt hij, dat de leden zich naar rang en ouderdom, als lid van het gezelschap, plaatsen, opdat de omvragen ordelijk verrigt worden, en daarna de beslissing, volgens de wet, en met hamerslag, geschiede. Hij kan door hamerslag stilzwijgen verzoeken aan hen, die niet behooren het woord te voeren.

Art. 7. De secretaris wordt jaarlijks door de leden uit hun midden gekozen, of herkozen. Hij ontvangt alle stukken, *voor het gezelschap* afgezonden; zorgt, dat de voorzitter van dezelve, vóór het aangaan der vergaderingen, kennis hebbe; schrijft en stelt de antwoorden daarop, en alle stukken, die, van wege het gezelschap, gesteld of afgezonden worden. Hij houdt aantekening van al het verhandelde in iedere vergadering; waarbij telkens moet worden vermeld, wie er afwezig waren, en om welke reden. Hij zendt telkens een afschrift daarvan aan het hoofdbestuur. Hij zorgt voorts voor de ordelijke bewaring van alle stukken, aan het gezelschap behoorende; houdt afschrift van alle antwoorden, adviſen en rapporten. Dit alles blijft onder zijne bewaring; gelijk ook alle stukken, aan den voorzitter geadresseerd, en kopijen der stukken, door dezen afgezonden, die, te dien einde, hem door denzelfden, bij iedere vergadering, worden overgelegd.

Art. 8. Alle stukken, die door den president alleen gesteld en ingezonden worden, zijn door denzelfden alleen geteekend. Al wat, *van wege de vergadering*, wordt ingezonden, dient niet alleen door denzelfden, uit naam des gezelschaps, geteekend, maar ook door den secretaris gecontraſigneerd te zijn.

Art. 9. De hoofdwerkzaamheden zullen vooreerst dezelfde wezen, als die van het te voren bestaande onderwijzers-gezelschap, en zullen voorts door het hoofdbestuur, van tijd tot tijd, worden

opgegeven. Voorts zullen zij, in iedere vergadering, eenigen tijd afzonderen, om kennis te krijgen aan alle wetten, besluiten, reglementen enz., door de hoogere en provinciale autoriteiten, of door den school-opziener gemaakt en afgegeven; en wel vooral omtrent die stukken, die onmiddellijk op de school-onderwijzers betrekking hebben. Zij zullen deze stukken bij gedeelten in overweging nemen, om den waren zin en meening derzelve te vatten, en te handelen omtrent de beste wijze, om dezelve, volgens dien zin en meening, in werking te brengen. Het zal hun ook geoorloofd wezen, reglementen en gebruiken, die in andere provincien of distrikten bestaan, in overweging te nemen, om te raadplegen, in hoe verre dezelve in hunne scholen toepasselijk, invoerbaar en nuttig mogten wezen, en stof tot eenig voorstel aan het hoofdbestuur zouden kunnen opleveren.

Ieder lid, behalve de honorairen, is verplicht, de vergaderingen bij te wonen, en de hem opgedragene werkzaamheden te verrigten. Opdat dit alles te naauwkeuriger geschiede, zal men, onder goedkeuring van het hoofdbestuur, huishoudelijke wetten en bepalingen mogen maken, mits tegen dit reglement niet strijdende.

Art. 10. De gezelschappen worden aangemaand, alle zulke boeten te bepalen, als tot de goede orde geschikt worden geoordeeld. Deze eens bepaald, en door het hoofdbestuur bekrachtigd zijnde, blijven in werking, totdat twee derden der leden zich daartegen verklaren. Zij zullen gebruikt worden tot nut en veraanaming van het gezelschap, waarin zij zijn voorgevallen: evenwel onder verantwoording aan het hoofdbestuur. In dit geval zullen zij eenen ontvanger benoemen, en hem, onder goedkeuring van meergemeld bestuur, instructien geven.

Art. 11. Alle zaken, behalve die, waaromtrent uitdrukkelijk anders is bepaald, worden bij meerderheid van stemmen beslist. De buitengewone leden hebben gelijke stem met de gewone. De honoraire leden hebben slechts eene adviserende stem. De kweekelingen hebben geene stem, en zijn onbevoegd, aanmerkingen of anderszins te maken, tenzij zij daartoe uitgenoodigd worden. Bij het steken der stemmen beslist die des voorzitters.

Art. 12. Daar ieder zich, ingeval van verschil, bij den school-opziener kan vervoegen, zoo is geen afzonderlijk lid bevoegd, aan het hoofdbestuur voorstellen te doen. Dezelve moeten *eerst* door zijn gezelschap aangenomen zijn, en *uit naam van hetzelfde* gedaan worden.

Art. 13. De leden van het eene gezelschap kunnen de vergaderingen der andere gezelschappen bijwonen; doch kunnen in dezelve geene stem hebben, of zijn niet bevoegd, over iets hun oordeel te zeggen, tenzij hun zulks door den voorzitter gevraagd worde. Men zal de leden van een ander gezelschap échter beleefdelyk ontvangen; en vooral den ouden lieden, en den leden van het hoofdbestuur, of van plaatselyk toezigt, de verschuldigde achting bewyzen.

Art. 14. De leden van plaatselyk toezigt kunnen, des verkiezende, deel nemen in de werkzaamheden van hun gezelschap, waardoor zij in hetzelfde stem en zitting verkrijgen; doch zich ook moeten onderwerpen aan de boeten en andere huishoudelyke bepalingen van het gezelschap. In dit geval worden zij als de eersten in rang beschouwd, en volgen dus, geen voorzitter zijnde, op denzelfden.

Art. 15. De school-opziener, de vergaderingen der gezelschappen bezoekende, zal niet medestemmen; doch, daarom vragende, inlichting omtrent alles krijgen, en de aanmerkingen en teregtwijzingen inbrengen, gelijk zulks hem zal dunken te behooren.

Art. 16. Indien er onkosten voor lokaal, verwarming, schryf-behoefsten, of wat dies meer zij, mogten gemaakt worden, zoo zal men deswege aan den school-opziener te voren de voordragt doen, en die behoorlyk moeten verantwoorden.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de algemeene vergadering.

Art. 1. Jaarlyks zal er te *Oostburg*, in een lokaal, daartoe door den school-opziener te verzoeken, eene algemeene vergadering worden gehouden, en dat wel op den laatsten zaterdag in de maand Junij, des namiddags ten twee ure.

Art. 2. Dezelve dient voornamelyk, om den onderlingen band der vriendschap te versterken, en elkander nuttig te zijn.

Art. 3. Het hoofdbestuur zit in dezelve voor; regelt de werkzaamheden, naar tijdsomstandigheden, en bepaalt, of dezelve geheel of gedeeltelyk openbaar zal gehouden worden; of

slechts enkele personen, dan of niemand, dan die tot het genootschap behoort, daar zal toegang hebben; en dat wel naar gelang van den aard der werkzaamheden.

Art. 4. Ieder lid wordt uitgenoodigd, om het zijne bij te dragen, tot nut en veraangenaming dezer bijeenkomst; doch, om hetgene bij art. 3 bepaald is, dient het deswege, door middel van zijn gezelschap, zich aan het hoofdbestuur te laten opgeven, en dat wel ten minste zes weken vóór dat de vergadering zal plaats hebben.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Over het leesgezelschap.

Art. 1. Er zullen uit de gelden, door het Gouvernement, of uit andere fondsen, aan de gezelschappen toegestaan, voor zoo verre die toereikende zijn, boeken aangekocht worden.

Art. 2. De keus, aankoop en verzending worden door het hoofdbestuur geregeld. De onderscheidene gezelschappen worden uitgenoodigd, alle zoodanige boeken voor te stellen en op te geven, als door hen in het genootschap zouden verlangd worden.

Art. 3. De boeten zijn:

- 1°. Op het verzenden: voor iederen dag, dien het boek te lang wordt gehouden, drie cents. Het boek wordt niet beschouwd verzonden te zijn, vóór het bij den opvolger is bezorgd.
- 2°. Op het vlakken: tien cents voor iedere vlak. De vlakken worden hem toegerekend, die daarvoor het eerste aanteeekend is door zijnen opvolger.
- 3°. Voor het onbruikbaar maken: de volle waarde des boeks, waaromtrent het hoofdbestuur beslist. Het boek wordt alsdan een eigendom van hem, die het onbruikbaar gemaakt heeft.
- 4°. Voor het niet aanteeekenen: vóór in ieder boek zal een blad zijn, waarop de orde der verzending is uitgedrukt, en waarop ieder lid dient aan te teekenen, wanneer hij

het boek ontvangen en verzonden heeft; of het bevlekt of niet bevlekt was, op de boete van tien cents.

Art. 4. De boeken worden aan al de gewone en honoraire leden gezonden, die zich aan bovengemelde bepaling willen onderwerpen. Buitengewone leden, of kweekelingen, kunnen niet als leden van het leesgezelschap beschouwd worden.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de lees-bibliotheek.

Art. 1. De afgelezene boeken worden in de lees-bibliotheek geplaatst. Dezelve staan onder onmiddellijk opzigt en beheer van den school-opziener.

Art. 2. Ieder lid, zoo gewoon als buitengewoon, honorair of kweekeling, kan uit dezelve een boek ter lezing vragen, mits schriftelijk bekennde, het boek onder zich te hebben, daarvoor te zullen betalen eene bijlage, geëvenredigd aan vijf cents de honderd bladzijden in 8vo, voor iedere 14 dagen, die het onder hem berust; tien cents voor iedere vlak, die er op mogt komen; en schadevergoeding, indien het onbruikbaar werd, of verloren raakte. Er wordt, behalve om voldoende redenen, slechts één boek te gelijk afgegeven.

De hoofdonderwijzer vraagt en teekent voor zijnen ondermeester zonder rang; de vader voor zijnen zoon, die kweekeling is.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. Allen, die onwillig, nalatig of tegenstrevig zijn tegen dit reglement, worden geacht te zondigen tegen art. 21 van het algemeen reglement voor het lager schoolwezen, en gestraft volgens art. 25 van hetzelfde, met in achtneming der wijzigingen, bij art. 11 van het huishoudelijk reglement voor Zeeland bepaald.

Art. 2. Indien iemand der leden eenige verandering in deze wet begeerde, draagt hij dezelve voor in zijn gezelschap. Hetzelve, met hem instemmende, doet aan het hoofdbestuur de

voordragt daarvan. Indien ook hetzelfde, na vooraf de overige gezelschappen geraadpleegd te hebben, de voordragt billijk keurt, zoo wordt het voorstel aan den school-opziener gezonden, met verzoek, om aan de begeerte des genootschaps te voldoen.

Art. 3. Indien de school-opziener eenige verandering wenschte te maken, zoo zal hij daarover, door het hoofdbestuur, de gezelschappen raadplegen. Indien allen er tegen stemmen, zal hij de veranderingen niet uitvoeren, dan na, des verkiezende, de hoogere autoriteiten te hebben geraadpleegd, en daarop gunstige adviſen te hebben bekomen.

Art. 4. Bij de overige exemplaren van wetten, besluiten en reglementen zal ook een exemplaar van deze verordening, zoo-wel aan het hoofdbestuur, als op de secretarijen der gezelschappen, gelegd worden, waarvan ieder lid, des verkiezende, afschriften kan nemen, of te zijnen koste doen vervaardigen.

Art. 5. De school-opziener houdt, ingeval van twijfeling aan het bedoelde, bij een of ander artikel van deze verordening, aan zich het regt van uitleggen (1).

---

(1) Het komt ons niet ongepast voor, om, alvorens wij overgaan ter mededeeling van eenige verordeningen nopens kunsten en wetenschappen, ten aanzien van het onderwijs, nog gewag te maken van eene vraag, welke door den Minister van binnenlandsche zaken ter beantwoording werd voorgesteld aan de gewestelijke besturen en commissien van onderwijs, bij circulaire van den 26sten Mei 1829: „ of het raadzaam en in het belang „ van een goed en geregeld onderwijs zijn kan, toe te laten, dat personen, „ welke eenen rang of akte van algemeene toelating hebben verkregen, „ zich, naar eigen goedvinden, als bijzondere school-onderwijzers zullen „ kunnen vestigen in zoodanige gemeente of op zoodanige plaats, hetzij „ stad of dorp, als zij zelven zullen verkiezen; dan wel, of het getal on- „ derwijzers naar gelang der omstandigheden, en in verhouding tot de be- „ hoefte der bevolking bepaald moet worden? ”

Met zeer geringe uitzondering, of weinig ter zake doende wijziging is de meening en het advies van al de commissien van onderwijs en van de Gedeputeerde Staten der Noordelijke provincien, voor welke de verordeningen vervat zijn in de wet van den 3den April 1806, geweest, dat die verordeningen behoorden te worden gehandhaafd; en met regt werd daaromtrent aangemerkt: „ kan het vijf en twintigjarig geheel ongeschonden „ bestaan dier verordeningen, welke wij, na het verduren van zoo velerlei „ lotwĳfel, gedurende dit voor ons vaderland zoo gewigtig, maar ook even

*EXTRACT - REGLEMENT ter bevo-
dering der koepok - inënting, in de
provincie Vriesland, goedgekeurd
bij besluit van den 27sten April
1831, n°. 90.*

EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. Alleen wettig enz.

VIERDE AFDEELING.

Scholen.

Art. 41. Onverwijld na het nemen van deze resolutie zullen de onderwijzers en onderwijzeressen of andere personen, aan het hoofd van eenig instituut, school of etablissement van opvoeding en onderwijs geplaatst, voorts alle foort van naai-, brei- en andere winkels, in eens, van alle verzamelingen van kinderen, die de opvoeding en het middelbaar of lager onderwijs ten doel hebben, geene leerlingen of kweekelingen, hetzij in of buiten den kost, mogen aannemen, zonder van dezelve vooraf te vorderen een getuigfchrift, afgegeven door eenen genees- of heelkundige, en inhoudende, dat de zich aanbiedende persoon de natuurlijke kinderpokken heeft gehad of gevacci-

---

„zeldzaam tijdvak, thans mogen beleven, zich beter en gunstiger kenmerken en sluiten, dan door en met zoodanige overeenstemmende adviezen? „met adviezen, die menigerlei getuigenis dragen, en vele bewijzen opleveren van de erkende weldadige werking dezer verordeningen.” — Wie aan de gegrondheid daarvan, ten aanzien van den voortgang van het lager onderwijs, ten gevolge der wet van 1806, nog twijfelen moge, vergelijkte de algemeene verflagen, welke van den stand, ook van het lager onderwijs, jaarlijks, van wege Zijne Majesteit den Koning, aan de Staten-Generaal zijn gedaan, en in de *Nieuwe bijdragen* telkens zijn opgenomen; en bijzonder het algemeen jaarlijksch overzigt van den staat van het schoolwezen binnen de provincien Noordbrabant, Gelderland, Zuidholland, Zeeland, Utrecht, Vriesland en Overijsel, over den jare 1830, opgemaakt door de respectieve commissien van onderwijs, in hare voorjaars-vergadering van 1831. Zie *Nieuwe bijdragen voor het jaar 1831*, bladz. 952 volg.

neerd is; terwijl, uiterlijk binnen vijf jaren na het in werking brengen van dit reglement, uit de getuigfchriften zal moeten blijken, dat de kinderen reeds in de twee eerste jaren, na de geboorte, zijn ingeënt, tenzij er voldoende en gegronde redenen kunnen worden gegeven, waarom de vaccinatie langer is uitgesteld.

Art. 42. Alle leerlingen, reeds op zoodanige etablissementen of scholen onderwijs genietende, zullen, binnen drie maanden na de dagteekening dezes, een gelijk getuigfchrift aan den onderwijzer moeten overhandigen.

Indien dezelve hieraan binnen den bepaalden tijd niet voldoen, zal de onderwijzer verplicht zijn, hen van de school of het etablissement te zenden, en daarin niet weder op te nemen, dan nadat gemelde bewijs vooraf aan hem is medege-deeld, overeenkomstig de reeds bestaande verordeningen, vervat in eene misfive van den heer Gouverneur aan de plaatselijke besturen, van den 11den September 1823 (1ste devisie, n°. 360, *Provinciaal blad*, n°. 90).

De onderwijzer, in wiens handen deze bewijsstukken moeten worden afgegeven, zal dezelve onder zich behouden, en aan de regthebbenden weder uitreiken bij het verlaten der kinderen van de school of het etablissement.

Art. 43. De onderwijzers zullen deze onder hen berustende getuigfchriften, bij de schoolbezoeken, aan de heeren school-opziens vertoonen, die naauwkeurig en met naauwgezetheid zullen nagaan, of zoodanige bewijsfchriften van alle op school gaande kinderen aanwezig zijn.

Om de nakoming hiervan des te beter te verzekeren, zullen de plaatselijke besturen mede van hunne zijde op gezette tijden, doch ten minste tweemaal 's jaars, gemeld onderzoek en inspectie bewerkstelligen, vooral bij de verzamelingen van kinderen, die de opvoeding en het onderwijs ten doel hebben, en niet onder het onmiddellijk toezigt van heeren school-opziens staan, en ons deswege jaarlijks verslag doen.

Art. 44. Alle onderwijzers en onderwijzeressen, van wie het bij onderzoek mogt blijken, dat zij, zonder vooraf gemelde bewijsstukken af te vorderen, kweekelingen of leerlingen in hun etablissement of school hebben opgenomen, zullen in hun-

ne bedieningen kunnen worden gefchorst, en bij verderen onwil of halsstarrigheid zal hunne akte van toelating worden ingetrokken.

Art. 45. Het tegenwoordige reglement zal worden gedrukt, in het Provinciaal blad opgenomen, afgekondigd en aangeplakt, waar zulks gebruikelijk is, exemplaren van hetzelfde gezonden aan enz.; voorts aan de provinciale en plaatselijke schoolcommissien van onderwijs tot narigt, en met uitnoodiging, om aan de onderwijzers en onderwijzeressen den inhoud van de vierde afdeeling mede te deelen, en ten einde aan de uitvoering dezes, ieder voor zoo veel hem aangaat, mede de hand te houden.

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN:

NOTA van den Engelschen Burggraaf Castlereagh, betreffende de teruggave van de door de Franschen (ook uit Nederland) ontvoerde kunstgewrochten; geplaatst in het Protocol der geallieerde Mogendheden, den 11den September 1815 (1).

Alzoo er aan de Ministers der verbonden Mogendheden, van wege den Paus, den Groothertog van Toskane, den Koning der Nederlanden en andere Souvereinen, voordragten gedaan zijn, waarbij zij, door de tusschenkomst der hooge verbonden Mogendheden, de teruggave der standbeelden, schilderijen en andere kunstgewrochten reclameren, waarvan hunne respectieve Staten succesfivelijk en stelselmatig, door het revolutionnair gouvernement van Frankrijk, strijdig met alle grondbeginselen van regtvaardigheid en met de gebruiken van het hedendaagsch oorlog, beroofd zijn geworden, en alzoo dezelve aan de overweging van zijn hof voorgesteld zijn, zoo heeft de ondergeteekende van den Prins - Regent den last ontvangen, om de navolgende aanmerkingen over dit belangrijk onderwerp aan deszelfs Bondgenooten ter overweging te onderwerpen.

Het is thans voor de tweede maal, dat de Mogendheden van Europa gedwongen zijn geworden, om, voor de verdediging hunner eigen vrijheid en voor de rust der wereld, eenen inval

---

(1) Hoezeer deze nota van den Engelschen Burggraaf *Castlereagh*, en de mislive van den Hertog *Wellington* niet eigenlijk tot onze wetgeving behoort, hebben wij den inhoud dier beide stukken zoo belangrijk gevonden, dat wij geoordeeld hebben, het aan onze lezers niet onaangenaam zoude zijn, dezelve hier geheel te vinden; daar wij als nu zullen overgaan tot de plaatsing en mededeeling van de voornaamste wetten en verordeningen, welke betrekking hebben tot kunsten en wetenschappen.

in Frankrijk te doen, en hunne wapenen hebben zich twee malen meester gemaakt van de hoofdstad van dien Staat, waarin de roof van het grootste gedeelte van Europa opeengestapeld is.

De wettige Souverein van Frankrijk is, even dikwijls, onder de bescherming dier wapenen, in staat geweest, om zijnen troon te hernemen, en voor zijn volk bij de Bondgenooten de bemiddelaar tot eenen vrede te zijn, terwijl op de groote inschikkelijkheid, bij dien vrede betoond, noch het gedrag van dat volk jegens zijnen eigenen Monarch, noch dat jegens andere Staten gehouden, eenige billijke aanspraak aan hetzelfde had gegeven.

Dat de zuiverste gevoelens van hoogachting voor *Lodewijk XVIII* en voor deszelfs aloud en doorluchtig huis, en van eerbied voor deszelfs ongelukken, de raadsvergaderingen der Bondgenooten onveranderlijk bestuurd hebben, is buiten alle tegenspraak bewezen, toen zij, verleden jaar, het traktaat van *Parijs* opzettelijk hebben opgesteld naar het grondbeginsel van Frankrijk deszelfs algeheele integriteit te doen behouden, en zij bewijzen dit, na hunne jongste teleurstelling, nog krachtiger, door de pogingen, welke zij wederom aanwenden, om de substantiële integriteit van Frankrijk definitief in verband te brengen met zoodanig geëvenredigd stelsel van temporaire voorzorg, als voldoende is tot hetgeen zij aan de veiligheid hunner eigen onderdanen verschuldigd zijn.

Doch het zoude het toppunt van zwakheid, zoowel als van onregtvaardigheid zijn, en in deszelfs uitwerkfels meer geschikt wezen, om de ingezetenen van Frankrijk eene verkeerde leiding te geven, dan hen tot zedelijke en vreedzame gewoonten terug te brengen, indien de verbonden Souvereinen, naar wie de wereld angstvallig om bescherming en rust uitziet, datzelfde beginsel van integriteit in deszelfs juiste en liberale toepassing aan andere natien, hunne Bondgenooten (en meer bijzonder aan de zwakke en hulpelooze), weigerden, hetwelk zij op het punt zijn van ten tweedemale aan eene natie in te willigen, welke zij zoo lang hebben moeten bestrijden.

Naar welk grondbeginsel kan Frankrijk, na het eindigen van zulk eenen oorlog, verwachten, van in dezelfde uitgestrektheid van bezittingen, welke het vóór de revolutie bezat, te blijven, en ter zelfder tijd begeeren, den buit der pronkstukken van alle

andere landen te zullen behouden? Is het, omdat er eenige twijfeling bestaan kan wegens den uitflag van den kampstrijd, of wegens de magt der Bondgenooten, om datgene te bewerkstelligen, wat de regtvaardigheid en de staatkunde vorderen? Zoo niet, naar welk grondbeginsel kan men dan Frankrijk van deszelfs jongste aanwinst in grondgebied berooven, en tevens hetzelfde den buit laten behouden, welke aan dat grondgebied toebehoort, daar alle veroveraars der laatste tijden zoodanigen buit onveranderlijk geëerbiedigd hebben, als onaffcheidelijk zijnde van het land, waaraan dezelve toebehoort?

De verbonden Souvereinen zijn mischien aan Europa eenige voldoening verschuldigd voor den gang, welken zij, in het verleden jaar, te *Parijs* zijnde, gevolgd hebben. Het is waar, zij hebben nooit in zoo verre deel aan de misdadigheid van al die rooverijen gehad, dat zij dezelve door eenig beding in hunne traktaten bekrachtigd hebben; zoodanige erkenning is van hunne zijde eenparig geweigerd; maar zij hebben gewis hunnen invloed gebruikt, om, op dat oogenblik, de eischen hunner regten te betengelen, in de hoop, dat Frankrijk, niet minder door hunne edelmoedigheid, dan door hunne wapenen onderworpen, gezind zou zijn, om ongefchonden eenen vrede te bewaren, welke opzettelijk ingerigt was, om tot eenen band van verzoening tusschen de natie en den Koning te strekken. Zij hadden derhalve ook reden om te verwachten, dat Zijne Majesteit zou geraden zijn geworden, om vrijwilliglijk, een aanzienlijk gedeelte ten minste, van dien buit aan deszelfs wettige eigenaars terug te geven.

Doch thans is het geheel anders met de zaak gesteld, en denzelfden gang in zoo wezenlijk veranderde omstandigheden te volgen, zou, naar het oordeel van den Prins-Regent, tegelijk onverstandig jegens Frankrijk en onregtvaardig jegens onze Bondgenooten gehandeld zijn, die regtstreeks belang bij deze zaak hebben.

Z. K. H. dat gevoelen aankondigende, gevoelt, dat het noodzakelijk is, om tegen de mogelijkheid eener verkeerde uitlegging op zijne hoede te zijn.

Terwijl hij het van den pligt der verbonden Souvereinen acht, om, in de tegenwoordige omstandigheden, de terugkeering dier voorwerpen naar de plaatsen, waaraan zij ontrukkt zijn, niet

slechts niet te beletten, maar ook gemakkelijk te maken, schijnt het niet minder bestaanbaar met hunne naauwgezetheid, om niet te dulden, dat de toestand hunner wapenen in Frankrijk, of de wegvoering dier werken uit de Louvre, direct of indirect het middel werd, om binnen hunne eigene Staten een enkel artikel over te brengen, hetwelk niet, tijdens derzelver verovering, van regtswege, of aan derzelver respectieve familie-verzamelingen, of aan de landen, waarover zij thans regeren, toebehoorden.

Welken prijs ook de Prins-Regent op zulke uitgelezen gewrochten der schoone kunsten moge stellen, indien dezelve op eene andere wijze verkregen zijn, begeert hij geenszins in derzelver bezit te komen ten koste van Frankrijk, of liever van de landen, waaraan zij van regtswege toebehooren, en nog veel minder, door een grondbeginsel in den oorlog te volgen, hetwelk hij, als een verwijt aan de natie, door welke hetzelfde aangenomen is, beschouwt, en wel verre van zich de gelegenheid ten nutte te willen maken, om van de regtmatige eigenaars eenige artikels te koopen, waarvan zij zich, uit pecuniële overwegingen, zouden willen ontdoen, zou Z. K. H. integendeel eerder gezind zijn, de middelen te verschaffen, om ze in diezelfde tempels en galerijen weder te plaatsen, waarvan zij zoo lang de sieraden geweest zijn.

Indien het mogelijk ware, dat de gevoelens Zr. K. H., noemens den persoon en de zaak van *Lodewijk XVIII*, in twijfel getrokken werden, of dat de toestand van Z. Allerch. Maj., ten opzichte van zijn eigen volk, daardoor nadeel zou lijden, zou de Prins-Regent, niet zonder den smartelijksten weérzin, tot dit besluit komen; maar Z. K. H. gelooft integendeel, dat Zr. M. wezenlijk in de liefde en achting zijner eigen onderdanen rijzen zal, naar mate hij zich van die herinneringen aan den revolutionnairen oorlog ontdoet. Deze buit, welke eene morele verzoening tusschen Frankrijk en de door hetzelfde veroverde landen verhindert, is niet noodzakelijk ter vermelding der daden van die legers, welke, in weerwil van de zaak, waarvoor zij gefreden hebben, de wapenen dier natie altijd buiten 's Lands zullen doen eerbiedigen. Doch, zoo lang deze voorwerpen te Parijs blijven, die, als het ware, het bezit der teruggegeven landen herinneren, zullen de gevoelens, om die

landen wederom met Frankrijk te vereenigen, nimmer geheel en al uitgedoofd zijn, en zal de genie van het Fransche volk zich nooit volkomen met het meer beperkt bestaan kunnen vereenigen, hetwelk aan de natie onder de Bourbons is aangewezen.

Ook wordt dit gevoelen niet voorgelegd met eenig oogmerk van den kant van den Prins-Regent, om de Fransche natie te vernederen. Zr. K. H. algemeene staatkunde, het gedrag zijner troepen in Frankrijk, het gebruik, dat hij van het eerste oogenblik, dat *Buonaparte* zich heeft overgegeven, gemaakt heeft, om aan Frankrijk de vrijheid van deszelfs koophandel terug te geven, en bovenal het verlangen, hetwelk hij onlangs aan den dag gelegd heeft, om aan dat land definitief de integriteit van deszelfs grondgebied te bewaren, mits zekere wijzigingen, welke voor de veiligheid der naburige Staten noodzakelijk zijn, zijn de beste bewijzen, dat de in achtneeming der regtvaardigheid jegens anderen, de begeerte, om de wonden, door de revolutie toegebracht, te heelen, en geenszins eenig illiberaal gevoelen omtrent Frankrijk, dit besluit hebben voorgefchreven.

De geheele questie komt hierop neder: zijn de Mogendheden van Europa thans oprégtelijk bezig, om eene duurzame betrekking met den Koning daar te stellen? En zoo ja, naar welke grondbeginsels zal dezelve gesloten worden? Zal het zijn naar die van de in de revolutie geroofde goederen te bewaren, of dezelve terug te geven?

Kan de Koning zijne eigene waardigheid voelen rijzen, of zijnen eernaam vergrooten, door omringd te zijn van kunststukken, welke de geleedene jammeren van zijn eigen doorluchtig huis, niet minder dan die der andere natien van Europa, voor den geest brengen? Indien het Fransche volk verlangt, eenen blik op deszelfs vorige daden te slaan, kan het dan op eene redelijke wijze begeeren, om die bron van vijandschap tusschen hetzelve en alle andere natien te behouden, en indien het dit niet verlangt, is het dan staatkundig deszelfs ijdelheid te vleijen, en de hoop levendig te houden, welke de beschouwing dier zegeteekens geschikt zijn om op te wekken? Kan het leger zelfs dit op eene redelijke wijze verlangen? De herinnering hunner veldtogten kan nooit vergaan; dezelve staan in de militaire jaarboeken van Europa opgeteekend, op de openbare gedenkzuilen van hun eigen vaderland uitgehouwen. Waarom zou het dan

noodzakelijk zijn, hunnen roem in het veld met een stelsel van plunderzucht te verbinden, door welks aanneming het opperhoofd, dat hen, strijdig met de wetten van het hedendaagsch oorlogen, ten strijde gevoerd heeft, den glans zijner wapenen inderdaad heeft bezwakt?

Indien wij wezenlijk tot den vrede en tot de vorige stelsels zullen terugkeeren, kan het niet verstandig zijn, om zoo veel van de oorzaken van het verledene te bewaren; ook kan de Koning niet begeeren, om van de overblijffelen eener revolutie, waarvan zijne familie een der voornaamste slagoffers geweest is, deze hatelijke monopolie der kunsten in zijn land te vereeuwigen. De schoone verzameling, welke Frankrijk vóór de revolutie bezat, vermeerderd door het kabinet van *Borghese*, hetwelk sedert gekocht en een der schoonsten van de wereld is, zal den Koning ruime middelen verschaffen, om de hoofdstad van zijn Rijk, naar eene schoone evenredigheid, te versieren; en Zijne Majesteit kan zich van deze bezoedelde bron van onderscheiding ontdoen, zonder aan de behoorlijke aankweeking der kunsten in Frankrijk eenig nadeel toe te brengen.

Een geneesmiddel tegen dit aanstootelijk kwaad willende aanwenden, schijnt het niet, dat er een middelweg kan gekozen worden, welke niet op de erkenning van eene groote menigte roofgoederen zou uitloopen, die, onder het kleed der traktaaten bedekt, mogelijk snooder van aard zijn, dan de daden van onvermomden roof, waardoor die overblijffels in het algemeen zamen gebragt zijn.

Het beginsel van eigendom, naar de reclames van die landen geregeld, waaruit de kunstgewrochten gehaald zijn, is de zekerste en eenigste gids der regtvaardigheid; en welligt is er niets, hetwelk meer strekken kan, om tegenwoordig den openbaren geest van Europa te bevredigen, dan zoodanige hulde, van de zijde des Konings van Frankrijk, aan een beginsel van deugd, verzoening en vrede toegebragt.

MISSIVE van den Engelschen Hertog Wellington, van den 23sten September 1815, aan zijnen landgenoot, Burggraaf Castlereagh, betreffende de teruggave van de door de Franschen (ook uit Nederland) ontvoerde kunstgewrochten.

MYLORD!

Er is hier onlangs zeer veel gesproken over de maatregelen, welke ik genoodzaakt ben geweest te nemen, ten einde voor den Koning der Nederlanden zijne schilderijen en andere zaken uit het museum magtig te worden; en opdat deze geruchten niet tot den Prins-Regent mogten komen, zoo deel ik u, tot Zijner Koninklijke Hoogheids onderrigt, het volgende verbaal van het gebeurde mede:

Kort na de aankomst der Souvereinen te *Parijs*, eischte de Minister van den Koning der Nederlanden de schilderijen, enz., aan zijnen Souverein toebehoorende, even als de Ministers der andere Mogendheden deden, en, voor zoo ver ik vernam, kon hij nooit een voldoende antwoord van het Fransch gouvernement erlangen. Na verscheidene gesprekken met mij hierover, zond hij uw Lordschap eene officiële nota, welke den Ministers der geallieerde Souvereinen, in conferentie vergaderd, voorgelegd werd; waarop die zaak herhaalde malen in overweging genomen is, ten einde eene wijze te ontdekken, om regt te doen wederbaren aan de eischers der voorwerpen van kunst in het museum, zonder de gevoelens van den Koning van Frankrijk te kwetsen. Ondertuschen hadden de Pruisen van Zijne Majesteit niet alleen de echte Pruisische schilderijen, maar ook die, welke aan het Pruisische grondgebied van den linker Rijn-oever, en al de geallieerden van Zijne Pruisische Majesteit toebehoorden, verkregen; de zaak werd nu dringend, en uw Lordschap schreef uwe nota van den 11den September, in welke dezelve volkomen behandeld was.

De Minister van den Koning der Nederlanden, nog geen voldoende antwoord van het Fransch gouvernement ontvangen

hebbende, wendde zich tot mij, als kommandant en chef van het leger van den Koning der Nederlanden, en vroeg, of ik eenige tegenwerping te maken had, om Zijner Majesteits troepen te gebruiken, ten einde in bezit te geraken van hetgeen Hoogstdezelfs onbetwistbaar eigen was. Ik bragt deze vraag wederom voor de Ministers der geallieerde Hoven; en, daar men geene tegenwerping vond, rekende ik het mijn' pligt, de noodige maatregelen te nemen, om zijn regt te verkrijgen.

Ik sprak dienvolgens met den Prins *de Talleyrand* over dit onderwerp, deelde hem mede, wat in de conferentie voorgevallen was, en de redenen, die ik had, om te denken, dat de Koning der Nederlanden regt had op de schilderijen, en verzocht hem, de zaak den Koning voor oogen te leggen en Zijne Majesteit te verzoeken, mij de gunst te bewijzen, de manier te bepalen, om het doel van den Koning der Nederlanden te bereiken, zonder eenigzins Zijne Majesteit te beleedigen.

De Prins *de Talleyrand* beloofde mij een antwoord, tegen den volgenden avond; doch, dit niet hebbende ontvangen, begaf ik mij, des nachts, naar hem toe, en had een tweede mondgesprek met hem, waarin hij mij te kennen gaf, dat de Koning geene bevelen hieromtrent konde geven; dat ik konde doen, zoo als ik goedvond, en met den heer *Denon* (Directeur van het *muséum*) konde handelen.

Ik zond mijn' Aide-de-Camp, den Luitenant-Kolonel *Freemantle*, des ochtends, naar den heer *Denon*, welke hem zeide, dat hij geene order had, om eenige schilderijen uit de galerij af te geven, en dat hij er geene zonder geweld konde laten volgen.

Toen zond ik den Kolonel *Freemantle* naar den Prins *de Talleyrand*, om hem van dit antwoord kennis te geven, en hem te doen weten, dat de troepen, den volgenden morgen ten twaalf ure, bezit zouden nemen van de schilderijen van den Koning der Nederlanden, en te verklaren, dat, indien eenige onaangenaamheden uit dezen maatregel voortspröten, des Konings Ministers en niet ik, daarvoor verantwoordelijk waren. Kolonel *Freemantle* gaf den heer *Denon* insgelijks kennis van den maatregel, die er genomen zoude worden.

Het was echter niet noodig de troepen te zenden, dewijl steeds eene Pruisische wacht de galerij bezet hield; en de schilderijen werden weggenomen, zonder dat men de hulp van

eenige der troepen onder mijn kommando behoefde, behalve van eenige, welke als werklieden behulpzaam waren in het afnemen en inpakken derzelveu.

Men heeft verspreid, dat ik, als het werktuig geweest zijnde in het wegvoeren der stukken van den Koning der Nederlanden uit de galerij der Tuilerien, mij schuldig gemaakt had aan het breken van een traktaat, hetwelk ik zelf opgesteld had, en daar er geene melding gemaakt wordt van het *muséum*, in het traktaat van den 25sten Maart, en het nu schijnt, dat het traktaat, waarvan men spreekt, niet anders dan de militaire conventie te *Parijs* is, is het noodig aan te toonen, hoedanig die conventie op het *muséum* betrekking heeft.

Ik behoef nu de vraag niet te bewijzen, of de geallieerden al dan *niet* met Frankrijk in oorlog waren; er is geen twijfel aan, dat hunne legers *Parijs* binnengetrokken zijn onder eene militaire conventie, gesloten met een' officier van het gouvernement, den Prefekt van het departement de Seine, en een' officier van het leger, vertegenwoordigende de beide autoriteiten, op dat oogenblik te *Parijs* aanwezig, en door deze autoriteiten gemagtigd, om voor haar te handelen en te sluiten.

Het artikel van de conventie, hetwelk men voorgeeft verbroken te zijn, is het 11de, hetwelk op de publieke eigendommen betrekking heeft; ik ontken stellig, dat dit artikel eenigzins het *muséum* of de schilderijen-galerijen betreft.

De Fransche commissarissen stelden, in het originele ontwerp, een artikel voor, om te voorzien in de veiligheid van deze soort van eigendom; doch Prins *Blucher* wilde er niet in toestemmen, daar hij zeide, dat er in de galerij schilderstukken waren, welke men uit Pruïsen medegenomen had, en die Zijne Majesteit, *Lodewijk XVIII*, beloofd had terug te zullen geven; doch dat deze teruggaaf nimmer geschied was. Ik verhaalde deze omstandigheid aan de Fransche commissarissen, en toen boden zij aan, het artikel aan te nemen, met uitzondering der Pruïsische schilderijen, en op dit voorstel antwoordde ik, dat ik daar stond, als de gelastigde van al de natien in Europa, en dat ik alles, wat Pruïsen toegestaan werd, voor andere natien moest eischen; ik voegde er bij, dat ik geene instructien had omtrent het *muséum*, noch eenige reden om te kunnen besluiten, hoe de Souvereinen zouden handelen, daar zij zeker zou-

den aandringen, dat de Koning zijne verbindtenissen gestand deed, en dat ik aanraade het artikel geheel en al achterwege te laten, en de zaak voor te behouden aan de beslissing der Souvereinen, wanneer zij aangekomen waren.

Dus is de zaak van het *museum*, met betrekking tot de traktaaten, gelegen. De conventie van *Parijs* zwijgt over hetzelfde, en er heeft eene onderhandeling plaats gehad, die de beslissing daarvan aan de Souvereinen overliet.

Verondersteld, dat het stilzwijgen van het traktaat van *Parijs*, aangaande het *museum*, het Fransche gouvernement eene onbetwispbare aanspraak had gegeven op de daarin zijnde stukken, voor alle toekomstige gelegenheden, zal men niet ontkennen, dat die aanspraak door deze onderhandeling vernietigd was.

Zij, welke in der tijd voor het Fransch gouvernement handelden, oordeelden, dat het zegepralende leger regt had, en de kunststukken van het *museum* zoude wegnemen, en daarom trachtten zij dezelve te redden door een artikel in de militaire conventie. Dit artikel werd verworpen, en de aanspraak der geallieerden op hunne schilderstukken vorderde grootelijks door de onderhandeling van hunne zijde, en dit was de grond, waarop men hun artikel verwierp. Niet alleen toen werd de bezitting derzelven door de militaire conventie niet gewaarborgd, maar bovengemelde onderhandeling strekte te meer tot vermindering van het regt van het Fransch gouvernement op die bezitting, welke gegrond was op het stilzwijgen van het traktaat van *Parijs*.

De geallieerden nu, de stukken van het *museum* naar regten in hunne magt hebbende, konden niet anders dan dezelve terug geven aan de landen, uit welke zij, tegen het gebruik van beschaafd oorlog voeren, weggenomen waren, gedurende het rampzalig tijdvak der Fransche omwenteling en de dwingelandij van *Buonaparte*.

Het gedrag der geallieerden, met opzigt tot het *museum*, tijdens het traktaat van *Parijs*, mogt men toeschrijven aan hun verlangen, om het Fransche leger te bevredigen, en de bevrediging met Europa te vestigen, waartoe het leger op dien tijd zich geneigd toonde.

Doch de omstandigheden zijn nu geheel verschillend; het le-

ger stelde de redelijke verwachting der wereld te leur, en nam de eerste gelegenheid waar, om tegen deszelfs Souverein op te staan, en den algemeenen vijand van het mensddom te dienen, met een uitzigt op de hernieuwing van het akelig verloopen tijdvak en van de tooneelen van plundering, tot voorkoming van welke de wereld zoo vele reusachtige pogingen gedaan heeft.

Deze armée verslagen zijnde door de legers van Europa, is zij door den vereenden raad der Souvereinen ontbonden, en er kan geene reden bestaan, waarom de Mogendheden van Europa hunnen eigen onderdanen onrecht zouden aandoen, met oogmerk, om haar wederom te bevredigen; ook heeft het mij nimmer noodzakelijk toegeschenen, dat de geallieerde Souvereinen deze gelegenheid, om hunnen eigen onderdanen recht te doen wedervaren en te begunstigen, zouden verzuimen, ten einde het Fransche volk te believen.

Het gevoel van het Fransche volk, omtrent dit onderwerp, kan niet anders zijn dan dat van Nationalen trots. Het moet verlangend zijn, om deze voorwerpen van kunst te behouden; niet, omdat Parijs de geschiktste bewaarplaats voor dezelve is, dewijl kunstenaars, kenners en allen, welke hierover geschreven hebben, overeenstemmen, dat dezelve geheel naar hunne oude verblijfplaatsen terug gebragt moesten worden, maar omdat zij door militaire veroveringen verkregen zijn, waarvan zij de zegeteekenen uitmaken.

Hetzelfde gevoel, hetwelk het volk van Frankrijk doet verlangen, om de schilderstukken en beelden van andere natien te houden, moest natuurlijk andere natien doen wenschen, daar nu de overwinning aan onze zijde is, dat de eigendommen aan derzelve wettige eigenaren terug gegeven werden, en de geallieerde Souvereinen moeten eene begeerte gevoelen, om dit te begunstigen.

Het is daarenboven, om verschillende redenen, te wenschen; zoowel voor het geluk van Frankrijk, als voor dat der wereld, dat, indien het Fransche volk niet reeds gevoelt, dat Europa te sterk voor hetzelfde is, men het dat leere gevoelen, en dat, hoe uitgestrekt ook, te eeniger tijd, deszelfs oogblikkelijke en partijdige voordeelen op eene of meerdere Mo-

genschappen van Europa zijn mogen, de dag der wederverging moet komen.

Niet alleen zoude het dan, volgens mijn gevoelen, onregtvaardig in de Souvereinen worden, het Fransche volk te believen, maar de opoffering, die zij zouden doen, zoude onstaatkundig zijn, daar het hen zou berooven van de gelegenheid, om aan het Fransche volk eene groote zedeles te geven.

*BESLUIT van den 6den October 1815 (1),
regelende de bestemming der voorwerpen
van kunsten en wetenschappen, welke,
ten gevolge van den roemvollen uitflag
van den jongsten oorlog, aan het Rijk
zijn teruggegeven.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Willende de bestemming regelen der voorwerpen van kunsten en wetenschappen, welke, ten gevolge van den roemvollen uitflag van den jongsten oorlog, aan Ons Rijk zijn teruggegeven;

Hebben besloten en besluiten als volgt:

Art. I. De schilderijen, welke zich in de kerken, die alsnog voor de eerdienst gebruikt worden, of wel in alsnog be-

(1) Bevoens, en wel op den 5den Augustus 1815, had de Secretaris van Staat voor de buitenlandsche zaken, aan wien, door Z. M. den Koning, de taak was opgedragen, om al de in te dienen opgaven van voorwerpen van kunst en wetenschap, door de Franschen ontnomen en weggevoerd, aan gemeenten, kerken of andere gestichten of corporatien in de Noordelijke provincien van dit Rijk toebehoorende, te doen toekomen aan den door Z. M. tot de overneming en overzending herwaarts der ontvoerde en zich te Parijs bevindende Nederlandsche kunststukken, voor zoo veel de Noordelijke provincien betreft, gecommiteerden Heer, alle besturen en corporatien, welke zich in genoemd geval mogten bevinden, uitgenoodigd, om opgave aan hem te doen enz. Tot hetzelfde einde diende ook het be-
rigt van genoemde Secretaris van Staat, van den 28sten Augustus 1815, aan alle verdere besturen van gemeenten, kerken of andere gestichten en alle andere kollegien of corporatien binnen de Noordelijke provincien, om opgave van de aan hen ontnomen en naar Frankrijk vervoerde archieven, boeken en papieren.

staande publieke gestichten bevonden hebben, zullen ter plaatse, alwaar dezelve bevorens geweest zijn, worden teruggebragt, en toevertrouwd aan de opzigters dier gebouwen, onder beding van in derzelver onderhoud en bewaring te voorzien. Er zal door de plaatselijke autoriteiten eene akte worden opgemaakt nopens de overgiften en den ontvang der bedoelde schilderstukken, alsmede nopens den staat, waarin dezelve zich bevinden.

Art. 2. Het opzigt over de gedenkstukken der kunsten en het onderhoud van dezelve, zal voortaan opgedragen zijn aan Onzen Commisfaris-generaal van het publiek onderwijs en van de kunsten en wetenschappen.

Art. 3. Wij behouden Ons voor, om de verdere bestemming van al de overige schilderijen en voorwerpen van kunsten en wetenschappen, van welke in het tegenwoordige besluit geene melding gemaakt wordt, of die, uit hoofde van de afschaffing of vernietiging der gestichten, die dezelve bevat hebben, niet op derzelver vorige plaats kunnen worden teruggebragt, nader te bepalen.

Art. 4. Onze Commisfaris-generaal voor het publiek onderwijs en de kunsten en wetenschappen is belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit.

Gegeven enz.

*BESLUIT van den 13den April 1817,
vaststellende verschillende punten,
ten einde te voorzien in de behoeften
van het onderwijs der beeldende
kunsten.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Hebben, op voordragt van Onzen Commisfaris-generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen, van den 7den Maart 1817, n°. 495, en, ten einde te voorzien in de behoeften van het onderwijs der beeldende kunsten, goedgevonden en verstaan de navolgende punten vast te stellen:

Teekenscholen.

Art. 1. Er zullen, zoo veel mogelijk, in al de steden van het Rijk, wier geringe bevolking dit niet verhindert, teekenscholen zijn, ten oogmerk hebbende, om, niet alleen de jeugd, maar ook den handwerksman, onderwijs te doen genieten in de gronden der teekenkunst, bijzonder in die van het teekenen van het menschbeeld, en in de grondregelen der bouwkunde.

Art. 2. Het voormelde onderwijs zal, zoo veel doenlijk, *gratis* worden gegeven in eenig stads lokaal, door eenen van stadswege daartoe aan te stellen teekenmeester, op eene behoorlijke jaarwedde.

Art. 3. Niemand zal als teekenmeester, ingevolge het vorige artikel, door eenig stadsbestuur mogen aangesteld worden, dan die voorzien is van een getuigfchrift zijner bekwaamheden, hiertoe aan hem door de 4de klasse van het Koninklijk Nederlandsch instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten, of door eene der Koninklijke akademien van beeldende kunsten, uit te reiken, nadat zijne proeven van kunstvermogen als voldoende zullen erkend zijn.

Art. 4. De stedelijke regeringen zullen de zorg en het toezigt over dit onderwijs op zich nemen, en uitgenoodigd worden, om hetzelfde aan te moedigen; ten welken einde zij van wege het Gouvernement zullen in staat gesteld worden, om jaarlijks aan den meestgevorderden leerling op hunne teekenschool een' prijs uit te deelen, bestaande in eene zilveren medaille en een getuigfchrift.

Teeken-akademien.

Art. 5. In de grootere steden des Rijks zal dit onderwijs eenigzins uitgebreid worden, voor zoo verre zulks aldaar nog geen plaats heeft, en zich uitstrekken tot het teekenen naar het naakt levend model, of naar de in pleister afgegotene beelden der antieken, tot het vollediger onderwijs in de bouwkunde, gelijk ook in de gronden der meet- en doorzigtkunde.

Art. 6. In de steden, alwaar reeds inrigtingen bestaan, of, ten gevolge van het vorige artikel, zullen worden opgerigt tot het geven van vollediger onderwijs in de beeldende kunsten,

zal, tot aanmoediging derzelve, door het Gouvernement een zeker aantal zilveren of zilver vergulde medailles jaarlijks verleend worden, om als prijzen aan de meest verdienstelijke leerlingen te worden uitgereikt.

Art. 7. Ten behoeve van elke der inrigtingen voor het onderwijs der schoone kunsten, in de steden *Brusfel* en *Brugge* bestaande, zal van Rijkswegen eene jaarlijksche subsidie worden verleend van *f* 2000 ieder; in te gaan met den 1sten Mei aanstaande.

Koninklijke akademien van beeldende kunsten.

Art. 8. In *Amsterdam* en *Antwerpen* zal eene, zoo veel mogelijk volledige, academie van schilder-, beeldhouw-, bouw- en graveerkunde bestaan, onder den naam van *Koninklijke Academie van beeldende kunsten*.

Art. 9. Te dien einde zal aan de thans bestaande stedelijke academie der schoone kunsten te *Antwerpen*, te rekenen van den 1sten Mei dezes jaars, eene jaarlijksche subsidie uit 's Rijks kas worden verstrekt van *f* 4000; zullende de overige onkosten derzelve stedelijk blijven.

Art. 10. Het tegenwoordige reglement der voorschreven academie zal, overeenkomstig het voorzegde oogmerk, omgewerkt en aan de goedkeuring des Konings onderworpen worden.

Art. 11. De 4de klasse van het Koninklijk Nederlandsch instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten, zal een ontwerp van reglement voor eene volledige, te *Amsterdam* op te rigten, academie van schilder-, beeldhouw-, bouw- en graveerkunst opmaken, en aan den Commisfaris-generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen inzenden.

Art. 12. De Commisfaris-generaal voornoemd zal het voormelde ontwerp stellen in handen der stedelijke regering van *Amsterdam*, derzelve confideratien en advies daarop innemen, en vervolgens hetzelfde aan de goedkeuring des Konings onderwerpen.

Art. 13. Zoodra de inrigting der voormelde academie van stadswegen eenen aanvang zal nemen, zal aan dezelve mede eene jaarlijksche subsidie van *f* 4000 uit 's Rijks kas worden ver-

strekt, terwijl de overige kosten eveneens stedelijk zullen gevonden worden.

Art. 14. Behalve de in art. 4, 6, 9 en 13 vermelde medailles en subfidiën, zullen van 's Rijkswege aan elke der akademien van beeldende kunsten, te *Amsterdam* en *Antwerpen*, verbonden zijn twee Lands pensioenen van *f* 1200 ieder, welke zullen toegelegd worden aan diegenen der leerlingen aan dezelve, welke aldaar, gedurende ten minste één jaar, onderwijs genoten en den hoogsten prijs zullen behaald hebben, ten einde hunne studien in eene der beeldende kunsten, in *Italië*, verder voort te zetten en te voltooijen.

Naar deze prijzen zal, om de twee jaren, kunnen gedongen en het pensioen gedurende vier jaren kunnen genoten worden; doch zal het laatste halfjaar niet worden uitbetaald vóór de terugkomst van den gepensioneerden kunstenaar in het Rijk.

Tentoonstelling.

Art. 15. Ook zal ééne of meerdere premien uitgelooft worden voor het best of de bestgekeurde voortbrengfelen der beeldende kunsten, door levende Nederlandsche meesters vervaardigd, waarvan jaarlijks eene algemeene tentoonstelling zal plaats hebben in eene der groote steden van het Rijk.

Onze Commisfaris - generaal voor het onderwijs en voor de kunsten en wetenschappen is belast met de zorg voor de executie van het bovenstaande, waarvan extract, voor zoo veel dezelve betreft, zal worden gezonden aan de algemeene rekenkamer.

Gegeven enz.

*WET van den 25sten Januarij 1817,
omtrent het verleenen van uitfluitende regten op uitvindingen en verbeteringen van voorwerpen van kunst- en volksvljht.*

WIJ WILLEM, ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben het belang, om algemeene bepalingen vast te stellen omtrent het verleenen van uitfluitende regten op uitvindingen en verbeteringen van voorwerpen van kunst- en volksvljht;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten - Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Er zullen door Ons op nieuw binnen het Rijk in eenigen tak van kunst- of volksvljht gedane uitvindingen, en wezenlijke verbeteringen, gelijk mede op de eerste invoering, of het in werking brengen hier te Lande, van zoodanige buitenlandse gedane of in werking zijnde uitvindingen of verbeteringen, uitfluitende regten voor eenen bepaalden tijd kunnen verleend worden, en zulks bij opene brieven, onder den naam van octrooijen, te verleenen, nadat daartoe bij Ons aanzoek zal zijn gedaan.

Art. 2. Deze octrooijen zullen worden verleend, onverminderd een ieders regt of bezit, en alzoo van geene kracht zijn, wanneer blijken mogt, dat de uitvinding of verbetering, het voorwerp van eenig octrooi uitmakende, reeds vóór het verleenen van hetzelfde, door eenen anderen, binnen het Rijk, werd uitgeoefend, gebruikt, of in het werk gesteld.

Art. 3. De octrooijen zullen worden verleend voor den tijd van vijf, tien of vijftien jaren, en daarvoor, naar evenredigheid van dien tijd en naar mate van het belang der uitvinding of verbetering, geringere of meerdere regten betaald worden, welke echter nimmer de som van f 750 zullen mogen overschrijden, noch beneden die van f 150 gesteld worden.

Art. 4. Ook zal een voor *vijf* of *tien* jaren verleend octrooi bij het verstrijken van dien termijn kunnen verlengd worden, wanneer daartoe zeer gewigtige redenen voorhanden zijn, doch zich in het geheel nimmer langer dan over *vijftien* jaren mogen uitstrekken.

Art. 5. De octrooijen op de eerste invoering of het in werking brengen van buitenlands gedane, of in werking zijnde uitvindingen, of wezenlijke verbeteringen, zullen, voor zoo verre die aldaar reeds geoctroijeerd of gebreveteerd mogten zijn, voor geenen langeren tijd worden verleend, dan waarvoor aan dezelve eenig uitsluitend regt buiten 's lands mogt zijn toegekend, en onder de uitdrukkelijke voorwaarde worden verleend, dat de geoctroijeerde voorwerpen binnen het Rijk zullen vervaardigd worden.

Art. 6. De octrooijen zullen aan derzelve bezitters of regtverkregen hebbende de bevoegdheid geven:

- a. Om bij uitsluiting door het geheele Rijk, gedurende den bepaalden tijd, de geoctroijeerde voorwerpen alleen te mogen vervaardigen en verkoopen, of met hunne toestemming te doen vervaardigen en verkoopen.
- b. Om diegenen, welke op het aan hen verleende uitsluitend regt zouden inbreuk mogen maken, in regten te vervolgen, en tegen dezelve te procederen tot verbeurdverklaring, te hunnen behoeve, van de vervaardigde en nog onverkochte en van den koopprijs der reeds verkochte geoctroijeerde voorwerpen, alsmede tot zoodanige verdere vergoeding van schade, winstderving of interesten, als waartoe er termen zijn mogten.

Art. 7. Bij het verzoekschrift, ter verkrijging van eenig octrooi, zal de verzoeker gehouden zijn eene nauwkeurige, uitvoerige, door hem eigenhandig geteekende, verzegelde beschrijving te voegen van de zaak of het geheim, het voorwerp van het octrooi uitmakende, met de daartoe behoorende plans, teekeningen enz., welke beschrijving, na den afloop van den tijd van het oorspronkelijk of verlengde octrooi, of indien het vroeger, om eenige der nader op te gevene redenen, mogt komen te vervallen, wereldkundig zal gemaakt worden, tenzij het

Gouvernement, om gewigtige redenen, zoude vermeenen deze openbaarmaking te moeten uitstellen.

Art. 8. Een octrooi zal worden vervallen verklaard om de volgende redenen:

- a.* Wanneer blijken mogt, dat de verkrijger, in de door hem bij zijn verzoekschrift ingeleverde beschrijving, eenig gedeelte van de zaak, het voorwerp van het octrooi uitmakende, ter kwader trouw zoude hebben verzwegen of verkeerdelijk voorgedragen.
- b.* Wanneer blijken mogt, dat de zaak, het onderwerp van het octrooi uitmakende, reeds vóór het verleenen van hetzelfde, door den druk in eenig uitgegeven werk is beschreven.
- c.* Wanneer de bezitter binnen den tijd van twee jaren, na de dagteekening van het aan hem verleende octrooi, geen gebruik van hetzelfde mogt gemaakt hebben, tenzij om gewigtige redenen, ter beoordeeling van het gouvernement.
- d.* Wanneer de bezitter van een octrooi, na de verkrijging van hetzelfde, voor hetzelfde voorwerp, in een ander land een uitsluitend regt mogt hebben verkregen.
- e.* Wanneer blijken mogt, dat het voorwerp, waarop een octrooi verleend is, in deszelfs aard of aanwending, strijdig ware, met de veiligheid en zekerheid van het Rijk of van deszelfs ingezetenen.

Art. 9. Van de regten, bij het verkrijgen van een octrooi te voldoen, zal eene afzonderlijke rekening worden gehouden, en het provenu zal worden aangewend tot aanmoediging van kunst en volksvlucht, door het toekennen van premien, belooningen, enz.

Art. 10. De nog in werking zijnde wetten en verordeningen omtrent octrooijen, en foortgelijke uitsluitende regten op uitvindingen en verbeteringen, worden, bij deze, afgeschast en buiten werking gesteld; zullende evenwel de tot heden uitgegeven en verleende octrooijen of brevetten van uitvinding, ten behoeve der regthebbenden, van kracht blijven in derzelver oorspronkelijke uitgebreidheid.

Lasten en bevelen enz. (1).

Gegeven enz.

BESLUIT van den 8sten Januarij 1820, houdende 10. goedkeuring van het reglement voor de Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, met de instructie voor de directeuren en het reglement voor de teekenscholen; en 20. benoeming der leden van den Raad van bestuur.

WIJ WILLEM, ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van het publiek onderwijs, de Nationale nijverheid en de kolonien;

Gezien het besluit van den 13den April 1817, n°. 22;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het reglement voor de Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, met de instructie voor de directeuren en het reglement voor de teekenscholen, zoo als die stukken aan het tegenwoordige besluit zijn gehecht, worden goedgekeurd.

Art. 2. Worden benoemd tot leden enz.

Affchrift dezes, en van het goedgekeurde reglement, zal worden gezonden aan den genoemden Minister, die met de uitvoering is belast.

Gegeven enz.

---

(1) Het reglement van den 26sten Maart 1817, ter uitvoering van deze wet, is te vinden in de *Algem. Ned. Courant*, A^o. 1817, n°. 713, en in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, IV. D. I. St., bl. 62 en 262.

A. *REGLEMENT voor de Koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam.*

Algemeene inrigtingen.

Art. 1. Zijne Majesteit is beschermheer dezer akademie.

Art. 2. Dezelve zal bestaan uit een onbepaald getal kunstenaars en aanmoedigers der schoone kunsten.

Art. 3. Om lid dezer akademie te worden, zullen de kunstenaars verplicht zijn, iets van hun werk aan te bieden. Hetzelve zal door den hierna te melden raad van bestuur beoordeeld worden, en, overeenkomstig de uitspraak dier beoordeeling, zullen zij al of niet tot leden dezer akademie kunnen aangenomen worden; zij, die den grooten prijs der akademie behaald hebben, zullen daardoor het regt tot het lidmaatschap verkrijgen.

Aan het lidmaatschap zal door den raad van bestuur kunnen worden verbonden de verplichting tot het betalen eener jaarlijkse contributie.

Art. 4. Het hoofd van het departement van algemeen bestuur, tot welk de akademie behoort, de Gouverneur van het noordelijke gedeelte van Holland, Burgemeesteren der stad Amsterdam, en de leden der vierde klasfe van het Koninklijk Nederlandsche instituut, zullen van regtswege leden zijn dezer akademie.

Art. 5. Er zullen zes directeuren of onderwijzers bij deze akademie zijn; zij zullen uit de leden gekozen worden.

De eerste zal bijzonder belast zijn met het onderwijs in de klasfe van historie; aan hem is het bestuur en de bewaring aanbevolen van al hetgeen het huishoudelijke aangaat. Hij zal het gebouw der akademie bewonen, en eene jaarwedde genieten van *f* 1500.

De tweede directeur of onderwijzer zal mede onderwijs geven in de klasfe van historie, en inzonderheid van moderne historie. Hij zal medehelper zijn van den eersten directeur, in alles wat het onderwijs betreft, en dezen, bij afwezigheid, in zijnen post vervangen. Aan hem wordt mede opgedragen het

eerste onderwijs bij de teekenscholen. Hij zal genieten eene jaarwedde van *f* 1200.

De derde directeur is belast met het onderwijs in het teekenen en schilderen van het landschap en van andere takken der schilderkunst. Hij zal eene jaarwedde genieten van *f* 800.

De vierde directeur is belast met het onderwijs in de beeldhouwkunst en het boetseren naar het antieke en het levend model. Hij zal ook den eersten en tweeden directeur behulpzaam zijn, en eene jaarwedde genieten van *f* 800.

De vijfde directeur is belast met het onderwijs in de graveerkunst, zoowel in het snijden van plaatwerk, als van muntstempels en zegels, waarin hem, ten opzichte van het laatste, de directeur bij de klasfe van beeldhouwkunst behulpzaam zal zijn. Hij zal genieten eene jaarwedde van *f* 800.

De zesde directeur is belast met het onderwijs in de bouwkunst en doorzigtkunde. Ook zal hem het eerste onderwijs in deze vakken op de teekenscholen worden opgedragen. Hij zal eene jaarwedde genieten van *f* 1200.

Art. 6. Er zal een raad van bestuur zijn, bestaande uit één' der heeren Burgemeesteren van Amsterdam, als hoofdbestuurder en voorzitter, benevens zestien leden der akademie, als: de zes directeuren, benevens tien leden uit de klasfe der aanmoedigers, uit welke laatste één tot thesaurier zal gekozen worden, en zullen de zes directeuren of onderwijzers, in alles, wat het financieele aangaat, slechts eene adviserende stem hebben.

Art. 7. Jaarlijks zal, bij meerderheid van stemmen, een vice-president worden benoemd, die, bij afwezigheid van den heer hoofdbestuurder, het presidium zal waarnemen.

Art. 8. De secretaris, uit de leden van den raad te kiezen, zal verplicht zijn, schriftelijke aanteekening te houden van de raadplegingen van den raad van bestuur. Hij zal bewaarder zijn der archiven, en eene jaarlijksche schadevergoeding, voor schrijfloonen en schrijfbehoeften, genieten van *f* 500.

Art. 9. De raad van bestuur zal vergaderen op den eersten woensdag van iedere maand, of zoo dikwijls de hoofdbestuurder zulks noodzakelijk zal oordeelen.

Art. 10. De raad van bestuur zal beoordeelen het werk der

beoefenaars, en daarop hunne rangen of opklimming tot eene andere klasse bepalen. De onderwerpen voor de prijsgedingen worden door hem opgegeven.

De raad van bestuur verkiest, bij meerderheid van stemmen, al de leden dezer akademie, zoowel kunstenaars als aanmoedigers van schoone kunsten, en zal beoordeelen de kunststukken, welke tot admisie, als lid der akademie, aan hem mogten worden voorgesteld, na hierop een beredeneerd verslag gehoord te hebben van den directeur, tot wiens afdeeling die kunststukken behooren.

De raad van bestuur zal de opper-directie voeren over alles, wat deze akademie in het algemeen betreft, en, bij meerderheid van stemmen, daarover raadplegen en uitspraak doen, gelijk over alle geschilpunten, welke er tusschen de directie als anderzins mogten ontstaan; bij staking van stemmen, zal de stem van den voorzitter de meerderheid bepalen.

Art. 11. Alle onkosten zullen geregeld en bepaald worden door den raad van bestuur. Aan den thesaurier, die zijnen post kosteloos zal waarnemen, zal toebetrouwd worden de ontvangst, bewaring en uitgaaf der penningen, waarin hij door den secretaris zal geholpen worden. Alle betalingen zullen geschieden door den thesaurier, op last van den raad van bestuur, onder teekend door den secretaris.

Art. 12. De directeuren of onderwijzers, benevens de leden van dezen raad van bestuur, alsmede deszelfs secretaris, worden voor de eerste reize onmiddellijk door Zijne Majesteit benoemd. Ter vervulling van eene open zijnde plaats wordt, bij voltrekte meerderheid van stemmen, eene nominatie gemaakt van drie personen, welke, door tusschenkomst van den Gouverneur, aan het hoofd van het departement van algemeen bestuur verzonden wordt, opdat daaruit de benoeming door Zijne Majesteit geschiede.

Art. 13. De raad van bestuur zal jaarlijks een uitgewerkt verslag opmaken van alle zaken, deze akademie betreffende, en hetzelfde, door den Gouverneur, aan het departement van algemeen bestuur inzenden.

TWEEDE AFDEELING.

Onderwijs.

Art. 14. Het zal aan ieder vrijstaan, zonder eenige bijdrage van kosten zijnentwege, van het openbaar onderwijs dezer akademie gebruik te maken, wanneer de directeuren hem hiertoe bevoegd zullen oordeelen, mits zich onderwerpende aan de wetten en verordeningen, welke bij deze akademie vastgesteld zijn of zullen worden.

Art. 15. Aan de zes voorgemelde directeuren zal het onderwijs toevertrouwd worden op de wijze, zoo als bij de hier achter gevoegde instructie is aangewezen.

Art. 16. De raad van bestuur zal met de meeste zorgvuldigheid toezien, dat de leerlingen zich hoeden voor het slaafsch navolgen van den bijzonderen smaak der onderwijzers. Deze laatsten zullen daarom worden aangespoord, om, bij het geven van onderwijs, hunne leerlingen, waar dit te pas komt, niet onkundig te laten van de algemeene gezigtspunten, waaruit de beoefening van het vak huns onderwijs kan worden beschouwd, en van het verband tusschen dit vak en andere vakken van kunst. De raad draagt mede (is het mogelijk) zorg, dat de meergevorderde leerlingen uit alle vakken, jaarlijks, lesfen kunnen aanhooren over de gronden van de beoefening der kunst in het algemeen.

De raad regelt voorts het geven van onderwijs, overeenkomstig de instructie, bepaalt den staat en stelt alles vast, wat tot het ordelijke bij dit onderwijs noodig is.

Art. 17. Aan twee hoogleraren bij het *atheneum* der stad *Amsterdam*, de eene in de ontleedkunde, de andere in de geschiedenis en oudheidkunde, zal het lidmaatschap dezer akademie worden aangeboden. Men zal hen uitnoodigen, den eersten om, van tijd tot tijd, lesfen in de ontleedkunde (voor zoo veel de kennis daarvan den historiefchilder noodig is) te geven; en den anderen om, uit de geschiedenis van alle volkeren, aanwijzing te doen van de onderwerpen welke, of voor den schilder geschikt zijn, om de uitnemendheid zijner kunst te doen uitblinken, of die voor het publiek tot duurzaam voor-

beeld ter navolging kunnen verstreken, daarbij voegende al die bijzonderheden, welke hiertoe nuttig, betrekkelijk en noodzakelijk te weten zijn.

Art. 18. De akademie zal altijd twee levende modellen in hare dienst houden.

DERDE AFDEELING.

Aanmoediging en prijzen.

Art. 19. Alle jaren, na het afloopen der winterstudien, zullen al de leerlingen onder zich dingen naar de prijzen in hunne bijzondere klasfen.

Deze prijsgedingen zullen door den raad van bestuur beoordeeld en uitgewezen worden.

De prijzen zullen bestaan in de toewijzing van een jaarlijksch pensioen van wege den Koning, gedurende vier jaren, van f 1200 's jaars.

Welk pensioen aan de beoefenaars zal verstreken om, gedurende vier jaren, hunne studien in Italie of elders voort te zetten; doch zal het laatste halfjaar niet worden uitbetaald vóór de terugkomst van den gepensioneerde in het Rijk.

Deze groote prijs zal om de twee jaren toegewezen worden, en zulks bij toerbeurt van de klasfen, overeenkomstig den rang, zoo als dezelve hierna bepaald is. Doch zullen alleen dit gunstbewijs van Zijne Majesteit kunnen genieten kunstenaars in de vakken van historie- en landschapfchilderen, van beeldhouwgraveer- en bouwkunst.

Voorts zullen nog jaarlijks als prijzen, aan al de klasfen, uitgegeven worden zilveren medailles, boek- en prentwerken over de onderscheidene vakken der kunst, waarbij getuigfchrijven zullen gevoegd worden.

Art. 20. De volgrees der klasfen en rangen, die bij dezelve plaats hebben, gelijk ook de uitdeeling der prijzen, overeenkomstig dezelve, zijn als volgt:

Eerste klasfe. Historie.

1ste RANG. Historiële zamenstelling naar een gegeven onderwerp.

Eerste prijs. De groote prijs der akademie, zijnde het pensioen voor vier jaren, hierboven (art. 19) vermeld, of, indien het de toerbeurt van eene andere klasfe mogt zijn, eene groote zilveren medaille en een kapitaal boek- of prentwerk, met een getuigfchrift.

2de RANG. Hoofden en beelden van uitdrukking naar een gegeven onderwerp.

Tweede prijs. Eene groote zilveren medaille en een getuigfchrift.

3de RANG. Teekening of fchilderij naar het leven, naakt model.

Derde prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigfchrift.

Tweede klasfe. Moderne historie.

1ste RANG. Zamenftelling naar een gegeven onderwerp.

Eerste prijs. Eene groote zilveren medaille en een kapitaal boek- of prentwerk, met een getuigfchrift.

2de RANG. Een gefchilderd portret of een ander gegeven onderwerp.

Tweede prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigfchrift.

3de RANG. Teekening of fchilderij naar het gekleed levend model, of naar den *ledeman*.

Derde prijs. Een kunstwerk en een getuigfchrift.

Derde klasfe. Landschap, of eenige andere tak der fchilderkunst.

1ste RANG. Zamenftelling naar een gegeven onderwerp.

Eerste prijs. De groote prijs der akademie, overeenkomftig de toerbeurt, of eene groote zilveren medaille en een kapitaal boek- of prentwerk, met een getuigfchrift.

2de RANG. Teekening of schilderij naar het leven, hetzij van landschap of zoodanigen tak der kunst, welke de hoofdstudie van den beoefenaar uitmaakt.

Tweede prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigfschrift.

3de RANG. Teekening of schilderij naar goede voorbeelden, welke de directeur dezer klasfe zal aanwijzen.

Derde prijs. Een getuigfschrift.

Vierde klasfe. Beeldhouwkunst.

1ste RANG. Het boetferen van een standbeeld, buste of basrelief, naar een gegeven onderwerp.

Eerste prijs. De groote prijs der akademie, overeenkomstig de toerbeurt, of eene groote zilveren medaille en een kapitaal boek- of prentwerk, met een getuigfschrift.

2de RANG. Boetfering naar het levend model.

Tweede prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigfschrift.

3de RANG. Boetfering naar antieke pleisterbeelden of hoofden.

Derde prijs. Een getuigfschrift.

Vijfde klasfe. Graveerkunst.

1ste RANG. Het graveren van eene kapitale kunstplaat, opgewerkt met het graveer-ijzer, naar eene schilderij van het museum, of een' kapitalen stempel voor eene medaille, naar een opgegeven onderwerp (zullende, in geval van bekrooning, de graveur verplicht zijn, 12 exemplaren, waarvan zes proefdrukken, aan de akademie te fchenken).

Eerste prijs. De groote prijs der akademie, overeenkomstig de toerbeurt, of de groote zilveren medaille en een kapitaal boek- of prentwerk, met een getuigfschrift.

2de RANG. Eenige proeven van graveerkunst, alleenlijk met het graveer-ijzer, hetzij in koper of in houtsnede.

Tweede prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigschrift.

3de RANG. Eenige proeven van etskunst, naar gegevene voorbeelden.

Derde prijs. Een getuigschrift.

Zesde klasfe. Bouw- en doorzigtkunde.

1ste RANG. Eene uitvoerige teekening, zijnde eene bouwkundige zamenstelling, naar een gegeven onderwerp.

Eerste prijs. De groote prijs der akademie, overeenkomstig de toerbeurt, of eene groote zilveren medaille en een kapitaal boek- of prentwerk, met een getuigschrift.

2de RANG. Uitvoerige teekeningen, vervattende de hoofddeelen der bouwkunst.

Tweede prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigschrift.

Voor de doorzigtkunde.

Eene uitvoerige teekening in omtrek, waarin bijna al de grondregelen der doorzigtkunde zijn te pas gebragt, naar opgave van den directeur.

Prijs. Eene kleine zilveren medaille en een getuigschrift.

Art. 21. De beoefenaars in de eerste, tweede, derde en vijfde klasfe zijn alleen verpligt, de teeken-uren naar het naakt model of pleister, wanneer die plaats hebben, alsmede de lessen in de doorzigtkunde bij te wonen, en moeten zij daarvan voldoende bewijzen kunnen toonen, om naar de prijzen te kunnen mededingen.

Art. 22. Er zal éénmaal in het jaar eene openbare algemeene vergadering zijn, waarvan het voorzitterschap zal waargenomen worden door den reeds genoemden Burgemeester der stad

Amsterdam, als hoofdbestuurder; die dit echter, wanneer de vice-president zich daartoe ongenegen mogt verklaren, aan één der andere leden van den raad of der akademie naar verkiezing kan opdragen.

Deze vergadering zal dienen ter plegtige uitdeeling der prijzen; de vorderingen der beoefenaars en de rangen, waarin zij uit dien hoofde vooruit gegaan zijn, zullen alsdan bekend gemaakt worden.

Bij deze gelegenheid zal, zoo mogelijk, eene tentoonstelling plaats hebben van het werk der leerlingen in de verschillende klasfen.

Art. 23. Indien echter de raad van bestuur mogt oordeelen, dat bij eenige klasfen of rangen, bij de prijsgedingen, niet mogt voldaan zijn aan het vereischte ter bekoming van eenen prijs, of dat, tot het dingen naar denzelfven, geen genoegzaam getal van beoefenaren zich mogt in staat bevinden, zal alsdan de toekenning of uitloving van eenen zoodanigen prijs tot een volgend jaar uitgesteld worden.

Ingeval bij eenige klasfe, naar het oordeel des raads, de toekenning of uitloving van den hoogften prijs niet mogt kunnen geschieden op een' tijd, dat, volgens den rang der toerbeurten, de hoogste prijs bestaat in het vierjarig pensioen, zal door den raad een bijzonder voorstel worden gedaan aan het hoofd van het departement van algemeen bestuur, omtrent de wijze, hoe alsdan de groote prijs zal worden uitgelooft en toegekend.

De beoefenaars, die bij eene der klasfen den hoogften prijs behaald hebben, zullen niet meer toegelaten worden tot de prijsgedingen, bij eene zoodanige klasfe. Alleen zullen zij naar den grooten prijs der akademie kunnen dingen, ingeval zij als beoefenaars bij hunne klasfe zijn gebleven, en ten gevolge van de schikking der toerbeurten nog geene gelegenheid hebben gehad, naar denzelfven te dingen.

Art. 24. Bij de prijsgedingen zullen de beoefenaars, zoo veel mogelijk, hetgeen daarvoor dienstig mogt zijn, afzonderlijk op de akademie, in daartoe geschikte vertrekken, bewerken en afmaken, en vooraf stellig beloven, zich door niemand, op eenige andere wijze, dan alleen door raadgeving, daarin te zullen doen helpen of bijstaan; zullende zij, bij overtreding daar-

van, van alle aanspraak op den prijs, zoowel dan als voor het vervolg, verstoken zijn.

Art. 25. De beoefenaars, die den grooten prijs behaald hebben, zullen, gedurende vier jaren, eene gratificatie van Zijne Majesteit genieten van *f* 1200 in het jaar, doch zal het laatste halfjaar niet worden uitbetaald, vóór de terugkomst van den gepensioneerden kunstenaar in het Rijk.

Zij zullen, na het behalen van dien prijs, dadelijk moeten vertrekken, en zich, gedurende dien tijd, ter bevordering hunner studien buiten 's lands ophouden, en daarvan ten minste drie jaren in Italie doorbrengen, of in dat land, hetwelk voor hen ter beoefening het best geschikt zal zijn; omtrent welk laatste de raad van bestuur het voorstel zal doen aan het Gouvernement, om de bepaling daaromtrent te erlangen, waarbij de keuze en het verzoek van den beoefenaar zelven ook in aanmerking moeten worden genomen.

Art. 26. Niemand zal naar den hoogsten prijs kunnen mededelingen, dan die in het Rijk geboren, of van Nederlandsche ouders is, en ten minste gedurende één jaar de lessen van de akademie bestendig heeft waargenomen.

Art. 27. Indien de beoefenaar gedurende zijne pensioen-jaren mogt komen te overlijden, of zich door slecht gedrag dit voordeel mogt onwaardig maken, zal aanstonds, wanneer zulks bewezen is, de raad van bestuur een ander verdientelijk beoefenaar, die reeds den hoogsten prijs op de akademie behaald heeft, in zijne plaats mogen kiezen en op reis zenden, voor den tijd, die overig is. Doch wanneer er meer dan twee jaren van den pensioentijd mogten verstreken zijn, zal zulks geene plaats vinden. Echter alles met goedvinden van het hoofd des departements van algemeen bestuur.

Art. 28. De gepensioneerde zal, ten minste alle zes maanden, eenig verslag inzenden van zijn verblijf, toestand en vordering, aan den directeur, door wien hij op de akademie onderwezen is geworden, die daarvan verslag zal geven aan den raad van bestuur.

Hij zal jaarlijks, voor de tentoonstelling in de hoofdsteden, eene schilderij of kunstwerk verzenden, om te strekken tot openbaar bewijs zijner vorderingen. Dit kunstwerk zal hij

echter, na de tentoonstelling, als zijn eigendom kunnen terug vorderen.

Algemeene bepalingen.

Art. 29. Alle nadere verordeningen, betreffende deze akademie, zullen door den raad van bestuur bepaald worden, gelijk ook de ampliatio en uitlegging van dit reglement. Alles echter behoudens de goedkeuring van het Gouvernement.

**B. INSTRUCTIE voor de directeuren
of onderwijzers bij de Koninklijke akademie der beeldende kunsten te Amsterdam.**

Ter bevordering van de studien der beoefenaars, zullen de eerste en tweede directeuren gehouden zijn, hun gedurig uit te leggen de proportien van het menschelijk ligchaam, en, wanneer zij het levend model stellen, zullen zij verklaren het oogmerk van den stand, en omtrent de werking der beenderen en spieren hunne ontleedkundige aanmerkingen mededeelen; zij zullen, zoowel den omtrek van het geheel, als der deelen van het levend model, vergelijken met die der antieken, en daarvan het verkieslijke of min volkomene aanwijzen.

Wanneer zij het model zullen stellen, om naar te schilderen, zullen zij dezelfde aanmerkingen voorhouden, en bovendien alsdan hunne lesfen omtrent het koloriet mededeelen. Bij dit laatste zullen zij zich, zoo veel mogelijk, van eenig bijzonder systema onthouden, en alleen de natuur tot voorbeeld nemen.

Wanneer zij hoofden van uitdrukking der hartstogten doen schilderen, zullen zij aanwijzen de werking der spieren van het aangezigt, zoodanig als die de vertooning der hartstogten te weeg brengen; zij zullen hiertoe de ontwerpen, zoo veel mogelijk, verkiezen uit de oude geschiedenis of uit de fabelen, en zorgen, dat de beoefenaars, bij het vertoonen der hartstogten, even gelijk de antieken, de schoonheid van gedaante daarbij niet verliezen.

De eerste en tweede directeuren zullen, wanneer een onderwerp opgegeven is, de beoefenaars voorlezen en doen afschrijven het gedeelte van de historie of der fabel, welke het onderwerp uitmaakt, hetgeen bewerkt zal moeten worden, en aan hen kennelijk maken de kleedingen, de gebouwen van het land, en den tijd van het gebeurde; gelijk ook van de lands eigene planten, dieren en hetgeen er meer toebehoort.

Wanneer het onderwerp reeds door anderen is uitgevoerd geworden, zullen zij de voornaamste dergenen opnoemen, die hetzelfde behandeld hebben, en hierbij hunne aanmerkingen voegen omtrent het goede of gebrekkige dier kunstwerken.

De tweede directeur zal, bij het stellen van het gekleed model of den *ledeman*, zijne opmerkingen mededeelen omtrent den stand, het licht en de schaduw, het koloriet en de voorkomende plooijen der kleederen, gelijk mede het verstandelijke en verkieslijke, dat daarbij in acht te nemen is.

Nog is aan den tweeden directeur opgedragen, het eerste onderwijs op de teekenscholen, welke bij deze akademie gevoegd zijn, en wel volgens de bepalingen, welke in het reglement voor deze scholen zijn vastgesteld.

De derde directeur zal verplicht zijn acht te geven, dat zij, die zich oefenen in het landschap-schilderen of eenige andere takken der schilderkunst, onder zijn bestuur, van het begin af niet anders volgen dan goede, eenvoudige voorbeelden. Hij zal inzonderheid zorg dragen, dat de beoefenaars, zoodra zij zich hiertoe in staat zullen bevinden, niets dan de natuur zelve bestuderen. Hierom zullen deze gehouden zijn, om hun maandelijks ééne of meer teekeningen of geschilderde studien naar het leven te vertoonen, omtrent welke de directeur aan hen alsdan zijne aanmerkingen zal mededeelen, welke betrekking hebben tot den afstand, de verbeelding en kleur, en tot de grondregelen van het koloriet en licht en bruin in het algemeen.

De vierde directeur zal zich vooral toeleggen, om den beoefenaren de proportien der antieken te leeren kennen; te dien einde zal hij, zoo dikwerf hij hun een pleisterbeeld ter navolging zal voorstellen, zijne aanmerkingen mededeelen, omtrent het karakter van het beeld, omtrent de onderscheidene partijen en het daarbij bedoelde van den maker; vooral om-

trent het verhevene en denkbeeldige, hetwelk in de beeldhouwkunst der Grieken is in acht genomen, en hen niet dan voorbeelden van goeden smaak doen volgen, om hen daardoor het eenvoudige en verheven schoone der oudheid te doen gevoelen en eigen te maken. Bij het onderwijs in het stempelsnijden zal hij zich met den vijfden verstaan, en gezamenlijk met dezen eene goede handleiding geven aan dezulken, welke zich op deze kunst toeleggen.

De vijfde directeur zal bijzonderlijk belast zijn met het onderwijs van al hetgeen de graveerkunst aangaat. Hij zal zorgen, dat zij, die zich op deze kunst toeleggen, niet ophouden gebruik te maken van het onderwijs, bij de eerste klasse, in het teekenen naar het levend model, en bij het beoefenen der graveerkunst geene andere, dan voorbeelden van goeden smaak volgen. Hij zal hun daarbij tevens aanwijzing doen van het schoone en gebrekkige, hetwelk men in werken van die kunst aantreft.

Wegens het onderwijs in het stempelsnijden zal de vijfde directeur met den vierden werkzaam zijn.

De zesde directeur zal, bij zijn onderrigt in de bouwkunst en doorzigtkunde, zorgen, dat een eenvoudige en zuivere smaak vooral worde ingeboezemd. Hij zal, in eene geregelde volgreeks van lessen, de geheele kennis der bouwkunst en doorzigtkunde verklaren, en daarin onderwijzen. Voorts zal hij niet uit het oog verliezen, het noodige onderrigt in de onderscheidene soorten van materialen, berekeningen van kosten tot den opbouw noodig, de verschillende gronden waar gebouwd moet worden, en wat daartoe verder mogt behooren.

Aan hem is tevens opgedragen het onderwijs op de teekenscholen, ingevolge het daarvoor ontworpen reglement; welk onderwijs voornamelijk geschikt moet zijn voor allerlei soort van handwerkslieden, en waarvan de bekwaamste leerlingen gekozen zullen worden, om op de akademie over te gaan en de hoogere lessen bij te wonen.

C. *REGLEMENT voor de Teekenscholen.*

Behalve het voorgemelde hoogere onderwijs in alle vakken der beeldende kunsten, zal bij deze akademie gevoegd worden het eerste onderwijs in de teeken- en bouwkunde; het laatste voornamelijk ingerigt voor handwerkslieden van allerlei aard, ten einde hen tot eene betere kennis van hun werk op te leiden, en den goeden smaak daarbij te bevorderen.

Het bestuur over deze scholen is aan den raad der akademie, of aan eene commissie uit denzelven, opgedragen. Het onderwijs wordt geheel kosteloos gegeven.

De tweede en zesde directeur der akademie zijn met dit onderwijs belast. Hetzelve zal, in een bijzonder lokaal of lokalen, plaats hebben op afzonderlijke uren, welke bij onderlinge schikking door den raad nader bepaald zullen worden.

Het onderwijs zal in de volgende klasfen worden afgedeeld.

Derde of laatste klasfe.

3de *Onderdeeling.* Onderwijzing in de gronden der meetkunde, om het oog vroegtijdig en met gemak aan de proportie der lijnen en hoeken te gewennen, toegepast op eenvoudige figuren, ornamenten enz.

2de *Onderdeeling.* Het teekenen naar goede voorbeelden van gedeelten des menschelijken ligchaams, vervolgens hoofden, handen, voeten enz., zullende voornamelijk daartoe genomen worden voorbeelden, geteekend naar de antieken, om de beoefenaars vroegtijdig aan schoone vormen te gewennen.

1ste *Onderdeeling.* Teekenen naar geteekende akademie-beelden.

Tweede klasfe.

Teekenen naar het pleister; beginnende met enkele deelen, als handen, voeten, hoofden enz., en opklimmende tot geheele standbeelden.

De leerlingen in deze en in de derde klasfe moeten de lesfen van den zesden directeur in de doorzigtkunde bijwonen, en zij,

die den hoogsten prijs behaald hebben, of, naar hunne vorde-
ringen, daartoe geschikt geoordeeld worden, gaan over tot het
hooger onderwijs op de akademie. Dezulken, die zich op de
bouwkunde meer bepaaldelijk toeleggen, of de handwerkslieden,
aan welke dit onderwijs voornamelijk moet tot nut strekken,
gaan, na de twee eerste onderdeelingen der derde klasfe te heb-
ben doorgestaan, over tot de

Eerste klasfe.

Waarbij de volgende onderdeelingen plaats hebben:

2de *Onderdeeling*. Nadere toepassing van de gronden der
meetkunde of de vijf orden van de bouwkunst.

1ste *Onderdeeling*. Toepassing der vijf orden op de burgerlij-
ke bouwkunde, als kozijnen, deuren, trappen, gevels,
kappen enz.; zoodat de leerlingen in staat geraken, den
platten grond, opstal en deelen van een gebouw goed te
teekenen, benevens de gronden der doorzigtkunde.

Ten einde dit onderwijs algemeen nuttig te doen zijn, zal,
gedurende den winter, twee- of meermalen in de week, des
avonds, door den zesden directeur, een geregelde *curfus* ge-
houden worden, waarvan ook handwerkslieden van gevorderde
jaren gebruik kunnen maken, mits zich aan zulke bepalingen
onderwerpende, als daaromtrent vastgesteld zullen worden.

De leerlingen, die hierin genoegzaam bedreven zijn, en zich
meer bepaaldelijk op de bouwkunst in het algemeen willen toe-
leggen, gaan over op de akademie, om zich daar in hunne
kunst meer te volmaken.

Prijzen en aanmoedigingen.

Als prijzen zullen jaarlijks aan de verdienstelijkste leerlingen
worden uitgereikt:

In de derde klasfe. 2de en 1ste *Onderdeeling*. Een getuig-
schrift.

In de tweede klasfe. Een zilveren medaille en een getuig-
schrift.

In de eerste klasfe. 2de *Onderdeeling*. Een getuigfschrift. 1ste
Onderdeeling. Eene kleine zilveren medaille en een getuig-
fschrift.

BESLUIT van den 25sten Maart 1827, houdende aanwijzing eener jaarlijkse som op 's Rijks schatkist, tot aankoop van kunstwerken van levende Nederlandsche meesters.

WIJ WILLEM, ENZ.

Willende aan de kunstenaars in Ons Rijk een nieuw bewijs van Onze bijzondere bescherming geven, en onder hen een', voor den voortgang der schoone kunsten, nuttigen wedijver doen ontstaan;

Op de voordragt van Onzen Minister van binnenlandsche zaken; Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Er zal jaarlijks, te beginnen met 1827, eene som van f 20,000 (*twintig duizend gulden*), uit 's Rijks schatkist, beschikbaar gesteld worden, tot het aankopen van zoodanige kunstwerken van levende Nederlandsche meesters, welke wezenlijke en erkende verdiensten zullen bezitten. In de eerste plaats zullen daarbij in aanmerking genomen worden de kunstwerken op de jaarlijkse tentoonstellingen voorkomende.

Art. 2. Verder zullen uit de bovengemelde som worden uitgedeeld premien voor het graveren van koperen plaatwerken, sijne steenen, medailles, voor het vervaardigen van uitstekende steendrukken, plans van bouwkunde enz.

Art. 3. De tentoonstellingen, in art. 1 bedoeld, zijn die, welke gewoonlijk te *Amsterdam, Antwerpen, Brusel* en *Gent* plaats hebben (1).

Art. 4. Eene commissie van niet minder dan vijf, en niet meerder dan negen leden, bij gelegenheid der bovengemelde tentoonstellingen, door Onzen Minister van binnenlandsche zaken te benoemen, zal de ingeleverde werken beoordeelen, en binnen de *twintig* dagen, na het openen van de tentoonstelling, een verslag omtrent de bevinding van haar onderzoek aan het departement van binnenlandsche zaken inleveren. Dit verslag zal Ons vóór het eindigen van de tentoonstelling, of uiterlijk binnen veertien dagen

---

(1) Is, bij besluit van den 29sten Junij 1827 (*Staatsblad* n°. 34), ook de stad 's *Gravenhage* opgenomen onder de steden, op welke tentoonstellingen, van 's Lands wege, zal worden aangekocht.

na het gedane onderzoek, door gemelden Minister, vergezeld van zijne aanmerkingen en voorstellen, worden aangeboden.

Art. 5. Behoudens de afzonderlijke door Ons te doene bestellingen, zullen voortaan geene werken van levende meesters voor 's Rijks rekening gekocht worden, anders, dan op de wijze bij het tegenwoordige besluit bepaald.

Art. 6. Kunstenaars, welke zullen hebben uitgemunt door werken van buitengewone verdiensten, zullen bij voorkeur in aanmerking komen, bij de begeving van leerstoelen aan de Koninklijke akademien van teeken-, beeldhouw-, graveer- en bouwkunde.

Art. 7. Wij behouden Ons voor, om zeer verdienstelijke kunstenaars ook door ereblijken of anderszins te beloonen.

Onze Minister van binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven enz.

*BESLUIT van den 10den October
1829, n°. 82, wegens het onder-
wijs in het teekenen.*

WIJ WILLEM, ENZ:

Op het rapport van Onzen Minister van binnenlandsche zaken, van den 29sten September laatscl., n°. 108, dat het meerendeel der teekenscholen, bedoeld bij art. 1-4 van Ons besluit van den 13den April 1817, n°. 22, eene te uitsluitende strekking heeft tot de schoone kunsten, met verwaarloozing, min of meer, van de nuttige kunsten, zoodat de gemelde scholen, bij de opleiding van aankomende handwerkslieden, dat nut niet sichten, hetwelk, bij eene meer doelmatige inrigting, van dezelve zouden kunnen worden verwacht;

Verlangende, dat daarin de noodige veranderingen worden gemaakt, en willende, te dien einde, de besturen der meergemelde scholen bekend doen maken met de algemeene trekken, die bij derzelver inrigting zouden kunnen in acht genomen worden;

Hebben besloten en besluiten.

Art. 1. De teekenscholen zullen, zoo veel mogelijk, op die wijze worden ingerigt, dat zij voornamelijk dienen voor de nuttige kunsten.

Art. 2. Onze Minister van binnenlandsche zaken wordt gelast, om aan de besturen mede te deelen een hierbij gevoegd plan van inrigting, onder uitnoodiging, om het onderwijs, zoo veel mogelijk, naar de beginselen van dat plan te doen geven.

Art. 3. Behalve de medailles, uit te reiken aan de leerlingen, welke in de schoone kunsten de meeste vorderingen hebben gemaakt, zullen er ook 's jaarlijks, in Onzen naam, worden uitgereikt aan diegenen der leerlingen, welke, met de meeste vlijt en vrucht, het onderwijs in vakken, tot de nuttige kunsten behorende, zullen hebben genoten.

Art. 4. Onze voornoemde Minister zal dáár, waar hij zulks zal doelmatig achten, een' deskundig' perfoon zenden, om raad te geven, en teregtwijzingen te doen.

Onze Minister van binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven enz.

PLAN voor de inrigting van het onderwijs op de teekenscholen (1).

A. Voorbereidend onderwijs voor eerstbeginnende leerlingen.

- a) Het *lijnteekenen*, ten einde het oog van den leerling te oefenen in het vergelijken van verschillende grootbeden, en zijne hand in het regelmatig trekken van lijnen en figuren.

Dit onderwijs dient gepaard te gaan met het teekenen, eerst naar zeer eenvoudige, en vervolgens naar meer zamengestelde lichamen, welke den leerlingen achtereenvolgens voor oogen worden gesteld.

- b) Het gebruik van passer, maatstok en liniaal, om met de trekpen, volgens de *praktische* meetkunde, regtstandige, evenwijdige, en raaklijnen te trekken, alsmede om figuren, volgens eene gegevene maat, te vergrooten, of te verkleinen, enz.

---

(1) Dit plan behoort tot het bovenstaande besluit.

- c) De wijze van voorstelling op het papier, volgens de meetkunde, door platten grond en opstand, en op verschillende schalen, eerst van eenvoudige en regelmatige, en daarna van meer zamengestelde lichamen, naar mate zich het begrip van den leerling ontwikkelt.

(Nota.) Bij dit onderwijs zal de onderwijzer de definitien en de in de meetkunde aangenomen benamingen der lijnen, figuren en lichamen moeten opgeven, en de juistheid der bewerking door proefneming dienen te bewijzen.

- d) De praktische beginfelen van de doorzigtkunde, toegepast op lijnen en meetkundige figuren, allen te trekken met behulp van pasfer en liniaal.

(Nota.) De onderwijzer zal bij deze lesfen de oefeningen zijner leerlingen zoodanig trachten in te rigten, dat, zoo veel mogelijk, ieder hunner bezig gehouden worde, met zoodanige teekeningen en meetkundige figuren, als meer bijzonder van nut zijn voor zijn toekomstig beroep.

B. Vereenigd onderwijs voor al de leerlingen.

- 1°) Lesfen over de beginfelen van de *theoretische* meetkunde, waarin de onderwijzer door redenering zal bewijzen, hetgeen hij in de klasfe voor de beginnenden, als ware het, met den pasfer en den maatflok in de hand, heeft aange-toond.

- 2°) Lesfen, welke ten doel zullen hebben, zoowel de verklaring en teekening der verschillende bouwkundige orden en van de daartoe behoorende sieraden, als de teekening en theorie der fchaduwfen, en eindelijk de beginfelen van het wasfchen enz.

- 3°) Het teekenen van gedeelten van het menschelijk ligchaam, naar voorbeelden.

C. Bijzonder onderwijs.

1°) Voor de nuttige kunsten.

- 1°) Het teekenen van voorwerpen, behoorende tot de bouwkunde, of van zamengestelde werktuigen.

2°) Lesfen over de beginselen der beschrijvende meetkunde en zamenstelling der daartoe behoorende teekeningen.

Dit onderwijs, sub n°. 1 en 2, zal vergezeld dienen te gaan met inlichtingen of lesfen over de constructie, bij monde te geven.

2°) *Voor schoone kunsten.*

Het teekenen van het menschelijk ligchaam, naar beelden, en eindelijk naar het leven, met zoodanige bijkomende lesfen, als de aard der inrigting zal medebrengen.

Goedgekeurd enz.

---

*REGLEMENT voor het Koninklijk
Nederlandsche instituut van weten-
schappen, letterkunde, en schoone
kunsten, van den 6den April 1816.*

EERSTE AFDEELING.

Algemeene inrigting.

§ 1. Er is voor het geheele Rijk een Koninklijk Nederlandsch instituut van wetenschappen, letterkunde, en schoone kunsten, in Amsterdam gevestigd. De Koning is beschermer van hetzelfde (1).

§ 2. Het instituut is verplicht tot de volmaking der wetenschappen, letterkunde, en schoone kunsten werkzaam te zijn, zoo door deszelfs bijzondere nasporingen en eigene ontdekkingen, als door de zorg, welke het zal aanwenden, om de nasporingen en ontdekkingen, welke zoo in dit Rijk als in andere landen reeds zijn gedaan en nog dagelijks gedaan worden, bijeen te zamelen.

Het instituut beijvert zich inzonderheid op voorwerpen, welke het algemeen belang meer van nabij betreffen; en elke klasfe draagt Ons, in een uitgewerkt rapport, al datgene voor, hetwelk

---

(1) Het heeft Zijne Majesteit vervolgens ook behaagd, zich niet alleen beschermer, maar ook bovendien *honorair* lid van het instituut te verklaren.

zij, met betrekking tot de wetenschappen, letterkunde, of schoone kunsten, zal oordeelen meer onmiddellijk den voorspoed en glorie van Ons Rijk te kunnen bevorderen.

§ 3. Het instituut is verdeeld in vier klasfen.

De wis- en natuurkundige wetenschappen zijn het voorwerp der werkzaamheden van de eerste klasfe.

De tweede houdt zich bezig met de Nederlandsche letterkunde, gefchiedenis en oudheden.

De derde met de Latijnsche, Griekfsche en Oosterfsche letterkunde, de wijsbegeerte, de gefchiedenisfen van vreemde volkeren en derzelver oudheden.

§ 4. De klasfen zullen ten hoogfte bestaan:

De eerste uit vijf en veertig,

De tweede en derde uit dertig, en

De vierde uit vijf en dertig leden.

De fecretarisfen der klasfen zijn onder dit getal niet begrepen.

§ 5. De leden worden gekozen onder de meest uitmuntende geleerden en kunstenaars van het gehele Rijk, gedeeltelijk ter plaatfe, waar het instituut gevestigd is, gedeeltelijk elders, zonder onderscheid in welke provincie woonachtig. Deze laatsten genieten gelijke regten als de eerften.

TWEEDE AFDEELING.

Inrigting der klasfen.

§ 6. De voorwerpen, met welke de eerste klasfe zich moet bezig houden, zijn in vijf afdeelingen gefplitst.

1°. De wiskunde, de landmeetkunde, sterrekunde, aardrijks- en zeevaarkunde, zijn de voorwerpen der eerste afdeeling.

2°. De werktuigkunde, de kennis van de leiding, de beweging en de kracht van het water, mitsgaders de water- en fcheepsbouwkunde, zijn de voorwerpen der tweede afdeeling.

3°. De algemeene natuurkunde, de fcheikunde en de delfftof-kunde, behooren tot de derde.

- 4°. De kruidkunde, landbouw, landhuishoudkunde en de vee-artsenijkunde, zijn de voorwerpen der vierde afdeeling.
- 5°. De ontleedkunde van den mensch, de vergelijkende ontleedkunde, de dierkunde en de genees- en heilkunde, behooren tot de vijfde afdeeling.

Iedere afdeeling bestaat uit negen leden.

§ 7. De voorwerpen van de werkzaamheden der tweede klasfe worden in twee afdeelingen gesplitst.

De Nederlandsche taal, welsprekendheid en dichtkunde, zijn het voorwerp der eerste afdeeling.

De tweede is bestemd voor de vaderlandsche geschiedenis en oudheden.

Iedere afdeeling bestaat uit vijftien leden.

§ 8. De voorwerpen der werkzaamheden van de derde klasfe zijn verdeeld in drie afdeelingen.

Eerste afdeeling: de Latijnsche, Grieksche en Oosterfche taal- en letterkunde.

Tweede afdeeling: de oude en nieuwe geschiedenissen der vreemde volken; derzelve oudheden en gedenkstukken.

Derde afdeeling: de wijsbegeerte.

Iedere afdeeling bestaat uit tien leden.

§ 9. De vierde klasfe is in zes afdeelingen gesplitst.

De eerste afdeeling is zamengefeld uit kenners en begunftigers der fchoone kunsten; bijzonder uit de zoodanigen, welke door hunne verzamelingen den Nationalen kunstroom onderschragen, of der werkzaamheid van nog levende kunstenaars voedsel geven. De vijf overige afdeelingen zijn zamengefeld uit kunstenaars, als:

De tweede uit beoefenaars der fchilderkunst;

De derde, der beeldhouwkunst;

De vierde, der graveerkunst;

De vijfde, der bouwkunst, en

De zesde, der toonkunst; deze laatste voor zoo veel de zamenvelling aangaat.

De eerste dezer zes afdeelingen bestaat uit tien, de tweede uit negen, de overigen elk uit vier leden.

§ 10. Iedere klasfe kan zes harer leden onder die der overige klasfen verkiezen.

§ 11. Iedere klasfe verkiest in de eerste vergadering van Augustus, bij volftrekte meerderheid en geheime stemming, onder de leden in *Amsterdam* woonachtig, eenen voorzitter, om in beftuur te treden met het einde der gewone algemeene vergadering van het instituut, en daarin te blijven tot het einde der volgende algemeene vergadering.

Bij afwezigheid van den voorzitter wordt deszelfs plaats vervuld door dat lid, hetwelk het laatst als zoodanig is afgetreden; en wanneer ook deze niet tegenwoordig is, door den oudften in jaren.

§ 12. Iedere klasfe verkiest onder de leden, in *Amsterdam* woonachtig, bij volftrekte meerderheid en geheime stemming, haren secretaris. Deszelfs benoeming wordt aan 's Konings goedkeuring voorgedragen.

Hoezeer de secretaris lid der klasfe is, behoort hij echter tot geene bijzondere afdeeling.

§ 13. De secretarissen der klasfen zijn belast met het houden der notulen van de klasfen, en het stellen der rapporten, die aan het instituut in de algemeene vergadering moeten worden medege-deeld; als ook van de schets der werkzaamheden van de klasfe, welke in de openbare vergadering van de klasfe moet gelezen worden, en van het programma der prijzen, die worden uitgeo-loofd; welk alles zij aan de goedkeuring hunner respectieve klasfen voordragen. Voorts zijn zij belast met de zorg voor alles, wat tot den post van eenen secretaris wordt gevorderd, en moet al hetgeen aan de klasfe wordt ingezonden, aan den secretaris worden geadresfeerd, die het onmiddellijk brengt ter kennis van den president.

Het staat evenwel aan elke klasfe vrij, om, bij minnelijke schikking, eenig afzonderlijk gedeelte der werkzaamheden van het secretariaat, aan eenen harer leden, buiten den secretaris, voor eenen langeren of korteren tijd op te dragen.

§ 14. Een secretaris zijn ontslag gevraagd en bekomen hebbende, wordt tot die afdeeling zijner klasfe toegevoegd, welke hij verkiest, schoon ook dezelve voltallig ware.

§ 15. Elke klasfe kan acht geassocieerden benoemen, onder de meest beroemde geleerden en kunstenaars in andere landen.

Derzelyer keuze is aan 's Konings goedkeuring onderworpen. De geassocieerden hebben zitting in de algemeene vergaderingen van het instituut, alsmede in al de bijzondere en openbare vergaderingen der klasfen; zij hebben, ten aanzien van alle wetenschappelijke voorwerpen, stem in dezelve.

§ 16. Leden, die zich met der woon buiten het Rijk begeven, worden als supernumeraire geassocieerden bij hunne klasfen aangemerkt. Terugkeerende, zijn zij supernumeraire leden derzelve.

§ 17. Iedere klasfe kan zich correspondenten benoemen, buiten *Amsterdam* woonachtig, zoowel buiten als binnen het Rijk; en wel, de eerste klasfe zestig; de overige klasfen ieder veertig. De correspondenten hebben zitting in de algemeene vergaderingen van het instituut, alsmede in de bijzondere en openbare vergaderingen der klasfe, waartoe zij behooren; doch zonder eenig deel aan de raadplegingen te kunnen nemen.

§ 18. De benoeming van leden geschiedt door de klasfe, in welke eene plaats onvervuld is, bij volstrekte meerderheid en geheime stemming, en wordt aan 's Konings goedkeuring voorge dragen.

§ 19. De klasfen, kabinetten verzamelende, voor welke directeuren en oppassers worden vereischt, benoemen die, ieder voor zich, bij volstrekte meerderheid en geheime stemming, en wordt de benoeming der directeuren aan 's Konings goedkeuring voorge dragen.

§ 20. De directeuren worden onder de leden der respectieve klasfen gekozen. De mindere geëmploijeerden moeten buiten het instituut worden genomen.

DERDE AFDEELING.

Bijzondere en openbare vergaderingen der klasfen.

§ 21. Iedere klasfe houdt alle veertien dagen eene gewone bijzondere vergadering. De eerste en vierde klasfe vergaderen de eene week, de tweede en derde de andere week; ieder op zijn minst twee uren lang.

Het staat echter aan elke klasfe vrij, om in het vervolg, en wanneer zij het voor hare werkzaamheden nuttig of noodig mogt oordeelen, wekelijks te vergaderen.

§ 22. De voorzitters der klasfen zijn bevoegd, eene buitengewone vergadering hunner klasfen bijeen te roepen, wanneer zaken, welke hun geen uitstel fchijnen te lijden, zulks vorderen.

§ 23. Al de leden van het instituut zijn bevoegd, de bijzondere vergaderingen van elke klasfe bij te wonen, doch zonder deel aan de raadplegingen der klasfen te nemen, tot welke zij niet behooren.

§ 24. Ieder lid van het instituut kan aanmerkingen, verhandelingen, of zoodanige andere voortbrengfelen zijner werkzaamheid, als hij mogt verkiezen, aan eene klasfe aanbieden, tot welke hij niet behoort, mits hij den prefident daarvan kennis geve, die hem, zoo spoedig doenlijk, de gelegenheid zal verfchaffen, om zulk een ftuk in de vergadering der klasfe in te leveren.

§ 25. De leden, binnen *Amsterdam* wonende, zijn verplicht, bij al de bijzondere gewone en buitengewone vergaderingen hunner klasfe, gelijk mede bij al de openlijke en algemeene vergaderingen, tegenwoordig te zijn.

§ 26. Leden, buiten *Amsterdam* wonende, worden uitgenoodigd, de bijzondere vergaderingen zoo dikwijls bij te wonen, als hun mogelijk zijn zal; doch zij zijn slechts verplicht in de algemeene, en in zoodanige bijzondere vergaderingen te verfchijnen, tot welke de klasfe, waartoe zij behooren, hen exprefkelijk mogt hebben opgeroepen; zij zijn bovendien verplicht, hun beredeneerd advies aan de klasfe in te zenden, over alle punten, over welke zij worden geraadpleegd; zij zullen insgelijks, door de mededeeling van hunne ontdekkingen en nafporingen, door de inzending van verhandelingen, en door alle middelen, die binnen hun bereik zijn, tot de werkzaamheden der klasfe, het algemeene nut, en den lufter van het instituut, het hunne toebrengen.

§ 27. Leden, die, om hunne hooge jaren of andere wettige redenen ter beoordeeling der klasfe, zich verfchoonen van een werkzaam aandeel te nemen aan de verrigtingen hunner klasfen, worden als rustende leden derzelve klasfen aangemerkt, behoudens titel, rang, en alle verdere voorregten van leden des instituuts; wordende, ter aanvulling van het getal der werkende leden, de vereifchte nieuwe benoeming gedaan en aan 's Konings goedkeuring onderworpen.

§ 28. Leden, wier tijdelijk beletfel heeft opgehouden, wor-

den weder als werkende aangemerkt, en geschiedt bij de eerste vacature geene nieuwe benoeming.

§ 29. Leden, die, zonder zich door wettige redenen te verschoonen, of zonder verkregen verlof van hunne klasfe, zich gedurende twee jaren onttrekken aan de vergaderingen of werkzaamheden hunner klasfe, worden, na vruchteloze aanmaning uit naam en op last hunner klasfe, door dezelve gerekend afstand gedaan te hebben van hun lidmaatschap, en wordt in dit geval hunne plaats door eene nieuwe benoeming vervuld.

§ 30. Hoezeer de klasfen, uit hoofde van de verscheidenheid der haar opgedragene voorwerpen, in afdeelingen gesplitst zijn, benoemt echter iedere klasfe, daar al hare leden slechts één ligchaam uitmaken, zoo dikwijls een werk onderzocht, een rapport gemaakt, eenige proeven genomen, of eenig ander werk verrigt moet worden, onder al hare leden, zonder onderscheid en zonder op de afdeeling te letten, diegenen, welke zij het meest geschikt oordeelt, om aan haar oogmerk te beantwoorden, of de haar opgelegde taak te volbrengen.

§ 31. Wanneer eene klasfe eenig werk heeft ondernomen, of met eenig rapport belast is, voor hetwelk de kundigheden der overige klasfen, of van sommige derzelve, nuttig of noodig zijn kunnen, geeft zij daarvan aan die klasfe kennis; welke commissarissen benoemt, om aan het werk van de klasfe, die aanvraag gedaan heeft, deel te nemen. Dit gemeenschappelijk werk zijnde afgelopen, doen de gecommiteerden daarvan verslag aan de klasfe, tot welke zij behooren.

§ 32. Alle personen, die de wetenschappen, de letterkunde, of de schoone kunsten beoefenen, kunnen, hoezeer zij niet tot het instituut, hetzij als leden of als correspondenten, behooren, aan hetzelfde echter de vruchten van hunne nasporingen en werkzaamheden mededeelen, en worden zelfs wel expresfelijk daartoe uitgenoodigd. Te dien einde zullen zij daarvan aan den president van eene der klasfen moeten kennis geven, die hun zal doen weten, wanneer zij in de vergadering zullen worden toegelaten. Zij zullen de verhandelingen of aanmerkingen, die zij hebben voorgelezen, en, of de voorwerpen zelve, welke zij hebben aangeboden, of derzelver beschrijving en afbeelding of model, aan de klasfe moeten laten. Deze zal eene commissie tot derzelver onderzoek benoemen, en, zoo het ingezondene of voorgelezene

wordt goedgekeurd, zal een getuigschrift daarvan aan den steller of inleveraar worden afgegeven.

De klasfe zal beslifen, of de verhandelingen en aanmerkingen verdienen onder hare stukken te worden uitgegeven; wordende in dit geval de fchrijver geacht, zijn regt van eigendom op dezelve aan de klasfe te hebben afgeftaan; doch zal hem vrij ftaan, ingeval van afkeuring, een affchrift, te zijnen koste, van zijn werk te nemen, en daarover als zijn eigendom te befchikken. Het inftitoot zal Ons jaarlijks een verflag geven van de lieden, die zich door de mededeeling hunner werkzaamheden hebben onderfcheiden.

§ 33. Iedere klasfe looft om de twee jaren een' of meer prijzen uit voor diegenen, die, naar hun oordeel, de meest belangrijke ontdekkingen gedaan, of het beste werk zullen geleverd hebben, of wel, op een voorgesteld onderwerp, eene verhandeling zullen hebben ingediend, welke de klasfe oordeelt, dat verdient bekroond te worden.

De waarde en het getal der prijzen wordt door de klasfe niet bepaald, dan nadat zij ten minfte drie maanden vóór hare openbare vergadering een beredeneerd voorftel deswege aan den Commisfaris-generaal tot het onderwijs, de wetenschappen en de kunften gedaan, en daarop 's Konings goedkeuring bekomen zal hebben. Al hetgeen het toewijzen of uitloven van prijzen betreft, wordt finaal geregeld in de gewone vergadering, welke de openlijke zitting der klasfe voorafgaat.

§ 34. Iedere klasfe houdt om de twee jaren eene openbare vergadering, in welke de fecretaris de fchets der werkzaamheden van de klasfe zal voorlezen, de toewijzing der prijzen, bijaldien dezelve heeft plaats gehad, aankondigen, en kennis geven van het programma, bij hetwelk nieuwe prijzen worden uitgelooft. Eindelijk zullen eenige leden, bijaldien de tijd zulks toelaat, verhandelingen voorlezen, welke, zoo veel mogelijk, voorwerpen van algemeen belang ten onderwerp zullen moeten hebben.

§ 35. Iedere klasfe heeft hare eigene administratie van de haar toegekome penningen, waarvan zij zelve de rekening en verantwoording van haren penningmeester examineert, en naar bevinding probeert en kwiteert.

Ook kan iedere klasfe, wanneer haar eenige last van het Gouvernement wordt gegeven, welker volvoering bijzondere onkosten vereischt, daartoe bij hetzelfde eene aanvraag van penningen doen.

§ 36. Iedere klasse maakt de noodige schikkingen voor de uitgaven van hare werken, en van de stukken, welke haar mogten zijn toegezonden en hare goedkeuring hebben verworven, en wel in den bij het instituut aangenomen' boekvorm van groot quarto, ten einde de verhandelingen der verschillende klassen, die, hoezeer ook orderling onderscheiden, echter slechts één ligchaam en één instituut uitmaken, op eene gelijkvormige wijze, en als te zamen één werk uitmakende, worden gedrukt en uitgegeven.

VIERDE AFDEELING.

Over de algemeene vergaderingen van het instituut.

§ 37. De vier klassen van het instituut komen ééns in het jaar, als instituut, in eene gewone algemeene vergadering, bijeen.

§ 38. De algemeene vergadering wordt geprefideerd door den voorzitter van eené der klassen, daartoe in den loop der laatste gewone algemeene vergadering, bij meerderheid van stemmen, door de toen aankomende voorzitters der vier klassen benoemd.

§ 39. De secretaris der klasse van den president is secretaris der algemeene vergadering.

§ 40. In het tijdvak van de eene algemeene vergadering tot de volgende, worden de voorschreven president en secretaris als president en secretaris van het geheele instituut beschouwd, en belast met de briefwisseling en verdere algemeene belangen van hetzelfde; om welke belangen de president, zulks noodig oordeelende, een committé van presidenten en secretarissen, of van presidenten en secretarissen en de leden der administrative commissie, kan bijeen roepen.

§ 41. Genoegzamen tijd vóór de algemeene vergadering, zal iedere klasse raadplegen en besluiten over hetgeen zij in die vergadering, betreffende de belangen van het geheele instituut, mogt hebben voor te stellen.

Eene maand vóór de vergadering zullen de presidenten en secretarissen, benevens de president der administrative commissie, zich in committé vereenigen, om de besluiten der klassen aan elkander mede te deelen; daarvan een geheel te maken, voor zoo verre er meer dan eene klasse hetzelfde voorstel doet; de voorstellen aan te nemen, die slechts door eene der klassen of de administrative commissie zullen geschieden; en daaruit, zoo wel als uit

de algemeene punten, waarover in de vergadering moet worden geraadpleegd, den brief van beschrijving te bepalen voor al de leden van het instituut.

De voorzitter van het bestuur presideert in dit committé; de secretaris verzendt den convocatiebrief.

§ 42. In iedere algemeene vergadering lezen de vier secretarissen, te beginnen met de klasse van den president, en volgende de orde der overige klassen naar derzelver nommer, een verslag der werkzaamheden van hunne klasse gedurende het vorige jaar; vervolgens draagt de president de voorwerpen van deliberatie, welke in het committé, § 41 gemeld, zijn vastgesteld, afzonderlijk voor; en brengt daarna alle zoodanige voorstellen in omvraag, welke het geheele instituut en deszelfs algemeene belangen betreffen, en welke door leden, binnen het Rijk, doch buiten Amsterdam, woonachtig, in de eerste zitting aan hem zijn opgegeven.

§ 43. De secretaris der algemeene vergadering trekt een algemeen verslag uit de rapporten der secretarissen, in § 42 vermeld, hetwelk door de presidenten van het afgelopen jaar en de secretarissen wordt gearresteerd, en welks aanhef en slot in de algemeene vergaderingen worden voorgelezen, om, namens dezelve, door gemelde presidenten en secretarissen, benevens den president der administratieve commissie, aan Zijne Majesteit te worden aangeboden, met bijvoeging van eene memorie der verzoeken, welke aan Hoogstdenzelven zouden mogen worden gedaan, om deze instelling tot eenen grooteren graad van nuttigheid en volmaaktheid te brengen.

§ 44. Al de vragen, welke het instituut aan den Koning zou willen doen, en alle verhandelingen en rapporten, die het Zijne Majesteit zou willen aanbieden, zullen door hetzelfde aan het hoofd van het departement van het onderwijs en van de wetenschappen en kunsten worden ingezonden, met uitzondering alleen van het jaarlijksch algemeen verslag en de memorie, in § 43 vermeld.

§ 45. De algemeene vergadering zal, bijaldien zulks vereischt wordt, bij adjournement kunnen worden verlengd.

§ 46. Indien zeer gewigtige zaken, het algemeen belang van het instituut betreffende, zulks vorderen, kan eene buitengewone algemeene vergadering beschreven worden. In zoodanige gevallen vereenigen de presidenten en secretarissen der vier klassen, bene-

vens de leden der administrative commissie, zich in comité, om de punten van beschrijving te stellen.

Van eene buitengewone algemeene vergadering wordt de convocatie-brief gezonden aan al de leden, in Amsterdam woonachtig, en aan diegenen der leden buiten Amsterdam, wier afstand van woonplaats of verblijf in der tijd zulks niet vruchteloos maakt, wegens den dringenden spoed der bijeenroeping.

§ 47. De buitengewone algemeene vergadering zal, zulks noodig bevonden wordende, bij adjournement kunnen worden verlengd; doch zal over geene andere zaken, dan in den convocatie-brief staan uitgedrukt, gedelibereerd worden. In geval van adjournement wordt, wanneer de tijd zulks toelaat, de convocatie-brief aan alle leden gezonden.

§ 48. Al de geëmployeerden bij het geheele instituut worden in de algemeene vergadering, bij volstreckte meerderheid, benoemd op voordragt van het comité van presidenten, secretarissen en de leden der administrative commissie.

§ 49. Wanneer er een eerste bibliothecaris of onder-bibliothecarissen benoemd moeten worden, geschiedt zulks insgelijks in eene algemeene vergadering, bij volstreckte meerderheid en geheime stemming.

De benoeming van den eersten bibliothecaris moet door den Koning worden goedgekeurd.

De eerste bibliothecaris wordt onder de leden van het instituut gekozen. De onder-bibliothecarissen en andere geëmployeerden moeten buiten dezelve gekozen worden.

VIJFDE AFDEELING.

Van de administrative commissie van het instituut.

§ 50. Er is voor het geheele instituut eene administrative commissie van vijf leden, in Amsterdam woonachtig, van welke twee uit de eerste en één uit iedere der drie overige klassen wordt gekozen. Zij worden bij volstreckte meerderheid en geheime stemming door de klasse benoemd, tot welke zij behooren.

§ 51. Deze commissie is belast met al hetgeen tot de generale administratie van het instituut, deszelfs gebouw en algemeene uitgaven betrekkelijk is.

§ 52. Ieder lid van deze commissie zal vijf jaren in functie blijven. Jaarlijks treedt één lid af, wiens plaats door een lid uit dezelfde klasse wordt vervuld.

De commissie verkiest haren voorzitter voor het geheele jaar des instituuts, en geeft van deze keuze kennis aan den voorzitter van de algemeene vergadering, als ook aan het hoofd van het departement van onderwijs en van de kunsten en wetenschappen.

De commissie zal, eene maand vóór het einde van het jaar, de klasse, tot welke het afredende lid behoort, daarvan kennis geven en uitnoodigen tot het benoemen van een lid in deszelfs plaats.

§ 53. De vaste som, voor de jaarlijksche uitgaven van het instituut toe te staan, zal door de administrative commissie worden ontvangen.

§ 54. Deze som wordt (eens voor altijd) in een committé van presidenten en secretarissen, benevens de leden der administrative commissie, percentsgewijze verdeeld onder de klassen, voor de volgende respecten, als: traktementen van secretarissen, directeuren en geëmployeerden; presentiegelden en indemniteiten van leden; prijzen en gratificaties; briefporten; het lezen van journalen; vervaardigen van teekeningen; doen van proeven; drukken van biljetten, brieven, kleine rapporten; eene som van onvoorziene onkosten; en, onder de administrative commissie zelve, voor zoo verre de onkosten voor het geheele instituut aan traktementen van bibliothecaris en onder-bibliothecarissen, commies en klerken, bureau-onkosten, huisbewaarster, bode, voorts aan vuur, licht, meubelen, alsmede het aankopen van boeken, en onvoorziene uitgaven, betreft.

§ 55. De administrative commissie volstaat in hare verantwoording, voor de penningen aan de klassen afgestaan, met derzelve kwitantie voor deze penningen.

§ 56. De administrative commissie doet jaarlijks rekening en verantwoording van hare geheele administratie aan de algemeene vergadering, met overlegging van al de bescheiden daartoe. Eene commissie van vijf leden wordt benoemd, om te zamen met den voorzitter der administrative commissie die rekening na te gaan, en vervolgens aan de vergadering rapport te doen.

Bij goedkeuring der vergadering zal, ten blijke daarvan en tot finale decharge der administrative commissie, de rekening *in triplo* door den voorzitter en secretaris worden geteekend; strekkende het eene exemplaar der aldus geteekende rekening, om onder de

archiven van het instituut te worden gebragt; het andere, om onder die der administrative commissie te berusten; en het derde, om te dienen tot verantwoording bij het hoofd van het departement voor het onderwijs en voor de wetenschappen en kunsten.

Geapprobeerd bij besluit enz.

REGLEMENT van orde, voor de algemeene vergadering van het Koninklijk-Nederlandsche instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten.

EERSTE AFDEELING.

Zitting en rang der leden, en algemeene bepalingen.

§ 1. Er wordt, volgens § 37 van het reglement voor het instituut, door Zijne Majesteit gearresteerd, alle jaren eene algemeene vergadering gehouden van al de klasfen van het instituut, en alzoo van het instituut en corps. De dag, waarop zij gehouden wordt, is bepaald op den laatsten Maandag in Augustus. Zij kan, volgens § 45, bijaldien zulks vereischt wordt, bij adjournement worden verlengd.

§ 2. Voor Zijne Majesteit, als beschermheer van het instituut, wordt aan het hooger einde der vergaderkamer een aanzienlijke zetel bestemd.

§ 3. Indien het Zijne Majesteit behagen mogt, de vergadering met Zijne Hooge tegenwoordigheid te vereeren, en van Hoogstdezelfs komst kennis te doen geven, zal de vergadering geene zaken beginnen vóór de komst van Zijne Majesteit. Eene commissie, bestaande uit den voorzitter, den secretaris en de acht oudste leden der vergadering, zal Zijne Majesteit aan de deur van het huis te gemoet treden, en Hoogstdenzelven naar de vergaderzaal en de bestemde zitplaats geleiden. De voorzitter zal Zijne Majesteit, uit naam der vergadering, begroeten, en Hoogstdezelfs verlof verzoeken, om de deliberatien te beginnen.

Er zal op gelijke wijze uitgeleide aan Zijne Majesteit gedaan worden.

§ 4. Indien het Zijne Majesteit behagen mogt, zich onverwacht in de vergadering te begeven, zullen alle deliberatien ophouden; de voorzitter zal Zijne Majesteit te gemoet treden, Hoogstdenzelven, uit naam van het instituut, begroeten, een kort verslag geven van hetgeen reeds in de vergadering is verrigt, en verlof verzoeken, om de deliberatien te vervolgen.

Er zal aan Zijne Majesteit uitgeleide gedaan worden op dezelfde wijze, als in het voorgaande artikel is bepaald.

§ 5. De leden zullen in de algemeene vergadering bij klasze zitting nemen.

§ 6. Vermits alle geëmployeerden van het geheele instituut, volgens § 48 van het reglement, in de algemeene vergadering, bij volstreckte meerderheid van stemmen, op voordragt van het committé van presidenten, secretarissen en de leden der administrative commissie, moeten benoemd worden, zal, wanneer zoodanige benoeming moet geschieden, van dezelve in de brieven van convocatie onder de punten van beschrijving melding gemaakt worden.

§ 7. Indien in den tusschentijd van de eene algemeene vergadering tot de volgende een geëmployeerde van het instituut zijnen post door den dood of anderzins verlaat, zal het committé, in § 6 genoemd, zorgen, dat die post, zoo veel volstreckt onontbeerlijk is, *ad interim* worde vervuld. Zoo de post van dien aard is, dat er volstreckt geene provisonale vervulling zonder nadeel van het instituut kan plaats hebben, zal er eene buitengewone algemeene vergadering worden beschreven.

Hetzelfde zal plaats hebben, wanneer hetzelfde committé het noodzakelijk oordeelt, eenen geëmployeerde wegens wangedrag in zijnen post te schorfen.

§ 8. Al de geëmployeerden van het instituut moeten, volgens § 49 van het reglement, buiten de leden van het instituut benoemd worden, uitgenomen alleen de eerste bibliothecaris, die uit dezelve zal verkozen worden.

De benoeming van dezen moet, even als die van onderbibliothecarissen, niet alleen bij volstreckte meerderheid van stemmen, maar ook bij geheime stemming geschieden. Bovendien moet de benoeming van den eersten bibliothecaris ter goedkeuring aan Zijne Majesteit worden aangeboden.

TWEDE AFDEELING.

Van den voorzitter en den secretaris.

§ 9. De voorzitter wordt jaarlijks, volgens § 38 van het reglement voor het instituut, in een committé van de voorzitters der vier klasfen, door en uit dezelve, bij meerderheid van stemmen, benoemd.

§ 10. Bij het scheiden der gewone algemeene vergadering, zal haar voorzitter den nieuw verkozen' voorzitter uitroepen, welke dien post in de volgende algemeene vergadering zal bekleeden.

§ 11. Indien de voorzitter, bij het houden der algemeene vergadering, ziek of afwezend mogte zijn, of in den loop des jaars aan zijnen post komt te ontvallen, zullen de voorzitters der drie overige klasfen, te zamen met dat lid van de klasfe, waartoe de voorzitter behoort, hetwelk aldaar, volgens § 12 van het reglement, alsdan moet voorzitten, bij meerderheid van stemmen beslifen, wie hunner den post van voorzitter dan zal waarnemen. Des onverminderd, blijft de secretaris dier klasfe, tot welke de afwezend zijnde voorzitter behoort, met de waarneming van het secretariaat, in deze algemeene vergadering, belast.

§ 12. De secretaris van de klasfe, tot welke de voorzitter behoort, is, volgens § 39 van het reglement, secretaris van de algemeene vergadering. Hij heeft de archiven van het instituut onder zijne bewaring in de algemeene secretarij, en is voor dezelve verantwoordelijk.

§ 13. Bij ziekte of afwezendheid van den secretaris, zal dat lid zijner klasfe, hetwelk in deszelfs afwezendheid het secretariaat waarneemt, den post van secretaris der algemeene vergadering bekleeden.

§ 14. In het tijdvak van de eene algemeene vergadering tot de volgende, wordt de secretaris der aanstaande algemeene vergadering als secretaris van het instituut beschouwd, en is als zoodanig, nevens den president, belast met de briefwisseling van het instituut.

§ 15. Indien zeer gewigtige zaken, het algemeen belang van

het instituut betreffende, zulks vorderen, kan eene buitengewone algemeene vergadering beschreven worden. In zoodanige gevallen vereenigen de presidenten en secretarissen der vier klassen, benevens de leden van de administrative commissie, zich in committé, om de punten van beschrijving te stellen. De convocatiebrief wordt gezonden aan al de leden in *Amsterdam* woonachtig, en aan diegenen der leden buiten *Amsterdam*, wier afstand van woonplaats zulks niet vruchteloos maakt, wegens den dringenden spoed der bijeenroeping.

§ 16. Eene buitengewone vergadering zal, zulks noodig bevonden wordende, bij adjournement kunnen worden verlengd; doch zal over geene andere zaken, dan in den convocatiebrief staan uitgedrukt, gedelibereerd worden.

DERDE AFDEELING.

Van de orde der algemeene vergadering, en het beleid der zaken in dezelve.

§ 17. De voorzitter zal de vergadering met eene aanspraak openen.

§ 18. De voorzitter verzoekt de secretarissen der klassen, om, volgens § 42 van het reglement voor het instituut, achtereenvolgens, het verslag der werkzaamheden van hunne klasfe gedurende het afgelopen jaar voor te lezen. Hij zal eerst den secretaris der klasfe, waartoe hij zelf behoort, oproepen; dan die van de klasfe, welke op deze volgt, enz.

§ 19. De voorzitter zal al de punten, waarop de vergadering beschreven is, en die, welke hem door leden, buiten *Amsterdam* woonachtig, zijn opgegeven, één voor één voordragen; op ieder de gevoelens der leden, naar den rang hunner zitting, vernemen, en het goeddunken der vergadering volgens de meerderheid der stemmen opmaken. In alle gevallen, waar de stemmen mogten staken, zal de president eene dubbele stem uitbrengen.

§ 20. Er zal eene commissie benoemd worden van vijf leden, twee uit de eerste, en één uit iedere der andere klassen; ten einde uit hetgeen in de vergadering tot verdere volmaking

van het instituut voorgesteld en besloten mogt zijn, eene gemotiveerde memorie op te stellen, behelzende de verzoeken, welke het instituut aan Zijne Majesteit zoude te doen hebben, om deze inrigting tot eenen grooteren graad van nuttigheid en volmaaktheid te brengen; welke memorie Zijne Majesteit bij § 43 der grondwet toegestaan heeft, dat jaarlijks aan Hoogst-denzelven zoude mogen worden aangeboden.

§ 21. Wanneer er eenige commissien moeten benoemd worden, zullen de leden daartoe door den voorzitter verkozen worden, tenzij in die gevallen, waarin de voorzitter mogt oordeelen het noodig te zijn, dat die benoeming door de vergadering zelve geschiede.

§ 22. De administrative commissie doet aan de vergadering rekening en verantwoording van de geheele administratie, met overlegging van al de bescheiden daartoe. Eene commissie van vijf leden wordt benoemd, om, te zamen met den voorzitter der administrative commissie, de rekening na te gaan, en vervolgens aan de vergadering rapport te doen. Bij goedkeuring der vergadering zal, ten blijke daarvan, en tot finale decharge, de rekening *in triplo* door den voorzitter en secretaris worden ondertekend; strekkende het eene exemplaar der aldus geteekende rekening, om onder de archiven van het instituut te worden gebragt, het andere, om onder die van de administrative commissie te berusten, en het derde, om te dienen ter verantwoording bij den Commissaris-generaal tot het onderwijs, de wetenschappen en kunsten.

§ 23. Onmiddellijk vóór het scheiden der vergadering en het proclameren van den nieuwen voorzitter, zal de voorzitter aan de vergadering bekend maken, wie, door de daartoe geregtigde klasse, tot medelid van de administrative commissie benoemd is geworden, en denzelven als zoodanig uitroepen. Eerst op dat oogenblik zal het lid, dat uit de commissie moet gaan, verstaan worden af te treden.

§ 24. De voorzitter zal de vergadering met eene aanspraak sluiten.

B E S L U I T.

§ 25. Geene verandering zal in dit reglement gemaakt worden, dan na als een punt van beschrijving te zijn opgegeven,

en bij volstrekte meerderheid der stemmen te zijn aangenomen; aangenomen zijnde, zal de beslotene verandering ter goedkeuring van Zijne Majesteit worden aangeboden, en, na bekomene goedkeuring, verbindende zijn voor alle leden (1).

Geaprobeerd bij besluit enz.

*WETTEN van het provinciaal Utrechts
genootschap van kunsten en weten-
schappen, vastgesteld in eene alge-
meene vergadering van het genoot-
schap, den 11den Junij 1817.*

EERSTE AFDEELING.

*Doeleinde van dit genootschap. Middelen ter
bereiking van hetzelfde.*

§ 1. Het doeleinde van dit genootschap is, om nuttige kennis te bevorderen en te verspreiden, en wel voornamelijk, door het ontvangen en uitgeven van verhandelingen en berigten over belangrijke onderwerpen van wetenschap en kunst.

§ 2. Geen belangrijk onderwerp van wetenschap en kunst is van de werkzaamheden van dit genootschap uitgesloten, ten ware hetzelfde tot godgeleerde en staatkundige geschillen behoorde.

§ 3. Ter bereiking van dit oogmerk bestaat het genootschap uit een collegie van directeuren, uit twee secretarissen, uit gewone, uit buitenlandsche, en uit honoraire leden. Het geeft verhandelingen en berigten uit in het Nederduitsch, en *acta literaria* in het Latijn, welke door de leden van het genootschap, of door andere beminnaars van kunsten en wetenschappen vervaardigd, en aan het genootschap ingezonden zijn. Tot

---

(1) De reglementen van orde voor de eerste, tweede, derde en vierde klasse leest men in het *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, IX. D. II. St., 1822, bladz. 1277 volg.

de verhandelingen behooren in het bijzonder de antwoorden op de prijsvragen, welke door het genootschap zijn uitgeschreven. Daarenboven is het genootschap voorzien van eene bibliotheek, ten gebruike van de leden.

TWEEDE AFDEELING.

Gewone leden.

§ 4. Het getal der gewone leden is onbepaald.

§ 5. Dezelve zijn in *Utrecht*, of op andere plaatsen in het Koninkrijk der Nederlanden woonachtig.

§ 6. Zij worden op de algemeene vergadering der leden bij meerderheid van stemmen gekozen. Deze keus kan niet geschieden, dan op voordragt van directeuren.

§ 7. De gewone leden, binnen *Utrecht* woonachtig, betalen bij hunne verkiezing, voor eene intréepremie, de som van zes gulden, en vervolgens eene jaarlijkse contributie van vijf gulden vijf stuivers, doch, buiten de stad *Utrecht* woonachtig, betalen zij voor intréepremie vier gulden, en eene jaarlijkse contributie van drie gulden.

De jaarlijkse contributie moet vóór den 1sten April des volgenden jaars, zonder eenige onkosten voor het genootschap, aan den oudsten secretaris van het genootschap ingezonden worden. Wie hierin, gedurende twee jaren, nalatig blijft, wordt van zijn lidmaatschap verftoken.

§ 8. De eerste contributie wordt betaald in den loop van het jaar, hetwelk op de verkiezing volgt.

§ 9. Ten einde de correspondentie met den secretaris te onderhouden, wordt elk lid, van woonplaats veranderende, verzocht, om zulks aan denzelfden te melden.

DERDE AFDEELING.

Buitenlandsche leden.

§ 10. Het getal der buitenlandsche leden is onbepaald.

§ 11. Dezelve worden verkozen door de directeuren uit de

aanzienlijkste en meest verdienstelijke geleerden, in de Nederlanden niet woonachtig, en zijn vrij van contributie en intréepremien. De verkiezing van dezelve geschiedt op de gewone vergaderingen van het collegie van directeuren.

§ 12. Na de verkiezing wordt door den secretaris aan den verkozenen hiervan kennis gegeven, met verzoek om berigt, of dezelve genegen zij, die verkiezing aan te nemen. In geval van aanneming, wordt hem door denzelfden het diploma toegezonden. Hetzelfde heeft plaats na de verkiezing van gewone leden.

VIERDE AFDEELING.

Honoraire leden.

§ 13. Het getal der honoraire leden is onbepaald.

§ 14. Dezelve worden verkozen door het collegie van directeuren uit de meest verdienstelijke mannen, in de Nederlanden woonachtig, en voornamelijk uit dezulken, welke door hunne betrekking en bestuur, wetenschappen en kunsten in het vaderland beſchermen en bevorderen. Zij zijn, gelijk de buitenlandsche leden, vrij van de intréepremie en contributie. Het diploma van hun lidmaatschap wordt hun, zonder voorafgaande aanvraag, door den oudſten secretaris toegezonden. De namen der buitenlandsche en der honoraire leden worden in een bijzonder boek door den secretaris opgeteekend.

VIJFDE AFDEELING.

Directeuren.

§ 15. Het getal der directeuren is onbepaald.

§ 16. Dezelve worden verkozen door directeuren uit gewone of honoraire leden van het genootſchap, binnen *Utrecht* wonende.

§ 17. De directeuren zullen maandelijks, op den eerſten Maandag der maand, eene gewone vergadering houden, waarvan echter de maanden Julij, Augustus en September uitgezonderd zijn, in welke maanden geene vergadering zal plaats hebben.

§ 18. Wanneer er in dien tusschentijd zaken voorvallen, welke geen uitstel lijden, zal er, ter afdoening daarvan, eene buitengewone vergadering worden belegd, en de secretaris zal daarvan in tijds kennis geven.

§ 19. Het voorzitterschap van het collegie van directeuren zal, naar den rang der aanstelling, onder al deszelfs leden rondgaan, en maandelijks van den een op den anderen overgaan, uitgezonderd, dat de voorzitter van de maand Junij in die functie zal blijven tot den 1sten October daaraanvolgende.

ZESDE AFDEELING.

Secretarissen.

§ 20. Bij het genootschap zullen twee secretarissen zijn, welke al de werkzaamheden, tot het secretariaat behoorende, onder elkander verdeelen zullen, met deze bepaling, dat de oudste secretaris tevens boekhouder zij, en meer bijzonder de correspondentie met de inlandsche leden onderhoude, terwijl de jongste secretaris de correspondentie met de buitenlandsche leden onderhoudt, en hetgene daartoe betrekkelijk is behandelt.

§ 21. Alle originele verhandelingen, resolutien, brieven, enz., behoorende tot het genootschap, zullen onder den oudsten secretaris berusten. Deze zal al hetgene aan het genootschap, of aan hem wegens het genootschap toegezonden wordt, openen; en, zulks noodig oordeelende, den voorzitter daarvan kennis geven.

§ 22. Hij zal van alles, wat in de vergaderingen behandeld wordt, naauwkeurige aantekening houden in de daarvan gedresfeerde notulen, en dezelve in de volgende vergadering ter goedkeuring overgeven. Ook zal hij als boekhouder van alle ontvangst en uitgaaf aantekening houden, en de rekening eerst aan de directeuren, en vervolgens aan de algemeene vergadering ter goedkeuring overleveren.

ZEVENDE AFDEELING.

Prijsvragen en beantwoording van dezelve.

§ 23. Op de jaarlijksche algemeene vergadering zullen door

directeuren en leden, bij meerderheid van stemmen, de prijsvragen gekozen worden uit het getal der door de directie voorgeselde vragen, welke voor de algemeene vergadering gedrukt, en aan de leden gezonden worden. Elk lid heeft de vrijheid, en wordt daartoe uitgenoodigd, om vóór den tijd der algemeene vergadering prijsvragen aan de directie in te zenden, ten einde dezelve, door de directie goedgekeurd zijnde, mede op de gedrukte lijst van prijsvragen gebragt kunnen worden. De naam van den opgever der prijsvraag zal, indien hij zulks verkiest, geheim gehouden worden. De gewone eereprijs zal uitgelooft worden voor de beste en voldoende beantwoording der prijsvraag, en zal bestaan in eene gouden medaille, ter innerlijke waarde van 30 dukaten, of wel dezelfde som in geld, ter keuze van den schrijver. De directeuren hebben evenwel de vrijheid, om in de algemeene vergadering voor te stellen, om dezen eereprijs te vergrooten, wanneer, en de belangrijkheid der vraag, en de moeilijkheid van derzelve beantwoording zulks schijnt te vorderen. Indien eene verhandeling, tot beantwoording eener prijsvraag ingezonden, bekroond wordt, zal aan den opgever dier prijsvraag de zilveren medaille, op den gewonen stempel des genootschaps geslagen, aangeboden worden. Ook zal er jaarlijks eene gouden medaille van 20 dukaten uitgelooft worden voor de beste, met een accesfit van eene zilveren medaille, voor de naast bijkomende verhandeling over het een of ander onderwerp van deze of gene wetenschap.

§ 24. Alle leden van het genootschap, en alle beminnaars van kunsten en wetenschappen, die geene leden zijn, hebben vrijheid, en worden door het genootschap uitgenoodigd, om naar den uitgelooften eereprijs te dingen.

§ 25. De antwoorden op de prijsvragen moeten in het Nederduitsch, Hoogduitsch, Engelsch, Fransch of in het Latijn opgesteld zijn, en vrachtvrij gezonden worden aan den oudsten secretaris. Intusfchen moeten de beantwoordingen der Latijnsche vragen in de Latijnsche taal geschieden, en de Hoogduitsche verhandelingen met Italiaansche letters geschreven zijn.

§ 26. De prijsverhandelingen mogen niet geschreven zijn met de eigene hand van den schrijver; zij moeten ook niet met deszelfs eigen naam, maar met eene zinspreuk geteekend zijn. Bij

de verhandeling moet tevens ingezonden worden een verzegeld biljet, hetwelk dezelfde zinspreuk ten opschrift heeft, en waarin des schrijvers naam en adres eigenhandig gemeld staan.

§ 27. Wanneer de secretaris eene prijsverhandeling ontvangen heeft, zullen door de directeuren eenige gewone leden, geene directeuren zijnde, tot adviseurs gekozen worden, welke zij oordeelen de meeste kundigheden omtrent het onderwerp der verhandeling te hebben. Aan deze zal alsdan door den secretaris de verhandeling ter beoordeeling toegezonden worden, met kennisgeving van den tijd der beoordeeling. Deze adviseurs moeten, binnen den bepaalden tijd, hunne aanmerkingen met de verhandeling zelve aan den secretaris toezenden.

§ 28. Indien een lid, benoemd tot adviseur, zelf de schrijver is van de prijsverhandeling, zal dezelve zich op eene geschikte wijze onttrekken, om zijn advies daarover in te zenden; en een directeur, zelf schrijver zijnde eener prijsverhandeling, is verplicht, om zich van alle deliberatien, daartoe betrekkelijk, te onthouden.

§ 29. De advifen worden in de vergadering van directeuren voorgelezen, en alsdan het prae-advies der directie bepaald. Op de algemeene vergadering worden deze advifen door den secretaris, of door een ander lid der directie, met verzwijging der namen van de adviseurs, voorgelezen; waarop, na voorafgaand prae-advies der directie, bij meerderheid van stemmen, waartoe de stem van elk' directeur in het bijzonder ook behoort, bepaald wordt, of de prijsverhandeling al dan niet bekroond zal worden. De biljetten der bekroonde verhandelingen worden alsdan geopend, en de namen der schrijvers voorgelezen, doch de overige worden ongeopend verbrand.

§ 30. De ingezonden verhandelingen blijven bij het genootschap.

De bekroonde prijsverhandelingen zijn het eigendom van het genootschap, en worden onder deszelfs werken uitgegeven. Niemand zal de bekroonde prijsverhandelingen of geheel of ten deele, of bij eenig ander werk mogen laten drukken, zonder toestemming der directeuren.

ACHTSTE AFDEELING.

*Verhandelingen en bijdragen, welke aan het
genootschap ingezonden worden.*

§ 31. Alle beminnaars van kunsten en wetenschappen, hetzij zij al dan niet leden van het genootschap zijn, worden uitgenoodigd, om verhandelingen of bijdragen, tot kunsten en wetenschappen betrekkelijk, aan het genootschap in te zenden. Zij kunnen in het Nederduitsch, Fransch, Engelsch, Latijn, Hoogduitsch (doch in dit geval met Italiaansche letters) geschreven zijn. De schrijver kan dezelve, naar verkiezing, of onder zijnen naam, of onder eene zekere zinspreuk, inzenden. In het laatste geval wordt er bijgevoegd een verzegeld biljet, hetwelk dezelfde zinspreuk ten opschrift heeft, benevens het woord *lid*, indien de schrijver lid van het genootschap is, in welk biljet de schrijver zijnen naam en zijne woonplaats eigenhandig meldt. Deze verhandelingen en bijdragen moeten, met melding der dagteekening, aan den secretaris toegezonden worden.

§ 32. De ingezonden verhandelingen en bijdragen worden, op dezelfde wijze als de prijsverhandelingen, door de adviseurs beoordeeld, en geldt hieromtrent hetzelfde, hetgene in § 27 en 28 bepaald is. De advifen worden in de vergadering van directeuren voorgelezen, en door de directeuren wordt beslist, of de verhandelingen en bijdragen al dan niet geschikt zijn, om onder de werken van het genootschap gedrukt te worden. In het eerste geval wordt het biljet geopend, en de verhandeling blijft het eigendom der maatschappij, op dezelfde wijze, als § 30 van de bekroonde prijsverhandelingen gemeld is. Indien de schrijver van zoodanig een stuk lid is van het genootschap, zal hij vrij zijn van de jaarlijksche contributie voor dat jaar, waarin dezelve gezonden is.

§ 33. Indien de directeuren oordeelen, dat een stuk onder de werken des genootschaps niet behoort gedrukt te worden, zullen zij de gezegelde biljetten ongeopend verbranden.

NEGENDE AFDEELING.

Het drukken der verhandelingen en bijdragen.

§ 34. De stukken, geschikt voor de Nederduitsche verhandelingen, in andere talen dan in het Nederduitsch geschreven, en waardig geoordeeld om gedrukt te worden, zullen in de originele taal, en ook in het Nederduitsch overgezet, gedrukt worden, tenzij, met goedvinding van den schrijver, door de directie van het genootschap andere schikkingen daaromtrent gemaakt worden.

§ 35. Ieder dier stukken zal zijn' eigen' stijl en spelling behouden, tenzij men, om merkelijke duisternis of grove taalfouten, noodig oordeelde, daarin eenige veranderingen te maken.

§ 36. Bij het drukken van een nieuw deel der Nederduitsche verhandelingen des genootschaps, zal men er telkens eene lijst der laatst verkozene leden bijvoegen.

§ 37. De stukken, betrekkelijk tot de oude letterkunde, poëzij, geschiedenis enz., en in het Latijn geschreven, zullen bijzonder onder den titel van *acta literaria* gedrukt worden, en op dezelfde wijze als de Nederduitsche verhandelingen; zullen de bij de uitgaaf daarvan insgelijks telkens eene lijst der nieuw verkozene leden gevoegd worden.

TIENDE AFDEELING.

Algemeene vergadering.

§ 38. In de maand Junij zal er eene algemeene vergadering van alle leden van het genootschap gehouden worden. De directeuren zullen dezelve bepalen in de gewone vergadering van de maand Maart, en de secretaris zal zulks ter kennis brengen van alle gewone en honoraire leden.

§ 39. De werkzaamheden van deze algemeene vergadering zullen bestaan:

- 1°. In een verslag van den voorzitter van het collegie van directeuren van den staat van het genootschap, en van hetgene er gedurende het genootschappelijk jaar is voor-

gevallen, en goordeeld wordt, ter kennis van de leden gebragt te moeten worden.

- 2°. In het voorlezen der advifen op de ingezonden prijsverhandelingen. Na het prae-advies der directeuren, wordt alsdan door de meerderheid van stemmen beflist, of deze prijsverhandelingen al dan niet zullen bekroond worden. De biljetten der niet bekroonde verhandelingen worden ongeopend verbrand.
- 3°. In het berigt ten opzigte van de ingezonden verhandelingen en bijdragen.
- 4°. In het kiezen van nieuwe gewone leden, op voordragt van directeuren.
- 5°. In het nazien en fluiten der rekening van den oudften secretaris.

§ 40. Het programma van deze algemeene vergadering zal gedrukt, en door een' der secretarissen aan de gewone binnenlandsche en aan de honoraire leden gezonden worden. Ook zal aan hetzelfde, door het plaatsen in de geleerde dagbladen, de behoorlijke publiciteit gegeven worden.

WETTEN der Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen, aangenomen en vastgesteld op derzelve algemeene vergadering, gehouden binnen Rotterdam, den 11den September 1819.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het oogmerk en den aard der maatschappij.

Art. 1. Het oogmerk dezer maatschappij is den bloei en de beoefening van fraaije kunsten en wetenschappen te bevorderen.

Art. 2. Dezelve wordt zamengesteld en bestaat uit beoefena-

ren en beminnaren van fraaije kunsten en wetenschappen, die het oogmerk der maatschappij, ieder naar zijn vermogen, zoevende te bevorderen, elkander, in geregelde bijeenkomsten, de voortbrengfelen van hunnen letterarbeid mededeelen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de verdeeling der maatschappij in plaatselijke afdeelingen.

Art. 1. De maatschappij is verdeeld in vier plaatselijke afdeelingen, die, als zoo vele verzamelingen der leden van de maatschappij, gevestigd zijn te *Leyden*, *Rotterdam*, *Amsterdam* en *'s Gravenhage*, van welke plaatsen zij haren naam ontleenen.

Art. 2. Bij uitbreiding der maatschappij, mag het getal der plaatselijke afdeelingen worden vermeerderd, doch niet dan onder goedkeuring van al de reeds bestaande.

Art. 3. Deze plaatselijke of maatschappelijke afdeelingen zijn volkomen gelijk in rang en regten, en ten naauwste vereend in belangen en werkzaamheden.

Art. 4. Geene maatschappelijke afdeeling wordt gerekend op zich zelve te bestaan, dan voor zoo verre betreft hare plaatselijke huishouding, en de vrije besturing van hare bijzondere eigendommen. Buiten dat zijn al de belangen en werkzaamheden dier afdeelingen gemeenschappelijk; zoodat geene werkingen naar buiten geschieden, dan op last en naam der geheele maatschappij.

Art. 5. Iedere afdeeling bekostigt alle uitgaven, welke tot hare bijzondere huishouding behooren; en in het bijzonder de reiskosten van hare afgevaardigden ter algemeene vergadering.

Art. 6. De onkosten tot het algemeen bestuur der maatschappij, en het houden van de algemeene vergadering behorende, komen ten laste van de voorzittende afdeeling.

Art. 7. De algemeene onkosten der maatschappij worden door al de afdeelingen gedragen, en door de voorzittende afdeeling opgemaakt en omgeslagen, naar mate van het getal der leden van elke afdeeling, gedurende het afgeloopen maatschap-

pelijk jaar. Onder den naam van algemeene onkosten zijn begrepen de noodige uitgaven voor uitgelooftde en toegewezen eerepenningen, en verder alleen die uitgaven, welke de jaarlijkfche beftuurders-vergadering oordeelt daartoe te behooren.

Art. 8. Het maatschappelijk jaar wordt gerekend van de eene tot de volgende gewone algemeene vergadering der maatschappij.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de leden.

Art. 1. Elke maatschappelijke afdeeling heeft het regt, perfonen van eenen goeden naam, en niet ongefchikt ter bevoordeering van het oogmerk der maatschappij, tot leden derzelve aan te nemen, op zoodanige voorwaarden en onder zoodanige bepalingen, als voor de huishouding van elke afdeeling meest gefchikt zal voorkomen; mits echter die voorwaarden en bepalingen niet met de algemeene wetten der maatschappij ftrijdig zijn.

Art. 2. Leden der maatschappij, binnen de hoofdplaats eener afdeeling wonende, worden gerekend tot die afdeeling te behooren. Leden, buiten de hoofdplaatsen der afdeelingen wonende, kunnen zich doen aanfchrijven bij de afdeeling, die zij verkiezen.

Art. 3. Dengenen, welke tot leden der maatschappij zijn aangenomen, zullen, van wege de maatschappelijke afdeeling, bij welke zij aangenomen zijn, worden ter hand gefield een afdrukfel der wetten, en een getuigfchrift der maatschappij, door den algemeenen voorzitter en fecretaris onderteekend, hetwelk hun toegang geeft tot de algemeene vergaderingen der maatschappij en der maatschappelijke afdeelingen.

Art. 4. Ieder der leden wordt geacht als zoodanig tot de maatschappij te behooren, tot zoo lang hij zijn befluit, om de maatschappij te verlaten, benevens zijn getuigfchrift, aan den fecretaris der afdeeling, waartoe hij behoort, zal hebben doen ter hand komen, en, hetgeen hij mogt fchuldig zijn, zal betaald hebben.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de leden van verdienste.

Art. 1. Ter bevordering van den bloei en luister der maatschappij zullen, behalve de gewone leden, bij dezelve ook eenige mannen van uitstekende verdienste, in het vak van fraaije kunsten en wetenschappen, tot leden van verdienste kunnen worden gekozen; echter niet meer, dan in evenredigheid van één zoodanig lid tot dertig der gewone leden.

Art. 2. Deze leden van verdienste zullen in alles gelijke voorregten hebben met de overige leden der maatschappij, doch van de gewone toelage vrijgesteld zijn.

Art. 3. In alle gewone en buitengewone vergaderingen, zoo der maatschappij, als van de bijzondere afdeelingen, waartoe deze leden behooren, zullen zij, op verzoek van den voorzitter, het eerste hunne stem uitbrengen.

Art. 4. Tot leden van verdienste kunnen verkozen worden alle mannen, uitmuntende in het vak van fraaije kunsten en wetenschappen binnen dit Koningrijk, onverschillig of dezelve al dan niet leden van deze maatschappij zijn.

Art. 5. Om tot lid van verdienste verkozen te worden, zal de voordragt van zoodanig lid moeten geschieden door de besturende leden van eene der afdeelingen, op eene vergadering, waartoe alle bestuurders der maatschappij, door den secretaris, op last van den voorzitter, zijn beschreven geworden.

Art. 6. Niemand zal tot lid van verdienste worden benoemd, dan wanneer ten minste twee derden der gezamenlijke bestuurders daarin bewilligen.

Art. 7. De aldus verkozene zal, op de eerstvolgende algemeene vergadering, door den voorzitter plegtig worden aangekondigd, als lid van verdienste bij de Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen.

Art. 8. Het bureau van bestuurders zal verplicht zijn, om van deze benoeming, ten spoedigste, en op de meest vereerende wijze, met toezending van het noodige getuigschrift, aan den verkozenen kennis te geven.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Over het bestuur van de maatschappij in het algemeen.

Art. 1. Bij de gezamenlijke leden der maatschappij berust het opperste bewind in zaken der maatschappij of de wetgevendende magt, en wordt dit uitgeoefend door de algemeene vergadering, jaarlijks te houden, beurtelings bij eene der maatschappelijke afdeelingen, als:

1818. *Amsterdam.*

1819. *Rotterdam.*

1820. *Amsterdam.*

1821. *Rotterdam.*

1822. *Leyden.*

1823. *Den Haag.*

Art. 2. Na den afloop dezer beurtlijst zal, naar mate het getal der leden van iedere afdeeling, eene nieuwe orde worden bepaald, welke weder met de Amsterdamsche afdeeling zal beginnen.

Art. 3. De afdeeling, welke de beurt heeft, wordt gedurende dat jaar gehouden te zijn de voorzittende afdeeling der maatschappij, bij welke, ten einde de zaken met te meer regelmatigheid en spoed te behandelen, de algemeene voorzitter en secretaris geplaatst worden.

Art. 4. De uitvoering van de besluiten der algemeene vergadering, gelijk ook de verdere behandeling van de maatschappelijke zaken, wordt bevolen aan een collegie van bestuurderen, bestaande uit vier personen voor elke afdeeling, welke door de leden dier afdeeling benoemd worden; uit een' voorzitter, door de algemeene vergadering uit de plaatselijke leden der voorzittende afdeeling te verkiezen, en uit eenen algemeenen secretaris, door de voorzittende afdeeling zelve aan te stellen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de jaarlijksche algemeene vergadering.

Art. 1. Tot de jaarlijksche algemeene vergadering (welke zal gehouden worden op den tweeden of uiterlijk den derden zaterdag van de maand September), moeten al de leden der maatschappij, uit naam van bestuurderen, door den algemeenen secretaris schriftelijk genoodigd worden, ten minste drie weken vóór den bepaalden dag.

Art. 2. De brief van uitnoodiging moet tevens inhouden de onderscheidene onderwerpen, waarmede de vergadering zich zal bezig houden, alsmede de ontwerpen van wetten, door bestuurders noodig geoordeeld, om aan de vergadering voorgesteld te worden, en over welke zij zal hebben te besluiten.

Art. 3. De jaarlijksche algemeene vergadering zal aanvang nemen op zoodanige plaats en uur, als door bestuurders bij den brief van beschrijving zal zijn bepaald, en in ééne of twee zittingen op denzelfden dag, naar mate van de menigvuldigheid en het gewigt der punten, moeten afloopen.

Art. 4. Indien de zaken in dat tijdbestek niet mogten afgedaan kunnen worden, zullen dezelve tot eene buitengewone of eene volgende jaarlijksche vergadering, zoo als bestuurderen hierover zullen oordeelen, uitgesteld en verschoven worden.

Art. 5. De vergadering door den voorzitter geopend zijnde, zal de algemeene secretaris dadelijk verslag doen van de voornaamste handelingen en voorvallen bij de maatschappij, sedert de laatst gehoudene algemeene vergadering, hebbende plaats gehad, daarbij tevens ontvouwende den tegenwoordigen staat der maatschappij.

Art. 6. Ter zelfde vergadering zal de penningmeester van de voorzittende afdeling rekening overleggen van de algemeene onkosten der maatschappij, gedurende het afgelopen maatschappelijk jaar, en van derzelve omslag over de onderscheidene afdelingen; welke omslag door de afdelingen op den dag der algemeene vergadering zal moeten voldaan worden.

Art. 7. Indien in den brief van beschrijving eenig voorstel

van wege bestuurderen gedaan is, tot verandering of uitbreiding van de wetten, zal de voorzitter het voorstel daartoe vervolgens ter overweging aan de vergadering voordragen, met ontvouwing van de redenen tot hetzelfde leidende, en met voorlezing van het ontwerp van de te makene wet; waarop alsdan, bij hoofdelijke stemming, zal besloten worden.

Art. 8. Deze vergadering zal voorts overgaan tot het kiezen van eenig onderwerp in onderscheidene vakken van wetenschap of fraaije kunst, om aan het publiek ter beantwoording te worden voorgedragen, onder uitloving van eene gouden medaille voor het bestgekeurde en voldoende antwoord, alsmede van eene zilveren medaille voor het voldoende en naast aan het bekroonde antwoord komende.

Art. 9. Ten einde de vergadering in hare keus eenige leiding te geven, zullen bestuurders verplicht zijn, een drietal stoffen voor iedere uit te schrijven prijsvraag aan haar voor te dragen; welke drietallen, gedrukt, aan de aanwezige leden zullen omgedeeld worden.

Art. 10. Daarna zal de vergadering overgaan tot het benoemen van eenen voorzitter, voor het volgende maatschappelijke jaar, bij meerderheid van stemmen te kiezen, uit een drietal der plaatselijke leden van de maatschappelijke afdeling, welke beurt het is, voor dat jaar voorzittende te zijn, en welke afdeling zelve dit drietal bij de vergadering zal indienen.

Art. 11. Na welke verrigting door den voorzitter der vergadering zal worden kennis gegeven, welchen harer leden de volgende voorzittende afdeling benoemd heeft tot algemeenen secretaris der maatschappij.

Art. 12. Eindelijk zal, uit naam der bestuurders, verslag gedaan worden omtrent de stukken ter beantwoording der uitgefchreven prijsvragen ingekomen; omtrent de beoordeeling derzelve en de toewijzing der uitgelooftde eerepenningen. Hierop zal de voorzitter dadelijk de briefjes, behoorende tot de bekroonde stukken, uit handen van den algemeenen secretaris overnemen, en, dezelve ontzegeld hebbende, daaruit de vergadering voorlezen den naam der dichters of schrijvers van de bekroonde stukken; na welk verrigte al de overige briefjes terstond, in tegenwoordigheid van al de vergaderde leden, onge-

opend zullen worden verbrand, uitgenomen de briefjes, behorende tot eenige stukken, waarvan de maatschappij mogt goedvinden gebruik te maken; alle welke zorgvuldig en ongeopend bij de overige papieren der maatschappij moeten bewaard blijven.

Art. 13. Na al deze verrigtingen, en na de hoofdelijke omvraag aan al de leden, of iemand iets aan de vergadering hebbe voor te dragen, zal de voorzitter dezelve sluiten.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de bestuurderen.

Art. 1. Ten einde de besluiten der algemeene vergadering ten uitvoer te brengen, en de verdere maatschappelijke zaken waar te nemen, zullen de bestuurders, op de gestelde tijden, of op aanschrijving van den algemeenen voorzitter, te zamen komen, en hunne vergadering houden ter plaatse van de voorzittende afdeeling der maatschappij.

Art. 2. Dezelve zal, onder de beraming van bestuurdersvergadering, jaarlijks tweemaal gehouden worden, als eens vóór en eens ná de algemeene vergadering der maatschappij; beiden op zoodanigen tijd, als de voorzitter zal oordeelen meest geschikt te zijn voor de belangen der maatschappij.

Art. 3. De vergadering van bestuurderen heeft het regt, om, in zaken van het uiterste gewigt, eene buitengewone vergadering der maatschappij te beschrijven, mits dat twee derden der bestuurderen daartoe helpen besluiten.

Art. 4. In zaken van minder gewigt, nogtans boven de magt, bij de wetten aan bestuurders gegeven, raadpleegt zij de bijzondere afdeelingen, uit welker inkomende stemmen zij alsdan het besluit opmaakt, en naar hetwelk zij zich gedraagt.

Art. 5. De vergadering van bestuurderen oordeelt, of er stukken bij de maatschappij voorhanden zijn, welke behooren gedrukt en uitgegeven te worden, en of het belang der maatschappij zoodanige uitgave vordert. Daartoe besluitende, befehikt zij omtrent de voorwaarden der uitgave, en houdt het toezigt over de uitvoering daarvan, of draagt hetzelve op aan

het bureau van bestuurderen, of aan een der bureaux van correspondentie, naar gelang der plaats, alwaar de stukken gedrukt worden.

Art. 6. Zij beoordeelt, in hoe verre buitengewone uitgaven, door eene der afdelingen ten nutte der maatschappij gedaan, als algemeene onkosten mogen beschouwd en omgslagen worden over de afdelingen.

Art. 7. Behalve deze vergadering zal er ook een bureau van bestuurderen zijn, bestaande uit de vier bestuurderen bij de voorzittende afdeling, uit den algemeenen voorzitter en den algemeenen secretaris.

Art. 8. Bij iedere der andere afdelingen zal er zijn een bureau van correspondentie, zamengesteld uit de vier bestuurderen der maatschappij bij die afdeling, en den secretaris.

Art. 9. Het bureau van bestuurderen is de getrouwe bewaring van al de papieren en boeken, tot de secretarij behoorende, aanbevolen, van welke aldaar steeds eene naauwkeurige lijst moet voorhanden zijn. De overige algemeene goederen en bezittingen der maatschappij, benevens de geschenken, welke mogen inkomen, en de onbekroonde stukken zullen berusten bij de afdeling *Leyden*, totdat daaromtrent anders zal worden besloten.

Art. 10. Het bureau van bestuurderen ontvangt alle stukken, welke bij de maatschappij worden ingezonden of ingeleverd, en zorgt, dat dezelve op den behoorlijken tijd worden afgezonden aan het bureau van correspondentie der maatschappelijke afdeling, alwaar dezelve tot eenig gebruik moeten dienen, of ook ter hand komen aan commissarissen ter beoordeeling daarvan. Het zorgt mede, dat de gezondene stukken langs denzelfden weg, waarop zij zijn afgegeven, ten behoorlijken tijde, terug bezorgd worden.

Art. 11. Ook zorgt het, dat de uitgelofde en toegewezen eereprijzen behoorlijk en in tijds vervaardigd, en aan de dichters of schrijvers, door de maatschappij bekroond, tegen kwitantie, ter hand gesteld worden; welke overgifte, zoo veel mogelijk, zal gedaan worden in eene algemeene vergadering der maatschappij.

Art. 12. De bureaux van correspondentie moeten het bureau van bestuurderen behulpzaam zijn in het bestuur van de maatschappij, zoo dikwijls derzelver medewerking daartoe verzocht wordt; zij houden met hetzelfde ook de noodige briefwisseling over zaken en belangen der maatschappij.

Art. 13. Zij ontvangen van het bureau van bestuurderen alle stukken, welke door beoordeelaars, daartoe benoemd, moeten onderzocht worden, of die de afdeelingen tot eenig ander gebruik moeten dienen. De bureaux van correspondentie zorgen, dat de gezondene stukken komen ter plaatse, waar zij behooren, en dat zij, na het noodige gebruik, aan hen terug gegeven worden; wanneer zij dezelve ook weder zullen terug zenden aan het bureau van bestuurderen.

Art. 14. Tot het behoorlijk waarnemen van al het bovenstaande, zullen de voornoemde bureaux elk eenen secretaris kiezen, welke als secretaris der afdeeling, waarbij zijn bureau gevestigd is, de correspondentie voert met den algemeenen secretaris, en die der andere afdeelingen.

Art. 15. De secretarissen der afdeelingen zullen, vóór den eersten September van ieder jaar, aan den algemeenen secretaris eene opgave zenden der nieuwe leden van hunne afdeeling; alsmede van hen, die, door overlijden als anderzins, de maatschappij hebben verlaten; en tevens eene opgave der werkzaamheden van de afdeeling, gedurende het afgelopen maatschappelijk jaar.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van den algemeenen voorzitter.

Art. 1. De voorzitter, voor een jaar verkozen door de algemeene vergadering, zal al de gewone en buitengewone vergaderingen, zoo der maatschappij als van bestuurderen, gelijk ook die van zijne afdeeling, en de verdere maatschappelijke vergaderingen, in welke hij tegenwoordig is, openen; de zaken ter overweging der leden voordragen; de stemmen daarover vragen; de besluiten, volgens de meerderheid van stemmen, opmaken, en, na het afloopen der zaken, de vergadering sluiten.

Art. 2. Ingeval de stemmen der leden mogten gelijk staan, zoodat het besluit niet zoude kunnen worden opgemaakt, zal de voorzitter, na zulks te hebben aangekondigd, andermaal de zaak ter overweging en stemming voordragen, en, bijaldien ook daarbij de stemmen bevonden werden te steken, zal de voorzitter de beslissende stem uitbrengen.

Art. 3. De algemeene voorzitter beschrijft de vergadering van bestuurderen, zoo dikwijls hij dezelve noodig oordeelt; waarin hij met alle spaarzaamheid te werk gaat, ter vermindering van onkosten voor de maatschappij. Deze beschrijving moet, voor de leden der bureaux van correspondentie, ten minste vier dagen de vergadering vooraf gaan; doch voor de leden van het bureau van bestuurderen, kunnen twee dagen daartoe volstaan.

Art. 4. Ook staat het aan hem, om de leden van het bureau van bestuurderen te doen vergaderen, als hij het noodig oordeelt; in welk geval hij daags te voren de vergadering van het bureau zal doen aanzeggen door een briefje.

Art. 5. Hij zal de handelingen van alle vergaderingen, nadat dezelve door den secretaris in geschrift gesteld, door de tegenwoordig zijnde leden nagezien, en vervolgens geboekt zullen zijn, met zijnen naam onderteekenen.

Art. 6. Hij benoemt de beoordeelaars over de ingekomene prijsverhandelingen, verzen en lofredenen.

Art. 7. Hij zal mede onderteekenen de getuigschriften, welke aan nieuw verkozene leden der maatschappij, door de maatschappelijke afdeelingen, moeten worden uitgereikt.

Art. 8. Hij zal verder alles, wat hem bij de wetten der maatschappij is aanbevolen, behoorlijk in acht nemen.

Art. 9. Wanneer de voorzitter door ziekte, of eenig noodzakelijk belet, afwezig mogt zijn, zal de secretaris de vergadering openen, aan dezelve kennis geven van de verhindering des voorzitters, om in de vergadering te komen, en, door de tegenwoordig zijnde leden, bij meerderheid van stemmen, voor die zitting eenen voorzitter doen benoemen.

Art. 10. Ingeval, door overlijden, of op eenige andere wijze, de algemeene voorzittersplaats mogt komen open te vallen, zullen bestuurders eenen uit hun midden, behoorende tot de

voorzittende afdeeling, tot voorzitter benoemen, en den benoemden ter goedkeuring, op de eerstkomende vergadering van iedere maatschappelijke afdeeling, doen voorstellen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van den algemeenen secretaris.

Art. 1. De secretaris, voor een jaar verkozen door de voorzittende afdeeling, uit hare plaatselijke leden, zal bij alle gewone en buitengewone vergaderingen, zoo der maatschappij als van bestuurders, gelijk ook die van zijne afdeeling, tegenwoordig zijn; ten einde bij alle voorvallen en handelingen, in omvraag gebragt wordende, den voorzitter behulpzaam te zijn.

Art. 2. Hij zal van de in de vergaderingen gemaakte aantekeningen de behoorlijke uitbreiding, in daarop volgende voortgelijke vergaderingen, aan de tegenwoordig zijnde leden, ter goedkeuring, voorlezen, en, goedgekeurd zijnde, in het aanteekenboek van die vergadering overschrijven, en den voorzitter ter onderteekening aanbieden.

Art. 3. Ten aanzien van de aantekeningen, zoo in de gewone als buitengewone algemeene vergaderingen der maatschappij gemaakt, wordt bepaald, dat de secretaris, bij het eindigen van dezelve, zijne korte aantekeningen zal voordragen, welke, in omvraag gebragt en goedgekeurd zijnde, door hem zullen worden uitgebreid; onder goedkeuring van het bureau van bestuurders in het aanteekenboek dier vergadering worden overgeschreven, en door den algemeenen voorzitter onderteekend.

Art. 4. De secretaris zal de wetten en besluiten der maatschappij in een daartoe vervaardigd boek aanteekenen, en den algemeenen voorzitter ter onderteekening aanbieden.

Art. 5. Hij zal al de noodige uittreksels of afschriften van de handelingen der maatschappij maken, met zijnen naam onderteekenen, en bezorgen, waar zij behooren.

Art. 6. Hij zal, daartoe door den voorzitter verzocht, alle brieven en stukken, bij de maatschappij ontvangen, in de vergaderingen voorlezen.

Art. 7. Hij zal alle brieven, welke moeten afgezonden worden, opstellen, en, goedgekeurd zijnde, schrijven, of laten drukken, met zijnen naam onderteekenen, en daarna verzenden, en nog van alle dezelve een afschrift in het brievenboek houden.

Art. 8. Hij zal, benevens den voorzitter, onderteekenen de getuigfchriften, welke aan nieuwverkozene leden der maatschappij, door derzelve afdeelingen, moeten worden uitgereikt, en die tot dat einde aan de verschillende afdeelingen verzenden.

Art. 9. Hij zal eene volledige naamlijst van al de leden der maatschappij houden, en daarbij aanteekenen den dag der verkiezing, alsmede den tijd, dat eenig lid, door overlijden als anderszins, de maatschappij verlaten heeft.

Art. 10. Hij zal zorg dragen voor de getrouwe bewaring van de aanteekenboeken en van alle stukken, brieven enz., en dezelve plaatsen in eene behoorlijke orde; hij zal geene papieren, hoe ook genaamd, aan iemand, geen lid zijnde, mededeelen, noch ook zelfs aan eenige leden buiten de vergadering, dan met toestemming van het bureau van bestuurderen; echter zal hij mogen voldoen aan het verlangen der leden, die, ter plaatse van de voorzittende afdeeling zich bevindende, mogten begeeren, eenige papieren in de vergaderkamer van het bureau van bestuurderen te zien.

Art. 11. Hij zal alle brieven en verzegelde papieren, die aan de maatschappij gezonden worden, openen, en ten spoedigste aan den voorzitter mededeelen, bijzonderlijk, wanneer derzelve inhoud zulks vordert.

Art. 12. Hij zal de verzegelde briefjes, welke bij de gezondene prijsverhandelingen en prijsverzen behooren, getrouwelijk bewaren, en dezelve, dus verzegeld, in de algemeene vergadering der maatschappij, nadat de toewijzing van de eereprijzen is bekend gemaakt, ter tafel brengen, ten einde daarmede gehandeld worde overeenkomstig art. 12 van het 6de hoofdstuk.

Art. 13. Hij zal zorgen, dat de onderwerpen, door de algemeene vergadering ter prijs-uitschrijving gekozen, gelijk ook de namen der bekroonde auteurs, door de nieuwspapieren worden bekend gemaakt.

Art. 14. Nog zal hij alles, wat hem bij de wetten der maatschappij is aanbevolen, getrouwelijk in acht nemen, en alles verrigten, wat tot zijnen post behoort, en aan hem, door de vergadering der maatschappij of bestuurderen, of van zijne maatschappelijke afdeeling, of van het bureau van bestuurderen, gelast zal worden.

Art. 15. Het zal den algemeenen secretaris vrijstaan, tot zijne hulp te nemen eenen klerk, onder goedkeuring van den persoon bij het bureau van bestuurderen, voor welken hem, uit de kas der afdeeling, waartoe hij behoort, in ééns zal worden goedgegaan de som, door de vergadering van bestuurderen dier afdeeling te bepalen.

Art. 16. Ingeval, door overlijden, of op eenige andere wijze, het algemeene secretariaat mogt komen open te vallen, zal bij de voorzittende maatschappelijke afdeeling daarin worden voorzien, en zal de benoeming aan al de afdeelingen worden bekend gemaakt.

TIENDE HOOFDSTUK.

Van de eereprijzen en het toewijzen van dezelve.

Art. 1. Tot opwekking en aanmoediging van beminnaren en beoefenaren van fraaije kunsten en wetenschappen, zullen door de maatschappij jaarlijks drie prijsstoffen worden voorgesteld, elk onder uitloving van eenen gouden en zilveren eerepenning; en zulks bij afwisseling uit de volgende onderscheidene vakken:

Bij afwisseling om de drie jaren:

uit het vak der	}	Wijsbegeerte.
		Algemeene taalkunde.
		Nederlandsche taalkunde.

en

uit het vak van	}	Theorie der dichtkunst.
		Theorie der schoone kunsten, buiten de dichtkunst.
		Theorie van stijl en welsprekendheid.

Bij afwisseling om de twee jaren:

Een dichtstuk.

Eene lofrede.

Het voorwerp voor de lofrede wordt beurtelings gekozen uit den kring der

Nederlandsche Vorsten, Staatslieden of Veldheeren,

„ Geleerden of Wijsgeeren,

„ Kunstenaars of Dichters;

terwijl het bestuur de vrijheid behoudt, van tijd tot tijd zoodanige beroemde en lofwaardige personen ten onderwerp der lofrede voor te stellen, welke in geene der genoemde kringen behooren.

Art. 2. De eereprijzen zullen bestaan in eene gouden medaille, ter waarde van dertig dukaten, en eene zilveren van gelijke grootte en stempel als de gouden; zullende de gouden worden toegekend aan het voldoende en best geoordeelde stuk, en de zilveren aan het voldoende en naast aan het best geoordeelde stuk komende.

Art. 3. Ieder, wie hij zij, gelijk mede de leden, welken post bij de maatschappij ook bekleedende, hebben vrijheid, om naar deze eereprijzen te dingen; met uitzondering van de beoordeelaars der ingekomen stukken.

Art. 4. De prijsverhandelingen, prijsverzen en lofredenen zullen, zoo wat den tekst, de noten, als ook de verbeteringen en veranderingen aangaat, leesbaar en nauwkeurig, doch met eene andere hand, dan die des opstellers, moeten geschreven, en vrachtvrij aan den algemeenen secretaris bezorgd worden.

Art. 5. De prijsverhandelingen, prijsverzen en lofredenen zullen met eene zinspreuk, en niet met den naam des auteurs onderteekend zijn; maar in een bijgevoegd verzegeld briefje, hetwelk dezelfde zinspreuk tot opschrift heeft, zullen de naam en woonplaats des auteurs gemeld worden.

Art. 6. De auteurs, welke naar den prijs dingen, en, vóór de uitwijzing van denzelfden, zich, op eenigerhande wijze, als zoodanig, bij beoordeelaars hebben doen bekend worden, zullen van denzelfden, schoon zij dien waarlijk verdiend hadden, verstoken zijn.

Art. 7. Nadat de tijd, tot het inzenden van eenige prijsverhandelingen, prijsverzen of lofredenen bepaald, zal zijn verstreken, zullen geene van dezelve, om naar den prijs te din-

gen, meer aangenomen worden, maar met de daarbij behoorende verzegelde briefjes, door den secretaris, zorgvuldig moeten bewaard, en aan niemand, dan alleen aan het bureau van bestuurderen, vertoond worden; terwijl de binnen den bepaalden tijd ingezondene stukken, na alvorens met de daarbij verzegelde briefjes mede aldaar ter tafel gebragt te zijn, alsdan zonder uitsfel aan de benoemde beoordeelaars zullen rondgezonden worden.

Art. 8. De algemeene voorzitter in der tijd benoemt de leden ter beoordeeling der uitgeschrevene prijsvragen, onder voorkennis en goedkeuring van het bureau van bestuurderen.

Art. 9. Hij zal gehouden zijn, die benoeming te doen binnen de twee eerste maanden na de aanvaarding van zijn presidentschap, en voor ieder der uitgeschrevene prijsstoffen kiezen niet meer dan zeven en niet minder dan drie beoordeelaars, met bijvoeging, bij elke keuze, van twee plaatsvervangers, ingeval van onverhoopte weigering.

Art. 10. Hij zal daartoe uit al de leden der maatschappij, waar ook woonachtig, naar zijn beste weten, de kundigste en bekwaamste kiezen; zoo veel mogelijk nogtans zorgende, om geene leden te benoemen, van welke men eene beantwoording der uitgeschrevene prijsstoffen zoude mogen verwachten.

Art. 11. De algemeene secretaris zal aan de benoemde beoordeelaars berigt geven van hunne benoeming, met verzoek, om, zoo één hunner door wettige redenen verhinderd mogt zijn, daarvan binnen veertien dagen te mogen onderrigt worden. Hij draagt zorg, dat de ingekomene stukken geregeld bij al de beoordeelaren rondgaan, en aan hem, vóór de algemeene vergadering, met de bijgevoegde beoordeelingen, weder ter hand komen.

Art. 12. Ieder beoordeelaar zal gehouden zijn, in een verzegeld en met zijnen naam onderteekend biljet op te geven: 1°. of hij eenige der ingekomene stukken voldoende oordeelt, en, zoo ja, 2°. aan welk hij den gouden of zilveren eereprijs toekent. Tevens zullen zij verpligt zijn, in een daarbij gevoegd beredeneerd advies, de gronden van dit oordeel open te leggen, en het een en ander, tegelijk met de beoordeelde stukken, uiterlijk binnen den tijd van eene maand na derzelver

ontvangst, aan den secretaris van de afdeeling, waartoe zij behooren, terug te geven.

Art. 13. De beoordeelaren mogen geene der ingekomene prijsverhandelingen, dichtstukken of lofredenen, en evenmin hun oordeel over dezelve, aan iemand, hoegenaamd, mededeelen.

Art. 14. De algemeene secretaris brengt de bij hem ontvangene beoordeelingen en uitspraken ter tafel van de bestuurdersvergadering, waar dezelve worden geopend, om daaruit de stemming der beoordeelaars te leeren kennen.

Art. 15. De uitspraak over het al dan niet bekroonen van één of meerdere stukken zal naar de volstrekte meerderheid der beoordeelaars; die over de wijze van bekrooning, naar de betrekkelijke meerderheid, door de algemeene vergadering van bestuurders worden opgemaakt.

Art. 16. Na het opmaken van dat besluit, zal hetzelfde door den algemeenen secretaris in een daartoe afgezonderd boek geschreven, en door al de tegenwoordig zijnde leden ondertekend worden; terwijl de brieven, bevattende de stemming der beoordeelaars, bij het bureau van bestuurders zullen bewaard blijven.

Art. 17. De bestuurders zullen moeten geheim houden, hoedanig de stemmen over deze prijsverhandelingen, verzen en lofredenen zijn geweest; ook zullen zij niet vermogen, vóór de bijeenkomst der algemeene vergadering, aan iemand, wie het ook zij, te openbaren, aan welke zinspreuken de eerepenningen zijn toegewezen.

Art. 18. De algemeene voorzitter zal, in de algemeene vergadering, het in der bestuurders vergadering opgemaakte besluit omtrent het toewijzen van de eerepenningen, door den algemeenen secretaris, aan de vergaderde leden laten voorlezen, en tevens al de ingekomene stukken ter mededinging naar de eereprijzen, met de daarbij behoorende verzegelde briefjes, doen ter tafel brengen. Vervolgens zullen die verzegelde briefjes, waarop dezelfde zinspreuken gevonden worden, welke onder de met eereprijzen bekroonde verhandelingen, dichtstukken en lofredenen staan, geopend worden door den voorzitter, voor het oog der geheele vergadering; en zullen dus de gouden en

zilveren eerepenningen aan die auteurs of dichters, wier namen bij die opening zijn bekend gemaakt, door de maatschappij toegewezen worden.

Art. 19. De briefjes, behoorende tot de verhandelingen, dichtstukken en lofredenen, aan welke geen prijs is toegewezen, zullen dan terstond, in tegenwoordigheid der vergaderde leden, ongeopend verbrand worden; met uitzondering van de briefjes, welke behooren tot stukken, waarvan de maatschappij mogt goedvinden eenig gebruik te maken, welke, zorgvuldig en ongeopend, bij de overige papieren der maatschappij zullen bewaard worden.

Art. 20. De auteurs of dichters, welke eenen prijs behaald hebben, zullen hunne verhandelingen, dichtstukken of lofredenen, met welke zij overwinnaars zijn geweest, in volkomen eigendom der maatschappij moeten laten, en dezelve niet mogen laten drukken, dan met toestemming van bestuurderen der maatschappij.

Art. 21. De maatschappij zal in geene der bekroonde stukken veranderingen mogen maken, wanneer zij dezelve laat drukken, dan met voorkennis en toestemming van den auteur. Evenmin zal de bekroonde dichter of schrijver zijn werk mogen herzien, dan met toestemming en onder opzigt van het bureau van bestuur.

Art. 22. De bekroonde stukken blijven berusten aan het bureau van bestuur, terwijl het aan den schrijver zal vrijstaan, op zijne kosten, een afschrift daarvan te vragen.

Art. 23. De auteurs en dichters, aan welke geen der eereprijzen is toegewezen, zullen van hunne ingeleverde stukken, binnen zes maanden, nadat de uitspraak gedaan is, een afschrift kunnen vragen of doen vragen, mits dat hetzelfde schrift en zegel, waarmede hun ingezonden stuk geschreven en verzegeld geweest is, vertoond worden; waarom ook al de omslagen der stukken, met de zegelen daaraan, door den gemeenen secretaris, met alle mogelijke zorgvuldigheid, zullen moeten bewaard worden; doch wanneer binnen dien bepaalden tijd geen afschrift gevraagd is, zal zoodanige afgifte niet meer kunnen gevorderd worden.

Art. 24. De maatschappij zal de bekroonde stukken en an-

dere werken, van tijd tot tijd, wanneer zij daartoe goeden voorraad heeft, en zulks dienstig oordeelt, door den druk gemeen maken.

VERNIEUWDE WETTEN der Maatschappij, tot Nut van 't Algemeen, van den 9den Augustus 1815 en 7den Junij 1821, met derzelve modificatien en alteratien.

EERSTE HOOFDSTUK.

Doel der maatschappij.

Art. 1. Het doel der maatschappij is, godsvrucht en goede zeden, overeenkomstig met de grondbeginfelen van de Christelijke godsdienst, te bevorderen; en voorts zoodanige nuttige kundigheden en wetenschappen voort te planten, als voornamelijk voor den minvermogenden burgerstand onontbeerlijk zijn; ten einde daardoor deszelfs verstand te befhaven, het hart te vormen, en, zoo veel mogelijk, algemeen nut te verspreiden.

Art. 2. Zorgvuldig, echter, zal zij acht geven, ten aanzien van het eerste voorwerp, dat zij zich niet mengt in eenige godsdienstige of burgerlijke geschillen; en, ten aanzien van het tweede, dat de wijze, waarop zij zal werken, onderscheiden zij van de werkzaamheden van geleerde maatschappijen, meer bepaaldelijk daartoe, en voor meergeoefenden ingerigt.

Art. 3. Dit doel zal zij trachten te bereiken, door:

- A. In de eerste plaats, zich te beijveren, om, bij voortdoring en zoo veel in haar vermogen is, werkzaam te zijn, omtrent al hetgene de opvoeding en het onderwijs der jeugd betreft, ten einde de heilzame bedoelingen van het Gouvernement, in dit opzigt, te helpen bevorderen.
- B. In de tweede plaats, door het uitgeven van zoodanige werken voor bejaarden, als tot het bovengenoemde einde geschikt geoordeeld worden.

- C. In het, zoo veel mogelijk, openlijk erkennen van zulke daden van edelmoedigheid, menschlievendheid en andere uitstekende deugden, als welke op de algemeene achting en dankbaarheid aanspraak kunnen maken.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de leden.

Art. 4. De leden der maatschappij zijn vierderlei:

- a. Gewone.
- b. Begiftigers en begiftigsters.
- c. Corresponderende.
- d. Honoraire.

Art. 5. Elk, van wat rang in de burgerlijke maatschappij hij zij, of tot welk Christelijk kerkgenootschap hij behoore, zal tot gewoon lid dezer maatschappij kunnen worden aangenomen, op zoodanige wijze, als in het volgende hoofdstuk nader wordt vermeld.

Art. 6. Hij, die niet verkiezen mogt, of door afgelegenheid van woonplaats daarin verhinderd wordt, om gewoon lid te worden, mitsgaders vrouwen, die genegen zijn door eenige toelagen de oogmerken der maatschappij te helpen bevorderen, kunnen zich, zonder eenige bepalingen, daartoe aangeven, mits de toelage niet minder zij dan f 5 : 5 jaarlijks; en zullen de zoodanigen aangemerkt worden als begiftigers en begiftigsters der maatschappij.

Art. 7. Op zoodanige plaatsen, alwaar, door te verre afgelegenheid, of om andere redenen, geene der in het volgende hoofdstuk te meldene departementen kunnen worden opgericht, kunnen corresponderende leden bestaan, welke belast zullen zijn met het aannemen van leden voor de maatschappij, en met al datgene, hetwelk nader blijken zal, de post van departementsbestuurders te vorderen.

Art. 8. School-onderwijzers, welke uitmunten in de waarneming van hun beroep, en zich beijveren, om de verbeterde leerwijze te volgen, kunnen, zonder eenige betaling, tot hono-

raire leden worden aangenomen, op de wijze, in het volgende hoofdstuk te melden (art. 17). Behalve deze, zijn ook honoraire leden, zonder eenige betaling, zoodanige personen, als welke, bij besluit der maatschappij, reeds genomen of nog te nemen, daartoe zijn, of zullen aangenomen worden; genietende deze leden in alles dezelfde voorregten als de gewone.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de departementen.

Art. 9. Al deze leden behooren onder verschillende afdelingen, of departementen, genoemd naar den naam der plaats, alwaar zij vergaderen.

Art. 10. In elke stad of plaats mag slechts één departement zijn, tenzij het getal der leden zoodanig aangroeide, dat de oprigting van eene tweede of meerdere noodzakelijk werd; in welk geval zulks met onderling goedvinden der leden van het alzoo te groot geworden departement, en onder goedkeuring der algemeene vergadering kan geschieden.

Art. 11. Acht personen, in eene stad of plaats zich bevindende, of wel minder, mits voor acht betalende, genegen zijnde een departement op te rigten, geven daarvan kennis aan den algemeenen secretaris der maatschappij (art. 62), welke hun alles zal toezenden, wat zij behoeven, om als departement te kunnen worden aangemerkt, zoodra zij door het hoofdbestuur als departement zijn aangenomen.

Art. 12. Elke departements-vergadering verkiest haar bijzonder bestuur, zoodanig als zij dit zal goedvinden. Dit bestuur is, behalve met de beheering der huisfelijke zaken, belast met het invorderen der penningen, volgens den ingezonden staat der maatschappij (art. 67 en 68), en het voldoen van dezelve aan de algemeene penningmeesters; het aan de leden ter hand stellen van de gezondene boeken, en het voeren van correspondentie met hoofdbestuurders, door middel van derzelver secretaris, met den algemeenen secretaris. Bij verandering van secretaris zal daarvan onmiddellijk aan den algemeenen secretaris worden kennis gegeven.

Art. 13. Elk, die lid wordt en voor het volle maatschappelijke jaar (art. 66), waarin hij aankomt, de toelage betaalt, zal aanspraak hebben op al de werken, in dat jaar door de maatschappij uitgegeven, te welken einde het bestuur van dat departement onmiddellijk kennis daarvan geeft aan den algemeenen secretaris. Iemand, na den 1sten Januarij, lid wordende, is vrij van de betaling der toelage voor dat loopende jaar, terwijl hij echter al de werken ontvangt, welke, na zijne aankomst, worden uitgegeven.

Art. 14. Men zal onderling, in al de vergaderingen der departementen, in zoo verre die vergaderingen geene overweging van huishoudelijke zaken betreffen, toegang vergunnen aan al de leden der maatschappij, om het even tot welk departement zij behooren, mits zij vertoonen een blijk van lidmaatschap, en zoodanig lid niet wone in de plaats, alwaar het departement, dat hij bezoeken wil, bestaat, ten aanzien van welke laatsten, het den departementen vrij staat zoodanige bepalingen tot uitsluiting of toelating te maken, als zij zullen verkiezen.

Art. 15. Elk departement is vrij en onafhankelijk in de keuze der middelen, welke hetzelfde, ter bereiking van het doel der maatschappij, het geschiktste oordeelt, als in het beheer van deszelfs huishoudelijke inrigtingen, vergaderingen en werkzaamheden, mits dezelve niet zijn strijdende tegen de algemeene wetten; waarom dan ook elk departement gehouden is, een afschrift of afdruk van deszelfs huishoudelijke wetten aan het hoofdbestuur ter beoordeeling in te zenden.

Art. 16. Elk departement heeft het regt, jaarlijks zoodanige voorstellen te doen, als hetzelfde ten nutte der maatschappij zal dienstig oordeelen; alle welke voorstellen zullen gebragt worden op de punten van beschrijving voor dat jaar (art. 25). Voorts om zoodanige concept-prijsvragen op te geven, als hetzelfde, ter bevordering van het doel der maatschappij, zal vermeenen te kunnen strekken; welke concept-prijsvragen zullen worden gesteld in handen der commissie van drieën (art. 76—81) (1). Geene andere prijsvragen zullen op de punten van beschrijving

---

(1) Deze artikelen zijn naderhand buiten werking gesteld. Zie *Bijvoegsel op deze wetten*, n°. 8.

worden gebragt, dan alleen de zoodanige, waarvan het belang of de spoed vorderende noodzakelijkheid, bij de opgave, is aangedrongen. De inzending, zoo der voorstellen als der conceptprijsvragen, bij het hoofdbestuur, moet geschieden vóór den eersten Mei.

Art. 17. Elk departement heeft het regt, zoo vele schoolonderwijzers aan te nemen tot honoraire leden der maatschappij, als het, volgens de nader te vermeldene bepaling, stemmen op de algemeene vergadering uitbrengt, mits onder de bepaling bij art. 8 vastgesteld.

Art. 18. Elk departement, hetwelk, te zijnen koste, scholen heeft opgerigt, zal, bij het uitdeelen van eereprijzen aan de leerlingen van die scholen, het regt hebben, zich te bedienen van de vignetten, door de maatschappij, tot dat einde vervaardigd, of nog te vervaardigen. Zoo ook zal elk departement, hetwelk eene leesbibliotheek heeft opgerigt, bij elke verzending, eenen afdruk van het alsdan verzonden wordende werk, op groot papier, voor dezelve ontvangen; terwijl, ter verdere aanmoediging tot het oprigten van leesbibliotheeken, aan elk departement, hetwelk dezelve daarfelt, een afdruk van de werken der maatschappij zal gezonden worden, met uitzondering nogtans van de school-leerboeken en alle zoodanige stukken, welke alleen voor de leden gedrukt worden (1).

Art. 19. Elk departement is verplicht, om jaarlijks, vóór den eersten Mei, aan den algemeenen secretaris in te zenden de naamlijst van deszelfs leden; zullende, bij gebreke daarvan, de staat naar de laatste opgave der leden gesteld en door de departementen moeten voldaan worden (2).

Art. 20. De leden, bij art. 4, lett. *b* en *c* genoemd, tot geen plaatselijk departement behorende, zijn leden van een algemeen departement, waarvan bestuurders zijn de hoofdbestuurders der maatschappij (art. 22), welke verplicht zijn, zoo

---

(1) Naardien wij de bijvoegfels, veranderingen en verbeteringen op deze wetten laten volgen, zullen wij slechts bij elk artikel, waarin eene wijziging, verandering of bijvoeging gemaakt is, het nummer van het bijvoegfel opgeven.

Tusschen art. 18 en 19 is een nieuw artikel gebragt. *Bijvoegfel* n°. 1.

(2) Zie *Bijvoegfel* n°. 2.

verre dit doenlijk is, aan de leden genoegzaam vroegtijdig aanvraag te doen, of zij eenige voorstellen hebben voor de punten van beschrijving, en zich naar derzelver gevoelen, indien hun dit kenbaar wordt, te schikken. De toelagen dezer algemeene leden komen geheel ten voordeele van de kas der maatschappij.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van het bestuur der maatschappij.

Art. 21. De magt, om besluiten te nemen en wetten te maken, in den boezem der gezamenlijke leden berustende, worden deze vertegenwoordigd door *afgevaardigden*, door elk departement te benoemen; welke verzameling van afgevaardigden zal uitmaken: *de algemeene vergadering*, en, als zoodanig aangemerkt, zijn: *het opperbestuur der maatschappij*.

Art. 22. De geheele maatschappij en het opperbestuur over dezelve wordt, bij afwezigheid der algemeene vergadering, vertegenwoordigd en uitgeoefend door een collegie van *tien* leden, onder den naam van *hoofdbestuurders*, benevens eenen algemeenen secretaris (art. 48—65).

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de algemeene vergaderingen.

Art. 23. De gewone algemeene vergadering zal éénmaal in elk jaar, binnen *Amsterdam*, gehouden worden, op den *tweeden dingsdag in Augustus*, en zoo vele volgende dagen, als de werkzaamheden zullen vereischen, en zulks op zoodanige plaats, als hoofdbestuurders daartoe de geschikteste zullen oordeelen.

Art. 24. Op deze vergadering zullen de door de departementen ingezondene, en door hoofdbestuurders op eene lijst geplaatste voorstellen, onder den naam van *punten van beschrijving*, worden behandeld, mitsgaders zoodanige zaken, als welke, onder de nader te vermeldene bepaling, onderwerpen van raadpleging moeten worden.

Art. 25. Deze punten van beschrijving moeten, uiterlijk

ééne maand vóór den dag der algemeene jaarlijksche vergadering, den departementen worden toegezonden, ten einde dezelve in derzelve huishoudelijke vergaderingen overwogen, en de afgevaardigden der algemeene vergadering daarop behoorlijk gelast kunnen worden.

Art. 26. Elk der departementen kan tot deze algemeene vergadering zoo vele afgevaardigden zenden, als het verkiest; doch er zullen niet meer dan twee daarvan tegelijk plaats mogen nemen. Eenig departement, in deszelfs midden geene leden vindende, die zich met dezen last verkiezen te bezwaren, kan dien opdragen aan de leden van een ander departement, mits voorzien van eenen schriftelijken last op elk punt. Geen der afgevaardigden, echter, zal voor meer dan één departement zitting mogen nemen of stem uitbrengen. De geloofsbriefven voor deze afgevaardigden zullen, van gelijken inhoud, en, benevens de punten, door hoofdbestuurders aan de departementen toegezonden worden, en de laatsten zorgen, dat dezelve, behoorlijk ingevuld, uiterlijk twee dagen vóór het houden der vergadering, bij den algemeenen secretaris terug ontvangen zijn (1).

Art. 27. In alle zaken, welke op de algemeene vergadering in omvraag komen, zal een departement, hetwelk de nader te meldene toelage betaalt (art. 67), voor acht leden uitbrengen..... 1 stem.

Van 9 tot 25.....	2 stemmen.
„ 26 „ 50.....	3 „
„ 51 „ 75.....	4 „
„ 76 „ 100.....	5 „
„ 101 „ 150.....	6 „
„ 151 „ 200.....	7 „
„ 201 „ 300.....	8 „
„ 301 „ 400.....	9 „
„ 401 „ 600.....	10 „
„ 601 „ 800.....	11 „
„ 801 „ 1000.....	12 „

De honoraire leden bij elk departement, zoowel als die der

(1) Zie Bijvoegfel n°. 3.

algemeene maatschappij bij het algemeen departement, zullen als betalende medegeteld worden.

Art. 28. De rang van zitting en stemming van al de departementen in de algemeene vergaderingen zal jaarlijks afwisselen; zoodanig, dat het departement, hetwelk het eerste jaar vóórgestemd heeft, het tweede jaar de laatste stem zal hebben, en vervolgens, van jaar tot jaar, weder in rang opklimmen; in dien zin, evenwel, dat de departementen, welke na het houden der algemeene vergadering worden opgericht, altijd na het laatst voorgezeten hebbende, en nu het laatste geworden zijnde, in rang volgen.

Art. 29. In elke algemeene vergadering, zoo gewone als buitengewone, zal één der leden van het hoofdbestuur het voorzitterschap bekleeden, daartoe door de gewone algemeene vergadering des vorigen jaars, bij meerderheid van stemmen, voor den tijd van één jaar, verkozen.

Art. 30. Bij afwezigheid van den voorzitter, zal de voorzitter der huishoudelijke vergadering van het hoofdbestuur, welke altijd als plaatsvervangende algemeene voorzitter moet aangemerkt worden, zijnen post zoo lang, en, daar het noodig is, waarnemen.

Art. 31. De voorzitter zal de gewone algemeene vergadering met eene redevoering openen.

Art. 32. Nadat de redevoering zal geëindigd en de eereprijzen zullen uitgedeeld zijn, doet het hoofdbestuur, vóór dat de werkzaamheden beginnen, bij monde van den secretaris, algemeen verslag (art. 55, lett. K), zoo van al hetgene, dat, op last der algemeene vergadering, gedurende het afgelopen jaar, door hetzelfde verrigt is, als van datgene, hetwelk bij hetzelfde is ingekomen, en waaromtrent hetzelfde, overeenkomstig den aard van deszelfs bestaan, gehandeld heeft. De voorlezing daarvan zal echter alleen bestaan in de opgave van den zakelijken inhoud van dat verrigte en ingekomene; terwijl het geheele verslag zelf voor al de leden zal worden gedrukt.

Art. 33. De voorzitter zal alle voorstellen, eerst bij wijze van opgave der gevoelens, en daarna bij stemming, in omvraag brengen, de stemmen opnemen, en het besluit opmaken.

Art. 34. Op alle voorstellen, in de punten van beschrijving vervat, of welke ook door de algemeene vergadering in overweging zijn genomen, zal bij meerderheid van stemmen worden beslist; en wanneer het getal der stemmen, vóór en tegen eenig voorstel, even groot is, zal de voorzitter beslissen. Geen besluit echter van eenig punt van bezwaar, als de geldmiddelen, zal mogen genomen worden, zonder eene meerderheid van drie vierde stemmen.

Art. 35. Alle voorstellen, welke van eenen gelijkkluidenden aard zijn, of over een zelfde onderwerp loopen, zullen op den eersten dag der vergadering, gesteld worden in handen eener personele commissie, ten einde dezelve op den tweeden dag daaromtrent diene van berigt. De voorzitter zal over de noodzakelijkheid tot het benoemen van zoodanige commissien beslissen (1).

Art. 36. Ingevalle eenig departement noodig mogte oordeelen, eenige afzonderlijke voorstellen te doen, behalve die, welke reeds op de punten van beschrijving zijn geplaatst, zal hetzelfde gehouden zijn, die voorstellen op den eersten dag der vergadering, in geschrifte, over te geven aan den algemeenen voorzitter, die deze voorstellen alsdan in handen eener personele commissie van vijf leden zal stellen, om, na afloop der beschrevene punten, en vóór de algemeene omvraag, zonder het bijbrengen van eenige redenen, beslissend te berigten, of de aldus ingeleverde voorstellen *al* dan *niet* punten van raadpleging voor de vergadering kunnen uitmaken; zullende, in het eerste geval, deze raadpleging plaats hebben, en daarop besloten worden; terwijl, in het laatste geval, zoodanige voorstellen verwezen worden tot op of aan de naastvolgende vergadering, wanneer het departement, uit wiens naam deze voorstellen gedaan zijn, zulks zal vermeenen te behooren. Geene voorstellen, op de punten van beschrijving niet uitgedrukt, zullen in overweging worden genomen, dan die, welke op de voorschrevene wijze zijn voorgedragen en behandeld geworden.

Art. 37. Ingevalle eenige afgevaardigden, naar aanleiding van het verhandelde op den *eersten* of *tweeden* dag der vergade-

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 4.

ring, noodig mogten oordeelen, eenige nadere voorstellen te doen, zullen zij, bij de algemeene rondvraag, deze voorstellen schriftelijk aan den voorzitter ter hand stellen; welke hierop in omvraag zal brengen, of deze voorstellen al dan niet in dadelijke overweging zullen worden genomen, en zal de raadpleging daarover geene plaats hebben, indien een derde gedeelte der tegenwoordig zijnde departementen zich daar tegen verklaart, behoudens nogtans het regt van het voorstellende departement, om alsdan daarmede te handelen, zoo als in het vorige artikel vermeld is.

Art. 38. Het hoofdbestuur zal op alle algemeene vergaderingen, betreffende de te verhandelene zaken, deszelfs gevoelen vooraf mogen opgeven, doch geene stem ter vaststelling van besluiten hebben, dan voor zoo verre deszelfs leden afgevaardigden zijn van wege het algemeen departement.

Art. 39. Ter voorkoming van alle verwarring, zal niemand, dan een benoemde afgezondene, voorstellen mogen ter tafel brengen, of aanspraken en redevoeringen houden, tenzij alleen ter beantwoording van eenige, hem door den voorzitter gedane, aanspraak.

Art. 40. De algemeene vergadering eenige, door haar genomen, besluiten ter uitvoering, of om berigt, opdragende aan bepaalde commissien, zal zulks in zaken, die, gedurende derzelve zitting, of vóór het houden der volgende algemeene vergadering, moeten worden afgedaan, door den voorzitter uit de leden der vergadering geschieden; doch in die gevallen, waarvan het berigt eerst in de volgende jaarlijksche vergadering moet inkomen, zullen daartoe door den voorzitter departementen benoemd worden; welke laatste gehouden zijn, binnen den tijd van eene maand, aan den algemeenen secretaris in te zenden de namen van die hunner leden, welke zij daartoe bepaaldelijk hebben verkozen, en zij aansprakelijk blijven voor de vertraging, door deze in de uitvoering veroorzaakt.

Art. 41. In alle commissien, hetzij departementale, hetzij personele, zal, in het eerste geval, het hoofdbestuur, en in het tweede, een van deszelfs leden benoemd worden, welke, bij het aftreden uit hetzelfde, door een ander lid, daartoe door de vergadering van hoofdbestuurders te benoemen, zal moeten

worden vervangen. Deze zal verplicht zijn, zijne medegelastigden op te roepen, en wel binnen de eerste maand na het houden der algemeene vergadering, of op zoodanigen tijd, als door dezelve bij het benoemen bepaald is. Ingeval de te behandelene zaak hoofdbestuurders zelveu betreffen, en er alzoo geen van derzelve leden lid der commissie kan zijn, zal, in het eerste geval, het eerst in rang stemmende departement, en in het tweede, de oudste in jaren zulks verrigten.

Art. 42. Ieder aantal leden, ingevolge art. 40, door de algemeene vergadering in last gesteld, zal het verslag van deszelfs last, twee maanden voor de te houdene gewone algemeene vergadering, op de boete van f 7 voor hen te zamen, moeten inzenden aan het hoofdbestuur, om dezelve, benevens de punten van beschrijving, aan de departementen ter overweging te zenden.

Art. 43. Van al het voorgevallene in elke algemeene vergadering zal worden opgemaakt en gedrukt een verslag, onder den naam van handelingen der algemeene vergadering. Alle besluiten, tot verandering, vermeerdering of verbetering der wetten dienende, zullen niet alleen in deze handelingen, maar ook, zoodra daartoe een genoegzame voorraad voorhanden is, op een afzonderlijk blaadje gedrukt worden, en tot bijvoegsel op de wetten dienen.

Art. 44. In de handelingen der algemeene vergaderingen zal, bij ieder besluit op een punt van beschrijving, eene korte herinnering van het voorstel geschieden.

Art. 45. Hoofdbestuurders zullen op iedere algemeene vergadering bekend maken, den tijd en de plaats hunner gewone vergaderingen, en bij verandering, zulks aan de departementen moeten melden.

Art. 46. Alle leden der maatschappij, vertoonende een behoorlijk bewijs van toegang, kunnen de algemeene vergaderingen bijwonen, uitgezonderd alleen zoodanige bijeenkomsten onder de afgevaardigden, waar de noodzakelijkheid, de kiescheid des onderwerps, of het belang der maatschappij zulks niet mogte toelaten.

Art. 47. Eene buitengewone algemeene vergadering zal alleen dan plaats hebben, wanneer eenig, tusschentijds, inko-

mend voorstel van een departement, of wel eenige onvoorziene zaak, door het hoofdbestuur van zoodanig een gewigt wordt geoordeeld, dat hetzelfde de beslissing daarvan niet op zich kan nemen (art. 55, lett. c), en de overweging niet tot eene volgende gewone algemeene vergadering kan worden uitgesteld. Zoodanig eene buitengewone vergadering zal alsdan, met bijvoeging van het punt of de punten, waarover te raadplegen is, terstond worden beschreven, doch niet eerder, dan eene maand na de afzending der beschrijvingsbrieven plaats mogen hebben.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van het hoofdbestuur in het algemeen.

Art. 48. De leden, de vergadering van het hoofdbestuur uitmakende, benevens de algemeene secretaris, zullen, in de stad *Amsterdam*, of derzelver regtsgebied, woonachtig, en leden van een der Amsterdamsche departementen moeten zijn; iemand hunner, met der woon daar buiten vertrekkende, houdt hij op, lid of secretaris te zijn.

Art. 49. De hoofdbestuurders zullen zijn tien in getal, als: zes gewone leden, waarvan er jaarlijks, naar den tijd hunner zitting, twee zullen aftreden; twee algemeene penningmeesters, en twee commissarissen tot de uitgave en correctie der werken, welke vier laatste levenslang aanblijven.

Art. 50. De gewone leden van het hoofdbestuur worden gekozen door de algemeene vergadering, uit eene benoemlijst van een dubbel getal personen, uitgebragt door eene commissie van acht leden, als: vier uit en door de vergadering van hoofdbestuurders, en vier uit en door de bestuurders der Amsterdamsche departementen te benoemen, zonder onderscheid tot welke van de twee zij behooren. Op deze benoemlijst zal niemand geplaatst worden, tenzij dezelve vooraf verklaard hebbe, verkozen wordende, den post te zullen aannemen, en, ingevalle zij departements-bestuurders zijn, zijn zij verplicht, verkozen zijnde, den post bij hun departement neder te leggen (1).

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 5.

Art. 51. De verkiezing der openvallende plaatsen van penningmeesters, commissarissen ter uitgave en correctie, en secretaris, geschiedt door de algemeene vergadering, uit eene benoemlijst van een drietal voor elken der te kiezene personen; welke benoemlijst door de vergadering van hoofdbestuurders wordt zamengesteld, met de vrijheid, om die uit de leden hunner vergadering, of ook daar buiten te nemen; mits de daarop gestelden in alles de vereischten bezitten, als hieromtrent voor hoofdbestuurders zijn vastgesteld, of nog zullen worden bepaald.

Art. 52. Bij ziekte, eenig ander beletfel, of onverwacht openvallen der posten van penningmeester, commissarissen tot de uitgave en correctie, en secretaris, benoemt de vergadering van hoofdbestuurders onmiddellijk een harer leden tot het waarnemen van den aldus opengevallenen post, totdat dezelve wederom door den bekleeder opgevat, of op de na te meldene wijze vervuld wordt; terwijl, wanneer, in de eerste gevallen, het beletfel langer dan eene maand duurt, daarvan door hoofdbestuurders aan de departementen moet worden kennis gegeven; hetgene echter, indien dit den post van den secretaris betreft, onmiddellijk moet geschieden.

Art. 53. Geen gewoon lid van het hoofdbestuur is wederom verkiesbaar, dan na twee jaren buiten bestuur geweest te zijn; geen vader en zoon, schoon-, behuwd- en kleinzoon; geene twee broeders, twee zwagers; geen oom en neef; geene leveranciers of boekdrukkers, zoo lang zij in dienst der maatschappij zijn, kunnen tot hoofdbestuurders gekozen worden.

Art. 54. Door vertrek, overlijden of bedanken, eene plaats in het hoofdbestuur openvallende, zal, zoo zulks binnen de eerste zes maanden na het houden der algemeene vergadering voorvalt, door hoofdbestuurders aan de departementen worden gezonden het noodig twee- of drietal (art. 50 en 51). De departementen zijn verpligt, hunne keuze hieruit binnen eene maand in te zenden, en de verkozene (zoo hij tot de gewone leden behoort) vervangt, in de vergadering van hoofdbestuurders, den overledene of bedankt hebbende, voor den nog onvervulden tijd van dezen laatste. Indien dit openvallen in de laatste zes maanden plaats heeft, zal de plaats onvervuld blijven tot de eerste algemeene vergadering.

Art. 55. Aan de vergadering van hoofdbestuurders is aanbevolen:

- a.* De uitvoering van alle, zoo gewone als buitengewone, besluiten door de algemeene vergaderingen genomen.
- b.* Om dáár, waar zij het noodig oordeelt, zoo in als buiten 's Lands, correspondentie te voeren, ter bevordering van het doel der maatschappij.
- c.* Om in elk onvoorzien en spoedvorderend geval, in naam der maatschappij te handelen.
- d.* Aan dezelve is opgedragen het beoordeelen der waarde van zoodanige daden van edelmoedigheid, menschlievendheid en andere uitstekende deugden (art. 3, lett. C), als, of door departementen der maatschappij, of langs andere wegen, ter harer kennis gebracht worden; met het regt, om den bedrijver derzelven, in naam der maatschappij, toe te wijzen zoodanig eereblijk, als zij zullen oordeelen, uit de bij art. 122 bepaalde onderscheidingen te moeten kiezen.
- e.* Aan haar wordt overgelaten, om jaarlijks te bepalen het getal der prijsvragen, hetwelk uitgeschreven zal worden, en geeft hiervan berigt op de punten van beschrijving.
- f.* Het doen plaatfen van alle zoodanige voorstellen op de punten van beschrijving, als zij ten nutte der maatschappij, of ter bevordering van haar doel, zal noodig oordeelen.
- g.* Zij zal de voorstellen aan haar, door de departementen ter plaatfing op de punten van beschrijving gezonden, in overweging nemen; en wanneer het haar toefschijnt, dat de belangen der maatschappij daarbij zouden lijden, aan zoodanig departement, indien de tijd dit toelaat, hare bedenkingen daartegen inbrengen. Ingevalle hetzelve op de plaatfing blijve aanhouden, zal zij de vrijheid hebben, zulks te doen of na te laten; mits, in het laatste geval, daarvan, op aanklagte van dit departement, in eene beslotene bijeenkomst der afgevaardigden, rekenfchap gevende, welke besliffen zal, of de reden al dan niet gegrond zij; en, in het laatste geval, het voorstel over-

nemen, om daarop binnen eene maand de stem hunner departementen in te zenden; zullende het daarop te valene besluit aangemerkt worden als genomen in de algemeene vergadering, en geplaatst worden in de handelingen, die in dat geval zoo lang ongedrukt moeten blijven.

h. Zij zal, in naam der maatschappij, zoodanige verbindtenissen met de uitgevers van derzelve werken aangaan, als zij te meesten nutte, en ter bereiking van het voorname doelwit der maatschappij zal noodig oordeelen.

i. Zij begroot jaarlijks de penningen, benoodigd ter bestrijding van de behoeften der maatschappij (art. 68), en heeft het bestuur over derzelve geldmiddelen.

k. Eindelijk doet zij jaarlijks aan de algemeene vergadering algemeen verslag van den staat der maatschappij, van deszelfs verrigtingen en van die der departementen (art. 32).

Van de algemeene penningmeesters.

Art. 56. De algemeene penningmeesters zijn belast met de ontvangst en de uitgaaf der penningen. Zij zullen geene betaling doen, dan nadat zij daartoe door het hoofdbestuur zijn gemagtigd. Zij maken jaarlijks, vóór het einde van Junij, op hunne rekening en verantwoording, en dragen dezelve ter goedkeuring van het hoofdbestuur voor.

Art. 57. Op den eersten dag der algemeene vergadering, terstond na het eindigen van de redevoering, zullen de algemeene penningmeesters zich onledig houden met het ontvangen van de toelagen der departementen, en zulks tegen afgifte van een door hen geteekend bewijs.

Art. 58. Het wordt aan de algemeene penningmeesters overgelaten, om, ten aanzien van de werkzaamheden, aan hunnen post verknocht, zoodanige schikkingen te maken, als zij, onder goedvinden van het hoofdbestuur, noodig oordeelen.

Van de commissarissen ter uitgave en correctie.

Art. 59. De commissarissen ter uitgave en correctie zijn be-

last met het toezigt over alles, wat het drukken betreft van al de werken, welke van wege de maatschappij worden uitgegeven. Zij verkiezen, zulks noodig oordeelende, een' bekwaam' perfoon, of personen, om, ten koste der maatschappij, en onder hun opzigt, de kopijen en drukproeven te corrigeren. Zij verdeelen hunne werkzaamheden zoodanig, en onder dezelve bepalingen als de penningmeesters.

Art. 60. Zij zullen zorgen, dat, bij eenen herdruk van eenig werk, geene veranderingen van eenig aanbelang in hetzelfde worden gemaakt, ten ware zij zulks, met overleg van den schrijver, en onder goedkeuring van het hoofdbestuur, noodig oordeelen. Ingevalle deze veranderingen van dien aard zijn, dat zij afzonderlijk kunnen worden gedrukt, zullen dezelve den leden, bezitters der vorige uitgave, als een bijvoegsel worden ter hand gesteld.

Art. 61. Ingevalle, bij eenen herdruk, zoodanig werk door hen goordeeld worde, eene zeer aanmerkelijke verandering of omarbeiding te moeten ondergaan, zullen zij, na ingenomen advies der commissie van drieën (art. 76), hieromtrent eene voordragt aan hoofdbestuurders doen; en indien door laatstgenoemden tot eene zoodanige uitgave wordt besloten, zal van dezelve eene oplage voor al de leden geschieden (1).

Van den algemeenen secretaris.

Art. 62. De algemeene secretaris is belast met het houden der aantekeningen van het voorgevallene, zoo in de algemeene vergaderingen der maatschappij, als in die van het hoofdbestuur; met de afgifte van alle zoodanige uittrekselen uit die aantekeningen, en met het houden van alle zoodanige correspondentien, als waartoe hij door de algemeene vergadering, of door het hoofdbestuur, is gemagtigd. Hem is aanbevolen het beheer van het boekenfonds der maatschappij. Hij heeft in de vergadering van hoofdbestuurders eene raadplegende stem.

Art. 63. Voor de bijzonderheden in zijnen post is hij onderworpen aan het huishoudelijke reglement, te dien einde door

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 6.

hoofdbestuurders te vervaardigen; mits hetzelfde niet aanloope tegen de bepalingen, bij deze wetten gemaakt.

Art. 64. Hij zal te zijner verantwoording, tot het overschrijven der aantekeningen en andere stukken, en tot zijne hulp, ten koste der maatschappij, een' persoon, op eene belooning van *f* 100 's jaars, mogen gebruiken; welke persoon door hem, met overleg van de penningmeesters, en onder goedkeuring van het hoofdbestuur, zal worden aangesteld, en die tevens zal verplicht zijn, den algemeenen penningmeester de noodige hulp en ondersteuning toe te brengen.

Art. 65. De algemeene secretaris zal, jaarlijks, van de maatschappij zoodanige erkentenis, onder den naam van *honorarium*, genieten, als hem reeds is toegelegd, of vervolgens toegelegd zal worden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de geldmiddelen der maatschappij.

Art. 66. Het jaar der maatschappij wordt gerekend van den eersten Julij des eenen, tot den laatsten Junij des volgenden jaars.

Art. 67. Elk lid betaalt, voor jaarlijksche toelage aan de kas van het departement, waartoe hij behoort, de somma van *f* 5.25; ten einde uit dezelve, door elk departement, worde betaald het aandeel, hetwelk hetzelfde, naar het aantal van deszelfs leden, in de behoeften der algemeene maatschappij, jaarlijks, moet dragen; welk aandeel, voor elk lid, echter nimmer de voornoemde *f* 5.25 zal mogen overschrijden. Verblijvende aan elk departement het regt, om, boven de voornoemde somme, zoo veel meer toelage van elk van deszelfs leden te vorderen, als hetzelfde, ter goedmaking van huishoudelijke onkosten, als anderzins, zal goedvinden te bepalen.

Art. 68. Het hoofdbestuur maakt jaarlijks, in het begin van Julij, op, den staat van de behoeften der maatschappij, voor het ingetredene jaar, en brengt op denzelfden:

A. De berekening en bepaling der sommen, welke hetzelfde, ter bestrijding der algemeene behoeften, noodig heeft,

en zulks onder zoodanige hoofd-afdeelingen, als waartoe de daarbij bepaalde sommen moeten dienen.

B. De berekening en verdeeling van het aandeel, hetwelk elk departement, in evenredigheid van het aantal van deszelfs leden, in de benoodigde penningen moet dragen, en zulks na aftrek van de globale som van het verschuldigde der departementen, voor nieuw aangekomene leden (art. 13), of voor het bedragen van ontbondene boeken; met welke beide laatste posten die departementen, welke zulks aangaat, worden bezwaard.

Een afdruk van dezen staat, benevens een afdruk der rekening van de algemeene penningmeesters (art. 56), wordt den departementen toegezonden, uiterlijk eene maand vóór het houden der algemeene vergadering.

Art. 69. Elk departement, binnen het vaderland gelegen, zal verplicht zijn, deszelfs aandeel, zoo als hetzelfde op den rondgezonden staat berekend is, vóór of op de algemeene vergadering, in handen van de algemeene penningmeesters, tegen kwitantie, te voldoen (art. 57).

Art. 70. Het meerdere der toelage van de leden (art. 67), dan deze staat bedraagt, zal blijven ten behoeve van elk der departementen, om daarover, ieder in het hunne, te beschikken, zoo als zij zulks raadzaam zullen oordeelen.

Art. 71. Indien eenige algemeene vergadering mogt goetvinden, tot het dadelijk bewerkstelligen van eene of andere, ten nutte van het algemeen strekkende, zaak, eene buitengewone uitgave te doen, welke niet op den staat van het hoofdbestuur gemeld is, zal, indien de uitgave der penningen niet tot eene volgende algemeene vergadering kan verschoven worden, daarvan, door het hoofdbestuur, worden ontworpen een bijzondere staat; en zullen de departementen verplicht zijn, hunne aandelen voor denzelven, binnen ééne maand na de gedane aanschrijving, aan de algemeene penningmeesters te bezorgen.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de werkzaamheden der maatschappij naar buiten, en het daartoe dienende.

Art. 72. De maatschappij onderscheidt de door haar uit te gevene werken in :

- I. Leerboeken, eigenlijk alleen ten dienste der scholen.
- II. Leesboeken voor kinderen, onderscheiden in :
  - A. Leesboeken voor de scholen, en
  - B. Leesboeken voor huisfelijk of afzonderlijk gebruik.
- III. Volks-leesboeken, of leesboeken voor bejaarden, onder de volgende afdeelingen :
  - A. Onder die van godsdienst, zedekunde en bijzondere maatschappelijke pligten, waaronder ook de opvoeding der jeugd begrepen is.
  - B. Onder die van natuurkunde, natuurlijke historie, aardrijkskunde, algemeene, bijbelsche of vaderlandsche geschiedenis, kunsten, handwerken, fabrieken, en
  - C. Onder die ter bevordering en verbetering van goeden smaak, en bestrijding van schadelijke vooroordeelen (1).

Art. 73. Zij zal jaarlijks trachten uit te geven zoodanige leer- en leesboeken, als zij dienstig zal oordeelen; te welken einde de algemeene vergadering, na, daartoe betrekkelijk, het gevoelen van hoofdbestuurders te hebben geraadpleegd, jaarlijks bepaalt de hoofd- en onder-afdeelingen, uit dewelke die leer- of leesboeken, voor het volgende jaar, moeten gekozen worden.

Art. 74. Om aldus haar doel, zoo veel doenlijk, te bereiken, schrijft de maatschappij, jaarlijks, prijsvragen uit ter bevordering van nuttige kundigheden en wetenschappen, eene regtfreekse betrekking hebbende op haar bekend gemaakte doeleinde. Ook draagt zij, zulks noodig of beter achtende,

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 7.

het een of ander onderwerp aan eenig' bekwaam' perfoon op, om hetzelfde, onder opzigt van het hoofdbestuur, te bearbeiten, hetzij door hetzelfde opzettelijk te vervaardigen, hetzij te vertalen.

Art. 75. Wanneer, behalve het uitschrijven der prijsvragen en het opgeven van eenig onderwerp ter bearbeiding, eenig departement een of ander werk, reeds in het Nederduitsch voorhanden, zoo belangrijk oordeelde, dat de maatschappij, overeenkomstig haar hoofddoel, zich met de meer gemakkelijke verkrijging van dat werk, ten voordeele van den minvermogen- de, behoorde te belasten, zal dit departement het bedoelde werk aan hoofdbestuurders toezenden, welke, na ingenomen advies van de commissie van drieën (art. 76), en alsdan daartoe termen vindende, met den eigenaar van het bedoelde werk de noodige schikkingen zal beramen, en vervolgens een en ander, op de punten van beschrijving, aan de algemeene vergadering voordragen; doch, ingeval van afkeuring, hiervan aan het departement, hetwelk het voorstel gedaan heeft, kennis geven; behoudende echter dat departement het regt, om, indien het in die afkeuring niet verkiest te berusten, eene nadere voordragt aan de algemeene vergadering te doen (1).

Art. 86. De algemeene vergadering de prijsstoffen, en andere door de maatschappij uit te gevene werken bepaald hebbende, worden dezelve, door het hoofdbestuur, andermaal in handen der commissie van drieën gesteld, ten einde daarbij zoodanige omschrijvingen te voegen, als noodig is, om het juiste doel der vrage te doen kennen, en de wijze op te geven, waarop de maatschappij het antwoord verlangt bewerkt te hebben (2).

Art. 87. Het wordt aan het hoofdbestuur opgedragen, om, na ingenomen advies der commissie van drieën, de eereprijzen te bepalen, welke voor elke der prijsvragen zullen uitgelooft

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 8. De artikelen *wegens de commissie van drieën*; zijnde art. 76—81; gelijk mede die *over de wijze van bepaling der prijsvragen* enz., zijnde art. 82—85, blijkens dit *bijvoegsel* n°. 8, vernietigd en buiten werking gesteld zijnde, achten wij het onnoodig, dezelve artikelen over te nemen.

(2) Zie *Bijvoegsel* n°. 9.

worden; hieromtrent in het oog houdende, de belangrijkheid des onderwerps, en de talenten, ingespannenheid en werkzaamheid, welke men, overeenkomstig den aard van het onderwerp en de nadere omschrijving door de commissie van drieën (art. 86), tot eene goede voldoende beantwoording kan vooronderstellen (1).

Art. 88. De eereprijzen, door de maatschappij voor de be kroonde prijsverhandelingen uit te loven, bestaan:

- a. In eenen gouden eerepenning, van eene innerlijke waarde van *tien* dukaten, of wel de waarde van denzelfden, ter keuze des be kroonden.
- b. In denzelfden eerepenning, en onder dezelfde bepaling, met en benevens eene somma van *tien* tot *vijftig* gouden dukaten.
- c. In eenen dubbelen gouden eerepenning, ter innerlijke waarde van *twintig* dukaten, of de waarde van dien, ter keuze van den be kroonden.
- d. In denzelfden eerepenning, en onder dezelfde bepaling, met en benevens *tien* tot *vijftig* dukaten.

Art. 89. Zoo spoedig mogelijk, na den afloop der algemeene vergadering, doet het hoofdbestuur, op de bij hetzelfde voegzaamst geoordeelde wijze, de noodige aankondiging der gekozen prijsstoffen, en de daarop uitgeloopte eereprijzen, benevens de bepaling van den tijd, wanneer de antwoorden op dezelfde moeten ingeleverd worden.

Art. 90. Ieder zal naar de eereprijzen, op het beantwoorden der prijsvragen uitgelooft of aangeboden, mogen dingen, om het even of hij lid der maatschappij zij dan niet; de verhandelingen moeten, door eene andere hand dan die des opstellers, in het *Nederduitsch*, of eenige andere levende taal, mits met *Italiaansche* letteren, en duidelijk leesbaar geschreven zijn, en vóór of op den bepaalden tijd, vrachtvrij, aan den algemeenen secretaris worden toegezonden (2).

Art. 91. De verhandelingen zullen niet met den naam des

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 10.

(2) Idem n°. 11.

opstellers, maar met eene spreuk geteekend worden, welke spreuk insgelijks door eene andere hand geschreven, moet gevonden worden op een bijgaand verzegeld briefje, in hetwelk de naam, de woonplaats en het beroep van den opsteller vermeld staan.

Art. 92. De antwoorden op de uitgefchrevene prijsvragen, de onderwerpen, welke door bijzondere, en daartoe verzochte personen zijn behandeld geworden, gelijk mede de vertaling der noodig geoordeeld zijnde werken, zullen niet meer dan acht bladen letterdruks mogen beslaan; uitgezonderd in zoodanige gevallen, als wanneer daartoe vrijheid is gelaten geworden (1).

Art. 93. Al de werken, welke de maatschappij wil uitgeven, zullen overeenkomstig de vatbaarheid der voorwerpen, voor dewelke zij geschikt zijn, moeten behandeld worden; zoodanig, dat hetgeen men hun voorfelt door eenvoudigheid, duidelijkheid en klaarheid, gepaard met het veraangenaamde eener zinnelijke voordragt, den leeslust opwekken, en zonder te veel vermoeijenis onderhouden kan. Werken, hoe schoon anderzins behandeld, deze vereischten misfende, mogen niet bekroond of uitgegeven worden.

Wijze van beoordeeling.

Art. 94. Alle verhandelingen en stukken, zoowel die naar den prijs dingen, als die aan de maatschappij aangeboden zijn, om door haar te worden uitgegeven, zullen ter beoordeeling worden gesteld in handen van zeven leden der maatschappij. Deze zeven beoordeelaars zullen bestaan uit twee leden, uit en door het hoofdbestuur te benoemen, en vijf, door of van wege de algemeene vergadering te verkiezen.

Art. 95. Elk departement stelt jaarlijks tot beoordeelaars voor, een, twee of drie personen, leden der maatschappij, naar verkiezing, en zulks bepaaldelijk en afzonderlijk voor elke der prijsstoffen, op dewelke in dat jaar de beantwoording wordt ingewacht; zij leveren de lijst daarvan bij het hoofdbestuur in, uiterlijk acht dagen vóór den dag der algemeene vergadering.

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. II.

Art. 96. Het hoofdbestuur maakt, uit al de bij hetzelfde ingekomene afzonderlijke benoemlijsten, zoo vele afzonderlijke grosfen, als er prijsstoffen in beoordeeling kunnen komen.

Art. 97. De algemeene vergadering benoemt, op den eersten dag harer zitting, eene commissie van zes harer leden, om, benevens een lid uit het hoofdbestuur, vóór het scheiden der vergadering en zonder eenige verdere ruggespraak, uit de opgemaakte grosfen, zoo vele dubbeltallen van personen, tot beoordeelaars, te verkiezen, als er prijsstoffen zijn.

Art. 98. Deze dubbeltallen worden, door de voornoemde commissie, aan het hoofdbestuur ter hand gesteld, hetwelk het eerste der op de benoemlijst gebragte vijftal personen, van deze hunne benoeming van beoordeelaars kennis geeft, en tot de aanvaarding uitnodigt, en indien één of meer derzelve zich mogte verschoonen, gaat hetzelfde tot de volgende naar rang van opvolging over. Wanneer, onverhoopt, het geheele dubbetal mogt afloopen, zonder het benoodigde getal beoordeelaars te hebben bekomen, zullen hoofdbestuurders, uit het overgeblevene gros, het eerst gemaakte dubbetal aanvullen, en voortgaan met de kennisgeving en uitnodiging, totdat de beoordeelaars voltallig zijn. Het hoofdbestuur benoemt de beoordeelaars uit hetzelfde, op zoodanig eene wijze, als hetzelfde zulks het gevoeglijkste oordeelt.

Art. 99. Zoodra de antwoorden op de uitgeschrevene prijsstoffen zijn ingekomen, zendt de algemeene secretaris de ingekomene verhandelingen op elke prijsvraag, vrachtvrij, aan de beoordeelaars. Elk beoordeelaar zal de aan hem toegezondene verhandelingen op elke prijsvraag niet langer dan *twintig* dagen houden, op de verbeurte van *eenen gulden* voor elken dag boven den bepaalden tijd.

Art. 100. De beoordeelaars zullen de prijsverhandelingen noch aan anderen ter lezing mogen geven, noch ook eenige verstandhouding met elkander mogen hebben. Zij zenden hunne beoordeelingen verzegeld, en buiten op kennelijk, tot welke prijsvraag dezelve behooren, aan den algemeenen secretaris terug.

Art. 101. De beoordeelingen zullen niet met den naam des beoordeelaars, maar met eene zinspreuk moeten onderteekend zijn; welke zinspreuk, benevens het kennelijke bewijs, tot welke prijsvraag de beoordeeling behoort, van buiten, op een daarbij gevoegd verzegeld biljet, moet uitgedrukt staan, en in welk bil-

jet de naam des beoordeelaars moet gevonden worden. Deze biljetten zullen niet worden geopend, dan na den geheelen afloop der beoordeelingen en de volkomene beslissing, om alsdan, elk bij de beoordeeling, waartoe het behoort, gevoegd en bewaard te worden.

Art. 102. De beoordeelingen zullen moeten zijn beredeneerd, met opgave der redenen tot bekrooning of afkeuring; waaromtrent de beoordeelaars in het oog moeten houden, dat geenszins die verhandelingen behooren bekroond te worden, welke voor hunnen bijzonderen sijnak meest aangenaam of des betrekkelijk meest voldoende zijn, maar hunne beoordeeling zal zoodanig moeten zijn ingerigt, dat uit dezelve blijke:

a. Of de vraag voldoende zij beantwoord;

b. Of dezelve beantwoord zij op zoodanig eene wijze, als bij het programma is opgegeven en bepaald.

Art. 103. Beoordeelaars zullen geene voorwaardelijke toewijzing mogen doen, maar elke verhandeling stellig moeten beoordeelen, naar hetgene zij alsdan is, en niet naar hetgene van dezelve zou kunnen worden gemaakt; moettende van die beoordeeling de bekrooning of niet-bekrooning afhangen. Het staat hun echter vrij, hunne gedachten, ter meerdere volmaking van een stuk, door hen reeds *der bekrooning waardig geoordeeld*, mede te deelen, om van dezelve, met overleg van den schrijver der bekroonde verhandeling, gebruik te kunnen maken (1).

Art. 104. De bekrooning eener verhandeling zal moeten geschieden bij eene *volstrekte* meerderheid van de stemmen der beoordeelaars, en dus ten minste met *vier* stemmen.

Art. 105. Hoofdbestuurders overwegen al de ingekomene beoordeelingen, en wanneer zij vermeenen, dat ééne of meer der beoordeelingen aanloopen tegen het bepaalde bij art. 102 en 103, en zij geene beslissende uitspraak hebben kunnen of mogen opmaken, zullen zij hiervan aan de algemeene vergadering kennis geven.

Art. 106. De algemeene vergadering zal alsdan het stuk of de stukken, op welke geene beslissende uitspraak door het hoofdbestuur is gedaan, stellen in handen van beoordeelaars *ter herziening*, bestaande uit één lid van het hoofdbestuur, niet in de be-

---

(1) Zie *Bijvoegsel* n°. 12.

oordeeling geweest zijnde, en de vier overige leden, door eene daartoe door de vergadering benoemde commissie van zes leden, benevens een' hoofdbestuurder, te verkiezen uit het gros (art. 97), uit dewelke de beoordeelaars voor die prijsvraag zijn gekozen geworden.

Art. 107. Aan deze beoordeelaars zal het stuk of de stukken, met en benevens de beoordeelingen, alsmede het schriftelijk advies van hoofdbestuurders, worden ter hand gesteld; en zullen zij gehouden zijn, binnen den tijd van drie maanden, te rekenen van den dag der algemeene vergadering, elk zijne beslissende en stellige uitspraak bij het hoofdbestuur in te zenden; welk laatstgenoemde alsdan terstond, na de stemming te hebben opgemaakt, bij rondgaande brieven aan de departementen, en voorts bij openbare aankondiging, van den uitslag zal kennis geven.

Art. 108. Wanneer op eene prijsvraag meer dan eene verhandeling is ingekomen, en dat aan twee derzelve, elk door drie der beoordeelaars, de gouden eereprijs is toegekend geworden, en dus geene bekrooning heeft kunnen geschieden (art. 104), zullen beide deze stukken, door de algemeene vergadering, gesteld worden in handen van vijf nadere beoordeelaars, bestaande uit één lid van het hoofdbestuur, en uit vier leden der maatschappij, de laatste door eene commissie van zes leden, benevens een lid uit het hoofdbestuur, staande de vergadering te benoemen, uit de overgeblevene personen van het gros tot beoordeelaars voor die prijsvraag (art. 97).

Art. 109. Aan deze nadere beoordeelaars zullen beide de verhandelingen worden ter hand gesteld, ten einde zij onderzoeken, of een van beide deze stukken dan bekrooning waardig zij; zoo ja, welk? Elk beoordeelaar is gehouden, binnen den tijd van veertien dagen na de ontvangst der stukken, zijne nadere en beslissende beoordeeling bij het hoofdbestuur in te zenden; hetwelk, terstond na de opmaking der stemmen, bij rondgaande brieven aan de departementen, en voorts bij openbare aankondiging, van den uitslag zal kennis geven. Ingeval eene der beide verhandelingen der bekrooning waardig gekeurd zij, staat het dezen naderen beoordeelaars vrij, om, aan het andere, eenen zilveren eerepenning, bij wijze van accesfit, toe te wijzen; doch zal deze tweede verhandeling niet worden gedrukt.

Art. 110. Bij het verslag der beoordeelingen over ingekomene prijsverhandelingen, zal alleen opgaaf gedaan worden van den

uitflag der stemmen van die stukken, welke zijn bekroond geworden; doch wordt tevens aan hoofdbestuurders de vrijheid gelaten, om, ingeval er geene bekrooning geschied zij, opgave te doen van alle zoodanige gronden en redenen, door beoordeelaren bijgebragt, als welke zouden kunnen dienen tot wenken, om, bij eene tweede opgave, de schrijvers dier verhandelingen in staat te stellen, zich daarvan met vrucht te kunnen bedienen. Dit verslag zal, bij eene tweede opgave, worden gedrukt, en geplaatst in de handelingen der maatschappij, en de zakelijke inhoud in het programma.

Art. 111. *a.* Wanneer eene prijsstof, voor de eerstemaal opgegeven, onbeantwoord is gebleven, of wel de antwoorden geoordeeld zijn geworden, de bekrooning niet te verdienen, zal die prijsstof andermaal worden opgegeven.

b. Wanneer op eene prijsstof, ten tweedemaal opgegeven, geene antwoorden zijn ingekomen, zal dezelve niet wederom op nieuw opgegeven, maar ingetrokken worden; en de bearbeiding van het onderwerp, indien hetzelfde daartoe belangrijk genoeg wordt beschouwd, op voordragt van hoofdbestuurders en daarop gevolgde goedkeuring der algemeene vergadering, onder opzigt van eerstgenoemden, geschieden.

c. Indien bij eene tweede opgave de ingekomene verhandelingen zijn afgekeurd geworden, besluit de vergadering, na gehoord te hebben het verslag en advies van hoofdbestuurders, wegens de uitspraak van beoordeelaren tot het al of niet weder opgeven, of het bearbeiten van dat onderwerp, onder opzigt van hoofdbestuurders.

Art. 112. Alle naambriefjes der bekroonde verhandelingen zullen, zonder daartoe vooraf de vrijheid van den schrijver derzelve te vragen, in de algemeene vergadering geopend, en deszelfs naam op den titel der verhandelingen gemeld worden. Al de naambriefjes der onbekroonde verhandelingen zullen, ongeopend, in de algemeene vergadering worden verbrand.

Art. 113. De schrijver, die den eereprijs behaald heeft, zal zijn stuk, met hetwelk hij overwinnaar is geworden, of op hetwelk hem een accesit is toegewezen, in volkomenen eigendom der maatschappij moeten laten, en daarvan, zonder toestemming der maatschappij, geenerhande gebruik mogen maken.

Art. 114. De stukken, aan welke geen eereprijs is toegewezen, zullen bij de maatschappij worden bewaard; echter zal, wanneer derzelver schrijvers dit binnen zes maanden vorderen, en zij hetzelfde zegel doen vertoonen, waarmede de omslagen zijn verzegeld geweest, aan hen, te hunnen koste, een behoorlijk afschrift daarvan geleverd worden.

Wijze van verspreiding der werken.

Art. 115. Al de door het hoofdbestuur, ten dienste van het algemeen, uit te geven stukken, zullen in klein formaat, en met zulk eene letter gedrukt worden, dat dusdanig een stukje voor den minst mogelijken prijs te bekomen zij. Doch al de werken, door of van wege de maatschappij in het licht te geven, worden bovendien op beter papier, en in groot octavo, voor de leden gedrukt.

Art. 116. Ieder lid zal van al de werken, welke de maatschappij, ten dienste van het algemeen, gedurende zijn lidmaatschap, in elk jaar der maatschappij, in het licht geeft, gelijk ook van al de stukken, welke alleen voor de leden worden gedrukt, zoo als daar zijn punten van beschrijving, handelingen, enz., eenen afdruk op groot papier ontvangen. Ook zal hem, bij zijne aankomst, een afdruk der wetten van de maatschappij worden ter hand gesteld.

Art. 117. Elk departement ontvangt, boven het aantal van afdrukken voor elk van deszelfs leden, nog een exemplaar voor deszelfs kas of boekverzameling.

Art. 118. Alle bekroonde en andere werken, door de maatschappij in het openbaar uitgegeven, de eigendom van alle leden zijnde, zullen nimmer eenige derzelven, of bij de eerste uitgawe, of herdruk, bij wijze van intekening, alleen voor sommigen worden uitgegeven. Hiervan echter zijn uitgezonderd zoodanige stukken, als welke alleen tot schoolgebruik dienen, waaromtrent de algemeene vergadering in den tijd, bij bijzonder besluit, zal goedvinden te bepalen.

Art. 119. Ieder lid kan de stukken, door de maatschappij uitgegeven, op groot papier, bij den secretaris van zijn departement bekomen, volgens de lijst, welke daarvan met de bijgevoegde prijzen gedrukt is. Voor zoodanige der leden, welke hunne verzameling van de werken der maatschappij verkiezen volledig te

maken, zijn de daartoe hun ontbrekende stukken tot de helft der prijzen te bekomen. Dit laatste zal ook plaats hebben voor departementen, welke eenige werkjes der maatschappij als prijzen verkiezen uit te deelen.

Art. 120. Op al de klein papieren stukken, door de maatschappij uitgegeven, zullen alleen de namen der schrijvers, zonder hunne ambten, bedieningen, enz., gemeld worden; doch zullen dezelve op de groot papieren, voor de leden gedrukt, worden gesteld.

Art. 121. De maatschappij erkent geene werken voor de hare, dan die, welke, op derzelver titel, zijn voorzien met de uitdrukkelijke aanwijzing van te zijn uitgegeven, *door de Maatschappij: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, opgericht in November, 1784*, en daarboven, drukswijze, zijn bestempeld met de onderteekening van den tijdelijken algemeenen secretaris. Elk werk, door eenig departement afzonderlijk uitgegeven, blijft ter verantwoording van hetzelfde, en zal zoodanig werk niet mogen dragen den bovenstaanden titel.

Erkenntenis van edelmoedige en menschlievende daden.

Art. 122. Eindelijk werkt de maatschappij naar buiten, in het openlijk erkennen van edelmoedige en menschlievende daden.

Deze erkenntenis zal bestaan in een der onderstaande eereblijken, aan de bedrijvers van dergelijke daden, op eene plegtige wijze ter hand gesteld.

- A. Een vereerend getuigschrift, met het zinnebeeld der maatschappij voorzien, en door den algemeenen voorzitter en secretaris geteekend, alléén, of met en benevens hetzelfde, een der volgende:
- B. Geld, of geldswaarde, mits niet te boven gaande de somma van *twee en vijftig gulden en tien stuivers*.
- C. De gewone zilveren medaille der maatschappij.
- D. De gewone gouden medaille der maatschappij.
- E. Het honoraire lidmaatschap derzelve.
- F. Eindelijk, in zeer uitstekende gevallen, de gewone zilveren of gouden medaille, benevens het honoraire lidmaatschap.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Voorziening in buitengewone gevallen.

Art. 123 is ingetrokken (1).

Art. 124. Wanneer tusfchen twee departementen, of wel tusfchen het hoofdbestuur en eenig departement, verschil mogt ontfaan, zoodanig, dat hetzelfde ter kennis van de algemeene vergadering wordt gebragt, benoemt deze laatste eene commissie uit haar midden, om, zoo mogelijk, de zaak nog, staande het houden dier vergadering, te vereffenen. Dit niet gelukkende, verwijst zij de verschilhebbenden naar eene commissie, bestaande uit drie door haar te benoemen departementen, wanneer het hoofdbestuur in het verschil betrokken is, en uit twee departementen benevens het hoofdbestuur, ingevalle het verschil tusfchen twee departementen plaats hebbe; aan de uitspraak van welke commissie partijen gehouden zijn, zich te onderwerpen.

Art. 125. Wanneer het stellig mogt blijken, dat eenig departement, of de leden van eenig permanent collegie of vaste commissie, handelde tegen de algemeene wetten, of tegen de besluiten, door de algemeene vergadering genomen, en zulks ter kennis van dezelve is gekomen, besluit de algemeene vergadering tot de vernietiging van zoodanig een departement, of tot het vervalten van hunne posten van het lid, of der leden van zoodanig een collegie, of zoodanig eene commissie.

Art. 126. Wanneer eenig departement nalatig is gebleven, deszelfs jaarlijksche toelage, ingevolge art. 67 en 69, te voldoen, en hetzelfde, na nadere aanmaning van het hoofdbestuur, vóór den eersten Februarij aan deszelfs verpligting nog niet heeft voldaan, zullen door het hoofdbestuur aan zoodanig nalatig departement, of departementen, volstrekt geene werken, door de maatschappij uit te geven, meer mogen gezonden worden of eenige verstandhouding meer plaats hebben, totdat, door eene volkomeene aanzuivering, aan de wet zal zijn voldaan; en dit binnen den tijd van twee jaren niet geschiedende, zal zoodanig departement, of departementen, als vernietigd worden aangemerkt, en op hetzelfde, of dezelve, het bij art. 125 bepaalde worden toegepast.

---

(1) Zie *Bijvoegfel* n°. 12.

Art. 127. Bij onverhoopte vernietiging, of indien eenig departement in zoo verre kwam te vervallen, dat hetzelfde de jaarlijkse toelage voor acht leden niet meer konde betalen, zullen bestuurders of de laatstovergeblevene leden verplicht zijn, de papieren, benevens de nog voorhanden zijnde gelden, exemplaren van nog voorhanden zijnde werken, benevens de leesbibliotheek, alles verzegeld aan het hoofdbestuur toe te zenden, ten einde dezelve, ingevalle daar ter plaatse wederom een departement tot stand kwame, aan hetzelfde terug te geven. Na verloop van vijf jaren zullen zoodanige penningen geheel ter beschikking der algemeene vergadering worden gelaten. Al de schulden, welke zoodanig vervallen departement te zijnen laste mogt hebben, en uit de voorhanden zijnde penningen en eigendommen niet kunnen worden voldaan, zullen komen voor rekening der overgeblevene leden, uitgezonderd zoodanige uitgaven, welke op last der algemeene vergadering gemaakt zijn.

Algemeene bepalingen.

Art. 128. Alle veranderingen, vermeerderingen of verminderingen, welke het hoofdbestuur, of een of ander departement, oordeelen mogt, dat in de wetten plaats zoude moeten hebben, zullen, bij wijze van voorstellen, jaarlijks, op de punten van beschrijving gebragt, en daarop bij meerderheid van stemmen besloten worden.

Art. 129. De uitlegging of verklaring van duisterheden, dubbelzinnigheden of twijfelingen, welke in de wetten mogten zijn ingeslopen, zal alleen staan aan de uitspraak der algemeene vergadering.

Art. 130. Na verloop van elke tien jaren zullen deze wetten geheel worden herzien; te welken einde de algemeene vergadering van dat jaar, vóór dat deze herziening moet plaats hebben, behalve het hoofdbestuur, bij meerderheid van stemmen, twee departementen kiest, welke drie vergaderingen, binnen de eerstvolgende maand, ieder drie harer leden zullen benoemen, tot het helpen uitmaken eener *commissie tot herziening der wetten*, waarbij, in zijne hoedanigheid, zal worden gevoegd de algemeene secretaris der maatschappij. Onder het adres van dezen laatsten, zenden de departementen hunne aanmerkingen op, en voorstellen tot veranderingen in de wetten, vóór den eersten Januarij. Aan

voornoemde commissie is de vergelijking en beoordeeling der ingezondene aanmerkingen opgedragen, met last, om naar dezelve, en ten gevolge harer eigene overwegingen, een verbeterd ontwerp van wetten, ter goed- of afkeuring, aan de algemeene vergadering voor te dragen, welke daarop met *ja* of *neen* zal beslissen; zullende te dien einde de commissie moeten zorgen, dat dit ontwerp, benevens het begeleidend verslag, indien zij dit laatste noodig oordeelt, uiterlijk den 15den Mei, bij het hoofdbestuur ontvangen zij, om met de punten van beschrijving te kunnen verzonden worden, en zulks op eene boete van f 25.00, voor de leden der commissie gezamenlijk.

---

*WETTEN, betreffende het fonds
der Maatschappij.*

Art. 1. De effecten, dit fonds uitmakende, zullen bewaard worden in eene ijzeren kist, welke ten huize van den eersten algemeenen penningmeester, in den tijd, zal geplaatst worden, en welke kist voorzien zal zijn van een groot slot, en twee van elkander onderscheidene hangsloten, waarvan de drie sleutels zullen bewaard worden, één door den jaarlijkschen algemeenen voorzitter, één door den *eersten*, en één door den *tweeden* algemeenen penningmeester. Ingevalle van ziekte van één' dezer drie genoemden, wordt, tot opening van de kist, deszelfs sleutel gesteld in handen van den huishoudelijken voorzitter der vergadering van hoofdbestuurders.

Art. 2. Van dit fonds, de effecten en interesten zal een afzonderlijk boek, onder het bestuur van den eersten algemeenen penningmeester, worden gehouden, en van de effecten eene lijst, houdende de f^o. en n^o. en alles, wat die effecten kenbaar maakt, berustende bij den tweeden penningmeester, en eene gelijke lijst bij den algemeenen secretaris, onder de papieren der maatschappij.

Art. 3. Op den eersten dag van elke algemeene vergadering, zullen het eerststemmende, en de twee op hetzelfde in rang volgende departementen worden verzocht, om elk uit hun midden een lid te benoemen, om visie te nemen van den staat van het fonds en der effecten; en zullen deze benoemden van derzelver bevinding, op den tweeden dag, berigt aan de vergadering geven.

Art. 4. Van de ontvangst der interesten, en het gebruik daarvan, zal jaarlijks eene afzonderlijke rekening aan de departementen worden gezonden.

Art. 5. Aan de algemeene penningmeesters wordt jaarlijks toegestaan eene somma van honderd gulden, tot goedmaking van de onkosten, welke het ontvangen der interesten, het boekhouden, en verdere bezigheden, zullen noodzakelijk maken.

Art. 6. Van het bedragen der interesten zal jaarlijks eene somma van vijfhonderd gulden worden afgezonderd, om, onder verantwoording op de jaarlijksche rekening, door hoofdbestuurders gebruikt te worden :

- 1°. Tot eene *buitengewone* belooning van zoodanige bij *uitstek* *bekwame* personen, aan welke zij de bearbeiding van het eene of andere onderwerp, hetwelk de maatschappij mogt nuttig keuren, zal opdragen; wordende door de *buitengewone* belooning verstaan, het *meerdere* van hetgene hoofdbestuurders aan zoodanige personen zullen toelagen, boven de som, welke *gewoonlijk* wordt betaald, en als zoodanig op de jaarlijksche algemeene rekening zal komen;
- 2°. Tot ondersteuning van zoodanige ondernemingen van schrijvers en uitgevers, welke juist wel niet bepaaldelijk op last der maatschappij, maar toch geheel en al ter bevordering van haar doel geschieden, en
- 3°. Tot dat alles, waarmede zij de belangen der maatschappij zullen oordeelen te kunnen bevorderen.

Art. 7. Al het overige van het bedragen dezer interesten, zal gefort worden in de algemeene kas der maatschappij, ten einde daardoor de jaarlijksche toelagen der departementen te verminderen, en alzoo door het ruimere overschot, elk in het zijne, des te beter tot het bewerken van plaatselijk nut in staat te stellen.

Art. 8. Deze wetten zullen niet kunnen worden ingetrokken, of veranderd, dan op een daartoe op de punten van beschrijving gebragt voorstel, hetwelk alvorens door de helft der aanwezige departementen der overweging waardig gekeurd moet worden. Deze goedkeuring plaats hebbende, zal het besluit tot intrekking of verandering niet mogen worden genomen, dan met eene meerderheid van ten minste drie vierde gedeelten van de stemmen der aanwezig zijnde departementen. Doch nimmer zal eenig besluit voorgesteld, veel min genomen worden, strekkende om het *fonds*

zelf aan te tasten, te minderen of te verdeelen; maar integendeel wordt hetzelfde verklaard, voor altoos te blijven een onverdeelbaar en onvervreemdbaar eigendom der maatschappij: *Tot Nut van 'z Algemeen.*

BIJVOEGSELS, veranderingen en verbeteringen op de wetten.

(N°. 1.) *Nieuw artikel, om geplaatst te worden tusschen art. 18 en 19, 3de hoofdstuk.*

Om de twee jaren zal er eene naamlijst van al de leden der maatschappij worden gedrukt; de departementen zijn verplicht, uiterlijk vóór den 1sten Februarij van het jaar, waarin zulks moet plaats hebben, de lijst hunner leden (alphabetisch gesteld) in te zenden. Van deze lijst zullen zoo vele exemplaren worden gedrukt, als noodig is, om aan elk departement het dubbele getal toe te zenden van dat, hetwelk hetzelfde stemmen ter algemeene vergadering uitbrengt. Van de door de departementen opgegevene eeretitels der leden, zullen, zoo veel mogelijk, alleen de zoodanige geplaatst worden, welke hunne geschiktheid tot beoordeelaars aanwijzen, of noodzakelijk zijn, ter onderscheiding van gelijke namen. Elk lid zal zich deze lijst, voor zijne bijzondere rekening, kunnen aanschaffen. (*Zie Hand. van het jaar 1816, bl. 121 en 122, en Hand. van het jaar 1818, bl. 183.*)

(N°. 2.) *Als bijvoegsel op art. 19 der wet.*

In de jaren, waarin de naamlijst der leden moet gedrukt worden, zullen de departementen verplicht zijn, de naamlijsten hunner leden in te zenden, uiterlijk vóór den 1sten Februarij. (*Hand. van het jaar 1818, bl. 183.*)

Door bovenstaande besluiten moet als nu art. 19 gelezen worden:

Elk departement is verplicht, om, jaarlijks, vóór den 1sten Mei, aan den algemeenen secretaris in te zenden opgave van het getal van deszelfs leden; zullende, bij gebreke daarvan, de staat naar de laatste opgave der leden gesteld, en door de departementen moeten voldaan worden.

(N°. 3.) *Art. 26 wordt als volgt:*

Elk der departementen kan, tot deze algemeene vergadering, zoo vele afgevaardigden zenden, als het verkiest; doch er zullen niet meer dan twee daarvan te gelijk plaats mogen nemen. Eenig departement, in deszelfs midden geene leden vindende, die zich met dezen last verkiezen te bezwaren, kan dien opdragen aan leden van een ander departement. Geen der afgevaardigden, echter, zal voor meer dan een departement zitting mogen nemen of stem uitbrengen. De geloofsbriefen voor deze afgevaardigden zullen, van gelijken inhoud, en, benevens de punten, door hoofdbestuurders, aan de departementen toegezonden worden, en de laatste zorgen, dat dezelve, behoorlijk ingevuld, uiterlijk twee dagen vóór het houden der vergadering, bij den algemeenen secretaris terug ontvangen zijn. (*Hand. van het jaar 1816, bl. 126.*)

(N°. 4.) *Nieuw artikel, om geplaatst te worden tusschen art. 35 en 36 der wet.*

- A. Voorstellen, ontwerp-prijsstoffen inhoudende, zullen door hoofdbestuurders gebragt worden op lijsten, overeenkomstig de beide afdelingen, hierna onder art. 72 te vermelden. Deze lijsten zullen bestaan, voor de eerste afdeling uit dertig, voor de tweede uit veertig nummers. Bij het overtreffen der getallen op deze lijsten, door het bijkomen van nieuwe ontwerpen, beslist de algemeene vergadering, alvorens tot de keuze over te gaan, bij stemming, zonder adviezen, en bloot bij het opnoemen van nummers, welke onderwerpen van deze lijsten moeten worden afgenomen, ten einde tot het bepaalde getal terug te komen. Als zoodanig, echter, mogen niet afgestemd worden voorstellen, welke daarop voor het eerst geplaatst zijn.
- B. De lijsten alzo tot het bepaalde getal gebragt zijnde, vraagt de voorzitter, of iemand der leden iets tot bijzondere aanprijzing van één of meer dezer voorstellen te zeggen heeft? Bij deze raadplegingen zullen echter geene tegenbedenkingen geleden worden.
- C. Deze raadplegingen gesloten zijnde, worden, bij meerderheid van stemmen, en zonder dat daarbij eenige aanmerkingen mogen gemaakt worden, uit elke lijst de dubbeltallen

gekozen voor die getallen, welke door de hoofdbestuurders, volgens art. 55, lett. C der wet, als geschikt voor dat jaar zijn opgegeven; zullende in deze opgave door hoofdbestuurders in acht worden genomen, dat de getallen, uit elke dezer lijsten, in de verhouding van één uit de eerste tot twee uit de tweede lijst staat; bij onëvene getallen zal het onëvene uit de eerste lijst genomen worden.

- D. Deze alzo gekozene dubbeltallen maken dadelijk de onderwerpen der raadpleging voor de vergadering uit; zij kunnen ondersteund en bestreden worden. Na het sluiten dezer raadpleging wordt, bij meerderheid van stemmen, en alleen door het opnoemen der nommers, de keuze van het benoodigde getal gedaan. (*Hand. van het jaar 1820*, bl. 74.)

(N°. 5.) *Art. 50 der wet wordt als volgt:*

De gewone leden van het hoofdbestuur worden gekozen door de departementen uit eene benoemlijst van een dubbel getal personen, uitgebragt door eene commissie van acht leden, als vier uit en door de vergadering van hoofdbestuurders, en vier uit en door de bestuurders der Amsterdamsche departementen te benoemen, zonder onderscheid tot welke van de twee zij behooren. Deze benoemlijst zal den departementen, bij rondgaanden, worden toegezonden, welke daaruit, binnen ééne maand na de afzending, hunne keuze, schriftelijk en verzegeld, aan den algemeenen secretaris zullen inzenden, ten einde, door hem, der commissie, boven vermeld, ter hand te stellen. Deze tijd verstreken zijnde, zal de commissie de verkozenen, naar rang van stemming, tot de aanneming van den post van hoofdbestuurder verzoeken. De meest stemhebbende of de beide meest stemhebbenden zich van de keuze verschoonende, zal de commissie het verzoek hertoe aan den derden of vierden doen, met bepaling echter, dat deze, ten minste, een achtste deel der ingekomene stemmen voor zich heeft, bij gebreke waarvan eene nieuwe benoemlijst zal moeten worden opgemaakt. Van den afloop van alles geven hoofdbestuurders op den eersten dag der algemeene vergadering, terstond na de opening, berigt. (*Hand. van het jaar 1817*, bl. 146.)

(N°. 6.) *Art. 61 wordt als volgt:*

Ingevalle, bij eenen herdruk, zoodanig werk door hen geoordeeld worde, eene zeer aanmerkelijke verandering of omarbeiding te moeten ondergaan, zullen zij, hieromtrent, eene voordragt aan hoofdbestuurders doen; en indien, door laatstgenoemden, tot eene zoodanige uitgave wordt besloten, zal van dezelve eene oplage voor al de leden geschieden. (*Hand. van het jaar 1820, bl. 75.*)

(N°. 7.) *Art. 72 der wet wordt als volgt:*

De maatschappij onderscheidt de door haar uitgegevene werken in:

- I. Leer- en leesboeken, ten dienste der scholen en der onderwijzers, hetzij dezelve bestaan in eigenlijke leerboeken ten dienste der scholen, of ook wel tot huisfelijk gebruik der leerlingen; hetzij dezelve tot handleidingen voor onderwijzers moeten dienen, of tot het onderwijs in het algemeen betrekkelijk zijn.
- II. Volks- leesboeken, of leesboeken voor bejaarden, die verschillende onderwerpen behandelen, welke zij ter bereiking van haar doel, bij art. 1 dezer wet omschreven, zal noodig oordeelen. (*Hand. van het jaar 1820, bl. 75.*)

(N°. 8.) *Art. 75 der wet wordt als volgt:*

Wanneer, behalve het uitschrijven der prijsvragen en het opgeven van eenig onderwerp ter bearbeiding, eenig departement een of ander werk, reeds in het Nederduitsch voorhanden, zoo belangrijk oordeelde, dat de maatschappij, overeenkomstig haar hoofddoel, zich met de meer gemakkelijke verkrijging van dat werk, ten voordeele van den minvermogende, behoorde te belasten, zal dit departement het bedoelde werk aan hoofdbestuurders toezenden, welke alsdan, daartoe termen vindende, met den eigenaar van het bedoelde werk de noodige schikkingen zullen beraamen, en vervolgens een en ander, op de punten van beschrijving, aan de algemeene vergadering voordragen, doch, ingevalle van afkeuring, hiervan aan het departement, hetwelk het voorstel gedaan heeft, kennis geven, behoudende echter dat departement het regt, om, indien het in die afkeuring niet verkiest te berus-

ten, eene nadere voordragt aan de algemeene vergadering te doen. (*Hand. van het jaar 1820*, bl. 75.)

Art. 76—81 der wet zijn ingetrokken. (*Hand. van het jaar 1820*, bl. 75.)

Art. 82, 83, 84 en 85 der wet vervallen, door de bepalingen A—D der Handelingen van het jaar 1820, bl. 74. (*Zie hierboven het nieuwe artikel, om geplaatst te worden tusfchen art. 35 en 36 der wet.*)

(N°. 9.) *Art. 86 der wet wordt als volgt:*

De algemeene vergadering de prijsstoffen, en andere door de maatschappij uit te gevene werken, bepaald hebbende, worden dezelve gesteld in handen van hoofdbestuurders, ten einde daarbij zoodanige omschrijvingen te voegen, als noodig is, om het juiste doel der vrage te doen kennen, en de wijze op te geven, waarop de maatschappij het antwoord verlangt bewerkt te hebben. (*Hand. van het jaar 1820*, bl. 75.)

(N°. 10.) *Art. 87 der wet wordt als volgt:*

Aan hoofdbestuurders wordt opgedragen de bepaling der eereprijzen, welke voor elke der prijsvragen zullen uitgelooft worden; hieromtrent in het oog houdende de belangrijkheid des onderwerps, en de talenten, ingespannenheid en werkzaamheid, welke men, overeenkomstig den aard van het onderwerp, en de nadere omschrijving door hoofdbestuurders (art. 86), tot eene goede en voldoende beantwoording kan vooronderstellen. (*Hand. van het jaar 1820*, bl. 75.)

(N°. 11.) *Art. 90 der wet wordt als volgt:*

Ieder zal naar de eereprijzen, op het beantwoorden der prijsvragen uitgelooft of aangeboden, mogen dingen, om het even of hij lid der maatschappij zij dan niet. De verhandelingen moeten door eene andere hand dan die des opstellers, in de *Nederduitfche*, *Fransche* of *Hoogduitfche* talen, mits met *Italiaanfche* letteren en duidelijk leesbaar, gefcnreven zijn, en vóór of op den bepaalden tijd, vrachtvrij, aan den algemeenen secretaris worden toegezonden. (*Hand. van het jaar 1816*, bl. 126.)

Art. 92 der wet is ingetrokken. (*Hand. van het jaar 1816*, bl. 125 en 126.)

(N°. 12.) *Nieuw artikel, om geplaatst te worden tusschen art. 103 en 104 der wet:*

Beoordeelaars zullen geene verhandelingen mogen bekroonen, die, naar aanleiding van het onderwerp, te breed of te wijdloopig geschreven zijn. (*Hand. van het jaar 1816*, bl. 126.)

Art. 123 der wet is ingetrokken. (*Hand. van het jaar 1816*, bl. 123.)

ALGEMEENE REGELN, in acht te nemen bij het beoordeelen der opgaven van edelmoedige daden en andere uitstekende deugden (1).

Art. 1. Geene reddingen uit het water zullen als edelmoedige daden of uitstekende deugden worden aangemerkt, *wanneer dit water waadbaar is*, of zoodanig, *dat het begeven daarin zonder levensgevaar kan geschieden*; vooral niet, wanneer dit plaats heeft bij personen, in de zwemkunst bedreven. Als zoodanig zal bij elke opgave moeten gevoegd worden: 1°. Eene zoo veel mogelijk naauwkeurige bepaling van de *breedte* en *diepte* des waters, waaruit de redding geschied is. 2°. Het berigt, of de redder in de zwemkunst bedreven is, dan niet.

Art. 2. Geene gevallen zullen in overweging genomen worden, welke meer dan twee jaren vóór de dagteekening der opgave zijn voorgevallen.

Art. 3. Geene gevallen zullen bekroond worden, welke vóór den dag der algemeene vergadering, waarop anders deze bekrooning zoude hebben plaats gehad, door Z. M. den Koning, of eenige bestaande autoriteit of collegien, met uitzondering van de

---

(1) Bij besluit van den 18den Januarij 1825, n°. 72, heeft het Zijne Majesteit behaagd, aan de maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* over te laten „de beoordeeling der menschlievende daden, waarvoor door Hoogst. denzelfen gratificatien, geschenken of medailles verlend werden.”

Maatschappij: Tot redding van drenkelingen, met eerepenningen, geld of geldswaarde beloond zijn.

Art. 4. Insgelijks zullen geene gevallen be kroond worden, bedreven door ouders, echtgenooten, kinderen, broeders of zusters der geredde personen.

Art. 5. De opgave van elk geval zal moeten voorzien zijn van eene juiste bepaling van de *plaats* en *dag* des voorvals; mitsgaders van eene naauwkeurige vermelding van den *naam*, den *voornaam* en het *beroep* des bedrijvers, en, zoo mogelijk, althans naar gising, van zijnen *ouderdom*; benevens al de omstandigheden, welke tot het grondig beoordeelen der zaak kunnen dienstbaar zijn; waarbij ook, *als zeer belangrijk*, verlangd wordt eenig berigt van het doorgaande zedelijk gedrag des bedrijvers.

Art. 6. De opgevers van elk geval zullen gehouden zijn, om, zoo veel immer mogelijk, door eene personele commissie, op de plaats zelve, onderzoek te doen naar den toestand derzelve plaats, ten einde, uit vergelijking hiervan, tot het meerder of minder gevaarlijke der onderneming te kunnen besluiten; zij zullen toezien, dat de getuigen lieden zijn van een onbesproken zedelijk gedrag, in geene bloedsbetrekking tot den bedrijver staande; zij zullen de verklaringen van gezegde getuigen vorderen, onder verbindtenis van dezelve, om, des gevorderd wordende, deze hunne verklaringen met eede, of, zoo hun kerkgebruik zulks verbiedt, met ware woorden te staven. Eindelijk zullen alle stukken, daartoe dienende, namens de inzenders, moeten onderteekend zijn, met de verklaring, *dat aan hen, na naauwkeurig onderzoek, de waarheid van het opgegevene gebleken is* (1).

Art. 7. Alle opgaven van edelmoedige daden, of uitstekend

---

(1) Om de uiteenlopende en onvolledige opgaven van edelmoedige en menschlievende daden, heeft het hoofdbestuur der maatschappij een tabellarisch model vastgesteld, in kolommen, als *tabelle* ter *opgave* van edelmoedige bedrijven, bevattende: 1°. Naam des bedrijvers; 2°. ouderdom van denzelven; 3°. woonplaats van denzelven; 4°. aard des bedrijfs; 5°. datum des bedrijfs; 6°. waar de daad is bedreven; 7°. aanmerkingen, inhoudende opgave der omstandigheden, welke het gevaar vermeerdert hebben, en, zoo mogelijk, van het doorgaand zedelijk gedrag des bedrijvers.

De bestuurders worden bij derzelve opgave verzocht, vooral te raadplegen deze algemeene regelen, en wel bijzonder te letten op art. 6, als kunnende, zonder de daarin gevoegde verklaring, geene gevallen in overweging worden genomen.

deugdzaame bedrijven, zullen moeten worden ingezonden *vóór den eersten van Bloei maand van elk jaar*. Later ingezonden worden-de, zal het oordeel daarover in het volgende maatschappelijk jaar geveld worden (1).

—

*BERIGT en VESLAG der Commissie
tot herziening der wetten van de
Maatschappij: Tot Nut van 't Al-
gemeen (2).*

Het behaagde aan de algemeene vergadering der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, in den jare 1832 gehouden, op voorstel van het hoofdbestuur, te bepalen, dat de tienjarige herziening der wetten, in 1835 moetende plaats hebben, één jaar zoude worden vervroegd, en alzoo geschieden in 1834. Dien ten gevolge werden in 1833, overeenkomstig de bepalingen van art. III der wetten, door den voorzitter benoemd, behalve het hoofdbestuur, de departementen *Groningen* en *Leeuwarden*, ter keuze elk van drie leden, om, met den algemeenen secretaris, uit te maken de *commissie tot herziening der wetten*, en een verbeterd ontwerp derzelven aan de vergadering des jaars 1834 aan te bieden.

De alzoo benoemde, elk in den zijnen overgegaan zijnde, tot de verkiezing van drie leden, bleek het, dat de commissie

---

(1) Deze regelen zijn geplaatst in de Handelingen der maatschappij van het jaar 1821.

(2) Bijna was ter uitgave dit deel van ons werk gereed, toen ter onze kennis kwam, dat het Ontwerp van Wetten voor de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, ontworpen door eene commissie ter herziening der wetten, om ter goed- of afkeuring der Algemeene Vergadering van 1834 te worden aangeboden, gedrukt en rondgezonden was, en ons tevens op eene verplichtende wijze een gedrukt exemplaar, zoowel van het berigt en verslag der commissie, als van het ontwerp werd bezorgd. Wij hebben ons derhalve verplicht geacht, om deze concept-wetten, die, zoo dezelve bij de aanstaande Algemeene Vergadering der Maatschappij worden goedgekeurd, gedurende de eerstvolgende tien jaren ten rigtfoer zullen dienen, aan onze lezers te moeten mededeelen, met het berigt en verslag der commissie van herziening der wetten van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*.

aldus was zamengefeld. Uit het hoofdbestuur, de leden: *N. Swart*, *S. Muller* en *Mr. J. J. Uytwerf Sterling*. Uit het departement *Groningen*, de leden: *Mr. Th. van Swinderen*, *Mr. H. de Ranitz* en *Mr. L. B. Lohman*. Uit het departement *Leeuwarden*, de leden: *W. H. Suringar*, *Mr. C. P. E. Robidé van der Aa* en *P. Burggraaff*. Benevens de algemeene secretaris.

Aan deze commissie zijn ter hand gesteld de aanmerkingen en voorstellen, aan den algemeenen secretaris ingezonden, namelijk, behalve van het hoofdbestuur, die der departementen: *Amsterdamsch tweede*, *Krommenie*, *Beverwijk*, *Pekela*, *Groningen*, *Leeuwarden*, *Arnhem*, *Koog en Zaadijk*, *Leens*, *Monnikendam*, *Grave*, *Amsterdamsch eerste*, *Rotterdam* en *Maarsfen en Nieuw-Maarsfeveen*, benevens de in hare handen gestelde voorstellen van het hoofdbestuur en van het departement van *Groningen*. (*Hand.* 1833, bl. 163 en 164.)

De commissie, met dankbaarheid van al deze aanmerkingen gebruik makende, heeft aan vele der voorgeslagene verbeteringen, hetzij geheel, hetzij meer of min gewijzigd, hare goedkeuring moeten schenken, en dezelve alzoo in het nieuwe ontwerp van wetten opgenomen. Zij heeft daarin insgelijks opgenomen de veranderingen, federt de laatste herziening, bij ontscheidene besluiten der algemeene vergaderingen, vastgesteld, als ook, ten gevolge van hare eigene overwegingen, hier en daar eenige veranderingen gemaakt.

Het kan het doel van dit verslag niet zijn, om rekenschap te geven van al de, somwijlen geringe, veranderingen, door de commissie bij het ontwerp voorgesteld, meermalen bestaande, hetzij in de wijziging of bijvoeging van enkel reglementaire bepalingen, waarvan het nuttige in het oog valt, hetzij in de weglating van overtollige of bijvoeging van zoodanige woorden, als den zin met meer juistheid bepalen. Eene vergelijking van de bestaande wetten en de daarbij behoorende bijvoegselen met het ontwerp zal die veranderingen doen kennen.

De commissie meent echter omtrent enkele punten in eenige ontwikkeling van redenen te moeten treden. Zij heeft zich namelijk niet onveinsd, dat hare taak, zoo ooit, thans dubbel belangrijk en gewigtig moest worden geacht, nu de Maatschap-

pij hare begeerte had te kennen gegeven, om, juist bij de in-
trede van een' nieuwen tijdkring, ook hare wetten te herzien,
en die alzoo geheel met haren tegenwoordigen toestand in over-
eenstemming te brengen. Schoon toch het doel der Maatschap-
pij, — bevordering van godsvrucht en goede zeden, overeen-
komstig de grondbeginselen van de Christelijke godsdienst, en
bepaaldelijk de voortplanting van nuttige kundigheden, volgens
de behoefte en vorderingen dergenen, voor welke zij werkzaam
is, tot vermeerdering van algemeen geluk, — altijd hetzelfde
blijft, het ligt echter in den aard der zaak, de ondervinding
heeft het geleerd (en de voortdoring der Maatschappij als een
levend, immer wakend en werkzaam ligchaam is even daarom
noodzakelijk), dat de wegen en middelen, hiertoe gebezigd,
met den tijd en de omstandigheden verandering ondergaan. Na-
dat het allernoodigste verrigt is, kan men een' stap verder tre-
den; nadat het naast voor de hand liggende is aangevat, mag
men den blik wat ruimer laten weiden; terwijl de vordering
zelve (met name die van het school-onderwijs) en de geschie-
denis van den dag vaak nieuwe behoeften en gebreken doen
ontstaan, die andere voorziening eischen.

Aan deze overwegingen derhalve is het toe te schrijven, dat
niet alleen het eerste en andere hoofdartikelen eene geringe ver-
andering en als verruiming hebben ondergaan, maar dat ook een
nieuw middel, waardoor de Maatschappij werkzaam is, in art.
3, onder lett. D, wordt opgegeven. Spaarbanken namelijk,
scholen en inrigtingen, om de uitoefening van beroep of am-
bacht bij jongens, kennis van noodzakelijke handwerken bij
meisjes gemakkelijk te maken, en alle andere instellingen en
werkzaamheden, welke kunnen dienen om het volksgeluk, in
verband met godsvrucht en goede zeden, te bevorderen, *be-
hooren tot de werkzaamheden der Maatschappij*. De Maatschap-
pij echter in haar geheel kan te dien opzichte slechts middellijk
handelen; het zijn de departementen, die, vrij en onafhanke-
lijk in de keuze der wegen tot het doel der Maatschappij lei-
dende (art. 15 der oude wetten, art. 19 van het ontwerp),
hierin, naar hunne behoeften, hunne vermogens en hunne plaat-
felijke omstandigheden, het meest werkzaam kunnen en moeten
zijn. Gunstig kenmerkt zich in dit opzigt onze Maatschappij:
éénheid in doel, alle verscheidenheid in middelen, alle vrijheid

in werkzaamheid, alle onafhankelijkheid in plaatselijke inrigtingen aan hare afdeelingen overlatende; en hoogstgewigtig is daarom de taak, aan die afdeelingen opgedragen. De commissie heeft er, om die reden, in haar ontwerp de woorden: *inzonderheid door de departementen*, bijgevoegd, en deze alzoo op hunnen belangrijken en behartigenswaardigen werkkring bijzonder opmerkzaam willen maken. Om dezelfde reden heeft de commissie, — in aanmerking nemende, dat het lager schoolonderwijs sedert lang eene vastheid heeft verkregen, die de dadelijke en gedurige hulp der Maatschappij minder noodig maakt, maar dat het van des te meer belang is, hare pogingen te rigten op het behoud der verkregene kundigheden bij hen, die de scholen hebben verlaten, ja dat, in dit opzigt, een nieuw en ruim veld van nuttigen arbeid voor de Maatschappij is geopend in de oprigting van herhaling-scholen bij de departementen, — voorgesteld, de toelage voor de herhaling-scholen van *f* 1200 — op *f* 2000 — te verhoogden. (Oude wetten, art. 65, B; ontwerp, art. 76, B.)

Door sommige der ingekomene aanmerkingen oplettend gemaakt, dat *donateurs* en *donatrices*, welke toch nimmer als eigenlijke leden kunnen aangemerkt worden, nogtans als leden van het *algemeen departement* waren gesteld, heeft zij, ter wegneming dezer bedenkingen, een afzonderlijk hoofdstuk omtrent eerstgenoemden geplaatst, en hetzelfde wel bepaaldelijk zoo ingerigt, dat die achtenswaardige bewoners van ons Land, welke, de Christelijke godsdienst niet belijdende, volgens den aard onzer Maatschappij, van het lidmaatschap zijn uitgesloten, nogtans in de gelegenheid worden gesteld, om, onder den titel van *donateurs*, de vruchten harer werkzaamheid, zoo in het ontvangen van uitgegevene geschriften, als ook in de toelating bij de verhandelingen der departementen (waar de bijzondere wetten dit vergunnen), te mogen plukken.

De commissie heeft echter gemeend, het *algemeen departement* voor dezulken, welke zich daartoe bij het hoofdbestuur aangeven, te moeten behouden; aangezien niemand, die anderszins de vereischten bezit, van de eer van het lidmaatschap behoort uitgesloten te worden, ook dan niet, wanneer de omstandigheden of eenige bijzondere reden hem beletten, om lid te worden van een plaatselijk departement.

Bij deze gelegenheid vestigt de commissie nog de aandacht op eenen nieuwen titel, dien namelijk van *algemeene leden van verdienste*, als welke, volgens de bepaling der nieuwe wetten, met een geheel ander doel en andere voorregten dan de overige honoraire leden worden verkozen. De behoefte aan zulk eene onderscheiding liet zich federt lang gevoelen.

Voor het overige op het ontwerp zelf verwijzende, behoort de commissie alleen nog afzonderlijk melding te maken van de twee in hare handen gestelde voorstellen van het *hoofdbestuur* en van het departement *Groningen*, hiervoor vermeld.

Betrekkelijk het eerste, heeft de commissie vermeend, na het toetsen der daarop ingezondene aanmerkingen, hetzelfde gaaf te moeten aannemen, als, bij eene genoegzame bepaling van het onderwerp, het voordeel voegende van meerderen spoed in den afloop der beoordeelingen van de daarbij bedoelde antwoorden, te bevorderen; ten gevolge waarvan dit voorstel, onder art. 95 en 96, is opgenomen.

Het departement *Groningen* heeft bij de commissie eene uitvoerige memorie ingezonden, ter ontwikkeling van het voorstel, door dit departement gedaan, en strekkende, om aan te toonen, dat de bekrooning en vereering van edelmoedige daden, in voege thans geschiedende, niet kan geacht worden aan het oogmerk der Maatschappij te beantwoorden. Het onderwerp is aan de commissie zoo gewichtig voorgekomen, dat zij alleen in het ontwerp van wetten het beginsel, bij de bestaande wetten aangenomen, met eenige wijziging in de omschrijving, heeft behouden; doch ten opzichte van de wijze van toepassing en uitvoering van dit beginsel heeft zij beter geoordeeld, afzonderlijke bepalingen te ontwerpen, om die aan de goedkeuring der algemeene vergadering, met een berigt, bevattende eene eenigzins breedere ontwikkeling van hare denkbeelden, voor te dragen. De commissie hoopt ook, dezen haren arbeid aan de algemeene vergadering des jaars 1834 te zullen kunnen aanbieden.

Eindelijk, offchoon hiertoe niet bepaaldelijk gelast, heeft de commissie vermeend, ook de wetten, betreffende het *fonds der Maatschappij*, in overweging te moeten nemen, en is het haar voorgekomen, dat daarin veranderingen, ten gevolge van ver-

anderde omstandigheden, volfrekt noodzakelijk zijn geworden. Dewijl art. 8 dier wetten de wijze van verandering derzelven bepaalt, neemt de commissie de vrijheid, het hoofdbestuur uit te noodigen, het daartoe vereischte voorstel op de punten van beschrijving voor de algemeene vergadering van 1835 te brengen.

Hiermede dit haar ontwerp aan de goed- of afkeuring der algemeene vergadering aanbiedende, welke, volgens art. 111 der nog bestaande wetten, door *ja* of *neen* moet geschieden, heeft zij de eer zich te teekenen:

De commissie voornoemd, enz.

WETTEN der Maatschappij: Tot
Nut van 't Algemeen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Doel der Maatschappij.

Art. 1. Het doel van de Maatschappij is: godsvrucht en goede zeden, overeenkomstig de grondbeginselen van de Christelijke godsdienst, te bevorderen; nuttige kundigheden, voornamelijk onder mingeoefenden, voort te planten, en, zoo veel mogelijk, algemeen volksgeluk te verspreiden.

Art. 2. Zorgvuldig echter zal zij acht geven, ten aanzien van het eerste voorwerp, dat zij zich niet mengt in eenige godsdienstige of burgerlijke geschillen; en, ten aanzien van het tweede, dat de wijze, waarop zij zal werken, onderscheiden zij van die der geleerde maatschappijen, welke bepaaldelijk voor meer geoeffenden zijn ingerigt.

Art. 3. Dit doel zal zij trachten te bereiken:

A. In de eerste plaats, door werkzaam te zijn omtrent hetgene de opvoeding en het onderwijs der jeugd, ook na het verlaten der scholen, betreft, ten einde de heilzame bedoelingen van het Gouvernement, in dit opzigt, te helpen bevorderen.

- B. In de tweede plaats, door het uitgeven van zoodanige werken voor bejaarden, als tot het bovengenoemde einde geschikt geoordeeld worden.
- C. In de derde plaats, door het erkennen van zulke daden van hulpvaardigheid, menschlievendheid, edelmoedigheid en andere deugden, welke bijzondere aanmoediging verdienen, of op de algemeene achting en dankbaarheid aanspraak hebben.
- D. In de vierde plaats, door het tot stand brengen of ondersteunen van zoodanige algemeen nuttige inrigtingen, als hare opgegevene bedoelingen kunnen bevorderen, inzonderheid door hare departementen. (Hoofdst. IV.)

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de leden.

Art. 4. De leden der Maatschappij zijn vierderlei:

- a. Gewone.
- b. Corresponderende.
- c. Honoraire.
- d. Algemeene leden van verdienste.

Art. 5. Elk, van wat rang in de burgerlijke maatschappij hij zij, of tot welk Christelijk kerkgenootschap hij behoore, zal tot gewoon lid dezer Maatschappij kunnen worden aangenomen.

Art. 6. De aanneming der gewone leden geschiedt op zoodanige wijze, als bij de huishoudelijke wetten der departementen wordt vastgesteld.

Art. 7. Het hoofdbestuur (art. 30) benoemt, of uit zich zelf, of op voordragt der departementen, op zoodanige plaatsen, waar geen departement der Maatschappij bestaat, corresponderende leden, welke geene toelage betalen, doch belast zullen zijn met het aannemen van leden, en het bevorderen der bedoelingen en oogmerken van de Maatschappij.

Art. 8. Zoodanige personen, welke de bedoelingen van de Maatschappij krachtdadig ondersteunen, kunnen, zonder eenige

betaling, tot honoraire leden worden aangenomen, op de wijze, in het vierde hoofdstuk te melden (art. 21), genietende deze leden in alles dezelfde regten als de gewone.

Art. 9. Mannen, welke zich in de burgermaatschappij bijzonder onderscheiden, worden, zonder eenige toelage, tot algemeene leden van verdienste door het hoofdbestuur benoemd. Deze leden hebben niet alleen zitting in de vergadering der departementen, ter plaatse, waar zij woonachtig zijn, maar zullen ook het regt hebben, om, zonder tot afgevaardigden (art. 29) te zijn benoemd, de beraadslagingen ter algemeene vergadering (art. 29) bij te wonen, en aldaar eene adviserende stem uit te brengen.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de donateurs en donatrices.

Art. 10. Hij, die niet valt in de termen van art. 5, of wel niet verkiezen mogt, of door afgelegenheid van woonplaats verhinderd wordt, om gewoon lid te worden; mitsgaders vrouwen, die genegen mogten zijn, door eenige toelage de oogmerken der Maatschappij te helpen bevorderen, kunnen zich daartoe bij het hoofdbestuur of een der departementen aangeven, mits die toelage niet minder zij dan f 5, 25 c. jaarlijks; en zullen de zoodanigen aangemerkt worden als donateurs en donatrices der Maatschappij.

Art. 11. Deze donateurs en donatrices ontvangen de werken, die de Maatschappij voor hare leden uitgeeft.

Art. 12. Het zal den departementen vrijstaan, dezelve als hoorders bij hunne voorlezingen toe te laten.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de departementen.

Art. 13. De leden behooren onder verschillende afdelingen, of departementen, genoemd naar den naam der gemeente, district of plaats, alwaar zij vergaderen.

Art. 14. In elke stad of plaats mag slechts *één* departement zijn, ten zij het getal der leden dermate aangroeide, dat de oprigting van een tweede of meerdere noodzakelijk werd; in welk geval zulks, met onderling goedvinden der leden van het alzoo te groot geworden departement, en onder goedkeuring der algemeene vergadering, kan geschieden.

Art. 15. Acht personen, in *ééne* gemeente, district of plaats wonende, of wel minder, mits voor acht betalende, die geneen zijn een departement op te rigten, geven daarvan kennis aan den algemeenen secretaris der Maatschappij (art. 30), welke hun alles zal toezenden, wat zij behoeven, om als departement te kunnen worden aangemerkt, zoodra zij door het hoofdbestuur als zoodanig zijn aangenomen.

Art. 16. Elke departements-vergadering verkiest haar bijzonder bestuur, zoodanig als zij dit zal goedvinden. Dit bestuur is, behalve met de beheering der huishoudelijke zaken, belast met het invorderen der penningen, volgens den ingezonden staat der Maatschappij (art. 76), en het voldoen van dezelve aan de algemeene penningmeesters (art. 58), het aan de leden ter hand stellen van gezondene boeken, en het voeren van correspondentie met hoofdbestuurders, door middel van den secretaris des departements met den algemeenen secretaris. Bij verandering van secretaris, zal daarvan, ten spoedigste, aan den algemeenen secretaris worden kennis gegeven.

Art. 17. Elk nieuw departement, hetwelk aankomt in de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar (art. 74), dat is, tusschen den 1sten Julij en den 31sten December, zal gehouden zijn tot de betaling der toelage voor al zijne leden, volgens den, bij art. 16, vermelden staat, en ontvangt al de stukken, sedert den genoemden 1sten Julij uitgegeven. Een nieuw departement, aankomende na den 1sten Januarij, of in de tweede helft van het maatschappelijk jaar, heeft het in zijne keuze, om de toelage voor het *lopende* jaar voor het *geheel* of voor de *helft* te voldoen. Bij de eerste keuze ontvangt hetzelfde de stukken als boven vermeld; bij de tweede alleen die, welke na primo Januarij worden uitgegeven. Al het bovenstaande is letterlijk toepasfelijk op *nieuwe leden* bij de bestaande departementen.

Art. 18. Men zal onderling, in al de vergaderingen der departementen, waarin geene overweging van huishoudelijke zaken plaats heeft, toegang vergunnen aan al de leden der Maatschappij, om het even tot welk departement zij behooren, mits zij als zoodanig bekend zijn of van hun lidmaatschap doen blijken, en niet wonen in de plaats, alwaar het departement, dat zij bezoeken willen, bestaat. Ten aanzien van deze laatste staat het den departementen vrij, zoodanige bepalingen tot uitsluiting of toelating te maken, als zij zullen verkiezen.

Art. 19. Elk departement is vrij en onafhankelijk in de keuze der middelen, welke hetzelve ter bereiking van het doel der Maatschappij de geschikteste oordeelt; als ook in het beheer van zijne huishoudelijke inrigtingen, vergaderingen en werkzaamheden, mits dezelve niet zijn strijdende tegen de algemeene wetten. Tot dat einde zal het departement verplicht wezen, zijne huishoudelijke wetten aan de beoordeeling van hoofdbestuurders te onderwerpen, en daartoe een' afdruk of afschrift van dezelve in te zenden.

Art. 20. Elk departement heeft het regt, jaarlijks zoodanige voorstellen te doen, als hetzelve ten nutte der Maatschappij zal dienftig oordeelen, alle welke voorstellen zullen gebragt worden op de punten van beschrijving voor dat jaar (art. 32); voorts zoodanige concept-prijsvragen op te geven, als hetzelve ter bevordering van het doel der Maatschappij zal vermeenen te kunnen strekken. De inzending, zoo der voorstellen als der concept-prijsvragen, bij het hoofdbestuur, moet geschieden vóór den 1sten Maart.

Art. 21. Elk departement heeft het regt, zoo vele verdienstelijke personen aan te nemen tot honoraire leden der Maatschappij, als het, volgens de nader te vermeldene bepaling (art. 35), stemmen op de algemeene vergadering uitbrengt, mits onder de bepaling, bij art. 8 vastgesteld.

Art. 22. Elk departement, hetwelk, te zijnen koste, scholen heeft opgerigt, zal, bij het uitdeelen van eereprijzen aan de leerlingen van die scholen, het regt hebben, zich te bedienen van de vignetten, door de Maatschappij, tot dat einde vervaardigd, of nog te vervaardigen. Zoo ook zal elk departement, hetwelk eene leesbibliotheek heeft opgerigt, bij elke

verzending, ééne afdruk, of meerder, naar het getal van zijne leden, — in dier voege, dat voor ieder nieuw honderdtal, dat op het eerste volgt, weder een exemplaar zal afgegeven worden, — van het dan verzonden werk, op groot papier, voor dezelve ontvangen.

Ter verdere aanmoediging tot het oprigten van leesbibliotheken zal, bovendien, aan elk departement, hetwelk dezelve daarfteft, een afdruk van de werken der Maatschappij gezonden worden, voor zoo verre die zijn bijgedrukt; met uitzondering echter van de school-leerboeken, van die, welke over de *theorie* van het onderwijs, enz. handelen, en van alle zoodanige stukken, welke alleen voor de leden gedrukt worden; zijnde nogtans de redevoeringen der voorzitters bij de algemeene vergaderingen onder de te verzenden stukken begrepen. Desgelijks zal voor elke schoolbibliotheek, leesbibliotheek voor jonge lieden, maandelijksche bijeenkomst, herhaling-school of leesgezelschap onder de jongelingschap, door de departementen opgerigt, een afdruk gezonden worden van alle zoodanige door de Maatschappij uitgegevene en nog uit te geven werken, als door hoofdbestuurders daarvoor geschikt worden geoordeeld. Bij vernietiging dezer inrigtingen, moeten de overblijvende stukken aan hoofdbestuurders worden teruggezonden.

Art. 23. Zoodanige departementen, waarbij herhaling-scholen bestaan, zullen daarvoor, des begeerende, uit het fonds (art. 76, lett. B) ondersteuning genieten. Zij zullen, ter bekoming hiervan, gehouden zijn, jaarlijks, aan hoofdbestuurders in te zenden een naauwkeurig verslag van den staat dezer scholen, vooral inhoudende het getal jonge lieden, die daarvan, gedurende het afgelopen jaar, gebruik gemaakt hebben; het getal lesfen, met den tijd van derzelve duur, en het getal onderwijzers, daaraan verbonden. De opgave van een en ander moet worden ingezonden vóór den 1sten September van elk jaar. Hoofdbestuurders, deze opgave ontvangen hebbende, regelen de toelage volgens een door hen bepaald tarief, en in verhouding tot de som, hiervoor bij het zoo even genoemde artikel bepaald.

Art. 24. Elk departement is verplicht, jaarlijks, vóór den vijftienden Mei, aan den algemeenen secretaris in te zenden

eene nauwkeurige opgave van het getal zijner leden. Bij gebreke daarvan zal de staat naar de laatste opgave der leden gesteld, en door de departementen moeten voldaan worden. (Teikens, om de vijf jaren, zal de naamlijst der leden moeten gedrukt worden, van welke gedrukte naamlijst aan ieder der departementen één of twee exemplaren zullen worden toegezonden, en zullen de departementen alsdan verplicht zijn, de naamlijsten hunner leden alphabetisch en, zoo leesbaar mogelijk gesteld, in te zenden, uiterlijk vóór den 1sten Februarij.)

Art. 25. Alle stukken, van welken aard ook, door de departementen bij hoofdbestuurders in te zenden, moeten door derzelve secretaris geteekend zijn.

Art. 26. Behalve de plaatselijke departementen, zal er een algemeen departement zijn, door hoofdbestuurders vertegenwoordigd.

Art. 27. Zij, die tot geen plaatselijk departement verkiezen te behooren, zullen zich bij hoofdbestuurders kunnen aangeven, om lid van het algemeen departement te worden.

Art. 28. De toelagen dezer algemeene leden komen geheel ten voordeele van de algemeene kas der Maatschappij.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van het bestuur der Maatschappij.

Art. 29. Daar de magt, om besluiten te nemen en wetten te maken, in den boezem der gezamenlijke leden berust, zoo worden deze vertegenwoordigd door *afgevaardigden*, door elk departement te benoemen. Deze verzameling van afgevaardigden zal uitmaken *de algemeene vergadering*, en, als zoodanig aangemerkt, zijn *het opperbestuur der Maatschappij*.

Art. 30. De geheele Maatschappij, en het opperbestuur over dezelve, wordt, bij afwezigheid der algemeene vergadering, vertegenwoordigd door één collegie van *tien* leden, onder den naam van *hoofdbestuurders*, benevens eenen algemeenen secretaris.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de algemeene vergaderingen.

Art. 31. De gewone algemeene vergadering zal, éénmaal in elk jaar, binnen *Amsterdam* gehouden worden, op den *tweeden Dingsdag* in *Augustus*, en zoo vele volgende dagen, als de werkzaamheden zullen vereischen, en zulks op zoodanige plaats, als hoofdbestuurders daartoe de geschikteste zullen oordeelen.

Art. 32. In deze vergadering zullen de door de departementen ingezondene, en door hoofdbestuurders op eene lijst geplaatste, voorstellen, onder den naam van *punten van beschrijving*, worden behandeld; mitsgaders zoodanige zaken, als welke, onder de nader te vermeldene bepaling, onderwerpen van raadpleging moeten worden.

Art. 33. Deze punten van beschrijving moeten, uiterlijk ééne maand vóór den dag der algemeene jaarlijkfche vergadering, den departementen worden toegezonden, ten einde dezelve in derzelver huishoudelijke vergaderingen overwogen, en de afgevaardigden ter algemeene vergadering daarop behoorlijk gelast kunnen worden.

Art. 34. Elk der departementen kan tot deze algemeene vergadering zoo vele afgevaardigden zenden, als het verkiest; doch er zullen niet meer dan twee hunner tegelijk plaats mogen nemen. Eenig departement, in zijn midden geene leden vindende, die zich met dezen last verkiezen te bezwaren, kan dien opdragen aan leden van een ander departement. Geen der afgevaardigden, echter, zal voor meer dan één departement zitting mogen nemen of stem uitbrengen. De geloofsbrieven voor deze afgevaardigden zullen, benevens de punten, door hoofdbestuurders, aan de departementen toegezonden worden. De departementen zorgen, dat dezelve, behoorlijk ingevuld, uiterlijk drie dagen vóór het houden der vergadering bij den algemeenen secretaris terug ontvangen zijn.

Art. 35. In alle zaken, welke op de algemeene vergadering in omvraag komen, zal een departement, hetwelk de nader te melden toelage betaalt (art. 75), voor 8 leden uitbrengen: . . . . . I stem.

Van	9 tot	25, ...	2	stemmen.
"	26 —	50, ...	3	"
"	51 —	75, ...	4	"
"	76 —	100, ...	5	"
"	101 —	150, ...	6	"
"	151 —	200, ...	7	"
"	201 —	300, ...	8	"
"	301 —	400, ...	9	"
"	401 —	600, ...	10	"
"	601 —	800, ...	11	"
"	801 —	1000, ...	12	"

De honoraire leden bij elk departement, zoowel als die der algemeene Maatschappij bij het algemeen departement, zullen medegeteld worden.

Art. 36. De rang van zitting en stemming van al de departementen in de algemeene vergaderingen zal jaarlijks afwisselen; zoodanig, dat het departement, hetwelk het eerste jaar vóórgestemd heeft, het tweede jaar de laatste stem zal hebben, en vervolgens, van jaar tot jaar, weder in rang opklimmen; in dien zin, evenwel, dat de departementen, welke na het houden der algemeene vergadering worden opgerigt, altijd na datgene, hetwelk laatst voorgezeten heeft, en nu het laatste geworden is, in rang volgen.

Art. 37. In elke algemeene vergadering, zoo gewone als buitengewone, zal één der leden van het hoofdbestuur het voorzitterschap bekleeden.

Art. 38. Bij afwezigheid van den voorzitter, zal de voorzitter der huishoudelijke vergadering van het hoofdbestuur, die altijd als plaatsvervangende algemeene voorzitter moet aangemerkt worden, deszelfs post, zoo lang, waar het noodig is, waarnemen.

Art. 39. Aan het hoofdbestuur is opgedragen de benoeming van eenen voorzitter voor elke algemeene vergadering.

Art. 40. Zij zorgen, dat deze vergadering met eene redevoering geopend worde, en dragen deze taak op aan den gekozen' voorzitter, of aan een ander lid uit hun midden, of kiezen daartoe een der leden van de Maatschappij buiten het hoofdbestuur.

Art. 41. Nadat de redevoering zal geëindigd en de nader te vermelden eereprijzen (art. 86 en 121) zullen uitgedeeld zijn, doet het hoofdbestuur, vóór dat de werkzaamheden beginnen, bij monde van den secretaris, algemeen verslag (art. 65, lett. *l*) van al hetgene, zoo op last der algemeene vergadering, gedurende het afgelopen jaar, door hetzelfde is verrigt, als van datgene, hetwelk bij hetzelfde is ingekomen, en waaromtrent het, overeenkomstig den aard van deszelfs bestaan, gehandeld heeft. De voorlezing daarvan zal echter alleen bestaan in de opgave van den zakelijken inhoud van dat verrigte en ingekomene; terwijl het geheele verslag zelf voor al de leden zal worden gedrukt.

Art. 42. De voorzitter zal alle voorstellen, eerst bij wijze van opgave der gevoelens, en daarna bij stemming, in omvraag brengen, de stemmen optemen, en het besluit opmaken.

Art. 43. Op alle voorstellen, in de punten van beschrijving vervat, of welke ook, door de algemeene vergadering in overweging genomen, zal bij meerderheid van stemmen worden besloten. Wanneer het getal der stemmen, vóór en tegen eenig voorstel, even groot is, zal de voorzitter beslissen. Geen besluit, buitengewone gelduitgaven betreffende, zal mogen genomen worden, zonder eene meerderheid van drie vierde der stemmen.

Art. 44. Voorstellen, ontwerp-prijfstoffen inhoudende, zullen door hoofdbestuurders gebragt worden op lijsten, overeenkomstig de drie hoofd-afdeelingen, hierna onder art. 80 te vermelden. Deze lijsten zullen bestaan, voor de *tweede* afdeeling, uit niet minder dan vijftien en niet meer dan dertig vragen; voor de *derde*, uit niet minder dan twintig en niet meer dan veertig; blijvende die voor de *eerste* afdeeling onbepaald. De departementen zullen uit elke lijst de dubbeltallen kiezen voor die voorstellen, welke door hoofdbestuurders, volgens art. 65, lett. *e*, zijn opgegeven. Zij zullen deze keuze uiterlijk *vier dagen* vóór het houden der algemeene vergadering inzenden, ten einde den secretaris in staat te stellen, den uitslag derzelve in die vergadering te berigten. In de opgave van hoofdbestuurders zal hiertoe in acht genomen worden, dat de getallen, voor de *tweede* en *derde* afdeeling, zoo veel mogelijk, in de

verhouding van één uit de *tweede* tot twee uit de *derde* lijst staan. De keuze voor de *eerste* afdeeling geschiedt dan, wanneer de behoefte zulks vordert, boven de gewone jaarlijksche keuze uit de *tweede* en *derde* lijsten. (De werken, uit deze *eerste* lijst gekozen, worden niet voor de leden, maar alleen tot openbare uitgave gedrukt. Zoodanige leden, welke deze werken mogten verlangen, kunnen dezelve, tegen gewone betaling, bij den algemeenen secretaris bekomen.) De alzo gekozene dubbeltallen maken dadelijk de onderwerpen der raadpleging voor de vergadering uit; zij kunnen ondersteund en bestreden worden. Na het sluiten dezer raadpleging wordt, bij meerderheid van stemmen, en alleen door het opnoemen der nummers, de keuze van het benoodigde getal gedaan.

Art. 45. Behalve de in het laatstvoorgaande artikel vermelde drie lijsten, zal er eene vierde lijst bestaan, waarop gebragt zullen worden alle zoodanige prijsstoffen, welke, na twee- of driemaal opgegeven te zijn, onbeantwoord of onbekroond zijn gebleven; indien, namelijk, de algemeene vergadering de onderwerpen daartoe geschikt acht. De vragen, op deze lijst gebragt, worden jaarlijks voor eenen *onbepaalden* tijd ter beantwoording opgegeven.

Art. 46. Deze lijst zal uit niet meer dan *twintig* vragen bestaan. Ingeval, door jaarlijksche aanvulling, dit getal overtroffen werd, zal de algemeene vergadering, na gehoord advies van hoofdbestuurders, beslissen, welke van de vroeger daarop geplaatste zullen wegvallen.

Art. 47. Ingevalle eenig departement noodig mogte oordeelen, eenige afzonderlijke voorstellen te doen, behalve die, welke reeds op de punten van beschrijving zijn geplaatst, zal hetzelfde gehouden zijn, deze voorstellen, op den eersten dag der vergadering, in geschrifte, over te geven aan den algemeenen voorzitter, die deze voorstellen alsdan in handen eener personele commissie van vijf leden zal stellen, onder welke één der afgevaardigden van het voorstellend departement, om, na afloop der beschrevene punten, en vóór de algemeene omvraag, zonder het bijbrengen van eenige redenen, beslissend te berigten, of de aldus ingeleverde voorstellen, *al dan niet*, punten van raadpleging voor de vergadering kunnen uitmaken. In het

het eerste geval zal deze raadpleging plaats hebben en zal daarop besloten worden; terwijl, in het laatste geval, zoodanige voorstellen verwezen worden naar de naastvolgende vergadering, bijaldien het departement, uit welks naam deze voorstellen gedaan zijn, zulks zal vermeenen te behooren. Voorstellen, op de punten van beschrijving niet uitgedrukt, zullen niet in overweging worden genomen, ten zij op de voorschrevene wijze voorgedragen en behandeld.

Art. 48. Ingevalle eenige afgevaardigden, naar aanleiding van het verhandelde op den *eersten* of *tweeden* dag der vergadering, noodig mogten oordeelen, eenige nadere voorstellen te doen, zullen zij, bij de algemeene rondvraag, deze voorstellen *schriftelijk* aan den voorzitter ter hand stellen; welke hierop in omvraag zal brengen, of deze voorstellen, *al* dan *niet*, in dadelijke overweging zullen worden genomen; en zal de raadpleging daarover geene plaats hebben, indien een derde gedeelte der stemmen zich daartegen verklaart.

Art. 49. Het hoofdbestuur zal in alle algemeene vergaderingen, betreffende de te verhandelen zaken, zijn gevoelen vooraf mogen opgeven, doch geene stem ter vaststelling van besluiten hebben. Ook zal ieder lid van dat bestuur over alle voorkomende zaken zijn bijzonder gevoelen der vergadering mogen kenbaar maken.

Art. 50. Tot voorkoming van alle verwarring, zal, met uitzondering van een algemeen lid van verdienste (art. 9), niemand dan een benoemde afgevaardigde het woord voeren, ten zij hij lid mogte zijn eener bestaande commissie, en, in dit geval, alleen over onderwerpen, die commissie betreffende; voorts ook ter beantwoording van eenige hem door den voorzitter gedane aanspraak.

Art. 51. Wanneer de algemeene vergadering eenige zaak ter uitvoering, of om berigt op dezelve, opdraagt aan bepaalde commissien, zullen deze, in zaken, die gedurende derzelver zitting, of vóór het houden der volgende algemeene vergadering, moeten worden afgedaan, door den voorzitter uit de leden der vergadering worden gekozen; doch in die gevallen, waarvan het berigt eerst in de volgende jaarlijksche vergadering moet inkomen, zullen daartoe, door den voorzitter, departe-

menten worden benoemd. Deze laatste zullen gehouden zijn, binnen den tijd van zes weken, aan den algemeenen secretaris in te zenden de namen, benevens de adresfen, van die leden uit hun midden, welke zij daartoe bepaaldelijk hebben verkozen, en zullen zij aansprakelijk blijven voor de vertraging, door deze in de uitvoering veroorzaakt.

Art. 52. In alle commissien, hetzij departementale, hetzij personele, zal, in het eerste geval, het hoofdbestuur, en, in het tweede geval, een van deszelfs leden benoemd worden. Dit lid zal verplicht zijn, zijne medegelastigden, ten spoedigste, en zoodra de benoeming derzelven hem zal kenbaar zijn, op te roepen, hetzij tot het houden eener bijeenkomst, ingevalle daartoe gelegenheid zij, hetzij tot het schriftelijk inzenden van derzelver gedachten over het ingezonden onderwerp. Indien de te behandelen zaak hoofdbestuurders zelve betreft, en er alzoo geen hunner lid der commissie kan zijn, zal, in het eerste geval, het eerst in rang fungerende departement, en, in het tweede, de eerstbenoemde zulks verrigten.

Art. 53. Van het voorgevallene in elke algemeene vergadering, zal worden opgemaakt en gedrukt een verslag, onder den naam van *handelingen* der algemeene vergadering. Alle besluiten, tot verandering, vermeerdering of verbetering der wetten dienende, zullen niet alleen in deze handelingen, maar ook, zoodra daartoe een genoegzame voorraad voorhanden is, op een afzonderlijk blaadje gedrukt worden, en tot bijvoegsel op de wetten dienen.

Art. 54. In de handelingen der algemeene vergaderingen zal, bij ieder besluit op een punt van beschrijving, eene korte herinnering van het voorstel geschieden.

Art. 55. Alle leden der Maatschappij, vertoonende een behoorlijk bewijs van toegang, kunnen de algemeene vergaderingen bijwonen, uitgezonderd alleen zoodanige bijeenkomsten onder de afgevaardigden, in welke hoofdbestuurders oordeelen, dat de noodzakelijkheid, de kiescheid des onderwerps, of het belang der Maatschappij zulks niet toelaat.

Art. 56. Eene buitengewone algemeene vergadering zal alleen dan plaats hebben, wanneer eenig, tusschentijds inkomend voorstel van een departement, of wel eenige onvoorziene zaak,

door het hoofdbestuur van zoodanig gewigt wordt geoordeeld, dat hetzelfde de beslissing daarvan niet op zich kan nemen (art. 65, lett. c), noch bij correspondentie met de departementen afdoen, en evenmin de overweging tot eene volgende algemeene vergadering uitsstellen. Zulk eene buitengewone vergadering zal alsdan, met bijvoeging van het punt of de punten, waarover te raadplegen is, terstond worden beschreven, doch niet eerder, dan ééne maand na de afzending der beschrijvingsbrieven plaats mogen hebben. In eene buitengewone algemeene vergadering mag over niets anders, dan over het onderwerp, bij den beschrijvingsbrief vermeld, en over hetgene daarmede in dadelijk verband staat, worden geraadpleegd.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van het hoofdbestuur in het algemeen.

Art. 57. De leden, de vergadering van het hoofdbestuur uitmakende, benevens de algemeene secretaris, zullen, in de stad *Amsterdam*, of derzelver grondgebied, woonachtig, en leden van een der Amsterdamsche departementen moeten zijn. Iemand hunner met der woon daar buiten vertrekkende, houdt op lid of secretaris te zijn.

Art. 58. Het hoofdbestuur der Maatschappij bestaat uit zes afwisselende leden, van welke jaarlijks, naar den tijd hunner zitting, twee zullen aftreden; uit twee algemeene penningmeesters, en twee commissarissen tot de uitgave en correctie der werken, welke vier laatstgemelden levenslang aanblijven.

Art. 59. De afwisselende leden van het hoofdbestuur worden gekozen door de departementen, uit eene benoemlijst van een dubbel getal personen, opgemaakt door eene commissie van acht leden, als: vier uit en door de vergadering van hoofdbestuurders, en vier uit en door de bestuurders der Amsterdamsche departementen te benoemen, zonder onderscheid tot welke van de twee zij behooren. Deze benoemlijst zal den departementen, bij rondgaanden, worden toegezonden, welke daaruit, binnen ééne maand na de afzending, hunne keuze, schriftelijk en verzegeld, aan den algemeenen secretaris zullen inzenden,

ten einde, door hem, der commissie, boven vermeld, ter hand gesteld te worden. Wanneer deze tijd verstreken is, zal de commissie de verkozenen, naar rang van stemming, tot de aanneming van den post van hoofdbestuurder verzoeken. Zoo hij, die de meeste stemmen verkregen heeft, of de beide zoodanigen, zich van de keuze verschoont, zal de commissie het verzoek hiertoe aan den derden of vierden doen, met bepaling echter, dat deze, ten minste, een achtste deel der ingekomene stemmen voor zich hebbe, bij gebreke waarvan eene nieuwe benoemlijst zal moeten worden opgemaakt. Van den afloop van alles geven hoofdbestuurders, op den eersten dag der algemeene vergadering, na de opening, berigt.

Art. 60. De verkiezing der openvallende plaatsen van penningmeesters, commissarissen ter uitgave en correctie, geschiedt door de departementen, uit eene benoemlijst van een drietal voor elken der te kiezene personen. Deze benoemlijst wordt door de vergadering van hoofdbestuurders zamengesteld, met de vrijheid, om die uit de leden hunner vergadering, of ook daar buiten, te nemen; mits de daarop gestelden in alles de vereischten bezitten, welke voor hoofdbestuurders zijn bepaald, of nog zullen worden bepaald. Deze benoemlijst wordt den departementen, bij rondgaanden, toegezonden.

Art. 61. Ieder lid der Maatschappij, waar ook woonachtig, is als secretaris verkiesbaar; doch benoemd zijnde, en dezen post aannemende, is hij verplicht zich te *Amsterdam* met der woon neder te zetten. De benoeming van den secretaris geschiedt op gelijke wijze, als zulks in het laatstvorige artikel is bepaald.

Art. 62. Bij ziekte, eenig ander beletfel, of onverwacht openvallen der posten van penningmeester, commissarissen tot de uitgave en correctie, en secretaris, benoemt de vergadering van hoofdbestuurders onmiddellijk een harer leden tot het waarnemen van den aldus opengevallen post, totdat dezelve wederom door den bekleeder opgevat, of op de wijze, bij art. 60 vermeld, vervuld wordt; en zal, in de beide eerste gevallen, wanneer het den secretaris betreft, dadelijk, en anders, bij langere voortdoring dan eene maand, door hoofdbestuurders daarvan aan de departementen worden kennis gegeven.

Art. 63. Geen afwiselend lid van het hoofdbestuur is wederom, als zoodanig, verkiesbaar, dan na twee jaren buiten bestuur geweest te zijn. Geen vader en zoon, schoon-, behuwd- en kleinzoon; geene twee broeders, twee zwagers; geene leveranciers of boekdrukkers, zoo lang zij in die betrekking tot de Maatschappij staan, kunnen hoofdbestuurders zijn. Aftredende leden houden zitting in de vergadering van hoofdbestuurders, met eene raadplegende stem, gedurende twee jaren na hun aftreden.

Art. 64. Wanneer, door vertrek, overlijden of bedanken, de plaats van een afwiselend lid in het hoofdbestuur openvalt, zal, zoo dit binnen de eerste zes maanden na het houden der algemeene vergadering gebeurt, door hoofdbestuurders, aan de departementen het noodige tweetal worden gezonden. De departementen zijn verplicht, hunne keuze hieruit binnen ééne maand in te zenden, en de verkozene vervangt, in de vergadering van hoofdbestuurders, den overledenen of bedankenden voor den nog onvervulden tijd van dezen laatste. Indien de plaats openvalt in de laatste zes maanden, zal dezelve onvervuld blijven tot de eerstvolgende algemeene vergadering.

Art. 65. De vergadering van het hoofdbestuur is belast met :

- a.* De uitvoering van alle besluiten, door de algemeene vergaderingen genomen.
- b.* Dáár, waar zij het noodig oordeelt, zoo in als buiten 's Lands, correspondentie te voeren, ter bevordering van het doel der Maatschappij.
- c.* In elk onvoorzien en spoedvorderend geval, in naam der Maatschappij te handelen.
- d.* Het beoordeelen van alle zoodanige daden, als bij art. 3, lett. C, zijn bedoeld, hetzij die door departementen der Maatschappij, of langs andere wegen, te harer kennis gebragt worden; met het regt, om den bedrijver of bedrijvers derzelven, in naam der Maatschappij, toe te wijzen zoodanig eereblijk, als zij zal oordeelen te behooren, overeenkomstig het reglement, dat, te dien aanzien, wordt vastgesteld.
- e.* Het jaarlijks bepalen van het getal prijsvragen, hetwelk

uitgeschreven zal worden, hiervan berigt gevende bij de punten van beschrijving.

f. Het doen plaatfen van alle zoodanige voorstellen op de punten van beschrijving, als zij, ten nutte der Maatschappij, of ter bevordering van haar doel, zal noodig oordeelen.

g. Zij zal wijders de voorstellen, haar, door de departementen, ter plaatfing op de punten van beschrijving gezonden, zoowel als de ontwerp-prijfstoffen, in overweging nemen; en wanneer het haar toefchijnt, dat deze niet overeenkomstig zijn met het doel der Maatschappij, of derzelver belangen daarbij zouden lijden, aan zoodanig departement daarvan, met korte opgave der gronden, kennis geven. Indien het departement daarin niet berust, wordt het voorstel niet op de punten van beschrijving, of de ontwerp-prijfstoffe niet op de lijst der prijsstoffen gebragt, maar wordt op de algemeene vergadering van het voorstel of de ontwerp-prijfstoffe kennis gegeven. De algemeene vergadering zal beslifen, of de gronden van het hoofdbestuur al dan niet voldoende zijn. In het laatste geval wordt de ontwerp-prijfstoffe op de lijst der prijsvragen geplaatst, of het gedane voorstel gebragt op de punten van beschrijving voor het volgende jaar; alleen in spoedvorderende gevallen zal het voorstel door de afgevaardigden worden overgenomen, om daarop, binnen ééne maand, de stem hunner departementen in te zenden, terwijl het daarop te vallen besluit aangemerkt zal worden, als genomen in de algemeene vergadering, en geplaatst worden in de *Handelingen*, die, in dat geval, zoo lang ongedrukt moeten blijven.

h. Zij zal, in naam der Maatschappij, zoodanige verbindtenifen met de uitgevers van hare werken aangaan, als zij te meesten nutte, en ter bereiking van het voorname doel der Maatschappij, zal noodig oordeelen.

i. Zij begroot jaarlijks de penningen, benoodigd ter bestrijding van de behoeften der Maatschappij.

k. Zij benoemt de algemeene leden van verdienfte (art. 9).

4. Eindelijk doet zij jaarlijks aan de algemeene vergadering algemeen verslag van den staat der Maatschappij, van hare verrigtingen en van die der departementen.

Van het penningmeesterschap.

Art. 66. De algemeene penningmeesters zijn belast met de ontvangst en de uitgaaf der penningen. Zij zullen geene betaling doen, dan nadat zij daartoe door het hoofdbestuur zijn gemagtigd. Zij maken jaarlijks, vóór het einde van Junij, hunne rekening en verantwoording op, en dragen dezelve ter goedkeuring aan het hoofdbestuur voor.

Art. 67. Op den eersten dag der algemeene vergadering, terstond na het eindigen van de redevoering, zullen de algemeene penningmeesters zich onledig houden met het ontvangen van de toelagen der departementen, en zulks tegen afgifte van een door hen geteekend bewijs.

Art. 68. De verdeeling der werkzaamheden van de algemeene penningmeesters wordt bepaald door een reglement, op hunne voordragt, door hoofdbestuurders vast te stellen.

Van de correctie en uitgave.

Art. 69. De commissarissen ter uitgave en correctie zijn belast met het toezigt over alles, wat het drukken betreft van al de werken, welke van wege de Maatschappij worden uitgegeven. Zij verkiezen, zulks noodig oordeelende, een' bekwaam' perfoon, of personen, om, ten koste der Maatschappij, en onder hun opzigt, de kopijen en drukproeven te corrigeren.

Art. 70. Zij zullen zorgen, dat, bij eenen herdruk van eenig werk, geene veranderingen van eenig aanbelang in hetzelfde worden gemaakt, ten ware zij zulks, met overleg van den schrijver, en onder goedkeuring van het hoofdbestuur, noodig oordeelen. Ingevalle deze veranderingen van dien aard zijn, dat zij afzonderlijk kunnen worden gedrukt, zullen dezelve den leden, bezitters der vorige uitgave, als een bijvoegsel worden ter hand gesteld.

Van het secretariaat.

Art. 71. Het secretariaat bestaat uit den algemeenen secretaris, eenen amanuensis en eenen klerk. De verkiezing van den secretaris geschiedt op de wijze, bij art. 61 bepaald; die van den amanuensis en klerk, door hoofdbestuurders, uit eene beoemlijst van drie personen voor elken derzelven, door den algemeenen secretaris hun aangeboden. De algemeene secretaris heeft in de vergaderingen van hoofdbestuurders eene raadplegende stem.

Art. 72. Voor de bijzonderheden in zijnen post is hij onderworpen aan het huishoudelijke reglement, te dien einde door hoofdbestuurders te vervaardigen, mits hetzelfde niet aanloopt tegen de bepalingen, bij deze wetten gemaakt.

Art. 73. Terwijl het honorarium van den algemeenen secretaris, mitsgaders het salaris van den amanuensis en klerk, bij bijzondere besluiten bepaald is, wordt bovendien ter beschikking van hoofdbestuurders gesteld eene somme van ten hoogste *f* 1000 jaarlijks, om daaruit, en onder verantwoording daarvan op de jaarlijksche rekening, zoodanige tijdelijke gratificaties te verleenen, of hulp aan te schaffen, als in eene billijke evenredigheid staan met de vermeerdering van werkzaamheden, of de noodzakelijkheid zal vorderen.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de geldmiddelen der Maatschappij.

Art. 74. Het jaar der Maatschappij wordt gerekend van den eersten Julij des eenen, tot den laatsten van Junij des volgenden jaars.

Art. 75. Elk lid betaalt, voor jaarlijksche toelage aan de kas van het departement, waartoe hij behoort, de somma van *f* 5.25; ten einde uit dezelve, door elk departement, worde betaald het aandeel, hetwelk hetzelfde, naar het aantal van zijne leden, in de behoeften der algemeene Maatschappij, jaarlijks, moet dragen; welk aandeel, voor elk lid, echter nimmer de voornoemde *f* 5.25 zal mogen overschrijden. Aan elk

departement verblijft het regt, om, boven de voornoemde somme, zoo veel meer toelage van elk zijner leden te vorderen, als hetzelfde, ter goedmaking van huishoudelijke onkosten, als anderzins, zal goedvinden te bepalen.

Art. 76. Het hoofdbestuur maakt jaarlijks, in het begin van Julij, op, den staat van de behoeften der Maatschappij, voor het met den 1sten Julij ingetredene jaar, en brengt op denzelven:

- A. De berekening en bepaling der sommen, welke hetzelfde, ter bestrijding der algemeene behoeften, noodig heeft, en zulks onder zoodanige hoofdafdeelingen, als waartoe de daarbij bepaalde sommen moeten dienen.
- B. Eene somme van *f* 2000, om daaruit, naar eene te bepalen evenredigheid, toelagen te verleenen aan zoodanige departementen, als, door het houden van herhaling-scholen of voorlezingen voor jonge lieden, de oogmerken der Maatschappij bevorderen.
- C. De berekening en verdeeling van het aandeel, hetwelk elk departement, in evenredigheid van het aantal zijner leden, in de benoodigde penningen moet dragen, en zulks, na aftrek van de globale som van het verschuldigde der departementen, voor nieuw aangekomene leden (art. 17), of voor het bedrag van ontbodene boeken; met welke beide laatste posten die departementen, welke zulks aangaat, worden bezwaard.

Een afdruk van dezen staat, benevens een afdruk der rekening van de algemeene penningmeesters (art. 66), wordt den departementen toegezonden, uiterlijk eene maand vóór het houden der algemeene vergadering.

Art. 77. Elk departement, binnen het Vaderland gelegen, zal verplicht wezen, zijn aandeel, zoo als hetzelfde op den rondgezonden staat berekend is, en alzoo vooruit, of bij het intreden van het maatschappelijk jaar, vóór, of gedurende de zitting der algemeene vergadering, in handen van de algemeene penningmeester, tegen quitantie te voldoen (art. 67).

Art. 78. Het meerdere der toelage van de leden (art. 75), dan deze staat bedraagt, zal blijven ten behoeve van elk der

departementen, om daarover, ieder in het zijne, te beschikken, zoo als zij zulks raadzaam zullen oordeelen.

Art. 79. Indien eenige algemeene vergadering mogt goedvinden, tot het dadelijk bewerkstelligen van eene of andere, ten nutte van het algemeen strekkende, zaak, eene buitengewone uitgave te doen, welke niet op den staat van het hoofdbestuur gemeld is, zal, indien de uitgave der penningen niet tot eene volgende algemeene vergadering kan verschoven worden, daarvan, door het hoofdbestuur, worden ontworpen een *bijzondere staat*; en zullen de departementen verplicht zijn, hunne aandelen voor denzelfden, binnen ééne maand na de gedane aanschrijving, aan de algemeene penningmeesters te bezorgen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van de werkzaamheden der Maatschappij naar buiten, en het daartoe dienende.

Art. 80. De Maatschappij onderscheidt de door haar uit te gevene geschriften in:

- I. De zoodanigen, die onmiddellijk de wetenschap van het onderwijs betreffen, en
Leerboeken voor de jeugd.
- II. Boeken, geschikt voor de jeugd in de scholen, en voor jonge lieden, die de scholen hebben verlaten.
- III. Boeken voor bejaarden, die verschillende onderwerpen behandelende, welke de Maatschappij, ter bereiking van haar doel, bij art. 1 dezer wetten omschreven, geschikt zal oordeelen.

Art. 81. Bij deze werkzaamheden voegt zij die der bezorging van het mengelwerk in eenen Volks-Almanak. Deze bezorging wordt opgedragen aan eene commissie, uit niet minder dan drie, en niet meer dan vijf leden bestaande; de keuze daarvan staat aan het hoofdbestuur, en kan geschieden uit deszelfs mid-den, of uit gewone leden der Maatschappij; alleen de voorzitter der commissie moet lid van het hoofdbestuur zijn.

Art. 82. Om haar doel, zoo veel doenlijk, te bereiken,

schrijft de Maatschappij, jaarlijks, prijsvragen uit, ter bekoming van zoodanige geschriften, als bij art. 80 zijn genoemd. Ook draagt zij, zulks noodig of beter achtende, het een of ander onderwerp aan eenig' bekwaam' persoon op, om hetzelfde, onder opzigt van het hoofdbestuur, te bearbeiten, hetzij door opzettelijke vervaardiging, hetzij door vertaling.

Art. 83. Elk der departementen heeft het regt, om, vóór den 1sten Maart van elk jaar, zoodanige ontwerp-prijsstoffe of prijsstoffen aan hoofdbestuurders in te zenden, als waarvan hetzelfde, om gegronde en algemeen geldende redenen, de uitschrijving noodzakelijk oordeelt. Hoofdbestuurders, met dit oordeel instemmende, adviferen, bij de punten van beschrijving, dien overeenkomstig; blijvende desniettemin de aanprijzing (art. 44) van andere prijsstoffen, zoowel als de keuze daarvan, in de algemeene vergadering, vrij en onverlet.

Art. 84. Wanneer de algemeene vergadering de prijsstoffen, en andere door de Maatschappij uit te gevene werken bepaald heeft, zoo worden dezelve gesteld in handen van hoofdbestuurders, ten einde daarbij zoodanige omschrijvingen te voegen, als noodig is, om het juiste doel der vrage te doen kennen, en de wijze op te geven, waarop de Maatschappij het antwoord verlangt bewerkt te hebben.

Art. 85. Het wordt aan het hoofdbestuur opgedragen, om de eereprijzen te bepalen, welke voor elke der prijsvragen zullen uitgelooft worden; hieromtrent in het oog houdende, de belangrijkheid des onderwerps, en de bekwaamheid, inspanning en moeite, welke men tot eene voldoende en gelukkige beantwoording noodig oordeelt.

Art. 86. De eereprijzen, door de Maatschappij voor de bekroonde prijsverhandelingen uit te loven, bestaan:

- a. In eenen gouden eerepenning, van eene innerlijke waarde van *tien* gouden dukaten, of wel de waarde van denzelfden, ter keuze des bekroonden.
- b. In denzelfden eerepenning, en onder dezelfde bepaling, met en benevens eene somma van *tien* tot *vijftig* gouden dukaten.
- c. In eenen dubbelen gouden eerepenning, ter innerlijke

waarde van *twintig* gouden dukaten, of de waarde van dien, ter keuze van den bekroonden.

d. In denzelfden eerepenning, en onder dezelfde bepaling, met en benevens *tien* tot *vijftig* gouden dukaten.

e. In de zilveren medaille, als accessit.

Art. 87. Zoo spoedig mogelijk, na den afloop der algemeene vergadering, doet het hoofdbestuur, op de bij hetzelfde voegzaamst geoordeelde wijze, de noodige aankondiging der gekozen prijsstoffen, en de daarop uitgeloopte eereprijzen, benevens de bepaling van den tijd, wanneer de antwoorden op dezelfde moeten ingeleverd worden.

Art. 88. Ieder zal naar de eereprijzen, op het beantwoorden der prijsvragen uitgelooft of aangeboden, mogen dingen, om het even of hij lid der Maatschappij zij dan niet. De verhandelingen moeten, door eene andere hand dan die des opstellers, in de *Nederduitsche*, *Fransche*, *Engelsche* of *Hoogduitsche* talen, mits met *Italiaansche* letters, en duidelijk leesbaar, geschreven zijn; zij mogen niet uitgebreider zijn, dan *tien* vellen, volgens de wijze, waarop de werken der Maatschappij gedrukt worden, en vóór, of op den bepaalden tijd, vrachtvrij, aan den algemeenen secretaris worden toegezonden.

Art. 89. De verhandelingen zullen niet met den naam des opstellers, maar met eene spreuk geteekend worden, welke spreuk, insgelijks door eene andere hand geschreven, moet gevonden worden op een bijgaand verzegeld briefje, waarin de naam, de woonplaats en het beroep van den opsteller vermeld staan.

Art. 90. Al de werken, welke de Maatschappij wil uitgeven, zullen overeenkomstig de vatbaarheid der voorwerpen, voor welke zij geschikt zijn, moeten behandeld worden; zoodanig, dat hetgeen men hun voorfelt door eenvoudigheid, duidelijkheid en bevalligheid, den leeslust opwekken en onderhouden kan; en voorts zoodanig ingerigt zijn, dat aan niemand, van welke godsdienstige of staatkundige denkwijze hij zij, eenige redelijke grond van aanstoot gegeven worde.

Wijze van beoordeeling, en het daaruit voortvloeiende.

Art. 91. Alle verhandelingen en stukken, zoowel die naar den prijs dingen, als die aan de Maatschappij zijn aangeboden, om door haar te worden uitgegeven, zullen ter beoordeeling worden gesteld in handen van zeven leden der Maatschappij, als twee, *uit* en *door* het hoofdbestuur daartoe te benoemen, en vijf uit de leden der departementen.

Art. 92. Elk departement stelt jaarlijks tot beoordeelaars voor, een, twee of drie leden der Maatschappij, naar verkiezing, en zulks bepaaldelijk en afzonderlijk voor elke der prijsstoffen, op welke in dat jaar de beantwoordingen worden ingewacht; zij leveren de lijst daarvan in, zeven dagen vóór het houden der algemeene vergadering.

Art. 93. Het hoofdbestuur maakt, uit al deze bij hetzelfde ontvangene opgaven, voor iedere prijsstofte een afzonderlijk gros, uit elk waarvan de vijf beoordeelaars, uit de leden der departementen, voor elke prijsstofte, gekozen worden.

Art. 94. De algemeene vergadering benoemt, op den eersten dag harer zitting, eene commissie, bestaande uit zes leden, in onderscheidene provincien des Rijks woonachtig, om, benevens een lid uit het hoofdbestuur, vóór het scheidende der vergadering, en zonder eenige verdere ruggespraak, uit de opgemaakte grosfen, voor elke prijsstofte, twee vijftallen tot beoordeelaars te kiezen, waarvan het eerste, dadelijk, nadat de antwoorden zijn ingekomen, door hoofdbestuurders, tot het op zich nemen der bedoelde beoordeelingen wordt uitgenoodigd, en voorts, bij het bedanken van een' of meer daarvan, de leden van het tweede naar rang van plaatsing. Wanneer men bij den afloop, ook van dit tweede vijftal, het vereischte getal nog niet heeft verkregen, zoo worden, uit de op de grosfen overgeblevene leden, door hoofdbestuurders, zoo velen daartoe verzocht, als zullen bevonden worden aan het benodigde vijftal te ontbreken.

Art. 95. De beoordeelaars over ingekomen antwoorden op prijsstoffen, voor onbepaalden tijd opgegeven, zullen verkozen worden door hoofdbestuurders, en zullen bij voorkeur daartoe verzocht worden zoodanige leden, als vroeger eene of meer verhandelingen over hetzelfde onderwerp hebben beoordeeld.

Art. 96. De antwoorden, gedurende den loop van één jaar, op deze prijsstoffen ingekomen, zullen aan de beoordeelaars worden afgezonden den 1sten December van elk jaar. Antwoorden, na genoemden dag ingezonden, zullen worden gesteld vóór den 1sten December des volgenden jaars, ten ware er intusschen bekroning op hetzelfde onderwerp mogte gevallen zijn; in welk geval de schrijver van het laatstingezonden antwoord, of antwoorden, de stukken, tegen behoorlijke bewijzen van eigendom, kan terugbekomen.

Art. 97. Zoodra de beoordeelaars bij den algemeenen secretaris bekend zijn, zendt deze de ingekomene verhandelingen op elke prijsvraag, bij opvolging, vrachtvrij aan dezelve; hij behoudt de daarbij behoorende naambriefjes onder zich, zonder die aan iemand te mogen vertoonen. Elk beoordeelaar zal de aan hem toegezondene verhandelingen, op elke prijsvraag, niet langer dan *twintig* dagen mogen houden, op de verbeurte van *eenen gulden* voor elken dag boven den bepaalden tijd.

Art. 98. De beoordeelaars zullen de prijsverhandelingen niet aan anderen ter lezing mogen geven. Zij zenden hunne beoordeelingen verzegeld, en van buiten kennelijk, tot welke prijsvraag dezelve behooren, aan den algemeenen secretaris terug.

Art. 99. De beoordeelingen zullen moeten zijn beredeneerd, met aanwijzing van de betrekkelijke waarde van elk der ingezondene stukken. Bij deze beoordeelingen moet worden in het oog gehouden, dat geenszins die verhandelingen als de besten zijn te houden, welke voor den bijzonderen smaak der beoordeelaars het meest aangenaam zijn, maar alleen de zoodanigen, welke de vereischten bezitten, dat daarin:

- a. De vraag voldoende is beantwoord;
- b. Dat deze beantwoording is gefchied op de wijze, bij het programma (art. 87) bepaald.

Deze beoordeelingen zullen niet met den naam des beoordeelaars, maar met eene spreuk geteekend worden.

Art. 100. Wanneer het, in bijzondere gevallen, hoofdbestuurders mogt voorkomen, dat de meerderheid der beoordeelaars wellicht het gevoelen der minderheid zou omhelzen, indien zij met derzelver uitgebragte beoordeeling bekend werden, zoo zullen, vóór het opmaken der eindelijke beslissing, van al de zeven beoordeelingen de noodige affchriften gemaakt, en een volledig stel

daarvan gezonden worden aan elken der beoordeelaars, die, binnen tien dagen na de ontvangst dezer afschriften, hunne beslissende uitspraak, geteekend met dezelfde spreuk van hun advies, zullen inzenden. Wanneer het voorts mogt gebeuren, dat, drie dagen na de bovengemelde tien verlopen zijnde, eene of meerdere dezer uitspraken niet waren ingezonden, zoo zullen de ontbrekende door hoofdbestuurders worden aangevuld.

Art. 101. Beoordeelaars zullen geene voorwaardelijke toewijzing mogen doen, maar elke verhandeling stellig moeten beoordeelen, naar hetgene zij alsdan is, en niet naar hetgene van dezelve zou kunnen gemaakt worden; en het is die beoordeeling, waarvan de bekrooning of niet-bekrooning afhangt. Het staat hun echter vrij, hunne gedachten, ter meerdere volmaking van een stuk, door hen reeds *der bekrooning waardig geoordeeld*, mede te deelen, om van dezelve, met overleg van den schrijver der bekroonde verhandeling, bij de uitgave gebruik te kunnen maken.

Art. 102. De bekrooning eener verhandeling zal moeten geschieden bij eene *volstrekte* meerderheid van de stemmen der beoordeelaars, en dus ten minste met *vier* stemmen. Ingevalle, behalve het bekroonde stuk, nog een ander ingezonden stuk hoogen lof van ten minste *vier* beoordeelaren heeft bekomen, zal den schrijver de zilveren medaille worden aangeboden. Bij het verslag hiervan in de algemeene vergadering, door hoofdbestuurders, zullen zij tevens opgeven, of van zoodanig met zilver bekroond stuk, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, ter uitgave zal worden gebruik gemaakt; in welk geval de schrijver, den aangeboden eerepenning aannemende, verplicht is, van zijn werk onvoorwaardelijk afstand te doen. Van een en ander zal in het programma der Maatschappij worden berigt gegeven. Geene toewijzing van zilver mag geschieden, zonder voorafgaande bekrooning met goud.

Art. 103. Ingevalle de stemmen ter bekrooning onder de ingezondene stukken te zeer verdeeld zijn, om eene beslisse meerderheid daar te stellen, zal dat stuk, hetwelk eene betrekkelijke meerderheid verkrijgt, mits het van andere beoordeelaars ook met lof vermeld zij, door de algemeene vergadering, op præ-advies van hoofdbestuurders, kunnen bekroond worden.

Art. 104. Hoofdbestuurders overwegen al de ingekomene beoordeelingen, en maken daarvan een verslag op voor de algemeene vergadering. Bijaldien bij deze overweging uitspraken mogten

voorkomen, welke de beslissing twijfelachtig maken, zullen zij daarvan een punt van raadpleging voor de algemeene vergadering maken.

Art. 105. Bij wederopgave eener prijsstofte, zullen dezelfde beoordeelaars moeten worden gekozen, aan welke de vroegere antwoorden zijn in handen gesteld geweest, en, bij ontstentenis van één' of meer, zal het hoofdbestuur hierin voorzien. Geen beoordeelaar van deze vroegere antwoorden vermag, bij wederopgave, naar den prijs te dingen.

Art. 106. Wanneer op eene prijsvraag meer dan ééne verhandeling is ingekomen, en twee derzelven elk door drie der beoordeelaars voldoende worden gekeurd, zullen beide deze stukken door hoofdbestuurders gesteld worden in handen van vijf nadere beoordeelaars, bestaande uit één lid van het hoofdbestuur, en vier uit de leden der departementen, door hetzelfde te benoemen.

Art. 107. Aan deze nadere beoordeelaars zullen beide de verhandelingen, met afschriften van de daarover gevelde beoordeelingen, worden ter hand gesteld, ten einde zij onderzoeken, of een van beide deze stukken der bekrooning waardig zij; zoo ja, welk? Elk beoordeelaar is gehouden, binnen den tijd van veertien dagen na de ontvangst der stukken, zijne nadere en beslissende beoordeeling bij het hoofdbestuur in te zenden; hetwelk, terstond na de opmaking der stemmen, bij rondgaande brieven aan de departementen, en voorts bij openbare aankondiging, van den uitflag zal kennis geven. Ingevalle eene der beide verhandelingen der bekrooning waardig gekeurd zij, staat het dezen naderen beoordeelaars vrij, om aan het andere eenen zilveren eerepenning, bij wijze van accessit, toe te wijzen; en zal, ten aanzien van het drukken, gehandeld worden als bij art. 102.

Art. 108. Bij het verflag van de beoordeelingen over ingekomen prijsverhandelingen, zal alleen opgave gedaan worden van den uitflag der stemmen over die stukken, welke zijn bekroond geworden; doch wordt tevens aan hoofdbestuurders de vrijheid gelaten, om, ingevalle er geene bekrooning geschied zij, opgave te doen van alle zoodanige gronden en redenen, door beoordeelaren bijgebracht, als welke zouden kunnen dienen tot wenken, om, bij eene tweede opgave, de schrijvers dier verhandelingen in staat te stellen, zich daarvan met vrucht te bedienen. Dit verflag zal, bij eene tweede opgave, worden gedrukt, en ge-

plaatst in de *Handelingen* der Maatschappij, en de zakelijke inhoud in het programma.

- Art. 109. *a.* Wanneer eene prijsstofte, voor de eerste maal opgegeven, onbeantwoord is gebleven, of wel de antwoorden geoordeeld zijn geworden de bekrooning niet te verdienen, zal die prijsstofte andermaal worden opgegeven.
- b.* Wanneer op eene prijsstofte, ten tweeden male opgegeven, geene antwoorden zijn ingekomen, zal de algemeene vergadering beslissen, of dezelve geplaatst zal worden op de vierde lijst (art. 45), dan of dezelve zal worden ingetrokken.
- c.* Indien, bij eene tweede opgave, de ingekomene verhandelingen zijn afgekeurd geworden, besluit de vergadering, na gehoord te hebben het verslag en advies van hoofdbestuurders, wegens de uitspraak van beoordeelaars, tot het *al* dan *niet* ten *derden* male opgeven, tot het plaatsen op de vierde lijst, of wel tot het geheel intrekken der vraag.

Art. 110. Alle naambriefjes, behoorende tot stukken, waaraan de gouden eereprijs is toegewezen, zullen, zonder daartoe vooraf de vrijheid van den schrijver te vragen, in de algemeene vergadering geopend, en zal deszelfs naam op den titel van het werk geplaatst worden. De schrijvers van met zilver bekroonde stukken zullen bij het *programma* worden uitgenoodigd, vrijheid tot deze opening hunner naambriefjes te geven, en, ingevalle tot het drukken hunner antwoorden besloten is, zullen ook deze namen op de titels hunner stukken geplaatst worden. De naambriefjes der onbekroonde stukken zullen, ongeopend, in de algemeene vergadering worden verbrand.

Art. 111. In geen geval zal het echter der Maatschappij vrijstaan, om, zonder des schrijvers toestemming, het met goud bekroonde stuk anders te doen drukken, dan het door den schrijver is ingezonden, behoudens echter de noodige verandering, ten opzichte van den stijl en de door de Maatschappij aangenomene spelling; veelmin daaraan eene andere bestemming te geven, dan bij de uitschrijving is bepaald. Er zal niettemin, om daartoe dringende redenen, door de algemeene vergadering kunnen worden besloten, een reeds bekroond stuk niet te doen drukken.

Art. 112. De Maatschappij zal verplicht zijn, de uitgave van het bekroonde stuk, en van de gedeelten, waarvan zij gebruik

wil maken, uit het werk, waaraan een accesfit is toegewezen, te doen plaats hebben binnen drie jaren na de bekrooning. Bij gebreke daarvan heeft de schrijver het regt, van zijn stuk zoodanig gebruik te maken, als hij verkiest, onverminderd de bevoegdheid der Maatschappij tot de uitgave van harentwege.

Art. 113. De schrijver, die den eereprijs behaald heeft, zal zijn stuk, waarmede hij overwinnaar is geworden, of waarop hem een accesfit is toegewezen, zoo verre namelijk van dit laatste door de Maatschappij geheel, of gedeeltelijk, ter uitgave zal gebruik gemaakt worden, in volkomen' eigendom der Maatschappij moeten laten, en daarvan, zonder toestemming der Maatschappij, geenerhande gebruik mogen maken.

Art. 114. De stukken, aan welke geen eereprijs is toegewezen, zullen bij de Maatschappij, gedurende vijf jaren, worden bewaard; echter zullen, wanneer de schrijvers, een jaar nadat de bekrooning heeft plaats gehad of de vraag is ingetrokken, of op de vierde lijst is gesteld, en zij hetzelfde zegel doen vertoonen, waarmede de omslagen zijn verzegeld geweest, of eenig ander voldoende kenteeken aanwijzen, aan hen, te hunnen koste, een behoorlijk afschrift daarvan geleverd worden. Het hoofdbestuur is bevoegd, om, wanneer eenig stuk veel lof heeft verworven, en de vraag ten tweeden of derden male wordt uitgeschreven, den schrijver van zoodanig stuk, op daartoe gedane aanvraag, hetzelfde terug te geven.

Wijze van verspreiding der werken.

Art. 115. De door de Maatschappij uit te geven werken zullen, in groot 8° formaat, op goed papier, met eene duidelijke letter, gedrukt worden. Buitendien zullen zoodanige werken, als hoofdbestuurders daartoe geschikt oordeelen, voor eenen verminderden prijs, op minder papier gedrukt, algemeen verkrijgbaar worden gesteld; welke laatste uitgave, of in groot, of in klein 8° formaat, zal geschieden, naar dat zulks aan het hoofdbestuur meest doelmatig zal voorkomen.

Art. 116. Ieder lid zal (behalve een' afdruk der wetten van de Maatschappij, bij zijne aankomst), overeenkomstig art. 17, van al de werken, welke de Maatschappij, ten dienste van het algemeen en hare leden, gedurende zijn lidmaatschap, in het licht geeft, gelijk ook van al de stukken, welke alleen voor de

leden worden gedrukt, als daar zijn punten van beschrijving, handelingen, enz., eenen afdruk op groot papier ontvangen.

Art. 117. Elk departement ontvangt, boven het aantal van afdrukken voor elk van zijne leden, nog een exemplaar voor zijne kas of boekverzameling.

Art. 118. Ieder lid kan de stukken, door de Maatschappij uitgegeven, op groot papier, bij den secretaris van zijn departement bekomen, volgens de lijst, welke daarvan, met de bijgevoegde prijzen, van tijd tot tijd gedrukt wordt. Voor zoodanige der leden, welke hunne verzameling van de werken der Maatschappij verkiezen volledig te maken, zijn de hun ontbrekende stukken tot de helft dezer prijzen te bekomen. Dit laatste zal ook plaats hebben voor departementen, welke eenige werkjes der Maatschappij, als prijzen of anderzins, verkiezen uit te deelen; echter alles voor zoo verre daarvan nog exemplaren zullen voorhanden zijn.

Art. 119. Op al de klein-papieren stukken, door de Maatschappij uitgegeven, zullen alleen de namen der schrijvers, zonder hunne ambten, bedieningen, enz., gemeld worden; doch zullen dezelve op de groot-papieren, voor de leden gedrukt, worden gesteld.

Art. 120. De Maatschappij erkent geene werken voor de hare, dan welke, op den titel, zijn voorzien met de nitrukkelijke aanwijzing, van te zijn uitgegeven *door de Maatschappij: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN*, en daarboven, drukswijze, zijn bestempeld met de onderteekening van den tijdelijken algemeenen secretaris. Elk werk, door eenig departement afzonderlijk uitgegeven, blijft ter verantwoording van hetzelfde, en zal zoodanig werk niet mogen dragen den vorenstaanden titel.

Erkentenis van edelmoedige en menschlievende daden.

Art. 121. Eindelijk werkt de Maatschappij naar buiten, door het openlijk erkennen van edelmoedige en menschlievende daden, op zoodanige wijze, als zulks bij een afzonderlijk reglement wordt vastgesteld.

TIENDE HOOFDSTUK.

Voorziening in buitengewone gevallen.

Art. 122. Wanneer tusschen twee departementen, of wel tusschen het hoofdbestuur en eenig departement, verschil mogt ontstaan, zoodanig, dat hetzelfde ter kennis van de algemeene vergadering wordt gebragt, benoemt deze laatste eene commissie uit haar midden, om, zoo mogelijk, de zaak nog, staande het houden dier vergadering, te vereffenen. Wanneer dit niet gelukt, verwijst zij de verschilhebbenden naar eene commissie, bestaande uit drie door haar te benoemen departementen, indien het hoofdbestuur in het verschil betrokken is, en uit twee departementen, benevens het hoofdbestuur, ingevalle het verschil tusschen twee departementen plaats heeft. Deze commissie zal de belanghebbende partijen, hetzij in geschrifte, hetzij door afgevaardigden, zoo als de commissie zal voorschrijven, hooren, en trachten het verschil in het minnelijke te vereffenen; daarin niet slagende, zal de commissie uitspraak doen, en zullen de partijen gehouden zijn, zich daaraan te onderwerpen.

Art. 123. Wanneer het stellig mogt blijken, dat eenig departement, of de leden van eenig permanent collegie of vaste commissie, handelde tegen de algemeene wetten, of tegen de besluiten, door de algemeene vergadering genomen, en zulks ter kennis van deze is gekomen, besluit de algemeene vergadering, partijen gehoord hebbende, en het antwoord onvoldoende bevindende, tot de vernietiging van zoodanig departement, of tot het vervallen van hunne posten, van het lid, of der leden van zoodanig collegie, of zoodanig commissie.

Art. 124. Wanneer eenig departement nalatig is gebleven, zijne jaarlijkse toelage, ingevolge art. 75 en 77, te voldoen, en hetzelfde, na nadere aanmaning van het hoofdbestuur, vóór den eersten Februarij aan zijne verplichting nog niet heeft voldaan, zullen door het hoofdbestuur aan zoodanig nalatig departement, of departementen, geene werken, door de Maatschappij uitgegeven, meer mogen gezonden worden, en zal geene verstandhouding meer met hetzelfde plaats hebben, totdat, door eene volkomene aanzuivering, aan de wet zal zijn voldaan. Wanneer dit binnen den tijd van twee jaren niet geschiedt, zal zoodanig departement, of departementen, als vernietigd worden aangemerkt, 56

en op hetzelfde, of dezelve, het bij art. 123 bepaalde worden toegepast.

Art. 125. Bij onverhoopte vernietiging, of indien eenig departement in zoo verre kwam te vervallen, dat hetzelfde de jaarlijkse toelage voor acht leden niet meer konde betalen, zullen bestuurders, of de laatstovergeblevene leden, verplicht zijn, de papieren, benevens de nog voorhanden zijnde gelden en exemplaren van werken der Maatschappij, als ook de leesbibliotheek, alles verzegeld, aan het hoofdbestuur toe te zenden, en alle andere eigendommen, aan het hoofdbestuur over te dragen, om dezelve, ingevalle daar ter plaatse wederom een departement tot stand kwam, daaraan terug te geven; doch, na verloop van vijf jaren, zullen zoodanige penningen enz. geheel ter beschikking van hoofdbestuurders worden gelaten, om ten nutte der Maatschappij te worden aangewend. De Maatschappij is niet verantwoordelijk voor de schulden, welke zoodanig vervallen of vernietigd departement te zijnen laste mogt hebben, voor zooverre die niet uit de voorhanden zijnde penningen en eigendommen kunnen worden voldaan.

Algemeene bepalingen.

Art. 126. Alle veranderingen, vermeerderingen of verminderingen, welke het hoofdbestuur, of een of meer der departementen, oordeelen mogte, dat in de wetten plaats zoude moeten hebben, zullen, bij wijze van voorstellen, jaarlijks, op de punten van beschrijving gebragt, en zal daarop, bij meerderheid van stemmen, behoudens de uitzondering, bij art. 43 bepaald, besloten worden.

Art. 127. De uitlegging of verklaring van duisterheden, dubbelzinnigheden of twijfelingen, welke in deze wetten mogten zijn ingeslopen, zal alleen staan aan de uitspraak der algemeene vergadering.

Art. 128. Na verloop van elke tien jaren zullen deze wetten geheel worden herzien; te welken einde de algemeene vergadering van het jaar, vóór dat deze herziening moet plaats hebben, behalve het hoofdbestuur, twee departementen door den tijdelijken algemeenen voorzitter zullen benoemd worden, welke drie vergaderingen, binnen de eerstvolgende maand, ieder drie harer leden zullen benoemen, tot het helpen uitmaken eener *commissie tot herziening der wetten*, waarbij de algemeene secretaris der Maat-

schappij, in zijne hoedanigheid, zal worden gevoegd. Onder het adres van dezen laatsten, zijn de departementen bevoegd, hunne aanmerkingen op, en voorstellen tot veranderingen in de wetten, vóór den eersten October van dat jaar, in te zenden. Aan voornoemde commissie is de vergelijking en beoordeeling der ingezondene aanmerkingen opgedragen, met last, om naar dezelve, en ten gevolge harer eigene overwegingen, een verbeterd ontwerp van wetten, ter goed- of afkeuring, aan de algemeene vergadering voor te dragen, welke daarop met *ja* of *neen* zal beslissen. De commissie zal te dien einde moeten zorgen, dat dit ontwerp, benevens het begeleidend verslag, indien zij dit laatste noodig oordeelt, uiterlijk den 15den Februarij des volgenden jaars, bij het hoofdbestuur ontvangen zij, om met de punten van beschrijving te kunnen verzonden worden, en zulks op eene boete van f 25 00, voor de leden der commissie gezamenlijk.

---

*WETTEN, betreffende het fonds der
Maatschappij.*

Art. 1. De effecten, dit fonds uitmakende, zullen bewaard worden in eene ijzeren kist, welke ten huize van den eersten algemeenen penningmeester, in den tijd, zal geplaatst worden, en welke kist voorzien zal zijn van een groot slot, en twee van elkander onderscheidene hangsloten, waarvan de drie sleutels zullen bewaard worden, één door den jaarlijkchen algemeenen voorzitter, één door den *eersten*, en één door den *tweeden* algemeenen penningmeester. Ingevalle van ziekte van één' dezer drie genoemden, wordt, tot opening van de kist, deszelfs sleutel gesteld in handen van den huishoudelijken voorzitter der vergadering van hoofdbestuurders.

Art. 2. Van dit fonds, de effecten en interesten zal een afzonderlijk boek, onder het bestuur van den eersten algemeenen penningmeester, worden gehouden, en van de effecten eene lijst, houdende de f^o. en n^o. en alles, wat die effecten kenbaar maakt, berustende bij den tweeden penningmeester, en eene gelijke lijst bij den algemeenen secretaris, onder de papieren der Maatschappij.

Art. 3. Op den eersten dag van elke algemeene vergadering, zullen het eerststemmende, en de twee op hetzelfde in rang vol-

gende departementen worden verzocht, elk uit zijn midden een lid te benoemen, om visie te nemen van den staat van het fonds en der effecten; en zullen deze benoemden van derzelve bevinding, op den tweeden dag, berigt aan de vergadering geven.

Art. 4. Van de ontvangst der interesten, en het gebruik daarvan, zal jaarlijks eene afzonderlijke rekening aan de departementen worden gezonden.

Art. 5. Aan de algemeene penningmeesters wordt jaarlijks toegestaan eene som van honderd gulden, tot goedmaking van de onkosten, welke het ontvangen der interesten, het boekhouden, en verdere bezigheden, zullen noodzakelijk maken.

Art. 6. Van het bedragen der interesten zal jaarlijks eene somma van vijf honderd gulden worden afgezonderd, om, onder verantwoording op de jaarlijksche rekening, door hoofdbestuurders gebruikt te worden:

- 1°. Tot eene *buitengewone* belooning van zoodanige bij *uitslek* *bekwame* personen, aan welke zij de bearbeiding van het eene of andere onderwerp, hetwelk de Maatschappij mogt nuttig keuren, zal opdragen; wordende door de *buitengewone* belooning verstaan, het *meerdere* van hetgene hoofdbestuurders aan zoodanige personen zullen toeleggen, boven de som, welke *gewoonlijk* wordt betaald, en als zoodanig op de jaarlijksche algemeene rekening zal komen;
- 2°. Tot ondersteuning van zoodanige ondernemingen van schrijvers en uitgevers, welke juist wel niet bepaaldelijk op last der Maatschappij, maar toch geheel en al ter bevordering van haar doel geschieden, en
- 3°. Tot dat alles, waarmede zij de belangen der Maatschappij zullen oordeelen te kunnen bevorderen.

Art. 7. Al het overige van het bedragen dezer interesten, zal geffort worden in de algemeene kas der Maatschappij, ten einde daardoor de jaarlijksche toelagen der departementen te verminderen, en alzoo, door het ruimere overschot, elk in het zijne, des te beter tot het bewerken van plaatselijk nut in staat te stellen.

Art. 8. Deze wetten zullen niet kunnen worden ingetrokken, of veranderd, dan op een daartoe op de punten van beschrijving gebragt voorstel, hetwelk alvorens door de helft der aanwezige departementen der overweging waardig gekeurd moet worden. Deze goedkeuring plaats hebbende, zal het besluit tot intrekking of

verandering niet mogen worden genomen, dan met eene meerderheid van ten minste drie vierde gedeelten van de stemmen der aanwezig zijnde departementen. Doch nimmer zal eenig besluit voorgesteld, veel min genomen worden, strekkende, om het *fonds zelf* aan te tasten, te minderen of te verdeelen; maar integendeel wordt hetzelfde verklaard, voor altoos te blijven een onverdeelbaar en onvervreemdbaar eigendom der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

EXTRACT-BESLUIT van den 28sten
Augustus 1829, wegens het ge-
bruik maken der Nederlandsche
taal.

WIJ WILLEM, ENZ.

Willende te gemoet komen aan de bezwaren, welke in sommige gedeelten van Ons Rijk, ten aanzien van het gebruik der Nederlandsche taal, zijn ontstaan;

Gezien de rapporten van Onze Ministers van justitie en van binnenlandsche zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. De notarisfen zullen verplicht zijn, om alle huwelijkscontracten en uiterste wilsbeschikkingen, zonder onderscheid, op te maken in de taal, welke de belanghebbende partijen verkiezen, mits die taal aan den notaris en de getuigen bekend zij.

Art. 2. Insgelijks zullen alle ambtenaren, volgens de wet bevoegd tot het verleiden van authentieke akten, op verlangen van partijen, verplicht zijn, om in eene andere dan de Nederlandsche, doch aan hen bekende taal, te verleiden alle akten:

a. Die in de provincien *Luik*, enz.

b. Voor inwoners enz.

c. Tusschen Nederlanders enz.

d. Tusschen Nederlanders en vreemdelingen.

e. Voor personen buiten het Rijk geboren, doch binnen hetzelve gevestigd.

f. Welke voor vreemdelingen moeten dienen.

g. Welke buiten het Rijk moeten dienen.

Art. 3. Van alle akten, in de Nederlandsche taal verleden, zullen door de ambtenaren, in art. 2 bedoeld, wanneer zulks door de personen, voor welke die akten zijn opgemaakt, verlangd wordt, vertalingen, in authentieke vorm, moeten worden uitgegeven in de taal, welke hun door partijen zal worden opgegeven, mits deze aan die ambtenaren bekend zij.

Art. 4. Alle notariële aankondigingen, zoo van verkooping en als anderszins, zullen voortaan, behalve in de Nederlandsche taal, ook in eene andere taal mogen worden gedaan.

Art. 5. De hoven en regtbanken en verdere autoriteiten, mitsgaders de ontvangers der registratie zijn bevoegd, om, wanneer zij de taal, waarin de akten zijn opgemaakt, niet magtig zijn, te vorderen, dat van die akten authentieke vertalingen in de Nederlandsche taal worden overgelegd.

De hoofden der onderscheidene departementen van algemeen bestuur zijn belast met de uitvoering van het tegenwoordige besluit, enz.

